ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ Μ. ΑΡΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΘΕΙΡΩΝ
ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

ΦΩΤΙΕΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΗΤΟΙ

ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΚΑΙ

ΑΛΛΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ΤΟΥ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΜΕΤΑ ΓΕΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1933

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ Μ. ΑΡΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΘΕΙΡΩΝ
ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

ΦΩΤΙΕΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΗΤΟΙ

ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΚΑΙ

ΑΛΛΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ΤΟΥ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΜΕΤΑ ΓΕΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1933

Τύποις «Φαζιλὲτ» Τάσσου Βακαλοπούλου

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΕΡΓΟΝ

ΕΥΛΑΒΩΣ ΑΦΙΕΡΩ

ΤΩι ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩι ΚΑΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩι

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩι ΠΑΤΡΙΑΡΧΗι

ΚΥΡΙΩι Κ^{Ωι} ΦΩΤΙΩι ΤΩι Β΄

Ο ΣΥΓΓΡΑΨΑΣ

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΓΕΝΙΚΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Δὲν θὰ μακρηγορήσω ἐνταῦθα καθότι προέταξα μιᾶς ἑκάστης κατηγορίας τῶν δημοσιευομένων ἐγγράφων καὶ ἄλλων μνημείων σχετικῶς μακρὰ ἐξηγητικὰ καὶ ἀναλυτικὰ προλεγόμενα. Ἡ τοιαύτη λεπτομερὴς ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους ἀνάλυσις εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀνὰ χεῖρας συγγράμματος, τὸν ὁποῖον ἔχω ἤδη καταστήσῃ γνωστὸν διὰ τῆς πρὸ ἑνὸς περίπου ἔτους ἐκδοθείσης ἀγγελίας. «Τὸ ἔργον, ἔγγραφον, δὲν ἐμφανίζεται ὡς ξηρὰ ἀναγραφὴ ἐγγράφων καὶ πράξεων, ἀλλ᾽ ἔν τινι μέτρῳ ὡς ἐργασία κριτικὴ καὶ ἔκθεσις ἱστορική.» Πολὺ εὐχερεστέρα τυγχάνει ἡ παρουσίασις πρὸ τῶν ἱστοριοδιφῶν καὶ ἐν γένει τῶν φιλομαθῶν ἀποθήκης ὑλικοῦ ἔστω καὶ ἀνεκδότου. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐργασία πολλάκις ἀποδεικνύεται ἐλάχιστα χρήσιμος, τῆς μὲν ἀξίας τῶν δημοσιευομένων μνημείων ἀποδεικνυομένης ἔστιν ὅτε ἀμφιβόλου, τῆς δὲ χρονολογίας αὐτῶν ἐνίοτε μενούσης ἀκαθορίστου ἄνευ προηγουμένης συγκριτικῆς μελέτης. Διὰ τῆς τοιαύτης συγκριτικῆς ἐν τῷ παρόντι ἔργῳ ἐργασίας παραβάλλονται τὰ διάφορα ἔγγραφα καὶ λοιπὰ μνημεῖα κατά τε τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν μορφὴν των πρὸς ἄλλα τοιαῦτα ἐκδοθέντα ἤδη – ἀνήκοντα εἴτε εἰς τὴν ἰδίαν εἴτε εἰς ἄλλην κατά τι προγενεστέραν ἢ μεταγενεστέραν ἐποχὴν — καὶ ἐν πολλοῖς ἢ ἐν ὀλίγοις ὅμοια ἢ καὶ ὅλως ἀντίθετα πρὸς τὰ ἐνταῦθα δημοσιευόμενα.

Ἡ τοιαύτη μέθοδος, καθὼς καὶ οἱαδήποτε ἄλλη, ἔχει τοὺς ἐπικριτάς της· ἡ ἐπίκρισις ὅμως δέν θὰ μειώσῃ τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα θὰ διαπιστώσῃ ὁ ἀναγνώστης μεθ᾽ ὑπομονῆς διεξερχόμενος τὸ ὅλον ἔργον. Μία τῶν συνεπειῶν τῆς ὡς ἄνω μεθόδου εἶναι καὶ ἡ δημοσίευσις π.δ.χ. καταλόγου τῶν πατριαρχειῶν (τοῦ Οἰκ. π/χείου) τοῦ ιζ´ αἰῶνος, ὡς καὶ ἡ διόρθωσις πατριαρχειῶν τινων ἄλλης περιόδου, καθὼς καὶ διάφοροι κρίσεις περὶ τῆς ἀξίας διαφόρων γεγονότων τῆς ἱστορίας τοῦ Οἰκ. Π/χείου, εἰς τὰς ὁποίας δίδουν ἀφορμὴν τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα.

Τὰ εἰς τὰ δύο μέρη τοῦ συγγράμματος τούτου δημοσιευόμενα ἔγγραφα καὶ ἄλλα μνημεῖα εἶναι ποικίλης φύσεως· ἀναφέρονται εἰς πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκ. Θρόνου, εἰς τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς πρωτοθρόνου ταύτης ἐκκλησίας, τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὸ τουρκικὸν κράτος ἢ καὶ πρὸς ἄλλας χώρας (Βενετίαν), ὡς καὶ πρὸς τὴν παπικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰς προτεσταντικὰς Κοινότητας. Ἄλλα ἔχουν σχέσιν πρὸς τοὺς ὀφφικιάλους τοῦ Οἰκ. Π/χείου, εἴτε πρὸς ἄγνωστα ἔργα ἀγνώστων ἐκκλησιαστικῶν ἀν-

δρῶν. Ἕτερα περιστρέφονται περὶ τὰς συμφωνίας τὰς γινομένας κατὰ διαφόρους ἐποχὰς μεταξὺ Π/χου καὶ Ἀρχιερέων, τὰς σχέσεις ὀρθοδόξων κληρικῶν τοῦ Οἰκ.Π/χείου μετὰ ἱερωμένων Ἀγγλικανῶν κατὰ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα, τὴν δικαστικὴν ὀργάνωσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (δικαστικὴ δικαιοδοσία, δικονομία κλπ.) ὡρισμένην τινα ἀλληλογραφίαν τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Σιλβέστρου, ἕν εἶδος ἐγγράφων τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος, μέρος ἀλληλογραφίας Γρηγορίου τοῦ ΣΤ΄, τὸν τρόπον τῆς συλλειτουργίας πολλῶν ἀρχιερέων ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησία, κανονικάς τινας ἐρωταποκρίσεις καὶ λόγον τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ Β΄ ἐκφωνηθέντα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς ἰνδίκτου.

Ἐκ τῶν μνημείων τούτων—πλείστων ἀνεκδότων—ἐλάχιστα ἀνήκουν εἰς τοὺς πρὸ τῆς Ἁλώσεως χρόνους· μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνάγεται εἰς τὸν ιστ΄, ιζ΄ καὶ ιη΄ αἰῶνα. Προέρχονται δὲ τοῦτο μὲν ἐκ τῶν Βιβλιοθηκῶν Λονδίνου, Ὀξφόδης, Παρισίων καὶ Ρώμης, τοῦτο δὲ ἐκ τῶν Ἀρχείων τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, τοῦ Ἀρχειοφυλακίου τοῦ Οἰκ. Π/χείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἐνταῦθα Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου.

Προκειμένου περὶ τῶν κυρίως ἀρχείων τοῦ Οἰκ. Π/χείου, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ ὑγιεστέρα ἀλλὰ συγχρόνως — ἐφ᾽ ὅσον περιορίζονται εἰς τὰ ἐν τοῖς π/χείοις φυλασσόμενα ἐπίσημα γραπτὰ μνημεῖα (κώδικες κλπ.)—καὶ ἀτελὴς πηγὴ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, θεωρῶ ἐπίκαιρον ὅπως ἀφιερώσω ἐνταῦθα ἀρκετὰς γραμμάς. Πλεῖστα ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων—ἐξαιρουμένης τῆς ἰδιαιτέρας κατηγορίας τῶν γραπτῶν μνημείων τῶν ἀποτελουμένων ἐκ τῶν π/χικῶν καὶ συνοδικῶν πράξεων (ὑπομνημάτων π/χικῶν καὶ ἀρχιερατικῶν ἐκλογῶν, παύσεων καὶ καθαιρέσεων καταχωρουμένων εἰς τοὺς κώδικας)—ἀνήκουν εἰς τὰ λεγόμενα ἐξερχόμενα ἔγγραφα. Ἐκ τῶν εἰσερχομένων ἐγγράφων ἐλάχιστα περιεσώθησαν, ὡς ἤδη ὀρθῶς παρετήρησε καὶ ὁ νῦν μ/λίτης Καισαρείας κ.Καλλίνικος Δελικάνης.[1] Τινὰ ἐκ τῶν ἐξελθόντων ἐκ τοῦ Οἰκ. Π/χείου ἐγγράφων καὶ ἀνηκόντων εἰς τοὺς μετὰ τὴν Ἅλωσιν χρόνους ἀκριβέστερον δ᾽ εἰπεῖν εἰς τὸν ιστ΄ καὶ μάλιστα εἰς τὸν ιζ΄ καὶ τοὺς ἑπομένους αἰῶνας—μὴ σωζομένων ἐν τῷ Οἰκ.Π/χείῳ ἀρχαιοτέρων ἐγγράφων—σώζονται ἐν ἀντιγράφοις εἰς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ εἰρημένου καθιδρύματος. Τὰ πρωτότυπα μέρους τῶν ἐγγράφων τούτων φυλάσσονται εἴτε ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τῶν διαφόρων μοναστηρίων τῆς Ἀνατολῆς εἴτε ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῷ Ἀρχειοφυλακίῳ τοῦ Οἰκ. Π/χείου περιεσώθησαν — ἔκ τε τῶν ἐξερχομένων καὶ ἐκ τῶν εἰσερχομένων ἐγγράφων — ὅσα δὲν ἐξηφάνισαν αἱ πυρκαϊαί, ἤ δὲν μετετόπισαν εἰς ἄλλους ἀσφαλεστέρους τόπους ἁρπαγαί, συλήσεις καὶ ἄλλα αἴτια. Ἡ ἀπάντησις τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ 1671 ἔδωκεν ὁ τότε ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τοῦ Μαύρου Μώλου Μακάριος (παρὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ Καβάκια τοῦ Βο-

[1]) «Ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα Α΄ σελ. κβ΄ κγ΄ κδ΄.

σπόρου) εἰς τὸν κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας ἐν Κ/πόλει μαρκήσιον de Nointel ὡς πρὸς τὴν τύχην τῶν τίτλων ἰδιοκτησίας τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου ἰσχύει ἐν μέρει καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν τύχην πολλῶν π/χικῶν ἐγγράφων. «Ἐχάθησαν, εἶπεν, (οἱ τίτλοι τῆς μονῆς) συνεπείᾳ τῶν πολέμων καὶ τῶν πυρκαϊῶν». [2]) Εἰς τοὺς πολέμους πρέπει νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς καὶ στάσεις αἱ ὁποῖαι συχνὰ ἐτάραττον τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Ἄλλως τε ἤδη κατὰ τὸ 1612 ὁ Harley ἔγραφεν ἐκ Κ/πόλεως εἰς τὸν ἐν Γαλλίᾳ de Thow (président de Thow) «τὸ πῦρ εἶναι τόσον συχνὸν ἐν Κ/πόλει ὥστε καίονται ἐνίοτε ***βιβλιοθῆκαι καὶ χάνονται τὰ ἐν αὐταῖς ἀποκείμενα καλὰ βιβλία***». Πλὴν τῆς πυρκαϊᾶς ὁ Harley ἀποδίδει—καὶ δικαίως μέχρι τινὸς —τὴν ἀπώλειαν τῶν τε κακῶν καὶ τῶν καλῶν βιβλίων καὶ εἰς τὴν «μεγάλην ἀμάθειαν».[3]) Ἐκ τῆς ἀμαθείας ταύτης τῶν ὁμογενῶν μας καθὼς καὶ ἐκ τῶν δυσχερῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔζων οὗτοι ἐπωφελούμενοι οἱ ξένοι—ἰδιαιτέρως ἐκ τῶν συλήσεων ἢ τῶν πωλήσεων τὰς ὁποίας ἐδημιούργουν αἱ συνθῆκαι ἐκεῖναι — ἤρχισαν μετακομίζοντες ἐγκαίρως καὶ κυρίως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ιστ΄ αἰῶνος διάφορα ἀρχαῖα χειρόγραφα καὶ ἄλλα πολύτιμα κειμήλια ἀνήκοντα εἴτε εἰς τὸ σκευοφυλάκειον καὶ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Οἰκ. Π/χείου εἴτε εἰς τὰς διαφόρους Μονὰς τοῦ κλίματος αὐτοῦ. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἀνήκουν καὶ τὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ιστ΄ ἑκατονταετηρίδος μετεκόμισεν εἰς Αὐστρίαν ὁ γνωστὸς Μπουσμπέκιος (Busbeck) πρεσβετὴς τῆς χώρας ταύτης ἐν Κ/πόλει. Μέρος τῶν ὑπὸ τοῦ Busbeck μεταφερθέντων καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης ἀποτεθέντων ἐγγράφων τοῦ Οἰκ. Π/χείου ἐδημοσιεύθησαν, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τῶν Muller καὶ Miklosich ἀρχομένου τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Ἡ τοιαύτη μετακόμισις ἐσυνεχίσθη. Ὁ H. Wanley (σελ. 176 σημ. 7 καὶ σελ. 178 π. ἔργου) κατὰ τὸ 1714 ἔγραφεν εἰς τὸν πολλάκις ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι ἀναφερόμενον J. Covel· «ἐπιστολαί τινες πρωτότυποι ἑλλήνων ἐπισκόπων εὑρίσκονται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ὀξφόρδης» καὶ «ἀναμένω κατὰ τὸ θέρος τοῦτο ἐκ Τουρκίας ***καλὸν φορτίον πραγμάτων***» (προμηθειῶν). [4]) Χειρόγραφα μετεφέρθησαν εἰς Ἑσπερίαν καὶ διὰ δωρεῶν γινομένων ἐκ μέρους πατριαρχῶν εἰς σημαίνοντα καὶ ἰσχύοντα πρόσωπα ὡς εἶναι π.δ.χ. ἡ περίπτωσις εἰς τὴν σημ. 7 τῆς σελίδος 4 τοῦ π. ἔργου.

---

[2]) Arnauld, Renaudot et Nicole «Perpétuité de foy....» τόμ II στ. 1131.

[3]) H. Omont, «Missions archéologiques françaises en Orient aux XVII et XVIII siècles», 1902, Paris, p. III, IV et VIII.

[4]) «And some other original of Greek bishops are in the oxonian library... and I expect a good cargo of things from Türkey this summer, so far for Greek things.» Χειρόγραφον Βρετ. Μουσείου, Additional ἀρ. 22911 φ. 161. Περὶ τῆς εἰς Εὐρώπην μεταφορᾶς χειρογράφων ἐκ Τουρκίας, βλέπε καὶ σημ. 4 σελ. 71, σημ. 3 σελ, 108 καὶ 238—239 παρ. ἔργου καὶ Π. Ζερλέντου, «Ἐκ τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου Σουηκικῶν Χρονικῶν» σελ. 11.

Ἕτερον αἴτιον ἀπωλείας ἢ τοὐλάχιστον ἀπομακρύνσεως ἐκ τῶν Π/χείων ἐγγράφων εἶναι καὶ ἡ συνήθεια κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ π/χαι ταξειδεύοντες μετέφερον μεθ' ἑαυτῶν ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ πολύτιμα ἄμφια ἢ ἄλλα ἀντικείμενα τοῦ πατριαρχικοῦ σκευοφυλακείου. Κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ π.δ.χ. τοῦ ιστ' αἰῶνος ὁ π/χης Ἱερεμίας ὁ Α' κατέστρεψεν ἔγγραφα τῆς Μ. Ἐκκλησίας διότι καθ' ὅν χρόνον μετέβαινεν εἰς Βλαχίαν διὰ ζητείαν «ἄναψε τὸ σπίτι ὅπου ἐπέζευσεν, καὶ ἐκάηκεν ἡ κατοῦνά του (=αἱ ἀποσκευαί του) καὶ ***ὁ σάκκος ὁ θαυμαστὸς τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἄλλοι ὁρισμοὶ τῆς ἐκκλησίας.***[5]) Πλὴν τούτου οἱ ἑκάστοτε π/χαι ἀπερχόμενοι ἐκ τοῦ π/χείου κατόπιν παραιτήσεως ἢ παύσεως οὐχὶ σπανίως παρελάμβανον καὶ πολλὰ ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν ἐκδοθέντων κατὰ τὴν π/χείαν των. Τὸ τοιοῦτον παρετήρησε καὶ ὁ μ/λίτης Καισαρείας Καλλίνικος εἰς τὸ προμνημονευθὲν ἔργον του. Τῆς πικρᾶς ταύτης ἀληθείας μία ἀκόμη ἀπόδειξις εἶναι καὶ τὸ τῇ 12 Νοεμβρίου 1842 ὑπὸ τοῦ πρ. Κ/πόλεως Γρηγορίου ΣΤ' πρὸς τὸν τότε π/χεύοντα Γερμανὸν Δ' σταλὲν γράμμα. Τοῦ γράμματος τούτου ἀντίγραφον εὕρηται εἰς τὸν κώδικα ἀλληλογραφίας τοῦ εἰρημένου Γρηγορίου ΣΤ' φυλασσόμενον, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα ἔγγραφα—καὶ αὐτὰ τὰ αὐτούσια πρακτικὰ τῆς κατὰ τὸ 1866 διὰ τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα διορισθείσης ἐπιτροπῆς τῆς ὁποίας μέλος ἐτύγχανε καὶ ὁ Μ. Λογοθέτης Σταῦρος Ἀριστάρχης—ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ. Πάντα τὰ ἔγγραφα ταῦτα, ὡς εἶδον κατὰ τὴν πρὸ διετίας περίπου διαμονήν μου ἐν Ρώμῃ, ἀποτελοῦν τὴν λεγομένην (ὀγκώδη) συλλογὴν [6]) Ἀριστάρχου Βέη ἅτε δοθεῖσαν εἰς τὸ Βατικανὸν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου ὀφφικιάλου τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Εἰς τὸ γράμμα ἐκεῖνο (ἀπαντητικὸν) τοῦ Γρηγορίου ΣΤ' γίνεται λόγος περὶ ἑνὸς τουρκικοῦ ἐγγράφου (μπουγιουρουλτίου) ἀφορῶντος τὴν φορολογίαν. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ζητηθὲν τότε δὲν εὑρέθη ἐν τοῖς πατριαρχείοις. Κατόπιν τούτου ἀπετάθησαν πρὸς τὸν κατὰ τὸ 1835-1840 πατριαρχεύσαντα Γρηγόριον ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔγγραφον. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τῶν Π/χείων ἀποδεικνύει ὅτι ἡ τοιαύτη μεταφορὰ τῶν π/χικῶν ἐγγράφων ἐθεωρεῖτο συνήθης. Ὁ Γρηγόριος ἀπαντῶν ἐσημείωνε καὶ τὰ ἀκόλουθα· «ἐκ τῶν ἐγγράφων ὅσα εἴχομεν ἀναγόμενα εἰς τὰς κοινὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ὑποθέσεις, τὰ μὲν ρωμαϊκὰ ἐνεχειρίσαμεν μετὰ τὴν πατριαρχείαν μας τῷ νῦν μεγάλῳ Γραμματικῷ κ. Γιάγκῳ, τὰ δὲ τουρκικὰ τῷ πρώην Κιατίπῃ κ. Γεωργίῳ Φοίβῳ, μηδόλως ἀναμίξαντες τὰ

---

[5]) Παρὰ Σάθα (ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Δωροθέου) ἐν Βιογραφικῷ σχεδιαγράμματι Ἱερεμίου Β' σελ. 4. Ἡ λέξις κατοῦνα εἶναι λατινικὴ ἐν χρήσει παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς· ἐσήμαινε τὸ χαρακωμένον στρατόπεδον (fossa ἔνθεν καὶ τὸ φοσσάτον) καὶ τὰς ἀποσκευάς.

[6]) Περὶ τῆς συλλογῆς ταύτης θὰ γράψω περισσότερα ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῆς Φωτιείου Βιβλιοθήκης, ἐξ ἀφορμῆς ἐγγράφων ἀνηκόντων εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην.

τοιαῦτα μετὰ τῶν ἰδιαιτέρων ἐγγράφων μας. Τὸ δὲ ζητούμενον μπουγιουρουλτὶ ἄν ἐδόθη τῷ διαληφθέντι Κιατίπῃ [7]), ἢ τοῖς διορισθεῖσι τότε μεμούρηδες τοῦ φορολογίου θετικῶς δὲν ἐνθυμούμεθα. Μ' ὅλα ταῦτα ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐρωτηθῶσι περὶ τούτου καὶ οἱ τότε διαληφθέντες μεμούρηδες καὶ ***πρὸ πάντων ὁ πρώην Κιατίπης*** κὺρ Γεώργιος Φοῖβος, ***μήπως ἔμεινε παρ' αὐτῷ***, ἀπ ἀρχῆς καθ' ἣν ἐστάλη παρὰ τῆς ὑψηλῆς Πόρτας καὶ μετεφράσθη παρὰ τοῦ ἰδίου διὰ νὰ κοινοποιηθῇ πρὸς πάντας τοὺς ἡμετέρους ὁμογενεῖς πρὸς κατάληψιν.» [8]) Ὥστε ὁ Π/χης Γρηγόριος ὁμολογεῖ ὅτι καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν Π/χείων ἀπερχόμενοι συναπεκόμιζον ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1865 γενομένης ἐν τῇ Μ. Σχολῇ λογοδοσίας τοῦ τότε σχολάρχου ἀρχιμ. Εὐσταθίου Κλεοβούλου (κατόπιν μ/λίτου Καισαρείας) καταφαίνεται ὅτι ἡ ἀκηδία καὶ αὐτὴ ἡ σύλησις ἐπεκράτει καὶ κατὰ τὸν ιθ' αἰῶνα ὡς πρὸς τὰ βιβλία τὰ φυλασσόμενα ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ Κοινοῦ. Ὁ Κλεόβουλος ἐκθέτει ὅτι πρὸς ἀναδιοργάνωσιν καὶ πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μ. Σχολῆς ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν ἡ σκέψις «τοῦ μετακομίσαι εἰς τὴν σχολὴν ***τὰ ἐν τῷ Κοινῷ σηπόμενα ἢ καὶ ἱεροσύλως ἀπολλύμενα βιβλία.*** [9])

Ἡ περικοπὴ αὐτὴ τῆς λογοδοσίας τοῦ μακαρίτου Ε. Κλεοβούλου μοι δίδει ἀφορμὴν νὰ ἐξετάσω τὴν τύχην τῶν κωδίκων τοῦ Οἰκ. Π/χείου διὰ νὰ γνωσθῇ κυρίως ἡ σημερινὴ κατάστασις (ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρχαιοτέρων ἐξ αὐτῶν) ἀπὸ πότε χρονολογεῖται. Πολλοὶ πολλάκις ἀνέφεραν ὅτι κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τοῦ 1738 κατὰ τὴν ὁποίαν «συνεκάησαν καὶ πολλοὶ κώδικες τοῦ πατριαρχείου, ὁποῦ δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τοὺς βάλουν ἐν τῷ λιθοκτίστῳ οἴκῳ» [10]) ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς πολλὰ ἀρχαῖα γραπτὰ μνημεῖα σωζόμενα ἕως τότε ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἐν πρωτοτύπῳ ἢ ἐν ἀντιγράφοις. Οἱ παλαιοὶ ὅμως κώδικες ἐξηφανίσθησαν εἴτε διὰ πυρκαϊᾶς εἴτε δι' ἄλλου τρόπου πολὺ πρὸ τοῦ 1738. Παλαιοὶ κώδικες καὶ μάλιστα τῶν πρὸ τῆς Ἁλώσεως χρόνων ἐσώζοντο ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐπὶ τῶν π/χῶν Τιμοθέου (1612-1620) καὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἢ καί τι βραδύτερον. Ἀντίγραφον πράξεως, ἐκδοθείσης τῷ 1616 καὶ σχέσιν ἐχούσης πρὸς «τὴν ἔκπαλαι σταυροπηγιακὴν ἀξίαν τοῦ χωρίου Ἰνέου τῆς ἐπαρχίας Ἀμασείας,» καταχωρούμενον εἰς τὸν κώδικα Α' τοῦ Οἰκ. Π/χείου (σ. 49) διαλαμβάνει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς· «ὡς ἐν τοῖς

---

[7]) Ὁ γραμματεὺς τῆς τουρκικῆς ὠνομάζετο κιατίπης δὲν ἦτο ὅμως τοῦρκος.

[8]) Κώδ. ἑλλ. χειρογράφων Βατικανοῦ ἀρ. 2455 φ. 10. Παρομοία περίπτωσις παρουσιάζεται καὶ κατὰ τὸ 1846 πατριαρχεύοντος Ἀνθίμου τοῦ ΣΤ', ἐξ ἀφορμῆς γραμμάτων τινων τοῦ Ἄρτης Νεοφύτου ὡς ἀναφέρει ἀντίγραφον γράμματος τοῦ ἰδίου Γρηγορίου καταχωρούμενον ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι τοῦ Βατικανοῦ.

[9]) «Λογοδοσίαι τῆς Μ. Σχολῆς» Κ/πολις 1875-6 σελ. 27.

[10]) Α. Κ. Ὑψηλάντου «Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν» σελ. 343. Παρ. ἔργον σελ. 44.

παλαιοῖς ἱεροῖς κώδιξι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας ἐμπεριέχεται». Εἰς τὸν αὐτὸν κώδικα (σελ. 158) ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνανεώσεως τοῦ σιγιλλίου τῆς μονῆς «Ἰωάννου Λαμπαρδοπούλου φιλοσόφου πρωτοασηκρίτου» ἀναγινώσκομεν· «ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ ἴσου τοῦ πρωτοτύπου πατριαρχικοῦ παλαιγενοῦς συγιλλιώδους γράμματος ἐκβληθὲν παρὰ ***παλαιοῦ καὶ ἀρχαίου κώδικος*** τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας δραθέντος παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ τῆς ὑπερτελοῦς ἱερᾶς τῶν Ἀρχιερέων συνόδου». Ὥστε τὸ Πατριαρχεῖον παρὰ τὰς πολλὰς μετατοπίσεις του διετήρει μέχρι τοὐλάχιστον τοῦ 1624 (χρονολογίας τῆς ἀνανεώσεως τοῦ συγιλλίου τῆς ἐν Δημητσάνῃ μονῆς τοῦ Φιλοσόφου) ἀρχαίους κώδικας ἀνήκοντας εἰς τοὺς πρὸ τῆς Ἁλώσεως χρόνους. Κατὰ τὸ δεύτερον ὅμως ἥμισυ τοῦ ιζ' αἰῶνος, ὅτε ἔγραφεν ὁ πολὺς Δοσίθεος Ἱεροσύλων, (1641-1707, ἐπατριάρχευσεν ἀπὸ 1669 μέχρι τοῦ 1707) δὲν εὑρίσκοντο ἐν τοῖς παρτιαρχείοις παλαιοὶ κώδικες. Ὡς παλαιότερον κώδικα ἐχαρακτήριζε τότε ὁ Δοσίθεος ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἀνέφερα καὶ ὁ ὁποῖος φέρει τὸ στοιχεῖον Λ (παλ. ἀριθμὸς 333). Ἀρχαιοτέρα πρᾶξις καταχωρουμένη (πρωτύτυπος γεγραμμένη ἐπὶ φύλλου ἐπικεκολλημένου ἐπὶ τῆς 1 σελίδος τοῦ κώδικος Α) εἰς τὸν εἰρημένον κώδικα εἶναι ἡ κατὰ τὸ 1538 εἰς τὸν ναὸν (Π/χεῖον) τῆς Παμμακαρίστου γενομένη δωρεὰ τοῦ Π/χου Ἱερεμίου τοῦ Α' «Περὶ τῶν πρὸ Τιμοθέου πατριαρχῶν, γράφει ὁ Δοσίθεος, οὐδὲν ἔχομεν σαφὲς εἰπεῖν, ***ἀλλ' οὔτε εὑρίσκεται κώδιξ ἐν τῷ πατριαρχείῳ*** ὡς ἂν δυνηθῶμεν μαθεῖν τι πλεῖον, ***ἀπὸ δέ τινων εὑρισκομένων κωδίκων*** καὶ αὐτῶν συγκεχυμένων καὶ ***χθιζῶν*** ὡς εἰπεῖν οὐδὲν εὑρίσκομεν ἴδιον ἔργον πατριάρχου τινος, πλὴν ὅτι ἐν ἔτει 7047 (***πρὸ γὰρ τούτου τοῦ ἔτους οὐχ' εὑρίσκεται κώδιξ***) ὁ Ἱερεμίας τὰς εἰς τὴν χώραν τοῦ Βρίγκα οἰκοδομηθείσας αὐτῷ οἰκίας, ἀμπελῶνας καὶ κήπους ἀφιεροῖ τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου καὶ ὅτι εἰς τὸ χωρίον ἐκεῖνο (χάσκιογι) ἦν ἁγίασμα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ ὅτι ἦν Π/χης Ἰωάσαφ ἐν ἔτει 7072 καὶ Μητροφάνης ἐν ἔτει 7077 καὶ Θεόληπτος 7093 καὶ Ματθαῖος 7109 πρὸ δὲ τούτου ἐπετρόπευε τὸ Πατριαρχεῖον ὁ Ἀλεξανδρείας Μελέτιος. . . . » [11])

---

[11]) «Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων» σ.1169 κ.ἑ. Τὰ περὶ τοῦ ἀφιερώματος τοῦ Ἱερεμίου Α' εὑρίσκονται, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνέφερα, εἰς τὴν σελ. 1 τοῦ κώδικος Α. Περὶ τοῦ Π/χου Ἰωάσαφ ἀναφέρουν δύο ἔγγραφα σχετικὰ πρὸς τὴν ἐν τοῖς Π/χείοις ὑπὸ τοῦ Π/χου ἐκείνου διορισθεῖσαν οἰκονομ.' ἐπιτροπήν. (1564 σελ.41 τοῦ Α' κώδικος. βλέπε καὶ σελ. 22 π. ἔργου καὶ αὐτόθι σημ. 44). Περὶ τοῦ Μητροφάνους ἀναφέρει ἡ σελὶς 19 τοῦ κώδικος (ἔτος 1568) ὅπου καταχωρεῖται ἀντίγραφον σιγιλλίου τῆς ἐν Παροναξίᾳ μονῆς τοῦ Πρωτοθρόνου. Πράξεις ἐκδοθεῖσαι ἐπὶ Ματθαίου Β' (1595 καὶ 1598-1602) καὶ ἐπὶ Θεοληπτου Β' (1585-6) καὶ Μελετίου Πηγᾶ (1597-1598) δὲν ἀπαντῶσιν ἐν τῷ κώδικι Α τοῦ Οἰκ. Π/χείου. Ὑπῆρχε καὶ ἄλλος κώδιξ τὸν ὁποῖον εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Δοσίθεος καὶ ὁποῖος ἦτο μεταγενέστερος τοῦ κώδικος Α. Ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου κώδικος, τοῦ νῦν μὴ ὑπάρχοντος, πράξεις τινὰς μετέγραψεν ὁ Δοσί-

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων σαφῶς ἐξάγεται α') ὅτι κῶδιξ ἀρχαιότερος τοῦ Α δὲν ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Δοσιθέου τοὐλάχιστον πρὸ τοῦ 1662-1669· β') ὅτι πυρκαϊὰ ἢ ἄλλη τις αἰτία συνετέλεσεν εἰς τὴν κατὰ τὸ μεταξὺ 1624 καὶ 1662 ἢ 1669 χρονικὸν διάστημα ἀπώλειαν κωδίκων ἀρχαιοτέρων τοῦ Α· γ') ὅτι ἡ πυρκαϊὰ τοῦ 1738 κατέστρεψε κώδικας νεωτέρους τοῦ Α. Οἱ κατὰ τὸ 1738 καέντες κώδικες περιεῖχον ἔγγραφα τῶν ἀρχῶν τοῦ ιζ' αἰῶνος—ὡς τὰ τοῦ ὀνομασθέντος δευτέρου—, διαφόρων ἄλλων περιόδων τοῦ ἰδίου αἰῶνος καὶ τῶν τοῦ πρώτου τετάρτου τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος (ἰδίως ἐλλείπουν τὰ ἀπὸ τοῦ 1702-1738 ἔγγραφα· ὁ τῆς ἐποχῆς τῆς πυρκαϊᾶς κῶδιξ—ἢ κώδικες—ἐν χρήσει καθημερινῇ ὄντες καὶ ἐν τοῖς γραφείοις τῶν ὀφφικιάλων φυλαττόμενοι ἐκάησαν κατὰ τὴν προμνησθεῖσαν πυρκαϊάν). Τὰ ἐν τῇ Ν. Συναγωγῇ καταχωρούμενα ἀντίγραφα ἐγγράφων, ὡς εἶναι ἐν μέρει καὶ τὰ ἐν τῇ ὑποσημειώσει 11 δηλούμενα, τὰ ἐν τοῖς κώδιξι Α καὶ Β Κριτίου ὡς καὶ τὰ ἀντίγραφα τὰ δημοσιευόμενα ὑπὸ τοῦ Μελετίου Ἀθηνῶν μαρτυροῦν περὶ τούτου. [12])

θεος ἐν τῇ Νομικῇ του Συναγωγῇ. Τὰ ἐπὶ Ματθαίου τοῦ Β' π.δ.χ. ὑπομνήματα ἀρχιερατικῶν ἐκλογῶν—τῶν ὁποίων ἀντίγραφα εὕρηνται ἐν τῇ Ν. Συναγωγῇ—ἀνήκουν εἰς τὰς πράξεις τοῦ ἀπολεσθέντος δευτέρου κώδικος. Ὁ κῶδιξ Α κατὰ παλαιὰν σελιδοποίησιν εἰς τὴν σημερινὴν πρώτην σελίδα φέρει ἀριθμὸν 11, σημαίνοντος 11ον φύλλον. Ἀπωλέσθησαν τὰ πρῶτα δέκα φύλλα ;

[12]) Ὁ κῶδιξ Α ἐκτὸς τῶν ἐγγράφων περὶ τῶν ὁποίων ἤδη ἀνέφερα περιέχει καὶ ἀντίγραφα ἐγγράφων ἐκδοθέντων ἐπὶ Ἱερεμίου Β' (1588 σελ. 445) καὶ ἄλλα ποικίλης φύσεως ἔγγραφα ἰδίως ὑπομνήματα πατριαρχικῶν καὶ ἀρχιερατικῶν ἐκλογῶν, παύσεις καὶ καθαιρέσεις, ἀντίγραφα συγιλλίων καὶ π/χικῶν γραμμάτων κ. ἄ. Ὁ κῶδιξ περιέχει σελίδας 1—502, ἐξ ὧν καί τινας κενάς. Το νεώτερον ἔγγραφον τοῦ κώδικος ἀνήκει εἰς τὸ ἔτος 1688. Τάξις χρονολογικὴ δὲν ὑπάρχει. Οἱ ἑκάστοτε γραφεῖς ἄφηνον σελίδας τινας κενὰς διὰ νὰ καταχωρήσωσιν ἐκεῖ ἀντίγραφα π/χικῶν ἐγγράφων· διὰ λόγους διαφόρους δὲν ἀντέγραφον τὰ ἔγγραφα ἐκεῖνα, οἱ δὲ ἄλλης ἐποχῆς γραφεῖς ἀντέγραφον εἰς τὰς σελίδας ἐκείνας μεταγενέστερα ἔγγραφα. Τὰ ἔγγραφα τοῦ κώδικος Α εἶναι τῶν ἐτῶν 1605 (αὐτὴ εἶναι ἡ σειρὰ μετὰ τὰ ἀφιερώματα) 1604, 1606, 1608, 1609, 1610, 1608, 1610, 1609, 1610, 1611, 1564, 1608 (σελ. 41), 1611, 1616 (σελ. 49), 1611, 1608, 1612, 1632 (σελ. 61), 1612, 1613, 1614, 1616, 1620 (σελ. 89), 1640 (σελ.94), 1621 (σελ. 98-9), 1684 (σελ. 100), 1620, 1622, 1623, 1624 (σελ. 140), 1623, 1628 (σελ. 185), 1662, (σελ. 186), 1628 (σελ. 187-8), 1636 (σελ. 225), 1639 (σελ. 300), 1637, 1528 (σελ. 325), 1639 (σελ. 325), 1640, 1639 (σελ. 411), 1647 (σελ. 412-13), 1660 (σελ. 417-8), 1661, (σελ. 419) 1669 (σελ. 434), 1670 (σελ. 439-40), 1671 (σελ. 441-3), 1668 (σελ. 449) 1688 (σελ. 453-465), 1630 (σελ. 469), 1686 (σελ. 470 2), 1616 (σελ. 495), 1674 (σελ. 496), 1684. Ὁ κῶδιξ Β' περιέχει ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1612-1646 (βλέπε, Κερ. Παπαδοπούλου «Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη» τόμ. Δ' σελ. 7-22.) Ὁ κῶδιξ Γ' περιέχει ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1691 (κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐξεδόθη ἐπὶ Καλλινίκου Β' ὁ περὶ πραγματικῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Θ. Εὐχαριστίας συνοδικὸς τόμος, σ. 1-3) 1692 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1718, 1719. Ὁ κῶδιξ Δ', περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἐν τῇ σελίδι 208 ἀναφέρω, περιέχει ἔγγραφα τῶς ἐτῶν 1688, 1714, 1724, 1723, 1672, 1704, 1702, 1703, 1702-1707, 1708-1709, 1722-1726. Ὁ κῶδιξ οὗτος ἦτο

Ἐκ τῶν προειρημένων ἐξάγεται καὶ τοῦτο, ὅτι, ὡς ἔγραφον εἰς τὰς σελίδας 35 καὶ 37 (βλέπε καὶ σελ. 238) αἱ χρονολογίαι τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχιερέων τῆς Βενετίας κατηρτίσθησαν σχεδὸν καθ᾽ ὁλοκληρίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γραπτῶν πληροφοριῶν τοῦ ἐκ Βενετίας εἰς Κ/πολιν ἀποσταλέντος ὀρθοδόξου χριστιανοῦ ἀποκομίσαντος τὸ σχετικὸν σημείωμα ἐξαχθὲν ἐκ τῶν Ἀρχείων τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος τῆς ἰταλικῆς ἐκείνης πόλεως. Εἰς τοὺς π/χικοὺς κώδικας οὐδὲν σχετικὸν πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐν Βενετίᾳ ὁμογενῶν ἀρχιερέων ἀπαντᾷ. [13]) Κατὰ δὲ τὸ 1781 καὶ 1782 τὸ Οἰκ. Π/χεῖον δὲν εἶχε κώδικας παλαιοτέρους, ὡς εἴπομεν, τοῦ κώδικος Α.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸ περὶ τῆς τύχης τῶν κωδίκων τοῦ Οἰκ. Π/χείου θέμα σημειώνω καὶ τοῦτο, ὅτι ὡς ὁ κώδιξ Β΄ (εὑρισκόμενος νῦν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐσημείωσα, εἰς τὸ Π. Ἀρχειοφυλάκιον) οὕτω καὶ ὁ κώδιξ Ε΄ τοῦ Ἁγ. Μετοχίου Κ.Π. ἦτο κώδιξ τοῦ Οἰκ. Π/χείου. Ὁ κώδιξ οὗτος περιέχει

τῶν ἀφιερωμάτων, ὡς ἐσημειώθη καὶ ἀλλαχοῦ· μετὰ τὴν πυρκαϊὰν ὅμως τοῦ 1738 κατεχωρήθησαν ἐν αὐτῷ ὑπομνήματα ἐκλογῶν τῶν ἐτῶν 1739, 1742, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, καὶ 1760. Ὁ κώδιξ Ε΄ ἓν μόνον ἔγγραφον περιέχει ἀνῆκον εἰς τὴν πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1738 ἐποχήν· εἶναι τὸ ἐν σελ. 2 συνοδικὸν τὸ ἐπὶ Κυπριανοῦ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1708 ἐκδοθὲν «ἐπιτρέπον τῷ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Νεοφύτῳ χειροτονῆσαι ἐπισκόπους ἐν ταῖς ἐρημωθείσαις ἐπισκοπαῖς.....». Καταφανὲς τὸ μεταξὺ τοῦ 1702 καὶ 1738 χάσμα τῶν κωδίκων τοῦ Οἰκ. Π/χείου.

[13]) Εἰς τὸν κώδικα Α τοῦ Οἰκ. Π/χείου (σελ. 139) καταχωρεῖται ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Λευκάδος Ναθαναὴλ φέρον ἡμερομηνίαν 7132 (1624) «μηνὶ Ἰουλίῳ» ἰνδικτ. ζ΄ (τὸ ὑπόμνημα ὑπογράφουν· ὁ Κυζίκου Παρθένιος, ὁ Νικομηδείας Νεόφυτος, ὁ Θεσσαλονίκης Παΐσιος, ὁ Λακεδαιμονίας Ἰωάσαφ, ὁ Π. Πατρῶν Θεοφάνης, ὁ Ἀθηνῶν Θεοφάνης. ὁ Χίου Ἰγνάτιος, ὁ Μηδείας καὶ Σωζουπόλεως Θεοδόσιος, ὁ Ἰκονίου Κλήμης. Εἰς τὸν Κώδικα Ζ΄ σελ. 127 εὑρίσκεται ἐπικεκολλημένον ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Λευκάδος Ἰωακεὶμ (ἴδε περὶ τοῦ Ἰωακεὶμ τούτου σελ. 33 τοῦ παρ. ἔργου) γενομένης ἐν Λευκάδι ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ κλήρου κατὰ Μάϊον τοῦ 1779. Τὸ ὑπόμνημα διαλαμβάνει καὶ τὰ ἑξῆς· «κατὰ τὴν ἀρχαίαν διάταξιν καὶ συνήθειαν τῆς αὐτῆς πολιτείας, ἐσυνάχθη ἅπας ὁ ἱερὸς σύλλογος ταύτης τῆς ἐπαρχίας, παρόντων καὶ τῶν ἐκλαμπροτάτων καὶ ἐξοχωτάτων κυρίων προβλεπτῶν, ὡς τοποτηρητῶν τῆς γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας τῶν Ἐνετῶν, οὐ μὴν δὲ καὶ τῶν ἐκλαμπροτάτων καὶ περιβλέπτων συνδίκων ἤτοι δημογερόντων.... καὶ ἦσαν ἅπαντες τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν ἐννενήκοντα καὶ εἷς. Ἐπροβλήθησαν δύο ὑποψήφιοι.... Ὅθεν δοθέντων τῶν κλήρων αὐτῶν μετὰ ***ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.....»*** Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο τῆς ἐκλογῆς μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν ἐκλογὴν τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ ὅπου (σελ. 236-237 π. ἔργου) λέγεται «εἰ καὶ παρὰ τῶν κατὰ τόπον ἱερωμένων κληρωθείη καὶ ψηφισθείη, ὡς ἔθος», καὶ «ἐν πᾶσι καὶ περὶ πάντων τηρητέον τὸ ἔνταλμα καὶ πρόσταγμα τοῦ πρίγκιπος τῶν Ἐνετῶν». (Βλέπε καὶ σελ. 35, 36, 37 τοῦ π συγγράμματος). Περὶ τῆς μετὰ τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν ἀποστελλομένης π/χικῆς ἐκδόσεως βλέπε σελ. 32, 33 καὶ 246 π. ἔργου καὶ τὸ γράμμα τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου πρὸς τὸν Πεκίου Ἀρσένιον. (Κ. Δελικάνη ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 905—920 «καθὼς κάμνουν οἱ ὀρθόδοξοι—εἰς τὸ νὰ ζητοῦν οἱ ἀρχιερεῖς ἔκδοσιν—ὅπου εὑρίσκονται εἰς τὴν Βενετίαν, Κεφαλληνίαν, εἰς τὴν Μαύραν καὶ τὸν Μωρέαν καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς θρόνους ὑποκειμένους εἰς τὸν ἁγιώτατον θρόνον Κ/πόλεω)ς.

σὺν ἄλλοις ἀντίγραφα διαζυγίων τῶν ἐτῶν 1662, 1663, 1671, 1672, 1673, 1675, 1676, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1685, 1686. Καὶ ὁ κώδιξ 263 τοῦ Α. Μετοχίου, περιέχων τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Λουκάρεως, ἦτο κώδιξ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου.

Οἱ κώδικες τοῦ Οἰκ. Π/χείου, ὡς ἐκ τῶν προεκτεθέντων λόγων ἐξάγεται, παρουσιάζουν οὐκ ὀλίγα χάσματα τὰ ὁποῖα κυρίως εἶναι δυναπλήρωτα ὅσον ἀφορᾷ τὸν ιζ΄ αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς (α΄ τέταρτον) τοῦ ιη΄ αἰῶνος. Τὰ τοῦ ιστ΄ αἰῶνος—καὶ ἔγγραφα τοῦ αἰῶνος τούτου τὸ πατριαρχεῖον ἔχει ἐλάχιστα—πληροῦνται κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῶν πληροφοριῶν τῆς τουρκογραικίας. Τὰ ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι δημοσιευόμενα ἔγγραφα θὰ πληρώσωσιν ἀρκετὰ χάσματα καὶ ἄλλων μὲν ἱστορικῶν περιόδων τοῦ Οἰκ. Π/χείου ἰδίως δὲ τῆς τοῦ ιζ΄ αἰῶνος.

Γενικώτερον ἡ πλήρωσις τῶν διαφόρων κενῶν τῶν ἐμφανιζομένων ἐν τῷ ἐκτενεῖ ἱστορικῷ πεδίῳ τοῦ Οἰκ. Π/χείου καὶ καθόλου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἤρχισεν ἐντατικῶς γινομένη ἀπό τινων ἐτῶν. Ὁ μακαρίτης Κεραμεὺς Παπαδόπουλος ἀκαταπόνητος καὶ σοφὸς ἐρευνητὴς συνέλεξεν ἄφθονον ὑλικὸν ἐκ τῶν ἐν Ἀνατολῇ Βιβλιοθηκῶν. Ἐν τῷ αὐτῷ πεδίῳ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν καρποφόρως ἐργάζεται καὶ ὁ γηραιὸς Μ. Γεδεών, πολυγραφώτατος καὶ χρησιμώτατος διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τοῦ Οἰκ. Π/χείου. Ὡς πρὸς τὸ ὑλικὸν τὸ ἀποτεθησαυρισμένον ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης εἰργάσθησαν οἱ ἀείμνηστοι Σ. Λάμπρος καὶ Π. Ζερλέντης· καὶ δὴ μὲν ὁ πρῶτος ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως ἐπεκτείνας τὰς ἐρεύνας του πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις τοῦ ἱστορικοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὁ δὲ δεύτερος εἰδικώτερον ἀσχοληθεὶς περὶ τὸν βίον τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ μόνον λυπηρὸν ὡς πρὸς τὸν Π. Ζερλέντην εἶναι τοῦτο, ὅτι εἰς ἐλάχιστα ἀντίτυπα ἐδημοσίευσέ τινας τῶν μελετῶν του· διὰ τοῦ τρόπου τούτου μέγα μέρος τοῦ ὑλικοῦ του ἔμεινεν ἀνεκμετάλλευτον ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως. Πρὸ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ αὐτῷ πεδίῳ ἐρεύνης εἰργάσθη ὁ γνωστὸς Κ. Σάθας ἀφήσας σπουδαῖα ἱστορικὰ μνημεῖα χρησιμώτατα διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἱστορικοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου.Κατὰ δεύτερον λόγον θὰ ἀναφέρω τὸν Ἀλέξανδρον Λαυριώτην καὶ τὸν Ε. Βουλισμᾶν. Ἐκ τῶν ξένων τῶν δημοσιευσάντων ἔγγραφα εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως σχετικὰ πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀναφέρω πρωτίστως τὸν E. Legrand, ἔπειτα τοὺς L. Petit, Hofmann, Gerland, τοὺς Ἀσσομπσιονιστὰς S. Salaville καὶ τὸν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἐπιστημονικῆς του δράσεως εὑρισκόμενον V. Laurent, τὸν Holzmann, καὶ τὸν Ρῶσσον Σοκολώφ.

Τοῦ ἱστοριοδίφου Σάθα ἀναφέρω ὡς ἐπίκαιρα τὰ ἀκόλουθα λόγια· «καλὸν ἤθελεν εἶσθαι ἵνα τις τῶν ἐν ἡμῖν δυναμένων ἐκδώσῃ πλήρη συλλογὴν τῶν πατριαρχικῶν συγιλλίων, τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν τῇδε κἀκεῖσε ἀνέκδοτα ὑπάρ-

χουσι διεσκορπισμένα, ἄλλα δὲ ὑπὸ ξένων κακῶς ἀναγνωσθέντα ἐξεδόθησαν, καὶ ἀφ' οὗ μάλιστα τοιαύτη συλλογή, οὐκ ὀλίγον συνεισφέρουσα εἰς διασάφησιν τῆς πατρίου ἱστορίας ὑπ' οὐδενὸς μέχρι τοῦδε ἐξεδόθη».[14]) Ἡ σύστασις αὕτη τοῦ μακαρίτου Σάθα δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ—καὶ τοῦτο εἶναι ἐν μέρει τὸ ἔργον τοῦ κ. Ζακυθηνοῦ ἐκδίδοντος εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἑλληνικὰ» τὴν ἐκ π/χικῶν σιγιλλίων συλλογὴν τῆς ἐθν. Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων—διὰ τῆς συγκεντρώσεως ὅλων τῶν τε ἐκδιδομένων καὶ ἀνεκδότων σιγιλλίων καὶ δημοσιεύσεως αὐτῶν εἰς ἰδιαίτερον τόμον ἢ τόμους κατὰ σύστημα ἐπιστημονικόν. Τὸ αὐτὸ ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ καὶ ὡς πρὸς ἄλλα πατριαρχικὰ ἔγγραφα. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς ἐργασίας αὐτῆς ὑπάγονται πολλὰ ἔγγραφα δημοσιευόμενα εἰς τὸ παρὸν σύγγραμμα ἀποτελοῦντα δὲ ἔν τινι μέτρῳ καὶ πλήρη συλλογὴν εἰς τὸ εἶδός των, ὡς εἶναι λ.χ. αἱ μεταξὺ Π/χου καὶ Ἀρχιερέων συμβάσεις (σελ. 135-151). Τὸ Οἰκ. Π/χεῖον ἠμπορεῖ νὰ συλλέξῃ φωτοτυπίας ὅλων τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τῆς ὑφηλίου ἀποκειμένων ἐπισήμων πατριαρχικῶν ἐγγράφων ἢ τῶν ἀντιγράφων αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως θὰ συμπληρωθῇ τὸ ἔργον τοῦ Πατρ. Ἀρχειοφυλακίου κατὰ τρόπον συμφωνότερον πρὸς τὴν περὶ Ἀρχείων ἔννοιαν. Ἡ δαπάνη δὲν θὰ ἦναι μεγάλη· ἡ συναίσθησις τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἔργου ἔχει μεγάλην ἀξίαν. Θὰ ἦναι μεγάλη ἱστορικὴ ὑπηρεσία ὄχι μόνον διὰ τὸ Οἰκ. Π/χεῖον ἀλλὰ καὶ δι' ὁλόκληρον τὸ Γένος μας τοὐλάχιστον διὰ μίαν μακρὰν ἱστορικὴν περίοδον. «Ὅλος ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν βίος, ἔγραφεν ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος, ... ἀπὸ τῆς δευτέρας ἀμέσως τῆς Ἁλώσεως ἡμέρας εἰς ἓν καὶ μόνον συνεκεντρώθη σημεῖον, ὡς εἰς ἱερὰν ἑστίαν, τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχεῖον. Τῶν Πατριαρχῶν ἄρα καὶ τοῦ πατριαρχείου ἡ ἱστορία εἶναι ἱστορία τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ ἔθνους». [15])

Ἰδοὺ εἷς ἐκ τῶν λόγων διὰ τὸν ὁποῖον τὸ παρὸν ἔργον ὅσον καὶ ἂν ἦναι πενιχρὸν ἐνδιαφέρει πάντα ὁμογενῆ καὶ μάλιστα φιλίστορα καὶ πάντα οἱονδήποτε ξένον ἐνδιαφερόμενον διὰ τὴν Βυζαντινολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ ἀναγνώστης θὰ ἀγανακτήσῃ ἴσως ἀναγινώσκων τὸ περιεχόμενον ἐγγράφων τινῶν ἀφορώντων ὡρισμένους πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην καὶ νὰ σπεύσῃ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ ἄδικον συμπέρασμα, ὡς ἡμέτεροι τινὲς ἔπραξαν--π.δ.χ. ὁ Τ. Νεροῦτσος, [16]) ὁ βιογράφος τοῦ Αδ. Κοραῆ Θερειανὸς, ἔν τινι μέτρῳ καὶ

---

[14]) Ταῦτα ἔγραφεν ὁ Κ. Σάθας ἐξ ἀφορμῆς συγιλλίου ἀπολυθέντος κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1634 ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως καὶ ἀφορῶντος τοὺς ἱερωμένους ὀφφικιάλους τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων εἰς τοὺς ὁποίους διὰ τοῦ εἰρημένου γράμματος ἐπετρέπετο νὰ τιτλοφορῶνται «μεγάλοι». «Χρυσαλλὶς» ἔτος Γ' (1865) σελ. 197-198.

[15]) «Κωνσταντινούπολις» τόμ. Γ' σελ. 509=[16]) Καμπούρογλου «μνημεῖα τῆς ἱστορίας Ἀθηνῶν» τόμ. Β' σελ. 175. «Καθ' ὅλον τὸν ιζ' καὶ ιη' αἰῶνα δύο ἢ τρεῖς (Π/χαι)

ὁ μακαρίτης Σ. Λάμπρος καὶ ἄλλοι—ὅτι πάντες οἱ πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, οὐδὲν ἄλλο ἐπετέλεσαν παρὰ ἀνομίας καὶ ἀτασθαλίας καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο συνετέλεσαν παρὰ εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Ἄδικος καὶ ἀντίθετος πρὸς τὰς ἱστορικὰς πραγματικότητας κρίσις. Ἀναφέρω ἐν ὑποσημειώσει ὀνόματα πατριαρχῶν κλεϊσάντων τὴν Ἐκκλησίαν· εἰς ἄλλο μέρος τοῦ π. ἔργου **ἀνέλυσα ἑτέρων πατριαρχῶν** τὰς μέχρι τοῦδε ἀγνώστους πράξεις. Θὰ συμπληρώσω τὴν ἐνταῦθα γενομένην παρέκβασιν ἀναφέρων τὰς παρατηρήσεις τοῦ Γερασίμου Ἀλεξανδρείας (1783)· «ἡ κατάστασις τῶν προγεγονότων ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν τῶν κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Μετρῶν (ὁ Γεράσιμος ἦτο προηγουμένως ἐπίσκοπος Μετρῶν) μεγίστην ἐμφαίνει τὴν ἀμάθειαν, ὡς μηδενὸς τῶν ἤδη παλινγκαπήλων διαφέρειν. Καὶ ἔστιν ἀλήθεια. Ἡ γὰρ τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους μετὰ τὴν Ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀθλιότης καὶ ἀπευκταία κατάστασις δήλη καὶ τοῖς ἀγραμμάτοις αὐτοῖς. **Θαῦμα πῶς οὐκ ἐξέλιπεν ὅλως ἡ καθομιλουμένη κοινὴ τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα... πῶς δὲ καὶ χριστιανοὶ εὑρίσκονται φυλάσσοντες** τὰ ἔθιμα τῶν Χριστιανῶν». [16]) Ὁ Ὑψηλάντης δικαιολογῶν ἀνωμαλίας τινὰς καὶ αἰθαιρεσίας γινομένας κατὰ τὴν πλήρωσιν μητροπόλεων προσθέτει καὶ τοῦτο· «τὸ τοιοῦτον τῷ **ἐπικρατοῦντι δεσποτισμῷ ἀποδοτέον**» (σελ. 228 π. ἔργου).

Ἡ συγγραφὴ ὁλοκλήρου συγγράμματος ἀπαιτεῖται πρὸς ἐξήγησιν—εὕρεσιν τῶν ψυχολογικῶν καὶ κοινωνικῶν ὅρων—τῶν διαφόρων γεγονότων τῆς Ἱστορίας τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου. Προαπαιτεῖται ἀντιπαράθεσις [17]) αὐτῶν πρὸς τὰς γενικὰς συνθήκας τῆς καθόλου ζωῆς τῆς ἰδίας ἐποχῆς.

ὑπῆρξαν οἱ ἀξίως κυβερνήσαντες τὴν αὐτοῖς ἐμπιστευθεῖσαν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν». Ἀπαριθμεῖ ὡς καλοὺς τοὺς Σαμουὴλ Χαντζερῆν, Σωφρόνιον Β΄, Γρηγόριον Ε΄ καὶ πρὸ αὐτῶν τὸν πολύφημον Λούκαριν. Πόσους ὅμως ἀρεστεῖς παραλείπει ὁ Νεροῦτσος ἢ σκοπίμως καὶ ἐκ προκαταλήψεως ἢ ἐξ ἀγνοίας; Λησμονεῖ μεταξὺ ἄλλων τὸν ἄριστον Νεόφυτον τὸν Γ΄, τὸν Ἄνθιμον τὸν ἀπὸ Ἀδρ/πόλεως, τὸν Διονύσιον τὸν Γ΄ τὸν ὁποῖον εἴδομεν πῶς ἐχαρακτήρισεν ὁ πολὺς Δοσίθεος (σημ. 7 σελ. 238), Διονύσιον τὸν Δ΄, Καλλίνικον τὸν Ἀκαρνᾶνα, Ἱερεμίαν τὸν Γ΄ καὶ ἄλλους λαμπροὺς προμάχους τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

[16]) Μ. Γεδεών, «Ἡ ἐκπαιδευτικὴ κατάστασις μετὰ τὴν Ἅλωσιν. Ἀπωσημειώματα Γερασίμου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. «Ἐκκλ. Ἀλήθεια, 1909 σελ. 395.

[17]) Ἐὰν ἀντιπαραβάλωμεν τὸν Κλῆρόν μας πρὸς τὸν τῆς Δύσεως διὰ τὰς αὐτὰς χρονικὰς περιόδους δὲν θὰ ἔχωμεν λόγους νὰ αἰσχυνώμεθα. Ὁ P. Bureau εἰς τὸ ἔργον του «La crise morale des temps nouveaux» (σελ. 5) περιγράφει μὲ μελανὰ χρώματα τὴν κατάστασιν τοῦ πρὸ τῆς Μ. Ἐπαναστάσεως Γαλλικοῦ Κλήρου. Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ ἡ βιογραφία τοῦ καρδιναλίου Rohan ἐπιλεγομένου «Belle Eminence» (ὡραία Σεβασμιότης). Ὁ V. Duruy ἀναφέρων τὴν διανοητικότητα καὶ τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ καθολικοῦ Κλήρου κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ δεκάτου ὑπογραμμίζει ἰδιαιτέρως τὰ γραφόμενα τῶν καρδιναλίων Polo καὶ Bembo ἐκ τῶν ὁποίων ὁ δεύτερος ὠνόμαζε τὰ λόγια τοῦ Ἀπ. Παύλου «ἀχωνεύτους ἀνοησίας.»

Χρειάζεται ἐπιμεμελημένη κριτικὴ τῆς ἱστορίας τοῦ Οἰκ. Π/χείου, ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, παρεμβαλλομένη ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ.

Κατακλείων τὰ γενικὰ ταῦτα προλεγόμενα ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ ἔκδοσις τοῦ ἔργου τούτου χρεωστεῖ πολλὰ εἰς τὸν φιλόμουσον οἰκουμενικὸν πατριάρχην κ. Φώτιον τὸν Β΄. Πρὸ παντὸς ὁ Πατριάρχης οὗτος ὑπῆρξεν ὁ ἠθικὸς συντελεστὴς τῆς πρὸ διετίας περίπου μεταβάσεώς μου εἰς Εὐρώπην χάριν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν ἐν ταῖς αὐτόθι μεγάλαις βιβλιοθήκαις. Διὸ πρὸς τιμήν του ὠνόμασα τὸ συγγραμμά μου ***Φωτίειον Βιβλιοθήκην***.

Διὰ τὰς ἀτελείας τοῦ ἔργου μου ἂς εἶναι ἐπιεικεῖς οἱ κριταί μου. «Χαλεπόν, γράφει ὁ Γαληνός, ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτάνειν ἐν πολλοῖς, τὰ μὲν ὅλως ἀγνοήσαντα, τὰ δὲ κακῶς κρίνοντα, τὰ δὲ ἀμβελέστερον γράψοντα».

Ἐν Μ. Ρεύματι κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1933.

† Ο ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Α΄

ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Προέταξα τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἐγγράφων διὰ τὴν μεγάλην αὐτῶν σπουδαιότητα. Λόγῳ τοῦ κύρους αὐτῶν ὡς ἐπισήμων κρατικῶν ἐγγράφων θὰ χρησιμεύσουν εἰς τὴν διευκρίνησιν πολλῶν σκοτεινῶν σημείων ἀναφερομένων εἴτε εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας Πατριαρχῶν, εἴτε εἰς τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου, τὴν ἐνταῦθα ἐνδημοῦσαν σύνοδον, τὰς σχέσεις τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὴν Βενετίαν, σημεῖα διάφορα τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν βίου, τὴν ὀνομασίαν καὶ τοποθεσίαν διαφόρων ναῶν μὴ ὑπαρχόντων σήμερον ἢ εἰς περιπετείας ἄλλων ναῶν σωζομένων μέχρι τῆς σήμερον καὶ εἰς ἄλλα,

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ πρωτοτύπῳ γλώσσῃ (τουρκιστὶ) ὑπὸ τοῦ Ἀχμὲτ Ρεφὴκ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Σταμποὺλ καὶ ἐγκρίτου μέλους τοῦ Συνδέσμου τῆς τουρκικῆς ἱστορίας. (Τοὺρκ ταριχὶ ἐντζουμενί). Ἡ δημοσίευσις ἐγένετο εἰς τρία τεύχη· ἐκ τούτων τὸ ἓν ἐξεδόθη τῷ 1915 μὲ ἀραβικοὺς χαρακτῆρας, τὸ ἕτερον τῷ 1930 καὶ τὸ ἄλλο τῷ 1932 μὲ λατινικοὺς χαρακτῆρας. Καὶ τὰ τρία τεύχη φέρουν ὡς τίτλον «ἡ ζωὴ τῆς Σταμποὺλ», καὶ τὸ μὲν τοῦ 1915 περιέχει ἔγγραφα τοῦ δεκάτου αἰῶνος τῆς ἐγίρας, τὸ τοῦ 1930 τοῦ δωδεκάτου, τὸ δὲ τοῦ 1932 τοῦ ἑνδεκάτου. Τινὰ τῶν ἐγγάφων τούτων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν δέκατον αἰῶνα ἐγίρας ἐδημοσίευσαν κατὰ τὸν πόλεμον οἱ Γερμανοὶ εἰς τὸ περιοδικὸν Der Islam (τομ. IX σ. 250 ἑξ.). Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ τούτου παραλαβὼν ὁ γάλλος ἱερομόναχος V. Laurent, εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον μορφωμένων Ἀσομσιονιστῶν τοῦ Καδὴ-κιόγι, κατεχώρησέ τινα εἰς τὸ περιοδικόν των «Echos d' Orient», (1) μεταφράσας ἐκ τοῦ γερμανικοῦ εἰς τὴν γαλλικήν. Καὶ ἐξ αὐτῶν ἄλλα μὲν ἐδημοσίευσεν ἐν περιλήψει, ἄλλα δὲ ὁλόκληρα, ὡς λ. χ. τὰ ὑπ' ἐμοῦ δημοσιευόμενα Αα 1 Αδ 1 Αδ 2.

Τὸ ἔγγραφον τῆς κατηγορίας Αβ3 τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου, χάτι-σερὶφ «περὶ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ κοινοῦ» εἶναι

(1) Ἔτος 1929 σ. 400 κ. ἑξ.

καταχωρημένον εἰς τὸν κώδικα τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου Ι. σ. 287—288 ἐν ἁπλῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ἐκ τοῦ κώδικος τούτου μετέγραψε τὸ ἔγγραφον τοῦτο ὁ κ. Μ. Γεδεὼν δημοσιεύσας αὐτὸ εἰς τὸ ἔργον του «Ἐπίσημα Γράμματα Τουρκικὰ κ.λ.π.» 1910 σ. 38—43.

Τὸ ἔγγραφον τὸ ἀφορῶν τὸν μητροπολίτην Ἄνδρου Μακάριον παρέλαβον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Echos d' Orient δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς Λωρὰν πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπέστειλεν αὐτό, ὡς γράφει ὁ μνημονευθεὶς Γάλλος, ὁ ὁμογενὴς Στυλιανίδης.

Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Ἀχμὲτ Ρεφὶκ μεταφράσας εἰς τὴν γαλλικὴν ἐδημοσίευσεν ἀρκετὰ ἔγγραφα ὁ εὐρυμαθὴς καθηγητὴς τοῦ ἐνταῦθα τουρκικοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἀβραὰμ Γκαλάντε. (2) Ταῦτα ἀφορῶσι τὸν βίον τῶν Ἰουδαίων Κων)πόλεως. Ἓν ἐξ αὐτῶν σχέσιν ἔχον καὶ πρὸς τὸ Οἰκ. Πατριαρχεῖον ἐδημοσίευσα εἰς τὴν «Ὀρθοδοξίαν» Στ΄. σ. 432—4. Ἀναδημοσιεύω εἰς τὸ παρόν μου ἔργον τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο μεταφράσας ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ τουρκικοῦ κειμένου. Ἄλλως τε ὅλων τῶν δημοσιευομένων τουρκικῶν ἐγγράφων ἡ μετάφρασις ἐγένετο ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τουρκικοῦ κειμένου, χωρὶς νὰ παραμεληθῇ καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ πρὸς ἄλλας μεταφράσεις—γαλλικὴν καὶ ἑλληνικὴν—ὡς πρὸς τὰ ἔγγραφα ἐκεῖνα τῶν ὁποίων, ὡς ἤδη ἐσημείωσα, ἐξεπονήθη μετάφρασις εἰς ἄλλην γλῶσσαν. Εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν ἐγγράφων τούτων προσεπάθησα νὰ ἀποδώσω μᾶλλον τὴν ἔννοιαν παρὰ τὸ γράμμα αὐτῶν.

Ἡ ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως σπουδαιότης τῶν ἐγγράφων τούτων θὰ καταδειχθῇ ἐν τῇ λεπτομερεῖ ἀναλύσει μιᾶς ἑκάστης κατηγορίας αὐτῶν· διήρεσα αὐτὰ εἰς 6 τοιαύτας· Αα. Αβ. Αγ. Αδ. Αε. Αστ.

Ἐὰν συνεχισθῇ ἡ δημοσίευσις τοιούτων ἐγγράφων ἐκ τῶν Ἀρχείων τοῦ τουρκικοῦ Κράτους ἡ ὠφέλεια ἡ ὁποία θὰ προκύψῃ ἐντεῦθεν θὰ εἶναι ἀνυπολογίστου ἀξίας ὄχι μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν ὁλοκλήρου τοῦ ἄλλοτε ἐν τῇ Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίᾳ βιοῦντος ὀρθοδόξου στοιχείου. Θεωρῶ πολὺ ὀρθὰ ὅσα γράφει ὁ ῥηθεὶς Λωρὰν εἰς τὰς «Echos d' Orient» (1931 σ. 74) ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις μεγάλην χρησιμότητα τῶν ἐγγράφων τοῦ τουρκικοῦ Ἀρχείου.

Διὰ τὴν μετατροπὴν τῶν χρονολογιῶν ἐγίρας εἰς χριστιανικὰς καὶ μάλιστα τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἐχρησιμοποίησα τὸν κατάλογον τοῦ A. Bacolla καὶ τὸν ἐσχάτως (1932) ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ Welseley Haig ἐκδοθέντα. Ὁ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Γ. Λ. Ἀρβανιτάκη (3) προταθεὶς ἀλγεβρικὸς τύπος ($X\iota = o,970202\ (\varepsilon\mu + \frac{\Delta\,\mu}{354,367}) + 620,565$) δὲν δίδει

(2) Documents officiels turcs concernant les Juifs de Turquie. Stamboul 1931

(3) Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία τόμ. Θ΄ σελ. 658β Τὸ Χι παριστάνει τὸν ἄγνω-

ὀρθὰ ἐξαγόμενα. Οἱ κατάλογοι τῶν μνημονευθέντων συγγραφέων δίδουσιν ἀπὸ ἀπόψεως ἐτῶν τὸ αὐτὸ περίπου ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον δίδει καὶ ὁ κοινὸς τύπος. (4)

Αα 1—Αα 6 ***(Πατριάρχαι)***

Αα 1. Τὸ ἔγγραφον Αα 1 εἶναι ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρει ὁ Ψευδοδωρόθεος. «Καὶ μὲ ὀλίγας ἡμέρας ἐγύρευε τὸ Πατριαρχεῖον (ὁ Μητροφάνης), καὶ ἠθέτησε τὰς ὁμολογίας ὁποῦ ἔδωκε· καὶ ἐξώρισάν τον εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ***μὲ ὁρισμὸν*** (5) ***τοῦ αὐθεντός***». (Παρὰ Κ. Σάθα, Βιογραφικὸν Σχεδίασμα περὶ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β. σ. 9). Αἱ ὀλίγαι ἡμέραι τοῦ Ψευδοδωροθέου δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθοῦν κατὰ γράμμα· τοιοῦτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐπιτροχάδην καὶ συντετμημένως γενομένης ἀφηγήσεώς του. Καὶ κατωτέρω λέγει ὁ ἴδιος χρονογράφος· «καὶ μὲ καιρὸν ἔσφαξαν τὸν Μεχμὲτ πασᾶν», «καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν ἐκρέμασαν τὸν Κατακουζηνόν, καὶ ἐπῆρε τὸ Πατριαρχεῖον πάλιν ὁ Μητροφάνης». Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β′ τὸ πρῶτον ἐπατριάρχευσε τὴν 5 Μαΐου τοῦ 1572. Τὸ δημοσιευόμενον ἐπίσημον σουλτανικὸν ἔγγραφον τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν ἐξορίαν τοῦ Μητροφάνους φέρει ἡμερομηνίαν 17 Ἀπριλίου 1571 (κατὰ τὸν ἕτερον ὑπολογισμὸν 9 Ἀπριλίου 1574· αὐτὸν ἀναφέρει ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ μετάφρασις. Βλέπε «Echos d' Orient», ἔνθα ἀνωτέρω). Τὰ συμφωνηθέντα ἐτήρησεν ὁ Πατριάρχης Μητροφάνης ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος, λαβὼν διὰ τὴν συντήρησίν του δύο μητροπόλεις, Λαρίσσης καὶ Χίου. (6) Ὡς δὲ ἐκ τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἐγγράφου καταφαίνεται ὁ Πατριάρχης Μητροφάνης διέμενεν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸ Σκούταρι. Ἄγνωστον διὰ τί ἔμενεν ἐκεῖ καὶ ὄχι εἰς τὴν ἐν Χάς-κιογί πατρικήν του οἰκίαν. Ἴσως διότι τὸ Χάςκιογὶ ἦτο πλησίον τῶν Πατριαρχείων, ἡ δὲ τοιαύτη γειτνίασις θὰ ἔδιδεν περισσοτέρας ἀφορμὰς εἰς σκάνδαλα καὶ ῥαδιουργίας,

Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἡ ἔγγραφος σουλτανικὴ διαταγὴ ἐστάλη εἰς τὸν καδῆν (ἱεροδίκην) τοῦ Σκουτάρεως μὲ ἄνθρωπον τοῦ Σεϊτάνογλου. Ὁ Σεϊτάνογλους εἶναι ὁ Μιχαὴλ ὁ Καντακουζηνὸς ἐκ τῆς βυζαντινῆς οἰκογε-

---

στον = τὴν ζητουμένην Ἰουλιανὴν χρονολογίαν, Τὸ εμ τὸ διαρρεῦσαν μέρος τοῦ ἔτους, ὁ δὲ ἀριθμὸς 620,625 φανερώνει τὰ ἀπὸ Χριστοῦ ἔτη καὶ τὰς ἡμέρας ὁπότε ἤρχισεν ἡ χρονολογία τῆς ἐγίρας.

(4) Διαιροῦμεν τὰ δοθέντα μουσουλμανικὰ ἔτη διὰ τοῦ 33, τὸ πηλίκον ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τὸ ὁποῖον προκύπτει ὅταν προσθέσωμεν τὸν ἀριθμὸν 622 εἰς τὰ δοθέντα μουσουλμανικὰ ἔτη.

(5) τὰ ἴδια περίπου ἀναφέρει καὶ ὁ Π/χης Καλλίνικος Δ′ εἰς τοὺς Π/χικούς του καταλόγους. «Μὴ ἐξαρκούσης αὐτῷ (= τῷ Μητροφάνη τῆς ἐξαρχίας Χίου) ἐζήτει πάλιν τὸ Π/χεῖον. Ὅθεν ***δι' ὁρισμοῦ*** περιωρίσθη εἰς τὸ Ἁγιώνυμον Ὄρος». Κ. Δυοβουνιώτου, Καλλίνικος Δ′ Π/χης. Ἀθῆναι 1915 σ. 78.

(6) Κ. Σάθα, ἔνθα ἀνωτέρω σ. 9. Μ. Γεδεών, Πατρ. Πίνακες σ. 516.

νείας τῶν Καντακουζηνῶν. Φίλος τοῦ Μητροφάνους ἐνήργησε τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἰωάσαφ τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ τὴν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Μητροφάνους. Ὁ Μιχαὴλ Καντακουζηνὸς ἰδὼν ὅτι αἱ ἐνέργειαι καὶ ἡ πολιτικὴ ἐν γένει τοῦ Μητροφάνους ἐτάραττον τὴν ἐκκλησίαν «ἐσκανδαλίσθη, ὡς ἀναφέρει ὁ προμνησθεὶς Δωρόθεος, καὶ ἐβίασέ τον καὶ ἔκαμε παραίτησιν τοῦ θρόνου». Βραδύτερον ὁ προστάτης τοῦ Μητροφάνους λησμονήσας πάντα διενήργησε καὶ τὴν ἐξορίαν τοῦ φίλου του. (7) Ὁ Δούκας Καταβολάνος εἰς τὸν Πατριαρχικόν του κατάλογον γράφει· «Ἰωά-

---

(7) Ὁ Μιχαὴλ Καντακουζηνὸς ἀναφέρεται εἰς τὸν Α' Κώδικα τοῦ Οἰκ. Π/χείου, ὡς δωρήσας εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν τῆς Παμμακαρίστου (= Πατριαρχεῖον) «ἀργυροῦν πετεινόν». Ἡ δωρεὰ αὐτὴ ἔγινε 22 Ἰανουαρίου τοῦ 1565. Μετά τινα ἔτη λαβὼν ὀπίσω τὸν πετεινὸν ἔδωκεν ἀντ' αὐτοῦ «σκεύη ἀργυρᾶ τινά» (Κωδ. Α' σ. 12). Τὸν Μ. Καντακουζηνόν, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Δωρόθεον, ἦγε καὶ ἔφερε τὸν Μητροφάνην, περιγράφει διὰ μακρῶν εἰς τὴν turcograeciam (σ. 211-212) ὁ Μαρτῖνος Κρούσιος. Κατὰ τὴν περιγραφὴν ταύτην ἦτο πλουσιώτατος καὶ περιφανὴς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐδέσποζε τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐδεὶς ἐπίσκοπος ἢ μητροπολίτης ἐγίνετο χωρὶς νὰ πληρώσῃ χρήματα εἰς τὸν Καντακουζηνόν. Κατὰ τὸν Κρούσιον ὁ Ἱερεμίας ἔδιδε χρήματα εἰς τὸν Καντακουζηνὸν ὅπως ἐνεργήσῃ τὴν ἔξωσιν τοῦ Μητροφάνους ἢ ἐξουδετερώσῃ τὰς ἀντενεργείας τοῦ ἀντιπάλου του διεκδικοῦντος τὸν Π/χικὸν θρόνον. Ἡ ὑπόθεσις τῆς μεταξὺ τῶν δύο Π/χῶν ἔριδος ἤχθη καὶ ἐνώπιον τῶν κρατούντων («Agitur causa apud infideles)»· τὴν ἔριδα ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας Γερμινύ· κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ πρεσβευτοῦ τούτου ὁ Σουλτάνος ἠπείλησεν ὅτι θὰ μετέτρεπε τὸ Π/χεῖον εἰς τέμενος μουσουλμανικὸν ἐὰν δὲν ἡσύχαζον καὶ ὡμονόουν οἱ δύο Π/χαι. (Βλέπε Σάθα, Ἱερεμίας Β. σ. μ ζ). Τὸν Κρούσιον ἀντιγράφει ὁ μακαρίτης Σκ. Βυζάντιος. (Κ/πολις Α, 538-539 καὶ Β. 388). Ὁ ἱστορικὸς Χάμμερ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς turcograecias (σελ. 274), τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Γερλαχίου (σ. 354, 395, 465) καὶ τοῦ ὁδοιπορικοῦ τοῦ Schweiger (σ. 70) περιγράφει ὡς ἑξῆς τὸν Μ. Καντακουζηνόν. «Ἡ τελευτὴ τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου οὐδόλως ἦν παραμυθία τῆς συμφορᾶς ἣν ὑπέστη (ὁ Μ. Βεζύρης Σόκολλι) πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐκ τῆς εἰς θάνατον καταδίκης τοῦ φίλου αὐτοῦ Μιχ. Καντακουζηνοῦ τοῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησι φοβεροῦ ἕνεκα τῆς ἀχαλινώτου αὐθαιρεσίας, δωροληψίας καὶ χρημάτων ἁρπαγῆς. Οὗτος ἐπικαλούμενος Σεϊτάνογλου ἤτοι υἱὸς τοῦ Σατανᾶ, ἀνεδείχθη διὰ μηχανορραφιῶν ἀντὶ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Κ. Παλαιολόγου, ἀνώτερος ἐπιθεωρητὴς τῶν μισθώσεων τῶν ἁλυκῶν τῆς Ἀγχιάλου παρὰ τὸν Εὔξεινον. Ὡς τοιοῦτος δὲ ἤλλασσε κατὰ τὸ δοκοῦν τοὺς Μητροπολίτας καὶ τοὺς Πατριάρχας. Ὁ καθαιρεθεὶς π/χης Μητροφάνης ὁ πορίσας πολύτιμα χειρόγραφα τοῖς αὐτοκρατορικοῖς πρεσβευταῖς Βουσβὲκ καὶ Βύς, εἶτα δὲ καταγγελθεὶς ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ πρὸς τὸν Σόκολλι ὅτι ἀπεκάλυπτεν αὐτοῖς τὰ πάντα κατεμύνησε τὸν Καντακουζηνὸν πρὸς τὸ διβάνιον, ὅτι ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ἐν ὀκτὼ ἔτεσι δεκαὲξ χιλιάδας δουκάτων χάριν τοῦ π/χικοῦ ἀξιώματος, κ. λ.» Κατόπιν ἀναφέρονται τὰ περὶ τῆς θανατώσεώς του. Ὁ Κ. Σάθας εἰς τὰς μνημονευθείσας σελίδας του προσθέτει· «οὕτως ἐτελεύτησεν ὁ πανάθλιος καταρώμενος καὶ ἀναθεματιζόμενος ὑπό τε τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν τούρκων καταλλήλως ἐπονομασάντων αὐτὸν υἱὸν τοῦ διαβόλου (Scheïtanoghli)». Διὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Χάμμερ ἴδε ἱστορία τοῦ Ὀθ. Κράτους, μετάφρασις ἑλληνικὴ Κ. Κροκιδᾶ τόμ. Ε' σ. 205. Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν σημειώνω ὅτι ὁ π/χης Μητροφάνης ἐπατριάρχευσε δὶς 1565-1572 καὶ 1579-1580, ὁ δὲ Ἱερεμίας τρίς, 1572-1579, 1580-1584 καὶ 1586-1594.

σαφ Ἀδριανουπόλεως εὔγαλέν τον ὁ Μιχάλης ὁ Καντακουζηνὸς ὁ Σεϊτάνης καὶ ἔβαλε τὸν Μητροφάνην Καισαρείας· εὔγαλέν τον ὁ αὐτὸς Καντακουζηνὸς μετὰ ὁρισμοῦ τοῦ Σουλτὰν Σελίμ». (Byzantinische Zeitschrift τόμ. VIII σ. 395).

Ὡς λόγοι τῆς ἐξορίας τοῦ Μητροφάνους φέρονται αἱ ραδιουργίαι καὶ τὰ σκάνδαλα καὶ ἡ δι᾽ αὐτοῦ προκαλουμένη ζημία τοῦ δημοσίου ταμείου. Ἡ δευτέρα αἰτία ἀνυπόστατος ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ ποθούμενον. Τόπος τῆς ἐξορίας, καθὼς τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον διαλαμβάνει καὶ καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς χρονογράφους καὶ ἀπὸ τὸν Μαρτῖνον Κρούσιον (Tourcograecia σελ. 211, in Epistolas doctorum Martini Crusii Annotaniones) γνωρίζομεν, ὡρίσθη τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἡ ἀφήγησις ὅμως τοῦ Κρουσίου ἀφίνει νὰ νοηθῇ ὅτι ἐπελθούσης συμφωνίας μεταξὺ Μητροφάνους καὶ Ἱερεμίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ τελευταῖος θὰ ἐπλήρωνε ἐτησίως 300 φλωρία εἰς τὸν προκάτοχόν του ἐκχωρήσαντα εἰς αὐτὸν τὰ ἐπὶ θρόνου δικαιώματά του, «**ἀπεχώρησεν** (ὁ Μητροφάνης) εἰς τὸ ὄρος Ἄθω» (concesserat ille in montem Atho). Ἐκεῖ κατὰ τὸν Κρούσιον διέμεινε περίπου τέσσαρα ἔτη (circiter 4 annos versatus). Ὁ χρόνος τῆς ἐν τῷ Ἄθω διαμονῆς τοῦ Μητροφάνους εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰ γεγονότα, καθότι αὐτὸς πληροφορηθεὶς τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ Καντακουζηνοῦ (3 Μαρτίου 1578) ἐπέστρεψε κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος (ἴσως κατ᾽ Ἀπρίλιον ἢ Μάϊον· 17 Ἀπριλίου 1574 ἐξεδόθη τὸ διάταγμα, διέμεινε καὶ 4 ἔτη=1578) εἰς Κων/πολιν· βραδύτερον εἶδε (11 Ὀκτωβρίου 1579) τὴν θανάτωσιν τοῦ φίλου τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ Βεζίρου Σόκολλι. Τεσσαράκοντα δὲ καὶ ἐννέα ἡμέρας μετὰ τὸν φόνον τοῦ εἰρημένου βεζίρου ἀνῆλθεν ὁ Μητροφάνης τὸ δεύτερον εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον. Τὸ ὅτι ὅμως ἀπεστάλη μὲ βίαν (ἐξωρίσθη) εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀποδεικνύεται ὡς γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ἰδίᾳ διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ ἐπισήμου τουρκικοῦ ἐγγράφου. Εἰς Ἅγιον Ὄρος ἐξωρίσθησαν πολλοὶ Πατριάρχαι, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ αὐτὸς ὁ προκάτοχος τοῦ Μητροφάνους, ὁ μεγαλοπρεπὴς Ἰωάσαφ Β΄. Δικαιολογεῖται λοιπὸν ἡ φράσις τοῦ ἐγγράφου «ἀνέκαθεν οἱ παυόμενοι Πατριάρχαι, συμφώνως πρὸς τὰς θρησκευτικάς των συνηθείας, διάγουν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ὄρους».

Ὁ Πατριάρχης εἰς τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ὀνομάζεται «Πατριάρχης τῶν ἀπίστων». Κεφερεγιὲ Πατρὶκ ὀλάν. («Τὸ Κέφερε—ἀραβικὴ λέξις—πληθυντικὸς ἀνώμαλος τοῦ κιαφὶρ=ἄπιστος). Ἡ ὀνομασία αὐτὴ χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα. Βραδύτερον, ὡς θὰ ἴδη ὁ ἀναγνώστης, εἰς ἄλλα τουρκικὰ ἔγγραφα, δημοσιευόμενα εἰς τὸ παρὸν ἔργον, ἀντὶ τοῦ τίτλου τούτου ἐπικρατεῖ ὁ τίτλος Ἰσταμποὺλ ροὺμ Πατρικί. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ ἔχει σχέσεις πρὸς ἄλλας μεταβολὰς ἐπελθούσας εἰς τὸ τότε ἀχανὲς Κράτος τῶν Σουλτάνων. Καὶ εἰς τὴν λέξιν ραγιὰ (βόσκημα) ἐπισυνάπτεται

τὸ ἐπίθετον φουκαρᾶ (πένητες). Ἡ φράσις «Πατριάρχαι τῶν πενήτων» δὲν εἶναι ξένη πρὸς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τουρκικῶν πηγῶν. (Βλέπε ἔγγρ. Αβ 1 καὶ ἄλλα).

Αα 2—Αα 4.—Τὰ τρία ταῦτα ἔγγραφα ἀναφέρονται εἰς τοὺς Πατριάρχας Νεόφυτον (1602—1603 καὶ 1608—1612) καὶ Ραφαὴλ (1603—1608). Τὸ πρῶτον ἀφορᾷ τὴν ἐξορίαν τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου ἐνεργηθεῖσαν διὰ τοῦ διαδόχου του Ραφαήλ. Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ραφαὴλ προκληθείσης ἐξορίας ταύτης τοῦ Νεοφύτου ἀναφέρει ὁ Ἀθανάσιος ὁ Ρήτωρ ἐν ἰδιοχείρῳ του ἐγγράφῳ καταχωρουμένῳ εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 1027 supplement grec κώδικα τῆς ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων (8) (φύλλον 348β) «Μετὰ δὲ τὸ εἰσιέναι με (: τὸν Ἀθανάσιον Ρήτορα) ἐν αὐτῷ (: τῷ Ἰβηρίας) εὗρον τότε τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην κὺρ Νεόφυτον ***ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπαναστραφέντα· ὑπερόριος τὸ πρῶτον τυγχάνων ὑπὸ τοῦ ἐξώσαντος αὐτὸν ἀθέσμως τε καὶ παρανόμως Ραφαήλου***». Τὴν ἐξορίαν ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν, (9) ὡς καὶ ὁ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης καθηγητὴς (Diarium), ὁ γνωστότατος Μαρτῖνος Κρούσιος, εἰς σημειώσεις του. «Ματθαῖος. ***Νεόφυτος ἐξωρίσθη***. Raphael habitat in Patriarchio S. Georgii ad portam Φανάρι». (10) Ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος ὁ Δ' παραλαβὼν ἀπὸ τοὺς καταλόγους Ματθαίου Κιγάλα, Φιλίππου Κυπρίου καὶ Λεϋνκλαβίου (Bandurii. Imprium orientale τόμ. Β' σ. 217—218) κάμνει μνείαν καὶ τοῦ ἐγγράφου τῆς καταγγελίας ἀποκαλῶν αὐτὸ λίβελλον. «Καὶ

---

(8) Τὸ ἔγγραφον τοῦτο θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὴν συλλογὴν τῆς παρούσης Φωτιείου βιβλιοθήκης μετὰ τὰ ἔγγραφα τῶν τουρκικῶν Ἀρχείων.

(9) Ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος εἰς τὴν Ἐκκλησιατικήν του Ἱστορίαν (τόμ. Γ' σελ. 403) γράφει· «μετὰ τὸν ῥηθέντα Ματθαῖον ἔγινε πατριάρχης Νεόφυτος ὁ Ἀθηνῶν μητροπολίτης.......... οὔτε χρόνον ἕνα πατριαρχεύσας ***ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου*** καὶ ***ἐξωρίσθη*** καὶ ἔγινε Ραφαήλ». Ὁ Σκαρλ. Βυζάντιος σημειώνει· «ὁ ἀπὸ Ἀθηνῶν Νεόφυτος πατριαρχεύσας ἔτος ἓν καὶ μῆνας δύο ***ἐξεβλήθη*** καὶ ***ἐξωρίσθη*** τῷ 1601». (Κων/πολις τόμ. Β. σελ. 532. Ἐσφαλμένα καὶ ὁ χρόνος τῆς πατριαρχείας καὶ τὸ ἔτος τῆς ἐξορίας). «Τὸν πατριάρχην Νεόφυτον ***ἐκβάλλουσι τοῦ θρόνου*** ἔτη δύο πατριαρχεύσαντα καὶ ***ὑπερόριον ποιοῦσι***» ἀναφέρει καὶ ὁ Α. Κ. Ὑψηλάντης εἰς τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν σ. 122. Κύριλλος ὁ Λαυριώτης εἰς τὸ χρονικόν του γράφει· «τοῦτον τὸν Νεόφυτον κατεφρόνησε Ραφαὴλ ὁ Μεθύμνης» (Ἀθήναιον ΣΤ' σελ. 33).

(10) Β. Μυστακίδου, «οἱ Κοττούνιοι» ἐν πεντηκονταετηρίδι τοῦ ἐν Κ. Π. Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου σ. 285. Ἡ φράσις «Raphael habitat in Patriarchio» (=κατοικεῖ ἐν τῷ Π/χείῳ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου παρὰ τὴν πύλην Φαναρίου) ἐπιβεβαιώνει τὴν γνώμην ὅτι ἡ μεταφορὰ τοῦ Π/χείου εἰς Φανάριον δὲν ἔγινεν ἐπὶ Ραφαήλ, ἀλλ' ὁ Ραφαὴλ κτίσας κελλία περὶ τὸν ναὸν κατῴκησεν ἐκεῖ. Βλέπε τὴν πρᾶξιν τὴν σχετικὴν πρὸς τὴν ἵδρυσιν τοῦ Π/χικοῦ οἴκου (πατριαρχεῖον οὐκ ἦν) ἐν Νομ. Συναγωγῇ Δοσιθέου σελ. 213β. Μελετίου Ἐκ. Ἱστορία τόμ. Γ' σ. 429-430. Ὑψηλάντου, τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν, (σελ. 123-124. Μ. Χαμπουδοπούλου «πότε τὸ Π/χεῖον ἐγκατέστη ἐν Φαναρίῳ» Ἐκκλ. Ἀλήθεια ἔτος Β' σ. 779-781.

πατριαρχεύσας (ὁ Νεόφυτος) χρόνον ἕνα ἐξωρίσθη παρὰ τοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ **λιβέλλῳ διαβληθείς.**» [11] Ἡ φράσις «λιβέλλῳ διαβληθεὶς» εἶναι ἡ ἰδία πρὸς τὴν φράσιν τοῦ ἐπισήμου ἐγγράφου (Αα 2) «ὁ Πατριάρχης Κων)πόλεως Ραφαὴλ ἀπέστειλεν εἰς τὸν θρόνον μου ἀναφορὰν δι᾽ ἧς δηλοῖ ὅτι ὁ πρώην Πατριάρχης.... κλπ.» Ἡ περικοπὴ αὐτὴ τοῦ τουρκικοῦ ἐγγράφου ἀποδεικνύει ἀκριβῆ καὶ τὴν ἀνωτέρω ἀναγραφεῖσαν πληροφορίαν Ἀθανασίου τοῦ Ρήτορος συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Νεόφυτος ἐξώσθη ὑπὸ τοῦ Ραφαήλ.

Οὐδεμία ἄλλη πηγὴ ἀναφέρει περὶ τῆς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ ἐξορίας τοῦ Νεοφύτου. Ὁ Φίλιππος Κύπριος, ὁ Ματθ. Κιγάλας καὶ ὁ Λεῦνκλάβιος (βλέπε Βανδουρίου ἔργον μνημονευθὲν) καὶ ἄλλοι, καθὼς καὶ ὁ κ. Γεδεών, [12] βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ προλόγου τῶν τριῶν Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐπιστολῶν ἀποσταλεισῶν πρὸς τὸν Πατριάρχην Τιμόθεον – τῶν ὁποίων τὰ ἀντίγραφα σώζονται ἐν τῷ ὑπ᾽ ἀρ. 10 χειρογράφῳ κώδικι τοῦ ποτε φιλολ. Συλλόγου Κων)πόλεως—ἀναγράφουν μὲν τὴν εἰς Ρόδον ἐξορίαν τοῦ εἰρημένου Πατριάρχου, θεωροῦν ὅμως αὐτὴν γενομένην κατὰ τὴν δευτέραν πατριαρχείαν του. Ὡς τόπος τῆς πρώτης ἐξορίας ὁρίζεται ὑπό τινων τὸ Ἅγιον Ὄρος. «Τότε ἦλθεν ἀπὸ Ἅγιον Ὄρος—γράφουν ὁ Κιγάλας καὶ οἱ λοιποὶ προειρημένοι καὶ οἱ ἀντιγράψαντες αὐτοὺς—ὁ κὺρ Νεόφυτος καὶ ἔλαβε τὸν θρόνον του χρόνους ε´, εἶτα ἐξωρίσθη ἐν Ρόδῳ». Καίτοι δὲ οἱ ὑπὸ τοῦ προμνημονευθέντος χειρογράφου τοῦ Φιλ. Συλλόγου ἀναφερόμενοι λόγοι [13] τῆς δευτέρας ἐξορίας τοῦ Νεοφύτου εἶναι ἐν μέρει οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἐν τῷ τουρκικῷ ἐγγράφῳ καταχωρουμένους—«καταχρώμενος... καὶ τὰ διὰ ἐλέη προοριζόμενα χρήματα» – ἐν τούτοις τὸ ὑπὸ κρίσιν ἐπίσημον ἔγγραφον ἀναφέρεται ἀναντιρρήτως εἰς τὴν πρώτην ἐξορίαν. Ἡ ἐξορία ἐγένετο, ὡς ρητῶς ἀναγράφεται, ἐπὶ Ραφαὴλ ὁ ὁποῖος ἤδη κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1608, καθὼς ἀναφέρει ἕτερον τουρκικὸν ἔγγραφον (Αα3), δὲν εὑρίσκετο ἐν τοῖς ζῶσι· ἡ δὲ ἡμερομηνία τοῦ σουλτανικοῦ ἐγγράφου εἶναι 26 Μαΐου 1603. Ἡ δευτέρα ἐξορία ὡσαύτως εἶναι γεγονός. Ἀποδεικνύεται ὄχι μόνον διὰ τοῦ χειρογράφου 10 τοῦ Φιλ. Συλλόγου, ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἄλλων μαρτυριῶν. Ὁ Ἄγγλος Edward Grimston περιγράφει λεπτομερῶς τὰ τῆς δευτέρας ἐξορίας τοῦ Νεοφύτου. Ἡ περιγραφὴ αὐτὴ καὶ πρὸ πάντων ὅσα ἀναφέρει περὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου καταλήψεως τοῦ οἰκ. θρόνου δὲν διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὴν σχετικὴν πρὸς τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀφήγησιν τοῦ χειρογράφου 10. Ὁ Ἰάκωβος Γκώλτερ (Ἰησουΐτης) σαφῶς λέγει περὶ τῆς δευτέρας ἐξορίας τοῦ Νεοφύτου. «Neophytus, vir vere catholicus,

---

(11) Κ. Δυοβουνιώτου, ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 82.

(12) Πατρ. Πίνακες σελ. 545.

(13) «Ἕνα δὲ μόνον εἶχε (ὁ Νεόφυτος) σκοπόν, πῶς ἁρπάσαι καὶ συνάξαι καὶ πλου-

quem mense Octobri anni 1612 expulit Cyrillus Alexandriae ἐπιτηρητής». ([14]) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου τῶν τουρκικῶν Ἀρχείων καταφαίνεται ὅτι ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος οὔτε ἓν ὁλόκληρον ἔτος ἐπατριάρχευσε τὸ πρῶτον. Ἡ εἰς ὄρος Σινᾶ ἐξορία διετάχθη κατὰ μῆνα Μάϊον. Ἀλλὰ προηγουμένως καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐξεδίδετο ἡ σουλτανικὴ διαταγὴ ὁ Νεόφυτος εὑρίσκετο ἐξόριστος εἰς τὴν Ρόδον. Ὥστε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1603 κατεβιβάσθη ἀπὸ τὸν οἰκ. θρόνον ἐπὶ τὸν ὁποῖον ἀνῆλθε περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου τοῦ 1602. Ὀρθῶς λοιπὸν γράφει ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν (βλέπε σημ. 9 παρόντος ἔργου) «ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος οὔτε χρόνον ἕνα ἐπατριάρχευσε». Σαφέστερον καὶ λεπτομερέστερον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐκφράζεται ὁ Δούκας Καταβολάνος ὅταν γράφῃ «Νεόφυτος μῆνας ια' καὶ ἡμέρας ι' καὶ ἐξεβλήθη». ([15])

τίσαι ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀνεψιούς. Τινὲς δὲ μεγάλως παρ' αὐτοῦ ἀδικηθέντες ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ κριτήριον ἐπὶ τὸ βασιλικὸν βῆμα, τοῦ Θεοῦ οὕτω συνεργήσαντος, κἀκεῖ δι' ἀδικίας διαφόρους ἡττηθέντα καὶ κατακριθέντα ἡ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ ἀπόφασις ἐξόριστον εἰς Ρόδον ἐποίησεν, ἐκάλεσε δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον εἰς ἐπιστασίαν τοῦ Οἰκ. Θρόνου». Κεραμ. Παπαδοπούλου, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Φιλ. Συλλόγῳ Χειρογράφων, παράρτημα Κ' τόμου σ. 88-89, Emile Legrand, Bibliographie hellénique XVII siècle, τόμος IV σ. 269-270, καὶ Π. Ζερλέντου, Ἡ πρώτη Π/χεία τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως σ. 12-13.

([14]) Ed. Grimston, A continuation of the present history, παρὰ τῷ Richard Knolles the turkish history κλπ. Λονδῖνον, 1687 II τόμος σ. 917. — Jacobi Gaulterii tabula chronographica status ecclesiae catholicae κλπ. (Λυὼν 1616) σελ. 812, 814, 816. Καὶ Π. Ζερλέντου, ἔνθα ἀνωτέρω σ. 9, 10, 11. — Ὁ Νεόφυτος δὲν ἔμεινε πολὺν χρόνον εἰς τὴν δευτέραν ἐξορίαν. Κατὰ τὸν Grimston ὁ Νεόφυτος ἤδη ἐν Μιτυλήνῃ εὑρισκόμενος κατὰ τὴν ἀναχώρησιν εἰς Ρόδον ἐκανόνισε τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ Κυρίλλου ἐκ μέρους τοῦ Τιμοθέου. Ὁ Τιμόθεος γενόμενος π/χης ἐκάλεσεν εἰς Κ/πολιν τὸν φίλον καὶ ὁμόφρονά του Νεόφυτον. Κατὰ Μάϊον τοῦ 1613 ἐπεσκέφθησαν οἱ ἐν Κ/πόλει Ἰησουῖται τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Νεόφυτον. «Neophytum expatriarcham intimum societatis amicum visitavimus et successorem ejus Timotheum». (Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Κ.Π. ἀρχηγοῦ τῶν Ἰησουϊτῶν Jobert πρὸς τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τοῦ τάγματος Aquaviva, κατὰ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ. G. Hoffmann ἐν orientalia christiana, τόμος XXV, ἀριθμ. 76 σελ. 272). Ὁ ἱερομόναχος Νικόδημος, μαθητὴς τῶν ἐν Κων/πόλει Ἰησουϊτῶν, Πάριος, ἀφηγεῖται ὅτι ὁ Νεόφυτος — «εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὁποίου νὰ ἐσυνέβησαν κάποια σκάνδαλα» — «ἐξωρίσθη εἰς τὴν Προικόνησον καὶ ἐκεῖ ἔδωκε τὸ τέλος τῆς ζωῆς του». Πρόκειται καὶ περὶ τρίτης ἐξορίας; εἶναι ἀπίθανον. Ὁ π/χης Νεόφυτος μετὰ τὴν δευτέραν ἐξορίαν ἀπέθανεν ἐν εἰρήνῃ ἐν Κ/πόλει ἢ τοῖς περιχώροις. Ἡ ἀφήγησις τοῦ Νικοδήμου καταχωρεῖται εἰς τὸν κώδικα τοῦ Βατικανοῦ τὸν ἐκ τῆς συλλογῆς Barberini ἀρ. 279, φυλλ. 221α καὶ 224β

([15]) Παράρτημα ΙΖ' (1886) τόμου τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ ἐν ΚΠ. Φιλ. Συλλόγου σ' 6. Τὸν κατάλογον τοῦ Καταβολάνου ἐδημοσίευσεν ὁ ἀείμνηστος Κεραμ. Παπαδόπουλος. Τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον ἀποδεικνύει ἀνακριβῆ τὴν πληροφορίαν τοῦ Γεδεὼν γράφοντος (Π. Πίνακες 543) ὅτι ὁ π/χης Νεόφυτος ἐπατριάρχει μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1603, ὡς καὶ τὴν τοῦ Vailhé παρατείνοντος τὴν πρώτην π/χείαν τοῦ Νεοφύτου μέχρι

Τὰ ἔγγραφα α 3 καὶ α 4 ἐκδοθέντα ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας τοῦ Νεοφύτου ἔχουν σχέσιν πρὸς τὴν ἐξορίαν κληρικῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀρχιερέων, καὶ ἑνὸς Χριστοδούλου λαϊκοῦ, ἀγνώστου ἐξ ὅσων γνωρίζω, συνεργαζομένου μετὰ τῶν Ἀρχιερέων διὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Πατριαρχῶν, καθὼς τοῦτο πολλάκις συνέβαινε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἓν ἀντίγραφον συνοδικοῦ τόμου ἐκδοθέντος ἐπὶ Πατριάρχου Ματθαίου κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1600, ἀποκείμενον ἐν τῇ Μποδλιανῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ὀξφόρδης (ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Κολλεγγίου Lincoln), ἀρκετὰ διαφωτίζει τὸ περιεχόμενον καὶ τῶν δύο τουρκικῶν τούτων ἐγγράφων. «Ὁσάκις ἂν εὑρεθῶσι, λέγεται σὺν ἄλλοις ἐν τῷ συνοδικῷ ἐκείνῳ τόμῳ, μητροπολῖται ἢ ἀρχιεπίσκοποι ἢ ἐπίσκοποι μετὰ κληρικῶν καὶ ἀρχόντων καὶ ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν καὶ ἑτέρων τινῶν τῶν ἀπὸ τοῦ πλήθους παρασυναγωγὰς καὶ φατρίας ποιοῦντες κατά γε τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ αὐτοῦ τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου κυροῦ Ματθαίου» κλπ. ([16]) Καθὼς δηλοῦται ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ἐγγράφου (Α α 3) καὶ ἐπὶ Ραφαὴλ αἱ κινήσεις καὶ αἱ ραδιουργίαι κληρικῶν τινων ἀπέβλεπον εἰς ἀλλαξοπατριαρχείαν.

Ἐκ τῶν ἀναφερομένων ὀνομάτων τῶν κληρικῶν γνωστὰ εἶναι τὰ δύο πρῶτα, Μητροφάνης καὶ Συμεών. Καὶ Μητροφάνης μὲν ἦτο ὁ μητροπολίτης Νικαίας ὑπογραφόμενος ἐν τῷ εἰρημένῳ συνοδικῷ τόμῳ. Συμεὼν δὲ εἶναι ὁ μητροπολίτης Χριστιανουπόλεως, ἐπὶ Ραφαὴλ ὑπογράφων τὴν καθαίρεσιν τοῦ Σερρῶν Ἰωάσαφ (Α΄. πατρ. Κῶδιξ Οἰκ. Πατριαρχείου σ. 23), ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας Τιμοθέου κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1614 ὑποσημειούμενος ὡς πρώην Χριστιανουπόλεως εἰς συνοδικὴν πρᾶξιν διὰ τῆς ὁποίας χωρία τινὰ ἀπεσπῶντο ἀπὸ τὴν μητρόπολιν Φιλίππων ([17]) (ὁ ἴδιος

τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1603. (Dictionnaire de Théologie catholique τόμ. Γ' β σ. 1317). Τὸ φερόμενον ὡς ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς Νεοφύτου Β. (3 Ἀπριλίου 1602) δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐν τῷ θρόνῳ τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν διαδόχου του Σαμουήλ. Τὸ τοιοῦτον ὀρθῶς παρατήρησε καὶ ὁ μακαρίτης Μ. Δ. Χαμουδόπουλος (Ἐκκλ. Ἀλήθεια Β. 789). Ἐν τῇ Νομικῇ Συναγωγῇ τοῦ Δοσιθέου (σ. 181)) σώζεται ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Αἴνου Μελετίου γενομένης τῇ 28 Μαρτίου 1602. Ἀπαντᾷ καὶ ἑτέρα πρᾶξις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Π/χου φέρουσα ἡμερομηνίαν 1602, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον. (Ἐκκλ Ἀλήθεια Β΄ 781 καὶ Δ' σ. 450.) Διὰ τὸ δῆθεν ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς Νεοφύτου Β' βλέπε Νομικὴ Συναγωγή, σ. 181 β, Μελετίου, Ἐκκλ. Ἱστορία Γ' σ. 403. Ἀθ. Κ. Ὑψηλάντου, ἔνθα ἀνωτέρω σ. 121.

([16]) Ὁλόκληρον τὸ ἔγγραφον θὰ δημοσιευθῇ εἰς ἄλλο μέρος τῆς παρούσης φωτιείου βιβλιοθήκης· θὰ γίνῃ ἐκεῖ μακρὸς λόγος καὶ περὶ ἄλλων ὁμοίας φύσεως συνοδικῶν τόμων ἄλλων ἐποχῶν.

([17]) Ὁ ἴδιος ἀπαντᾶται καὶ εἰς σιγίλλιον σχετικὸν πρὸς τὴν μ/πολιν Ἀγκύρας ἐπὶ τῆς δευτέρας π/χείας Νεοφύτου Β' κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1611. Ὑπογράφεται ὡς Χριστιανουπόλεως ἐν ἐνεργείᾳ. Κεραμέως Παπαδοπούλου, Κατάλογος χειρογράφων Φιλολ. Συλλόγου Κ/πόλεως. Παράρτημα Κ' τόμ. περιοδικοῦ Συλλόγου καὶ Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. Γ' σ. 557.

Κώδιξ σ. 70). Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὀνόματα Νῖκος καὶ Δαλόσολος παρατηρῶ ὅτι τὸ μὲν δεύτερον δὲν ἀποδίδεται ὀρθῶς ὑπὸ τῆς τουρκικῆς γραφῆς, ὅπως συμβαίνει πολλάκις μὲ τὴν ἀρχαίαν τουρκικὴν γραφήν, τὸ δὲ Νῖκος= Νικόλαος θὰ ἦναι μᾶλλον ὄνομα κληρικοῦ τινος τῶν ἐκ τοῦ βήματος, ἐκτὸς ἐὰν Νῖκος καὶ Δαλόσολος χωριζόμενα ὑπὸ τοῦ Ρεφὶκ ἀπετέλουν ἓν ὄνομα. Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς παρατηρεῖται, ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ ἀλλαχοῦ· Νικόδημος λ. χ. χωρίζεται εἰς Νῖκο καὶ Δῆμος.

Τὸ τουρκ. ἔγγραφον α3 μᾶς διαφωτίζει καὶ περὶ τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου τοῦ Ραφαὴλ ἐπισυμβάντος πρὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1608. Καὶ ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Ρήτορος — περὶ τῶν ὁποίων ἀνωτέρω ἀνέφερα — καταφαίνεται ὅτι ὁ Ραφαὴλ ἀπέθανεν ὀλίγον μετὰ τὴν ἀπὸ τὸν οἰκ. θρόνον ἀποχώρησίν του. ([18]) Εἰς τὸν θρόνον εὑρίσκετο, ὡς δεικνύουν διάφορα ἔγγραφα τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς, (σ. 188 α κ. ἄλλ.) μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1607 ἂν μὴ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1608.

Τὰ ἔγγραφα Αα 5 καὶ Αα 6 ἀναφέρονται εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀθανάσιον τὸν Ε΄ διαδεχθέντα τὸν ἀπὸ Καισαρείας Κυπριανὸν καὶ πατριαρχεύσαντα ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1709 μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1711. Ἐκ τοῦ πρώτου ἐγγράφου (Αα 5) καταφαίνεται ἀληθὴς ἡ μαρτυρία τῶν διαφόρων χρονογράφων καὶ ἱστορικῶν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Κυπριανὸς ἐξωρίσθη εἰς Ἅγιον Ὄρος. Διὰ τοῦ ἰδίου ἱστορικοῦ μνημείου καθὼς καὶ διὰ τοῦ ἑτέρου ἐπιβεβαιώνεται ἡ καὶ ἀλλαχόθεν μὲν ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τοὺς διαφόρους τόμους συμφωνίας μεταξὺ Πατριαρχῶν καὶ Ἀρχιερέων γνωστὴ τάσις τῶν προπατριαρχευσάντων καὶ πατριαρχευσίμων Ἀρχιερέων πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ πατριαρχεύοντος καὶ κατάληψιν τοῦ τόσον ποθητοῦ ἀλλὰ καὶ τόσον μαρτυρικοῦ συνάμα πατριαρχικοῦ θρόνου.

Οἱ φόβοι τοῦ Ἀθανασίου τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως περὶ ἀνακαταλήψεως τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Κυπριανοῦ δὲν ἀπεδείχθησαν ἀβάσιμοι. Μετὰ τὸν ἄμεσον διάδοχον τοῦ Ἀθανασίου Ε΄, Κύριλλον τὸν Δ΄ τὸν ἀπὸ Κυζίκου, ὁ Κυπριανὸς ἐπανελθὼν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐπατριάρχευσε διὰ δευτέραν φορὰν ἐπὶ τέσσαρας περίπου μῆνας.

Ἰδιαιτέραν ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν ἡ πληροφορία τοῦ ἐγγράφου κατὰ τὴν ὁποίαν ὡς λόγος τῆς ἐξορίας τῶν κληρικῶν προβάλλεται καὶ τοῦτο, ὅτι ἔχουν φραγκικὰς ἀξιώσεις (efrenc iddiasinda olub). Καὶ αὐτὸς ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος διεβλήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ὡς φραγκίζων. «Ἐφθονήθη

([18]) Εἰς τὰ προηγουμένως σημειωθέντα λόγια τοῦ Ἀθανασίου ῥήτορος «ὑπερόριος τὸ πρῶτον τυγχάνων (ὁ Νεόφυτος) ὑπὸ τοῦ ἐξώσαντος αὐτὸν ἀθέσμως τε καὶ παρανόμως Ραφαήλου» προστίθενται ἐν παρενθέσει καὶ τὰ ἑξῆς: «ὃς καὶ κακὸς κακῶς τῶν τῇδε ἀτηλλάχθη». Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γραφέντων πρὸς ἀνάλυσιν τῶν τεσσάρων τουρκικῶν ἐγγράφων καθὼς καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράφων τούτων καταδεικνύεται ὅτι

καὶ διεβλήθη πρὸς τὸν Βεζίρην, γράφει ὁ Βενδότης (σ. 5), ὡς ἐραστὴς χρημάτων, καὶ νεωτερίζων εἰς τὰ τῆς θρησκείας ἡμῶν, ἐπειδὴ καὶ ***πᾶσα ἡ σπουδὴ αὐτοῦ ἦν ἡ τῶν Φράγκων βίβλων ἀνάπτυ ις***. ἐμετέφραζε τότε τὸ τετράγλωσσον Λεξικὸν τοῦ Μενίνσκη εἰς τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον» ([19]).

Ἔγγραφά τινα ([20]) ἀνήκοντα εἰς τὴν συλλογὴν τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ὁ G. Hofmann καὶ περὶ τῆς ὁποίας ἀλλαχοῦ (σ. 10) τοῦ παρόντος ἔργου ἐγένετο λόγος (Orientalia Christiana) ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ τοῦρκοι Σουλτάνοι δὲν ἔβλεπον μὲ καλὸν ὄμμα τὴν καθολικὴν παρὰ τοῖς Ὀρθοδόξοις καὶ ἐν γένει τοῖς Χριστιανοῖς τῆς Ἀνατολῆς προπαγάνδαν. Λόγοι πολιτικοὶ ὑπηγόρευον τοὺς φόβους τούτους· Ἐνίοτε ἠναγκάζοντο δι' ἄλλους πάλιν πολιτικοὺς λόγους νὰ ἀνέχωνται τὴν διὰ τῶν Ἰησουϊτῶν ἢ τῶν Καπουκίνων προπαγάνδαν ταύτην. Εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Ἀχμὲτ Ρεφὴκ (αἰὼν Ἐγίρας 12ος σελ. 35 ἔγγραφον 52) δημοσιεύεται σουλτανικὴ διαταγὴ φέρουσα χρονολογίαν 1702 διὰ τῆς ὁποίας τέσσαρες Ἀρμένιοι ἐστέλλοντο εἰς τὸ κάτεργον διότι ἐδέχθησαν τὸν Καθολικισμόν. Τὸ ἴδιον ἔγγραφον ὁμιλεῖ καὶ περὶ προηγουμένης διαταγῆς ἐκδοθείσης κατὰ τῆς καθολικῆς προπαγάνδας.

Τὸ περὶ τῆς καθολικῆς προπαγάνδας σουλτανικὸν ἔγγραφον τοῦ 1702 ἐξηγεῖ τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον τόσον ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος διὰ τὴν εἰς Τένεδον ἐξορίαν τῶν ταραχοποιῶν κληρικῶν ὅσον καὶ κατόπιν οἱ ἀντίπαλοί του—ἴσως αὐτοὶ οἱ ἐξορισθέντες εἰς Τένεδον ἐπιστρέψαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ ἐκ Τενέδου ἐνεργήσαντες διὰ τῶν ἐν Κων/πόλει φίλων των — διὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ ἰδίου Ἀθανασίου μετεχειρίσθησαν τὸ ἐπιχείρημα τῆς δῆθεν συμπαθείας πρὸς τὴν παπικὴν ἐκκλησίαν. Τὸ αὐτὸ ἔγγραφον

δευτέρα πατριαρχεία Ραφαὴλ τοῦ Β', περὶ τῆς ὁποίας γράφουν κυρίως ὁ Δοσίθεος καὶ ὁ ἀκολουθῶν αὐτὸν Ἀθ. Ὑψηλάντης, ἱστορικῶς εἶναι ἀνύπαρκτος. (Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, σ. 1269. Ἀθ. Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν σ. 124.

([19]) Καὶ ὁ Γ. Ζαβίρας σημειώνει τὰ ἀκόλουθα· «ἀλλ' ἐπειδή, εὐαγγελικῇ πολιτείᾳ χρώμενος ἐκυβέρνα τὸ ποίμνιον αὐτοῦ μὲ αὐστηρότητα καὶ κατὰ κανόνας, διέβαλον αὐτόν τινες εἰς τὸν Ἐπίτροπον τῆς βασιλείας, ὡς λίαν φιλοχρήματον καὶ ***νεωτερίζοντα*** εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν δόγματα, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ***ἔβλεπον αὐτὸν διατρίβοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν τῶν Λατίνων βίβλον ἀνάγνωσιν***». (Θέατρον· πρβλ. Κ. Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 442-443 καὶ Μ. Γεδεών, Πατρ. Πίνακες σ. 619

([20]) Ἰταλικὸν ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Πατριάρχου Ἰωαννικίου σταλείσης ἐκ Πάρου πρὸς τὸν Πάπαν Ἀλέξανδρον Ζ' τῇ 15 Φεβρουαρίου 1656 περιλαμβάνει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «διὰ τὸν φόβον τῶν Ἀγαρηνῶν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκτελέσωμεν τὸ καθῆκόν μας». Ὁ Χριστιανουπόλεως Νεκτάριος — ἀρχαῖος μαθητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ κολλεγίου τῆς Ρώμης — γράφων ἐκ μέρους τοῦ Π/χου Τιμοθέου Β' (Μάρτιον 1615) πρὸς τὸν πάπαν Παῦλον Ε' ἐσημείωνε καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια «αἰσθάνεται (ὁ Π/χης Τιμόθεος) ἰδιαιτέραν ἀηδίαν εὑρισκόμενος εἰς τόπον ὅπου δὲν ἠμπορεῖ ***ἄνευ κινδύνου*** νὰ ἐκδηλώσῃ διὰ γραμμάτων καὶ ἄλλων μέσων ὅ,τι θὰ ὤφειλε καὶ θὰ ἐπε-

σχετικὸν πρὸς τὴν καθολικὴν προπαγάνδαν μᾶς πληροφορεῖ ὅτι παπικοὶ κληρικοὶ περιερχόμενοι πόλεις καὶ χωρία κατώρθουν νὰ προσηλυτίζουν εἰς τὸν καθολικισμὸν Ρωμηούς, Ἀρμενίους καὶ Σύρους καὶ ἄλλους χριστιανοὺς τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας. Περὶ τῶν διαθέσεων τῶν Σουλτανικῶν Κυβερνήσεων ἀπέναντι τῆς καθολικῆς προπαγάνδας ἐν Τουρκίᾳ μᾶς πληροφορεῖ καὶ ἕτερον τουρκικὸν ἔγγραφον δημοσιευθὲν ἐν ἑλλ. μεταφράσει ὑπὸ τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Γεδεών. (Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων σ. 253-254. Μ. Γεδεών, ἐπίσημα τουρκικὰ ἔγγραφα σ. 58-61.)

ΕΓΓΡΑΦΑ Αα

10ος αἰὼν Ἐγίρας.

Α α 1 **σελ. 70**

"Echos d'Orient„ 1929 σ. 403.

Διαταγὴ πρὸς τὸν Καδῆν τοῦ Σκουτάρεως.

Ὁ νῦν ἐν Κων/πόλει πατριάρχης τῶν ἀπίστων Ἱερεμίας παρουσίασεν εἰς τὸν θρόνον μου ἀναφορὰν γνωρίζων ὅτι ὁ ὀνόματι Μητροφάνης κληρικὸς πρώην Π/χης Κων/πόλεως αὐτοκρ. διαταγῇ παυθεὶς κατοικῶν δὲ ἐν Σκουτάρει ἀποπλανᾷ μητροπολίτας τε καὶ ἐπισκόπους καὶ ἄλλους μοναχοὺς καὶ οὐ διαλείπει προκαλῶν σκάνδαλα καὶ ραδιουργίας κωλύων δὲ καὶ τὴν παρ᾽ αὐτῶν εἰς τὸ δημόσιον πληρωμὴν τοῦ ἀναγκαίου χαρατζίου (ἐτησίου φόρου). Ὅθεν πρὸς προφύλαξιν καὶ αὐτῆς τῆς δημοσίου περιουσίας ἀπὸ τῆς εἰρημένης πατριαρχείας (πατρι. ἀξιώματος) ἀνέκαθεν οἱ παυόμενοι πατριάρχαι συμφώνως πρὸς τὰς ψευδεῖς (θρησκευτικάς) των συνηθείας διάγουσιν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Γνωστοποιῶν ὅτι καὶ ὁ εἰρημένος εἶναι ἀνάγκη νὰ σταλῇ εἰς Ἅγιον Ὄρος, διέταξα νὰ σταλῇ αὐτόσε ὁ ὀνόματι Μητροφάνης κληρικὸς συμφώνως πρὸς τὰς ψευδεῖς (θρη-

θύμει». Καὶ ἄλλα ἔγγραφα τῶν Ἀρχείων τοῦ Βατικανοῦ μαρτυροῦν ὅτι συνεννοήσεις μὲ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν θὰ ἐπέφερον, κατὰ τὴν γνώμην τῶν φίλα τῇ Ρώμῃ φρονούντων, ἀπώλειαν τοῦ θρόνου καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Πατριαρχεύοντος. Orientalia christiana ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 275, 296, 297 κ. ἀ.

σκευτικάς) των συνηθείας, οὕτως ὥστε εὐθὺς ὡς φθάσῃ ἡ διαταγή μου νὰ παρουσιάσητε ταύτην εἰς τὸν εἰρημένον ὁπουδήποτε καὶ ἂν εὑρίσκηται οὗτος καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναβολῆς προστρέχων εἰς τὸν γεγραμμένον κλητῆρα (τσαούσην) νὰ ἀποστείλῃς αὐτὸν διὰ τούτου εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ κάμῃς νὰ κατοικήσῃ ἐκεῖ ὅπου ἀνέκαθεν κατὰ τὴν θρησκείαν των διαμένουσιν οἱ παυθέντες πατριάρχαι. Ἐὰν δειχθῇ πείσμων καὶ ἐναντιούμενος νὰ μοὶ δηλώσῃς τοῦτο ἐγγράφως. (Ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Σεϊτὰν ὀγλοῦ).

Τῇ 16 Ζιλχιτζὲ 981 = 17 Ἀπριλίου 1574

Α α 2 11ος αἰὼν σελ. 24-25.

Διαταγὴ πρὸς τὸν Καδῆν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν διοικητὴν αὐτῆς.

Ὁ πατριάρχης Κων/πόλεως Ραφαὴλ ἀπέστειλεν εἰς τὸν θρόνον μου ἀναφορὰν δι᾽ ἧς δηλοῖ ὅτι ὁ πρώην πατριάρχης κληρικὸς (21) ὀνόματι Νεόφυτος ἐξορισθείς, ὡς σκάνδαλα προκαλῶν, εἰς Ρόδον, οὐ παύεται ἀποπλανῶν τοὺς ἀπίστους (Ρωμηοὺς) καὶ καταχρώμενος οὐ μόνον δημόσια χρήματα ἀλλὰ καὶ τὰ δι᾽ ἐλέη προοριζόμενα χρήματα (τῶν Ρωμηῶν). Τούτου ἕνεκα ἐξεδόθη φιρμάνιον ὅπως ὁ ρηθεὶς σταλῇ εἰς τὸ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ Μοναστήριον· τὸ φιρμάνιον ἐστάλη δι᾽ ἑνὸς ἐκ τῶν θυρωρῶν τοῦ ὑψηλοῦ μου θρόνου (22)· διέταξα δὲ ὅπως ἅμα τῇ λήψει τοῦ φιρμανίου ἄνευ ἀναβολῆς καὶ ἀμελείας ἀποστείλαντες ἐσπευσμένως ἀνθρώπους παρὰ τῷ εἰρημένῳ (πατριάρχῃ) πέμψητε αὐτὸν εἰς τὸ ἐν Σινᾶ Μοναστήριον διατάσσοντες εἰς αὐτοὺς ὅπως ἐπ᾽ οὐδενὶ λόγῳ ἀπολέσωσιν αὐτὸν κατὰ τοὺς σταθμοὺς τῆς ὁδοῦ· ἔτι δὲ εἰς τοὺς ἀστυφύλακας (ζαπτιέδες) τοῦ προμνησθέντος μοναστηρίου διατάξατε αὐστηρῶς νὰ μὴ ἔρχηται εἰς οὐδεμίαν μετ᾽ οὐδενὸς ἐπαφὴν ὁ ρηθεὶς πατριάρχης, ἐπιτηρουμένου δὲ καλῶς νὰ μὴ ἐπιτρέπηται ἡ ἐκ τῆς μονῆς ἔξοδος αὐτοῦ· τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπόφασις, ὥστε ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ πατριάρχης ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ μοναστηρίου καὶ συναναστρεφόμενος μετὰ τῶν ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ἀπίστων (=κέφερε) προκαλέσῃ ραδιουργίας, τιμωρηθῶσιν αὐστηρῶς οἱ ἐν τῷ εἰρημένῳ Μοναστηρίῳ εὑρισκόμενοι. Συμφώνως πρὸς ταῦτα νὰ ἐνεργήσωσιν ἐπαγρυπνοῦντες καὶ μηδὲ λεπτὸν χάνοντες ὡς πρὸς τὴν φρούρησιν τοῦ πατριάρχου συνῳδὰ τῇ διαταγῇ.

Τῇ 25 Ζιλχιτζὲ 1011 =26 Μαρτίου 1603.

---

(21) Ἐν τῷ τουρκικῷ κειμένῳ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις rahib.

(22) Ἐν τῷ τουρκικῷ κειμένῳ μετὰ τὴν λέξιν bevvablarindan (θυρωρῶν) ὑπάρχουν ἀποσιωπητικά. Φαίνεται ὅτι ἐν τῷ πρωτοτύπῳ γράμματά τινα ἀπετρίβησαν.

Α α 3 11ος αἰὼν σ. 29

Ἐντολὴ εἰς τοὺς κατίδες τῆς πόλεως τοῦ Γαλατᾶ, τῶν Χασίων καὶ τοῦ Σκουτάρεως.

Ὁ ἐν Κων/πόλει πατριάρχης (23)........ παρουσίασεν εἰς τὸν θρόνον μου ἀναφορὰν ἐκθέτων ὅτι οἱ μὴ μουσουλμάνοι (24) κληρικοὶ (ρουχμπανλὰρ) ὀνόματι Μητροφάνης, Συμεών, Νῖκος καὶ Διαλόσολος φιλέριδες καὶ σκανδαλοποιοὶ ὄντες ἐξαπατοῦν τοὺς ἀπίστους (Ρωμηοὺς) ἀποκλειστικῶς πρὸς πορισμὸν χρημάτων καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πρώην πατριάρχου, τοῦ ἤδη ἀποθανόντος Ραφαήλ, προὐκάλεσαν πλεῖστα σκάνδαλα· ἐζήτησε δὲ (ὁ Π/χης) ὅπως οἱ εἰρημένοι κληρικοὶ ὡς ἀδιαλείπτως δημιουργοῦντες ραδιουργίας καὶ σκάνδαλα ἐξορισθῶσιν εἰς τὴν νῆσον Ρόδον. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων ἐξεδόθη τὸ ὑψηλὸν φιρμάνιόν μου τὸ διατάσσον τὴν εἰς Ρόδον ἐξορίαν τῶν προμνησθέντων κληρικῶν. Διέταξα δὲ ὅπως συλλαβόντες τοὺς εἰρημένους διὰ τῶν ἁρμοδίων ἀνθρώπων (ὑπαλλήλων) (25) ἀποστείλητε εἰς Ρόδον παραγγέλλοντες εἰς αὐτοὺς ὅπως ἐπιτηρῶσι τοὺς κληρικοὺς τούτους ἵνα μὴ κρατηθῶσιν εἰς τοὺς σταθμοὺς τῆς εἰς Ρόδον ὁδοῦ ἢ ἐξ ἀκηδίας ἀπολεσθῶσι (φυγαδευθῶσι)· ἅμα δὲ τῇ παραδόσει αὐτῶν εἰς Ρόδον λάβωσιν οἱ (πρὸς τοῦτο ἐντελαλμενοι) ἄνθρωποι τὸ προσῆκον ἔγγραφον.

14 Μουχαρὲμ 1017=21 Ἀπριλίου 1608.

Α α 4 11ος αἰὼν σ. 44

Διαταγὴ πρὸς τὸν Καδῆν τῆς Πόλεως (Σταμπούλ).

Ἐπειδὴ πάντες οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄπιστοι δι᾽ ἀναφορᾶς των παραπονοῦνται διότι, καίτοι εἶναι εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸν νῦν πατριάρχην των Νεόφυτον (26) ὡς ὑπηρετοῦντα συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς θρησκείας των, ὁ κατασκευαστὴς ἐφιππίων ὀνόματι Χριστόδουλος συμμαχήσας μετά τινων θηρευόντων τὴν πατριαρχείαν, ἐγένετο πρόξενος ταραχῆς (στάσεως), ἔδωκα διαταγὴν νὰ φροντίσῃς ὅπως εἰς οὐδένα ἐπιτρέψῃς νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὴν πατριαρχείαν τοῦ εἰρημένου (Νεοφύτου)· ὡς πρὸς τὸν δια-

---

(23) Ἐν τῷ τουρκικῷ κειμένῳ ὑπάρχουν τὰ ἀποσιωπητικά.

(24) Ἡ λέξις τοῦ κειμένου εἶναι zimmi=φορολογούμενος, ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ πρὸς δήλωσιν τοῦ μὴ μουσουλμάνου τούρκου ὑπηκόου πληρώνοντος τὸν λεγόμενον κεφαλικὸν φόρον.

(25) Οἱ συνήθεις τσαούσηδες λεγόμενοι ὡς ἀπαντᾷ εἰς ἄλλα ἔγγραφα τῆς παρούσης συλλογῆς τοῦ Χαζινέ.

(26) Teofiyos γράφει ὁ Ρεφὶκ βέης· κατὰ τὴν ἀραβικὴν γραφὴν Ἐτόφιος, πάντως ὅμως πρόκειται περὶ τοῦ Νεοφύτου.

μαρτυρηθέντα (Χριστόδουλον) σύλλαβε αὐτὸν μὲ καλὸν τρόπον (μέσον), ἔπειτα δὲ νὰ ἐνεργήσῃς κατ᾽ αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὴν ἐκδοθησομένην διαταγήν μου.

Τῇ 6 Ραμαζὰν 1019=12 Νοεμβρίου 1610.

Α α 5 — 12ος αἰὼν σ. 44

Παρὰ τοῦ τμήματος τοῦ βοηθοῦ διοικητοῦ (27) τῶν Ἀνακτόρων Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν Καδρηχουϊᾶν διοικητὴν (=ζαμπίτην) τοῦ ἐν τῷ καζᾷ Θεσσαλονίκης κειμένου Ἁγίου Ὄρους.

Ὁ διὰ τιμίου βερατίου μου πατριάρχης τῶν Ρωμαίων ὢν ὀνόματι Ἀθανάσιος δι᾽ ἀναφορᾶς του ὑπέβαλε τὰ ἑξῆς : Ὁ πρώην πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὀνομαζόμενος Κυριακὸς (28) (Κυπριανὸς) παυθεὶς μετέβη ἑκουσίως πρὸς κατοικίαν εἰς Ἅγιον Ὄρος· ἀλλ᾽ ἐκεῖ μὴ διάγων ἥσυχον βίον ἐπιθυμεῖ νὰ μεταβαίνῃ ὁτὲ μὲν εἰς βασιλεύουσαν ὁτὲ δὲ εἰς ἄλλα μέρη προξενῶν οὕτω ταραχάς. Ὅθεν πρὸς κατάπαυσιν τῶν ταραχῶν παρεκάλεσεν ὁ Π/χης (Ἀθανάσιος) ὅπως ὁ ρηθεὶς πατριάρχης εἰς τὸ ἑξῆς μὴ μεταβαίνῃ ἐξ Ἁγίου Ὄρους εἰς ἄλλον τόπον ἄνευ ἐκδόσεως ἐπὶ τούτῳ τιμίας μου διαταγῆς. Ἐπὶ τούτοις ἐγράφη ὅπως ἐνεργήσῃς κατὰ τὸν προειρημένον τρόπον.

Μεσοῦντος τοῦ μηνὸς Ζιλκαδὲ 1121=25 Δεκεμβρίου 1709.

Α α 6 — 12ος αἰὼν σ. 43

Διαταγὴ πρὸς τὸν Καδῆν Τενέδου.

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχης τῶν Ρωμαίων ὀνόματι Ἀθανάσιος δι᾽ ἀναφορᾶς του ἐδήλωσεν ὅτι οἱ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ὅμιλον τῶν μοναχῶν (μητροπολιτῶν) ἀνήκοντες ὀνομαζόμενοι δὲ· . . . . φιλοτάραχοι ὄντες ἐνεργοῦσιν ἀντιθέτως πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἔθιμά των καὶ ὅτι οἱ εἰρημένοι· . . . . ἐκτὸς τοῦ ὅτι τυγχάνουσι ταραξίαι καὶ φραγκικὰς ἔχουσιν ἀξιώσεις (τοῖς φράγκοις πρόσκεινται) καὶ οὕτω πάντοτε ληστρικῶς (=ἀθλίως) καὶ ἐναντίον τῆς θρησκείας των πολιτεύονται καὶ ἐπειδὴ προκαλοῦσι ταραχὰς μεταξὺ τῶν ὑποτελῶν ραγιάδων, διὰ τοῦτο παρακλητικῶς ἐζήτησεν ὁ πατριάρχης τιμίαν μου διαταγὴν περὶ

---

(27) Οὕτως ἐξήγησα τὴν φράσιν τοῦ κειμένου «μποστάνι χασεκιλερηντέν». Ὁ Βοσταντζῆς τῶν Ἀνακτόρων Κ/πόλεως εἶχε τὴν διοίκησιν ὅλων τῶν παραθαλασσίων μερῶν, ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

(28) Ἐν τῷ τουρκικῷ πρωτοτύπῳ ἐσφαλμένως ἐγράφη ἢ ἐσφαλμένως μετεγράφη ὑπὸ τοῦ Ρεφὴκ βέη, πρόκειται περὶ τοῦ Π/χου Κυπριανοῦ.

ἐξορίας τῶν εἰρημένων εἴς τι μέρος· ὅθεν ἐγράφη ὅπως ἐξορισθῶσιν οἱ εἰρημένοι εἰς τὴν νῆσον Τένεδον.

Ἀρχὰς Ζιλχιτζὲ 1121=20 Ἰανουαρίου 1710.

Α β 1 — Α β 4 (Ἀρχιερεῖς, οἰκονομικὰ καὶ διοίκησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου).

Τὰ ἔγγραφα Α β 1 καὶ Α β 2 ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐν Κων)πόλει ἐνδημοῦντας ἀρχιερεῖς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν περὶ τὸν π)χην ἐνδημοῦσαν σύνοδον. Ἐμμέσως ἔχουν σχέσιν καὶ μὲ τὸ διοικητικὸν σύστημα τοῦ Οἰκ. πατριαρχείου. Τὸ ἔγγραφον Α β 3 ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῶν Πατριαρχείων καὶ τὴν διοίκησιν αὐτῶν. Τὸ Α β 4 εἶναι αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ ἀφορῶσα χρέος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἄνδρου Μακαρίου πρὸς τὸ κρατικὸν ταμεῖον.

Τὸ ἔγγραφον Α β 1 μνημονεύει καὶ ἑτέρου ἐγγράφου, (τιμίας διαταγῆς) ἐκδοθέντος τῇ 7 Ἰανουαρίου τοῦ 1751, ἤτοι ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ Κυρίλλου τοῦ Ε′ τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας, ὡς καὶ ἄλλων προηγουμένων. Ὁ Βενδότης καὶ ὁ Κούμας καὶ ὁ Καλλίνικος Δ′ μᾶς πληροφοροῦν περὶ τῶν διαθέσεων τοῦ π)χου Κυρίλλου δείξαντος τάσεις ἀπολυταρχικὰς ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐκκλησίας. Καὶ αὐτὸς ὁ ἄλλως φίλα φρονῶν τῷ Κυρίλλῳ Σέργιος Μακραῖος δὲν παραλείπει τὴν «μονοπρόσωπον αὐθεντίαν» τοῦ πατριάρχου τούτου ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν. Ἤθελε νὰ διευθύνῃ μόνος τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὸ ἀξίωμα l'état c'est moi (l'église, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, c'est moi). «Ἐκάλει ἑαυτόν, γράφει ὁ Βενδότης, ***εἶναι κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας***, ἔλεγε πρὸς τούτοις ***εἶναι ἑαυτὸν ὑπὲρ τὴν σύνοδον***, ἔκρινε καὶ κατέκρινε μόνος πᾶσαν ὑπόθεσιν». (29) Τὸ ἔγγραφον Α β 2 κάμνει μνείαν τῆς ἐπὶ Κυρίλλου αὐτοκρατορικῆς διαταγῆς σχετικῆς πρὸς τὴν ἐκ Κ)πόλεως ἀναχώρησιν τῶν μητροπολιτῶν. «Δὲν ἐκράτησε παρ᾽ ἑαυτῷ μητροπολίτας» καὶ τοῦτο διότι ὡς ἀναφέρει τὸ ἔγγραφον, ἐνεπνέετο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ αἰσθήματα αὐταρχίας καὶ ἐμπαθείας. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1755. Ὁ Α. Κ. Ὑψηλάντης ἀναφέρει περὶ αὐτοκρατορικῶν διαταγῶν ἐκδο-

---

(29) Βενδότου, συνέχεια Ἐκκλ. Ἱστορίας Μελετίου σελ. 88 καὶ Κούμα, Ἱστορία τῶν Ἀνθρωπίνων Πράξεων τόμ. Ι′ σελ. 398. Δυοβουνιώτου ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 103, 106, 108. Τόσον ὁ Κούμας ὅσον καὶ ὁ Βενδότης ἀναφέρουν καὶ τὸ ἐπὶ Σουλτὰν Ὀσμὰν τοῦ Γ′ ἀνέκδοτον κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ εἰρημένος Σουλτᾶνος ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπὶ τοῦ Π/χου Κυρίλλου Ε′ ἀνακινηθέντος ζητήματος τοῦ ἀναβαπτισμοῦ εἶπεν· «ἐν ταῖς περὶ ὀθωμανικῆς θρησκείας διαφοραῖς, ὁ Μουφτῆς ἀποφασίζει κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀλκορανίου, οἱ Χριστιανοὶ ἔχουσι Π/χην καὶ ἂς ἀποφασίσῃ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου ***καὶ οἱ λοιποὶ μητροπολῖται ἂς ὑποταχθῶσιν, οἱ δὲ μὴ θέλοντες ἂς***

θεισῶν διὰ τὴν εἰς τὰς ἐπαρχίας των ἀναχώρησιν τῶν περὶ τὸν π)χην μητροπολιτῶν. Κατὰ ταῦτα ἀποπομπαὶ συνοδικῶν ἐγένοντο καὶ κατὰ τὴν πρώτην καὶ κατὰ τὴν δευτέραν πατριαρχείαν τοῦ Κυρίλλου. «Ἐλθόντας εἰς προσκύνησίν του (τοῦ Κυρίλλου) τοὺς ἀρχιερεῖς σιδηροδεσμεῖ ***καὶ πέμπει εἰς τὰς ἐπαρχίας των,*** καὶ καταγράφει εἰς τὸ διβὰν καλεμὶ τοὺς ὁρισμοὺς τῆς ἐξορίας τῶν Ἀρχιερέων» (Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν σελ. 372). Τοὺς ὁρισμοὺς αὐτοὺς ἀναφέρει ὁ Ὑψηλάντης καὶ εἰς τὰς σελίδας 403 καὶ 408 ὅπου ὁμιλεῖ περὶ τοῦ βεζίρου τοῦ Σουλτάνου Μουσταφᾶ τοῦ Γ', Μουσσούνογλου· ὁ Ἐπίτροπος οὗτος ἤθελε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς μητροπολίτας εἰς τὰς ἐπαρχίας των διότι δὲν τοὺς «εἶχεν εἰς καλὴν ὑπόληψιν». Ἐκ περιεργείας ὅ τε Σουλτᾶνος καὶ ὁ Μουσσούνογλους «ἠθέλησαν νὰ ἰδοῦν τὰ ἴσα τῶν ἐπὶ Κυρίλλου ἐκδοθέντων ὁρισμῶν διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀρχιερέων εἰς τὰς ἐπαρχίας των» ([30]).

Τὸ πρῶτον τῶν ἐγγράφων τούτων κάμνει λόγον ὄχι μόνον περὶ μεταβάσεως τῶν μητροπολιτῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας των, ἀλλὰ καὶ περὶ περιορισμοῦ, ὡς πρὸς τὰς παρὰ τῶν «πενήτων ῥαγιάδων» χρηματικὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀρχιερέων, εἰς τὸ ὑπὸ τῶν βερατίων ὁριζόμενον ποσόν. Τὸ ὑπὸ κρίσιν σουλτανικὸν ἔγγραφον ἐστάλη καὶ εἰς τὸν Ἀρμένιον Πατριάρχην· τὸ τοιοῦτον καταφαίνεται ὄχι μόνον ἐκ τῆς σημειώσεως τῆς κειμένης εἰς τὸ τέλος τοῦ τουρκικοῦ κειμένου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐν αὐτῷ γίνεται λόγος περὶ Ἀρμενίων ἐπισκόπων (μουραχασά, ἐκ τοῦ μουραχάς: ἐπίτροποι, τὸ μουραχασὰ ἀντὶ χιγιέτι μουραχασά). Εἰς τοὺς ἄλλους ὀρθοδόξους πατριάρχας δὲν ἐστάλη τὸ σχετικὸν σουλτανικὸν διάταγμα καίτοι γίνεται μνεία

ἀναχωρήσωσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας των, καὶ ἂς μὴ συγχίζωσι τὴν πόλιν μὲ τὰς λογοτριβάς των». Καὶ ὁ Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει τὸ ἀνέκδοτον· δυστυχῶς ἐκ παραδρομῆς παραπέμπει εἰς τὴν δωδεκάβιβλον τοῦ Δοσιθέου ὡς ἐκεῖ ἀναφερόμενον! (Κ/πολις τόμος Γ' σελ. 202 σημείωσις). Ὁ Βενδότης εἰς τὴν 87 σελίδα γράφει τὰ ἑξῆς: «ὡς τόσον ὁ Κύριλλος προσωπεῖον εὐλαβείας καὶ πεπλασμένην ἁγιότητα ἔχων, ἐνομίζετο παρὰ τοῦ πλήθους ὡς ἅγιος, καὶ ὡς τύραννος ἐδιοίκει τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν.»

([30]) Καὶ εἰς σελ. 408 ἔτος 1766 γράφει: «ὁ ἐπίτροπος ἔχων κακὴν ὑπόληψιν μάλιστα διὰ τὰ ἴσα τῶν ὁρισμῶν τῶν ἐπὶ Κυρίλλου ὁποῦ εἶδεν, ἐζήτει πρόφασιν καὶ ἐκαιροφυλάκτει νὰ τοὺς στείλῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας των». Ὁ Καλλίνικος Δ' ἀναφέρει λεπτομερῶς τὴν ἀπέλασιν τῶν μητροπολιτῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας των. Ἐφάνη κατ' αὐτὸν ἀγνώμων καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς φίλους του. «Ἔλαβεν ὁρισμὸν ἁδρᾷ δόσει ἵν' ἀπέλθωσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας των. Μὴ πληρωθέντος δὲ τοῦ ὁρισμοῦ διὰ τὴν ἀντίστασιν εἰ μὴ εἰς τὸν τῆς Χίου καὶ Φαρσάλων, ποικιλοτρόπως αὐτοὺς καθ' ἑκάστην περιεφρόνει.... ***Διὸ καὶ ἐτόλμησε τὸν μέγαν διωγμόν, τρόποις σατανικοῖς ἐδίωξεν ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς*** καὶ ἀνέτρεψεν ἁπλῶς τὴν σύνοδον καὶ κατέστη μονάρχης ὡς ἄλλος πάπας». (Δυοβουνιώτου, ἔν. ἀν. σ. 103-106). Εἰς ἕνα ἀνέκδοτον κώδικα τοῦ π/χου Ἀντιοχείας Σιλβέστρου, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἐκδώσω ἀρκετὰ ἀποσπάσματα ἐν τῇ Φωτιείῳ Βιβλιοθήκῃ, ὑπάρχουν γραπταὶ μαρτυρίαι κατὰ τὰς ὁποίας Κύριλλος ὁ Ε' τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ 1753 διῴκει τὴν ἐκκλησίαν συνταγματικῶς.

πατριαρχῶν Ρούμελης καὶ Ἀνατολῆς· τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν θέσιν τοῦ οἰκ. πατριάρχου ἀντιπροσωπεύοντος πρὸ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοὺς λοιποὺς πατριάρχας ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ ὑποθέσεων ἐχουσῶν σχέσιν πρὸς τὴν τουρκ. Κυβέρνησιν (31).

Μετὰ τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ φιρμανίου παρεντίθεται τὸ ἀπόσπασμα τὸ ὁποῖον διαλαμβάνει περὶ ὅρων προεκδοθέντος φιρμανίου. Κατὰ τοὺς ὅρους τούτους τέσσαρες μητροπολῖται θὰ παρέμενον παρὰ τῷ Πατριάρχῃ ὡς συνάρχοντες οἱ δὲ λοιποὶ θὰ μετέβαινον εἰς τὰς ἐπαρχίας των διὰ νὰ διοικῶσιν αὐτὰς αὐτοπροσώπως (32). Τὸ περὶ τῆς τοιαύτης διοικήσεως τῶν πατριαρχείων φιρμάνιον ἐξεδόθη τῇ 31 Ἰανουαρίου 1752, ἤτοι κατὰ τὴν τετάρτην πατριαρχείαν Παϊσίου τοῦ Β΄. Τὸ φιρμάνιον τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ ὑπὸ μελέτην ἐγγράφῳ (Α β 1) ἐξεδόθη τῇ 31 Αὐγούστου 1752, ἑπομένως κατὰ τὴν ἰδίαν πατριαρχείαν τοῦ αὐτοῦ Παϊσίου. Ζήτημα ἀποστολῆς τῶν ἀρχιερέων εἰς τὰς ἐπαρχίας των ἠγέρθη ὄχι μόνον ἐπὶ Κυρίλλου καὶ Παϊσίου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Σαμουὴλ κατὰ τὸ 1765, ὡς ἀνέφερα ἀνωτέρω. Ὁ ἐπίτροπος Μουσούνογλου Μεχμὲτ πασᾶς τότε εἶχεν εἰπῇ εἰς τὸν π)χην Σαμουήλ· «δι' αὐτὸ (τὴν ἐνέργειαν τῆς πίστεως) φθάνουν μαζὶ μὲ ἐσένα πέντε ἢ ἕξ, καὶ ὄχι τόσοι πολλοί». Τῷ 1767 περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου ἀπῆλθον ὅλοι οἱ μητροπολῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας των κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Βεζύρη ἐξ ἀφορμῆς γράμματος τοῦ Διοικητοῦ τῆς Κρήτης ὑποδείξαντος ἀναγκαιοτάτην τὴν μετάβασιν τοῦ Μελετίου Κρήτης εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. (33) Κατὰ τὸ 1773 ἐπὶ πατριάρχου Θεοδοσίου ἐγένετο νέα ἀπόπειρα ἀποπομπῆς τῶν μητροπολιτῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας των. «Ἐπροστάχθη ὁ πατριάρχης Θεοδόσιος νὰ τοὺς στείλῃ ὡς ἀναγκαίους εἰς τὰς ἐπαρχίας των, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ βεζύρη· οἱ ἀριθμούμενοι διὰ τὸν παγεμὸν ἦσαν ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι» (34) Συνεπείᾳ διαφόρων λόγων ἐματαιώθη τότε ἡ μετάβασις τῶν μητροπολιτῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας των. Κατὰ τὸ 1775 ἐπὶ Σωφρονίου οἱ ἐπίτροποι τοῦ κοινοῦ ἐπέτυχον τὴν ἔκδοσιν φιρμανίου κατὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἐπετρέπετο νὰ συνεδριάζουν εἰς τὴν πόλιν «πλείους τῶν ὀκτὼ μητροπολιτῶν» (35) Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου, κατὰ τὸν Σέργιον τὸν Μακραῖον, διὰ «βασιλείου ὁρισμοῦ» ἀπεκλείσθη ἡ εἰς τὴν Κων/πολιν εἴσοδος πολλῶν ἀρχιερέων περιορισθέντος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Συνοδικῶν

---

(31) Γενναδίου Μ. Ἀραμπατζόγλου, μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως, «Τὰ ἰδιαίτερα δικαιώματα τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου» κλπ. σ. 13. Μ. Γεδεών, «Γράμματα τουρκικά» σ. 13.

(32) Περὶ τῶν τεσσάρων τούτων καὶ τῆς διὰ ἐπιτρόπων κληρικῶν ἢ λαϊκῶν ἢ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ὁμοῦ διοικήσεως τῶν Π/χείων θὰ γράψω ἀρκετὰ ἐξ ἀφορμῆς ἄλλου ἐγγράφου.

(33) Ὑψηλάντου, αὐτόθι σ. 411.

(34) Ὑψηλάντου, ἔνθα ἀνωτέρω σ. 499.

(35) Ὑψηλάντου, αὐτόθι σελ. 517.

ἀρχιερέων εἰς δέκα. (36) Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ὡς καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων, ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις δὲν εἶχε πάντοτε τὴν ἰδίαν γνώμην. Καὶ τὸ ἔγγραφον Α β 2 τὸ ἐκδοθὲν ἐπὶ Καλλινίκου τοῦ Δ΄ χρησιμεύει ὡς τρανοτάτη ἀπόδειξις τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀσταθείας.

Τὸ ἔγγραφον αὐτὸ εἶναι ἀναίρεσις τῶν ἐπὶ Κυρίλλου ἐκδοθεισῶν αὐτοκρατορικῶν διαταγῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν μία ἀφεώρα τὴν σύστασιν τῶν ἐπιτρόπων τοῦ κοινοῦ ἐξ ἀνθρώπων οὐχὶ ἀνωτέρας (ἀρχοντικῆς) κοινωνικῆς τάξεως, ἡ δὲ ἄλλη διέτασσε τὴν διάλυσιν τῆς συνόδου τῶν μητροπολιτῶν. Τὴν ἀναίρεσιν ταύτην ἀναφέρει καὶ αὐτὸς ὁ Καλλίνικος· «συνελθόντων μετ᾽ ὀλίγον δι᾽ ὁρισμοῦ τῶν ἐξορίστων ἀρχιερέων καὶ ἀπολαβούσης τῆς συνόδου τὴν ἀρχαίαν τιμήν». (Δυοβουνιώτου, ἔνθα ἀνωτ. σ. 109).

Περὶ τῆς ἰδιορρύθμου ταύτης συστάσεως τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Κοινοῦ μᾶς πληροφοροῦν οἱ σύγχρονοι τοῦ Κυρίλλου χρονογράφοι, ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Σ. Μακραῖος. «Διὰ σύστασίν του, γράφει ὁ πρῶτος, συνέστησεν ὁ Κύριλλος ἐπιτροπὴν παρ᾽ ἐπιτρόπων **βαναύσων**». (37) «Ἐπὶ τοῦ ἀοιδίμου Κυρίλλου, ἀναφέρει ὁ δεύτερος, ἐτάχθησαν τὸ πρῶτον ἐπίτροποι τῶν χρηματικῶν τοῦ κοινοῦ λαϊκοί. Ἀλλ᾽ ἦν αὕτη ἡ ἐπιτροπικὴ περιωρισμένη καὶ δουλική».(38) Τὸν τοιοῦτον τρόπον τῆς συστάσεως τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κοινοῦ φανερώνει καὶ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον (Α β 2), ὅταν λέγῃ «τοῦ εἰρημένου πατριάρχου (Κυρίλλου) θέσαντος εἰς ἀχρηστίαν ὅλας τὰς ἀρχαίας διατάξεις καὶ ἐκλέξαντος ἀνθρώπους τινὰς (τυχαίους) εἰς οὓς **παρὰ τὰ ἀρχῆθεν κρατοῦντα** ἀνέθηκε τὴν ὅλην διοίκησιν τῶν Πατριαρχείων». Καὶ τὸ σπουδαιότερον διώρισεν τοὺς ἐπιτρόπους τούτους «κατὰ τρόπον πρωτοφανῆ ἀντὶ τῶν μητροπολιτῶν».

Τὸ ἀνέκαθεν δὲ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πορθητοῦ κρατῆσαν διοικητικὸν σύστημα τῶν Πατριαρχείων, συμφώνως πρὸς τὸ ἀναλυόμενον τουρκικὸν ἔγγραφον, εἶναι ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖον «αἱ ὑποθέσεις τοῦ ἔθνους τῶν Ρωμηῶν διεκπεραιοῦνται διὰ συσκέψεως τοῦ πατριάρχου μετὰ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ πατριαρχείου». Εἰς ἀρχαιότερον τουρκικὸν ἔγγραφον (1604) γίνεται λόγος μόνον περὶ συστήματος τῶν «μητροπολιτῶν» διοικούντων τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ Πατριάρχου. (39)

---

(36) Σάθα μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, τόμ. Γ′ σ' 342.

(37) Αὐτόθι σ. 370.

(38) Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλιοθήκη Γ′ σελ. 411. Δὲν εἶναι ἀληθὴς ἡ πληροφορία τοῦ Μακραίου, ὡς θὰ ἴδῃ περαιτέρω ὁ ἀναγνώστης, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ πρῶτον ἐπὶ Κυρίλλου διωρίσθησαν λαϊκοὶ οἰκονομικοὶ ἐπίτροποι. Ἐὰν ἠνόει ὅτι τὸ πρῶτον ἐτάχθησαν τοιοῦτοι ἐπίτροποι ἐκ τοιαύτης κοινωνικῆς τάξεως, τότε θὰ ἦτο περιττὴ ἡ προσθήκη «ἀλλ᾽ ἦν αὕτη ἡ ἐπιτροπικὴ περιωρισμένη καὶ δουλική».

(39) Τὸ ἔγγραφον αὐτὸ εἶναι τὸ βεράτιον τοῦ Λαρίσσης Λεοντίου· ἄρθρον 14 «ἐπειδὴ ἡ διαίτησις καὶ διευθέτησις ὅλων τῶν ὑποθέσεων τῶν ἐν τῇ βασιλικῇ μου ἐπικρατείᾳ πτωχῶν ραγιάδων, τὰ εἰσοδήματα, τὰ ἔξοδα καὶ ἄλλαι ὑποθέσεις τοῦ Κε-

Εἰς τὸ ἀναλυόμενον τουρκικὸν ἔγγραφον (Α β 2), ἐκδοθὲν περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου τοῦ 1757, ἤτοι ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ πρώην Προϊλάβου, ἀντὶ πατρικχανὲ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις «κεσισχανέ». Τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὸ προμνησθὲν ἔγγραφον τοῦ 1604 καθὼς καὶ εἰς τὸ ἔγγραφον (Α β 3). Καὶ ὁ Ὑψηλάντης (σ. 564, 630) ἀναφέρει τὸ ἴδιον ὄνομα πρὸς δήλωσιν τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου ὡς συνηθιζόμενον παρὰ τοῖς Τούρκοις. Τὸ τοιοῦτον ἐξηγεῖται εὐκόλως· τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐγκαθίστατο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μοναστήρια, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ὡς ἄγαμοι ἢ καὶ ἐκ μοναστηρίων ἐνίοτε προερχόμενοι, ἐκαλοῦντο γενικῶς ὑπὸ τῶν τούρκων κεσὶς (=μοναχοί). Ραχίπ λέγεται καὶ αὐτὸς ὁ π/χης ὡς κληρικός. Εἰς τὰ αὐτὰ ὅμως τὰ ἔγγραφα, ὅπου ἀπαντᾷ ἡ λέξις «κεσισχανὲ», πολλάκις παρατίθεται εἰς ἄλλας παραγράφους καὶ ἡ λέξις «πατρικχανέ». Εἰς ἓν ἔγγραφον τουρκικὸν τοῦ ὁποίου τὴν μετάφρασιν περιέσωσεν ὁ Σ. Μακραῖος καὶ περὶ τοῦ ὁποίου γράφω κατωτέρω, τὸ «κεσισχανὲ» παραμορφώνεται εἰς «κεπιχανέ». Τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα λέγεται π.δ.χ. ἐν τῷ ἐγγράφῳ Α α 1 πατρικλίκ, εἰς τὸ ἴδιον ἔγγραφον ἀπαντᾷ καὶ ἡ λέξις «ραχὶπ» πρὸς δήλωσιν τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους ὡς ***καὶ εἰς ἄλλα*** δι' ἄλλους πατριάρχας.

Τὸ ἔγγραφον Α β 3 παραθέτω εἰς τὸ πρωτότυπον, διότι ἡ πατριαρχικὴ ἑλληνικὴ μετάφρασις, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ γράφω, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεών. Εἰς τὸ τουρκικὸν κείμενον ἐπισυνάπτω μίαν ἑλληνικὴν περίληψιν καθότι ἡ πατριαρχικὴ μετάφρασις ἡ ὑπὸ τοῦ Γεδεὼν δημοσιευθεῖσα περιέχει πολλὰς τουρκικὰς λέξεις (40) καὶ καθίσταται εἰς πολλοὺς ἀκατάληπτος. Τὸ ἔγγραφον ἐξεδόθη κατὰ Μάϊον τοῦ 1775, καί, καθὼς ρητῶς ἀναφέρεται, ἐπὶ πατριάρχου Σωφρονίου. Ἡ καταρτισθεῖσα κατὰ τὸ ἔγγραφον ἐπιτροπὴ ἀπετελεῖτο ἐκ τεσσάρων μητροπολιτῶν καὶ δέκα ὀκτὼ λαϊκῶν. Ὁ Ὑψηλάντης ἀναφέρει τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ὡς καταρτισθεῖσαν κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος καὶ περιλαμβάνουσαν 4 ἀρχιερεῖς καὶ 16 λαϊκούς. Ἀναμφιβόλως ἀκριβὴς ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ πληροφορία τοῦ ἐπισήμου ἐγγρά-

---

σισχανὲ (πατριαρχείου), κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἀϊνίου, δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν θέλησιν καὶ προθυμίαν τοῦ κατὰ καιρὸν πατριάρχου ἀλλ' ἐπεκράτησε νὰ ὦσιν ἀνατεθειμένα εἰς τὸ σύστημα τῶν μητροπολιτῶν» (Μ. Γεδεών, Ἐπίσημα γράμματα τουρκικά, σ. 90-91). Καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ἐσημείωσα περισσότερα περὶ τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῶν Πατριαρχείων μας θὰ γράψω ἀναλύων τὸ ἑπόμενον ἔγγραφον Α β 3.

(40) Οἱ «ὅροι» ἐκφράζονται διὰ τῶν λέξεων «σάρτια» καὶ «σουρούτια»· ὁ νόμος διὰ τοῦ «νιζάμ», ἡ περιουσία διὰ τοῦ «μάλι», ἡ εἴσπραξις διὰ τοῦ «ταχσίλι», ἡ καταχώρησις διὰ τοῦ σιτζίλι (ὁ κ. Γεδεὼν γράφει σιτζίχι, τοῦ π/κοῦ κώδικος περιέχοντος δι' ἄλλης χειρὸς γεγραμμένην τὴν λέξιν σιτζίχι ἐπὶ τῆς λέξεως σιτζίλι), τὸ καθεστὼς διὰ τοῦ «ἀϊνί», ἡ δυστυχία διὰ τοῦ «περουσανλίκι», τὰ τάγματα τῶν Γενιτσάρων διὰ τοῦ «ὀρτάδες» ἡ διαταγὴ διὰ τοῦ τεμπίχι» οἱ εὐυπόληπτοι διὰ τοῦ «ἔχλι ἴρζιδες», τὰ «μέτρα» διὰ τοῦ «τετπίρια», (γράφεται μάλιστα τεκπίρια) ἡ κατοχὴ καὶ παραλαβὴ

φου ([41]). Αἰτία τοῦ καταρτισμοῦ τῆς ἐπιτροπῆς ἦτο ἡ οἰκονομικὴ ἐξάρθρωσις τῶν πατριαρχείων. Ἡ ἁρμοδιότης ὅμως τῆς ἐπιτροπῆς καθορίζεται εὐρυτέρα διὰ τοῦ εἰρημένου ἐγγράφου. Ἐξελέγη διὰ τὰ πατριαρχικὰ πράγματα (ἀχβάλι ταν'ζιμινὶ) καὶ εἰδικῶς διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν τοῦ ἀνωτάτου κέντρου τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἦτο εἶδος ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς ἐντεταλμένης παρὰ τῆς γενικῆς (νομοθετικῆς) συνελεύσεως τὴν τήρησιν ὡρισμένων διατάξεων καὶ τὴν λῆψιν μέτρων πρὸς διευθέτησιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ πατριαρχείου καὶ μάλιστα τῶν οἰκονομικῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκέκτητο ἀρκετὴν ἀνεξαρτησίαν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὁρισθέντος προγράμματός της. Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1776 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου Σωφρονίου ἐγένετο θεώρησις τῶν λογαριασμῶν τῶν ἐπιτρόπων τοῦ κοινοῦ συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἐγγράφου. Ὁ Ὑψηλάντης ἀντὶ 900 πουγγίων, ὡς χρέους τοῦ κοινοῦ ἀναφέρει 870, ἔγινε καὶ ἐκπεσμὸς τοῦ χρέους τούτου. (Ὑψηλάντου ἔνθ. ἀν. σ. 554 καὶ 683 διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὅρου γ' τοῦ ἐγγράφου).

Ὁ Σ. Μακραῖος δὲν φαίνεται ἐνθουσιασμένος ἐκ τοῦ διορισμοῦ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης. Προσεπάθουν οἱ λαϊκοὶ ἐπίτροποι νὰ ἐλαττώσουν, ὡς γράφει, τὴν ἐξουσίαν τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων καὶ ἐφρόντιζον μόνον περὶ χρημάτων καὶ δόξης, ἄλλον κρατοῦντες εἰς τὴν πόλιν καὶ ἄλλον ἐκδιώκοντες εἰς τὴν ἐπαρχίαν του ἀναλόγως τῶν συμφερόντων καὶ τῶν σκοπῶν των. ([42]) Περὶ τῶν ὁμολογιῶν αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ σφραγίζωνται ὑπὸ πάντων τῶν συνοδικῶν Μητροπολιτῶν ἀναφέρει καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἔγγραφον, (ἰδιόχειρον χάτι-χουμαϊοῦν) τοῦ ὁποίου ἑλληνικὴ μετάφρασις ἀνεγνώσθη κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1759 ἐπὶ πατριάρχου Σεραφεὶμ τοῦ Β' καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἀνέφερα προηγουμένως, (σελ. 19).

Ὁ πατριάρχης Προκόπιος (1785-1789) περιώρισε τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ δικαίαν ληψοδοσίαν, «ὀλιγωρήσας τῆς κοινοβλαβοῦς τῶν ἐπιτρόπων ἀλαζονείας». ([43])

Ἡ σύστασις μικτῆς ἐπιτροπῆς κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν, βραδύτερον δὲ καὶ διὰ τὴν συμμετοχὴν ἔν τινι μέτρῳ εἰς τὴν

διὰ τοῦ «ζάπτ», τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα διὰ τῶν «ἰράτια» καὶ «μασράφια» (τὰ ἔξοδα ἐν τῷ πρωτοτύπῳ δηλοῦνται διὰ τῆς ἀραβικῆς λέξεως τεσαττοὺκ=ἔλεος), ἡ ἀνανέωσις διὰ τοῦ «τετζτίτ», τὸ ἐξοφλητικὸν διὰ τῆς φράσεως «σενέτι κάτι ἀλακᾶ» (kat'i alâka senedi) ἡ ἀνεξαρτησία διὰ τῆς ἀραβικῆς λέξεως «ἰστικλάλ». Ἡ τουρκικὴ αὐτὴ φρασεολογία ἀπαντᾷ εἰς πατριαρχικὰ ἑλληνικὰ ἔγγραφα καὶ εἰς κώδικας μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ Διβανίου τῆς Πρωτοσυγκελλίας καὶ εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ Πνευμ. Δικαστηρίου αἱ λέξεις «μουζακερὲς» καὶ «ταβᾶς κ. ἄ.» ἀπαντῶνται συχνά.

([41]) Ὑψηλάντου, ἔνθα ἀνωτέρω 315.
([42]) Σάθα Μ. Βιβλιοθήκη, Γ' σ. 540.
([43]) Σάθα Μ. Βιβλιοθήκη, Γ' σ. 342.

διοίκησιν τῆς Μ. Ἐκκλησίας εἶναι ἀρχαία. Ἤδη ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ μεγαλοπρεποῦς κατὰ τὸ 1564 συνέστη ἐπιτροπὴ ἐκ λαϊκῶν καὶ ἐκ τοῦ Μ. Οἰκονόμου διὰ τῆς ὁποίας ἔδει, ἐπιτηροῦντος τοῦ πατριάρχου, αἱ ὑπὸ διαφόρων «διδόμεναι ἐλεημοσύναι νὰ διοικῶνται διὰ καταστίχων καὶ καθαροῦ λογαριασμοῦ». (44) Ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Βερροίας τῷ 1635 διωρίσθη ἐπιτροπὴ ἢ ἄλλως «ἐπιτροπικὴ» λεγομένη, ἀποτελεσθεῖσα ***ἐκ τεσσάρων ἀρχιερέων*** καὶ τριῶν κληρικῶν. Οἱ τέσσαρες ἀρχιερεῖς ὠνομάσθησαν «αἱρεθέντες ***τέτταρες διοικηταὶ***» καὶ τοποτηρηταὶ καὶ ἔξαρχοι. Ἦσαν μετὰ τοῦ πατριάρχου ἡ ἐκτελεστικὴ ἀρχὴ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. (45) Τὸ αὐτὸ περίπου ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐπὶ Παρθενίου τοῦ Α΄ τῷ 1643. Τέσσαρες ἀρχιερεῖς (46) — 2 ἐπίτροποι καὶ 2 κουράτορες οἱ «πρῶτοι καὶ ἔγκριτοι— καὶ τρεῖς κληρικοὶ ἦσαν «ἐπίτροποι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου». Κατὰ τὸ 1652 ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Ἰωαννικίου τοῦ Β΄ ἐξελέγησαν ἐπίτροποι (47) μόνον Ἀρχιερεῖς (τέσσαρες) ἐκ τῶν ἐγκρίτων καὶ πρώτων ὡς φροντισταὶ« πάντων τῶν ἀναγκαίων πραγμάτων καὶ τῶν ὑποθέσεων», ἀλλὰ κυρίως ὡς οἰκονομικοὶ ἔφοροι. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ κατὰ τὸ 1676 ἐπὶ Διονυσίου τοῦ Δ΄. Οἱ Ἀρχιερεῖς ἐπίτροποι ἐπὶ τοῦ εἰρημένου πατριάρχου ἦσαν τέσσαρες. Κατὰ τὴν τρίτην πατριαρχείαν Παϊσίου τοῦ Β΄ τῷ 1745 κατεστάθησαν ἐπιστάται καὶ ἐπίτροποι «ἐκ μέρους τὸ πᾶν ἐπέχοντες, καὶ τῇ τοῦ παντὸς σωτηρίᾳ διακονούμενοι..... ἐξ ἑκατέρου μέρους, ἱερατικοῦ τε καὶ λαϊκοῦ». (Ἐκ τοῦ κώδικος Α Κριτίου. Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ —τόμος Δ΄ σελ. 282-284 σημ. 12—). Κατὰ τὰ συμφωνηθέντα ἐπὶ Παϊσίου ἐξελέγησαν τρεῖς Ἀρχιερεῖς—Ἡρακλείας, Νικομηδείας καὶ Κρήτης—καὶ τρεῖς ἐκ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων —Κων/τῖνος Καρατζᾶς, ὁ Μ. Σκευοφύλαξ Ἀλέξανδρος Σοῦτζος καὶ ὁ Σπαθάρης Γεωργάκης.— Ὥστε οὔτε ἡ ἐκλογὴ τεσσάρων ἀρχιερέων οὔτε ἡ ἐκλογὴ λαϊκῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ἀναφερομένηςἐν τῷ ὑπὸ κρίσιν τουρκικῷ ἐγγράφῳ (Α β 3) εἶναι ξένα πρὸς παλαιὸν καθεστὼς τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. Καὶ εἰς ἄλλο τουρκικὸν ἔγγραφον, ὡς εἴδομεν, γίνεται μνεία τεσσάρων μητροπολιτῶν (Βλέπε σ. 18). Ὁ ἀριθμὸς τῶν λαϊκῶν μελῶν ἐμφανίζεται ὡς μία ἐξέλιξις τῆς ὁλονὲν μεγαλυτέρας συμμετοχῆς τῶν λαϊκῶν εἰς τὰς μὴ καθαρῶς πνευματικὰς ὑποθέσεις τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Τὸ δὲ ποιὸν καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐν γένει θέσις ἡ τιθεμένη — ἐξ

(44) Μ Χαμουδοπούλου, «Τὰ τῆς οἰκονομικῆς τῶν Πατριαρχείων διαχειρίσεως περὶ τὰ μέσα τῆς ιστ΄ ἑκατονταετηρίδος», ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ τόμ. Γ΄ σ. 158. Μ. Γεδεών, «Πατριάρχης Ἰωάσαφ ὁ μεγαλοπρεπής», ἐν Ἡμερολογίῳ Ἀνατολῆς 1883 σ. 252.

(45) Νομικὴ Συναγωγὴ σ. 120-122. Καλλινίκου Δελικάνη —νῦν μητροπολίτου Καισαρείας— «Πατριαρχικῶν ἐγγράφων τόμος Γ΄» σ. 321-325. Κεραμέως Παπαδοπούλου, Ἱεροσολυμητικὴ Βιβλιοθήκη τόμος Δ΄ σ. 473. Συλλογὴ Mansi τόμ. 38 στ. 665. Β. Στεφανίδου, «Ἡ ἐξέλιξις τῆς περὶ τὸν Π/χην Συνόδου», ἐν Νέῳ Ποιμένι (τόμος Α΄ σ. 99-124).

(46) Καλλινίκου Δελικάνη, ἔνθα ἀνωτέρω, σ. 314-321.

(47) Κώδιξ Φωτίου-Κυπρίου Α΄ σ. 594.

ἀντιδράσεως πρὸς τὸ ἐπὶ Κυρίλλου Ε΄ ἰσχύσαν σύστημα —ὡς ὅρος διὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν λαϊκῶν εἰς τὴν προειρημένην ἐπιτροπὴν μᾶς ὑπενθυμίζει τοὺς ἐπὶ Ἰωάσαφ ἐκλεγέντας ἀριστοκράτας, Ἀντώνιον Καντακουζηνόν, Μωζάλον Γαβρᾶν, Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον καὶ ἄλλους. Τὸ ἐπὶ Ἰωαννικίου τοῦ Β΄ καὶ Διονυσίου τοῦ Δ΄ θεσπισθὲν καθεστὼς (48) μᾶς φέρει εἰς τὸν νοῦν τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον τοῦ 1604, περὶ τοῦ ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος.

Τὸ ἔγγραφον (Α β 4) ἀφορᾷ, ὡς ἤδη ἐσημείωσα, τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἄνδρου Μακάριον (49) ὁ ὁποῖος ἐξελέγη τῷ 1626, τοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς του δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ Δ. Πασχάλη («Θεολογία» τόμ. Γ΄ σ. 250). Τὸ ἔγγραφον ἐστάλη πρὸς τὸν καδῆν τῆς Ἄνδρου κατόπιν ἐγγράφου τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Βερροίας — κατὰ τὴν τρίτην πατριαρχείαν του— ὑποβληθέντος εἰς τὴν ἐν Κ/πόλει κεντρικὴν κυβέρνησιν. Τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἀποδεικνύει καὶ τὸ ἀλλαχόθεν γνωστὸν γεγονός, ὅτι, καθὼς ἀναφέρει καὶ τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον Α β 3, ὄχι μόνον τὸ Πατριαρχεῖον ἦτο καταχρεωμένον ἀλλὰ καὶ αἱ μητροπόλεις καὶ αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ ἀτομικῶς οἱ μητροπολῖται, οἱ ἀρχιεπίσκοποι καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἦσαν βεβαρημένοι μὲ χρέη.

---

(48) Κῶδιξ Φωτίου-Κυπρίου Α΄ σ. 640-644. «Ὁ πατριάρχης κὺρ Διονύσιος σθένει τοῦ πνεύματος δυναμούμενος, ἀρίστως μὲν διϊθύνει τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς αὐτοὺς οἴακας καὶ καρτερικῶς κατατέμνει τὰ ὑπεξανιστάμενα κατ' αὐτῆς, τῶν μυριαρίθμων χρεῶν καὶ πολυποικίλων συμφορῶν κύματα, καὶ φροντιδοκοπούμενος ὑπὲρ ἅπαντας οὐ παύεται. Φροντιστικώτερον μέντοι τὸ πρᾶγμα διαγνοὺς κριτηρίῳ σοφῶν λογισμῶν ἐπὶ παρουσίᾳ προὐβάλλετο πληρεστάτης συνόδου ἀρχιερέων, κληρικῶν καὶ ἐγκρίτων τῆς πολιτείας ἀρχόντων, διὰ πολλὰς αἰτίας, δεξιὸν εἶναι καὶ λίαν ὠφέλιμον τοῦ διορισθῆναι ***τέσσαρας ἐπιτρόπους, τῶν δοκίμων ἀρχιερέων***, διαμένειν εἰς ὁλόκληρον ἐνιαυτὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ συναγωνίζεσθαι τῇ Α. Παναγιότητι ***πρὸς πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν*** βαστάζειν τε κατάστιχον τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων καὶ ἐξόδων...... » Καὶ ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου καθὼς καὶ ἐκ τῶν ἄλλων φανερώνεται ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ περὶ ἧς ὁ λόγος δὲν καθίστα περιττὴν τὴν συνήθη ἐνδημοῦσαν Σύνοδον οὔτε τὰς γενικωτέρας ἐκτάκτους συνελεύσεις. Ἐκ τῶν ἰδίων ἐγγράφων ἐξάγεται ὅτι καίτοι κυρίως οἰκονομικὰ ζητήματα ἐδημιούργουν τὰς τοιαύτας ἐπιτροπάς, ἐν τούτοις αὗται μετεῖχον μετὰ τοῦ π/χου ἀμεσώτερον τῆς διοικήσεως τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν τεσσάρων ἢ πέντε ἐμφανίζεται καὶ τῷ 1741 ἐπὶ Σουλτάνου Μαχμοὺτ Α΄ ἐξ ἀφορμῆς τῆς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς. Ἐκκλ. Ἀλήθεια Δ΄ σ· 256. Ὑψηλάντου, ἔνθα ἀνωτέρω, σ. 350, 376. Φιλ. Βαφείδου. Ἐκκλ. Ἱστορία Γβ΄ σ. 208. Περὶ ἐπιτροπῆς ἐκ τεσσάρων μητροπολιτῶν λόγος γίνεται καὶ ἐν ἐγγράφῳ συνοδικῷ ἐκδοθέντι κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1757 ἐπὶ τῆς π/χείας Σεραφεὶμ Β΄. Ὅσα διαλαμβάνονται ἐν τῷ τουρκικῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1775 (Α β 3) — περὶ χρεωστικῶν ὁμολογιῶν, περὶ τῆς κατ' ἔτος θεωρήσεως τῶν λογαριασμῶν καὶ περὶ ἄλλων — καταχωροῦνται καὶ ἐν τῷ π/χικῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1757. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Κεραμέως Παπαδοπούλου ἐν Documente privitoare la storia Românila Τόμ. XIII σ. 394-397.

(49) Περὶ τοῦ Ἄνδρου Μακαρίου ἴδε καὶ Σάθα, Μ. Βιβλιοθήκη, τόμ. Γ΄ σ. 565, 567. Μανουὴλ Γεδεὼν ἐν μνημείοις τῆς Ἱστορίας Ἀθηναίων Δ. Καμπούρογλου τόμ.

ΕΓΓΡΑΦΑ Αβ

12ος αἰὼν ἐγίρας

Ἀριθμὸς ἐγγράφου 214

Α β 1 σελὶς 176-177

Διαταγὴ πρὸς τὸν Ρωμαῖον Πατριάρχην Κων/πόλεως καὶ τῶν ἐξαρτημάτων.

Ἐν ᾧ οἱ ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς καὶ τοῖς ἀνατολικοῖς βιλαετίοις καὶ ταῖς λοιπαῖς βασιλικαῖς μου χώραις κάτοχοι μητροπολιτικοῦ ἀξιώματος καὶ οἱ ἔχοντες ἀρμενικὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν (μουραχασὰ), συμμορφούμενοι τοῦτο μὲν πρὸς τὰ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν βεράτια, τοῦτο δὲ πρὸς τὰς νομικὰς διατάξεις, ἐρχόμενοι εἰς τὰ ἐν οἷς διωρίζοντο μέρη διῴκουν τὰς ἐπαρχίας των συμφώνως πρὸς τὰ ἀρχαῖα θρησκευτικά των ἔθιμα, λαμβάνοντες δὲ τοὺς ὡρισμένους φόρους δὲν ἐζήτουν οὐδ᾽ ὀβολὸν ἐπὶ πλέον, ὄντων οὕτως ἀπηλλαγμένων τῶν δυστυχῶν (πτωχῶν) ραγιάδων πάσης πιέσεως καὶ ἀδικίας. Ἀπό τινος ὅμως οἱ π/χαι Ρούμελης καὶ Ἀνατολῆς ἐκ πλεονεξίας καὶ φιλαργυρίας ὁρμώμενοι δὲν χορηγοῦσι τὰ μητροπολιτικὰ καὶ ἀρμενοεπισκοπικὰ (μουραχασλὶκ) ἀξιώματα εἰς τοὺς ἱκανούς, ἀλλ᾽ εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ τῆς θρησκείας των καὶ ἀκαταλλήλους, οἵτινες μὴ μεταβαίνοντες αὐτοπροσώπως ἀλλ᾽ ἀποστέλλοντες ἐπιτρόπους σπεύδουσιν εἰς τὴν ὅπου δεῖ καταχώρησιν (=ὅτι ἐπιτροπικῶς θὰ ποιμαίνωσι) καὶ ἐπιτροπικῶς ποιμαίνουσι τὰς ἐπαρχίας των. Οἱ ἐπίτροποι δὲ οὗτοι εἰσπράττοντες χρήματα ἀπὸ τοὺς ραγιάδες διά τε ἑαυτοὺς καὶ δι᾽ οὓς ἐπιτροπεύουσι καὶ ζητοῦντες πολὺ (πολλὰς φορὰς) περισσότερα τῶν ὡρισμένων πιέζουσι καὶ ἀδικοῦσιν αὐτούς. Διὸ τοὐντεῦθεν οἱ κάτοχοι ἀξιωμάτων μητροπολίτου καὶ μουραχασὰ δὲν θὰ προβαίνωσιν εἰς τὴν εἰρημένην καταχώρησιν καὶ δὲν θὰ ποιμαίνωσι τὰς ἐπαρχίας των δι᾽ ἐπιτρόπων, ἀλλὰ μεταβαίνοντες αὐτοπροσώπως οἱ ἴδιοι θὰ προβαίνωσιν εἰς τὴν καταγραφὴν καὶ θὰ διοικῶσι συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῶν εἰς τὰς χεῖρας των βερατίων καὶ πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἱεροῦ νόμου, δὲν θὰ λαμβάνωσι δὲ ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους χριστιανοὺς (=πένητας fukarayi reaiyyetden=ραγιάδες) οὐδ᾽ ὀβολὸν πλέον τοῦ τεταγμένου ποσοῦ. Καὶ ἐὰν κατὰ λάθος μεταβῶσιν εἰς τὰ γραφεῖα ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς καταχωρήσεως τῆς εἰρημένης ἐπιτροπείας (βεκιαλετίου), νὰ μὴ ἐκτελῆται ἡ πρᾶξις

Β′ σελ. 856, 363 καὶ Ἐκκλ. Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων τόμ. Β. σελ. 141. Μ. Χαμουδοπούλου, «Ἀρχιερατικαὶ ἐναλλαγαὶ» Ἐκκλ. Ἀλήθεια τόμ. Β′ σ. 668 κ. ἑξ.

αὕτη, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὸν πρωθυπουργὸν καὶ νὰ γίνηται ἔλεγχος καὶ ἐποπτεία ὅπως τοὐντεῦθεν γίνηται κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Ἐὰν δὲ γνωσθῇ ὅτι τις ἐξ αὐτῶν ἐπιτροπικῶς ἐνεργεῖ ἢ ὅτι λαμβάνει χρήματα περισσότερα τῶν ἐν τοῖς βερατίοις ὁριζομένων, νὰ λαμβάνωνται ὀπίσω τὰ τοιαῦτα χρήματα καὶ νὰ μὴ θεωρῆται ἀρκετὸν καὶ τὸ πρόστιμον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ πατριάρχαι ὡς ἐπιτρέποντες τὰ τοιαῦτα νὰ ὑποβάλλωνται εἰς (ὀδυνηρὰν) αὐστηρὰν ποινὴν συνῳδὰ τῇ τιμίᾳ διαταγῇ μου (ἔμρι σεριφὶμ) τῇ ἐκδοθείσῃ τῷ 1164 περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Σεφέρ· (7 Ἰανουαρίου 1751)· ἐκ νέου δ' ἐξεδόθη τὸ παρὸν ἔνδοξον φιρμάνιον περὶ τὰς ἀρχὰς Ζιλκαδὲ 1765 (50) συμφώνως πρὸς προεκδοθεῖσαν διαταγήν μου ἵνα μένωσιν ἐν ἰσχύϊ αἱ προηγουμένως ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθεῖσαι διατάξεις καὶ νὰ ἐνεργῶσιν ἀναλόγως ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἱ ἁρμόδιοι.

Συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ προεκδοθέντος ἐνδόξου φιρμανίου μου ὁ πατριάρχης νὰ ἐξυπηρετῆται ὑπὸ τεσσάρων ἐκλεγομένων μητροπολιτῶν, τῶν λοιπῶν μὴ διοικούντων δι' ἐπιτρόπων ἀλλὰ μεταβαινόντων αὐτοπροσώπως εἰς τὰς ἐπαρχίας των πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτόθι τῶν ἀναγκαίων ὑπηρεσιῶν καὶ μὴ παραμονὴν αὐτῶν ἐν Κων/πόλει. Ἡ τιμία διαταγὴ γραφεῖσα περὶ τὰς ἀρχὰς τζεμαζὶ-οὺλ ἀχὶρ 1165 (51) κατεχωρήθη ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἐγκλήσεων.

Ἀριθμὸς ἐγγράφου 223

Α β 2 σελ. 183-184

Πρὸς τὸν ὀνόματι Καλλίνικον τῶν Ρωμηῶν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐξαρτημάτων.

Ἐν' ᾧ ἀνέκαθεν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πορθητοῦ αἱ ὑποθέσεις τοῦ ἔθνους τῶν Ρωμηῶν, συμφώνως πρὸς τοὺς ἀρχαίους νόμους καὶ τὰς θρησκευτικὰς διατάξεις, διεκπεραιοῦνται διὰ συσκέψεως (τοῦ πατριάρχου) μετὰ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ πατριαρχείου (=κεσισχανὲ) λαμβανομένων τῶν ἀποφάσεων διὰ τοῦ συστήματος τῆς ψηφοφορίας, χάρις δὲ εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἦτο ἥσυχον τὸ ἔθνος τῶν Ρωμηῶν· παρὰ ταῦτα ὁ πατριάρχης Κύριλλος ὁρμώμενος ἀποκλειστικῶς ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν αὐταρχίαν καὶ ἐξ ἐμπαθείας, πρὸ δύο ἐτῶν (52) προὐκάλεσε ῥαδιουργίας καὶ σκάνδαλα εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ρωμηῶν, προσέβαλε τὰς διατάξεις τὰς ἰσχυούσας

---

(50) 31 Αὐγούστου 1752.
(51) 31 Ἰανουαρίου 1752
(52) Κατὰ τὸ 1755 ἐπὶ Σουλτάνου Ὀσμὰν τοῦ Γ'

ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχαίων κανόνων (=καϊτέϊ κατιμλερὶ οὐζρὲ τζαρὶ ὀλὰν νιζαμλαρινὰ χαλὲλ), καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ μητροπολίτας, κατορθώσας διά τινος τρόπου νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἔκδοσιν ἐνδόξου διαταγῆς, καθ' ἣν ἔδει οὗτοι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας των καὶ αὐτοπροσώπως διοικῶσιν αὐτάς, καὶ τοιουτοτρόπως μετὰ περιφρονήσεως καὶ αἰσχύνης διασκορπίσας αὐτούς. Ἐντεῦθεν προέκυψε σύγχυσις εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις τοῦ σημερινοῦ πατριαρχείου (κεσισχανὲ), τοῦ εἰρημένου π/χου (Κυρίλλου) θέσαντος εἰς ἀχρηστίαν ὅλας τὰς ἀρχαίας διατάξεις καὶ ἐκλέξαντος ἀνθρώπους τινας (τυχαίους), εἰς οὓς παρὰ τὰ ἀρχῆθεν κρατοῦντα ἀνέθηκε τὴν ὅλην διοίκησιν τῶν Πατριαρχείων, συνῳδὰ ὁρισμῷ ἐκδοθέντι τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ, διορίσας αὐτοὺς κατὰ τρόπον πρωτοφανῆ ἐπιτρόπους τοῦ Π/χείου (κεσισχανὲ) ἀντὶ τῶν εἰρημένων μητροπολιτῶν. Ἐπειδὴ δ' ἐκ τούτου τοῦτο μὲν προῆλθε σύγχυσις εἰς τοὺς νόμους τῶν Ρωμηῶν, τοῦτο δὲ ἠχρήστευσαν τὰ ἀνέκαθεν ἰσχύοντα θρησκευτικά των ἔθιμα, εἰς ἐπίμετρον δὲ κατεπατήθη καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τῶν μητροπολιτῶν, διὰ τοῦτο ἐξ εὐσπλαγχνίας πρὸς τὴν κατάστασιν ταύτην διετάχθη ἡ διαγραφὴ τῶν δύο τετιμημένων διαταγῶν τόσον τῆς σχετικῆς πρὸς τὸν διορισμὸν ἐπιτρόπων ἐκ τῶν συντεχνιῶν ὅσον καὶ τῆς ἐκδοθείσης ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μου διβανίου κατὰ τῶν μητροπολιτῶν (βιαίας μεταβάσεώς των εἰς τὰς ἐπαρχίας).

Ὡσαύτως διετάχθη καὶ ἡ διαγραφὴ τῆς ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Κυρίλλου γενομένης καταγραφῆς τῶν διαταγῶν· ἐὰν δὲ τοὐντεῦθεν ἐμφανισθῶσιν αἱ καταγραφαὶ αὗται κατόπιν ἀναφορᾶς (ἄρζι) τοῦ πατριάρχου ἢ κατόπιν αἰτήσεως ἄλλων προσώπων νὰ μὴ γίνηται ὄπισθεν αὐτῶν σημείωσις (τερκενὰρ) ἀποστελλομένων τῶν δεουσῶν ἐξηγήσεων εἰς τὰ ἁρμόδια μέρη, ὡς τοῦτο δι' ἔλεος ἐζητήθη. Διὰ τοῦτο συμφώνως πρὸς τὸ ἐκδοθὲν ὑψηλὸν φιρμάνιον τὸ διατάσσον τὴν διαγραφὴν τῶν ἐπὶ τοῦ προκατόχου σου γραφεισῶν πέντε διαταγῶν, διαγράφονται αἱ τρεῖς διαταγαὶ αἱ ἐκδοθεῖσαι ἐκ τοῦ ἐπισκοπικοῦ γραφείου ([53]) τοῦ Κράτους (σχετικῶς πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους) ὡς καὶ αἱ δύο αἱ ἐκδοθεῖσαι ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου ἀφορῶσαι δὲ τοὺς μητροπολίτας. Διὰ νὰ γίνῃ δὲ γραπτὴ διαταγὴ ἐξεδόθη ἡ σχετικὴ ἀπόδειξις ἐκ τοῦ ἐπισκοπικοῦ γραφείου τοῦ κράτους καὶ ἐγράφη τὸ παρὸν περὶ τὰ μέσα τζεμαζιοὺλ-ἀχὶρ 1170, 14 Φεβρουαρίου 1757, ὅπως ἐνεργηθῶσι τὰ δέοντα κατὰ τὰ εἰρημένα.

([53]) Τὸ ἔγγραφον ἀναφέρει «πίσκοπος καλεμί». Ἀλλαχοῦ ἀναφέρεται ἡ φράσις «καΐτι ἐπίσκοπος καλφασί». (Ἐκκλ. Ἀλήθεια Δ' σ. 256). Ἀπαντᾷ καὶ ἡ φράσις «πίσκοπος μουκατασί». (Δελτίον ἱστ. καὶ ἐθν. Ἑταιρίας Ζ' σ. 503-505). Ἦσαν τμήματα διοικητικὰ ἢ οἰκονομικὰ εἰς τὰ ἐπίσημα γραφεῖα τοῦ Κράτους ἀσχολούμενα μὲ ἐκκλ· ὑποθέσεις. Ἴδε περὶ τούτων καὶ Ὑψηλάντην, ἔνθα ἀν. σ. 759. Ὑπῆρχε καὶ ὁ «πίσκοπος κιατιπί». Γεδεὼν Γράμματα τουρκικὰ σ. 76.

A β 3 İstanbul Kadısına hüküm ki

Asitanei saadetimde sakin Rum reayası süddei saadetime takdimi rık'ai tezallüm ve istirham idüb sabık Rum patriklerinin müteşebbis olduklari harakâtına berca ve temai hâmları ve bu esnada patriklikden azil olunan Samuel nam rahibin kemali teferrüd ve tehakkümü ile patriklikde istikrarı zımnında israf ve itlâf eylediği emvali kesiresi sebebi ile keşişhanelerinin evkâf ve eytama ve dergâhı muallâm yeniçerileri ortaları ve sair kesana dokuz yüz kise akçeden ziyade deyni oldığından kat'ı nazar İstanbul patrikliğine dahil metrepolidliklerin düyunu bir kaç kati tecavüz ve reayayı milleti Rum harab ve karini izmihlâl olmakdan naşi yedlerinde olan hattı hümayunu adaletmakrumına mucibince fermanın oldığı vechile cümlesinin ittifaklarile intihab ve ihtiyar ve nasbına müsaadei husrevanem erzani kılınan sadık ve istikametkâr hâlâ Rum patriki Sofronios ve cemaati metrepolidan ve milletlerinin rüesa ve ihtiyarları ve söz sahibleri ve müteayyinleri ve erbabı hirfet ve reayanın müsin ve ihtiyarları bir yere cem ve keşişhanelerinin ahvali tanzimini ve düyun ve murabahalarının idare ve edâsı vechini müzakere ve mecuumnun ittifaklarile fimabaad milletlerinin müteayyinleri nezaretlerile kavaidi patrikhaneye vakıf metrepolidandan dört nefer ve keşişhanenin cemii umuru hariciyyesini ve ahzü itasını müstakillen idare eylemek üzre müteayyinandan ve esnafdan kendülerden emin oldukları on sekiz nefer müsin ve ehlıırz kimesneler şurutu âtiyüzzikir aleddevam mer'i tutulmak şartile keşişhane mütevellileri nasbu tayin olunmak karardade olub zikrolunan mütevelliler hazır bilmeclis ve reyleri munzam olarak öteden beru olageldiği vech üzre metrepolidlik mahlûl olub müceddeden metropolid nasbı iktiza eyledikde mu'tad ve kaidei kadime ve âyinleri üzre keşişhaneye aid olan meblağ me'mur olan mütevelliler marifetile tahsil olunmak ve cümle metrepolidlikların giriftar oldukları düyun keşişhanede kayıd olunub mukayyed idüği aşikâr olmak içün metrepolidlikların ber mu'tad sair metrepolidan imzalarile mümza deyin temessükleri tevliyet mührile dahi temhir ve bu vechile ma'mulünbih olmak ve metrepolidandan mümza olmiyan temessükât eshabına gadrü hayif olmamak içün bu tarihe gelince eyadü nasda bulunan mamulünbih temessükât eshabı mağdur olmamak içün olageldiği vechile makbul ve mu'teber tutılub bundan sonra vechi muharrer üzre nizamı cedid şurutuna riayet ve hılâfı şurut olan düyun metrepolidlerin deyni deyu kabul olunmıyub akçeyı istidame eden metrepolidin malinden tahsil olunmak ve patriklikde karar ve istimrarı baisi rahati reaya ve murisi asayişi fukara olan hâlâ patrikleri mersum Sofronios hakkında neşri ekâzib ile milletleri beyninde ilkai fesad ve bigayri hakkın metrepolidanı ızrar ve ittifakı millet ile bu defa tahtı zabıtaya rabt olunan işbu nizama

irası tezelzül kaydında olan muharrik ve müfsid her hangı tarıykden ise lieclitte'dib süddei devlet kararıma ifade ile te'edibi istirham olunmak ve keşişhane temessukâtı ber mu'tad metrepolidan tarafından badel imza mamulün biha olmak zimninda tevliyet mührile dahi temhir olunub ve yedlerinde mevcud hattı hümayunu adalet makrun mucibince her paresi birer mu'temedün aleyh kimesne yedine virilüb dört pareden ibaret olan cemaat mührü ve mütevelliler nezaretile temhir olunmak ve müceddeden metrepolid nasb olundukta metrepolidlik deynini keşişhanede badelkayd beher sene tenzil ideceği mikdarı teahhüd kâğidini mütevellilere teslim ve vakit bevakit tenzil olunan meblaği natik temessükü tahlis birle zikrolunan mütevellilere irsal eylemek ve reayaya ve duyunu vafireye müstağrak olan keşişhanelerine medar olacak ve kimesneye mazarratı olmıyacak tedabiri nafia irad olundukda cümle tarafından kabul ve icrasına sai olunmak ve keşişhanelerinin bilcümle irad ve tasadduku ahzü itaya me'mur mütevelliler tarafından zabt olunub gerek keşişhanenin senevî mali mirîsinin edâsı ve gerek evkaf ve eytam ve yeniçeri ortaları ve sair malûmül esami kimesnelere medyun oldığı mebalığı kesirenin edâsı ve sair hakkında olan masarifi cüz'iyye ve külliyye mersumûn tarafından rü'yet olunmak ve sene temamında cemaati metrepolidan ve nazır olan rüesayı millet ve söz sahibleri ve müteayyinleri muvacehelerinde alenen ferade ferade muharrer olarak muhasebeleri ba'derrü'ye mesfurların vekâletde tecditleri iktiza eylediği süretde tecdid ve yahut yine şurutu mezküre ile ahar kimesneler tayin olunub sabık mütevellilerin keşişhanede alacakları kalır ise cedid mütevellilerden badel edâ yedlerine kat'ı alâka senedi virilmek üzre milletleri beyninde ittifakı ârâ ile tanzim ve bilcümle Âsitanei aliyyemde olan metrepolidan ve müteayyinan ve esnaf ehli ırzlarının mühürlerile memhur ve imzalarile mümza ve şürutu mezkûreyi muhtevi mütevelliler yedine bir kıt'a senet virilub nizamı mezkür fukarayı raiyyete baisi refahü rahat oldığına binaen nizamı marüzzikrin takrir ve te'kidini mutazammın hattı şerifi ma'deletredifim ile muanven fermanı celilüşşanım sudurunu istid'a ve keyfiyyet vechi meşruh üzre oldığını patriki mersum dahi tasdik ve reca idüb zemanı sa'd iktiranı husrevanemde ehli zimmet reaya fukarasının zararu hasardan siyanetleri ve patrikhane ve icrayı âyinlerine dair mesalihde sebebi teferruk ve perişanlıkleri olan keyfiyyatın indifaile terfihi halleri muvafıkı kavanini adalet olmakdan naşi taifei mersumenim beyinlerinde virdikleri balâda mezkûr nizamın şurutu düsrül amel tutulmasına müsaadei şehinşahanem erzani kılınmağın işbu emri şerifim isdar ve yedlerine ita olunmuşdur. Senki mevlânayı mumaileyhsin siyakı mezkûr üzre rabıta bendi hüsnü nizam olub taifei mersumenin milletleri meyanelerinde tanzim eyledikleri sali-

fülbeyan şurutu nizamları aleddevam makbul ve mu'teber tutılub içlerinden her kim mumaneat ider ise te'dib ve güşmal olacağını tefhim ve emri münifimi sicilli mahfuza sebtü kayıd ve yine taifei mezkûre yedlerinde ibka ve mazmunile amelü haraket eylemelerini iktiza idenlere tenbih ve te'kide mübaderet eylemen babında Fi evaili ra 1189

Α 6 3 **Ἑλληνικὴ περίληψις**

Οἱ ρωμηοὶ ὑπέβαλον εἰς τὸν Σουλτάνον Χαμὶτ Α΄ ἀναφοράν. Διὰ ταύτης ἐδήλωσαν τὰ ἑξῆς: ἕνεκα τῆς πλεονεξίας τῶν πατριαρχευσάντων καὶ τῶν ἀτόπων κινημάτων αὐτῶν καὶ ἰδίᾳ ἕνεκα τῶν πολλῶν δαπανῶν εἰς τὰς ὁποίας προέβη ὁ πρὸ μικροῦ ἐξωσθεὶς ἀπὸ τὸν π/χικὸν θρόνον Σαμουὴλ ὅπως συγκρατηθῇ ἐν αὐτῷ διὰ ἰδιορρυθμίας (τεφερρούτ) καὶ δεσποτισμοῦ (τεχακκιούμ), ἐξωγκώθη ὄχι μόνον τὸ χρέος τοῦ πατριαρχείου ὑπερβὰν τὰ ἐννεακόσια πουγγία, ἀλλὰ καὶ τὸ χρέος τῶν ἐπαρχιῶν τῶν ὑποκειμένων εἰς τὸ πατριαρχεῖον. Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ καταστροφὴ τῶν ραγιάδων τοῦ ρωμαίηκου γένους.

Πρὸς θεραπείαν τῆς καταστάσεως ταύτης ἐγένετο συνέλευσις γενική· αὕτη ἀπηρτίσθη ἐκ τοῦ νῦν πατριάρχου Σωφρονίου, ἀνδρὸς πιστοῦ (σαδὶκ) καὶ εὐθέος, ἐκ τοῦ Συλλόγου τῶν Μητροπολιτῶν, τῶν προκρίτων, τῶν πρωτομαγιστόρων τῶν συντεχνιῶν καὶ ἄλλων εὐυπολήστων Ρωμηῶν. Ἐγένετο σύσκεψις περί τε τοῦ τρόπου τῆς διακυβερνήσεως τῶν Πατριαρχείων καὶ τῆς ἀποσβέσως τῶν χρεῶν, κεφαλαίων καὶ τόκων. Πρὸς τοῦτο ἀπεφασίσθη νὰ ἐκλεγῇ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τεσσάρων ἐγκρίτων μητροπολιτῶν καὶ δέκα ὀκτὼ ἐπιφανῶν λαϊκῶν. Οἱ ἐπίτροποι αὐτοὶ διευθύνοντες μὲ ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐπιτροπικῶς τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις τοῦ πατριαρχείου καὶ τὰς δοσοληψίας αὐτοῦ ὀφείλουν νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς κατωτέρω ὅρους. α΄) Ὅταν χηρεύσῃ μητρόπολίς τις ἡ εἴσπραξις τοῦ ποσοῦ τοῦ κατὰ τὰ ἀνέκαθεν εἰωθότα ἀνήκοντος εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ νέου μητροπολίτου νὰ εἰσπράττηται διὰ τῶν εἰρημένων ἐπιτρόπων. β΄) Τὰ χρέη τῶν ὁποίων μετέχουν ὅλαι αἱ μητροπόλεις νὰ καταγράφωνται ἐν τῷ κώδικι τῶν Πατριαρχείων· διὰ νὰ φαίνεται δὲ ἡ καταχώρησις αὕτη ἀνάγκη ὅπως αἱ τῶν μητροπόλεων χρεωστικαὶ ὁμολογίαι αἱ κατὰ τὸ εἰωθὸς ὑπογεγραμμέναι οὖσαι ὑπὸ τῶν ἄλλων μητροπολιτῶν σφραγίζωνται και διὰ τῆς σφραγίδος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ κοινοῦ καὶ καθίστανται πλέον ἔγκυροι. γ΄) Ἵνα δὲ μὴ ζημιωθῶσιν οἱ κάτοχοι ὁμολογιῶν μὴ ὑπογεγραμμένων ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν, αἱ τοιούτου εἴδους ὁμολογίαι αἱ μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσαι, θὰ εἶναι ἔγκυροι. Τοὐντεῦθεν ὅμως θὰ τηρῶνται ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἱ ὅροι τῆς παρούσης συμφωνίας, οὕτως ὥστε τὰ ἄλλως συναπτόμενα χρέη νὰ μὴ γίνωνται ἀποδεκτὰ

καὶ νὰ θεωρῶνται ἀτομικὰ χρέη τοῦ δανειζομένου μητροπολίτου καὶ νὰ εἰσπράττωνται ἐκ τῆς ἰδίας του περιουσίας. δ΄) νὰ τιμωρῶνται οἱ ἐνοχλοῦντες τὸν νῦν πατριάρχην καθὼς καὶ οἱ ἐπιχειρήσοντες τὴν ἀνατροπὴν τῆς παρούσης συμφωνίας. ε΄) Αἱ χρεωστικαὶ ὁμολογίαι τοῦ π/χείου πλὴν τῆς ὑπογραφῆς τῶν μητροπολιτῶν νὰ φέρουν καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ Κοινοῦ. Ἡ σφραγὶς νὰ ἀπαρτίζεται ἐκ τεσσάρων τμημάτων ἕκαστον τῶν ὁποίων συμφώνως πρὸς τὸ ἀνὰ χεῖρας των αὐτοκρατορικὸν διάταγμα (χατι-χουμαγιοῦν) νὰ δίδεται εἰς ἕνα ἀξιόπιστον. (54) στ΄) Διοριζομένου νέου μητροπολίτου ἔν τινι μητροπόλει τὸ χρέος τῆς μητροπόλεως νὰ καταγράφεται ἐν τῷ κώδικι τοῦ π/χείου, ὁ δὲ μητροπολίτης νὰ ἐγχειρίζῃ ὑποσχετικὸν εἰς τοὺς ἐπιτρόπους δηλῶν τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον θὰ πληρώνῃ κατ' ἔτος πρὸς ἐκπεσμὸν τοῦ χρέους. Εἰς αὐτοὺς δὲ νὰ στέλλῃ ἔναντι τοῦ χρέους τὰς χρηματικὰς δόσεις. ζ΄) Ὅσα μέτρα ἤθελον προταθῇ πρὸς ὄφελος τῶν Ραγιάδων ἢ τοῦ εἰς χρέη βυθισμένου πατριαρχείου, ἐπὶ τῷ ὅρῳ οὐδεὶς νὰ ζημιώνεται ἐξ αὐτῶν, νὰ γίνωνται ἀποδεκτὰ παρ' ὅλων καὶ νὰ καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν. η΄) Οἱ ἐπίτροποι θὰ ἔχουν τὴν διαχείρισιν τῶν τε ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων (=ἐλεῶν) τοῦ πατριαρχείου αὐτοὶ ὄντες ἐπιφορτισμένοι μὲ τὰ τῆς ληψοδοσίας αὐτοῦ. Αὐτοὶ θὰ πληρώνουν τὸν ἐτήσιον φόρον (μιρὶ) τοῦ πατριαρχείου καὶ ὅλα τὰ ἄλλα χρέη τὰ ὀφειλόμενα εἰς βακούφια, ὀρφανά, τάγματα γενιτσάρων καὶ λοιπούς· καὶ αὐτοὶ θὰ θεωροῦν τὰ γενικὰ καὶ μερικὰ ἔξοδα. θ΄) Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους θὰ γίνεται ἐξέλεγξις τῶν λογαριασμῶν ἐν συνελεύσει συγκροτουμένῃ ἐκ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν προκρίτων τοῦ γένους. Μετὰ τὰ τὴν ἐξέλεγξιν ταύτην δύναται νὰ γίνῃ ἀνανέωσις τῆς ἐντολῆς τῶν τέως ἐπιτρόπων ἢ νὰ ἐκλεγοῦν ἄλλοι.

Μετὰ τὴν συμφωνίαν ταύτην ἐδόθη ἔγγραφον ἐπίσημον εἰς τοὺς ἐπιτρόπους ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν μητροπολιτῶν, καὶ τῶν προκρίτων τοῦ ρωμαϊκοῦ γένους καὶ κεκυρωμένον παρὰ τοῦ Πατριαρχου.

6 Μαΐου 1775

Α β 4 (Echos d'orient) ἔτος 1929, σ. 404

Ἔγγραφον σταλὲν ὑπὸ τοῦ κ. Στυλιανίδου εἰς τὸν καθολικὸν ἱερέα τοῦ τάγματος τῶν Ἀσομσιονιστῶν V. Laurent.

Διαταγὴ πρὸς τὸν Καδῆν τῆς Ἄνδρου.

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένων ρωμηὸς πατριάρχης Κύριλλος ἐξέθηκε τὰ ἀκόλουθα:

Ὁ ἐν ἐνεργείᾳ ἐπίσκοπος τῆς νήσου ταύτης Κάριμος (πρόκειται περὶ

(54) Τὸ τοιοῦτον ὡς γνωστόν, ἐγένετο ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ Σαμουήλ. Ὁ Ὑψηλάντης ὁμιλεῖ περὶ χάτι σεριφίου οὐχὶ περὶ χάτι χουμαγιοῦν (ἰδιογράφου τοῦ

τοῦ Μακαρίου), (55) ὅστις ὀφείλει 100,000 ἄσπρων εἰς τὸ αὐτοκρατορικόν μου ταμεῖον, ἐνοχλεῖται ὑπὸ ἄλλων πιστωτῶν οἱ ὁποῖοι ἀπαιτοῦσιν ὅπως πρῶτον πληρώση εἰς αὐτοὺς τὸ ὀφειλόμενον ποσὸν καὶ ἔπειτα ἀποτίση τὸ πρὸς τὸ αὐτοκρατορικόν μου ταμεῖον χρέος του.

Ὅθεν διατάσσω διὰ τοῦ παρόντος αὐτοκρατορικοῦ μου φιρμανίου τὸ ἑξῆς: νὰ γνωστοποιήσῃς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τούτους νὰ μὴ ἐνοχλῶσι τὸν εἰρημένον ἐπίσκοπον μέχρις ἀκεραίας πληρωμῆς τοῦ πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον χρέους του. Ὀφείλεις νὰ ἐνεργήσῃς συμμορφούμενος αὐστηρῶς πρός τὰς διαταγάς μου οὕτως ὥστε ὁ ῥηθεὶς ἐπίσκοπος νὰ πληρώση τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους χρέη του μετὰ τὴν διακανόνισιν τῆς πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον ὀφειλῆς του.

12 Σεβὰλ 1407 (6 Φεβρουαρίου 1638)

Αγ 1 — 4 (Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ οἱ ὀρθόδοξοι ἱεράρχαι τῆς Βενετίας).

Ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως τῆς μεσολαβούσης μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Δημοκρατίας τῆς Βενετίας εἶχε δημιουργηθῆ διὰ τοὺς ἐκεῖ ὀρθοδόξους μία ἰδιαιτέρα τάξις πραγμάτων ἀπὸ ἀπόψεως ἐκκλησιαστικῆς. Χῶραι κατοικούμεναι ὑπὸ ὀρθοδόξων ἀλλὰ πολιτικῶς ὑπαγόμεναι εἰς κράτη ἐντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας δὲν ἀπέκτων τὸ ἐκκλησιαστικὸν αὐτοκέφαλον, καθὼς τοῦτο συμβαίνει ἐνίοτε κατὰ τὴν ἐποχήν μας. (56) Ἐξηκολούθουν οἱ κάτοικοι τῶν τοιούτων χωρῶν νὰ ἐξαρτῶνται ἐκκλησιαστικῶς ἀπὸ τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον. Μέγα μέρος τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν τῆς τοιαύτης κατηγορίας κατῴκουν εἰς τὴν Βενετίαν καὶ τὰς διαφόρους ἑνετικὰς κτήσεις, (Ἑπτάνησον, Δαλματίαν, Πελοπόννησον, Κυκλάδας νήσους, νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους κ. ἄ.). Καθὼς διαλαμβάνουν καὶ τὰ ὑπὸ κρίσιν τουρκικὰ ἔγγραφα, καὶ ὡς εἶναι γνωστὸν καὶ ἀλλαχό-

---

Σουλτάνου ἐγγράφου). «Τὸ πρῶτον ζήτημα ὅπου ἐζήτησεν (ὁ Σαμουὴλ) παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου Χαμζᾶ πασᾶ ἦν τὸ νὰ γένῃ ὁρισμὸς μὲ χάτι σερίφ (τὸ βεζυρικὸν ἔγγραφον τὸ φέρον τὸν αὐτοκρατορικόν τουγρᾶν καὶ ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου) διὰ νὰ διαιρεθῇ ἡ βοῦλλα τοῦ π/χου εἰς τέσσαρα· καὶ τὸ μὲν ἓν μέρος νὰ κρατῇ ὁ πατριάρχης, τὰ δὲ λοιπὰ τρία ἄλλοι τρεῖς ἀρχιερεῖς τῶν ἐγκρίτων» «Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν» σ. 391).

(55) Ὑπογράφει τῇ 21 Φεβρουαρίου 1638 καθαίρεσιν τοῦ Ἀθηνῶν Σωφρονίου ὁ Ἄνδρου Μακάριος. Καμπούρογλου, Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας Ἀθηνῶν τόμ. Β′ σ. 169.

(56) Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως Γενναδίου, «τὸ Αὐτοκέφαλον ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ» «Ὀρθοδοξία» ἔτος Ε′ σελ. 37-42.

θεν, (Ι. Βελούδου, ἀποικία ὀρθοδόξων ἐν Βενετίᾳ σ. 9-10) παροικία ὀρθόδοξος ἐν Βενετίᾳ (τῇ πόλει) ἐσχηματίσθη καὶ πρὸ τῆς Ἁλώσεως. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἕκτου ὅμως αἰῶνος ὀργανωθεῖσα συστηματικώτερον ἡ ἐν λόγῳ ἑλληνικὴ ἀποικία ἀπέκτησε δικαιώματά τινα ἀναγνωρισθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. Μεταξὺ τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων τῆς κοινότητος ἦτο καὶ ἡ διὰ συνελεύσεως τῶν ὀρθοδόξων κατοίκων ἐκλογὴ μητροπολίτου, ἀρχῆς γενομένης διὰ τοῦ Κεφαλληνίας Παχωμίου, τὸν ὁποῖον καὶ πρῶτον ἀρχιερέα Βενετίας ἀναφέρει καὶ τὸ ὑπὸ κρίσιν τουρκικὸν ἔγγραφον. Ἡ δικαιοδοσία ἐν τούτοις τῶν τοιούτων Ἀρχιερέων καθωρίσθη κατὰ τρόπον συγκεκριμένον ἐπὶ Γαβριὴλ τοῦ Σεβήρου. «Ὅ,τε Γαβριὴλ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, γράφει ὁ Βελούδης, ὑπέρτιμοι καὶ ἔξαρχοι πάσης Λυδίας ἐχρημάτισαν ***ἐπίτροποι καὶ ἔξαρχοι πατριαρχικοὶ*** καὶ εἰκόνα καὶ χαρακτῆρα δημοσίως φέροντες τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου καὶ ἐν Βενετίᾳ, καὶ κατὰ πάσας τὰς ὀρθοδόξους τῆς Δαλμάτιας ἐκκλησίας». ([57]) Ἡ ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τῶν ἐξάρχων τούτων ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν τῆς Κεφαλληνίας, Κυθήρων, Κερκύρας ([58]) καὶ ἄλλων μερῶν.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ μητροπολίτου ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων τῆς Βενετίας ἐστέλλετο ἡ λεγομένη πατριαρχικὴ ἔκδοσις πρὸς χειροτονίαν, γινομένης καὶ τῆς πράξεως (ὑπομνήματος) τῆς ἐκλογῆς ἐν τῷ πατριαρχείῳ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, ὁσάκις δὲν διετάσσετο ἡ διενέργεια τῆς ἐκλογῆς ἐν ταῖς ἐνετικαῖς χώραις ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων ἐκ τῶν ἐκεῖ ἀρχιερατευόντων. Ἡ ἔκδοσις ἀπῃτεῖτο διὰ τὴν χειροτονίαν μὲν ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ κληρικοῦ μὴ ἀρχιερέως, διὰ τὴν μετάθεσιν δὲ ὅταν μετετίθετο ἀρχιερεὺς εἰς τὴν προεδρείαν τῆς Βενετίας. Ὡς παράδειγμα διὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀναφέρω τὸν Ἀθανάσιον Βαλεριανόν, διὰ δὲ τὴν δευτέραν τὸν Νικηφόρον Μορμόνην. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐξελέγη ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων τῆς Βενετίας — ὢν πρότερον ἐπίσκοπος Κυθήρων — τῇ 30 Ἰουλίου (31 κατὰ τὸν Βενδότην) τοῦ 1768. Ὁ Νικηφόρος γράφων πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Βενετίας (16 Νοεμβρίου 1769) «ἐπιμόνως ἀπῄτει πρὸ τῆς εἰς Βενετίαν ἀφίξεως τὰς πρὸς μετάθεσιν τῆς προεδρείας πατριαρχικὰς

([57]) Ἰωάννου Βελούδου, Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ (1893 Βενετία) σελ. 10.

([58]) Τὸ τοιοῦτον καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐπιβεβαιωτηρίου πατριαρχικοῦ γράμματος τοῦ ἐκδοθέντος ἐξ ἀφορμῆς «τοῦ ἀμφιέννυσθαι μίτραν καὶ σάκκον τὸν Φιλαδελφείας Ἀθανάσιον». «Ἔχειν ἄδειαν παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας καὶ μεγαλειότητος ἐπιστατεῖν καὶ ἐφορᾶν πάσας τὰς κατὰ τόπον περὶ αὐτὸν ἐκκλησίας, καθ' ἡμᾶς μὲν οὔσας, ὑπὸ δὲ τὴν γαληνοτάτην ἀρχὴν τῶν Ἑνετῶν τελούσας καὶ διακυβερνᾶν τοὺς ἐν αὐταῖς λόγῳ ἀληθείας καὶ κλίνειν καὶ διακρίνειν καὶ ἀναθεωρεῖν πάσας τὰς ἐμπιπτούσας ὑποθέσεις νομίμως καὶ κανονικῶς καὶ ἀποφαίνειν, ὡς πρόσωπον ἡμέτερον καὶ πατριαρχικὸς ἐπίτροπος... καὶ τὰς χειροτονίας ἐπιτελεῖν διακόνων τε καὶ ἱερέων

ἐκδόσεις». (59) Ὁ πατριάρχης Θεοδόσιος ὁ Β΄ (1769-1773) ἔχων ὑπ᾿ ὄψιν τὰς ὑποψίας τὰς ὁποίας ἐσχημάτισεν ὁ Σουλτάνος Μουσταφᾶς ὁ Γ΄ (1757-1774) ἐξ ἀφορμῆς τῶν παπιστικῶν δοξασιῶν τοῦ προκατόχου τοῦ Νικηφόρου, Γρηγορίου Φατζέα, ἀνέβαλλε τὴν ἀπάντησιν. Κατὰ τὸν πατριάρχην Θεοδόσιον τὰς ὑποψίας ταύτας ἐκαλλιέργησεν ἐπίτηδες καὶ ὁ Βικάριος τοῦ πάπα. (60) Ὁ Σουλτᾶνος ἐφοβεῖτο τὴν ἐκ θρησκευτικῶν λόγων ἀπόσπασιν τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Ἔδωκε δὲ καὶ ἐντολὴν εἰς τὸν πατριάρχην ἵνα μὴ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰ τοιαῦτα. Προηγουμένως ὅμως ὁ πατριάρχης Σαμουήλ, ἐξ ἀφορμῆς ἐνεργειῶν τοῦ Ἰωαννικίου, πρωτοσυγκέλλου τοῦ Γρηγορίου Φατζέα, «δέδωκε γράμμα» εἰς τὸν ἴδιον Σουλτάνον, «διασαφῶν, ὅτι οὐ συμφέρει οὐδὲ τῷ κράτει αὐτοῦ ποιεῖν τὰ τοῖς Ἑνετοῖς ἀρέσκοντα». (61) Ὁπωσδήποτε ἐπί τι διάστημα ἐνομιμοποιήθη ἡ θέσις τοῦ Νικηφόρου. Μετὰ ταῦτα ἐπηκολούθησεν ἡ μεγάλη ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ρωσίας (1769-1774), κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξερράγη καὶ ἡ λεγομένη πρώτη ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Μετὰ τὸν Νικηφόρον ἐζητήθη ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων Βενετίας ὁ ἀντικαταστάτης του.

Ἐντεῦθεν δὲ ἐδημιουργήθη καὶ ἡ ἀλληλογραφία ἡ περιεχομένη εἰς τὰ ἔγγραφα. Α γ 1 —4. «Κατὰ δὲ τὸ 1781 ἀπεστάλησαν παρὰ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῶν ἐν ταῖς κλειναῖς Ἑνετίαις, γράφει ὁ Σ. Μακραῖος, γράμματα ἱκετικὰ δεομένων καὶ αἰτούντων ἀρχιερέα νόμιμον προστάτην τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας καὶ τοῦ ὀρθοδόξου συστήματος, ἅμα δὲ συνέπραττε τῷ ἐκεῖθεν σταλέντι καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκόμενος πρέσβυς τῆς γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας······ Συγκατένευσαν ὁμονοήσαντες ἔκδοσιν πατριαρχικὴν ἀποσταλῆναι ἐπὶ μεταθέσει τοῦ Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου ἀρχιεπισκόπου εἰς τὴν ἐνετίησι προεδρείαν ἐπ᾿ ὀνόματι τοῦ Φιλαδελφείας ἥνπερ καὶ ἐξαπέστειλαν» (62) (6 Δεκεμβρ. 1781). Ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποσταλείσης πρὸς τὸν Λευκάδος Ἰωακείμ, συμπίπτει μὲ τὴν ἡμερομηνίαν

ἐν τῇ τῶν Κερκύρων νήσῳ.... πρὸς τούτοις δέ ποτε καὶ ἐν Κυρίῳ ἐκδημήσαντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, καὶ τῶν ὧδε ἀπάραντος, διά τε τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ καὶ τὸ δυσχερὲς τοῦ πράγματος, καὶ τῆς ἐπικυμαινούσης φορᾶς τῆς ἐνεστώσης περιστάσεως, αὐτὸς οὗτος ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Φιλαδελφείας κύριος Ἀθανάσιος. ἔχοι ἄδειαν, κατὰ τόπον ἐκλογῆς γενομένης, χειροτονεῖν ἕτερον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑποτύπωσιν καὶ τὴν κανονικὴν ἀπόφασιν, ψήφων γενομένων ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων, τοὐλάχιστον ὑπὸ δύο, ἀνεπιλήπτως, καὶ λαμβάνειν τὸ τῆς ἐκκλησίας δικαίωμα ἀρκούντως. (Ι. Βελούδου, «Χρυσόβουλλα» σ. 50.)

(59) 1. Βελούδου, «Ἑλλήνων ὀρθοδόξων Ἀποικία ἐν Βενετίᾳ....» σ. 100.

(60) Βελούδου, αὐτόθι σελ. 176. Τὸ σχετικὸν ἔγγραφον φέρει ἀριθμὸν 43 καὶ ἡμερ. 17 Φεβρ. 1768 ἔτ. Βενετ. (1769).

(61) Σάθα, «Μεσ. Βιβλιοθήκη» τόμ. Γ΄. σ. 249.

(62) Κ. Σάθα, «Μεσ. Βιβλιοθήκη», Γ΄ σελ. 327—331· «θεοφιλέστατε ἀρχιεπίσκοπε Λευκάδος».... ἐντέλλεσαι ὅπως συγκαλῶν καὶ ἄλλους πλησιοχώρους ἀρχιερεῖς προβῇς εἰς τὴν κανονικὴν ἐκλογὴν τοῦ Σωφρονίου ὡς Φιλαδελφείας προέδρου Βενετίας».

τῆς ἐκδόσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος τοῦ σχετικοῦ πρὸς τὴν ἐπι τούτῳ ὑψηλὴν κυβερνητικὴν ἄδειαν (Α γ 4). Τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα φέρει τὴν χρονολογίαν ἐγίρας 1196, τοῦ δὲ ἔτους ἐκείνου ἡ πρώτη ἡμέρα (1 μουχαρρὲμ) εἶναι ἡ 6 Δεκεμβρίου 1781. Τὸ δὲ πατριαρχικὸν γράμμα τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν ἐκλογὴν ὡς ἐξάρχου Βενετίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Σωφρονίου τὸ ἀποσταλὲν πρὸς τὸν ψηφισθέντα ἐξεδόθη κατὰ Ἰανουάριον τοῦ ἑπομένου ἔτους 1782. (63)

Καθὼς καὶ ὁ πατριάρχης Σαμουὴλ ἐτόλμησε νὰ ὑποδείξῃ εἰς τὸν Σουλτάνον Μουσταφᾶν Γ′ κινδύνους πρακτικοὺς ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ ὀθωμανικὸν κράτος ἐκτελεῖ τὰ ἀρέσκοντα καὶ συμφέροντα εἰς τοὺς Ἑνετούς, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ πατριάρχης Γαβριὴλ δὲν ἐδειλίασε νὰ ὑποδείξῃ εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Μουσταφᾶ Χαμὶτ Α′ ὅτι ἐὰν δὲν συγκατανεύσῃ ἡ Πύλη εἰς τὴν ἀπὸ μέρους τῶν π/χείων ἀποστολὴν τῆς νενομισμένης ἐκδόσεως, οἱ ὀρθόδοξοι κάτοικοι τῆς Βενετίας θὰ ζητήσουν αὐτὴν ἢ ἀπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καρλοβιτσίου (=Αὐστριακὸν πατριάρχην) ἢ ἀπὸ τὸν ἐν Ρωσίᾳ διαμένοντα Ρωμαῖον πατριάρχην. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ πατριάρχης Σεραφεὶμ ὁ Β′ εὑρισκόμενος εἰς Ἅγιον Ὄρος ὡς ἐξόριστος, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770 κατέφυγεν εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ναυάρχου Ἀλεξίου Ὀρλὼφ ρωσσικὸν στόλον καὶ «διηρέθιζε τὸ ἑλληνικὸν εἰς ἀποστασίαν». (64) Ἀκριβῶς δὲ ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ πατριάρχου Σεραφεὶμ ηὔξησε τὰς πρὸς τὸ πατριαρχεῖον δυσπιστίας τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Τούτου ἕνεκα τὸ πατριαρχεῖον δὲν ἐτόλμησε νὰ στείλῃ τὴν ἔκδοσιν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς τῆς Βενετίας χωρὶς προηγουμένως νὰ συνεννοηθῇ περὶ τούτου μετὰ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ εἰρημένη κυβέρνησις ἤρχισε πλέον νὰ ὑποπτεύηται πᾶσαν σχέσιν τοῦ πατριαρχείου μετὰ ξένου κράτους. Ἡ ὑπόνοια αὐτὴ ἐξηκολούθει καὶ κατόπιν. Ὅταν τῷ 1850 ἐξεδόθη ὁ τόμος τῆς χειραφετήσεως τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας προηγήθη ἀλληλογραφία μεταξὺ πατριαρχείου καὶ πύλης διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ τόμου ὑπενθυμίζουσα τὴν ἐπὶ Π/χου Γαβριὴλ ἀλληλογραφίαν ἐκείνην. (65)

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Μ. Βεζύρου ἐξάγεται λοιπὸν καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ πρώην Κωνσταντινουπόλεως Σεραφεὶμ ὁ καταφυγὼν διὰ τοὺς προμνησθέν-

---

63) Βελούδου, ἔνθ. ἀν. σ. 103.

(64) Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Γ′ σ. 287-288. Ὑψηλάντου, «Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν» σ. 476. Διὰ τὴν διαγωγήν του αὐτὴν καθῃρέθη, ὡς ἀναφέρει ὁ Ὑψηλάντης, ὁ πατριάρχης Σεραφείμ. Ὁ Ὑψηλάντης δὲν παρασιωπᾷ καὶ τὴν πραγματικὴν αἰτίαν τῆς καθαιρέσεως ταύτης.

(65) Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως Γενναδίου, «Ἄγνωστον ἔγγραφον σχετικὸν πρὸς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος». «Ὀρθοδοξία» ἔτος ΣΤ′ σ. 73, 117.

τας λόγους εἰς Ρωσίαν ἔζη κατὰ τὸ ἔτος 1781-82, ἐνῷ μέχρι τοῦδε ἐγράφετο ὅτι ἦτο ἐν τοῖς ζῶσι μέχρι τοῦ 1776. (66)

Αἱ χρονολογίαι αἱ διδόμεναι ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἐγγράφου ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν μητροπολιτῶν Φιλαδελφείας κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι παρὰ τὰ λεγόμενα—«ἀπὸ τοῦ 1557, κατὰ διαφόρους χρονολογίας ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Κοινότητος ἄδειαι διὰ τὸν διορισμὸν 11 μητροπολιτῶν»—αἱ τῆς ἐκλογῆς ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἀλλ' αἱ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν ὁμογενῶν τῆς Βενετίας. Τὰς χρονολογίας αὐτὰς εἶχεν εὕρῃ τὸ πατριαρχεῖον εἰς τοὺς κώδικας καὶ γενικώτερον εἰς τὰ ἴδιά του Ἀρχεῖα; Συμφώνως πρὸς ὅσα ἐξέθηκα εἰς τὰ γενικὰ προλεγόμενα ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι πολὺ δύσκολος. Ἡ δυσχέρεια εἶναι τόσον περισσότερον μεγάλη ὅσον, ὡς ἐσημειώθη, αἱ διδόμεναι χρονολογίαι δὲν ἀνταποκρίνονται πάντοτε πρὸς τὰς χρονολογίας τῶν ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἐκλογῶν ἢ τῶν ἐκ τῶν πατριαρχείων προελθουσῶν ἐκδόσεων. Αὐτὸ θὰ ἀποδειχθῇ διὰ τῆς ἀναλύσεως μιᾶς ἑκάστης χρονολογίας.

1) Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Παχώμιος. 18 Αὐγούστου 1557.

Ὁ Ἰ. Βελούδης εἰς τὸ ἔργον του «Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ» σ. 180 γράφει· «1557 Παχώμιος Μακρῆς ὁ Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας ἐπίσκοπος»· ἐν σελίδι 67-68 σημειώνει· «κατὰ δὲ τὸ 1557 Παχώμιος Μακρῆς.... ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, ἐπὶ ἔτος καὶ μόνον ἱερούργησεν ἐν τῷ Ναῷ».Διὰ τοῦ τουρκικοῦ ἐγγράφου ὀρθὴ ἀποδεικνύεται ἡ γνώμη τοῦ Βελούδου φρονοῦντος «ὅτι καὶ πρῶτος οὗτος ἐπεσκόπευσεν, ὥς τινες εἰκάζουσιν, οὐ σφαλερῶς εἰκάζουσι».

2) Ὁ ἐκ τῶν μοναχῶν τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Γαβριὴλ Σόμπρο (=Σεβῆρος), διορισθεὶς τῇ 29 Ἰουνίου 1573.

Ἀναμφιβόλως ὁ διορισμὸς αὐτὸς τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου εἶναι διορισμὸς ὡς ἐφημερίου. Τὸ ἴδιον ἀναφέρει καὶ ἐπίσημος πρᾶξις τῆς ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικῆς κοινότητος (67). Ἡ εἰς μητροπολίτην Φιλαδελφείας χειροτονία τοῦ Γαβριὴλ ἐγένετο ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ Β' τῇ 18 Ἰουλίου 1577 (68), καίτοι

(66) Ὁ Μ. Γεδεὼν εἰς τὴν περὶ Σεραφεὶμ τοῦ Β' μελέτην του (Ἐκκ. Ἀλήθεια Γ' 61) γράφει· «ζῶν ὡς φαίνεται, μέχρι τέλους τοῦ 1776», εἰς δὲ τοὺς Πατρ. Πίνακας σ. 650 σημειώνει· «παρέτεινε νομίζω τὸ ζῆν ἐπέκεινα τοῦ 1776». Ὁ Σ. Γ. Παντελάκης ἀντιγράφων τὸν Μ. Γεδεὼν σημειώνει εἰς τὴν Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείαν (τόμ. ΚΑ' σ. 680γ) «ἐγκατασταθεὶς ἐν Κιέβῳ ἀπέθανεν αὐτόθι τῷ 1776». Ἀμφότεροι γράφουν ὅτι καταφυγὼν εἰς Ρωσσίαν, μετὰ πολλῆς τιμῆς ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ, ἐν' ᾧ ἀπὸ τοῦ 1763-1796 αὐτοκράτειρα Ρωσσίας ἦτο Αἰκατερίνη ἡ Β'.

(67) Ἀρχεῖα Ἀδελφότητος, πρᾶξις συλλόγου Τ. Α. 29 Ἰουνίου, παρὰ Ι. Βελούδη, ἔνθα ἀνωτέρω, σ. 172 σημ. 52.

(68) Β. Μυστακίδου, «ἡ χειροτονία Γαβριὴλ τοῦ Σεβήρου» ἐν Ν. Ποιμένι, ἔτος Ε' σ. 183-190. Καθορίζεται ἡ χρονολογία τῆς χειροτονίας τοῦ Γαβριὴλ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ

«πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλων» καὶ μετὰ τὴν εἰς ἀρχιερέα ἐκλογὴν ἐπεψηφίσθη ὑπὸ τῆς Κοινότητος ἁπλοῦς ἐφημέριος. Ἡ πληροφορία τοῦ τουρκικοῦ ἐγγράφου ἀποκαλοῦσα τὸν ναὸν μοναστηριακὸν εἶναι ἀληθής, ἀφ᾽ οὗ ὁ Ἱερεμίας Β′ τῷ 1577 ἀνεκήρυξεν αὐτὸν εἰς πατριαρχικὸν σταυροπήγιον ἂν καὶ ἡ κοινότης Βενετίας δὲν ἀπεδέχθη τὴν ἀπόφασιν ταύτην (69).

3) Διορισμὸς τοῦ κληρικοῦ Θεοφάνους Ξενάκη, τῇ 16 Ἀπριλίου 1617.

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ξενάκη ὡς μητροπολίτου Φιλαδελφείας. Ἐφημέριος Βενετίας ἐξελέγη τῷ 1611. (70)

4) Διορισμὸς τοῦ Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Νικοδήμου Μεταξᾶ τῇ 12 Ἀπριλίου 1632.

Ἐνταῦθα παρατηρῶ ὅτι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐσημείωσα, (σ. 10), ὁ Ρεφὶκ χωρίζει τὸ ὄνομα Νικόδημος εἰς δύο, Νῖκο καὶ Δῆμο. Ἡ ἀναφερομένη χρονολογία εἶναι ἡ τῆς μεταθέσεως ἢ μᾶλλον τῆς ἐκλογῆς εἰς τὴν μητρόπολιν Φιλαδελφείας ὑπὸ τὴν ἰδιότητα προέδρου τῆς Βενετίας, διότι τῷ 1631 εἶχε παραιτηθῇ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. (71)

5) Διορισμὸς τοῦ ἐπισκόπου Κυθήρων τῇ 6 Μαΐου 1635.

Τὸ ἔτος 1635 ὡς ἔτος ἐκλογῆς ἀναφέρει καὶ ὁ Ι. Βελούδης παρασιωπῶν τὸν μῆνα, (ἔνθα ἀνωτέρω σ. 77).

6) Διορισμὸς τοῦ ἐκ τῶν κληρικῶν τῆς Φιλαδελφείας (Μίλτι) Μελετίου Χορτάτση τῇ 25 Μαρτίου 1657.

Τὸ ἴδιον ἔτος ἀναφέρει καὶ ὁ Βελούδης εἰς τὸ ἴδιόν του ἔργον (σ.78) παραλείπων καὶ ἐνταῦθα τὸν μῆνα. Τὸ τουρκικὸν κείμενον ἀντὶ Χορτάκης ἔχει τὸ ἐπίθετον «Χορτάτσης». Ὁ Κ. Σάθας ἀναφέρει καὶ τὸν τύπον τοῦτον τοῦ ἐπιθέτου τῆς οἰκογενείας τοῦ Μελετίου. (72)

7) Διορισμὸς τοῦ ἐκ τῆς πατριαρχείας παυθέντος Μεθοδίου Μορόνη τῷ ἔτει 1677.

Πρόκειται περὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Μεθοδίου πατριαρχεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1688-1671 καὶ ἀναχωρήσαντος κατόπιν εἰς Ζάκυνθον. Ἐκ

«Ἡμερολογίου (Tagebuch) τοῦ Γερλαχίου, αὐτόπτου μάρτυρος τῆς χειροτονίας. Κατόπιν τῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ Γερλαχίου, αἱ λοιπαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς χρονολογίας τῆς χειροτονίας ταύτης ἀποδεικνύονται ἀνακριβεῖς. Βελούδου ἔνθα ἀνωτέρω σ. 69. Γεδεών, Πατρ. Πίνακες, σ. 520. Γερμανοῦ Ἀθανασιάδου (νῦν μ/του Σάρδεων) «οἱ ἐν Βενετίᾳ ἀρχιερατεύσαντες» σ. 9. Σάθα, Νεοελλ. Φιλολογία σ. 218.

(69) Ι. Βελούδου, Ἑλλήνων ἀποικία κλπ. σ. 71.

(70) Ι. Βελούδου, αὐτόθι σ. 180. Βλέπε καὶ Κ. Σάθα, «Νεοελληνικὴ Φιλολογία» σ· 403.

(71) Βελούδου, ἔνθα ἀνωτέρω σ. 77, καὶ Κ. Σάθα, ἔνθα ἀνωτέρω σ. 285. Ὁ Νικόδημος Μεταξᾶς ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας ἐξελέγη κατὰ Μάϊον τοῦ 1628 κατὰ τὸν Κώδικα Α′ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου (σ. 185). Ὁ Κῶδιξ Φιλίππου - Κυπρίου Α′ (σελ. 140-141) κατὰ λάθος σημειώνει τὸ ἔτος 1621 ὡς ἔτος τῆς εἰρημένης ἐκλογῆς.

(72) Σάθα, «Νεολληνικὴ Φιλολογία» σ. 338-339.

Ζακύνθου ἦλθεν εἰς Βενετίαν ὅπου καὶ ἐξελέγη πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῶν ὀρθοδόξων Βενετίας. Τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν κάμνει μνείαν μόνον τοῦ ἔτους τῆς ἐκλογῆς. Τὸ ἀναφερόμενον ἔτος εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Βελούδου μνημονευόμενον. Ἐκ τῶν γραφομένων μάλιστα τοῦ Βελούδου φαίνεται ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μεθοδίου ἐγένετο κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1677. (73)

(8-11) Ὁ Γεράσιμος Βλάχος ἐξελέγη μητροπολίτης Φιλαδελφείας, καθὼς καὶ οἱ κατόπιν αὐτοῦ Μελέτιος Τυπάλδος καὶ Γρηγόριος Φατσέας.

Διὰ τοὺς ἐκλεγέντας μητροπολίτας Φιλαδελφείας ρητῶς ἀναφέρει τὸ ὑπὸ κρίσιν τουρκικὸν ἔγγραφον τὰς λέξεις «ἐκ τῶν κληρικῶν τῆς Φιλαδελφείας». (Filadelfia Ruhbanlarindan). Αἱ χρονολογίαι σύμφωνοι πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Βελούδου ἀναφερομένας. Ἀξιοσημείωτον τυγχάνει ὅτι ἡ 18 Ἰανουαρίου 1761 ὑπὸ τοῦ Βελούδου (σελ 92) σημειώνεται ὡς τοῦ βενετικοῦ ἡμερολογίου, γράφοντος ἐν παρενθέσει (1762). Καὶ ἐκ τῆς λεπτομερείας ταύτης ὁρμώμενος δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι αἱ ἐν τῷ τουρκικῷ ἐγγράφῳ ἀναφερόμεναι καὶ ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου δοθεῖσαι εἰς τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν χρονολογίαι δὲν ἐξῆλθον καθ' ὅλα ἐκ πατριαρχικῶν κωδίκων, ἀλλὰ προῆλθον ἐν μέρει ἐκ σημειώματος τὸ ὁποῖον ἀπεκόμισεν ἐκ Βενετίας εἷς τῶν ἐλθόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν χάριν τῆς ἐκλογῆς νέου Ἀρχιερέως τῆς Βενετίας. Προκειμένου περὶ τοῦ Κυθήρων Νικηφόρου Μορμόρη, τὸν ὁποῖον τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον παραμορφώνει εἰς Μοδομόρον, ὁ Βελούδης ἀντὶ 30 Ἰουλίου 1768 ἀναφέρει 31 Ἰουλίου ἀκολουθῶν τὸν Βενδότην.

ΕΓΓΡΑΦΑ Αγ

12ος αἰὼν ἐγίρας

Ἀριθμὸς ἐγγράφου 268

Α γ 1 σ. 227

Αἴτησις τοῦ Ρωμαίου Πατριάρχου

Ἤδη πρὸ τοῦ Πορθητοῦ πλεῖστοι ὅσοι Ρωμαῖοι ὀρθόδοξοι κατῴκουν ἐν τῇ Βενετίᾳ· τούτων δὲ οἱ μητροπολῖται διορίζονται τῇ ἀδείᾳ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἕδρας τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς κοινότητος (τῆς Κ. Π.).

(73) Βελούδου, ἔνθα ἀνωτέρω σ. 78-79.

Ἐτόλμησα νὰ ἐκθέσω εἰς τὸν Αὐτοκρατορικόν σας θρόνον ὅτι πρό τινος οἱ κάτοικοι τῶν εἰρημένων μερῶν ἐζήτησαν, συμφώνως πρὸς τὰ ἔθιμά των, παρὰ τῆς ἡμετέρας κοινότητος ἄδειαν πρὸς διορισμὸν μητροπολίτου. Ἐπειδὴ ἠρωτήθημεν, κατὰ ποῖον τρόπον ἡ ὑπόθεσις αὕτη διεξήχθη καὶ πότε ὑπὸ τῆς κοινότητος ἡμῶν ἐδόθη ἄδεια διὰ διορισμὸν μητροπολίτου, ἐτολμήσαμεν νὰ ὑποβάλωμεν τὸ δουλικὸν τακρίριον. Ἀπὸ τοῦ χριστιανικοῦ ἔτους 1557 ἤτοι ἀπὸ διακοσίων εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἐτῶν μέχρι τῆς παρούσης στιγμῆς, κατὰ διαφόρους χρονολογίας, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας κοινότητος ἄδειαι διὰ τὸν διορισμὸν ἐν τοῖς εἰρημένοις μέρεσι ἕνδεκα μητροπολιτῶν· ἐπὶ τούτοις κλπ.

Ἀβρὶλ (Γαβριὴλ) πατριάρχης Ρωμαῖος τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

σελ. 228

1) Ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Παχώμιος, χρονολογία τοῦ διορισμοῦ του 18 Αὐγούστου 1557.

2) Ἡ χρονολογία τοῦ διορισμοῦ τοῦ ἐκ τῶν μοναχῶν τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου κληρικοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου (Σόμπρο) 29 Ἰουνίου 1573.

3) Ἡ χρονολογία τοῦ διορισμοῦ τοῦ κληρικοῦ Θεοφάνους Ξενάκη 16 Ἀπριλίου 1617.

4) Ἡ χρονολογία τοῦ διορισμοῦ τοῦ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Νικοδήμου Μεταξᾶ 12 Ἀπριλίου 1632.

5) Ἡ τοῦ ἐπισκόπου τῆς νήσου Κυθήρων Ἀθανασίου Βαλεριανοῦ 6 Μαΐου 1635.

6) Ἡ τοῦ Φιλαδελφείας Μίλτι (Μελετίου) Χορτάτζη (Χορτάκη), τοῦ Κρητός, 25 Μαρτίου 1657.

7) Ἡ τοῦ ἐκ τῆς πατριαρχείας Κωνσταντινουπόλεως παυθέντος Μεθοδίου Μορόνη 1677.

8) Ἡ τοῦ Φιλαδελφείας Γερασίμου Βλάχου 3 Σεπτεμβρίου 1679.

9) Ἡ τοῦ Φιλαδελφείας Μιλτίου (Μελετίου) Βετάλδου (Τυπάλδου) κατὰ Μάρτιον τοῦ 1685.

10) Ἡ τοῦ Φιλαδελφείας Γρηγορίου Φατζέα 18 Ἰανουαρίου 1761.

11) Ἡ τοῦ ἐπισκόπου Κυθήρων Νικηφόρου Μοδομόρου 30 Ἰουλίου 1768.

Α γ 2 σελ. 228-229

Πρὸς τὸν ἀρχιγραμματέα περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος

Ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ὅτι ἤδη πρὸ τοῦ Πορθητοῦ Μωάμεθ τινὲς ἐκ τοῦ γένους τῶν Ρωμαίων ἐγκατεστάθησαν ἐν Βενετίᾳ· οἱ δὲ μητροπολῖται, τῶν

ὁποίων οὗτοι εἶχον ἀνάγκην, διωρίζοντο συμφώνως πρὸς τὸ ἀπαραίτητον καθεστὼς —τὸ τακτικῶς γινόμενον— τῇ ἀδείᾳ τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως καὶ τοῦ συλλόγου τῶν μητροπολιτῶν. Ἐπειδὴ οἱ ἐγκατεστημένοι ἐν τῇ εἰρημένῃ Βενετίᾳ, ἐζήτησαν κατὰ τὰ ἔθιμά των, τὸν διορισμὸν καὶ τὴν ἄδειαν ἀποστολῆς μητροπολίτου, ἠρωτήθη ὁ δοῦλος ὑμῶν ὁ νῦν ἐν Κων/πόλει πατριάρχης τῶν Ρωμαίων πότε ἐδόθη ἄδεια διὰ τὸν διορισμὸν αὐτόθι μητροπολιτῶν. Εἰς ἀπάντησιν ὁ εἰρημένος π/χης ὑπέβαλεν ἐνσφράγιστον ἔγγραφον δηλῶν ὅτι ἀπὸ τοῦ χριστιανικοῦ ἔτους 1557 ἤτοι ἀπὸ 225 ἐτῶν, κατὰ διαφόρους χρονολογίας, ἐξεδόθησαν ἄδειαι διὰ τὸν διορισμὸν ἕνδεκα μητροπολιτῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις τόποις. Σὺν τῇ δηλώσει δὲ τῶν τε ὀνομάτων καὶ τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν ἐπεδείχθη καὶ τὸ σχετικὸν κατάστιχον. Πλὴν τούτου μέχρις ἐσχάτων, ἤτοι μέχρι τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐκστρατείας, ἐδίδοντο ἄδειαι παρὰ τοῦ πατριαρχείου διὰ τὸν διορισμὸν μητροπολίτου κατὰ τὸν προεκτεθέντα τρόπον. Ἐν τούτοις ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας καὶ ἐντεῦθεν δὲν ἐδόθη ἄδεια· τὴν φορὰν ταύτην, ὡς εἶναι αὐτόδηλον, ὁ νῦν πατριάρχης λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς παρούσας περιστάσεις δὲν τολμᾷ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ὑπὸ τῶν ἐν Βενετίᾳ Ρωμαίων αἰτούμενον χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἰδιαιτέραν ἄδειαν παρὰ τοῦ βασιλέως.

Τούτου ἕνεκα οἱ εἰρημένοι Ρωμαῖοι δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐπιτύχωσι παρὰ τοῦ πατριαρχείου τὴν ἔκδοσιν ἀδείας. Τούτου δὲ μὴ γινομένου θὰ ἐπιχειρήσωσιν οὗτοι νὰ λάβωσι τὴν νενομισμένην ἄδειαν εἴτε παρὰ τοῦ Αὐστριακοῦ (πατριάρχου) εἴτε παρὰ τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ρωσσίας διαμένοντος Ρωμαίου πατριάρχου. Ταῦτα ὁ νῦν πατριάρχης ἐδήλωσε προφορικῶς «ἵνα μὴ θεωρηθῶ κατόπιν, εἶπε, ὑπεύθυνος ὡς μὴ ἐκθέσας ταῦτα εἰς τὸ ὑψηλὸν Κράτος» κλπ.»

Α γ 3 σελ. 229

Ἔκθεσις τοῦ μεγάλου Βεζύρου

Βασιλεῦ μου,

Κραταιότατε, μεγαλειότατε, ἀγαπητὲ καὶ ἰσχυρότατε εὐεργέτα μου.

Ἐπειδὴ μέχρι τῶν τελευταίων ἐκστρατειῶν ἐπεκράτει ἔθος ὅπως οἱ τῆς Βενετίας μητροπολῖται διορίζωνται τῇ ἀδείᾳ τοῦ πατριάρχου Κ/πόλεως καὶ τῶν μητροπολιτῶν, ἐσχάτως οἱ ἐν Βενετίᾳ Ρωμαῖοι ἀπετάθησαν καὶ πάλιν εἰς τὸν πατριάρχην ζητοῦντες τὸν διορισμὸν μητροπολίτου. Πρὸς τοῦτο ὁ πατριάρχης ἐξητήσατο αὐτοκρατορικὴν ἄδειαν. Ἐρωτηθέντος δὲ τοῦ π/χου κατὰ τίνα τρόπον διηυθετεῖτο ἡ ὑπόθεσις αὕτη καὶ πότε ὑπὸ τῆς εἰρημένης κοινότητος (=Βενετίας) ἐζητήθησαν μητροπολῖται, εἰς ἀπάντησιν ὑπεβλήθη τακρίριον διὰ τοῦ ὁποίου γνωρίζεται πόσοι μητροπολῖται καὶ κατὰ ποίαν ἡμερομηνίαν διωρίσθησαν ἐν Βενετίᾳ μέχρι τοῦ τελευταίου πολέμου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νῦν πατριάρχης τῶν Ρωμαίων δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκθέσῃ καὶ

ἀναπτύξῃ περαιτέρω τὸ ζήτημα γραπτῶς, ἀφηγήθη τοῦτο προφορικῶς, ἐφ' ᾧ ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν δοῦλος Σας συνέταξε τακρίριον διὰ νὰ ὑποβληθῇ τῇ Ὑμετέρᾳ Μεγαλειότητι καὶ ὁρίσῃ Αὕτη πότε θὰ ἐπιδαψιλεύσῃ τὸν ἀπαιτούμενον ὑψηλὸν ὁρισμὸν (ἰραδέν).

Α γ 3

Τὸ ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως Χάττι χουμαγιοὺν (αὐτοκρατορικὸν διάταγμα)

Βεζύρη μου,

Ἀπ' ἀρχῆς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος...... ([74]) ἐπὶ πόσας ἑκατοντάδας ἐτῶν ἐδίδετο ἄδεια......... καὶ τὴν φορὰν ταύτην κατὰ τὴν εἰρημένην ἐκστρατείαν διὰ τὶ καὶ ἐκ ποίας αἰτίας νὰ ἀρθῇ (καταργηθῇ) τὸ σύστημα τοῦτο ἐν ᾧ δὲν εἶναι ἐπιζήμιον εἰς τὸ Κράτος ἡμῶν. Ἐὰν πράγματι ἦναι πρέπον καὶ σύμφωνον πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους νὰ ἐκδοθῇ ὁ νόμος ἄλλως νὰ ὑποβληθῇ ἔκθεσις διὰ τὰ περαιτέρω. ([75])

Α δ 1 — Α δ 7 (Ναοὶ Κωνσταντινουπόλεως)

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι σπουδαῖα ὡς διαφωτίζοντα τὴν ἱστορίαν τῶν ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ παρέχοντα πληροφορίας σχετικὰς πρὸς γεγονότα ἀφορῶντα τὸν θρησκευτικὸν βίον καὶ τὰς περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔζων οἱ πρόγονοί μας.

Τὸ ἔγγραφον Α δ 1 ἀναφέρεται εἰς ναὸν κείμενον περὶ τὴν συνοικίαν τῶν Ἓξ Μαρμάρων καὶ κατακρημνισθέντα κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1564, ἤτοι περὶ τὰ τέλη τῆς πατριαρχείας Ἰωάσαφ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Ἐπειδὴ δὲν σημειώνεται ἐν τῷ τουρκικῷ ἐγγράφῳ τὸ ὄνομα τοῦ ναοῦ εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ ποῖος ναὸς εἶναι ὁ καταστραφείς. Ὁ ἀρχαιότερος κατάλογος τῶν ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ συνταχθεὶς μετὰ τὴν Ἅλωσιν, ὁ τοῦ Τρύφωνος Καραμπεϊνικώφ ([76]), δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ναοῦ τοῦ τουρκικοῦ ἐγγράφου, καθότι ὁ εἰρημένος κατάλογος ἐγράφη κατὰ τὸ 1583, ἤτοι 19 ἔτη μετὰ τὴν κατεδάφισιν τοῦ ὡς ἄνω ναοῦ.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ ναοῦ βυζαντινοῦ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου, εἶχε παύσῃ νὰ λειτουργῇ ἀπὸ τοῦ 1478. Περὶ «τὸ Ἐξωκιόνιον» (Ἓξ Μάρμαρα) ἦσαν ἐκτισμένοι πολλοὶ ναοὶ ὄχι μό-

---

([74]) Ἡ μελάνη ἐξηφανίσθη (οὕτω σημειώνει ὁ Ἀχμὲτ Ρεφήκ).

([75]) Ἡ ἡμερομηνία 1196 = 1781-82.

([76]) Κεραμέως Παπαδοπούλου, «Ναοὶ Κ/πόλεως 1593,1604, ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ τόμ. 20ός, σ. 521—525 καὶ Ξεν. Σιδερίδου, πραγματεία περὶ τοῦ ἰδίου θέματος, περιοδ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου ἔτος 1899—900,901 σ. 125,339 κ. ἀλλ.

νον ἐνοριακοί, ἀλλὰ καὶ μοναστηριακοί. Ὁ ναὸς τοῦ ἐγγράφου εὑρισκόμενος ἐν Σαῒτ (ἢ σεΐτι ὀμὲρ), συνοικίᾳ τοῦ τμήματος Σηλυβρί καπουσί,καθὼς καθορίζει τὴν συνοικίαν ταύτην ὁ Σκ. Βυζάντιος ἐν «Κωνσταντινουπόλει» τόμ. Α΄ σ. 68, ἀριθμῶν αὐτὴν 63, μήπως ἦτο ναὸς κείμενος παρὰ τὴν Μονὴν τοῦ Φλώρου ἢ τῶν Φλώρων; πάντως ἦτο ναὸς κατεστραμμένος καὶ ἄσημος ἀφ᾿ οὗ δὲν ἦτο καὶ μαρμαρόστρωτος. Καθὼς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς Ἱστορίας μετὰ τὴν Ἅλωσιν δὲν ὑπελείφθη πολὺς ὁμογενὴς πληθυσμὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἂν περικαλλεῖς τινες ναοὶ ἀμέσως μετετράπησαν εἰς τεμένη, μερικοὶ ὅμως ἐγκατελείφθησαν καὶ ἠρημώθησαν. (77) Τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν Ἅλωσιν ἤτοι κατὰ τὸ 1457 οἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἐλθόντες καὶ περὶ τὰ Ἓξ Μάρμαρα ἐγκατασταθέντες χριστιανοὶ ἐπέτυχον τὴν ἔκδοσιν ἐπισήμου ἐγγράφου ἀναγνωρίζοντος αὐτοὺς ἰδιοκτήτας τοῦ εἰρημένου ναοῦ.

Τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον ἀναφέρει ὅτι οἱ ἐνορῖται τοῦ ἀμφισβητουμένου τότε ναοῦ ἦσαν ἐξόριστοι, τοὺς ὁποίους ὁ Πορθητὴς μετῴκισεν εἰς μίαν περὶ τὰ Ἓξ Μάρμαρα συνοικίαν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὑπὸ τὴν γενικωτέραν του μορφὴν ἀναφέρει ἡ ἀρχαιοτέρα χρονικὴ μετὰ τὴν Ἅλωσιν ἔκθεσις τὴν ὁποίαν εὗρον ἐν τῷ ὑπ᾿ ἀριθμὸν 10 χειρογράφῳ τοῦ κολλεγίου Lincoln τῆς Ὀξφόρδης ἀποκειμένῳ ἐν τῇ Βοδλιανῇ Βιβλιοθήκῃ. Τὴν ἔκθεσιν ταύτην ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. Σάθας εἰς τὸν ἕβδομον τόμον τῆς Μεσαιωνικῆς του Βιβλιοθήκης. «Ἠτήσαντο, διαλαμβάνει ἡ ἔκθεσις, αὐτὸν τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου διὰ τὸ εἶναι οἰκούμενον τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐκ τῶν ὧν περ ἔφερον ***χριστιανῶν σεργούνιδων*** ἐκ πασῶν τῶν πόλεων». (78)

Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας τυγχάνει ἡ ἀκόλουθος παράγραφος τοῦ ἐγγράφου· «***κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀειμνήστου Σουλτὰν Σελήμ, ὅτε ἐγένετο ἐξέτασις καὶ ἐπιθεώρησις (=γιοκλαμᾶς) τῶν ἐκκλησιῶν καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι κατηδαφίσθησαν***». Ἡ περικοπὴ αὕτη τοῦ ἐπισήμου ἐγγράφου βεβαιώνει κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ σχέδιον τῆς μετατροπῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τεμένη — ὡς καὶ τοῦ βιαίου ἐξισλαμισμοῦ — δὲν ἦτο τοῦ Σουλτὰν Σουλεϋμάν, ἀλλὰ τοῦ Σουλτὰν Σελήμ. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶχε δίκαιον ὁ Ὑψηλάντης παρὰ τὰς ἐπικρίσεις τοῦ Α. Γ. Πασπάτη. (79)

Ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐγγράφου ὁριζομένη ἀρχαιότης ἐκκλησίας τινὸς χριστιανικῆς. Ἡ περὶ ἀρχαιότητος ἐκκλησιῶν ἀντίληψις αὕτη

---

(77) Α. Γ. Πασπάτη, «Βυζαντιναὶ Μελέται» σ. 405.

(78) Κ. Σάθα, «Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη», τόμ. ζ΄, σ. 573. Καὶ ὁ Μαλαξὸς εἰς τὴν πατριαρχικήν του Ἱστορίαν ἐπαναλαμβάνει περίπου τὰ ἴδια· «ἄνθρωποι δὲν ἐκατοίκουν ἐκεῖ (εἰς τὰ περὶ τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μέρη), ὅτι ἐσφάγησαν εἰς τὸν πόλεμον».... . μνημονεύει τῆς μεταφορᾶς τοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου καὶ δικαιολογεῖ προσθέτων· «διότι ἤφεραν ***σεργούνιδες*** ἀπὸ ἄλλα κάστρα». (Ἔκδοσις Βόννης σ. 82).

(79) Ὁ Πασπάτης —«Βυζαντιναὶ Μελέται» σ. 300—γράφει· «Βασιλεύοντος τοῦ

τῶν Μουσουλμάνων εἶναι πολλαχόθεν γνωστή. Ἰδιαιτέραν ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν ἡ ἀπαίτησις ὅπως διαρκῶς τελῆται ἔν τινι ναῷ ἡ θεία λατρεία, ἄλλως τῆς περαιτέρω τύχης τοῦ ναοῦ κανονιζομένης εἰς βάρος τῶν χριστιανῶν.

Τὸ σύστημα τῆς διὰ μαρτύρων ἀποδείξεως ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν ναῶν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὸ ἔγγραφον Α δ 6. Ἡ παρουσία μουσουλμάνων διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τοιούτων γεγονότων, κατὰ τὴν τότε δικαστικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀντίληψιν, ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀναφερομένου ἱερέως Μπισοκλὸζ τοῦ κατὰ τὸν τεζκερὲν τοῦ Χαλὴλ ἰδιοκτήτου τοῦ ναοῦ εἶναι παραμορφωμένον.

Τὸ ἔγγραφον Α δ 2 πραγματεύεται περὶ ἐκκλησίας κειμένης ἔξω τῆς πύλης τοῦ Μπαλατᾶ, Παλατίνης ἢ Παλατιανῆς καὶ Βασιλικῆς ἢ Αὐτοκρατορικῆς λεγομένης ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ ἱστορικῷ ἐγγράφῳ λόγος γίνεται περὶ ἁλιέων ὡς ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν κατεδαφισθεῖσαν ἐκκλησίαν φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ἡ φράσις «ἔξω τῆς πύλης τοῦ Μπαλατᾶ» ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν της ἔννοιαν. Δέκα πέντε ἔτη πρὸ τῆς κατεδαφίσεως τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἐπεσκέφθη τὰ περὶ τὰς Βλαχέρνας μέρη ὁ γνωστὸς Πέτρος Γύλλιος. Καθὼς ἰδίοις ὄμμασι παρετήρησε τότε ὁ Γάλλος οὗτος «τὸ μεταξὺ Βλαχερνῶν καὶ Παλατᾶ διάστημα ἐπεῖχον κατὰ τὰ δύο τρίτα σχεδόν, ἰχθυοπωλεῖα, χρησιμεύοντα ***συγχρόνως καὶ ὡς ἰχθυοσκοπεῖα, ὅπου ἡλιεύοντο πλῆθος ἰχθύων***». (80) Ὑποθέτω ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου καὶ ὁ πλησίον πύργος εἶχεν ὀνομασθῇ «τοῦ Ἁγίου Νικολάου», ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Πασπάτης ἀνέγνωσεν ἐπιγραφὴν ἔχουσαν οὕτω· «ἐνεουργήθη ὁ πύργος τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐκ θεμελίων ἐπὶ Ρωμανοῦ τοῦ φιλοχρίστου Δεσπότου». (81)

Καὶ ὁ πύργος τὸν ὁποῖον ἀναφέρει τὸ ἔγγραφον Α δ 5 ὠνομάζετο, ὡς

Σουλεϋμὰν ἐπὶ τῆς δευτέρας π/χείας τοῦ Ἱερεμίου, θόρυβος πολὺς συνέβη ἐν Κ/πόλει, τῶν ὀθωμανῶν αἰτούντων νὰ ἐξωσθῶσιν ἅπαντες οἱ Χριστιανοὶ ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν μικρῶν τε καὶ μεγάλων». Καὶ ἐν ὑποσημειώσει· «ἡ ἀφήγησις τῶν συμβεβηκότων τούτων εἶναι λίαν συγκεχυμένη ἐν τῷ πονήματι Ὑψηλάντου» «Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν». Δὲν συνέβησαν ταῦτα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σελήμ, ἀλλὰ τοῦ Σουλεϋμάν. Πρὸς τούτοις πλανᾶται λέγων, ὅτι τινὲς ἐκκλησίαι τότε μετεβλήθησαν εἰς τεμένη, σ. 50,52». Δὲν ἐπλανήθη ὁ Ὑψηλάντης, ἀλλ' ὁ Πασπάτης, καθὼς ἐπλανήθη καὶ ὁ Σκ. Βυζάντιος ἀποδίδων, ἐπὶ τῇ βάσει χρονικοῦ τινος τῆς Βενετίας, τὰ συμβάντα ἐκεῖνα εἰς τὸν Σουλτὰν Σουλεϋμὸν τὸν Μεγαλοπρεπῆ. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις», τόμ. Β', σ. 15. Φιλαρέτου Βαφείδου, μητροπολίτου Ἡρακλείας, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία» τόμ. Γ.α. σ. 19—20.

(80) Gylii, «Topographia Constantinoupoleos» κλπ., σελ. 204. Σκ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις» τόμ Α' σ. 597.

(81) Πασπάτης, ἔνθ. ἀν. σ. 34.

ρητῶς ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ, πύργος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· ἡ ὀνομασία αὕτη προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐν τῷ πύργῳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἢ Πρίσκου καὶ Νικολάου ὁ Κωδινὸς ἱστορεῖ τὰ ἑξῆς· «τὰ Βασιλίδου ὁ Ἅγιος Νικόλαος οἶκος ἦν Πατρικίου Βασιλίδου καλουμένου καὶ κοιαίστορος τοῦ μεγάλου Ἰουστιανοῦ». ([82]) Ὁ ναὸς οὗτος παράλιος ὢν —τὸ ρόθιον βιασάμενος (ὁ Ἰουστινιανός), λέγει ὁ Προκόπιος, ὑπερθέν τε τοῦ κλυδωνίου ἐπὶ μακρότατον ἐνθέμενος τὰ θεμέλια, ***τὸ ἱερὸν ἐκτήσατο***— ἐκάη ὑπὸ τῶν Ἀβάρων κατὰ τὴν ὑπ᾽ αὐτῶν ἐπὶ Ἡρακλείου γενομένην πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἐπιβεβαιώνει τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐπισήμου ἐγγράφου κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὑπὸ μελέτην ναὸς ἔξω τῶν πυλῶν τοῦ τείχους ἔκειτο. Ἐὰν ἐκλάβωμεν τὴν φράσιν «ἔξω τῆς πύλης Παλατᾶ» ὑπὸ τὴν στενωτέραν ἔννοιάν της δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Σωτῆρος τοῦ Εὐεργέτου (=μονῆς) κειμένου μεταξὺ τῶν πυλῶν Παλατᾶ καὶ Κυνηγοῦ. «Ἔξωθεν τῆς Βασιλικῆς Πύλης ἦτον, γράφει ὁ Σκ. Βυζάντιος, τὸ καλούμενον παλαιὸν Νεώριον, ***τὸ πρὸς τῇ τοῦ Εὐεργέτου***». ([83]) Προτιμῶ τὴν πρώτην ἐκδοχήν.

Τὰ ἔγγραφα Α δ 3 καὶ Α δ 4 ἐγράφησαν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου χρῃζόντων ἢ ἐπιδιορθώσεως ἢ ἐν μέρει ἐκ νέου ἀνεγέρσεως. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔγγραφον ὁ πατριάρχης Καλλίνικος ὁ Β′ ἐζήτησεν ἄδειαν πρὸς ἐπισκευὴν ὄχι μόνον τοῦ σεσαθρωμένου πατριαρχικοῦ ναοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου μὴ ἐπισκευασθέντος σοβαρῶς, ἀλλὰ καὶ τῶν πατριαρχικῶν δωμάτων καὶ τῶν κελλίων τῶν Κληρικῶν. Περὶ τοῦ γεγονότος τούτου ὁ Ὑψηλάντης γράφει τὰ ἑξῆς· «ὁ πατριάρχης Καλλίνικος σκοπούμενος ἀνακαινίσαι τὴν πατριαρχικὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἐπισκευάσαι τὰ περὶ αὐτὴν κελλία καὶ οἰκήματα ἐζήτησε τὴν βοήθειαν καὶ τοῦ δραγομάνου τῆς Πόρτας Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου· ἀλλὰ ἀπαιτηθείσης ἱκανῆς χρηματικῆς δόσεως ἀπέστη ὁ πατριάρχης τῆς οἰκοδομῆς». ([84]) Ἡ πληροφορία τοῦ Ὑψηλάντου ἐπιβε-

---

([82]) Κωδινός, σ. 125 καὶ Πασπάτη, ἔνθ. ἀν. σ. 34—35. Βλέπε καὶ Πασχάλιον χρονικόν, σ. 724. Προκοπίου, τόμ. Γ′, σ. 193.

([83]) Σκ. Βυζαντίου, ἔνθ. ἀν. σ. 582. Ἡ τοῦ εὐεργέτου μονὴ ὀλίγον πρὸ τοῦ 1330 παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας ὡς μετόχιον. Μ. Γεδεών, «Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον» σ. 204 α.

([84]) Ὑψηλάντου ἔνθα ἀνωτέρω, σ. 227. Μ. Γεδεών, «Χρονικὰ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ» σ. 90. Περιγραφὴν τοῦ Πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα ἔχομεν τὴν τοῦ Παύλου διακόνου τοῦ Ἀντιοχείας Μακαρίου, διαμείναντος ἐν ΚΠ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1652 καὶ ἀρχὰς τοῦ 1653. Τὸ ταξίδιον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἀραβιστί· ἐξεδόθη δὲ καὶ ἐν ἀγγλικῇ καὶ ρωσσικῇ μεταφράσει. Τὸ μέρος τὸ ἀφορῶν τὸ Πατριαρχεῖον ἐδημοσίευσε γαλλιστὶ ὁ S. Petrides εἰς τὰς Echos d'Orient τόμ. Δ′ (1900—1.) σ. 42—50. Καὶ ὁ ἐφημέριος τῆς ἐν Κ/πόλει Βρεταννικῆς πρεσβείας

βαιοῦται διὰ τοῦ ἐπισήμου ἐγγράφου ὡς πρὸς τὸ πρῶτον αὐτῆς μέρος. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον ὅμως μέρος δύναμαι νὰ εἴπω σχεδὸν μετὰ βεβαιότητος ὅτι δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἄδεια ἐξεδόθη· οἱ τοῖχοι τοῦ ναοῦ ἑτοιμόρροποι, πολλὰ διαμερίσματα τοῦ πατριαρχείου σεσαθρωμένα ἠδύναντο νὰ παραμείνωσιν ἄνευ κινδύνου σοβαροῦ εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν χωρὶς ἐπιδιόρθωσιν; Αὐτὸ ἦτο ἀδύνατον ἐφ᾽ ὅσον γνωρίζομεν τὴν ἱκανότητα τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου καὶ τὰς μεγάλας δυσχερείας τὰς ὁποίας παρενέβαλλον οἱ κρατοῦντες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν λῆψιν ἀδείας δι᾽ ἀνακαίνισιν ἐκκλησιῶν. Πρὸς τί νὰ ὑποβληθῇ εἰς κόπους καὶ ἔξοδα ἀδείας ὁ Καλλίνικος χωρὶς νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐκ τῶν προτέρων ἢ χωρὶς νὰ ἦναι βέβαιος ὅτι θὰ ἐξησφάλιζε τὸ ποσὸν τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἐπισκευήν; Μὴ λησμονῶμεν καὶ τὴν παράγραφον τοῦ ἐγγράφου· «καταρρέων ὁ ναὸς πιθανὸν νὰ προξενήσῃ τὸν θάνατον πολλῶν».

Τὸ ἕτερον ἔγγραφον (Α δ 4) εἶναι ἀπαγόρευσις ἀνοικοδομῆς τῶν ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1738 καταστραφέντων πατριαρχικῶν δωμάτων. Ἂς ἴδωμεν τί λέγει περὶ τοῦ γεγονότος τούτου ὁ Ὑψηλάντης· «πυρκαϊὰ εἰς τὸ Πετρίκαπου· ἀπέρχεται ὁ Ἐπίτροπος, κατὰ τὴν συνήθειαν διὰ τὸ σβέσιμόν της· καίονται τὰ πατριαρχικὰ σπίτια, συνεκάησαν δὲ καὶ πολλοὶ κώδικες τοῦ πατριαρχείου ὁποῦ δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τοὺς βάλουν ἐν τῷ λιθοκτίστῳ οἴκῳ. Σβέννυσι τὴν πυρκαϊὰν ὁ ἐπίτροπος καὶ δὲν ἐκάη θείῳ ἐλέει, ἡ ἐκκλησία, οὔτε τὰ κελλία τῶν ἐφημερίων οὔτε τὸ συνοδικόν. Ὁ ἐπίτροπος, ὡς φιλάργυρος ἤλπιζεν ἀπὸ τὸν πατριάρχην Νεόφυτον ἀμοιβὴν χρηματικὴν καὶ μεγάλην διὰ τὸ σβέσιμον τῆς πυρκαϊᾶς, ὡσὰν ὁποῦ ἐκεῖνος ἔδωσε κατὰ τὴν συνήθειαν, ἀπὸ ἄσπρα ὅμως τοῦ μιρίου, εἰς τοὺς γιαννιτζάρους καὶ μάλιστα τοὺς τουλουμπατζῆδες ὁποῦ συνέτρεξαν εὐάριθμά τινα χρήματα· κατιδὼν οὖν ὅτι ὁ πατριάρχης Νεόφυτος (85) δὲν τὸν ἔστειλεν ἄσπρα ἔκαμε τὸν λεγόμενον παρ᾽ Ὀθωμανοῖς ναλετλεμὲ διὰ νὰ μὴ κτισθῇ πλέον

John Covel περιγράφει τὸ Πατριαρχεῖον· ἐξέδωκε μάλιστα καὶ διάγραμμα τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ὡς ἦτο κατὰ τὸ 1671 ὁπότε λεπτομερῶς περιειργάσθη αὐτόν. Ἐμιμήθη ἐν τούτῳ τὸν Κρούσιον καὶ τὸν Schweiger οἱ ὁποῖοι — ὁ μὲν εἰς τὴν Turcogræciam, ὁ δὲ εἰς τὸ Ὁδοιπορικόν του—εἶχον καταχωρήσῃ διάγραμμα τοῦ ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ Πατριαρχείου. John Covel, «A sum account of the present greek church, 1722 Cambridge σ. 14 καὶ ἀλλ.

(85) Ἀπὸ τοῦ 1734—1740 πατριάρχης ἦτο ὁ Πάτμιος Νεόφυτος ὁ ΣΤ΄, πατριαρχεύσας τὸ δεύτερον 1743—1744. Ἐπίτροπος δ. λ. δ. μέγας βεζίρης κατὰ τὸν χρόνον τῆς πυρκαϊᾶς ἦτο ὁ Γεγὲν Μεχμὲτ πασᾶς. Κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ αὐτόπτου μάρτυρος Ὑψηλάντου τὰ καέντα πατριαρχικὰ δώματα δὲν ἀνηγέρθησαν τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ 1782. Ἔμενον οὕτω μέχρι τῆς πρώτης πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ Ε΄; Πολὺ πιθανόν· ἴσως καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν — ἐκτὸς ἄλλων— πατριάρχαι τινές, ὡς λ. χ. ὁ Σωφρόνιος (1774—1780) καὶ ὁ Γαβριὴλ (1780—1785), κατῴκουν εἰς τὸ Μ. Ρεῦμα τοῦ Βοσπόρου καὶ ἐκεῖ ἀπέθανον καὶ ἐνεταφιάσθησαν.

ὁ πατριαρχικὸς οἶκος, καθὼς δὲν ἐκτίσθη ἕως τώρα. Τοιοῦτον κακὸν ἔγινεν ἀπὸ τὴν φυλαργυρίαν τοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἀπὸ τὴν ὀλιγόνοιαν καὶ ἐπιμήθειαν τοῦ τότε πατριαρχεύοντος Νεοφύτου». Ἡ ἀφήγησις αὐτὴ τοῦ Ὑψηλάντου συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου. Ὁ «ναλετλεμὲς» εἶναι ἡ περικοπὴ «ἐὰν παρὰ τὰς διακελεύσεις τοῦ φιρμανίου μου τεθῇ λίθος ἢ κέραμος, ἢ πλίνθος ἢ ἄσβεστος ἢ ἄλλο τι ὑλικόν, νὰ ***ἐπιβληθῇ παραδειγματικὴ τιμωρία***».

Τὸ ἔγγραφον Α δ 5 ἐπιχέει φῶς εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐν τῷ Πύργῳ τοῦ Φαναρίου Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν ὁ du Cange ὀνομάζει· «Ἐκκλησίαν Ἁγίου Γεωργίου ad Turrim». Ὁ προμνησθεὶς Τρύφων ὁμιλεῖ περὶ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ εἰς τὸν Πύργον Φενὲρ καπισί». (86) Ἀναντιρρήτως ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος «περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρει ὁ Ὑψηλάντης ἐν σελίδι 681 τῶν μετὰ τὴν Ἅλωσιν» του· «θνήσκει ὁ Πρεσρένης καὶ γίνεται ὁ προεστὼς τῆς ποτε ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς ἐπὶ τῆς πύλης καὶ τοῦ τείχους τοῦ Φαναρίου...... Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ὑποθέσεις τοῦ μαχαλᾶ τῆς κατακρημνισθείσης ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Αχμὲτ τοῦ Γ′ Ἐκκλησίας (τῆς ἐπὶ τῷ τείχει τῷ κατὰ τὴν πύλην Φαναρίου) τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐκτελοῦνται ἐν τῷ Μετοχίῳ καὶ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Τάφου, τιμωμένῃ καὐτῇ ἐπ᾿ ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Γεωργίου». Ἐκ τῆς ἐκκλησίας ταύτης «εἰς τὸν Πύργον Ἅγ. Γεώργιος», ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐσημείωσα, ὠνομάσθη καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ἐνορία «ἐνορία τοῦ Πύργου». (87) Συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν τὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου Ἀθανασιάδου ἡ εἰρημένη ἐκκλησία «κατηδαφίσθη ἐν ἀγνώστῳ ἔτει» «διαστραφείσης τῆς ἀληθείας περὶ τῆς ἔκπαλαι συνηθιζομένης ἐξόδου τῶν Χριστιανῶν μετὰ ἡμμένων λαμπάδων». Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὁ προεστὼς τῆς ἰδίας ἐνορίας ἐτέλει τὰς ἱεροπραξίας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ Ἀθανασίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ὁπότε διὰ τὰ

---

(86) Κεραμέως Παπαδοπούλου, ἔνθα ἀνωτέρω. Ξενοφῶντος Σιδερίδου, αὐτόθι. Ὁ Τρύφων ἔδωκεν ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου του τρεῖς χρυσοῦς, ἵνα καίηται ἔλαιον ἔμπροσθεν τῆς ἐκεῖ θαυματουργοῦ εἰκόνος τοῦ μεγαλομάρτυρος.... ἔδωκε δὲ καὶ εἰς τὸν ἐκεῖ παπᾶ Γεώργιον Μπαλουρδὲν ἔλεος τριῶν ὡσαύτως χρυσῶν». (Ἐκκλ. Ἀλήθεια τόμος Κ′, σ. 524). Τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ἐπεσκέφθη καὶ ὁ Γερλάχιος τῇ 15 Μαρτίου 1578« ἐστολισμένην δι' ἀρχαίων εἰκόνων καὶ παρὰ τὴν εἴσοδον ἔχουσαν κεχωρισμένον χῶρον διὰ δικτυοειδοῦς φράκτου, τεταγμένον διὰ τὰς γυναῖκας». Gerlach, Tagebneh σ. 469 καὶ Ξ. Σιδερίδου, ἔνθα ἀνωτέρω σ. 131.

(87) Ἐκκλ. Ἀλήθεια ἔτος ΙΘ′ σ. 506,509. Καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει τῷ 1900, σ. 21,22,25, «ἡ ἐνορία τοῦ Πύργου», «Πύργου Ἅγιος Γεώργιος». Βλέπε καὶ κώδικα Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου ἐν ΚΠ. Ε. σ. 45, «ἡ μπαλάσα [ἔτος 1676) ἀπὸ τῆς ἐνορίας τοῦ ***Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πύργου***».

πολλὰ χρέη τοῦ Παναγίου Τάφου παρεχωρήθησαν εἰς αὐτὸν τῆς ἐνορίας ταύτης τὰ εἰσοδήματα. ([88])

Ὁ Μ. Γεδεὼν (Ἐκκλ.Ἀλήθεια Δ΄σ.620) ἰσχυρίζεται ὅτι, κατὰ τὴν μετὰ χεῖρας αὐτοῦ σημείωσιν, ἡ κατεδάφισις ἐγένετο τῷ 1704 καὶ ὅτι τοὺς χριστιανοὺς τῆς ἐνορίας τοῦ Πύργου μέχρι τέλους τῆς ιη΄ καὶ μέρους τῆς ιθ΄ ἑκατονταετηρίδος ἐπέβλεπον οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Μετοχίου. Ὁ αὐτὸς Ὑψηλάντης εἰς τὰ «Λείποντα τῇ ἐκδόσει τῶν μετὰ τὴν Ἅλωσιν» ([89]) μᾶς πληροφορεῖ ἐν μέρει ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Δοσιθέου, ὅτι ὁ Παρθένιος ὁ Β΄ δὲν ἐπέτρεπε νὰ τελῆται λειτουργία ἐν τῇ· ἐκ νέου κτισθείσῃ —πρότερον πυρποληθείσῃ— ἐκκλησίᾳ τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἔδωκε δὲ ἄδειαν νὰ ἀνοιγῇ πάλιν ἡ Ἐκκλησία ἐκείνη «ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ μὴ ἔχειν ποσῶς ἐνορίαν καὶ ***τελεῖν αὐτὴν ὑπὸ τῇ μικρᾷ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῇ κειμένῃ ἐπὶ τῷ κάστρῳ τῆς Πύλης τοῦ Φαναρίου***». Ἐν ᾧ δὲ εἰς τὸ προηγουμένως μνημονευθὲν χωρίον ὁ Ὑψηλάντης ἀναφέρει περὶ κατεδαφίσεως τῆς μικρᾶς ἐκείνης ἐκκλησίας, εἰς τὰ «Λείποντα» ὁμιλεῖ περὶ μετατροπῆς αὐτῆς εἰς μικρὸν μουσουλμανικὸν εὐκτήριον οἶκον (μεστζίτ). «Αὐτὴ δὲ ἡ ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου ἐκκλησία γέγονεν πολλὰ ὕστερον (ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐποχὴν τοῦ Παρθενίου τοῦ Β′ — 1644-1646 καὶ 1648-1651 — ὑπολογίζει τὸ πολὺ ὕστερον) μεστζίτι ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ τρίτου, καὶ ἔστι μέχρι τοῦδε μεστζίτι».

Τὸ ἐπίσημον ὅμως ἔγγραφον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάλυσις λήγει ἐνταῦθα, ἀναφέρει ρητῶς κατακρήμνισιν καὶ μάλιστα τελείαν. Αἱ ἀντιφάσεις δὲν λείπουν εἰς τὰς ἀφηγήσεις τοῦ Ὑψηλάντου. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως μετὰ τὴν τελείαν ἐκείνην κατεδάφισιν τοῦ ἀρχαίου ναΐσκου νὰ ἐκτίσθη καὶ τὸ μεστζίτι· εἶναι αὐτὸ τὸ μικρὸν τέμενος τὸ ὁποῖον σώζεται μέχρι τῆς σήμερον ὀλίγον ἔμπροσθεν τῶν Πατριαρχείων ; Ὁ Μ. Γεδεὼν ἰσχυρίζεται, ὡς εἴδομεν, ὅτι ἡ κατεδάφισις ἐγένετο τῷ 1704 καὶ ἑπομένως οὐχὶ κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἐγγράφου ὁριζόμενον χρόνον. Ἀναμφιβόλως δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθὴς ἡ πληροφορία αὕτη. Κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον τῆς κατεδαφίσεως προηγήθη τὸ κλείσιμον τοῦ ναοῦ. Δὲν γνωρίζομεν πότε ἀκριβῶς ἐκλείσθη, ἀλλὰ κατηδαφίσθη τῇ 22 Ὀκτωβρίου 1725.

Τὰ ἔγγραφα Α δ 6 καὶ Α δ 7 ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς κειμένης ἐν Διπλοκιονίῳ (Βεσίκ-τὰς) καὶ εἰς ἑτέρας δώδεκα ἐκκλησίας τῆς πόλεως. Καὶ διὰ μὲν τὴν πρώτην ἐζητήθη ἄδεια

([88]) Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τόμος Δ′ σ. 216 καὶ Ξ. Σιδερίδου ἔνθα ἀνωτέρω.

([89]) Ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Κεραμέως Παπαδοπούλου ἐν «Documente privitore la istoria romanilor» τόμ. XII σ. 516.

πρὸς ἐπισκευὴν αὐτῆς καὶ τῶν ἱερατικῶν κελλίων καθότι ἐκ τῆς πολυκαιρίας κατέστησαν σαθρὰ καὶ ἠπείλουν πτῶσιν. Διὰ δὲ τὰς λοιπὰς δώδεκα ἐκκλησίας ἐζητήθη ἄδεια ἐκ νέου οἰκοδομῆς αὐτῶν διότι, ὡς ρητῶς μνημονεύει τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον, ἐκάησαν συνεπείᾳ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1730. Τὴν πυρκαϊὰν ταύτην λεπτομερῶς ἀναφέρει ὁ Ὑψηλάντης εἰς τὸ πολλάκις μνημονευθὲν (σ. 327) ἔργον του. Ἐκεῖνος ὑπολογίζει εἰς ἕνδεκα τὰς καείσας ἐκκλησίας, ἐν ᾧ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον ἀπαριθμεῖ δώδεκα γενομένας παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ φιρμανίου πρὸς ἀνοικοδόμησιν τῶν ἐκκλησιῶν τούτων εἶχεν ἐνεργήση ὁ ἀρχιγούναρης καὶ μέγα ἰσχύων τότε Μανουὴλ Ὑψηλάντης περὶ τοῦ ὁποίου ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος ἔργου θὰ γράψω περισσότερα ἐξ ἀφορμῆς τουρκικοῦ ἐγγράφου ἀφορῶντος αὐτὸν τοῦτον. Ἦτο ἀναγκαία ἡ μεσολάβησις τοῦ Μανουὴλ Ὑψηλάντου ἀφ᾽ οὗ, ὡς γράφει ὁ Σέργιος Μακραῖος, «ἀπὸ τοῦ χιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ τριακοστοῦ ἔτους ἑξῆς ***οὐκ ἔτι ῥάδιον ἐπιδιορθοῦν τὰ διαρρέοντα, ἐπεσκευάζοντο μέντοι μετὰ συνέσεως***». (90)

Ἀξιοσημείωτον εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ μὲν Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς ἐξαφανισθεισῶν ἐκκλησιῶν συγκαταλέγει καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τὴν Ζουρόπετραν (κεσμὲ-καγιά), τὸ δὲ ἐπίσημον ἔγγραφον παραλείπει ταύτην. Ἡ ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἀναφερομένη πρώτη ἐκκλησία εἶναι ἡ τῆς Παναγίας τοῦ Σαλματομβρουκίου «ἡ Κυρία τῶν Οὐρανῶν» σωζομένη μέχρι τῆς σήμερον. Ἡ δευτέρα εἶναι ἡ ἐν τῇ συνοικίᾳ Νισαντζῆ Τζαφὲρ Παναγία καὶ ἡ τετάρτη ἡ ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Μπαλατᾶ, ἐν τῇ συνοικίᾳ Χατζῆ-ἰσά, ἐκκλησία τῆς λεγομένης Μικρᾶς Παναγίας. Ὁ Ἀθ. Ὑψηλάντης ρητῶς ἀναφέρει ὡς καεῖσαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βαλίνου. Ποία ἐκ τῶν δύο εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Βαλίνου; Ὁ Th. Smith, τὸν ὁποῖον καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἔργου τούτου ἀναφέρω, ἀριθμεῖ μεταξὺ ἄλλων κατὰ τὸ 1669 καὶ τὴν ἐκκλησίαν «τῆς Παναγίας, πλησίον τῆς πατριαρχικῆς ἐκκλησίας, καλουμένης πρὸς διάκρισιν ***ἡ μικρά***». Αὐτὴ ἡ ἐκκλησία ἀναφέρεται καὶ ἐν πατριαρχικῷ ἐγγράφῳ ἢ μᾶλλον καταστίχῳ τοῦ τέλους τοῦ ιζ΄ αἰῶνος «ἦτον καὶ ἡ μικρὴ ἐκκλησία Παναγία τοῦ Παλαιολόγου». (91) Ὅτι βεβαίως ἡ ἐκκλησία «ἡ μικρὴ» δὲν συνταυτίζεται μὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βαλίνου ἀποδεικνύεται ἐκ τούτου, ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ κατάστιχον ἐν τῇ ἰδίᾳ ἀναγραφῇ τῶν ἐκκλησιῶν σημειώνεται καὶ τὸ «εἰς τὸν Μπαλατᾶν μέσα ἡ Παναγία Μπαλίνου». Καὶ ὁ Σμὶθ ἀναφέρων ἐκκλησίαν Παναγίας πλησίον τοῦ Balini σημειώνει καὶ τὴν «μικράν». Μετὰ τὴν ἐκκλη-

---

(90) Κ. Σάθα, «Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη», Γ΄, σ. 310–311.

(91) Γεδεών, «Βυζαντιναὶ Ἐκκλησίαι ἐξακριβούμεναι», σελ. 26· καὶ «παρατηρήσεις» τοῦ Ξ. Σιδερίδου εἰς τὴν περὶ τῶν ναῶν τοῦ 1583 καὶ 1604 πραγματείαν τοῦ Κερ. Παπαδοπούλου, Περιοδ. Φιλ. Συλλόγου, τόμ. ΚΑ΄. σελ. 126, 130.

σίαν τοῦ Σαλματομβρουκίου δηλοῦται ἡ ἐκκλησία τοῦ Μπαλίνου, ἥτις πράγματι καὶ ἐκάη τῷ 1730, ὡς ἀναφέρει ὁ Ὑψηλάντης. Ἡ συνοικία Νισαντζῆ-τζαφὲρ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Σκ. Βυζαντίου ἐν τῷ Λε΄ (σεμτίῳ) Μπαλὰτ ὡς 313 ὑπὸ τὸ ὄνομα Τζαφὲρ τσαοὺς ἀναφερομένη. Ἡ τετάρτη, τῆς συσυνοικίας Χατζῆ-Ἰσά, εἶναι ἡ τοῦ Σμὶθ καὶ τοῦ καταστίχου «Μικρὰ» λεγομένη καὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Μπαλατᾶ οὐ μακρὰν τοῦ πατριαρχείου κειμένη. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν δὲν ὑπάρχουν ἴχνη τῆς ἐκκλησίας ταύτης. Ἡ τρίτη ἐκκλησία εἶναι ἡ γνωστὴ καὶ μέχρι σήμερον σωζομένη ἐκκλησία τοῦ Σιναϊτικοῦ μετοχίου. Ἡ πέμπτη εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἐδιρνὲ καπί ἡ ἐπισκευασθεῖσα καὶ πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς κατὰ τὸ 1728 ὡς γράφει μία μικρὰ πλὰξ ἐνσφηνωμένη εἰς τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ σημερινοῦ κτιρίου τῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἐπισκευὴ ἐγένετο ὑπὸ τινος Ἐκσερτζῆ. Ἡ ἕκτη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος ἀναφερομένη «Ἁγίου Νικολάου, Ἄχρι (Ὄχρι) μαχαλετᾶ», ὑπὸ δὲ τοῦ Πατεράκη σημειουμένη «Ἀχρειδιανὴ Ἅγιος Νικόλαος», ([92]) ἐν δὲ τοῖς προσημειωθεῖσι καταστίχοις σημειουμένη «Ἁγίου Νικολάου Ἀχρειτανῶν» (ἔτος 1648) καὶ «τῶν ἀχρειδιανῶν» (ἔτος 1683) ([93]). Καὶ ὁ Σμὶθ ἀποκαλεῖ ταύτην «τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Ἀχριδιανῶν». Ὁ ναὸς οὗτος περὶ τοῦ ὁποίου ἀρκετὰ γράφει ὁ Πασπάτης (Βυζ. Μελέται σ. 360-361) ἔκειτο μεταξὺ Μουχλίου καὶ Σαλματομβρουκίου. Ἡ ἐν τῷ τουρκικῷ ἐγγράφῳ ἀναφερομένη συνοικία «Χαμαμτζί Μουχιδὶν» ἴσως εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Σκαρλ. Βυζαντίου σημειουμένην ἐν τῷ τμήματι Μπαλατᾶ ὑπὸ ἀρ. 312 «Τζαμτζῆ-Μουχιεδίν». Ἡ ἑβδόμη ἐκκλησία εἶναι ἡ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ποτηρᾶ. Ἡ ὀγδόη εἶναι ἡ παρὰ τὴν Πύλην τοῦ Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ (κατόπιν Δαούτπασα καπισί) ἐκκλησία τῆς Παναγίας. Ὁ du Cange ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μαρτυριῶν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, Σκυλίτζη καὶ ἄλλων γράφει ὅτι τὸ πρῶτον ὁ ναὸς οὗτος ἦτο μικρὸς εὐκτήριος οἶκος (oratorium) τὸν ὁποῖον κατ᾽ ἀρχὰς ἔκτισε Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, καὶ ἔκειτο πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ. Τὸν ναὸν τοῦτον τῆς Θεοτόκου ἐπιλεγόμενον καὶ «τῆς Ράβδου» ἀνεκαίνισεν ἔπειτα, ὡς καὶ πολλοὺς ἄλλους, Βασίλειος ὁ Μακεδών. ([94]) Διὰ τὸν ναὸν τοῦτον ὁ Σμὶθ σημειώνει «τῆς Παναγίας Χρυσαλειφεινῆς (Χρυσαληθινῆς), εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων «οἱ ὁποῖοι εἰσὶν εἰς τὰς πρὸς τὴν Προποντίδα ὁδούς, οὐ μακρὰν τῆς Πύλης Ψαμάθια» ([95]). Ὁ Πατεράκης ὀνομάζει τὴν ἐκκλη-

---

([92]) Περιοδ. Φιλ. Συλλόγου Κ/πόλεως, τόμ. ΚΠ, σ. 120,129.

([93]) Μ. Γεδεών, ἔνθ. ἀν. σ. 22,23.

([94]) Du Cange, Con/polis Christiana, Βιβλ. IV κεφ. VI σ. 119. Ὁ ἡμέτερος Βυζάντιος (Κ/πολις Α. σ. 296), γράφει τὰ ἑξῆς σχετικά: «παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ, ἔκειτο ὁ τῆς Θεοτόκου, ἐπιλεγόμενος τῆς Ράβδου, διότι ὁ κτίτωρ αὐτοῦ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐν αὐτῷ ἀπέθετο τὴν ράβδον τοῦ Μωϋσέως».

([95]) Περιοδ. Φιλ. Συλλόγου, ἔνθα ἀνωτέρω σ. 126.

σίαν ταύτην «Ἡ Χρυσαλιθινῆ» (sic), ὁ δὲ Τρύφων «Θεοτόκου Ψαμάτια μαχαλᾶ». (περιοδ. Φιλ. Συλλόγου ἔτος ΛΘ, Μ' καὶ ΜΑ' σ. 120, 129 «Ἐκκλ. Ἀλήθεια» τόμ. Κ. σ. 523). Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ ἢ δὲν ἐκτίσθη μετὰ τὴν πυρκαϊὰν ἢ μᾶλλον ἐκάη ἐκ νέου κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τοῦ 1782.

Ἡ ἐνάτη ἐκκλησία ἡ τοῦ Ταχτᾶ Μιναρέ, εἶναι ἡ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου, περὶ τῆς ὁποίας ἀναφέρει καὶ ὁ Ὑψηλάντης κατατάσσων αὐτὴν μεταξὺ τῶν πυρποληθεισῶν. Ἡ δεκάτη εἶναι ἡ ἐν τῷ Σαρμασικίῳ, συνοικίᾳ Χατζῆ Μουχιδδίν, γνωστὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἡ ἑνδεκάτη τὴν ὁποίαν ἀναφέρει τὸ τουρκικὸν ἔγγραφον, εἶναι ἡ ἐν Τεκφοὺρ Σεραγίῳ παρὰ τὴν πλατεῖαν Ἀραμπατζιλὰρ ἐν τῇ συνοικίᾳ Τσακιραγᾶ ἐκκλησία τῆς Παναγίας. Τὴν συνοικίαν ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Σκ.Βυζάντιος ὡς κειμένην ἐν τῷ τμήματι Ἐδιρνεκαπουσὶ ὑπὸ ἀρ. 85. Κατόπιν τῆς ῥητῆς ταύτης καὶ σαφοῦς μαρτυρίας τὰ ὅσα γράφει ὁ μακαρίτης Ξ. Σιδερίδης (Φιλ. Συλλ. Περιοδικόν, ἔνθ. ἀν. σ. 127) περὶ τοῦ ναοῦ Ἀραμπατζιλὰρ μεϊτανί, τὸ ὁποῖον, (μεϊτάνι) ὁ Σμὶθ μετέτρεψεν εἰς ἀραβικὴν ἀγορὰν (Arabian market-place), ὅτι δλδ. εἶναι τοῦ Σαλματομβρουκίου ἀποδεικνύονται ὄχι ὀρθά· ἡ ἐκκλησία Σαλματομβρουκίου, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, σημειώνεται ἰδιαιτέρως ἐν τῷ ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ. Ἡ δωδεκάτη ἡ καὶ τελευταία εἶναι ἡ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τῆς Ξυλοπόρτης. Ἡ συνοικία Μουσταφᾶ-πασᾶ-Ἀττὶκ εἶναι μεταξὺ Μπαλατᾶ καὶ Ἀϊβὰν-σεραγίου. Εἶναι ὁ ναὸς τὸν ὁποῖον ὁ Πατεράκης ἀποκαλεῖ «Κανανοῦ Ἅγιος Δημήτριος» σημειώνων μετ' αὐτὸν «Παλύνου Παναγία».

ΕΓΓΡΑΦΑ Αδ

Ἀριθμὸς ἐγγράφου 4

(Echos d'Orient 1929 σ. 401) σελ. 64-66

Διαταγὴ εἰς τὸν Καδῆν τῆς περιφρουρήτου πόλεως (Σταμποὺλ) καὶ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀρχιτεκτόνων. . . .

Ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν τῆς δικαιοσύνης θρόνον μου τὰ ἀκόλουθα· ἐπειδὴ οἱ ἔγκριτοι (πρεσβύτεροι) τοῦ Σαΐτ Ὀμέρ, μιᾶς τῶν συνοικιῶν τῆς εἰρημένης περιοχῆς (Σταμπούλ), ἐμφανισθέντες πρὸ τοῦ ἱεροδικαστηρίου εἶπον· «κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον εἶναι ἀναγκαία ἡ κατεδάφισις τῆς προσφάτως κτισθείσης ἐκκλησίας κειμένης πλησίον τοῦ μικροῦ τεμένους (μασγιδίου) τῆς εἰρημένης συνοικίας·» ἐγένετο ἔρευνα ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν μουσουλμάνων τῆς Κοινότητος. Συνεπείᾳ τῆς ἐρεύνης ταύτης τέσσαρες ἐκ τῶν δικαίων μου-

σουλμάνων ἐμαρτύρησαν ὅτι ἡ εἰρημένη ἐκκλησία τυγχάνει νέα καὶ δὴ ἑξήκοντα περίπου ἐτῶν. Δεκτῆς γενομένης τῆς μαρτυρίας ταύτης τῶν ἐγκρίτων οὗτοι ἀπεφάνθησαν ὡς ἕπεται· «ἐκρίθη κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον ἀναγκαία ἡ κατεδάφισις τῆς ἐκκλησίας» τοῦτο δὲ σαφῶς κατεχωρήθη ἐν τῷ οἰκείῳ βιβλίῳ. Ἐξ ἄλλου πάλιν ἡ ὁμὰς τῶν ἀπίστων παραπονεθεῖσα διὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπέδειξεν εἰς τὸν Αὐτοκρατορικόν μου θρόνον ἔγγραφον, καθ' ὃ ἐδήλωσαν οὗτοι (=οἱ ἄπιστοι) ὅτι ὁ μακαρίτης Σουλτάνος Μεχμὲτ Χὰν ἐξορίστους(=σουργκιοὺν) ὄντας τοὺς δυστυχεῖς τούτους μετῴκησεν ἐνταῦθα καὶ ὥρισεν εἰς αὐτοὺς μίαν συνοικίαν καὶ μίαν ἐκκλησίαν· «καὶ ἀπόφασις τοῦ ἱεροῦ δικαστηρίου, εἶπον, εὐσπλαγχνίσθη ἡμᾶς οὕτως ὥστε ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατοικοῦμεν ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ καὶ φοιτῶμεν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐκκλησίαν. Κατὰ δὲ τὸν χρόνον, προσέθηκαν, τοῦ ἀειμνήστου Σουλτὰν Σελὴμ ὅτε ἐγένετο ἐξέτασις καὶ ἐπιθεώρησις (γιοκλαμᾶς) τῶν ἐκκλησιῶν καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι κατηδαφίσθησαν, ἡ ἐκκλησία αὕτη ὡς ἀρχαία δὲν κατηδαφίσθη, εἰς ἐπίμετρον δὲ ἐδόθη εἰς ἡμᾶς καὶ τίτλος ἰδιοκτησίας» (τεμεσσούκ).

Τούτου ἕνεκα διέταξα ὅπως διὰ τῆς ἐπὶ τόπου μεταβάσεως τοῦ ἀρχιτέκτονος ἐξετασθῇ ἐνώπιον πολλῶν μουσουλμάνων καὶ ἀπίστων ἐὰν ἡ ἐντὸς τῆς αὐλῆς μὴ μουσουλμάνου κειμένη ἐκκλησία αὕτη τυγχάνῃ νέα ἢ ἀρχαία, ἀφ' οὗ δὲ ἐρευνηθῇ κατὰ βάθος ἡ ὑπόθεσις δι' ἐκτενοῦς ἐκθέσεως ὑποβληθῇ πρὸ τοῦ ὑψηλοῦ μου θρόνου. Ὁ ὀνόματι Χαϊρετὶν κυβερνητικὸς ἀρχιτέκτων μετά τινος γνωστοῦ ἀτόμου δὶς ἐπεσκέφθη τὸν εἰρημένον τόπον, ἐρεύνης δὲ γενομένης ἐνώπιον πολυαρίθμων μουσουλμάνων καὶ ἀπίστων ἀπεδείχθη ὅτι ὑπῆρχεν ἐκκλησία ἐντὸς τῆς αὐλῆς μὴ μουσουλμάνου ὑπηκόου, καὶ ὅτι οἱ τρεῖς τοῖχοι καὶ ἡ στέγη ἐκτίσθησαν μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σουλτάνου Μεχμὲτ Φατήχ· πρὸς τούτοις κατεδείχθη ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος ἑνὸς τοίχου εἶναι ἔργον ἀπίστου· μετὰ προσοχῆς δὲ ἐξετάσεως γενομένης σαφῶς ἐφανερώθη ὅτι ὁ χῶρος ἱεροῦ βήματος δὲν κατεσκευάσθη ἐκ παλαιοῦ τοίχου ἀλλ' ὅτι ἐγένετο διὰ σκαφῆς τοῦ τοίχου. Ἄλλως τε ἀρχαία ἐκκλησία εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία οὐ μόνον πρὸ τῆς Ἁλώσεως ἐκτίσθη, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Ἅλωσιν διετηρήθη ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει (ἐξηκολούθει νὰ ἦναι οἶκος προσευχῆς)· ἐὰν δὲ κατηδαφίσθη ἔδει νὰ ἀποκατασταθῇ (εἰς τὴν προτέραν θέσιν) δι' ἀδείας τοῦ ἱεροδίκου. Ἠρωτήθησαν οἱ ἄπιστοι ἐὰν ἦναι κάτοχοι ἀποφάσεως ἱεροδικαστικῆς ἢ ἱεροῦ τίτλου (χοτζετίου) περιέχοντος τὰ εἰρημένα στοιχεῖα· εἰς ἀπάντησιν οὗτοι ἐπέδειξαν ἱερὰν ἀπόφασιν φέρουσαν τὸ σουλτανικὸν μονόγραμμα (τουρὰν) καὶ ἐκδοθεῖσαν τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν Ἅλωσιν. Τὸ περιεχόμενον τοῦ τεζκερὲ τὸν ὁποῖον ἐκόμισαν παρὰ τοῦ Τσακὴρ βέη, ἀρχιαστυνόμου (96) τῆς πόλεως,

96) Τὴν λέξιν «σούμπασι» ἡρμήνευσα διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιαστυνόμος. Βλέπε τὴν λέξιν σούμπασι ἐν Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τόμ. ΚΒ.' σελ. 154γ.

διαλαμβάνει ὅτι ἐντὸς τῆς Κων/πόλεως εἰς τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον «σκιὰς τοῦ Παπᾶ Φλώρου» ὑπάρχει ἀρχαία ἄνευ μαρμάρων ἐκκλησία καὶ ὅτι αὕτη τυγχάνει ἰδιοκτησία των τὴν ὁποίαν δικαιοῦνται νὰ ἐκποιήσωσιν ἢ νὰ δωρήσωσιν ἢ νὰ μεταβάλωσιν εἰς ἀφιέρωμα (βάκφ). Ἐν τούτοις ἐν τῇ εἰρημένῃ ἀποφάσει δὲν καθορίζεται ἂν ὁ ἰδιοκτήτης εἶναι μὴ μουσουλμάνος ὑπήκοος· καὶ ἐὰν δὲ καθωρίζετο τοῦτο καὶ πάλιν δὲν θὰ ἀπεδεικνύετο ὅτι ἡ ἐκκλησία θὰ παρέμεινεν εἰς χεῖράς του ὑπὸ τοὺς προτέρους ὅρους, ἴσως δὲ καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἐκκλησία δὲν κατεγράφη ὡς ἰδιοκτησία. Πλὴν τούτου ὁ ὀνόματι Χαλὶλ προσήγαγεν ἐνσφράγιστον τεζκεκερὲν διὰ τοῦ ὁποίου δηλοῦται μὲν ὅτι ἡ πλησίον τῶν Ἓξ Μαρμάρων κειμένη καὶ ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ ἱερέως τοῦ ὀνομαζομένου Μπισοκλὸζ διατελοῦσα ἐκκλησία τυγχάνει ἀρχαία, ἀλλὰ συνάμα ὅτι ἔπαυσε νὰ τελῆται ἐν αὐτῇ ἡ λατρεία ἀπὸ ἑξήκοντα ἓξ ἐτῶν καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ἀφεθῇ εἰς χεῖρας μὴ μουσουλμάνου ὑπὸ τὴν τοιαύτην αὐτῆς ἰδιότητα. Ὅθεν διατάσσω ὅπως ἅμα τῇ λήψει τῆς ἱερᾶς μου ἀδείας αὐτοπροσώπως μεταβῇς εἰς τὴν εἰρημένην ἐκκλησίαν καὶ κατεδαφίσῃς αὐτὴν ἐκ βάθρων μὴ ἀφήνων ἴχνος οἰκοδομῆς· ἐγγράφως δὲ νά μοι δηλώσῃς ὅτι ἔλαβες εἰς χεῖράς σου τὴν ἱερὰν μου διαταγήν. Ἐδόθη εἰς τὸν Χασὰν καὶ τὸν Μουσταφᾶν.

24 Ρεμπίουλ-ἐβὲλ 972

27 Ὀκτωβρ. 1564.

Α δ 2 σ. 64 (Echos d'Orient 1929 σ. 401)

Διαταγὴ εἰς τὸν Καδῆν τῆς πόλεως (Σταμπούλ)

Οἱ ἄπιστοι ἁλιεῖς παρουσιάσαντες ἔγγραφον εἰς τὸν Αὐτοκρατορικόν μου θρόνον ἐγνωστοποίησαν ὅτι ἡ ἔξω τῆς Πύλης Μπαλατᾶ κτισθεῖσα ἐκκλησία αὐτῶν ἐκλείσθη κατόπιν ἱερᾶς μου διαταγῆς καὶ ἠμποδίσθη ἡ εἰς αὐτὴν εἴσοδος. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγνώσθη ὅτι ἡ εἰρημένη ἐκκλησία προηγουμένως ἦτο οἰκία, ὁ δὲ ὅμιλος τῶν ἀπίστων ἔκτισεν ἐπ' αὐτῆς ἐκκλησίαν, καὶ τοιουτοτρόπως ἡ οἰκοδομὴ κατέστη ὑψηλοτέρα ἀπὸ τὰς πέριξ οἰκίας, διέταξα νὰ κατεδαφισθῇ ἡ ἐκκλησία αὕτη καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τόπος διὰ τὰς ἄλλας οἰκίας.

Τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης ἀνέθηκα εἰς τὸν ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν μου ([97]) Ἀλῆ — οὗ ἡ ἰσχὺς αὐξηθείη— διέταξα δὲ εἰς αὐτὸν

---

[97]) Τὸ τουρκικὸν κείμενον χρησιμοποιεῖ τὰς λέξεις «μουτεφερικαλαρινтὰν σεκμπάν»· Οἱ μουτεφερικὰ (λέξις ἀραβικὴ=τεφρὶκ, (χωρίζω) παθητικὴ μετοχὴ μουτεφερικὰ= ξεχωριστὸς) ἦσαν οἱ ἐκλεκτότεροι (διαλεγμένοι) στρατιῶται. Τὸ σεκμπάν, περσικὴ λέξις, (κυνοφύλαξ κατὰ λέξιν) εἶναι τὸ ἴδιον πρὸς τὸ σεϊμὲν (=παραφθορὰ τοῦ σεκμπάν) καὶ σημαίνει πεζὸς στρατιώτης.

τὸ κάτωθι· «νὰ μεταβῇς αὐτοπροσώπως ἐπὶ τόπου συμφώνως τῇ διαταγῇ μου, καὶ νὰ ἐνεργήσῃς τὴν κατεδάφισιν ὅλων τῶν ἐσχάτως κτισθεισῶν καὶ θεωρουμένων περιττῶν οἰκιῶν· διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἀνοιγῇ τόπος διὰ τὰς ἄλλας οἰκίας. Εἰς οὐδένα θὰ ἐπιτρέψῃς ἀναβολῆς πρόφασιν ἐναντίαν πρὸς τὴν διαταγήν μου· αὐστηρῶς δὲ νὰ παραγγείλῃς εἰς τὸν ὅμιλον τῶν ἀπίστων ὅπως τοὐντεῦθεν μὴ ἐπιχειρήσωσι νὰ συνέλθωσιν ἐν τῇ εἰρημένῃ οἰκίᾳ πρὸς τέλεσιν λατρείας. Νὰ δηλώσῃς ὡσαύτως εἰς τοὺς πέριξ κατοικοῦντας Μουσουλμάνους ὅτι θὰ τιμωρηθῶσιν, ἐὰν μανθάνοντες, ὅτι οἱ ἄπιστοι συνῆλθον ἐν τῇ προμνησθείσῃ οἰκίᾳ ἢ ἐπεχείρησαν νὰ οἰκοδομήσωσιν ἐπὶ τοῦ κατεδαφισθέντος κτιρίου, δὲν εἰδοποιήσωσι τὰς ἁρμοδίους ἀρχάς. Ἂς γνωρίζωσι λοιπὸν τοῦτο. Δὲν θὰ ἐπιτρέψῃς ἐνέργειαν ἀντίθετον πρὸς τὸν ἱερὸν νόμον καὶ τὴν διαταγήν μου. Ἐδόθη εἰς τὸν Ἀγᾶν

2 Ὀκτωβρ. 1565. τῇ 8 Ρεμπιοὺλ-ἐβὲλ 973

Α δ 3 σ. 140

Ἐγνωστοποίησαν ἡμῖν ὅ,τε τῆς Κων/πόλεως καὶ τῶν ἐξαρτημάτων Πατριάρχης τῶν Ρωμαίων καὶ ὁ κληρικὸς ὅμιλος ὅτι ὁ ἐν Κων/πόλει καὶ ἐντὸς τῆς πύλης Φαναρίου κείμενος καὶ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πορθητοῦ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων εὑρισκόμενος, εἰς κατοικίαν δὲ τῶν ἑκάστοτε Πατριαρχῶν χρησιμεύων γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ναὸς εἶναι ἕνεκα τῆς πολυκαιρίας σαθρός, ἀπειλούντων πτῶσιν τῶν τοίχων καὶ τῆς στέγης αὐτοῦ καὶ ὅτι αἴφνης καταρρέων πιθανὸν νὰ προξενήσῃ τὸν θάνατον πολλῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ ἐπειδὴ πρὸς τούτοις ἐδήλωσαν ὅτι καὶ τὰ πατριαρχικὰ δώματα καὶ τὰ οἰκήματα τῶν κληρικῶν ὡς καὶ ἡ πέριξ αὐλὴ καὶ οἱ τοῖχοι καὶ ὁ κῆπος ὡς πεπαλαιωμένα χρήζουσιν αὐτοψίας ἐγράφη πρὸς τὸν βεζίρην ἡ παροῦσα αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ ὅπως ἐκδοθῇ κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον ἡ νενομισμένη ἀπόφασις τῆς αὐτοψίας ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐπισκευὴ τῶν προμνησθέντων μερῶν.

23 Φεβρουαρίου 1699. Μέσα Ζιλκατὲ 1110

Α δ 4 σ. 137

Διαταγὴ πρὸς τὸν Καζασκέρην τῆς Ἀνατολῆς, τὸν Καδῆν τῆς Σταμποὺλ καὶ τὸν πρῶτον αὐτοκρατορικὸν ἀρχιτέκτονα Ἐλχὰτζ Μεχμέτ

Διάταγμά μου καθ' ὃ δὲν θὰ ἐπισκευασθῶσιν ἀλλὰ θὰ μένωσιν ἐν ᾗ εὕρηνται καταστάσει τὰ κατὰ τὴν ἐσχάτως γενομένην πυρκαϊὰν πυρποληθέντα ἐν Σταμποὺλ δὲ παρὰ τὴν πύλην Φαναρίου καὶ ἐντὸς τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας Φαναρίου ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου πατριάρχου κατοικούμενα δώματα,

ώς καὶ οἱ καταστραφέντες κέραμοι καὶ τὰ κρημνισθέντα μέρη. Κατὰ ταῦτα σεῖς οἱ προαναφερόμενοι ὀφείλετε νὰ προσέξητε ὅπως ἐπ᾽ οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέψητε τὴν ἐπισκευὴν τῶν πατριαρχικῶν δωμάτων καὶ τῶν κεράμων ὡς καὶ τῶν ἄλλων μερῶν. Πρὸς τοῦτο θὰ δώσητε τὰς δεούσας διαταγὰς εἰς τοὺς καλφάδες. Καὶ σὺ ὁ αὐτοκρατορικὸς ἀρχιτέκτων θὰ διατάξῃς αὐστηρῶς τοὺς ἁρμοδίους καλφάδες καὶ λοιποὺς νὰ μὴ ἐπιχηρήσωσιν οἱανδήποτε ἐξ ὀπτῶν ἢ μὴ ὀπτῶν (κερπιτσίων), ἀσβέστου ἢ οἱουδήποτε ἄλλου ὑλικοῦ ἐπισκευὴν τῶν καταστραφέντων μερῶν τῆς ὡς ἄνω περιγραφείσης ἐκκλησίας. Οὕτως ὥστε ἐὰν παρὰ τὰς διακελεύσεις τοῦ φιρμανίου μου τεθῇ λίθος, ἢ κέραμος, ἢ πλίνθος, ἢ ἄσβεστος ἢ ἄλλο τι ὑλικὸν νὰ ἐπιβληθῇ παραδειγματικὴ τιμωρία.

Τῆς παρούσης διαταγῆς μου ἓν ἀντίγραφον νὰ κατατεθῇ ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ δικαστηρίου τῆς Σταμποὺλ καὶ τὸ ἕτερον ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ πρώτου ἀρχιτέκτονος καὶ νὰ ἐπιβλέψῃς ὅπως μὴ διενεργηθῇ τι οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἐλάχιστον ἀντίθετον πρὸς τὸ παρὸν φιρμάνιον.

28 Φεβρ. 1739. 'Αρχὰς Ζιλχιτζὲ 1151

Α δ 5 ἀριθμ. 110 σελ. 81-82

Διαταγὴ εἰς τὸν ἐνδοξότατον Χαλὴλ ἀρχιμάγειρον ἐντεταλμένον τὰς ἐπισκευὰς τῆς Σταμποὺλ

Πρὸ χρόνων οἱ ἄπιστοι πλησίον τῆς πύλης Φαναρίου τῆς οὔσης ἐκ τῶν πυλῶν τῶν ὀχυρωμάτων Κωνσταντινουπόλεως ἐχρησιμοποίησαν ὡς ἐκκλησίαν τὸν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Χιδὶρ-ἰλιάς (Ἁγίου Γεωργίου) κείμενον δὲ παρὰ τὴν εἰρημένην πύλην Πύργον, ἀφοῦ δὲ διεκόσμησαν αὐτὸν δι᾽ εἰκόνων τελοῦσιν αὐτόθι τὰ τῆς λατρείας των. Ἐπειδὴ δι᾽ ἐρεύνης ἐπὶ τόπου ἀπεδείχθη ὅτι ἔπραξαν τὰ ἀνωτέρω παρὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἱεροῦ νόμου, ἐδόθη διαταγὴ ὅπως μὴ χρησιμοποιῶσι τὸν προμνησθέντα πύργον ὡς ἐκκλησίαν. Καίτοι δὲ ἐκλείσθη ἡ πύλη ἐν τούτοις ἐγνώσθη ὅτι οἱ πέριξ ἄπιστοι εἰσελθόντες διά τινος ὁδοῦ εἰς τὸν πύργον καὶ στολίσαντες αὐτὸν δι᾽ εἰκόνων ἐκτελοῦσι παρὰ τὸν νόμον καὶ τὴν διαταγήν μου τὰ τῆς θρησκείας των. Διατάσσεσαι λοιπὸν ὅπως ἐνεργῶν συμφώνως πρὸς τὴν διαταγήν μου μὴ ἐπιτρέψῃς τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐκ νέου ὑπερβασίας. Καὶ ἐνοικιάσθη ὁ ῥηθεὶς πύργος ἐκ μέρους τοῦ δημοσίου ὅπως χρησιμοποιῆται ὡς στρατὼν τῶν Γενιτσάρων τοῦ τσορμπατζῆ ([98]), ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἐντεῦθεν ἠνοχλοῦντο αἱ εἰς κατοικίαν γυναικῶν προωρισμέναι συνοικίαι, διετύπωσαν δ᾽ ἐπανειλημμένως παράπονα οἱ ἰδιοκτῆται τῶν πέριξ οἰκημάτων διὰ τὰς ἐπιθέσεις καὶ ὑπερβασίας τῶν Γενιτσάρων καὶ ἐπέτυχον οἱ δυστυχεῖς κατόπιν ἀναφορᾶς καὶ ἀπόφασιν περὶ τῆς τοιαύτης πολιτείας τῶν

---

98) Λοχαγὸς τῶν Γενιτσάρων.

Γενιτσάρων έθεωρήθη έξ εὐσπλαγχνίας ἀναγκαία ἡ ἐκεῖθεν ἔξωσις τῶν τελευταίων. Ἐπειδὴ δὲ πασιφανὲς τυγχάνει ὅτι καὶ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὑρισκομένου τοῦ πύργου οἱ πέριξ ἄπιστοι εἰσερχόμενοι διά τινος ὁδοῦ εἰς αὐτὸν θὰ ἐπεχείρουν νὰ χρησιμοποιήσωσιν αὐτὸν ὡς ἐκκλησίαν καὶ νὰ τελῶσιν ἐν αὐτῷ τὰ τῆς λατρείας των, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου ὅπως οἱ ἐν ταῖς μουσουλμανικαῖς χώραις ἄπιστοι κτίζωσιν ἐκ νέου ἐκκλησίας ἢ χρησιμοποιῶσιν ἄλλα μέρη ὡς ἐκκλησίας, ἀρκῶνται δὲ εἰς τὰς ἐκκλησίας αἱ ὁποῖαι ἔμειναν εἰς τὰς χεῖράς των ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σουλτὰν Φατὶχ διατάσσω νὰ κατεδαφισθῇ ὁ ρηθεὶς πύργος, νὰ ἐξωσθῶσιν οἱ ἐν αὐτῷ κατοικοῦντες Γενίτσαροι, καὶ τὰ μὲν ἐρείπια τοῦ πύργου νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς συνοικίας ἐχούσας ἀνάγκην ἐπιδιορθώσεως, τὸ δὲ οἰκόπεδον νὰ ἐκποιηθῇ καὶ τὸ ἀντίτιμον νὰ διατεθῇ διὰ τὰς ἐν γένει οἰκοδομάς.

Ἐπὶ τούτοις ἐξεδόθη τὸ παρὸν φιρμάνιόν μου.

22 Ὀκτωβρίου 1725. Περὶ τὰ μέσα Σεφὲρ 1137

Α δ 6 Ἀριθμ. ἐγγράφου 146. σελ. 125-128

Διαταγὴ πρὸς τὸν Καδῆν τοῦ Γαλατᾶ Σεῒχ Μεχμὲτ Σαῒτ

Οἱ ἐν Διπλοκιονίῳ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἀμπὰς ἀγᾶ Ρωμηοὶ ἱκετευτικῶς ἀπετάθησαν πρὸς τὸν εὐδαίμονα θρόνον μου αἰτούμενοι ὅπως ἐπισκευασθῶσιν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παλαιοῦ των σχεδίου τόσον ἡ κειμένη ἐν τῇ εἰρημένῃ συνοικίᾳ ἐκκλησία γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἐκκλησία τῆς Παναγίας», συγκαταλεγομένη μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πορθητοῦ ἀφεθεισῶν εἰς χεῖρας τῶν Ρωμηῶν, ὅσον καὶ τὰ δωμάτια (κελλία) τῶν ἱερέων ἐπειδὴ καὶ ἐκείνη καὶ ταῦτα εἶναι κατερειπωμένα ἐκ τῆς πολυκαιρίας.

Ὅθεν συμφώνως πρὸς τὸ ἔνδοξον φιρμάνιον ἐστάλη ἐπὶ τόπου ὁ ναΐπης Ἀβδουλλάχ· οὗτος ὁμοῦ μετὰ τοῦ διορισθέντος κλητῆρος (μουμπασὴρ) Ἰμπραχὴμ ὡς καὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων Ἐλχὰτζ (=χατζῆ) Μεχμὲτ Χαλιφέ, Ἐλχὰτζ Ἀχμὲτ Χαλιφέ, καὶ τοῦ Κιουτσοὺκ Μεχμὲτ Χαλιφέ, καὶ μετὰ τοῦ βοϊβόδα (=διοικητοῦ) τοῦ Γαλατᾶ Ἐλχὰτζ Ἀχμὲτ καὶ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ρηθέντος Ἰμπραχὴμ Ὀσμὰν ἐφέντη καὶ πλήθους μουσουλμάνων καὶ ἀπίστων ἔφθασαν εἰς τὴν ὡς ἄνω ἐκκλησίαν καὶ συνεκρότησαν συμβούλιον. Οἱ δὲ ἐπίτροποι τῆς μνημονευθείσης ἐκκλησίας, ἤτοι Γιαννάκης καὶ Μάρκος καὶ οἱ γέροντες παπᾶ Νικόλαος, Γεώργιος, Γεωργαντᾶς, Παναγιώτης καὶ Γιαννάκης καὶ ἄλλοι εἶπον· ἡ ἐκκλησία αὕτη τῆς Παναγίας τυγχάνει ἀρχαία, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πορθητοῦ ὑφισταμένη, ἔχει δὲ ἀπόλυτον ἀνάγκην ἐπισκευῆς, σᾶς εἰδοποιοῦμεν διὰ νὰ προβῆτε εἰς αὐτοψίαν

καὶ δοθῇ ἡ πρὸς ἐπισκευὴν ἄδεια συμφώνως πρὸς τὸ φιρμάνιον τηρουμένων ἐπακριβῶς ὅλων τῶν ἐν αὐτῷ διαγραφομένων διαστάσεων (ὕψους-πλάτους).

Οἱ ρηθέντες, καδής, ἀρχιτέκτονες, κλητὴρ καὶ ὁ ἐπίτροπός του Ὀσμάν, οἱ ἱμάμηδες καὶ μουεζίνιδες τοῦ τόπου ὡς καὶ ἄλλοι μουσουλμάνοι ἐξετάσαντες διεῖδον ὅτι ἥ τε ἐκκλησία καὶ αἱ θύραι τοῦ περιτειχίσματος καὶ τὰ δωμάτια τῶν ἱερέων ὄντα σεσαθρωμένα χρῄζουσιν ἀμέσου ἐπισκευῆς. (Μετὰ ταῦτα ὀνομάζονται οἱ εἰδήμονες μάρτυρες Μουσουλμάνοι: Μεχμὲτ υἱὸς τοῦ Μεχμέτ, Ὀσμὰν ἐφέντης υἱὸς τοῦ Ἀχμέτ, Χαλὴλ ἐφέντης υἱὸς τοῦ Μεχμέτ .... καὶ ἄλλοι ὑπερβάντες τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ἀκολουθεῖ λεπτομερὴς περιγραφὴ τῶν διαστάσεων τῶν τοίχων, παραθύρων, θυρῶν. Πρὸς νότον καὶ πρὸς βορρᾶν ὁ ναὸς εἶχεν ἀνὰ ἓξ παράθυρα, πρὸς ἀνατολὰς πέντε καὶ πρὸς δυσμὰς τρία· τρεῖς θύρας εἶχε πρὸς δυσμάς, πρὸς νότον καὶ πρὸς βορρᾶν τὴν θύραν δι᾽ ἧς ἐξήρχοντο αἱ γυναῖκες· τὰ δωμάτια τῶν ἱερέων ἦσαν τέσσαρα, τρεῖς δὲ αἱ θύραι τῆς αὐλῆς τῆς ἐκκλησίας.) Ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν ἀνωτέρω προσώπων ἐγνώσθη ὅτι ἡ εἰρημένη ἐκκλησία εἶναι ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πορθητοῦ εὑρισκομένων εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ρωμηῶν· κατερειπωθεῖσα δὲ διὰ τῆς παρελεύσεως πολλοῦ χρόνου ἔχει ἀνάγκην ἐπισκευῆς· ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἐπισκευῶν νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ φερμάνιον οὐδὲ κατ᾽ ἐλάχιστον ἐπιτρεπομένης τῆς παραβάσεως τῶν ἐν αὐτῷ περὶ ὕψους καὶ πλάτους διατάξεων.

2 Μαΐου 1730. Περὶ τὰ μέσα Ζιλκαδὲ 1142

Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐγράφησαν διαταγαὶ εἰς τὸν καδὴν τῆς πόλεως Μεχμὲτ Ρασὶτ διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς πυρποληθεισῶν ἐκκλησιῶν ἤτοι τῆς Παναγίας Σαλματομβρουκίου, τῆς ἐν τῇ συνοικίᾳ Νισαντζῆ Τζαφὲρ Παναγίας, τῆς ἐν ἔξω τῆς πύλης Μπαλατᾶ ἐν τῇ συνοικίᾳ Καρὰ-μπὰς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τῆς ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Μπαλατᾶ ἐν τῇ συνοικίᾳ Χατζῆ Ἰσᾶ ἐκκλησίας τῆς μικρᾶς Παναγίας, τῆς ἐν Ἐδιρνὲ-καποὺ, ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀλῆ πασάϊ ἀτίκ, ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς ἐν τῇ πόλει, συνοικίᾳ Χαμαμτζῆ Μουχιδίν, ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τῆς ἐν τῇ συνοικίᾳ Τεβκἰϊ Τζαφὲρ ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς ἐν Δαοὺτ πασᾶ ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, τῆς ἐν τῇ πύλῃ τοῦ Φαναρίου, ἐν τῇ συνοικίᾳ Ταχτα-Μιναρὲ ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς παρὰ τὴν πύλην Ἀδρ/πόλεως (Ἐδιρνὲ-καποὺ), ἐν τῇ συνοικίᾳ Χατζῆ Μουχιδίν, ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῆς ἐν Τεκφοὺρ Σεραγίῳ, παρὰ τὴν πλατεῖαν Ἀραμπατζιλάρ, ἐν τῇ συνοικίᾳ Τσακὶρ ἀγᾶ, ἐκκλησίας τῆς Παναγίας καὶ τῆς ἐν τῇ συνοικίᾳ Μουσταφᾶ πασάϊ ἀτὶκ ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Α δ 7   Ἀριθμὸς ἐγγράφου 147   σελ. 118

Περὶ τῆς αὐτοψίας τῆς γενομένης μετὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐν Διπλοκιονίῳ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἀμπὰς ἀγᾶ κειμένης ἐκκλησίας τῆς Παναγίας.

Διαταγὴ πρὸς τὸν Καδῆν Γαλατᾶ Σεΐχ Μεχμὲτ Σαΐτ.

Οἱ ἐν τῇ κωμοπόλει Διπλοκιονίου, οὔσῃ ἐκ τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ Γαλατᾶ, κατὰ τὴν συνοικίαν Ἀμπὰς ἀγᾶ κατοικοῦντες ὑπόφοροι ραγιάδες ρωμηοὶ ἐλθόντες ἐγνωστοποίησαν ὅτι ἡ ἐν τῇ εἰρημένῃ συνοικίᾳ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιῶν τῶν ἐναπολειφθεισῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πορθητοῦ, οὖσα ἑτοιμόρροπος ἐπεσκευάσθη καὶ ἀπετελειώθη συμφώνως πρὸς τὴν ἱερὰν ρήτραν (=φετβᾶν) καὶ τὴν ἱερὰν διαταγήν μου τὰς ἐκδοθείσας ἤδη προηγουμένως. (Πρὸς ἐξέτασιν τῆς γενομένης ἐπισκευῆς καὶ ἔλεγχον ἀπεστάλησαν οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ οἱ λοιποὶ ἀναφερόμενοι ἐν τῷ προηγουμένῳ ἐγγράφῳ ἀφ' οὗ προηγουμένως ὑπεβλήθη αἴτησις τῶν ἐπιτρόπων τῆς εἰρημένης ἐκκλησίας Γιαννάκη καὶ Μάρκου. Εὑρέθησαν δὲ τὰ γενόμενα σύμφωνα πρὸς τὴν ἀπόφασιν (ἰλιὰμ) καὶ τὸν τίτλον (χοτζέτιον) τὸν εἰς χεῖρας τῶν ἐπιτρόπων).

Τὸ παρὸν ἐγράφη ἵνα μὴ παρασχεθῇ ἀφορμὴ πρὸς νέαν ἔρευναν βιαζομένων οὕτω καὶ ἐνοχλουμένων τῶν ἐνδιαφερομένων. (Καὶ διὰ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν ἐστάλησαν διαταγαὶ εἰς τὸν Καδῆν πόλεως).

5 Ἰουλίου 1730.   Τέλη Ζιλχιτζὲ 1142

Α ε 1—3 καὶ **Α** στ 1—2 ***(Γεγονότα ἀναφερόμενα εἰς ὀφφικιάλους τοῦ Οἰκ. Π/χείου καὶ εἰς ἄλλους σημαίνοντας Φαναριώτας καὶ λοιπὰ ἀξιοσημείωτα συμβάντα).***

Τὸ ἔγγραφον Α ε 1 ἀναφέρεται εἰς τὸν γνωστότατον Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον Μ. Διερμηνέα τοῦ τουρκικοῦ Κράτους ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Παναγιώτου Νικουσίου (1673) καὶ Μέγαν Λογοθέτην τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Tournefort ἔγραψεν: «estimable par son mérite et par sa dignité» ἐκθειάζων τοιουτοτρόπως ὄχι μόνον τὸ ἀξίωμά του ἀλλὰ καὶ τὴν ἀξίαν του, συνεδέθη ποικιλοτρόπως μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμ. Π/χείου καὶ γενικώτερον τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Διωρίσθη σχολάρχης τῆς ἐν Φαναρίῳ πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸ 1665. Συνεδέετο φιλικῶς πρὸς τὸν πατριάρχην Καλλίνικον τὸν Ἀκαρνᾶνα ὁ ὁποῖος δι' αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὸν αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν περὶ ἐπισκευῆς τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ ὡς ἀνέφερα ἐν σελίδι 43 καὶ 44 τοῦ παρόντος ἔργου. Ὁ Α. Μαυροκορδάτος εἶχε λάβῃ διὰ τοῦ βεζύρου Σουλεϋμάν, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, τὰ τέλη τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως, ὡς γράφει ὁ κ. Θ. Λιβαδᾶς. Καθὼς καὶ ὁ προκάτοχός του ἐν

τῇ Μ. Διερμηνείᾳ Παναγιώτης Νικούσιος, [98]) τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Ἀλ. Μαυροκορδάτος, ὡς ἀληθὴς Φαναριώτης, ἀπέκτησε μέγαρον ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Φαναρίου. Τὸ μέγαρον αὐτό, περὶ τοῦ ὁποίου κάμνει λόγον τὸ ἐπίσημον τουρκικὸν ἔγγραφον, ἦτο δῶρον τοῦ Σουλτάνου Μουσταφᾶ τοῦ Β', υἱοῦ τοῦ Σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ' ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου (1648-1687) εἶχεν ἤδη ἐκδοθῇ διαταγὴ σχετικὴ πρὸς τὴν ἡγεμονικὴν ἐκείνην κατοικίαν. Καὶ ἄλλα μέγαρα εὑρίσκοντο ἔξω τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου, ὡς λ. χ. τὸ τοῦ Ἡρακλείας Καλλινίκου ἐκλεγέντος ἐν τῇ οἰκίᾳ του πατριάρχου μετὰ τὴν πρώτην ἀποχώρησιν τοῦ Ἱερεμίου τοῦ Γ' ἀπὸ τὸν οἰκουμ. θρόνον. [99])

---

[98]) Τὸ μέγαρον ἦτο λιθόκτιστον. Σώζεται μέχρι τῆς σήμερον κείμενον παρὰ τὸ σιναϊτικὸν Μετόχιον. Περὶ τούτου βλέπε, Ὑψηλάντου ἐνθ. ἀνωτέρω, σ. 165. Σταματιάδου, «Βιογραφίαι Μ. Διερμηνέων» σ. 56. Ἕτερον λιθόκτιστον εἰς τὸν Παλατᾶ εἶχεν ὁ Σπαθάρης Νικόλαος Ρωσσέτης τὸ ὁποῖον ἠγόρασεν κατόπιν ὁ Γεώργιος Σκαρλάτου Καρατζᾶς, Μ. Λογοθέτης τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας· Ὑψηλάντου, ἐνθ. ἀν. σελ. 401. Ὁ μακαρίτης Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς Ἀφθονίδης μὲ πόνον ἐνδόμυχον ἔγραψεν ὀλίγας λέξεις περὶ τῶν «σωζομένων ἀπὸ Τζουμπαλίου μέχρι Παλατᾶ ἡγεμονικῶν καὶ ἀρχοντικῶν οἰκιῶν». Προλεγόμενα εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἔκδοσιν τῶν «Μετὰ τὴν Ἅλωσιν» τοῦ Κ. Ὑψηλάντου σ. θ—ια. Τὸ πλησίον τοῦ ναοῦ Τζιβαλίου λιθόκτιστον σπίτι τῶν Βατοπεδινῶν σωζόμενον μέχρι σήμερον εἶναι κτῆμα τοῦ ἀτυχοῦς Μανολάκη Ὑψηλάντου.

[99]) Περὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἔγραψαν ὅ τε Ἀθ. Ὑψηλάντης καὶ ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος (Ὑψηλάντου. ἐνθ. ἀν. σ. 170—229 καὶ Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις» τόμ. Β' 112 σημ. 1). Ὁ Σταματιάδης εἰς τὰς Βιογραφίας τῶν Μ. Διερμηνέων (σ. 66—90) ἔχει καλῶς περιγράψῃ τὰ κατὰ τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἐγένετο ἀρχηγὸς γενεᾶς καταστάσης ἐνδόξου εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου καὶ συγχρόνου ἑλληνισμοῦ. Ὡς ἔτος γεννήσεως τοῦ Α. Μαυροκορδάτου φέρεται συνήθως τὸ 1636. (Βλέπε Μ. Ἐγκυκλοπαιδείαν τόμ. ΙΣΤ. σ. 787β, ἄρθρον Γ. Κορομηλᾶ). Ἀπὸ ἓν ὅμως συστατικὸν γράμμα τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ ἐν Κ/πόλει πρεσβευτὴς De la Haye τῷ 1656 εἰς χεῖρας τοῦ Μαυροκορδάτου διὰ τοῦ ὁποίου συνιστᾶτο ὁ τότε δεκατετραετὴς Ἀλέξανδρος εἰς τὸν «Καρδινάλιον προστάτην τῶν Γραικῶν» διὰ νὰ εἰσαχθῇ κατὰ σύστασιν τοῦ π/χου Ἰωαννικίου τοῦ Β', ὡς γράφει ὁ πρεσβευτής, εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, καταφαίνεται ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη περὶ τὸ 1642. Εἰς τὴν ἰδίαν συστατικὴν ἐπιστολὴν λόγος γίνεται καὶ περὶ τῆς ἀριστοκρατικῆς προελεύσεως τοῦ νέου Ἀλεξάνδρου (Quel giovineto è d'ottima nascità e una *di più nobili case* tra greci).. Καὶ ὁ Σταματιάδης ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέμφθη ἀλληλοδιαδόχως εἰς Ρώμην κ.λ.π.», δὲν γράφει ὅμως ἂν πράγματι ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ ἑλληνικὸν κολλέγιον. (Διὰ τὴν συστατικὴν ἐπιστολὴν βλέπε, «Orientalia christiana» τόμ. XXV σ. 297. Διὰ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ γενικῶς, Legrand "Bibliographie hellénique," XVII siècle, tome II p. 130). Περὶ τῆς παρὰ τῶν π/χῶν Κ/πόλεως γινομένης συστάσεως νέων ὀρθοδόξων διὰ τὴν φοίτησιν εἰς τὸ εἰρημένον κολλέγιον, θὰ γράψω ὀλίγα εἰς τὸ κεφάλαιον τὸ σχετικὸν πρὸς τὰ χειρόγραφα Ἀθανασίου τοῦ Ρήτορος. Εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου ἀρ. 22911 (Additional) (σ. 474) ὑπάρχει μία σημείωσις — ἀνέκδοτος ἐξ ὅσων γνωρίζω—τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θαλασσηνοῦ διὰ τῆς ὁποίας τῷ 1711 γνωστοποιεῖ εἰς τὸν Ἄγγλον ἱερέα John Covel (Ἰωάννην Κωβελίδην ὡς γράφει ὁ Θαλασσηνὸς) τὸν θάνατον τοῦ Ἀλ.

Τὸ ἔγγραφον Α ε 2 ἐγράφη ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Μανουὴλ Ὑψηλάντου μεγάλου θείου τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Περὶ τοῦ ἰσχυροῦ τούτου Φαναριώτου πολλάκις ἀναφέρει ὁ συγγενής του Ἀθ. Κ. Ὑψηλάντης εἰς τὸ γνωστόν του σύγγραμμα [100]) τοῦ ὁποίου συχνάκις μνεία γίνεται ἐν τῷ παρόντι ἔργῳ. Εἰς ἓν χειρόγραφον τοῦ ἰδίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου ἀποκείμενον ἄλλοτε ἐν τῇ μονῇ Παναγίας Καμαριωτίσσης τῆς ἐν τῇ Νήσῳ Χάλκῃ — πρὸς ἣν μονὴν συνεδέετο διὰ πολλῶν δεσμῶν — σήμερον δ' εὑρισκόμενον ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς ἰδίας νήσου ὑπάρχουν ἰδιαίτεραι πληροφορίαι περὶ τοῦ Μανουὴλ τούτου πανισχύρου ὄντος ἐπὶ τοῦ Βεζίρου Δαμὰτ Ἰμπραὴμ πασᾶ καὶ τοῦ Μεχμὲτ Κεχαγιᾶ, ἀνθρώπων τοῦ Σουλτάνου Ἀχμὲτ τοῦ Γ΄. Ἰδοὺ τὶ λέγει περὶ αὐτοῦ αὐτολεξεὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν «μετὰ τὴν Ἅλωσιν» εἰς τὸ μνημονευθὲν χειρόγραφον. [101]) «Ὁ δὲ Μανολάκης ...... προσεκολλήθη τῷ ἐπ' ἀδελφῇ Ταρσίᾳ γαμβρῷ του Ἀθανασίῳ τῷ προρρηθέντι πρωτογουναρίῳ τῆς Πόρτας ...... ὁ Ἀθανάσιος παρῃτήθη ἀπὸ τὸ κιουρτσῆ πασιλίκι καὶ πλουσιώτατος ..... διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν εἰς τὸν Μωρέαν ἐκστρατείαν, καὶ διαδεχθεὶς τὴν ἐπιστασίαν ταύτην ὁ Μανολάκης ἀπῆλθεν εἰς τὸν Μωρέαν. Ὅθεν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ὑπέρπλουτος ἔχων καὶ παρὰ τῷ βεζίρῃ ὑπόληψιν φρονίμου καὶ συμβουλάτορος. Τῇ παρατάσει τοῦ χρόνου ἐπὶ τὸ κρεῖττον καὶ εὐτυχέστερον προβαίνων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ ὑπερεπλούτησε καὶ ἔγινε τόσον ἰσχυρὸς καὶ ἀναγκαῖος εἰς τὸν Μεχμὲτ Κεχαγιᾶν ὥστε καὶ διὰ συμβουλὴν βασιλικῶν ὑποθέσεων τὸν

Μαυροκορδάτου καί τινα τῶν ὑπ' αὐτοῦ συγγραφέντων συγγραμμάτων. «Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος ἀπέθανε· συνέγραψεν ἑλληνιστὶ ἱστορίαν ἰουδαϊκήν, καὶ ῥωμαϊκὴν καὶ ἐπιστολὰς πολλάς.» Περὶ τοῦ Ι. Θαλασσηνοῦ, τοῦ John Covel, τῆς ἀλληλογραφίας αὐτῶν καὶ τῶν χειρογράφων τοῦ ἄλλοτε ἐφημερίου ἐκείνου τῆς ἐνταῦθα Βρεταννικῆς πρεσβείας θὰ διαλάβῃ ἕτερον κεφάλαιον τῆς Φωτιείου Βιβλιοθήκης.

[100]) Ἰδίως βλέπε σελίδας 313. 328, 342.

[101]) Τὸ χειρόγραφον φέρει πρόχειρον ἀριθμὸν 80. Καὶ τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ μακαρίτης Κεραμεὺς Παπαδόπουλος ὅταν ἐδημοσίευσε «τὰ Λείποντα τῇ ἐκδόσει τῶν μετὰ τὴν Ἅλωσιν Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου» ἐν τῇ συλλογῇ τῇ ἐκδοθείσῃ ἐν Βουκουρεστίῳ διὰ τῆς ἐπιστασίας τοῦ καθηγητοῦ Γιόργκα περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος ἐν σελίδι 23 σημ. 48 τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος. Ὅσα ἰδίως γράφει ὁ Κεραμεὺς εἰς τὸ ρουμανικὸν ἐκεῖνο ἔργον (εἰς σ. 176) περὶ τοῦ Μανωλάκη τοῦ Καστοριανοῦ εἶναι τὰ ἴδια πρὸς ὅσα ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ προμνησθὲν χειρόγραφον 80. Τὸ σχετικὸν πρὸς τὰς πληροφορίας περὶ σημαινόντων προσώπων μέρος τοῦ χειρογράφου τούτου φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀθανασίου Ὑψηλάντου, οἱ ἀπὸ τῆς Ἁλώσεως Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς σήμερον σοφοί τε καὶ ἀξιόλογοι.» Ἐκ τοῦ χειρογράφου τούτου καταφαίνεται ὅτι δὲν ἔχουν δίκαιον οἱ φρονοῦντες ὅτι μόνον ὁ Σκ. Βυζάντιος (Κ/πολις τόμ. Α΄ σ. 540) ἀναφέρει περὶ τοῦ ἐκ Καστορίας Μανωλάκη ὅτι ἦτο ἀρχιγούναρης. Διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ κώδ. 80 ὑπὸ τοῦ Κεραμέως, βλέπε προλεγόμενα τοῦ XIII τόμου τῶν Documente σ. ζ΄.

μετεχειρίζετο, ἐδεφέντευσε δώδεκα ἔτη τὴν αὐθεντίαν τοῦ Μιχάλβοδα Ρακοβίτζα ***καὶ τὴν δωδεκαετῆ πατριαρχείαν τοῦ κὺρ Ἱερεμίου τοῦ ἀπὸ Καισαρείας.*»** Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου τούτου κατὰ τὸ 1720 ἐνήργησεν ὁ Μανουὴλ ὅπως ἡ καεῖσα πατριαρχικὴ ἐκκλησία τοῦ Φαναρίου «ἀνεγερθῇ ἐκ θεμελίων πλατυτέρα καὶ ἐπιμηκεστέρα τῆς πρώτης». Ὁ αὐτὸς ἰσχυρὸς Φαναριώτης ἐνήργησεν ὅπως ἀνεγερθῶσι κατὰ τὸ 1730 ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Παϊσίου τοῦ Β' αἱ τότε καεῖσαι ἐκκλησίαι (σ. 47 παρόντος ἔργου). «Ἰδίοις δαπανήμασιν» ᾠκοδόμησεν ἐκ βάθρων σχολεῖον «εὐμέγεθες ἐν Πάτμῳ», καθὼς ἀναφέρει ἔγγραφον τοῦ κώδικος Κριτίου Α. (Βλέπε Ἐκκλ. Ἀλήθεια τόμ. Κ. σελ. 70—71. Ἡ χρονολογία τοῦ ἐγγράφου λανθασμένη, ἀντὶ 1720 φέρει 1669). Τὰ ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου ἀναφερόμενα σχετικῶς πρὸς τὴν ἰσχὺν τοῦ Μανουὴλ ἔναντι τοῦ πατριαρχείου καὶ τῶν ἡγεμονιῶν τῆς Μολδοβλαχίας ἐπιβεβαιώνονται καὶ ἀπὸ τὰ ἑξῆς λόγια τοῦ ὑπὸ κρίσιν τουρκικοῦ ἐγγράφου· «ἀνεμιγνύετο εἰς τὴν παῦσιν καὶ τὸν διορισμὸν τῶν τε ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας ὡς καὶ τῶν Πατριαρχῶν». Αἱ τελευταῖαι φράσεις μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν δρᾶσιν τοῦ Μιχαὴλ Καντακουζηνοῦ περὶ τοῦ ὁποίου πολὺς ἐγένετο λόγος ἐν σελ. 3 καὶ 4 — ἰδίως ἐν σημ. 7 — τοῦ παρόντος συγγράμματος. Τὸ ἀναλυόμενον ἔγγραφον τῶν Τουρκικῶν Ἀρχείων κάμνει λόγον καὶ περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Μανουὴλ Ὑψηλάντου πρὸς τὸν Βεζίρην Ἰμπραὴμ καὶ τὸν Μεχμὲτ Κεχαγιᾶν, ὡς ταύτας ἀναφέρει καὶ ὁ Κομνηνός.

Ἡ ἡμερομηνία τοῦ ἐγγράφου συμπίπτει μὲ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς στάσεως τοῦ Χαλὴλ Πατρώνα (ἐξ Ἠπείρου) ἡ ὁποία, ὡς γνωστόν, κατέληξεν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ Σουλτάνου Ἀχμὲτ τοῦ Γ'. Ὁ Βενδότης (σελ. 82-83) ἀναφέρων τὰ τῆς στάσεως τοῦ Πατρώνα προκειμένου περὶ τῆς κατ' αὐτὴν θέσεως τοῦ Μανουὴλ προσθέτει τὰ ἀκόλουθα· «Ἠκολούθουν (=οἱ ἐπαναστάται) νὰ κλέπτουν τὰ σπίτια καὶ ἄλλας ἀταξίας νὰ πράττωσι, μάλιστα ὑποπτευθέντες πῶς μέρος τοῦ πλούτου τοῦ Κιαγιὰ νὰ ἦτον κρυμμένον εἰς τὸ σπίτι ἑνὸς χριστιανοῦ Μανωλάκη πρωτομάστορος τῶν γουναράδων, ἐδιαγούμησαν τὴν οἰκίαν του, καὶ ἠναγκάσθη ὁ χριστιανὸς ἐκεῖνος νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Χαλήλ». Τότε ἔφυγε καὶ κατεζητεῖτο ὡς φίλος τῶν καρατομηθέντων Ἰμπραὴμ καὶ Μεχμέτ. Ὁ δυστυχὴς Μανουὴλ Ὑψηλάντης βραδύτερον ὑπέστη τὴν τύχην τοῦ Σεϊτάνογλου Μιχαὴλ Καντακουζηνοῦ, χωρὶς νὰ ἦναι ὅμοιος κατὰ τὰ ἔργα πρὸς τὸν ὁμογενῆ ἐκεῖνον. Ἀνεσκολοπίσθη κατ' Αὔγουστον τοῦ 1736 ὑπὸ τοῦ Καϊμακάμη Γεγὲν πασᾶ, τοῦ Βεζίρου Ἀμπτουλὰχ πασᾶ, τοῦ ὁποίου διωρίσθη ἀρχιγούναρης, μὴ δυνηθέντος νὰ σώσῃ αὐτόν·

Τὸ ἔγγραφον Α ε, 3 παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς μεγάλης σημασίας τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ Μ. Λογοθέτου τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἀπό τε πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως· Ὁ Γεώργιος Καρατζᾶς ἰατρός,

υἱὸς τοῦ Σκαρλάτου Καρατζᾶ καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Οἰκ. Π/χου Ἰωαννικίου Καρατζᾶ, διεδέχθη ἐν τῇ μεγάλῃ Λογοθεσίᾳ τὸν ἐπίσης ἰατρὸν Μιχαλάκην Μαμορᾶν. Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Καλλινίκου Δ΄ τοῦ ἀπὸ Προϊλάβου καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας Ὀσμὰν τοῦ τρίτου, συνεπείᾳ ὑπερβασιῶν τινων ἐν τῇ πρωτοκαθεδρίᾳ ἐκ μέρους τῶν Μ. Διερμηνέων τῆς Πόρτας, ὡς καὶ ἐκ μέρους τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν ἄλλων Κοινοτήτων ἐκτὸς τῆς ρωμαίηκης, ἐζήτησε δι᾽ ἐγγράφου τοῦ προρρηθέντος πατριάρχου ὅπως ἐκδοθῇ αὐτοκρατορικὸν φιρμάνιον καθορίζον τὰ τῆς θέσεως τοῦ Μ. Λογοθέτου. Ἐν τῷ αὐτῷ ἐγγράφῳ λόγος γίνεται καὶ περὶ ἄλλων νόμων ἐκδοθέντων προηγουμένως καὶ κανονιζόντων τὰ τῆς θέσεως τῶν ἄλλων ἀξιωματούχων — ἐκτὸς τοῦ Μ. Λογοθέτου—ρωμηῶν τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. Ἀγνοῶ τοὺς νόμους τούτους.

Ὁ Γεώργιος Καρατζᾶς διετέλεσε Μ. Λογοθέτης μέχρι τοῦ θανάτου του, ἤτοι μέχρι τοῦ ἔτους 1765. Ἕν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου του διεδέχθη ἐν τῇ Μ. Διερμηνείᾳ τὸν Γρηγόριον Γκίκαν διορισθέντα ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας. Ἑπομένως κατὰ τὸ 1757 δὲν συνεδύαζε τὰς δύο θέσεις, Μ. Λογοθέτου καὶ Διερμηνέως τῆς Πόρτας. Ἐὰν ὑπῆρχεν ὁ συνδυασμὸς δὲν θὰ ἐζήτει τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἐγγράφου. Διὰ τῶν μέσων τοῦ φίλου του, Βεζίρου Μουσταφᾶ πασᾶ, ὁ θεῖός του Ἰωαννίκιος Καρατζᾶς, πρώην οἰκουμενικὸς πατριάρχης, εἶχεν ἐπιστρέψῃ ἐκ τῆς ἐξορίας. [102]) Ἀώρως θανόντα ἐκ πανώλους τὸν Γεώργιον Καρατζᾶν διεδέχθη ἐν τῇ Μ. Λογοθεσίᾳ ὁ Νικόλαος Σοῦτζος.

Τὸ ἔγγραφον Α στ 1, ὡς ἔγραψα ἐν σελίδι 2, ἐδημοσίευσα καὶ ἐν τῇ «Ὀρθοδοξίᾳ». Ἀναδημοσιεύω μεταφράσας τὴν φορὰν ταύτην κατ᾽ εὐθεῖαν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ πρωτοτύπου. Ἐν πρώτοις διώρθωσα τὴν ἡμερομηνίαν ἀντὶ 16 Αὐγούστου 1700 παραδεχόμενος 1 Σεπτεμβρίου 1699 ἐπὶ τῇ βάσει τῶν καταλόγων τῶν δύο συγγραφέων τοὺς ὁποίους ἤδη ἀνέφερα (σελ. 2). Ἡ πρώτη μουχαρὲμ κατὰ τὸ ἔτος ἐγίρας 1111 ἦτο 19 Ἰουνίου 1699 (ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον)· ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ μηνὸς τούτου μέχρι 15 Ρεμπιοὺλ-ἐβέλ, ἡμερομηνίας τοῦ τουρκικοῦ ἐγγράφου, μεσολαβοῦν ἡμέραι 74, αἱ ὁποῖαι προστιθέμεναι εἰς τὰς 29 Ἰουνίου παρέχουν τὴν ἡμερομηνίαν 1 Σεπτεμβρίου. Κατόπιν παρατηρῶ ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν Ἰουδαίων δὲν ἀφεώρα τὴν ἀρχαιότητά των, ὡς δικαιολογίαν τοῦ νὰ προηγῶνται τῶν Ρωμηῶν εἰς τὰς τελετάς, ὡς νομίζει ὁ φίλος καθηγητὴς κ. Abr. Galanté, ἀλλὰ τὴν δῆθεν ἀνέκαθεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπικρατήσασαν τάξιν. Ὁ κ.

---

[102]) Ἴδε περὶ τοῦ Γεωργίου Καρατζᾶ, Ὑψηλάντου μνημ. ἔργον σ. 378, 398, 401 405, Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδεία τομ. ΙΓ. σ. 810, Σταματιάδου, ἔν. ἀν. σ. 130. Διὰ τὴν φράσιν πίσκοπος μουκατασὶ τοῦ τουρκικοῦ ἐγγράφου, βλέπε σελίδα 26 σημ. 53 τοῦ παρόντος ἔργου.

Galanté τὸ τουρκικὸν «biz sizden mukaddem dururuz» ἐξήγησε διὰ τῆς γαλλικῆς φράσεως «nous sommes plus anciens que vous». Ἡ φράσις αὐτὴ ἀπαντᾶ δύο ἔτι φορὰς εἰς τὸ ἴδιον τουρκικὸν ἔγγραφον «mukaddem dururuz» καὶ «mukaddem durub». Εἰς τὰς δύο τελευταίας περιπτώσεις ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σταμποὺλ μεταφράζει «nous passons avant vous»=ἱστάμεθα πρὸ ἡμῶν (προπορευόμεθα). Ἀναμφιβόλως καὶ ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὸ «biz sizden mukaddem dururuz» σημαίνει προπορευόμεθα, προηγούμεθα ἀπὸ ἀπόψεως θέσεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξήγησιν τοῦ κ. Galanté κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἰδέα τῆς πρωτοκαθεδρίας ἐγεννήθη εἰς τοὺς ἐν Κ/πόλει ὁμοφύλους του ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι μετὰ τὴν Ἅλωσιν ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι πολυαριθμότεροι τῶν Ρωμηῶν παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς ὅσα ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἰδίου ἐγγράφου ἔγραψα ἐν τῇ «Ὀρθοδοξίᾳ» καὶ εἰς τὴν σελίδα 41 τοῦ παρόντος ἔργου.

Πρὸς κατανόησιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐγγράφου Α στ 2 εἶναι ἀνάγκη νὰ λεχθῶσιν ὀλίγα τινὰ σχετικὰ πρὸς τὸν τρόπον τῆς διαδικασίας δλδ. τὴν δικονομίαν τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπελύθη τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον. Ὁ Ὑψηλάντης εἰς τὸ γνωστὸν ἔργον του (σ. 743) γράφων περὶ τῶν τζαούσηδων μουμπασίρων (=δικαστικῶν κλητήρων) λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ εἴπῃ ἀρκετὰ περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐνάγοντος κατὰ τὴν ἄδικον δίκην. Ὁ ἐνάγων —ὁ «διώκων» γράφει ὁ ζῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συντάξεως τοῦ τουρκικοῦ ἐγγράφου Ὑψηλάντης - ἀφ᾽ οὗ ἀποδειχθῇ ὅτι ἦτο ἄδικος ἡ ἀξίωσίς του δὲν πληρώνει οὔτε δικαστικὰ δικαιώματα (ρέσμι) οὔτε ἰδιαιτέρως ἔξοδα δικαστικῆς ἀποφάσεως (ἰλιὰμ ἀκτσεσί). Τὰ τοιαῦτα πληρώνει ὁ ἐναγόμενος (=διωκόμενος) διὰ νὰ ἔχῃ ἔγγραφον εἰς χεῖρας κατὰ τῆς ἀδίκου ἀγωγῆς καὶ ἑπομένως νὰ μὴ ἐνοχληθῇ καὶ ἄλλοτε διὰ τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν. Ἑπομένως ὁ ἐνάγων δὲν εἶχεν ἄλλο τι νὰ χάσῃ παρὰ τὴν ἀμοιβὴν τὴν ὁποίαν ἔδιδεν εἰς τὸν δικαστικὸν κλητῆρα (τζαούσην) διὰ τὰς δικαστικὰς συνεδρίας (=μουραφάδες) εἰς τὰς ὁποίας ἐκάλει τὸν ἐναγόμενον. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, δικαίως συμπεραίνει ὁ Ὑψηλάντης, «δίδεται ἐνδόσιμον (ἀφορμὴ) εἰς κάθε κακὸν ἄνθρωπον νὰ κινῇ συκοφαντίας καὶ ἄδικα ζητήματα κατὰ τῶν ἀθώων». Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὑψηλάντου, συμφωνοῦσαν ἐν μέρει καὶ πρὸς τὰ ἐν τῷ ὑπὸ κρίσιν ἐγγράφῳ περιεχόμενα λόγια, πολλάκις διὰ τὰ τοιούτου εἴδους σκάνδαλα, ἐτιμωρήθησαν καὶ ψευδομάρτυρες καὶ τζαουσάδες, «ἀλλὰ μὴ παιδευθέντος ποτὲ τοῦ ἀδίκως διώκοντος (=ἐνάγοντος), κατὰ τὸ δαβατζιὰ τζὲπρ ὀλουνμὰζ (=ὁ ἐνάγων δὲν ἐξαναγκάζεται, ἀφιέται δ.λδ. ἐλεύθερος), διὰ τοῦτο δὲν παύει οὔτε θέλῃ παύσῃ τὸ κακὸν αὐτό». Τὸ ἀναλυόμενον ἔγγραφον διὰ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἐπιβάλλει τιμωρίας εἰς ὅλους τοὺς παράγοντας τοῦ σκανδάλου τούτου, μάρτυρας, ἐνάγοντας καὶ λοιπούς. Ἡ ἀνάμιξις τοῦ π/χου καὶ τῶν συνοδικῶν μητροπολιτῶν εἰς τὴν ὑπόθεσιν (τῶν κατοικούντων, διαλαμβάνει,

ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ φράσις ἐκφράζει τὴν τότε ἔννοιαν τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἐνδημούσης συνόδου) αὐτὴν ἐξηγεῖται εὐκόλως· κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια ἐδίκαζον ὄχι μόνον ἐπὶ ὑποθέσεων ἐκκλησιαστικῶν καὶ συζυγικῶν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολιτικῶν (ληψοδοσίας λ. χ.) καὶ ποινικῶν ἀκόμη. Ὡς ρητῶς ἀναφέρει τὸ σουλτανικὸν ἔγγραφον ἐπρόκειτο καὶ περὶ ἐπιβολῆς τῶν ἀναλόγων ποινῶν ἐκ μέρους τοῦ Πατριάρχου. Περὶ τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ λεγομένου Διβανίου τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας ἄφθονον εὑρίσκομεν ὑλικὸν εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς κώδικας τοὺς λεγομένους κώδικας τοῦ Διβανίου. Εἰς ἄλλο κεφάλαιον τῆς Φωτιείου [Βιβλιοθήκης θὰ δημοσιεύσω ἀνέκδοτα ἔγγραφα σχετικὰ πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια, τὴν ὕλην αὐτῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς ὀργανώσεώς των· ἐκεῖ θὰ γράψω περισσότερα περὶ τοῦ σημείου τούτου τοῦ βίου τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου.

Ἀπορίας ἄξιον εἶναι τὸ ὅτι γίνεται ἐν τῷ ἐγγράφῳ λόγος περὶ λήψεως γυναικὸς διὰ μισθώματος (ücret ile). Τὸ τοιοῦτον μᾶς φέρει εἰς τὸν νοῦν τὸν διὰ «κεπηνίου ἢ καπηνίου γάμον, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψα ἄλλοτε εἰς τὴν «Ὀρθοδοξίαν» καὶ εἰς τὴν Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείαν.»[103]) Πῶς ὅμως μετὰ τὴν ἐπὶ Παρθενίου τοῦ Δ´ γενομένην κατάργησιν τοῦ πολιτικοῦ ἐκείνου γάμου ἐσυνεχίζετο ἡ κατάστασις αὐτή; Βεβαίως εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν δὲν ἐπρόκειτο περὶ γάμου μεταξὺ μουσουλμάνου καὶ χριστιανοῦ, ἀλλὰ περὶ γάμου μισθώματος συναπτομένου μεταξὺ δύο μὴ μουσουλμάνων. Δυστυχῶς ὁ μεταξὺ μὴ μουσουλμάνων πολιτικὸς αὐτὸς γάμος ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος καὶ βραδύτερον. Δηλωτικὰ τούτου ἐν μέρει εἶναι πολλὰ ἔγγραφα τοῦ κώδικος Ε´ τοῦ Ἁγ. Μετοχίου τὸν ὁποῖον ἀνέφερα εἰς τὴν σημείωσιν 87 τῆς σελίδος 45 τοῦ παρόντος ἔργου.

Οἱ τὰς τοιαύτας ἀδίκους δίκας καὶ τὰ ἐν γένει ἄτοπα αὐτὰ ἐπιχειροῦντες ἐσκόπουν νὰ κερδοσκοπήσουν —«μὴ ἀσχολούμενοι μὲ νόμιμα κέρδη», διαλαμβάνει τὸ ἔγγραφον—δι' ἐκβιασμῶν συκοφαντοῦντες τὸν Α ἢ τὸν Β ὡς δῆθεν πατέρα τοῦ τέκνου τούτου ἢ ἄλλο τι πλαστὸν λέγοντες. Ὡς δὲ εἶναι γνωστὸν τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον παρέχει ἀπόλυτον σημασίαν εἰς τὴν διὰ μαρτύρων ἀπόδειξιν, προστατεύει δὲ καὶ τὰ ἐκ μὴ νομίμων γάμων τέκνα. Ἡ προστασία αὐτὴ ἦτο μεγαλητέρα ὅταν συνήπτετο καὶ ὁ διὰ συμβολαίου πολιτικοῦ, ὁ διὰ μισθώματος ἢ ἄλλως καπηνίου λεγόμενος γάμος. Δυστυχῶς ἡ

---

103) «Ὀρθοδοξία», ἔτος Δ´ σ. 162-164. Μ.Ε. Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμος ΙΓ´ σελ. 742γ. Ὁ Rycault, τὸν ὁποῖον ἀντιγράφει καὶ ὁ Χάμμερ (γαλλ. μετάφρασις Dochez τομ. Γ´ σ. 145) σημειώνει ὅτι ὁ Π/χης Παρθένιος ὁ Δ´ κατὰ τὴν τρίτην πατριαρχείαν του ἐπέτυχε τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ μεταξὺ μουσουλμάνων καὶ χριστιανῶν γυναικῶν, προσωρινοῦ καὶ διὰ συμβολαίου συναπτομένου τούτου γάμου συχνοῦ κυρίως εἰς τὴν Ρούμελην. Οὐδὲν λέγει ὁ Rycault περὶ τοῦ μεταξὺ χριστιανῶν διὰ καπηνίου συναπτομένου γάμου. Rycault, Etat présent etc. σ. 414—416.

γενικὴ κατάστασις αὐτὴ ἀναμεμιγμένη μὲ συγχύσεις καὶ ἀδικίας ἐξηκολούθησε παρὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐγγράφου Α στ 2 μέχρι τῆς ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον διαρρυθμίσεως τῆς δικαιοσύνης ἐν Τουρκίᾳ. Ὁ Σκαρλ. Βυζάντιος (μνημ. ἔργου τόμ. Γ' σελ. 200) γράφει· «τὰ ἔξοδα εἶναι πάντοτε εἰς βάρος τοῦ κερδαίνοντος τὴν δίκην, λογιζόμενα εἰς 2 ½ τοῖς 100 ἐπὶ τοῦ ἐπιδικασθέντος ποσοῦ καὶ 1 ἐπὶ τοῖς 100 διὰ τὸν δικαστικὸν κλητῆρα ***ὅθεν ἐκ τούτου πλῆθος δικῶν καὶ δικῶν ἀδίκων διότι ὁ ἐνάγων δὲν ἔχει τι νὰ ζημιωθῇ ἐὰν χάσῃ.***»

Τὰ ἀναλυθέντα καὶ ἐνταῦθα εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν δημοσιευόμενα τουρκικὰ ἔγγραφα ἀνέρχονται εἰς εἴκοσι τέσσαρα. Ἂν κατορθωθῇ νὰ γίνῃ καὶ νέα ἔρευνα εἰς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ τουρκικοῦ Κράτους εἴτε ἐκ μέρους τοῦ Ἀχμὲτ Ρεφὴκ εἴτε παρ' ἄλλου τινὸς θὰ προστεθῇ καὶ ἓν παράρτημα εἰς τὴν Φωτίειον Βιβλιοθήκην ἐφ' ὅσον τὰ νέα ἔγγραφα θὰ ἔχουν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον σχέσιν μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου.

ΕΓΓΡΑΦΑ Α ε καὶ Α στ

Α ε 1 σελ. 21

Ἀριθ. ἐγγράφου 33

Διαταγὴ εἰς τὸν Καδῆν τῆς πόλεως

Ὁ ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ μου Διβανίῳ ὡς διερμηνεὺς ὑπηρετῶν Ἀλέξανδρος Σκαρλάτου ὑπέβαλεν ἀναφορὰν εἰς τὸν Αὐτοκρατορικόν μου Στρατόν· συνεπείᾳ τούτου παρεχωρήθη ***εἰς αὐτὸν*** ὑπ' ἐμοῦ ὡς δῶρον καὶ χάρις ἡ ἐν τῇ πόλει ἔξω τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου κειμένη οἰκία ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως διατελῇ αὕτη ὡς κτῆμα ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτοῦ ἐφ' ὅσον ζῇ, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του μὴ γίνῃ μέγαρον (κονὰκ) καὶ μὴ παραχωρηθῇ εἰς οὐδένα ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην. Ἐγράφη τῇ 1 Ζιλχιτζὲ 1108 συμφώνως πρὸς τὴν ἐπὶ Σουλτὰν Μεχμὲτ ἐκδοθεῖσαν διαταγήν.

11 Ἰουνίου 1697.

Α 2 ε σελ. 109-110

Ἀριθ. 141

Διαταγὴ πρὸς τὸν φύλακα τοῦ Βεντερίου Ὀσμὰν πασᾶν καὶ τοὺς κατίδες καὶ ναΐπηδες, ὑποδιοικητάς, ἀρχηγοὺς τῶν Γενιτσάρων καὶ πρὸς τοὺς ζαπίτηδες τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, πρὸς τοὺς νο-

μάρχας καὶ τοὺς εἰδήμονας, τοὺς εὑρισκομένους κατὰ τὸ μεταξὺ Κων/πόλεως καὶ Μολδαβίας διάστημα.

Ὁ ὑπήκοος (ζιμμί) Μανώλης ἀρχιγούναρης τοῦ ἀποθανόντος πρώην Βεζίρου Ἰμπραὴμ πασᾶ εὑρισκόμενος ἐν πλήρει ἐξαρτήσει ἀπὸ τοῦ Κετχουτᾶ (=τοποτηρητοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ—Ἀγᾶ—τῶν Γενιτσάρων) ἀνεμιγνύετο εἰς τὴν παῦσιν καὶ τὸν διορισμὸν τῶν τε ἡγεμόνων (βεοβοδῶν) τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας ὡς καὶ τῶν Πατριαρχῶν. Ὡς ἐκ τούτου οὐ μόνον ἀπέκτησε χρήματα πολλά, ἀλλὰ μεσιτεύων εἰς πράξεις βιαίας καὶ τυραννικὰς ἥρπασε πολλῶν τὰ κτήματα. Ἐν ᾧ δὲ ὁ εἰρημένος θὰ συνελαμβάνετο ἐνταῦθα εὑρισκόμενος, ἔφυγε πρὸς τὰ μέρη τῆς Μολδαβίας. Ἀνάγκη κρατικὴ τυγχάνει ὅπως συλλάβητε τὸν εἰρημένον καὶ ἀποστείλητε αὐτὸν εἰς Κων/πολιν. Οὗτος ἀνήκων εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ρωμαίων ἔχει μύστακας κιτρίνους, ὀφθαλμοὺς κυανοῦς καὶ εἶναι ξυρισμένος· ὁπουδήποτε δὲ καὶ ἂν συλληφθῇ νὰ σταλῇ ἐν καλῇ καταστάσει εἰς Κ/πολιν διὰ τοῦ διορισθέντος μουμπασίρη (=κλητῆρος), μηδεμιᾶς ἀμελείας ἢ ὀλιγωρίας ἐπιδεικνυομένης ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς σπουδαίας ταύτης διαταγῆς. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι αὐτόδηλον ὅτι ἡ σύλληψις καὶ παράδοσις τοῦ εἰρημένου θὰ ἦναι ὑπεράσπισις τοῦ δημοσίου ταμείου τῶν Μουσουλμάνων καὶ μετ᾽ ἐλέους ὑπηρεσία πρὸς τὸ ὑψηλόν μου Κράτος, διὰ ταῦτα σᾶς γνωστοποιῶ ὅτι ἐὰν παραμελήσητε τὴν σύλληψιν αὐτοῦ εὑρισκομένου ἐν οἱαδήτινι ἐπαρχίᾳ (καζᾶ), καὶ γίνητε οὕτω αἴτιοι τῆς φυγῆς αὐτοῦ, δὲν θὰ εἰσακουσθῇ ἐπ᾽ οὐδενὶ λόγῳ οἱαδήποτε δικαιολογία σας καὶ θὰ θεωρηθῆτε ὑπεύθυνοι. Ἑπομένως πρέπει νὰ ἐνεργήσητε μετ᾽ ἀναλόγου διορατικότητος ἐρευνῶντες ἕκαστος εἰς τὴν ἐπαρχίαν του (καζᾶν) καὶ ἀποστέλλοντες αὐτὸν ἐνταῦθα. Καὶ σὺ εἰρημένε Βεζίρη νὰ ἐρευνήσῃς δι᾽ ἐξερευνητῶν εἰς τὰ μέρη ὅπου εὑρίσκεσαι καὶ νὰ φροντίσῃς ὑπερβαλλόντως περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ εἰρημένου (Μανώλη). Πρὸς τοῦτο ἐξεδόθη τὸ παρὸν ἔνδοξον φιρμάνιόν μου.

1 Ὀκτωβρίου 1730. Τέλη Ραμπιουλεβὲλ 1143

Α δ 3 σελ. 184-185

Ἀριθ. ἐγγράφου 224

Διαταγὴ πρὸς τὸν Ρωμαῖον Πατριάρχην Κων/πόλεως Πατριάρχην Καλλίνικον

Ὁ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Λογοθέτης Γεωργάκης Σκαρλάτος ἐπέδωκεν εἰς τὸν εὐδαίμονα θρόνον μου ἐνσφράγιστον ἀναφορὰν σχετικὴν πρὸς τὸν βαθμὸν αὐτοῦ καὶ πρὸς τὴν κατὰ τὸν ἀρχαῖον νόμον τάξιν αὐτοῦ· (θέσιν ἐν ταῖς συναθροίσεσι) ἐγνωστοποίησε δὲ ὅτι τινες μεταχειριζόμενοι διαφόρους προφάσεις καὶ ἐνεργοῦντες ἐξ ἐμπαθείας καὶ ἐναντίον τῶν ἀρχαίων

κανόνων καὶ ἐθίμων ἐνίστανται καὶ ἐπεμβαίνουσιν ἐν τῷ ζητήματι τῆς πρωτοκαθεδρίας τῆς Λογοθεσίας.

Πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἀδικίας ταύτης ὁ ρηθεὶς Γεωργάκης παρακλητικῶς ζητήσας ἐπέτυχε πρότερον τὴν ἔκδοσιν ἐνδόξου φιρμανίου κατὰ τὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πορθητοῦ ἡ Λογοθεσία, κατὰ τὸ ἀϊνὶ (τὸ ἀπαραλάκτως γενόμενον πάντοτε) καὶ τοὺς κανόνας τῶν Ρωμηῶν, τυγχάνει εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ρωμηῶν ἀρχαῖον καὶ λίαν τετιμημένον ἀξίωμα· ὡς ἐκ τούτου οἱ κυρίως Λογοθέται προηγοῦνται τῶν Διερμηνέων καὶ τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν.[104]) Τῆς θέσεως δὲ τῶν μὴ λογοθετῶν ἀξιωματούχων ρωμηῶν τῶν Πατριαρχείων καθορισθείσης διὰ νόμων ἐκδοθέντων προηγουμένως, οἱ πρὸ τοῦ Γεωργάκη χρηματίσαντες Λογοθέται προηγοῦντο πάντοτε, πρὶν ἔτι θεσπισθῇ τὸ τοῦ διερμηνέως ἀξίωμα, καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν χρόνων τοῦ Πορθητοῦ, τῶν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ μου Διβανίου διερμηνέων καὶ τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν, ὡς τοῦτο ἀπαιτεῖ ὁ νόμος καὶ τὸ ἀρχαῖον καθεστώς (ἀΐν).

Καίτοι δὲ κατόπιν ἐκθέσεως τοῦ προηγουμένου Πατριάρχου περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Ρεμπιοὺλ-ἀχὶρ τοῦ 1170 (26 Δεκεμβρίου 1756) ἐξεδόθη ἐκ τοῦ Μαλιέ (Οἰκονομικοῦ Γραφείου), κατὰ τὰ ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ ἐπισκοπικοῦ Γραφείου (Πίσκοπος καλεμί), τιμία μου διαταγὴ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἄρσεως πάσης φιλονεικίας καὶ ἐπεμβάσεως ἐν τῷ ζητήματι τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἰσχύος τῶν μεταξὺ αὐτῶν ὡρισμένων ἀρχαίων διατάξεων· ἐν τούτοις παρὰ τὴν διαταγὴν ἐκείνην καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὸ καθεστὼς (ἀΐν), ἐγνώσθη ὅτι οἱ διερμηνεῖς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Διβανίου παραβαίνουσι τὰ διατεταγμένα καὶ πολιτεύονται ἐναντίον πρὸς τὴν πρότερον δοθεῖσαν ἱερὰν διαταγήν μου. Ἵνα μὴ ἐπαναληφθῇ τὸ τοιοῦτον ἱκετευτικῶς ζητεῖται ἐκ νέου ἡ παρὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μου Διβανίου ἔκδοσις σχετικῆς αὐτοκρατορικῆς διαταγῆς. Ἐρεύνης δὲ γενομένης ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Κράτους εὑρέθη καταχωρημένη ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ ἐπισκοπικοῦ Γραφείου (Πίσκοπος μουκαταασὶ δεφτερλερινὲ ναζὰρ) ἡ εἰρημένη διαταγή μου φέρουσα τὴν προμνησθεῖσαν ἡμερομηνίαν. Ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἐγράφη τὸ παρὸν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς Ρετζὲπ τοῦ 1170 (10 Φεβρουαρίου 1757) ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀποφευχθῇ πᾶσα παράβασις.

---

[104]) Σάϊρ ρουεσάϊ μιλέτ· τὸ μιλέτ, ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν ἔννοιαν. Πατρίκι μιλέτι ρούμ=θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τῶν Ρωμαίων ὡς ἀρχηγὸς τῆς θρησκευτικῆς Κοινότητος τῶν Ρωμαίων. Βραδύτερον ἡ λέξις προσέλαβε καὶ τὴν σημερινὴν σημασίαν.

Α στ 1 σελ. 28

Ἀριθ. ἐγγράφου 39

Διαταγὴ εἰς τὸν Καδῆν τῆς πόλεως καὶ τὸν Κετχουτᾶν τοῦ ἀρχαίου Μπεζεστενίου

Ὁ ἐν Κ/πόλει πατριάρχης τῶν Ρωμηῶν, οἱ μητροπολῖται καὶ ἄλλοι ὑπὸ φόρον ὄντες ραγιάδες ρωμηοὶ ἐλθόντες μοὶ εἶπον, ὅτι, κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οἱ ἔνδοξοί μου πρόγονοι—ὧν τὰ ἐπιχειρήματα φωτίζοι ὁ Θεὸς—ἐκκινοῦντες ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἤρχοντο εἰς τὴν θεοφρούρητον καὶ ἕδραν τοῦ Σουλτανάτου Κωνσταντινούπολιν (Κωνσταντινιγιέ), ὑπεδέχοντο αὐτοὺς πρῶτον οἱ Μουσουλμάνοι ἔπειτα δὲ ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ μητροπολῖται τοῦ ὁμίλου τῶν (ὑπὸ φόρον διατελούντων) Ρωμηῶν. Ἐν ᾧ δὲ οὕτως διεξήγετο ἡ ἐπίσημος αὕτη τελετὴ πρὸ τριῶν ἐτῶν ραδιοῦργοί τινες Ἰουδαῖοι ὑποβαλόντες ἔνστασιν κατὰ τοῦ τοιούτου καθεστῶτος εἶπον «ἡμεῖς προηγούμεθα ὑμῶν» (Μπὶζ σιζδὲν μουκαντὲμ ντουρούρουζ=ἡμεῖς ἱστάμεθα πρὸ ὑμῶν) καὶ τοιουτοτρόπως προυκάλεσαν φιλονεικίαν. Ἐδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ Καδῆ τῆς πόλεως καὶ ἐξεδόθη ἀπόφασις καθ' ἣν προηγοῦνται οἱ Ρωμηοὶ ἐν ταῖς τελεταῖς καὶ ἕπονται οἱ Ἰουδαῖοι· πρὸς τοῦτο δὲ ἐφωδιάσθησαν οἱ Ρωμηοὶ (Π/χης καὶ λοιποὶ) διὰ χοτζετίου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη καὶ τὸ σχετικὸν αὐτοκρατορικὸν φιρμάνιον. Καὶ τότε μὲν οἱ Ἰουδαῖοι ἐσταμάτησαν, τώρα ὅμως, ἐπειδὴ ἐθεώρησαν ἑαυτοὺς μὴ ἱκανοποιηθέντας, πονηρότατοί τινες ἐξ αὐτῶν κατώρθωσαν διά τινος μέσου νὰ ἐπιτύχωσι τεζκερὲν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τελετάρχου καὶ εἶτα δολίως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τεζκερὲ τούτου τὴν ἔκδοσιν αὐτοκρατορικῆς διαταγῆς, λέγοντες «ἡμεῖς προηγούμεθα» (πρὸ τῶν ἄλλων ἱστάμεθα), τοιουτοτρόπως προυκάλεσαν ἔριδας καὶ διχοστασίας· ταῦτα ἐγνωστοποίησαν εἰς ἐμὲ οἱ πτωχοὶ Ρωμηοὶ διὰ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τοῦ πατριάρχου των, ἐπιδείξαντες καὶ τὸ ἱερὸν χοτζέτιον καθ' ὃ οὗτοι, κατὰ τὰ ἀνέκαθεν κρατοῦντα, προηγοῦνται τῶν Ἰουδαίων καὶ παρεκάλεσαν ὅπως ἐκδοθῇ αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ ἀπαγορεύουσα εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν κατὰ τοιοῦτον τρόπον παρὰ τὰ εἰωθότα ἐνέργειαν καὶ πρόκλησιν διενέξεων· ἐφ' ᾧ καὶ ἐξέδωκα τὴν παροῦσαν διαταγὴν ὅπως καταστῇ ἐν ἰσχύι νόμος ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

1 Σεπτεμβρίου 1699. 1 Ρεμπίουλ-ἐβὲλ 1111

Α στ 2 σελ. 206

Ἀριθ. ἐγγράφου 249

Διαταγὴ πρὸς τὸν Καζασκέρην τῆς Ρούμελης.

Ἀπατεῶνές τινες ἐκ τῶν ἐν Κων/πόλει καὶ τοῖς πέριξ Ρωμηῶν μὴ ἀσχολούμενοι μὲ νόμιμα κέρδη ὁρμώμενοι δ' ἐκ διαθέσεως δολίας κέκτηνται

τὴν συνήθειαν ὅπως διὰ διαφόρων δολίων μέσων, ἐμφανιζόμενοι ἄλλοι μὲν ὡς ἐνάγοντες ἄλλοι δὲ ὡς μάρτυρες, ἐγείρωσι ψευδεῖς δίκας καὶ προξενῶσιν ἀδικίας εἰς ὀρφανὰ καὶ χήρας καὶ ἄλλους ἀπόρους. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ὅτι ὑπάρχει φόβος διαρκοῦς αὐξήσεως τῶν τοιούτων πράξεων, τινὲς τῶν ἀπατεώνων τούτων λαμβάνουσιν φαύλων τινων γυναῖκας διὰ μισθώματος (ücret ile kendülerine sahib edüb) αἵτινες παρουσιαζόμεναι εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν δικαστήριον μετὰ πλαστῶν τέκνων ἰσχυρίζονται ἄλλαι μὲν ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶναι σύζυγος ἄλλαι δὲ ὅτι εἶναι ἀδελφός των· καταφεύγουσιν εἰς ποικίλα ψεύδη καὶ συκοφαντίας καὶ ἐνοχλοῦσι διαρκῶς τὸ αὐτοκρ. μου Διβάνιον. Πλὴν τούτου οἱ εὐϋπόληπτοι ἄνθρωποι διατελοῦντες ὑπὸ τὸ κράτος διαρκοῦς φόβου ἐκ μέρους τῶν τοιούτων ἀπατεώνων παρεπονέθησαν πρὸς τὸ Διβάνιόν μου ζητήσαντες τὴν τιμωρίαν τῶν τοιούτων διὰ δύο ἐνσφραγίστων ἀναφορῶν τοῦ Πατριάρχου τῶν Ρωμαίων καὶ τῆς ὁμηγύρεως τῶν ἐν Κων/πόλει κατοικούντων μητροπολιτῶν. Ἐζητήθη δ' ὅπως ἐκδοθῇ αὐτοκρατορικὸς ὁρισμὸς ἰδιόχειρος (χάτι-χουμαϊοὺν) κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ φαῦλοι οὗτοι οἱ τοιαύτας ψευδεῖς καὶ πλαστὰς ἐγείροντες ἀγωγὰς νὰ τιμωρῶνται διὰ τοῦ Πατριάρχου τῶν Ρωμαίων.

Ὁσάκις λοιπὸν ἐμφανίζονται τοιοῦτοι νὰ εἰδοποιῆται ὁ Πατριάρχης τῶν Ρωμαίων πρὸς ἐπιβολὴν τῶν δεουσῶν ποινῶν. Νὰ καταβληθῇ δὲ πᾶσα προσπάθεια ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν τοιούτων ἀπατεώνων, εἰς τὰς ἐκ τῶν δολιοτήτων τούτων προκυπτούσας ζημίας καὶ εἰς τὰς τοιαύτας πλαστὰς ἀγωγάς· νὰ ἀποπέμπωνται δὲ αἱ μετὰ ψευδολογιῶν, συκοφαντιῶν καὶ πλαστῶν τέκνων καταφεύγουσαι εἰς τὸ ἱερὸν δικαστήριον γυναῖκες. Ἵνα δὲ γένηται ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις γνωστὴ παρὰ τῶν προκατόχων δικαστῶν εἰς τοὺς διαδόχους διατάσσω νὰ καταχωρηθῇ τὸ παρὸν ἐν τοῖς Ἀρχείοις.

Περὶ τὰ μέσα Τζεμαζίουλ-ἐβὲλ τοῦ ἔτους 1178 ἤτοι 30 Σεπτεμβρίου 1764.

Ἀνὰ ἓν ἀντίγραφον ἐστάλη εἰς τοὺς καδῆδες πόλεως, Γαλατᾶ, Σκουτάρεως καὶ Χασίων. [105])

Πρὸς τὸν αὐτὸν Καζασκέρην ἐγράφη ἡ αὐτὴ διαταγὴ καὶ διὰ τοὺς Ἀρμενίους ἕνα μῆνα περίπου βραδύτερον.

30 Ὀκτωβρίου 1764. Τζεμαζίουλ-ἀχὴρ 1178

[105]) Τὰ Χασία ἐκ τοῦ Χὰς πληθ. Χασλὰρ (ὅθεν τὸ Χὰς-κιόγι) περιελάμβανον τὰ πέραν τῆς Σταμπούλ.

Β΄

ΧΕΙΡΟΑΡΑΦΑ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΡΗΤΟΡΟΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ Α΄ καὶ ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ Β΄

Εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων εὗρον μεταξὺ πολλῶν ἄλλων χειρογράφων καὶ τοὺς αὐτογράφους χαρτίνους κώδικας Ἀθανασίου τοῦ Ρήτορος. Φέρουν τοὺς ἀριθμοὺς 582, 1014, 1027, 1028, καὶ 1030 τοῦ supplément grec (παράρτημα τοῦ τμήματος τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων). Ὁ Em. Legrand, ὡς ὁ ἴδιος γράφει, [1] δὲν ἐξήτασεν ὅλους τοὺς χειρογράφους τούτους κώδικας. Τὸ τοιοῦτον ἀκριβῶς μὲ ὤθησεν ὅπως κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονήν μου ἐξετάσω λεπτομερῶς κατὰ τὸ δυνατὸν τὸ περιεχόμενον τῶν εἰρημένων κωδίκων. Ὁ Legrand ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν Ἑλληνικήν του Βιβλιογραφίαν (ιζ΄ αἰὼν τόμ. Γ΄ σελ. 422 κ. ἑξ.) ἀντίγραφον τοῦ πρωτοτύπου γράμματος—ἀποκειμένου ἐν τῇ ἐν Παρισίοις βιβλιοθήκῃ τῆς Ἁγίας Γενοβέφας (Ste Geneviève) — τοῦ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Α΄, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀθανάσιος Ρήτωρ πρωτοσύγκελλος διορίζεται ἱεροκῆρυξ καὶ πνευματικὸς καὶ συμβολαιογράφος μὲ εὐρεῖαν δικαιοδοσίαν ἰσχύουσαν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου καὶ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν. Ὁ αὐτὸς Γάλλος ἐδημοσίευσε καὶ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον ΙΔ΄ ἐπιστολὴν τοῦ ἰδίου Ἀθανασίου ὅπου ὁ τὸν ὀρθόδοξον ὑποκρινόμενος κληρικὸς οὗτος παρέχει πληροφορίας περὶ τοῦ βίου του. Ἀποσπάσματά τινα τῶν δύο ἐγγράφων θὰ δημοσιεύσω· ταῦτα θὰ ἀποτελέσωσι τὸ σύμπλεγμα Β α 1—2. Τὰ ἔγγραφα Β α 3—4, ὅμοια πρὸς τὸ εὐεργετήριον ἐκεῖνο γράμμα τὸ ἀπολυθὲν ὑπὸ Παρθενίου τοῦ Α΄, ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Γερμανοκαθολικοῦ κληρικοῦ G. Hofmann, περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος ἔργου ἔγραψα (σελ. 8 σημ. 14), εἰς τὰ Orientalia Christiana ἐκ τοῦ χειρογράφου 582 τοῦ supplément grec τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων. Τὰ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς κατηγορίας Β ἐκτὸς τινῶν τὰ ὁποῖα θὰ ὀνομάσω εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον, ἐξ ὅσων γνω-

[1]) Bibliographie hellénique du XVII siècle, tome III p. 421.

ρίζω, εἶναι ἀδημοσίευτα. Ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα ἔχει τὸ ἔγγραφον Β δ, τουτέστι ἐπιστολὴ τοῦ Ἀθανασίου Ῥήτορος ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Πατριάρχην Παρθένιον τὸν Νέον τὸν καὶ Ὀξὺν ἐπονομαζόμενον. Καὶ αὐτὸς ὁ Hofmann, ὁμιλῶν περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Ἀθανασίου Ῥήτορος, τὸν ὁποῖον ἀποκαλεῖ ἱερέα «φίλον τῆς Ρώμης» (Romfreundlicher Priester) ἀναγράφει μὲν ὅτι ὁ κληρικὸς ἐκεῖνος εἶχε τὴν εὔνοιαν τῶν Π/χῶν Κ.Π. Νεοφύτου Β΄, Τιμοθέου Β΄, Παρθενίου Α΄ καὶ Ἰωαννικίου τοῦ Β΄, παρασιωπᾷ ὅμως τὸν Παρθένιον Β΄. Πάντως δὲν παρετήρησεν ὁ Hofmann τὴν πρὸς τὸν Παρθένιον τὸν Β΄ ἐπιστολὴν τοῦ Ἀθ. Ῥήτορος [2]). Ὁ Hofmann ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἔργου τοῦ Hurmuzaki «Documente»...... (IVσελ. 706-708) κάμνει μνείαν ἐπιστολῆς τοῦ Παρθενίου Β΄, γραφείσης τῇ 27 Ἰουλ. 1649 πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Δύσεως Φερδινάνδον τὸν Γ΄, διὰ τῆς ὁποίας ὁ πατριάρχης ἐζήτει ὑποστήριξιν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ ἰδιαιτέρως τὴν ἠθικὴν συνδρομὴν τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Rudolf Schmidt διὰ τὴν ἄμυναν κατὰ τοῦ Καλβινισμοῦ [3]).

Ἡ πρὸς τὸν Παρθένιον τὸν Β΄ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀθ. Ῥήτορος φανερώνει βεβαίως τὴν εὔνοιαν τῆς ὁποίας ἀπέλαυεν ἐκ μέρους τοῦ εἰρημένου πατριάρχου καὶ τὴν ἰσχὺν τὴν ὁποίαν εἶχε παρ᾽ αὐτῷ. Δὲν ἀποδεικνύει ὅμως τὸν Παρθένιον Β΄ τὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας φρονοῦντα, ἀφ᾽ οὗ ἄλλοτε τῇ συστάσει τοῦ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ συντέλεσεν εἰς τὴν παρὰ τῷ ὀρθοδόξῳ λαῷ διανομὴν τῆς ὑπὸ τοῦ Μαξίμου τοῦ Καλλιπολίτου, φίλου τοῦ Λουκάρεως, γενομένης παραφράσεως εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν τῆς Κ. Διαθήκης. «Ὅπερ (τὴν μετάφρασιν), προσθέτει ὁ Δοσίθεος (ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 1173) ***ἔργον ἀποτρόπαιον ἔχει ἡ καθολικὴ ἐκκλησία***».

Κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα, θλίψεων αἰῶνα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, δύο ρεύματα εἶχον σχηματισθῇ παρὰ τοῖς ἀνωτέροις

---

[2]) Orientalia Christiana, τόμ. XXV σ. 282—283.

[3]) Orientalia, ἐνθ. ἀν. σ. 279. Ὁ μακαρίτης Π. Ζερλέντης δημοσιεύει ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ βοηθοῦ τοῦ Schmidt, Simon Reniger—κατόπιν διαδόχου τοῦ Schmidt —εἰς τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ὁ Παρθένιος ὁ Β΄ εἶχε σχέσεις φιλικὰς μὲ τοὺς δύο ἐκείνους διπλωμάτας καὶ δι᾽ ἐκείνων ἐπεζήτει νὰ συνάψῃ φιλίαν καὶ μὲ τὸν Αὐτοκράτορα. Τὸ ἀπόσπασμα ἔχει ὡς ἑξῆς· «ἔμαθον ὅτι ὁ πατριάρχης (τὸν ὁποῖον πατριάρχην ὁ Ζερλέντης ἀποκαλεῖ ὀξὺν καὶ γέροντα) διανοεῖται νὰ στείλῃ τῇ αὐτῇ καισαρικῇ μεγαλειότητι μοναχὸν μετὰ δώρου, ἐλπίζων μεγάλην βοήθειαν πρὸ πάντων χιλίων ταλλήρων· προσπαθήσω πάσῃ δυνατῇ ἐπιτηδειότητι ἵνα ἐμποδίσω τὴν ἀποστολήν, ἣν καὶ ὁ Παναγιώτης (ὁ Νικούσιος) δὲν ἐγκρίνει καὶ ἔστι σύμφωνος ἵνα ἐμποδισθῇ ἐπειδὴ γινώσκω ὅτι τοιαῦται πρεσβεῖαι ἀπαρέσκουσι τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐλῇ, ***μὴ προκειμένου περὶ ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν***· πρὸ ταύτης ὁ πατριάρχης ἔστειλε πρεσβείαν εἰς Ρωσσίαν, ἀλλ᾽ ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος, μάλιστα δὲ καὶ ἀπεπέμφθη». Π. Ζερλέντου «Παναγιώτου Νικουσίου πρὸς Φερδινάνδον τὸν Γ΄ ἐπιστολαὶ κλπ.,» ἐν Πεντηκονταετηρίδι τοῦ ἐν Κ.Π. Φιλολ. Συλλόγου σ. 233.

κληρικοῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τὸ ἓν ἀνέμενε τὴν ἐξωτερικὴν ἐνίσχυσιν τῆς ταλαιπωρουμένης ἐκκλησίας ἀπὸ τὰς καθολικὰς Δυνάμεις τῆς Δύσεως, τὸ δὲ ἕτερον τὴν ἐπικουρίαν αὐτὴν ἤλπιζεν ἀπὸ τὰ Διαμαρτυρόμενα Κράτη. Ἄλλως τε ἡ μεγάλη θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις τῆς Δύσεως εἶχε διαιρέσῃ αὐτὴν εἰς δύο μεγάλα στρατόπεδα καὶ προὐκάλεσε τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους, καταλήξαντας εἰς τὴν ἐν Βετσφαλίᾳ εἰρήνην τοῦ 1648. Αἱ σουλτανικαὶ κυβερνήσεις ὑπώπτευον μᾶλλον τὸ καθολικὸν ρεῦμα ἀκολουθοῦσαι τὴν πολιτικὴν τοῦ Κατακτητοῦ Μωάμεθ τοῦ Β΄ ἐκδηλωθεῖσαν — καίτοι τότε δὲν ὑπῆρχεν ὁ προτεσταντισμὸς — καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Γενναδίου τοῦ Β΄ ὡς πρώτου Πατριάρχου μετὰ τὴν Ἅλωσιν. Τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύουν καὶ τὰ καταχωρούμενα ἐν τῇ πρὸς τὸν Λουδοβῖκον ΙΔ΄ τῷ 1643 ἀποσταλείσῃ ἐπιστολῇ τοῦ Παρθενίου Α΄· «ὁ κρατῶν ἡμῶν, ἣν τοῦτο αἴσθηται (ἕνωσιν), καθαίρεσιν τοῦτο νομιεῖ τῆς αὐτοῦ δυναστείας καὶ ἡμᾶς πάντας ἀπολέσει». Τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἰδέας τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως τῶν χρόνων ἐκείνων ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ ἀναπτύξω εἰς ἄλλο μέρος τοῦ παρόντος ἔργου (σελ. 11 σημ. 20).

Οἱ Πατριάρχαι ἢ γενικῶς οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ ἐπεδίωκον ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν—καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου «ἵνα πάντες ἓν ὦσι»— ὑπὸ τὴν ἀληθῆ καὶ ὀρθόδοξον ἔννοιαν. Τὰ προσημειωθέντα δύο ρεύματα τὰ δημιουργηθέντα ἀπὸ διάφορον ἀντίληψιν ἑκατέρας τῶν μερίδων διήρκεσαν κυρίως μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἰσχύος τοῦ Μ. Πέτρου τῆς Ρωσσίας. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἀπέκλειε καὶ τὴν παράλληλον ὕπαρξιν δύο πάλιν μερίδων ἀπὸ ἀπόψεως γνωμῶν καὶ πεποιθήσεων, τῶν μὲν φρονούντων περισσότερον κατορθωτὴν ἂν ὄχι τὴν ἕνωσιν τοὐλάχιστον τὴν προσέγγισιν μετὰ τῶν Καθολικῶν, τῶν δὲ μετὰ τῶν Διαμαρτυρομένων. Ἑκάστη μερὶς εἶχε τοὺς λόγους της. Καὶ αὐτό, νομίζω, συμβαίνει καὶ σήμερον. Οὔτε οἱ μὲν ἦσαν καθολικοί, οὔτε οἱ δὲ προτεστάνται· δὲν ἔλειπον βεβαίως αἱ ἐξαιρέσεις καθολικίζουσαι ἢ προτεσταντίζουσαι. Δὲν ἐπεχειρήθη ὅμως ἀπεμπόλησις οὔτε τῶν θρησκευτικῶν οὔτε τῶν ἐθνικῶν ἰδανικῶν.

Ἀλλὰ τότε προεῖχε τὸ ζήτημα τῆς ἐξωτερικῆς προστασίας. Ὁ Ἀθ. Ρήτωρ εἶχε σχέσεις μετὰ ἰσχυρῶν προσώπων. Εἰς τὴν πρὸς τὸν Ἱλαρίωνα μητροπολίτην Ἡρακλείας ἐπιστολήν του ὁ ἴδιος ὁμιλεῖ περὶ ἀξιολόγων φίλων του. «Διὰ δὲ φίλους, πλείους ἔχω ἢ σὲ καὶ πάντες ὀρθόδοξοι καὶ ***ἄνδρες ἀξιολογώτατοι***» (Ββ 2). Ἐκτὸς τούτου ἡ ἰδιαιτέρα μόρφωσίς του ἀρκετὴ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς ὀλιγώτερον τότε μορφωμένους· καὶ αὐτοὶ δὲν ἦσαν ὀλίγοι. Καίτοι πρέπει νὰ τονίσω ὅτι ὁ Ἀθανάσιος ἦτο ὀψιμαθὴς καί πως ἡμιμαθής. Τοὐλάχιστον ὅταν εἰς ἡλικίαν 43 ἐτῶν ἔγραφε τὰς πρὸς τὸν Ἱλαρίωνα ἐπιστολὰς οὔτε δεινὸς θεολόγος οὔτε ἄριστος ἑλληνιστὴς ἦτο. Αἱ χονδροειδεῖς ἀνορθογραφίαι του καὶ ἄλλα λάθη του βεβαιώ-

νουν τὰ ἀνωτέρω. Παραθέτω καὶ φωτογραφίαν μιᾶς τῶν εἰρημένων ἐπιστολῶν ὅπου φαίνεται ἡ μὴ συστηματικὴ μόρφωσις τοῦ Ἀθανασίου.

Ἦτο ὅμως ὑποκριτὴς καὶ κατώρθωνε νὰ ἐξαπατᾷ πολλούς. Ἐνῷ παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, ὑπὲρ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶχε τὸ θράσος νὰ γράφῃ πρὸς τὸν Ἱλαρίωνα «***ἐγὼ οὐ τοῦ τῆς Ρώμης, ἀλλὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ***» (Ββ α). Κάποιαν κατάπληξιν προκαλεῖ ἡ πληροφορία τοῦ Ρήτορος κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἱλαρίων χαρακτηρίζων αὐτὸν αἱρετικόν, τοιούτους ἐθεώρει καὶ τὸν Π/χην Τιμόθεον καὶ τοὺς προσκειμένους τῷ Π/χῃ ἐκείνῳ κληρικούς. «Ἐπεὶ τότε μεταξὺ τῶν λόγων λίαν αὐθαδιαζόμενος καὶ καταχέων ἡμῖν ἀφθόνους ὕβρεις ***κἂν τῷ τῶν αἱρετικῶν καὶ λατίνων ἐμέ τε καὶ τὸν πατριάρχην σὺν τοῖς αὐτοῦ κληρικοῖς ἀναγράψας χορῷ*** ἐπορεύθης εἰς τὴν σὴν ἐπαρχίαν» (Ββ 3).

Ὁ Δοσίθεος λέγει περὶ τοῦ Ἀθανασίου τὰ ἑξῆς : Ἀθανάσιός τις Κύπριος παπιστὴς ὅμως, καθ᾽ Ἕλληνας ἠμφιεσμένος καὶ ὑποκρινόμενος τὸν ὀρθόδοξον» [4]. Ἄλλως τε ὁ σοφὸς καὶ ὀξυδερκὴς Ἱλαρίων κατὰ τὴν μαρτυ-

---

[4]) Ὁ Ἀθανάσιος Ρήτωρ ἦτο Κύπριος, ἀλλ᾽ ὡς ἀνατραφεὶς ἐν Κων/πόλει καὶ σπουδάσας εἰς τὸ ἐν αὐτῇ κολλέγιον τῶν Ἰησουϊτῶν, προετίμα, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, νὰ ὀνομάζηται Βυζάντιος. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1572 καὶ ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τῷ 1663. Βλέπε διὰ τὰ συγγράμματα καὶ τὴν βιογραφίαν του, Legrand, Bibliographie Hellénique.... XVII siècle, τόμ. Α', Β' καὶ Γ'. (Διὰ τὰ συγγράμματα τόμ. Γ', σελ. 417—426). Κ. Σάθα, «Νεοελληνικὴ Φιλολογία», σελ. 402—403. Ζαβίρα, Νέα Ἑλλάς, σελ. 172—173. Φαβρικίου, «Bibliotheca Graeca», τόμ. VI σ. 124. Α. Ὑψηλάντου, «Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν», σ. 139 καὶ 266· ὁ Ὑψηλάντης ἀντιγράφει, ὡς συνήθως, τὸν Δοσίθεον, συγχέων δὲ καὶ τὰς χρονολογίας γράφει περὶ τοῦ Ἀθανασίου ὡς δρῶντος καὶ κατὰ τὸ1671 καὶ βραδύτερον. Συμπεραίνων δὲ κατακλείει μὲ τὰ λόγια τοῦ Δοσιθέου:«Οὕτως οὖν τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων πολεμεῖται ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν ὑπὸ τῶν παπιστῶν ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει».Ὁ Δοσίθεος εἰς τὰ προσημειωθέντα προσθέτει καὶ τὰ ἀκόλουθα: «ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος καὶ εἰς ἄλλα μοναστήρια, Θράκης, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας καὶ ἐκλεξάμενος πολλὰ βιβλία τῶν ἁγίων πατέρων καὶ τῆς ἔξω σοφίας, ἠγόρασεν αὐτὰ ὀλίγου τιμήματος· τοὺς δὲ ἐν τῇ μονῇ τῶν Μετεώρων πατέρας τοσοῦτον ἠπάτησεν ὥστε καὶ τρυτάνῃ.......... ἠγόραζε τὰ τῆς μονῆς αὐτῶν βιβλία «(περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων», σ. 1173). Τὰ πλεῖστα τῶν χειρογράφων τούτων περιῆλθον εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ ἓν πρωτότυπον σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνους, ἐκδοθὲν κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1580 καὶ ἀνῆκον πάντως εἰς τὰ κλαπέντα ἀπὸ τὴν Μονὴν τῶν Μετεώρων, ἀφ᾽ οὗ καὶ τὸ περιεχόμενόν του αὐτὴν ταύτην τὴν μονὴν ἀφορᾷ. (Χειρόγραφον Ἐθν. Βιβλ. Παρισίων, ἀριθ. 1281 supplément grec, 2). Περὶ τοῦ Ἀθανασίου Ρήτορος ἔγραψαν ἐκτὸς τοῦ Legrand, ὁ Louis Petit εἰς τὸ «Dictionnaire de Théologie catholique», τόμ. Α', μέρος Β' στ. 2187, ὁ C. Korolevskij εἰς τὸ Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastique, τόμ. Δ', στ. 1394—1396. Οἱ ἡμέτεροι Τ. Ὑπερίδης καὶ Δ. Σ. Μπαλάνος, ὁ μὲν εἰς τὸ Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, Α' στ. 320—303, ὁ δὲ ἐκτενέστερον εἰς τὴν Μ. Ε. Ἐγκυκλοπαιδείαν τόμ. Β', σελ ξγ. Ὁ Μ. Γεδεὼν ἀναφέρει τὸν Ἀθ. Ρήτορα ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπιστολῆς

ρίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀθανασίου προεῖπεν ὅτι ὁ Ρήτωρ ἀφήνων τὴν Κωνσταντινούπολιν θὰ γίνῃ Ἰησουΐτης ἤ, ὡς γράφει, «Ἰεσουΐτης» (Ββ 2). Δυστυχῶς μὴ ὑπαρχουσῶν ἔτι ἐν Κων/πόλει καλῶς κατηρτισμένων ὁμογενῶν σχολῶν πολλοὶ νέοι διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων ἐφοίτων εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἰησουϊτῶν. Τοιαῦτα ὑπῆρχον καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Ἡ ἀγάπη τῆς παιδείας ὤθει ἀνωτέρους κληρικούς, καὶ πατριάρχας ἐνίοτε, εἰς τὸ νὰ στέλλωσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μαθητὰς ὀρθοδόξους εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἢ εἰς τὸ ἐν Γαλατᾷ σχολεῖον τῶν Ἰησουϊτῶν ὅπου ἐφοίτησε καὶ ὁ Κύριλλος ὁ Κονταρῆς ἢ ἄλλως Καρφίλας λεγόμενος. Ἀναντιρρήτως τὸ κολλέγιον ἐκεῖνο, εἰς τὴν πόλιν ὅπου ὁ πάπας Λέων ὁ δέκατος ὑπεστήριξε τὰ ἀναγεννώμενα κλασικὰ γράμματα, παρεῖχε δαψιλῆ ἑλληνικὴν καὶ ἐγκύκλιον μόρφωσιν. Ἡ ἀνάγκη αὕτη τῆς ἐξωτερικῆς σπουδῆς καθίστατο περισσότερον αἰσθητὴ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ιζ′ αἰῶνος ὁπότε ἀνιδρύθησαν καὶ ἐνταῦθα ἀνώτερα διδακτήρια. Οἱ Πατριάρχαι ὅμως οἱ εὐνοϊκῶς διατεθειμένοι πρὸς τὸν Ἀθανάσιον ἐπίστευον ὅτι ἀνῆκεν οὗτος εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Ὁ Παρθένιος Α′ π. δ. χ. εἰς τὸ προμνησθὲν εὐεργετήριον γράμμα προειδοποιεῖ τὸν Ρήτορα ὅτι ὀφείλει νὰ διδάσκῃ τὸ Εὐαγγέλιον «***κατὰ τὰς ἑρμηνείας καὶ ἐκδοχὰς τῶν θείων διδασκάλων καὶ πάσης τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ᾗ μόνῃ τὸ περὶ τοῦτ᾽ ἀπλανὲς περιγράφεται, καὶ δογματίζειν ὅσα τῆς ἐκείνων ἐξημμένα (ἐξηγμένα;) τυγχάνει διανοίας καὶ πίστεως***».

Ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη τοῦ Ρήτορος ἀποσταλεῖσα πρὸς τὸν Παρθένιον Β′ καὶ ἡ ὁποία προὐκάλεσε τὴν ὡς ἄνω παρέκβασιν, ἣν ἐθεώρησα ἀναγκαίαν, ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, ἐπαναλαμβάνω, διὰ τῆς ὁποίας πληροφορούμεθα ἀρκετὰ πράγματα περὶ τοῦ Παρθενίου Β′, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ καταχώρησιν τῶν ἐγγράφων Βε καὶ Βστ.

Τὰ ἔγγραφα Βα 1 καὶ Βα 2 εἶναι γνωστὰ ἐξ ὅσων ἐλέχθησαν προηγουμένως. Ἴσως ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ ἡ παράγραφος ἐκείνη τοῦ πατριαρχικοῦ εὐεργετηρίου γράμματος (Βα 2) εἰς τὴν ὁποίαν λέγεται ὅτι καὶ ἡ ἐπιστροφὴ τῶν αἱρετικῶν ἀνετίθετο εἰς τὸν Ἀθ. Ρήτορα τὸν ὁποῖον παπιστὴν ἐχαρακτήριζεν ὁ Δοσίθεος καὶ τοῦ ὁποίου αἱ ἐνέργειαι δὲν ἦσαν

τοῦ Π/χου Παρθενίου Α′, ἀπευθυνθείσης πρὸς τὸν Γάλλον βασιλέα Λουδοβῖκον ΙΔ′ καὶ περιστρεφομένης περὶ τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτή, περὶ τῆς ὁποίας ὁ προμνησθεὶς L. Petit, γράφει εἰς τὸ προσημειωθὲν Θεολογ. Λεξικὸν—«document que personne n'a encore signalé»—εἶναι καταχωρημένη εἰς τὸ τέλος τοῦ συγγράμματος τοῦ Ρήτορος «Ἀντιπατελάριος». Τὸ περὶ Ἀθ. Ρήτορος ἔργον τοῦ καὶ ἐξ ἄλλου του (βλέπε ἐμὴν μελέτην ἐν Ν. Ποιμένι Β′. σελ. 652—664) συγγράμματος γνωστοῦ Ἰταλοῦ Nicolo Marini «il primato di S.Pietro difeso (ὑποστηριζόμενον τὸ πρωτεῖον τοῦ Ἀπ.Πέτρου) dal Athanasio il Retore οὐ μόνον οὐδὲν νέον προσθέτει ἀλλὰ παραλείπει καὶ τὰ γνωστὰ στοιχεῖα. Βλέπε καὶ Μ. Γεδεών, Πατρ. Πίνακες σελ. 578.

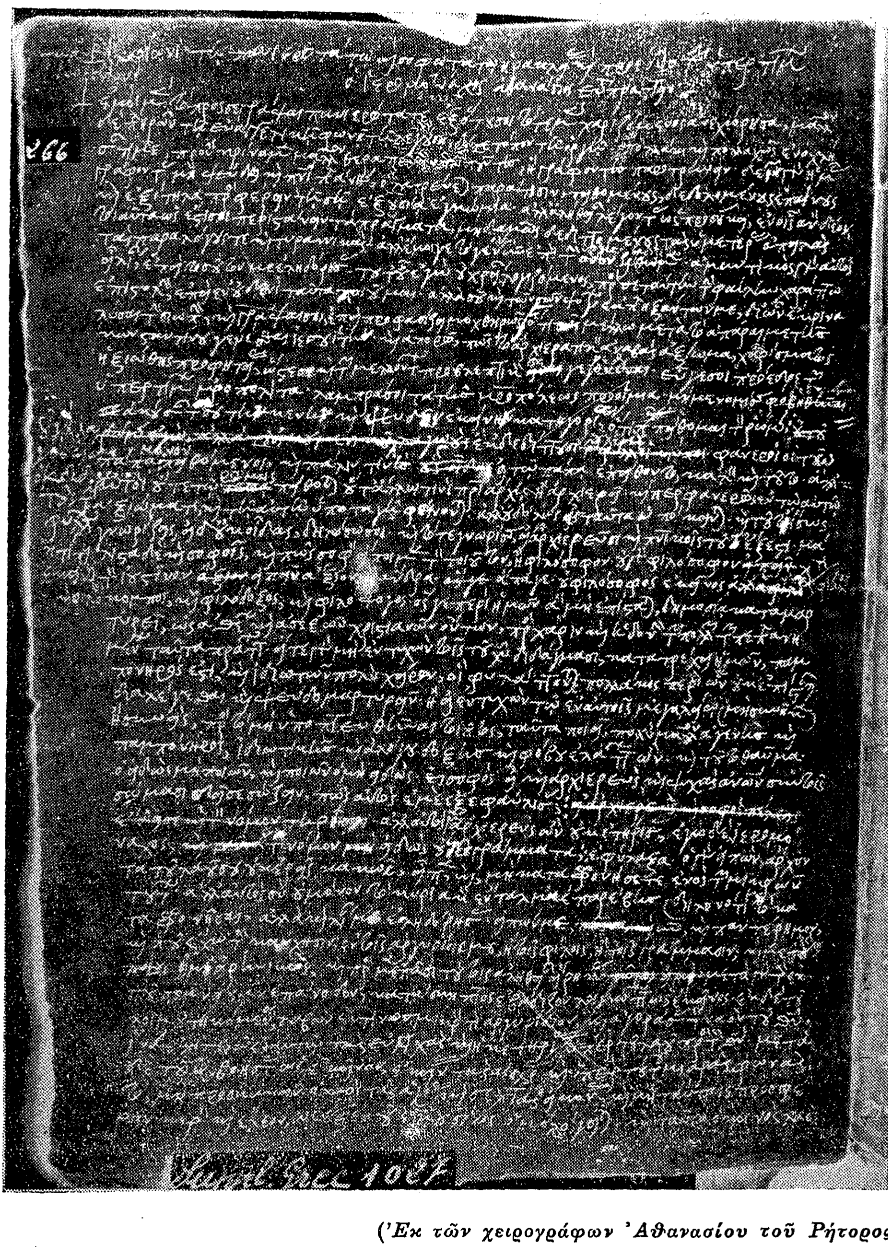
πάντοτε ὀρθόδοξοι. Εἰς τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ χειρογράφου 1014 τοῦ supplément grec τῆς Παρισινῆς Βιβλιοθήκης εἶναι καταχωρημέναι καὶ συγχωρητικαὶ εὐχαὶ ἀντιγραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἀθανασίου· αἱ εὐχαὶ αὐταὶ δὲν φέρουν τὸν συνήθη τύπον τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας· τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἀναγνωρίζουσι μόνον εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον «ὡς ἐπ' αὐτῷ τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν οἰκοδομηθεῖσαν. 5) Τὸ ἔγγραφον Βα 1 εἶναι εἰλημμένον ἀπὸ τὸν κώδικα 1027 φυλλ. 347 καὶ ἑξ. Μίαν παράγραφον τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἀνέφερα ὅταν ἀνέπτυξα τὰ τῆς ἐξορίας τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου Β' (σελ. 6 καὶ 10). Τὰ Βα 3 καὶ Βα 4 εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωαννικίου Β' ἐπανάληψις τῶν δικαιωμάτων τῶν παραχωρηθέντων εἰς τὸν Ρήτορα διὰ τοῦ πατριαρχικοῦ ἐκείνου διπλώματος τοῦ Παρθενίου Α'. Καὶ εἰς τὸ χειρόγραφον 1030 φυλλ. 33 τῆς ἰδίας Βιβλιοθήκης ὑπάρχει καὶ ἕτερον παρόμοιον πατριαρχικὸν γράμμα.

Τὰ Ββ1-4 ἀποκαλύπτουσιν ἕνα μητροπολίτην Ἡρακλείας ἄγνωστον εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε γνωστοὺς καταλόγους. Ὁ Le Quien οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τοῦ Ἱλαρίωνος. Ὁ Ἱλαρίων οὗτος ἦτο Κρὴς καθὼς ἀναφέρει τὸ ὑπὸ κρίσιν χειρόγραφον. Ἀναντιρρήτως εἶναι ὁ σοφὸς Ἱλαρίων πρὸς τὸν ὁποῖον ἔγραφε καὶ ὁ ἐπίσης Κρὴς καὶ σοφὸς Κύριλλος ὁ Λούκαρις. Ἡ χρονολογία τῆς πρὸς τὸν Ἱλαρίωνα — τότε ἱερομόναχον — ἐπιστολῆς ἐκείνης τοῦ Λουκάρεως εἶναι 20 Ἰουνίου 1610. Τὸν Ἱλαρίωνα τοῦτον ὁ Κύριλλος ἀποκαλεῖ σοφώτατον [6]. Διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον Ἡρακλείας τὸν ἐπίσης φίλον τοῦ Λουκάρεως Διονύσιον κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1613 ἢ ἀρχὰς τοῦ 1614. Ἀπέθανε προώρως, καθὼς μᾶς πληροφορεῖ αὐτὸς ὁ Ἀθ. Ρήτωρ (ἔγγραφον Βα 1). Τὸν θάνατον τοῦ ἐχθροῦ του τούτου ἔμαθεν ὁ Ἀθανάσιος εὑρισκόμενος ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ 1616. Ὁ Ἱλαρίων ἀνῆκεν εἰς τὴν πεφωτισμένην καὶ κάπως ἐλευθερόφρονα καὶ σφόδρα πολεμίαν τοῦ παπισμοῦ σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκε καὶ ὁ πολὺς συμπατριώτης του Λούκαρις. Ἦλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν Π/χην Τιμόθεον, κληρικὸν ἀντιθέτων ἀρχῶν, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Ἔζησεν ὀλίγον χρόνον ὡς μητροπολίτης Ἡρακλείας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καθὼς καὶ διότι μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ Πατριάρχης Τιμόθεος κατέκαυσε τὰ συγγράμματα τοῦ Ἱλαρίωνος παρασιωπᾶται ὁ λόγιος οὗτος κληρικὸς ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγραψάντων τοὺς ἡμετέρους λο-

---

5) «Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας Πέτρῳ τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων κατεμπιστευθεὶς καὶ ἐπ' αὐτῇ τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν οἰκοδομήσας καὶ δοὺς αὐτῷ ἐξουσίαν...»

6) Legrand ἔνθ. ἀνωτέρω, τόμ. Δ' σ. 262—263. «Βραχέως πάνυ, καὶ οἷά τις Λάκων, ἐν αἷς χαράξας ἔχεις συλλαβαῖς ἐσήμανας ἡμῖν τὴν σὴν ἀθυμίαν, σοφώτατε Ἱλαρίων... αἰτιώμενος ὡς ἀστόργως ἡμᾶς πρὸς τὴν σὴν φιλίαν διακειμένους..... Καὶ ἴσχυες τῇ τῆς σῆς σοφίας νουνεχίᾳ χρησάμενος....» Ἡ ἐπιστολὴ προέρχεται ἐκ τοῦ χειρογράφου 263 τοῦ ἐνταῦθα Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου.

(*'Εκ τῶν χειρογράφων 'Αθανασίου τοῦ Ρήτορος*)

γίους. Ὁ Ἱλαρίων συνέγραψε σὺν ἄλλοις κεφάλαια κατὰ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου καὶ κατὰ τῆς ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ταῦτα πληροφορούμεθα ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ἀθανασίου πρὸς τὸν σοφὸν ἐκεῖνον μητροπολίτην Ἡρακλείας. Ἐκ τοῦ εἴδους τῶν συγγραμμάτων ἐξηγεῖται καὶ ὁ χόλος τοῦ Ἀθανασίου κατὰ τοῦ Ἱλαρίωνος—τὸν ὁποῖον ἀποκαλεῖ εἰκονομάχον καὶ νοσοῦντα τὴν νόσον τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ (εἰδωλολατρείας) — χόλος τὸν ὁποῖον ἀφήνει νὰ ὑπερεκχειλίζῃ εἰς ἑκάστην γραμμὴν τῶν ἐπιστολῶν του. Εἰς ἓν ἔγγραφον ἢ μᾶλλον ἀντίγραφον καταχωρημένον εἰς τὸν Α΄ κώδικα τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου (σ.70), ἀναφερόμενον εἴς τινα χωρία ἀποσπασθέντα ἀπὸ τὴν μητρόπολιν Φιλίππων καὶ πάλιν ἑνωθέντα μετ᾿ αὐτῆς, ὑπογράφεται πρῶτος «Ἡρακλείας Ἱλαρίων». Τὸ ἔγγραφον ἐγράφη κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1614 ἰνδικτιῶνος ιβ΄· μετὰ τοῦ Ἱλαρίωνος συνυπογράφονται πολλοὶ ἄλλοι ἀρχιερεῖς [7]. Εἶναι ἀντίγραφον καὶ ἐπομένως αἱ ὑπογραφαὶ πολὺ εὐανάγνωστοι. Τόσον ἡ μαρτυρία τοῦ ἐπισήμου κώδικος τῶν Πατριαρχείων, ὅσον καὶ αἱ πληροφορίαι τοῦ Ἀθανασίου Ῥήτορος ἀποδεικνύουν ὅτι ὅσοι ἀνέγνωσαν εἰς ἔγγραφα τοῦ 1614 (ἢ καὶ τέλος τοῦ 1613) 1615 καὶ μέρους (ἴσως Ἰανουαρίου) τοῦ 1616, Ἡρακλείας Γερμανὸν ἢ Γαβριὴλ δὲν ἀνέγνωσαν ὀρθῶς. Τὸ σιγίλλιον π.δ.χ. τῆς Μονῆς Ταὼ—ἐκ τῆς συλλογῆς Γρ. Μπουρνιᾶ — τὸ ἐκδοθὲν 20 Ἀπριλίου 1614 ἰνδικτιῶνος ιβ΄, φέρει ὑπογραφὰς τῶν ὁποίων πολλὰς δὲν κατώρθωσε νὰ ἀναγνώσῃ ὁ δημοσιεύσας αὐτὸ Δ. Καμπούρογλους εἰς τὸ ἔργον του Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας Ἀθηναίων. Ὁ Ἡρακλείας ..... ὁ δι᾿ ἀποσιωπητικῶν ἀντικαθιστάμενος εἶναι ὁ Ἱλαρίων περὶ τοῦ ὁποίου ἐνταῦθα ὁ λόγος. Ὁμοίως εἰς τὸ σιγίλλιον τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς Σταυρονικήτου τοῦ Ἄθω ἐκδοθὲν κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1614 ἀντὶ ὁ Ἡρακλείας Γαβριὴλ ἀναγνωστέον Ἱλαρίων, Γαβριὴλ ὠνομάζετο ὁ τότε Νικομηδείας (Γρηγόριος Παλαμᾶς ἔτος Δ΄, σελ. 739-742). Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ λεχθῇ καὶ ὡς πρὸς τὸν δῆθεν Ἡρακλείας Γερμανὸν ἢ Γαβριὴλ τὸν ἀναγνωσθέντα ὑπὸ τοῦ Δ. Ζακυθινοῦ εἰς τὸ σιγίλλιον 6 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων τὸ ἐκδοθὲν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1615, ἴσως δὲ καὶ ὡς πρὸς τὸν αὐτὸν τῆς πράξεως τοῦ Βερροίας Ἀβερκίου τῆς γενομένης κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1613 (Ἑλληνικὰ τόμ. Β΄ σελ. 156, τόμ. Δ΄ σελ. 440, τόμ. Γ΄ σελ. 50). [8] Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1616 ἐμφανίζεται ὁ Ἡρακλείας Τιμόθεος· ὑπογράφει εἰς ἔγγραφον ἀφορῶν τὸ

---

[7] Νικομηδείας Γαβριήλ, Κυζίκου Λεόντιος, Προύσης Ἰωάσαφ, Κορίνθου Ἄνθιμος, Φιλιππουπόλεως Ἰωάσαφ, Μεσημβρίας Γρηγόριος, Λαρίσσης Τιμόθεος, Ἀγχιάλου Παρθένιος, πρώην Ἀθηνῶν Ἄνθιμος, Λήμνου Κλήμης, Λακεδαιμονίας Διονύσιος, Χίου Ἰωάσαφ, πρώην Χριστιανουπόλεως Συμεών, Μεσημβρίας Κυπριανός, Αἴνου Δανιήλ, Καραβιζύης Λαυρέντιος καὶ Σερρῶν Δαμασκηνός.

[8] Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπογραφῶν τῶν καθαρῶς γεγραμμένων εἰς τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο τοῦ κώδικος Α΄ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωσιν αἱ ἐπανορ-

μοναστήριον τῆς Σερίφου. (Π. Ζερλέντου, Ἱστορ. ἔρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν Νήσων κλπ., τ. Α΄ τεῦχος Α΄ σελ. 74.) Ἐκ τῶν προμνησθεισῶν ἐπιστολῶν τούτων πληροφορούμεθα ὅτι ὁ Ἀθανάσιος κατὰ τὸ 1614 διέμεινεν ἐν Κ/πόλει καὶ ἔπειτα ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας.

Τὰ Ββ 5 καὶ Ββ 6 εἶναι ἐπιστολαὶ τοῦ ἱερομονάχου Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου (οὐχὶ τοῦ Μαργουνίου) τὰς ὁποίας ἔστειλεν ἐξ Ἀλεξανδρείας πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερομόναχον Ἀββακούμ. Τὸν Μάξιμον τοῦτον ἀναφέρει ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν (τόμ. Γ΄ σελ. 410 καὶ αὐτόθι σημείωσις β΄) ὡς μαθητὴν Μελετίου τοῦ Πηγᾶ καὶ συγγραφέα εἴκοσι πέντε κεφαλαίων κατὰ Λατίνων καὶ ὁμιλιῶν εἰς πάσας τὰς Κυριακὰς τοῦ χρόνου. Πρὸς αὐτὸν ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν καὶ ὁ διάσημος ἡγούμενος τῆς Μονῆς Πάτμου Νικηφόρος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Νικηφόρος καθηγούμενος Πάτμου τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἱερομονάχῳ κ. Μαξίμῳ». [9]) Περὶ τοῦ Μαξίμου τούτου πληροφορούμεθα καὶ ἀπὸ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον Λούκαριν γράψαντα κατὰ τὸ 1609 δύο ἐπιστολάς, μίαν πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀββακοὺμ καὶ μίαν πρὸς τὸν Πατριάρχην Νεόφυτον. Ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς αὐτὰς μανθάνομεν ὅτι ὁ Μάξιμος μεταβαίνων ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς Κων/πολιν περιέπεσεν εἰς πειρατάς, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀπεγύμνωσαν καὶ τὸν ὡδήγησαν εἰς τὰ μέρη τῆς Μάλτας [10]).

θώσεις καὶ συμπληρώσεις πολλῶν ὑπογραφῶν τῶν ἐγγράφων τοῦ 1614 ὡς τοῦ Μπουργιᾶ, τῆς Μονῆς Σταυρονικήτου, Ἐθν. Βιβλιοθήκης Παρισίων, τῆς Μονῆς Βατοπεδίου καὶ ἄλλων. Ἔγγραφα τῆς Μονῆς Βατοπεδίου μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ προμνησθέντος Ἀβερκίου ἐδημοσίευσεν ὁ φιλόπονος πρ. Λεοντοπόλεως κ. Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης (Ἑλληνικὰ ἔτος Γ΄ σελ. 45—68).

[9]) Ὁ Μ. Μαλανδράκης εἰς τὴν μελέτην του «περὶ τοῦ μεγάλου τοῦ Γένους διδασκάλου Μακαρίου Καλογερᾶ» ἀντικρούων τὸν Ζαβίραν (Ν. Ἑλλὰς σελ. 486) ὀρθῶς ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Μάξιμος πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται ὁ Νικηφόρος δὲν εἶναι ὁ Μάξιμος Μαργούνιος ἐπίσκοπος Κυθήρων («Ἐκκλ. Ἀλήθεια», ἔτος ΚΔ΄ σελ. 156). Ὁ Κ. Σάθας ἀναγράφων τὰ ἔργα τοῦ Θεοφίλου Κορυδαλλέως σημειώνει σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἀκόλουθα· «Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου (1602), ὀκτὼ (ἐπιστολαὶ) πρὸς Ματθαῖον, Ναθαναὴλ καὶ ***Ἀββακοὺμ*** τοὺς ἱερομονάχους· Γεώργιον οἰκονόμον Ρόδου· Ἀρσένιον καὶ Ἄνθιμον ἱερομονάχους· Μιχαὴλ Κράλην.» (Νεοελληνικὴ Φιλολογία, σελ. 254.) Ὁ Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης εἰς τὸ χειρόγραφον 80 τῆς ἐν Χάλκῃ Μονῆς τῆς Παναγίας—τοῦ ὁποίου τεμάχιον ἐδημοσίευσεν ὁ Κεραμεὺς Παπαδόπουλος εἰς τὰ Documente τόμ. XIII—γράφει· «Μάξιμος Πελοποννήσιος, μαθητὴς τοῦ Πηγᾶ, ὁ συγγραψάμενος τὸ ἐγχειρίδιον κατὰ τῶν πέντε διαφορῶν, τὸ καὶ τυπωθὲν παρὰ Δοσιθέου τοῦ Ἱεροσολύμων· συνέθετο δὲ καὶ ὁμιλίας εἰς πάσας τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ· ἡρμήνευσε δὲ εἰς ἁπλῆν φράσιν τὸν περὶ παρθενίας λόγον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ ἀπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς μαρτυρίας πολλὰς συνήθροισε περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ.» Documente ἔνθα ἀνωτ. Κ. Σάθα, Μ. Βιβλιοθήκη Γ΄, σελ. 480—484.

[10]) Τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Κυρίλλου ὁ Legrand παραλαβὼν ἀπὸ τὸν προσημειωθέντα κώδικα τοῦ Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν βιβλιογραφίαν του· (ιζ΄·

Τὸν Μάξιμον ἀποκαλεῖ ὁ Κύριλλος διδάσκαλον. Καὶ ὁ Ἀββακοὺμ ἀποκαλεῖ τὸν Μάξιμον ἅγιον «διδάσκαλον». (Γράμμα τοῦ Ἀββακοὺμ πρὸς τὸν Μάξιμον Documente τόμ. XIII (οὐχὶ XII ὡς ἀλλαχοῦ ἐσημειώθη κατὰ λάθος τυπογραφικὸν σελ. 36). Ὁ Μάξιμος εἰς τὴν πρώτην του ἐπιστολὴν κάμνει λόγον περὶ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας Διονυσίου, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει σοφώτατον. Πρὸς τὸν Διονύσιον τοῦτον ἔγραψαν ἐπιστολὰς καὶ ὁ Λούκαρις καὶ ὁ Μάξιμος ὁ Κυθήρων (Μαργούνιος). Εἰς τὸ χειρόγραφον τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης (1026) Παρισίων εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκονται ἀντίγραφα τῶν δύο ὑπὸ κρίσιν ἐπιστολῶν ὑπάρχει καὶ μία ἐπιγραφομένη· «Μάξιμος Κυθήρων Διονυσίῳ Ἡρακλείας». Ὁ Διονύσιος [11]) ἀπέθανε κατὰ τὸ 1613· τὸν διεδέχθη, ὡς ἐσημείωσα, ὁ Ἱλαρίων, τοῦ ὁποίου διάδοχος εἰς τὸν θρόνον Ἡρακλείας ἐγένετο ὁ Τιμόθεος. Εἰς τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν (Ββ 3) ὑπάρχει μία ἀξιοσημείωτος παράγραφος «καὶ ἐκποδὼν ποιήσει (ἡ θεία μακροθυμία) τοὺς τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἐπηρεάζοντας καὶ ἐπηρεαστάς». Αἱ ἐπήρειαι αὐταὶ συνέβαινον κατὰ τὴν πρώτην πατριαρχείαν Νεοφύτου Β΄. Ἡ σχολὴ τοῦ Ἱλαρίωνος, τοῦ Μαξίμου, τοῦ Ἀββακοὺμ καὶ ἄλλων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν «καὶ ὁ σοφώτατος καὶ λογιώτατος παπᾶ κὺρ Κύριλλος (ὁ Λούκαρις) ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος καὶ ἀρχιμανδρίτης τῆς Ἀλεξανδρείας», καθὼς τὸν ἀποκαλεῖ ὁ Μάξιμος εἰς τὴν ὑπὸ κρίσιν ἐπιστολήν, ἡ σχολὴ αὕτη, καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλα ἔγγραφα γνωρίζομεν, δὲν εἶχε καλὴν ἰδέαν περὶ τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου τοῦ Β΄. (Τὸ χειρόγραφον 10 τοῦ τοῦ Ἑλλ. Φιλολογ. Συλλόγου ΚΠ. περιέχει τὰς γνωστὰς ἐπιστολὰς — δημοσιευθείσας καὶ ὑπὸ τοῦ Legrand — εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκομεν τὰς περὶ Νεοφύτου ἰδέας τοῦ Κυρίλλου).

Τὰ ἔγγραφα Βγ 1 καὶ Βγ 2 περιεχόμενα εἰς τὸν κώδικα Supplément grec 1030 φύλλα $85^α$ καὶ $85^β$ καὶ $90^α$ μᾶς πληροφοροῦν τὴν ἰσχὺν τοῦ Ἀθανασίου Ρήτορος παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς λαϊκοῖς τῆς ἐποχῆς του. Ὁ ἀναφερόμενος διερμηνεὺς τῆς πόρτας, εἰς τὸ Χαλέπιον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐξήτει νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τοῦ Ρήτορος ὄχι μόνον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν — «νὰ ἦναι τὸ γράμμα συνοδικὸν μὲ πολλοὺς ἀρχιερεῖς ὑπογεγραμμένον» — γράμμα κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του γιὰν ἢ Τζὼν Ἀντωνίου σαράφη,

---

αἰών, τόμ. Δ΄ σελ. 253—254). Ἐν σελίδι 248 καταχωρεῖται καὶ ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ Κυρίλλου πρὸς τὸν Ἀββακοὺμ καὶ ἐν σελ. 251 μία πρὸς τὸν Μάξιμον.

[11]) Τὸν Διονύσιον μητροπολίτην Ἡρακλείας ἀπαντῶμεν ὑπογράφοντα σιγίλλιον τοῦ Π/χου Ἱερεμίου Β΄ τῷ 1593 («Ἑλληνικά» τόμ. Β΄ σελ. 132), γράμμα τοῦ ἐπιτηρητοῦ Μελετίου Πηγᾶ ἀποσταλὲν εἰς τὸν Πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὄρους τῷ 1597 («Ἑλληνικά» τόμ. Γ΄ σελ. 49), τόμον συνοδικὸν ἐκδοθέντα τῷ 1600 ἐπὶ Ματθαίου Β΄ (βλέπε σελ. 9 παρόντος ἔργου), σιγίλλιον ἐκδοθὲν ἐπὶ τῆς δευτέρας πατρ/χείας Νεοφύτου Β΄ κατὰ τὰ ἔτη 1605 καὶ 1606 (Πατρ. κώδιξ Α΄ σελ. 20 καὶ 68) καὶ ἄλλα πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ ἔγγραφα.

«ὑπηρέτου τοῦ χαλασμοῦ του,» ἀλλὰ καὶ συστατικὸν παρὰ τοῦ ἐν Κ.Π. πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν ἐν Χαλεπίῳ πρόξενον. Ἐπίσης ἐζήτει διὰ τοῦ αὐτοῦ πάλιν Ρήτορος συστατικὴν ἐπιστολὴν τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας πρὸς τὸν ἐν Χαλεπίῳ Γάλλον Πρόξενον. Ὁ Φραγκῖσκος Νοταρᾶς—περὶ τοῦ ὁποίου ἀγνοῶ ἂν εἶχε σχέσιν πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Νοταράδες ἐξ ὧν ὁ Δοσίθεος καὶ ὁ Χρύσανθος Νοταρᾶς Π/χαι Ἱερουσαλὴμ--ἦτο φίλος τῶν Παπικῶν· τὸ τοιοῦτον φαίνεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὰς σχέσεις του πρὸς τὸν παπιστὴν Ἀθανάσιον Ρήτορα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς του ἰταλιστὶ καταχωρούμενα λόγια. Παρεκάλει ὅπως τὰ ζητηθέντα συστατικὰ γράμματα στείλῃ ὁ Ἀθανάσιος δι' ἑνὸς καθολικοῦ ἱερέως τῶν ἐν τῷ Γαλατᾷ τῆς Κ/πόλεως. Ὁ Νοταρᾶς ἔλαβε τὸ πατριαρχικὸν γράμμα, τὸ ὁποῖον καὶ δημοσιεύεται ἐνταῦθα ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Βγ 2. Ἡ περικοπὴ τοῦ γράμματος τοῦ Νοταρᾶ: «ἔρχομαι πάλιν... νὰ τῆς διηγηθῶ τὰ πάθη μου, καὶ λέγω της, ὡς καθὼς ἐμήσειψεν (sic) ἀπ' ὧδε ἡ αἰδεσιμότης σου», δεικνύει ὅτι ὁ Ἀθανάσιος ὁ Ρήτωρ περιηγήθη ὄχι μόνον τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἄλλα μέρη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἀλλὰ καὶ τὴν Συρίαν. Τὸ ἴδιον γράμμα μᾶς πληροφορεῖ καὶ περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ προκατόχου τοῦ Νοταρᾶ ἐν τῇ διερμηνείᾳ ὀνομαζομένου Παύλου Κορίμι καὶ περὶ ἄλλου ὁμογενοῦς Κορομίλου ἀποσταλέντος εἰς Χαλέπιον μὲ αὐτοκρατορικὰς διαταγάς.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω τὸ κυρίως ἐνδιαφέρον καὶ ἀμεσώτερον ἔχον σχέσιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ παρόντος συγγράμματος εἶναι τοῦτο, ὅτι ὁ Ρήτωρ ἤσκει ἐπιρροὴν ὄχι μικρὰν ἐπὶ τοῦ Παρθενίου τοῦ Β'. Τὴν ἐπιρροὴν αὐτὴν ἔτι δὲ καὶ τὴν οἰκειότητα τοῦ Ἀθανασίου πρὸς τὸν Παρθένιον τὸν Ὀξὺν μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐπιστολή του, ἡ ὁποία σημειώνεται διὰ τοῦ Βδ.

Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἐγράφη ἕνα περίπου μῆνα μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ πρὸς τὸν Ἀθανάσιον γράμματος τοῦ εἰρημένου Νοταρᾶ. Ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καταχωρεῖται εἰς τὸν αὐτὸν κώδικα 1030 (φύλλον 61). Διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου πληροφορούμεθα ὅτι ὁ Παρθένιος ὁ Β' ἕνεκα τῆς ὀξύτητος τοῦ χαρακτῆρός του — ὁ Δοσίθεος τὸν παραβάλλει πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Α' — δυσηρέστησε πολλοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας, «τὸν ἀφέντην ἢ ἀφεντός». Ὁ μητροπολίτης Ἐφέσου, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρει ἡ ἐπιστολή, εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ Παρθενίου Β' κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1645 ἐκλεγεὶς Ἰγνάτιος διαδεχθεὶς τὸν μετατεθέντα εἰς Λάρισσαν Παΐσιον, κατόπιν γενόμενον (1652-53 καὶ 1654-55) Οἰκουμ. Πατριάρχην. Εἰς τὸν κώδικα Κριτίου Α' σ. 632-33 γίνεται λόγος περὶ τοῦ Ἰγνατίου ἐξ ἀφορμῆς τῆς προσαρτήσεως τῆς ἐπαρχίας Φιλαδελφείας εἰς τὴν μητρόπολιν Ἐφέσου. Πάντως λελανθασμένη εἶναι ἡ ὑπογραφὴ «Ἐφέσου Παΐσιος» ἡ ἀναφερομένη εἰς ἔγγραφον τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1646 σχετικὸν πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Σιναΐτας (Documente τόμ. XIV σελ. 182,) ἐκτὸς ἂν ἦναι λελανθασμένη ἡ χρονολογία.

Εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ Ἀθανασίου βλέπομεν τὸ προανάκρουσμα τοῦ τραγικοῦ τέλους « τοῦ σεμνοῦ, ἐντίμου καὶ μεγαλοπρεποῦς», [12]) κατὰ τὸν Μελέτιον (Ἑλλ. Ἱστορία Γ΄ σελ. 449) Παρθενίου Β΄. Τὰς συμβουλὰς περὶ ἀποκτήσεως φίλων ἢ περὶ ἐξευμενίσεως τῶν δυσαρεστηθέντων εἶχε λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὁ Παρθένιος, ἀλλ' ἦτο ἀργά. Ὁ Σιμ. Reniger, τὸν ὁποῖον ἀνέφερα ἤδη, ἔγραφε τῇ 27 Μαΐου 1651· «χθὲς συνέλαβον τὸν Πατριάρχην καὶ δέσαντες ἐπεβίβασαν ἐπὶ πλοίου καὶ ἀπήγαγον· ποῦ ἢ τί ποιήσουσιν αὐτὸν διηγήσομαι προσεχῶς· («ἐστραγγαλίσθη καὶ μετὰ λίθων ἐβυθίσθη εἰς τὴν θάλασσαν» μεταξὺ Ὀξείας καὶ Πλάτης τῇ 26 Μαΐου 1651 καὶ οὐχὶ τῇ 10 Μαΐου, ὡς γράφει ὁ Δοσίθεος, ὅστις ἀντὶ 1651 σημειώνει 1650· εἰς τὸ ἴδιον λάθος περιέπεσε καὶ ὁ Aymon· οἱ δύο οὗτοι παρέσυραν καὶ τὸν Vailhé καὶ ἄλλους). Πολλάκις διενοήθησαν ἵνα πράξωσι τοῦτο, ἀλλ' ἠδυνήθη ἵνα διαφύγῃ· νῦν ὅμως οἱ φονεῖς ἐνδυθέντες ἑλληνικὰ ἐνδύματα ἔφερον κυανῆν ταινίαν. Πιθανῶς ἐνέχονται εἰς τοῦτο οἱ ἡγεμόνες Βλάχων καὶ Μολδαυῶν, διότι συνεννοεῖτο κατ' αὐτῶν μετὰ Ἕλληνος Παυλάκη καλουμένου ἐπίσης δολοφονηθέντος ἐν τῇ ὁδῷ παρουσίᾳ τοῦ πρέσβεως (Rud. Schmidt·) ***ὁ πατριάρχης ἔπεμπε τὰς ἡμέρας ταύτας δύο μητροπολίτας, ὅπως ἐξιλεώσῃ αὐτούς, ἀλλ' οὐκ ἦν καιρός.*** [13])

Ὁ Ἀθανάσιος Ρήτωρ εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολήν του κάμνει λόγον καὶ περὶ μητροπολίτου τινός, ἀδελφοῦ τοῦ Παρθενίου Β΄, ἀποκαλῶν αὐτὸν «τῶν ἀρχιερέων τοῦ καιροῦ μας πολιτικώτατον καὶ φρονήσει καὶ πράξει» καὶ προβάλλων αὐτὸν ἤδη ἀποθανόντα πρὸς μίμησιν εἰς τὸν ἐπιζῶντα Παρθένιον διά τε τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἀρετήν. Ποῖος εἶναι ὁ Ἰωαννίτης οὗ-

---

[12]) Τὸ «μεγαλοπρεπής» ἄλλοι μετέτρεψαν εἰς ἀλαζόνα καὶ Γολιάθ. Δοσιθέου Δωδεκάβιβλος σελ. 1192. Μ. Γεδεών, Πατρ. Πίνακες, σελ. 573. Ὁ Δοσίθεος καταφέρεται κατὰ τοῦ Παρθενίου Β΄ ὡς ἁγιοταφίτης, καθότι ὡς εἴδομεν (σελ. 46) ὁ Παρθένιος οὗτος ἔκλεισε τὸν ναὸν τοῦ Ἁγιοταφικοῦ Μετοχίου, κατεδίωξε τὸν Ἱεροσολύμων Παΐσιον καὶ ἐν γένει ὑβριστικῶς, κατὰ τὸν Δοσίθεον, προσηνέχθη πρὸς τὸν Ἅγιον Τάφον. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Δοσίθεος εἰς σελίδα 1175 τοῦ προμνησθέντου ἔργου του γράφει· «ἔπνιξαν τὸν Παρθένιον, καὶ ἔπαυσαν τὰ κακὰ τὰ προστεθέντα ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τὰ τυραννικὰ καὶ βίαια ἔθη».

[13]) Περ. Ζερλέντου, «Παναγιώτου Νικουσίου πρὸς Φερδινάνδον Γ΄ ἐπιστολαὶ» ἐν πεντηκονταετηρίδι Φιλολ. Συλλόγου Κ. Π. σελ. 233. Περὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Παρθενίου Β΄ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας Βλαχομπογδανίας γράφει ὁ Δοσίθεος· «ἔπειτα καὶ τοῖς ἡγεμόσι Βλαχομπογδανίας *ἐπεβούλευε ταπεινῶσαι ζητῶν*». Ὁ Reniger ἐμφανίζει τὸν Παυλάκην οὐχὶ ὡς συντελέσαντα εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Παρθενίου, ἀλλὰ φίλον μέχρι τῆς θανατώσεώς του ἐπισυμβάσης τῇ 27 Ἰανουαρίου τοῦ 1651. Περὶ τοῦ Παυλάκη διάφορα γράφουν ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν, ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Χάμμερ, παρουσιάζοντες αὐτὸν ὡς αἴτιον τῆς δολοφονίας τοῦ Π/χου Παρθενίου. Χάμμερ, Ἱστορία τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας ἔκδοσις γερμαν. τοῦ 1829, τόμ. V σελ. 526-527. Μελετίου ἔνθ. ἀνωτέρω καὶ Π. Ζερλέντη, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 234. Ὑψηλάντου. Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν σελ. 152 καὶ τὰ Λείποντα Documente τόμ. XIII σ. 583.

τος μητροπολίτης ὁ τοσούτων ἐπαίνων ἀξιωθεὶς παρὰ τοῦ Ἀθανασίου ; Δὲν μᾶς φανερώνει ὁ Ἀθανάσιος, γράφων πρὸς ἀδελφὸν τοῦ μητροπολίτου ἐκείνου, οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε τὴν ἐπαρχίαν τοῦ ἱκανοῦ ἐκείνου Ἀρχιερέως. Ἴσως ἄλλοτε νὰ ἠμπορέσω νὰ γράψω ὀλίγας γραμμὰς σχετικὰς πρὸς τὸν μητροπολίτην, ἀδελφὸν τοῦ Παρθενίου Β΄.

Τὰ ἔγγραφα Βε 1-2 καὶ Βστ 1-5 ἀναφέρονται εἰς τοὺς Οἰκ. Πατριάρχας Παρθένιον τὸν Α΄ καὶ τὸν διάδοχον τούτου Παρθένιον Β΄. Σύγχυσις ἐπεκράτησεν, ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὴν πατρίδα τῶν δύο Παρθενίων, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐπαρχίας ἐκ τῶν ὁποίων ἀνῆλθον εἰς τὸν Οἰκουμ. θρόνον. Ὁ Μ. Χαμουδόπουλος προσεπάθησε νὰ ἄρῃ τὴν σύγχυσιν αὐτήν· στηριχθεὶς ἐπὶ περικοπῶν τινων τῆς καθαιρέσεως τοῦ Παρθενίου τοῦ Α΄ καταχωρουμένων εἰς τὴν οὐχὶ καθ᾽ ὅλα ἀξιόπιστον Νομικὴν Συναγωγήν, ἀπεκρυστάλλωσε μᾶλλον τὴν σύγχυσιν παραδεχθεὶς τὸν μὲν Παρθένιον Α΄ Ἰωαννίτην καὶ ἐκ τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων ἀναχθέντα εἰς τὸν θρόνον τοῦ Χρυσοστόμου, τὸν δὲ Παρθένιον τὸν Β΄ Χῖον ἐκ τῆς μ/πόλεως Ἀδρ/πόλεως προβιβασθέντα εἰς τὸ π/χικὸν ἀξίωμα. (Ἐκκλ. Ἀλήθεια Γ΄ σ. 33-36). Τὴν αὐτὴν πλάνην ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ κ. Τρ. Εὐαγγελίδης εἰς τὴν Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείαν τόμ. ΙΘ΄ σ. 694α. Ὁ Χαμουδόπουλος δὲν εἶχεν ὑπ᾽ ὄψιν τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Παρθενίου Α΄ ὡς Ἀδριανουπόλεως καὶ ὡς Οἰκ. Πατριάρχου. Ὁ κῶδιξ Β2 τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχουν τὰ ὑπομνήματα ταῦτα, δὲν εὑρίσκετο τότε ἐν τοῖς Πατριαρχείοις· ἔμεινε, τίς οἶδε ἀπὸ πότε, ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου. Ὡς ἦτο ἑπόμενον ὁ Χαμουδόπουλος παρέσυρε καὶ τὸν Μ. Γεδεὼν γράψαντα ἐπὶ τῇ βάσει ἐκείνου εἰς τοὺς Π. Πίνακάς του περὶ τῶν δύο Παρθενίων. Κατὰ τὰ ἐπίσημα κείμενα τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων φερόντων ἰδιοχείρους ὑπογραφὰς ἀμφοτέρων τῶν Παρθενίων, καὶ οἱ δύο οὗτοι ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν Ἀδρ/πόλεως ἀνεβιβάσθησαν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πρωτοκλήτου. Τὰ αὐτὰ λέγουσι καὶ ὁ Μελέτιος ὁ Ὑψηλάντης, οἱ κατάλογοι τοῦ Ἰωάννου Θαλασσηνοῦ, Καλλινίκου Δ΄, ὁ τοῦ Ἀνωνύμου καὶ ἄλλοι. 14)

Παρθένιος ὁ Α΄— ἴσως Χῖος τὴν πατρίδα ἂν ὄχι καὶ αὐτὸς Ἠπειρώτης ὡς ὑποδηλοῦται ἐκ τοῦ ἐγγράφου τῆς καθαιρέσεως Παρθενίου Β΄ ὅπου ὀνομάζεται ὁ Α΄ τροφεὺς καὶ γέρων (γέροντας) τοῦ δευτέρου — ἐξε-

---

14) Ὁ Κύριλλος ὁ Λαυριώτης ὀρθῶς ἀναγράφει· α΄) τὸν Παρθένιον τὸν γέροντα τῆς Ἀδρ/πόλεως τὸν θεῖον ποιμενάρχην· β΄) τὸν Παρθένιον Β΄ «Παρθένιος ὀνόματι Ἰωαννίνων θύτης· πᾶσιν ἐπιλεγόμενος ὁ δριμὺς Ἀρβανίτης». («Ἀθήναιον», στ. σ. 38). Ὁ Μελέτιος ὁμοίως φρονεῖ γράφων· «Παρθένιος ὁ Ἀδρ/πόλεως ὁ ἐπονομαζόμενος Γέρων... μετετέθη εἰς τὸν τῆς Κων/λεως θρόνον τῇ ζ΄ Ἰουλίου». (Ἐκκλ. Ἱστορία Γ΄ 449). Ἡ ἡμερομηνία ὀρθή, ὡς σύμφωνος πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς. Διὰ τὸν Παρθένιον Β΄ λέγει· ἦν δὲ αὐτὸς ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα, ὅπου εἶχεν ἀρχιερατεύσῃ πρότερον. Πράγματι πρὶν νὰ ἐκλεγῇ Ἀδρ/πόλεως ἦτο Μ/της Ἰωαννί-

λέγη μητροπολίτης Ἀγχιάλου μεταξὺ τοῦ 1609 καὶ 1610 διαδεχθεὶς τὸν Ἀθανάσιον (Πατρ. Κῶδιξ Α΄ σελ. 47) ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Νεοφύτου τοῦ Β΄ (1608-1612). Εὑρίσκομεν ὑπογραφὴν αὐτοῦ ὡς Ἀγχιάλου ἐν τῷ Α΄ κώδικι (σελ. 37) τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου εἰς πρᾶξιν ἔχουσαν σχέσιν μὲ ἓν μετόχιον τῆς μονῆς Ἐπανωκαστρίσσης. Καὶ ὁ κατάλογος τοῦ Φιλίππου Κυπρίου ἀναφέρει· «ἔπεισαν τὸν Ἀδρ/πόλεως κύριον Παρθένιον τὸν πρότερον χρηματίσαντα καὶ Ἀγχιάλου (Banduri Imperium τόμ. Α΄ σελ. 248). Τῷ 1623 ἐξελέγη Ἀδρ/πόλεως καὶ τῷ 1639 Οἰκουμ. Πατριάρχης. Ὁσονδήποτε νέος καὶ ἂν ἐξελέγη μητροπολίτης Ἀγχιάλου, πατριάρχης γενόμενος ἦτο γέρων ἔχων ἤδη τριάκοντα περίπου ἐτῶν ἀρχιερατείαν. Ὥστε ὠνομάσθη γέρων ὄχι μόνον πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ νεωτέρου Παρθενίου, ἀλλὰ καὶ διότι ἦτο πράγματι γέρων. Ἐπὶ Τιμοθέου ὑπογράφει πολλὰς συνοδικὰς πράξεις, ὡς τὸ σιγίλλιον τὸ ὁποῖον ὑπέγραψε καὶ ὁ προμνησθεὶς Ἡρακλείας Ἱλαρίων (σελ. 74), τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κώου Χριστοφόρου (Α΄ Κώδ. Πατριαρχ. σελ. 82), πλείστας δ' ὅσας ὡς Ἀδρ/πόλεως. Ἐντεῦθεν ἀποδεικνύεται ὅτι συχνάκις παρήδρευεν ἐν τῇ ἐνδημούσῃ συνόδῳ τῆς Κ/πόλεως. [15]) Καὶ ὁ Παρθένιος ὁ Β΄ κυρίως ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς του ὡς Ἀδριανουπόλεως σχεδὸν διαρκῶς διετέλει μέλος τῆς ἐνδημούσης συνόδου.

Τὰ ὑπομνήματα Βε 1 καὶ Βε 2 εἶναι καταχωρημένα εἰς τὸν κώδικα Β2 τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. Ὁ Κεραμεὺς Παπαδόπουλος ἐδημοσίευσε τῷ 1897 τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς Παρθενίου Α΄ ὡς Οἰκουμ. Π/χου, ἀντιγράψας α΄ Ἰουλίου ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ζ΄ Ἰουλίου (Ἱεροσολυμιτικὴ Σταχυολογία, Δ΄

νων. Καὶ ὁ Ὑψηλάντης. (Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν σ. 143, 150) καὶ τοὺς δύο παραδέχεται ἀπὸ Ἀδρ/πόλεως ἀναβιβασθέντας εἰς τὸν οἰκουμ. θρόνον. Εἰς τὰ «Λείποντα». ... (Documente τόμ. XIII σ. 518) γράφει· «πατριαρχεύσας (ὁ Παρθένιος Α΄) ἔτη πέντε καὶ μῆνας δύο ἐξορίζεται εἰς Κύπρον Σεπτεμβρ. 17 καὶ ἀναβιβάζεται εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀπὸ Ἀδρ/πόλεως Παρθένιος ὁ Νέος ***Ἰωαννίτης τὴν πατρίδα***, ὅστις καὶ ὀξὺς καὶ Κεσκίνης καὶ Γολιὰθ ἐπωνομάσθη». Ἡ ἡμερομηνία σύμφωνος πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ ὑπομνήματος «μηνὶ Σεπτεμβρίῳ» διαλαμβάνοντος. Ὁ Μελέτιος ὁ Συρίγος ὁρίζει τὴν 8ην Σεπτεμβρίου, ἡμέραν Κυριακήν· «ἐκβληθέντος τοῦ γέροντος Παρθενίου τοῦ πρώην Ἀδρ/πόλεως ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Κων/πόλεως, ἀνεκηρύχθη ὁ Νέος Παρθένιος πρώην Ἀδριανουπόλεως καὶ μετετέθη τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, τῇ Κυριακῇ, καθ' ἣν ἀνεγινώσκετο τὸ πρὸ τῆς ὑψώσεως Εὐαγγέλιον». Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρίας τόμ. Β΄ σελ. 445.

[15]) Βλέπε Πατριαρχ. Κώδικα Α΄ σελ. 196· ὑπογράφει (1628) τὴν ἐκλογὴν Μελενίκου Χριστοφόρου. Βλέπε καὶ σελ. 31 τοῦ ἰδίου κώδικος ὅπου ὑπογράφει πρᾶξιν τῷ 1616 ὡς Ἀγχιάλου διὰ τὰ ὅρια τῆς ἐπαρχίας Ἀμασείας. Τῷ 1632 κατὰ Φεβρουάριον συνυπογράφει σιγίλλιον τοῦ μοναστηρίου Ταξιαρχῶν Σερίφου. (Β. Ζερλέντου, Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν Νήσων. τόμ. Α΄ τεῦχος Α΄ σελ. 75). Κατὰ Μάϊον τοῦ 1635 συνυπογράφει μετὰ τοῦ Ἰωαννίνων Παρθενίου τὸν τόμον τὸν σχετικὸν πρὸς τὴν Οἰκον. Ἐπιτροπὴν τοῦ Οἰκ.Πατριαρχείου (Καλλινίκου Δελικάνη—νῦν Μ/του Καισαρείας—Π. ἔγγραφα τόμ. Γ΄, σελ. 325). Βλέπε καὶ Documente τόμ.XIV σ.116, ὅπου ὑπογράφει συνοδικὴν πρᾶξιν σχέσιν ἔχουσαν πρός τι κτῆμα τοῦ ἄρχοντος Πετράκου.

σελ. 103-104). *) Δι᾿ αὐτῶν τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων ὡς καὶ διὰ τοῦ Βστ 2, δλδ. τοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Παρθενίου τοῦ Β′ ὡς μητροπολίτου ᾿Αδρ/πόλεως ἀπὸ ᾿Ιωαννίνων—ὑπομνήματος περιεχομένου εἰς τὸν ἴδιον κώδικα—λύεται ὁριστικῶς τὸ ζήτημα τῶν δύο Παρθενίων καὶ παύει πᾶσα περὶ αὐτῶν σύγχυσις. ῎Αλλως τε καὶ ἐκ τοῦ ἐγγράφου τῆς καθαιρέσεως (ἀπορίας ἄξιον πῶς δὲν παρετήρησε τοῦτο ὁ Χαμουδόπουλος ἐν τῇ Νομ. Συναγωγῇ) Παρθενίου Β′ καταφαίνεται ὅτι ὁ Παρθένιος οὗτος ἦτο ᾿Ιωαννίνων, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐλθὼν εἰς Κων/πολιν, κατώρθωσε νὰ προαχθῇ εἰς μητροπολίτην ᾿Αδριανουπόλεως χάρις εἰς τοὺς δεσμούς του πρὸς τὸν ἀναδειχθέντα Π/χην Παρθένιον τὸν Α′. «῾Ο Κ/λεως Παρθένιος ὁ δεύτερος, γράφει εἰς τὰ Λείποντα ὁ ῾Υψηλάντης, ὁ ἀπὸ ᾿Ιωαννίνων καὶ ἀπὸ ᾿Αδρ/πόλεως» (Documente τόμ. XIII σ. 517.) Τὸ Βστ 1 εἶναι τὸ ἀπὸ πολλοῦ γνωστὸν ὑπόμνημα τοῦ κώδικος Α′, τὸ ὁποῖον ἀπεδίδετο εἰς τὸν Παρθένιον Α′. Τὸ Βστ 3 εἶναι τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Παρθενίου Β′ ὡς Οἰκουμ. Πατριάρχου, εἰλημμένον ἐκ τῆς Νομ. Συναγωγῆς καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Χαμουδοπούλου εἰς τὴν ᾿Εκκλ. ᾿Αλήθειαν ἔτος Γ′ σελ. 35. Τὸ ἔγγραφον Βστ 4 ἐγράφη ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Παρθενίου τοῦ Β′, ὀκτὼ μῆνας περίπου πρὸ τῆς ἐξώσεώς του ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. ᾿Εγένετο δὲ ἀκριβῶς πρὸς ὑποστήριξιν αὐτοῦ ἐν τῷ θρόνῳ πολεμουμένου ἐκ μέρους πολλῶν ἀντιπάλων. Δυστυχῶς τὰ τοιαῦτα ἔγγραφα καὶ τόμοι πολλάκις ἐγίνοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, χωρὶς αἱ συμφωνίαι καὶ αἱ συμβάσεις νὰ τηρῶνται πάντοτε. ῎Εχω καταρτίσῃ ἢ μᾶλλον κωδικοποιήσῃ μέγα μέρος τῶν τοιούτων ἐγγράφων. Τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου Χαμουδοπούλου καὶ ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ τὸ τῆς ἐκλογῆς Παρθενίου Β′ ὑπόμνημα. ᾿Εδημοσιεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεὼν ἐν τῷ οἰκογενειακῷ ἡμερολογίῳ Ραπτοπούλου τοῦ 1890. Εἶναι εἰλημμένον ἐκ τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς ὡς καὶ τὸ ἑπόμενον Β στ 5. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔγγραφον δημοσιευθὲν ὑπὸ Π. Ζερλέντου εἰς τὸ φυλλάδιον «Παυλάκης ὁ Κριτόπουλος» σελ. 16—17, εἶναι ἕν εἶδος συμβιβαστικῆς λύσεως (compromessa, compromis κομπρομέσα, καθὼς ἀναφέρει ὁ τόμος χρησιμοποιῶν ἐκ βενετικῆς ἐπιδράσεως τὴν ἰταλικὴν λέξιν) διὰ τρεῖς ὁριζομένας διαφοράς. Μία

*) Παρὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὑπομνήματος αὐτοῦ καὶ ὁ πρ. Παραμυθίας κ. ᾿Αθηναγόρας παρεσύρθη ἀπὸ τὸν Χαμουδόπουλον καὶ Μ. Γεδεών. («῾Η ᾿Εκκλησία ᾿Ιωαννίνων» σελ. 29—30).

[16]) Πεντηκονταετηρὶς Φιλ. Συλλόγου Κων/πόλεως σ. 234.

Περὶ τοῦ Παυλάκη τούτου ἰδιαιτέραν πραγματείαν ἐδημοσίευσεν ὁ μακαρίτης Π. Ζερλέντης, τὴν ὁποίαν καὶ ἀνωτέρω ἀνέφερα. Εἰς τὸ πονημάτιον τοῦτο παραθέτει ὁ ρηθεὶς συγγραφεὺς διήγησιν Βενετοῦ βαΐλου ἐν ΚΠ. κατὰ τὴν ὁποίαν, si è visto nel anno 1671 quel famoso patriarca nativo di *Janina* detto Parthenio»· (ὁ περίφημος π/χης ὁ γεννηθεὶς εἰς τὰ ᾿Ιώαννινα καὶ λεγόμενος Παρθένιος). Εἰς τὸ φυλλάδιον τοῦτο καταχωροῦνται ποικίλαι ἐκδόσεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀτυχοῦς Παυλάκη.

τῶν διαφορῶν ἀφεώρα τὴν θέσιν τοῦ προκατόχου τοῦ Παρθενίου Β', τοῦ Ἰωαννικίου. Αὐτὸ ἦτο τὸ πρῶτον πρόβλημα ἑκάστης ἀλλαξοπατριαρχείας ὅταν δὲν προήρχετο ἡ ἀλλαγὴ διὰ θανάτου. Συνήθως παρείχοντο τὰ εἰσοδήματα μιᾶς ἢ δύο ἐπαρχιῶν ἢ μισθὸς ἐτήσιος ἀπὸ τὸ ταμεῖον τοῦ Κοινοῦ. Ἡ δευτέρα διαφορὰ περιεστρέφετο περὶ τὸ τρομερὸν καὶ αἰώνιον πρόβλημα τῶν ἄσπρων. Εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀνεμιγνύετο ὁ Παυλάκης Κριτόπουλος, καπικεαγιᾶς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Βασιλείου Λουπούλου, περὶ τοῦ ὁποίου (Παυλάκη) ἀνωτέρω λόγος ἐγένετο. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκθέσεων τοῦ Schmidt ὁ ἡμέτερος Π. Ζερλέντης γράφει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ καὶ ἰσχυροῦ Φαναριώτου: «ἦν οὐχὶ τῶν κατ' ἐπάγγελμα διπλωματικῶν μεσιτῶν, οἷς παρὰ τῇ ὀσμανιδῶν αὐλῇ ἐχρῶντο οἱ πρέσβεις τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐθνῶν καὶ οἱ τιμαριῶται ὀσμανίδαι, ἐξ οὗ συνήθως πολλὰ ἐκέρδιζον. Ὁ Παυλάκης ἰδίως ἀνεμιγνύετο εἰς τὰ τῶν Πολωνῶν, Βλάχων καὶ Μολδαυῶν» [16]. Ὁ Παυλάκης ἦτο πλουσιώτατος καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτὴν ἀπαραίτητος εἰς τὸ βεβαρημένον ἀπὸ χρέη Πατριαρχεῖον. Ἀλλ' οἱ δανεισταὶ ἀπαιτοῦν τὰ δανεισθέντα, καὶ οὐχὶ σπανίως, μαζὺ μὲ τοὺς τόκους. Ἐντεῦθεν κυρίως ἡ καταχώρησις τῆς σχετικῆς πρὸς τὸν Παυλάκην διαφορᾶς. Ἡ ἑτέρα διαφορὰ ἀπέβλεπεν εἰς τοὺς παιδευθέντας ἀρχιερεῖς καὶ κληρικούς. Καὶ αὐτὸ ἦτο ἕν ἀπὸ τὰ ἀναπόφευκτα ἀποτελέσματα τῶν ἀλλαξοπατριαρχειῶν τὰς ὁποίας πυκνὰς εὑρίσκων κατὰ τὸν αἰῶνα τῶν δύο Παρθενίων ὁ ἀγαθὸς Ὑψηλάντης θρηνεῖ ὡς ἄλλος Ἱερεμίας.

Τὸ ἔγγραφον Β στ 6, εἶναι εἰλημμένον ἐκ τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς τοῦ Δοσιθέου καὶ περιέχει τὰ κυριώτερα ἀποσπάσματα—καὶ τὰ περισσότερα—τῆς καθαιρέσεως τοῦ Παρθενίου τοῦ Β'. Ὁ πατριάρχης οὗτος ἐξελέγη, ὡς ἔγραψα, (σελ. 81) τῇ 8 Σεπτ.—ἢ κατὰ Γεδεὼν στηριζόμενον ἐπὶ ἄλλου σημειώματος τοῦ αὐτοῦ Συρίγου, τῇ 27 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς—τοῦ 1644 καὶ ἐπαύθη τῇ 16 Νοεμβρίου τοῦ 1646. Τὸ περιεχόμενον τῆς καθαιρέσεως δὲν συμφωνεῖ ἐν πολλοῖς πρὸς τὰ πράγματα. Οἱ πλεῖστοι τῶν Ἀρχιερέων οἱ ὑπογράψαντες τὴν καταδίκην τοῦ Παρθενίου Β' ὡς ὀλετῆρος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σπατάλου καὶ τυράννου, ἐψήφιζον αὐτὸν ὡς ἄριστον, ὡς σωτῆρα ὅτε καθῄρουν τὸν προκάτοχον καὶ γέροντά του Παρθένιον τὸν πρῶτον. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν μητροπολιτῶν τούτων τῶν ἐκτοξευσάντων τοσαύτας καὶ τοιαύτας ὕβρεις κατὰ τοῦ Παρθενίου τοῦ Β' ἀνεκάλουν αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τὸ δεύτερον κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1648, ἐν ᾧ ἐν τῇ καθαιρέσει ἐγράφετο ὅτι οὐδέποτε—«εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα—δὲν θὰ ἀνεκαλεῖτο. Καὶ ἀνεκλήθη ὅπως αὐτὸς ὁ ὡς σπάταλος κατηγορηθεὶς ἀνορθώσῃ τὰ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἰωαννικίου καταστραφέντα οἰκονομικὰ τοῦ Πατριαρχείου. Τὸ ἔγγραφον Βστ 5 εἶναι λίαν χαρακτηριστικὸν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο. Πρὸς τούτοις κατὰ τὴν πρώτην ἐκλογὴν τοῦ Παρθενίου οἱ ἀρχιερεῖς ἐμφανίζονται γραπτῶς ὁμολογοῦντες ὅτι καὶ ὁ πολὺς Κύριλλος ὁ Λούκαρις εἶχεν

ὑποδείξῃ ἄλλοτε ὡς διάδοχόν του τὸν Παρθένιον τὸν Νέον. Ἐν ᾧ δὲ παριστάνεται εἰς τὴν καθαίρεσιν ὡς ἐπιβάτης καὶ ἀνεπιθύμητος, εἰς τὸ ἔγγραφον τῆς καθαιρέσεως τοῦ Παρθενίου Α΄ τονίζεται τὸ σημεῖον τοῦτο ὅτι μετὰ πολλὰς παρακλήσεις ἐδέχθη ὁ ἀτυχὴς Παρθένιος ὁ Β΄ νὰ ἀνέλθῃ τὸν πατριαρχικὸν Γολγοθᾶν. Ὡς πρὸς τὸ δριμὺ αὐτὸ ἔγγραφον τῆς καθαιρέσεως τοῦ Παρθενίου τοῦ δευτέρου ἠμπορῶ νὰ ἐπαναλάβω ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Ὑψηλάντης ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Κριτίου συνταχθείσης καθαιρέσεως τοῦ ἱκανοῦ πατριάρχου Ἰερεμίου τοῦ Γ΄ «ἐγράφη ἡ καθαίρεσίς του παθητικῶς λίαν, ἀλλ᾽ οὐκ ἀληθῶς».

Ἀξιοσημείωτα εἶναι τὰ ἐν τῇ καθαιρέσει λόγια «ἐξήπλου τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ὡσεὶ ταώς», τὰ ὁποῖα ἠμποροῦν νὰ ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ ἀποδοθὲν εἰς τὸν Παρθένιον τὸν ὀξὺν ἐπώνυμον «Γολιάθ». Ἡ περικοπὴ τῆς καθαιρέσεως «ἀφῆκεν αὐτὸν ἄμοιρον βοηθείας πάσης θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης καὶ ἀντιπάθειαν ὑποστάντα» μᾶς ὑπενθυμίζει τὰ ἐν τῇ πρὸς τὸν Π/χην τοῦτον ἐπιστολῇ τοῦ Ἀθ. Ρήτορος γραφόμενα (Β δ) κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ Παρθένιος Β΄ εἶχεν ὁλοτελῶς ἐρημωθῇ ἀπὸ φίλους.

ΕΓΓΡΑΦΑ Β΄

Β α 1 Suppl. grec 1027, Ἐθν. Βιβλιοθ. Παρισίων.

Φύλλ. (347α) ***Τῷ εὐσεβεστάτῳ τε καὶ θεοφυλάκτῳ καὶ θεοπέμπτῳ βασιλεῖ τε ἀγαθῷ, κρατερῷ αἰχμητῇ τετάρτῳ τῷ τῶν Φραγγῶν καὶ κανταύρου μεγάλῳ τῷ πάνυ.***

Ἀθανάσιος ἐν Κυρίῳ χαίρειν

Περὶ τῶν ὑποκριτῶν τῆς Ὀρθοδοξίας οὐχ ἵνα μὴ σκανδαλίσω τούτους, ἀλλὰ τοὺς λοιποὺς παῖδας τῶν ὀρθοδόξων, ἐπεὶ οὗτοι παντελῶς τῆς ὀρθῆς καὶ εὐθείας ὁδοῦ ἐξετράπησαν...... οἱ πάντων τῶν ἀσεβῶν ἀσεβέστατοι......

(348β) Ὅθεν καὶ τὰς διατριβὰς καλῶς ὡς οἷόν τε ἦν περὶ τοὺς πατριάρχας ποιήσας περὶ τόν τε κὺρ Νεόφυτον φημί, καὶ κὺρ Τιμόθεον τοὺς ἐμοὶ ἐν Χριστῷ πνευματικοὺς πατέρας, καὶ ὀρθοδοξοτάτους κατὰ νόμον ἀρχιερεῖς, πλὴν μικρὸν ἡμῖν διέφυγεν ἡ αἰτία, δι᾽ ἣν εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, παῖς παρεγενόμην, οὐδὲ τοῦτο παραδραμεῖν βούλομαι· τοιγαροῦν πάντων τῶν ἡμῶν συγγενῶν τελευτησάντων, καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἡμῶν ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν κακῶς καὶ ἀδίκως ἁρπαχθέντων, τρεῖς μόνον ἀδελφοὶ ἐμείναμεν ἐρριιγμένοι ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα· ὧν ὁ πρῶτος τὴν Κωνσταντίνου ἀπέπλευσε, ἄλλος δ᾽ ἀλλαχοῦ (349α) ἐγὼ δὲ ὁ καὶ ἀμφοτέρων ὕστατος οὐκ ἄλλο τι διαπράξασθαι ἐδυνάμην, ἢ τὰ παραπλήσια, διὸ εὑρών τινα τῆς Ἰβηρίας ἀρχιερέων ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ τε ἐπανακάμψαντα καὶ βουλόμενον

εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἀποπλεῦσαι σὺν αὐτῷ κἀγὼ τὴν ὁδοιπορίαν πεποίηκα· μετὰ δὲ τὸ εἰσιέναι με ἐν αὐτῷ εὗρον τότε τὸν πατριάρχην κὺρ Νεόφυτον ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπαναστραφέντα· ***ὑπερόριος τὸ πρῶτον τυγχάνων ὑπὸ τοῦ ἐξώσαντος αὐτὸν ἀθέσμως τε καὶ παρανόμως Ραφαήλου*** (ὅς καὶ κακὸς κακῶς τῶν τῆδε ἀπηλλάχθη) σὺν αὐτῷ καὶ μετ᾽ αὐτὸν τῷ κ. Τιμοθέῳ τὰς διατριβὰς ἐν τῷ πατριαρχείῳ ἐποίουν· καὶ διὰ τῆς αὐτῶν δαπάνης παρὰ τοῖς Ἰησουΐταις ἐφοίτουν, μέχρις οὗ καὶ εἰς Ρώμην ἀφικόμην σπουδῆς ἕνεκα καὶ ἔρωτος παιδείας· ἐρίσας πρῶτον, ὡς προέφην, Ἱλαρίωνι. (Περὶ οὗ καὶ ἐπιστολὰς ἐδεξάμην ἐν Ρώμῃ δηλοποιούσας τὸν αὐτοῦ θάνατον κακῶς ἀπαλλαχθεὶς τῆς παρούσης ζωῆς (349β). Ἔπειτα ὁ ἁγιώτατος Π/χης τῆς Κωνσταντίνου Τιμόθεος ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος παρακινηθεὶς ἀκριβῶς πάντα τὰ αὐτοῦ συγγράμματα ἐρευνήσας καὶ μεστὰ αὐτὰ εὑρὼν οὐκ ὀλίγων αἱρέσεων, πυρὶ πάντα παραδέδωκε μηδὲν παραλιπὼν τὸ παράπαν). Μετὰ δὲ τὴν εἰς Ρώμην ἐμὴν ἄφιξιν, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως, φεῦ τῆς ἐμῆς δυστυχίας, μὴ δυνηθεὶς εἰς τὸ τῶν Ἑλλήνων φροντιστήριον εἰσιέναι πρόσηβος ὢν τὴν ἡλικίαν— ἐπεὶ παῖδας ἐν αὐτῷ μόνον βούλονται —ἔστην ἔξω αὐτοῦ ἐπιμελούμενος παρὰ τῆς ἐκκλησίας κατὰ πάντα, ἐν Ρώμῃ τὰς διατριβὰς ποιούμενος, ἐν ᾗ ὅταν εἰσῆλθον, εὗρόν τινα, τὸ μὲν σχῆμα μοναχός, τὴν δὲ φύσιν καὶ τὸν τρόπον, οὐχ ἧττων τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ κυρίως αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐκτραχηλισθεὶς διὰ τὴν ἔπαρσιν καὶ τῇ μὲν εὐσεβείᾳ ὑποκριτὴς ἦν ἄριστος, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν Φαρισαίων πώποτε, τῇ δὲ κενοδοξίᾳ, οὐδ᾽ αὐτὸς ὁ ἑωσφόρος, ὁ δι᾽ αὐτοῦ σκότος καὶ διάβολος γενόμενος καὶ καλούμενος κατὰ πάντα διεστραμμένος τὴν γνώμην καὶ τὴν διάνοιαν. Οὗτος δὲ τοίνυν τὸ μὲν γένος ἦν θάτης, οὕτω γὰρ οὗτος τοῦτο ἐπέγραψε, ὅ αὐτὸς ἔγωγε εἶδον, πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ γράφοντα οὕτω : τῷ προσφιλεστάτῳ μου πατρὶ κ.κ. τῷ Λιγνῷ τῷ ἀπὸ τὰ Θὰ ἐγχειρισθείη. Καὶ πάλιν εἰς τὰ Θὰ τῆς Ρόδου φησίν· καὶ ὡς ἡγοῦμαι χωρίον τι παρὰ τῇ Ρόδῳ ἔστιν, οὕτω καλούμενον· μὴ εὐπορῶν γοῦν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὰ πρὸς τροφὴν αὐτοῦ, οὐ μόνον οἴκοι ἀλλ᾽ οὐδὲ τὰ πρὸς (350) τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐφόδια, πέμπων αὐτὸν εἰς Ἀλεξάνδρειαν (ὡς αὐτὸς μὲν καθ᾽ αὐτὸς (sic) διηγήσατο). Ὅπως διὰ μεσιτείας τινων λινδιακῶν δυνήσεται σταθῆναι μετὰ τοῦ Πατριάρχου, ἵνα μὴ λιμοκτονηθῇ.

B α 2

(Βιβλιοθήκη τῆς Ἁγίας Γενοβέφας σελ. 51)

Legrand, Bibliographie hellénique XVII siècle tome III σελ. 422-425

Οἱ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ἅμα τε τοῖς πέριξ αὐτῇ τόποις Περινθίοις, καὶ κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν τῆς ὑπ᾽ οὐρανὸν (ὁ Legrand γράφει ἐπ᾽ οὐρανὸν) ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας εὑρισκόμενοι ἁγιώτατοι καὶ μακαριώτατοι πατριάρχαι.... (ἀκολουθεῖ τὸ προοίμιον).

Διὸ τοίνυν καὶ τὸν παρόντα τιμιώτατον καὶ σοφώτατον ἐν ἱερουργοῖς καὶ πνευματικοῖς πατράσι, διδάσκαλόν τε καὶ πρωτοσύγκελλον τῆς τοῦ Χ. Μ. Ἐκκλησίας κύριον Ἀθανάσιον τὸν Ῥήτορα εὑρόντες ἄνδρα παντοίᾳ ἀρετῇ παντοδαποῖς τε κεκοσμημένον μαθήμασι καὶ δίδομεν αὐτῷ ἐξουσίαν τοῦ διδάσκειν ἐν πάσαις ταῖς τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίαις τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον καὶ πᾶσαν θεόπνευστον γραφὴν κατὰ τὰς ἑρμηνείας μέντοι καὶ ἐκδοχὰς τῶν θείων διδασκάλων καὶ πάσης τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ᾗ μόνῃ τὸ περὶ ταῦτ' ἀπλανὲς περιγράφεται καὶ δογματίζειν ὅσα τῆς ἐκείνων ἐξημμένα (ἐξηγμένα;) τυγχάνει διανοίας καὶ πίστεως.... ἔξεστι καὶ πᾶν ἱερατικὸν ἐκτελεῖν λειτούργημα μετ' εἰρήνης ὅμως καὶ θελήσεως τοῦ κατὰ τόπον ἐφεστῶτος...... ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις ὑπογονάτιον φέρειν· κἂν ταῖς τῆς ἐκκλησίας συνάξεσί τε πάσαις, πᾶσι τ' ἔθεσι, μὴ τελεσιουργοῦντι πῖλον μετ' ἐρυθροβαφοῦς σταυροῦ, μανδύαν τε περιβάλλεσθαι ποταμώδη καὶ βακτηρίαν τῇ χειρὶ κατέχειν ἅτε πρωτοσυγκέλλῳ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας προχειρισθέντι ὑπὸ τοῦ πρὸ ἡμῶν νομίμως καὶ ὁσίως τῆς βασιλίδος ταύτης λαβόντος τοὺς οἴακας μακαρίτου Τιμοθέου, καὶ ὑπὸ τοῦ πρὸ αὐτοῦ τὴν ἄνω λῆξιν λαχόντος κυρίου Νεοφύτου τοῦ προηγησαμένου τῆς ἡμῶν μετριότητος........... καὶ τὰ προνόμια ταῦθ' ἅπερ ἡμεῖς οἱ νῦν ἀνανεοῦντες συγχωροῦμεν, ὑπ' ἀμφοτέρων σφῶν αὐτῶν εὐνοίᾳ κινηθέντων.. .... πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἐξ οἱασοῦν ἀπιστίας ἢ αἱρέσεως ἢ σχίσματος ὁποιουοῦν βουλομένοις προσιέναι καὶ ἐπιστραφῆναι πρὸς (τὴν) ἀληθινὴν ἀμώμητον καὶ καθολικὴν ἡμῶν πίστιν δέχεσθαί τε καὶ πείθειν αὐτούς... καὶ μοναχοὺς ἀποκείρειν.

Ἔτει αχμδ´ μηνὶ Μαρτίῳ ἰνδικτιῶνος δευτέρας

Παρθένιος ἐλέῳ Θεοῦ.......

Κάτωθεν ἰταλιστὶ σημειοῦται: ἐπιβεβαιωτήριον τῆς γνησιότητος τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος· ἡ ἐπιβεβαίωσις ἐγένετο ἐν Πέραν 20 Ἀπριλίου 1653 ἐνώπιον τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ de la Haye, τοῦ γραμματέως τῆς Πρεσβείας καὶ δύο κληρικῶν τοῦ Πατριαρχείου, τοῦ χαρτοφύλακος Γεωργίου καὶ τοῦ πρωτεκδίκου Σοφιανοῦ.

B α 3

Orientalia Christiana τόμ. XXV σ. 284

Ἐθν. Βιβλ. Παρισίων Supplément grec ἀρ. 582: φυλλ. 1α

Μάϊος 1648

Ἰωαννίκιος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τοῖς ἐντευξομένοις τῷ παρόντι ἱερωμένοις καὶ λαϊκοῖς υἱοῖς ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοῖς τῆς ἡμῶν μετριότητος χάριν, εἰρήνην καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ

παντοκράτορος καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γνωστὸν ὑμῖν εἴη ὅτι συγκεκραμένης οὔσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἀνάγκη καὶ τὰς κινήσεις αὐτῆς καὶ τὰς ἐνεργείας τὸν αὐτὸν ἔχειν λόγον, τὰς μὲν κατὰ νοῦν καὶ προαίρεσιν, τὰς δὲ κατὰ σῶμα, ὡς θάτερον θατέρῳ ἀσυγκρίτως συμπεπλέχθαι. Ἑξὸν οὖν ἡμῖν ἄρα φάναι καὶ τὰ συμπίπτοντα αὐτῷ νόσον καὶ ὑγείαν, ἀρετὴν καὶ κακίαν, καταλλήλως εἶναι καὶ λέγεσθαι. Τοὺς οὖν κάμνοντας ὁπωσδήποτε κατὰ τὸ σῶμα ἰατροῖς αὐτοὺς ἐπιτρέπομεν πρὸς θεραπείαν τῆς καχεξίας, οὐ τοῖς ὀνόματι κούφῳ, ἀλλὰ τοὺς πράγματι ἐναβρυνομένους, οἵτινες ἂν ὦσι τῇ τέχνῃ ἐπιβολώτατοι, τοὺς δὲ κατὰ νοῦν τοὺς τὴν ψυχὴν ἔχουσι συναπηρτισμένην ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ.

Ἑξέως (ἔξεως μᾶλλον) οὖν εὖ ἔχοντα τοιᾶσδε εὑρόντες τὸν τιμιώτατον καὶ σοφώτατον διδάσκαλον ἐν ἱερεῦσι κύριον Ἀθανάσιον τὸν Ῥήτορα τὸν κατὰ πνεῦμα υἱὸν ἀγαπητὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος, πρὸς τὸ ἐκτελεῖν αὐτὸν ἀκωλύτως ἅπαντα τὰ τοῖς ἱερεῦσι προσήκοντα ὅπου ἂν εὑρεθείη εἰδήσει καὶ τοῦ κατὰ τόπον προϊσταμένου, δεδώκαμεν αὐτῷ ἄδειαν τοῦ κηρύττειν ἐπ᾽ ἄμβωνος τὸ ἱερὸν καὶ θεῖον εὐαγγέλιον καὶ τὰ λοιπὰ ἐκτελεῖν, ὅσα ἐμπεριέχεται τῷ βραβευθέντι αὐτῷ διπλώματι παρὰ τοῦ πρὸ ἡμῶν μακαρίτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Παρθενίου.

Ἐπὶ γὰρ τῇ τούτου δηλώσει καὶ ἀσφαλείᾳ ἐπεβράβευτο αὐτῷ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος ἀδείας γράμμα.

Ἐν μηνὶ μαΐῳ ἰνδικτιῶνος α΄.

B α 4

Orientalia Christiana τόμ. XXV σ. 285 — Μάρτιος 1652 — Ἐθν. Βιβλ. Παρισίων Supplément grec 582 : 6α

Ἰωαννίκιος ἐλέῳ Θεοῦ κλπ. . . . .

Τοῖς ἐντευξομένοις τῷ παρόντι ἱερωμένοις καὶ λαϊκοῖς ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ καὶ τάξει καθεστηκόσι χάρις εἴη ὑμῖν εἰρήνη καὶ ἔλεος παρὰ θεοῦ παντοκράτορος καὶ κυρίου ἡμῶν. Γνωστὸν ὑμῖν εἴη ὅτι τὰς περὶ τῆς καὶ ἀποβολῆς ἤτοι ἀποταγῆς τῆς συνταγῆς ὑποθέσεις, ἅς τινες βασκανίᾳ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς εἰπόντες ἐπὶ τοῦ ὁπωσοῦν προηγησαμένου τῆς ἡμῶν μετριότητος *) πρὸς τὸν εὐλαβέστατον ἱερέα καὶ σοφώτατον διδάσκαλον κύριον Ἀθανάσιον τὸν Ῥήτορα, τὸν κατὰ πνεῦμα υἱὸν ἀγαπητὸν αὐτῆς ἔπλασαν καὶ τέως ἐπέσχον τῆς τῶν διηνεκότων πόνων ἐπιμήκιστον αὐτῷ γνησίως προσηκούσης ἐπαγγελίας, ἀκριβέστατα ἐρευνήσαντες καὶ μηδὲν τὸ παράπαν ἴχνος σκιᾶς λαβῆς, ἀλλ᾽ εἰλικρινῆ ψευδῆ ὅλως πλάσματα καὶ συκοφαντίας πάμπαν ἀλλοκότους τε καὶ ἀνωμάλους εὑρόντες δεδώκαμεν ἄδειαν τοῦ διδάσκειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἱερουργεῖν καὶ ἅπαντα τὰ τοῖς

*) Ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Παρθενίου Β'.

ἱερεῦσι προσήκοντα ἐκτελεῖν ὅπου ἄν εὑρεθείη παρὰ μηδενὸς κωλυομένῳ τὸ σύνολον.

Ὅθεν καὶ εἰς δήλωσιν ἐπεδόθη αὐτῷ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος ἀδείας γράμμα.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ πεντηκοστῷ β′ ἐν μηνὶ μαρτίῳ ἰνδικτιῶνος ε′.

B β 1

Bibl. Nation. Paris suppl. grec 1027 φύλλ. 266β

Ἱλαρίωνι τῷ πανιερωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Ἡρακλείας καὶ προέδρῳ τῶν ὑπερτίμων ὁ ἱερομόναχος Ἀθανάσιος εὖ πράττειν.

268β τὶς ἔστιν αἱρετικὸς σὺ ἢ ἐγώ; σὺ ὅς ἀποβάλλεις τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων; ἢ ἐγώ, ὅς πιστεύω πάντα, ἅ ἐπίστευσαν αἵ ἅγιαι καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, καὶ μάλιστα αὐτὸς ὁ νῦν ἐμὸς καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης; σὺ ὅς ὑβρίζεις αὐτὸν καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ, ἢ ἐγὼ ὅς τιμῶ αὐτὸν καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ;
276 νέου ἐλληνισμοῦ=(ἐθνικὴ λατρεία=εἰδωλολατρεία.)

Ἀθανάσιος ἱερομόναχος Ἡρακλείας Ἱλαρίωνι

289β οὗ δὲ (ὁ Ἱλαρίων) ἐξ ἑνὸς τοῦ τῆς Κρήτης χωρίου λεγομένου ἀποκόρωνα.

B β 2

Supplément grec 1027 φυλλ. 266—267

Ἱλαρίωνι τῷ πανιερωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Ἡρακλείας καὶ προέδρῳ τῶν ὑπερτίμων ὁ ἱερομόναχος Ἀθανάσιος εὖ πράττειν.

Ἐμοὶ μὲν τὸ πρός σε γράψαι, πανιερώτατε, ἐξ ὅτου σοι τότε μὲν χαριζόμενος ἀνεχώρησα, μᾶλλον δὲ πληρῶν τῇ εὐαγγελικῇ φωνῇ τῇ λεγούσῃ, δότε τόπον τῇ ὀργῇ. Πολλάκις καὶ πολλαλῶς ἐνοχλήσατέ με, προὐκρίναμεν μᾶλλον θεραπεύειν σιωποῦντες (sic), ἢ γράφοντες παροτρύνειν· δεῖ γὰρ ἢ ὅ τρατεύεται παρά τισιν, πειθομένους, δεδολωμένους ἐπαίνους καὶ ἐξίτηλα προφέρειν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ἐγκώμια· ἀλλ᾽ ἀλήθειαν λέγοντες ὡς προσήκει, ἐν οἷς ἄν δέον τοιαῦτα ὡς ἔστι σοι πε(πα)ριστάνειν τὰ πράγματα, μηδαμῶς δεδιττομένους τὰς ὑμετέρας ἀπειλὰς τὰς παραλόγους τε καὶ τυραννικάς. Ἀλλ᾽ ἔμοιγε νῦν ὁ λόγος ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν βαδιζέτω. Ἀμυντικὸς γὰρ αὐτὸς. . . . . . ἐπεὶ τοσοῦτόν με ἐληδόρησας (sic)· τοῦτ᾽ οὖν ἐγὼ οὐ χρείαν λογιζόμενος, πρὸς σὲ ταύτην τὴν φαύλην χαράττω ἐπιστολήν, ἐπεὶ ἐν οὐδενὶ ταῦτα ποιοῦμαι ἀλλὰ σοῦ καὶ τῶν σῶν ψόγων ἐκπληξάντων με, δι᾽ ὧν ἔκρινα λύσαι τὴν

σιωπήν, καὶ γράψαι σοι, ἐπεὶ προφασίζεις μοχθηρῶς ὅτι μέλλω μετὰ τὸ ἀπάραι με τῆς Κωνσταντίνου γενέσθαι ἰεσουΐτην· (sic) καὶ ἀπορῶ πῶς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀναβὰς ἀξίωμα χαρίσματος ἠξιώθης προφητικοῦ, ὥστε καὶ τῶν μελλόντων προβλεπτικὸν γενέσθαι· εὖγέ σοι πρόεδρε τῶν ὑπερτίμων μητροπολῖτα, λαμπρά σοι τὰ τῆς μητροπόλεως προοίμια· μὴ μὲ νομίσῃς δεδοικέναι ἀκούσαντά σου τὴν κενὴν καὶ ψευδῆν (sic) ἐκείνην κατηγορίαν, ὅτι πείθομαι τῷ Ρώμης ἐγὼ οὐ τοῦ Ρώμης ἀλλὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ, λαγωοὺς ἐκδεδίττουσιν οὐκ ἐμέ· φανεροὶ οἱ τῷ πάπᾳ μόνον πειθόμενοι, καὶ πάλιν τινὲς (οὓς οἶδας) εἰ τῷ πάπᾳ ἐπείθοντο καλὸν καὶ τοῦτο, ἀλλ᾽ αὐτοὶ οὔτε τῷ Ρώμης, πείθονται οὔτ᾽ ἄλλῳ τινὶ πατριάρχῃ ἢ ἀρχιερεῖ, καίπερ φανερῶς ἐν τῷ αὐτῷ ἀξιώματι καὶ τῇ αὐτῇ ὑποταγῇ φαίνονται, ἀλλ᾽ οὐδόλως εἰς ταῦτα ὑπόκεινται. Καὶ τοῦτ᾽ ἴσως (ἴσως ἔχει τὸ χειρόγραφον) γνωρίζεις εἰ δ᾽ οὐκ οἶδας, δηλώσω σοι καὶ τότε γνωρίσεις, εἰ ἀρχιερεῦσι καὶ πνευματικοῖς τοῦτ᾽ ἔξεστι, μάλιστα δὲ καὶ σοφοῖς καὶ πῶς σοφὸν εἴποιμι τὸν τοιοῦτον ἢ φιλόσοφον, οὐ γὰρ φιλόσοφον κατὰ τὸν Ἰουστῖνον εἰπεῖν ἄξιον τὸν ἄνδρα, ἄπαγε, οὐ φιλόσοφος ἐκεῖνος, ἀλλ᾽ ὑπερφίαλος καὶ φιλόκομπος καὶ φιλόδοξος καὶ φιλόψογος, ὅς γε περὶ ἡμῶν ἃ μὴ ἐπίσταται δημοσίᾳ καταμαρτυρεῖ ὁ ὡς ἀθέων καὶ ἀσεβῶν χριστιανῶν ὄντων, πρὸς χάριν καὶ ἡδονὴν τὰ πολλὰ τὰ πεπλανημένα ταῦτα πράττειν, ἢ γὰρ μὴ ἐντυχὼν τοῖς τοῦ Χριστοῦ διδάγμασι, κατατρέχει ἡμῶν, παμπόνηρος ἔστι, καὶ ἰδιωτῶν πολὺ χείρων, οἱ φυλάττοντες πολλάκις περὶ ὧν οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι καὶ ψευδομαρτυρεῖν· ἢ καὶ ἐντυχὼν τῷ ἐν αὐτοῖς μεγαλείῳ (μὴ συνῆκε) ἢ συνιεὶς πρὸς τὸ μὴ ὑποπτευθῆναι τοιοῦτος, ταῦτα ποιεῖ, πολὺ μᾶλλον ἀγενὴς καὶ παμπόνηρος, ἰδιωτικῆς καὶ ἀλόγου δόξης καὶ φόβου ἐλάττων ὤν. Καὶ τοῦτο θαῦμα· ὁ εἰδὼς μὴ ποιῶν, καὶ ποιῶν ὁ μὴ εἰδώς. Εἰ σοφὸς εἶ καὶ ἀρχιερεὺς καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων σὺν τοῖς σώμασι ἐκεῖσε σώζειν, πῶς αὐτὸς ἐμὲ ἐξεφαύλισας; εἰ ἀρχιερεὺς καὶ σοφὸς πέλεις ἔδει σε καὶ τὸν νόμον τηρῆσαι· ἀλλ᾽ αὐτὸς μὲν ἀρχιερεὺς ὢν οὐκ ἐτήρησας, ἐγὼ δὲ ἱερομόναχος, καὶ οὔτε νόμον εἰδὼς οὔτε γράμματα ἐφύλαξα· ὁ γὰρ εἰπὼν «ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς, εἶπε καὶ μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· ἀλλ᾽ αὐτὸς σὺ οὐ μόνον τὸ κυριακὸν ἔνταλμα παρέβης (δηλονότι τὸ μὴ καταφρονῆσαι), ἀλλὰ καὶ λίαν μ᾽ ἐληδόρησας (sic) εἰπών με καὶ παντέρημον καὶ ποῦ ἔχω τὴν καύχησιν, ἐν τοῖς ἀργυρίοις μου ἢ τοῖς φίλοις ἢ τοῖς γράμμασιν, καὶ μὲ ποίους εἰμὶ εἰρηνικός, καίπερ μὲν πᾶσι τούτοις ἀληθείας εἴρηκα.... μετὰ γὰρ τὴν ἐκ τοῦ σεμνείου μου ἐπάνοδον, κατάσκηπτος ἐβάδιζον λοιμώττων (sic) ὡς ἐκεῖνος· ἐκ δὲ τοῦ λοιμοῦ (sic) τηκόμενος λαβὼν ἔκ τινων μικρόν τι ἀργυρίδιον, καὶ ἀγοράσας τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἵνα ἐπιτελῶ ἐν αὐτῷ τὰς εὐχὰς καὶ ἠκετηρίας (sic) ὑπὲρ τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν Θεόν· μετὰ δὲ τοῦτο βόησον ὡς ἐκεῖνον (sic), ἐκείνας τὰς αἰσχρὰς (sic) καὶ ὑπὲρ τούτου μιαρὰς φωνὰς

τὸ μὴ τὸ προσκυνεῖν ὁ λαὸς τὰς ἁγίας καὶ σεπτὰς εἰκόνας καὶ μὴ ταύταις προσφέρειν κηρὸν καὶ ἔλεον (sic) ὡς ἐξ ἐμοῦ ἑκουσίως ὡμολόγηται (τὸ χειρόγραφον ὁμολογήται), καὶ ταῦτα ὁ κοινὸς λαὸς ἔδιδόν μοι τὸ καθημερινὸν ἵνα μὴ λοιμοκτονηθῶ (sic) διὰ τοῦτο δικαίως με οὕτω προσηγόρευσε διὰ τὸ εἶναί με ἐν τοῖς πηλοῖς καὶ βορβόροις ὡς ἐκεῖνον καὶ ἐν τῷ χειμῶνι τῆς πνευματομαχίας .... ἢ παραβλέπεις τὰ σαυτοῦ καὶ τ' ἄλλων καθεζόμενος κρίνεις, δῆλον ὅτι **διηλήζεις** (sic) τὸν κόνωπα (sic) τὴν δὲ κάμηλον καταπίνεις....
διὰ δὲ φίλους, πλείστους (πλείους;) ἔχω ἢ σὲ (sic) καὶ πάντες ὀρθόδοξοι (sic) καὶ ἄνδρες ἀξιολογώτατοι.

B β 3 Ἐπιστολὴ α'.

Τῷ πανιερωτάτῳ Ἡρακλείας τῷ Ἱλαρίωνι Ἀθανάσιος χαίρειν

Κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν λόγιον τὸ ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, ἐλογίασα καὶ ἐγὼ νὰ γράψω πρὸς τὴν πανιερότητά σου περὶ ἐκείνου τοῦ ζητήματος ὁποῦ ἔγραψας, πῶς ἡ Θεοτόκος ἐγεννήθη ὑπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα· διὰ τὸ ὁποῖον παρακαλῶ πολλὰ τὴν λογιότητά σου (λογιώτητα τὸ χειρ.) νὰ μοῦ γράψῃς τὰς αἰτίας (αἴτίας γράφει) ἐξ ὧ δίχνεις (sic)· καὶ πότε εὔγαλεν ὁ Θεὸς τὸ κρῖμα τοῦτο ἀπ' αὐτὴν διὰ νὰ μάθωμεν ἵνα μὴ ἄλλως πιστεύοντες αἱρετικοὶ λογιζώμεθα.

Ἔρρωσο Μαρτίου κη'. αχιδ (Χριστοῦ) ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως· ὁ δοῦλος τῆς πανιερότητός σου ὁ γράψας.

Ἱλαρίωνι κλπ.... Ἐπιστολὴ β'.

Ὅτε μοι ἐγγράφως δέδωκας, πανιερώτατε, τὰ δύο κεφάλαια ἐκεῖνα τὰ ὑπὸ σοῦ φρονούμενα καὶ τῶν λοιπῶν τῆς σῆς μοίρας ὅσοι τοῖς αὐτοῖς ἐντρυφῶσι βιβλίοις, οἷς αὐτὸς ἐντρυφῶν ἐσαεὶ διετέλεσας (ὧν τὸ μὲν περὶ θεολογίας τὸ δὲ περὶ οἰκονομίας) ἐκ προνοίας οὐ διῇρα τὸ στόμα, ἐπεὶ τότε μεταξὺ τῶν λόγων λίαν αὐθαδιαζόμενος καὶ καταχέων ἡμῖν ἀφθόνους ὕβρεις κἂν τῷ τῶν αἱρετικῶν καὶ λατίνων ἐμέ τε καὶ τὸν πατριάρχην σὺν τοῖς αὐτοῦ κληρικοῖς ἀναγράψας χορῷ ἐπορεύθης εἰς τὴν σὴν ἐπαρχίαν· Ἐγὼ δέ σοι ἔπειτα καὶ μικρὸν γράψας εἰ ἡ Παρθένος, ὡς λέγεις, ἐγεννήθη ὑπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα πότε τουτὶ ὁ Θεὸς ἐξ αὐτῆς ἀφώρισεν (ἀφόρισεν γράφει), οὐκ εἶδον ἀπόκρισιν.... μετὰ τοῦτον μικρὸν ἐνδιατρίψας ἔγω γ' ἐν τῇ Κωνσταντίνου, ἀπεδήμησα σιωπήσαντες ἀμφότεροι (ἀμφώτεροι γρ.) ὡς μὴ ἔχοντες λόγον· μηνὶ Θεοῦ χάριτι κατοικήσαντες ἐν ἑνὶ (ἐνὶ γρ.) τόπῳ ἐβουλήθην λύσαι τὴν σιωπὴν καὶ γράψαι σοι μικρόν, περὶ τοῦ πρώτου κεφαλαίου, οὗ τάδε ἔφης· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ οἱ ἄλλως λέγοντες αἱρετικοὶ εἰσὶν· οὗ ἡ λέξις ἡ

λέγουσα ἐκ μόνου φανερά ἐστι προσθήκη· καὶ λίαν ἐκπλήττομαι πῶς οὐκ εἴρηκεν (οὐχ εἴρηκεν γράφει) ἀλλ' οὐδ' ἐφαντάσθη· καίτοι οὐδ' αὐτὸς ὁ τῶν θεολόγων καὶ διδασκάλων διδάσκαλός τε καὶ πρῶτος θεολόγος, ὁ ἐν τῷ πατρικῷ κόλπῳ ἀεὶ ὤν, ὁ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἀκριβῶς εἰδώς, ἡ πηγὴ τῆς θεολογίας τοῦτ' εἶπέ ποτε· ἀλλὰ παρὰ τοῦ πατρὸς εἰπὼν, ἐπήγαγεν, ἐκεῖνος (τουτ' ἔστιν ὁ παράκλητος) μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ· πῶς οὖν σὺ θεολογικώτερος (θεολογικότερος γράφει) τοῦ θεανδρικοῦ λόγου γέγονας, εἰπών, ἐκ μόνου τοῦ πατρός; φεῦ, ἀνάγκη πᾶσα τὴν ἐκκλησίαν ψευδηγορίᾳ ἐνέχεσθαι καὶ τὰς αὐτῆς Γραφὰς ἀπόζειν αἱρέσεως· καὶ εἰ αὐταὶ σὺν αὐτῇ περὶ αὐτοῦ ψεύδονται πῶς σωτηρίαν παρ' αὐτοῦ ἀναμένομεν οἱ πιστεύοντες; ἵλεόν μοι εἴη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, παρὰ σοῦ γὰρ ἔχω τὰ τοιαῦτα τολμᾷν· ὁ γὰρ μὴ συγχωρήσας διὰ τὴν συνήθειαν ἐν τοῖς προφήταις λόγου μετάθεσιν, πῶς σοὶ συγχωρήσει, ὁλόκληρον ἐκκλησίαν διαστρέφοντι καὶ τὰς Γραφὰς ταύτης ἀνασπῶντι; ταῦτα μὲν διὰ τὸ παρὸν καὶ τὴν συντομίαν ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ ἐπισυνάψομεν (ἐπισυνάψωμεν γράφει) τὰ λοιπά· ὀρθοδόξευε· ἀπὸ Νεαπόλεως Αὐγούστου ιη'. αχιδ (Χριστοῦ) ὁ ἐν ἱερομονάχοις Ἀθανάσιος καὶ σὸς δοῦλος.

B β 4 φυλλ. 51

Ἱλαρίωνι τῷ σοφωτάτῳ καὶ πανιερωτάτῳ Ἡρακλείας μητροπολίτῃ καὶ προέδρῳ τῶν ὑπερτίμων ὁ ἐν ἱερομονάχοις Ἀθανάσιος ὀρθῶς φρονεῖν.

Ἐγώ γε μέντοι ὅτε τὰς προτέρας χαράττειν ἠρξάμην ἐπιστολὰς οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος παρακινηθεὶς τὰ περὶ .... τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ζωαρχικοῦ τε καὶ παντεποπτικοῦ πνεύματος ἀνεζωγράφησα μικρὸν εἰς τὴν ἐκείνου θεορίαν (sic) τὸν λόγον ἐκίνησα πανιερώτατε δέσποτα· νυνὶ δὲ ἐκεῖνα σιωπῇ τιμάσθω ὡς ἀκατάληπτά τε καὶ ἄρρητα κατὰ τοὺς θεολόγους ὄντα ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν δύναμιν .... ἐπὶ τὰ προοίμια τοίνυν τῆς ἐνσάρκου καὶ σωτηριώδους οἰκονομίας εἰσέλθωμεν ζητοῦντες τὸ παρὰ τῆς σῆς πανιερότητος β' κεφάλαιον ἐκτεθὲν οὕτως (sic) λέγον: ὁ λέγων τὴν παρθένον Μαρίαν μὴ γεννηθῆναι ὑπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν προπατόρων, αἱρετικοὶ εἰσὶν (sic) περὶ οὗ ἡμῖν καὶ πολὺς ὁ λόγος. Ἐπειδή περ σοι, τότε μὲν χαριζόμενος ἀνεχώρησα· (ἵνα μὴ διαρραγεὶς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς πολλῆς διαλέξεως, ὡς μὴ δυνάμενος ἀντιλέγειν τῇ ἀληθείᾳ, καθώς περ ἦρας καὶ χεῖρα, νομίσας εἶναί σε αὐτὸν βασιλέα, καὶ οὐ δύναταί τις ἀντειπεῖν σοι· συγχωρήσωμεν εἶναί σε καὶ βασιλέα, ἡ ἀληθὴς πίστις οὐχ ὑποφέρει οὔτε φόβους, οὔτε σιωπὴν ἀλλὰ πάντα ἡγεῖται ὡς σκύβαλα καὶ ἐναντίον βασιλέων, κατὰ τὸν Δαβίδ, λαλεῖ καὶ οὐκ αἰσχύνεται) πληρῶσαι δὲ μάλιστα

βουλόμενος τὴν εὐαγγελικὴν φωνὴν τὴν λέγουσαν, δότε τόπον τῇ ὀργῇ καὶ τῆς πύλης ἐξῆλθον, πολλάκις καὶ πολλαχῶς ἐνοχλήσαντί με, προὐκρίναμεν μᾶλλον θεραπεύειν σιωπῶντες ἢ γράφοντες παροτρύνειν· δεῖ γὰρ ἡμᾶς γράφειν μὴ ψεύδει καὶ πνεύματι πλάνης ὅ λατρεύεται παρὰ σοὶ, ἀλλ' ἀληθῆ λέγοντας ὡς προσήκει ἀνδράσι θεοσεβέσι .... ἐπεὶ εἴρηκας περὶ τῆς παναγίας ἐκπορεύσεως τοῦ παναγίου πνεύματος, ὅτι ὁ ἄλλως φρονῶν ἢ σὺ αἱρετικὸς ἔστι καὶ διὰ ταύτης τῆς ἀποφάνσεως ἐβουλήθης μὲ αἱρετικὸν κηρύξαι καὶ οὐκ ἐπτοήθης τοσούτων πατέρων φωνὰς καὶ τοσαύτας ἐκκλησίας .... εἰ ἐγὼ αἱρετικὸς διὰ τοῦτο, ἔστω καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰ ἐγὼ αἱρετικός, ἔστω καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία μετ' ἐμοῦ, ἡ τἀναντία σοῦ φρονοῦσα. Ἀπροκρίθητί μου τοίνυν, τὶ οὖν βούλεται ἡ ἀποστολικὴ φωνὴ ἡ λέγουσα, τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ ἔστι· καὶ ὁ Χριστὸς περὶ μὲν ἑαυτοῦ φησί, ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια· περὶ δὲ πνεύματος, τὸ πνεῦμα ἔφη τῆς ἀληθείας ἀλλ' ὁμοουσιότητα ἔφης σημαίνειν ταῦτα διὰ τὸ συγγενὲς τῆς οὐσίας· καὶ εἰ οὕτως ἔχει κατὰ σὲ εὑρίσωμεν (sic) ἐξ ἀνάγκης καὶ πιστεύσωμεν (κατὰ τοὺς θεολόγους καὶ μάλιστα κατὰ τὸν ἐκ Δαμασκοῦ Ἰωάννην) τὸν υἱὸν ἑτεροούσιον καὶ ἀσυγγενῆ τοῦ πνεύματος· λέγοντος οὕτως· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πνεῦμα υἱοῦ ὀνομάζομεν κατὰ τὸν ἀπόστολον, καὶ δι' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι ὁμολογοῦμεν· τὸν δὲ υἱὸν οὔτε τοῦ πνεύματος λέγομεν οὔτε μὴν ἐκ τοῦ πνεύματος· εἰ, ὅταν λέγει τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, σημαίνει τὴν ὁμοουσιότητα, κατὰ σὲ, τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν υἱόν. Ἐνταῦθα κατὰ τὸν θεολόγον πάλιν, σημαίνει τὴν ἑτεροουσιότητα (ἑτεροουσιώτητα καὶ ὁμοουσιώτητα ἔχει τὸ αὐτόγραφον τοῦ Ἀθανασίου) τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· εὑρέ (sic) οὖν τὸ συμπέρασμα δέσποτα καὶ ἀποκρίθητι· εἰ οὕτως ἔστι, πάντως ἀρειανίζομεν, καὶ οὐ δύνασαι τοῦτ' ἀρνηθῆναι: ταῦτα μὲν ἐγράψαμεν, πανιερώτατε, ἵνα μή σοι δόξωμεν ὡς περὶ τούτων ἀγνοοῦντές σοι τί ἀποκριθῆναι, καίπερ ἀκαίρως καὶ ἀναρμόστως τουτὶ γέγραφα. Ἡμῖν δὲ ἀμφοτέρων (ἀμφωτέρων ἔχει τὸ χειρόγραφον) ὁ λόγος, περὶ τῆς τῆς Θεοτόκου συλλήψεως, περὶ ἧς καὶ β' κεφάλαιον ξυνέγραψας, αἱρετικὸν μ' αἰνιττόμενος, διὸ καὶ φανερώσωμεν αὐτὸ ἐν τῇ τρίτῃ ἐπιστολῇ, Θεοῦ συνεργοῦντος, τὸ πᾶν τοῦ σοῦ κεφαλαίου.

Εὖ φρόνει αχιδ (Χριστοῦ) Αὐγούστου κ'. ἀπὸ Νεαπόλεως ὁ ἐλάχιστος ἐν ἱερομονάχοις Ἀθανάσιος καὶ σὸς κατὰ πνεῦμα.

B β 5 Suppl. grec 1026 φυλλ. 17 α

Μάξιμος Ἀββακοὺμ

Οὐ τοιοῦτον οἶμαι τὰ γράμματα καρτερεῖ τὸν πόθον οἷον καὶ ἡ καρδία τρέφουσα διατελεῖ· τῷ τοι οὐ διὰ γραμμάτων ἔδει ἡμᾶς τὸν ἐνδομυχοῦντα πόθον ἐκφαίνειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς συνιέναι τῆς φίλης φωνῆς· Ἀλλ' ἐπεὶ (οὐκ οἶδ' ἀνθ' ὅτου, τοῦ μὲν εὐμοιροῦμεν, θατέρου δ' ἐπιτυ-

χεῖν οὐ ῥάδιον, χρώμεθα τῷ ἑνί), ἕς τ' ἂν καὶ τοῦ ἑτέρου τύχοιμεν πάρεργον ἂν εἴη τὰς κατὰ 'Αλεξάνδρειαν μοι ὅσαι ἡμέραι ἀσθενείας, πολλάκις αὐτὸς ὢν κατατραγῳδήσεως γράφειν τό γε νῦν εἶναι. 'Εκεῖνο μόνον λεκτέον, ὅτι τὸ νῦν ἔχον, ὑγιαίνεις εἰς μὲν τὸ σῶμα· τὴν δὲ ψυχὴν οἶδεν ὁ καρδιογνώστης· ἀπέπλει Κύριλλος εἰς Κρήτην πρὸ τοῦ ἐλθεῖν με εἰς 'Αλεξάνδρου, εἴκοσι μόνον τῷ δεσπότῃ παραμενεῖ ἡμέρας· οἶμαι δὲ δὲ καὶ εὐθὺ κωνσταντινουπόλεως αὖθις ὅτι τάχιστον πορείαν σταλῆναι ἡμᾶς Γράψον μοι εἰ μενεῖς αὐτὸς εἴ του δέῃ αἰθιοπικοῦ, θαρρῶν μήνυσον· τὸν πανιερώτατον καὶ σοφώτατον κὺρ Διονύσιον 'Ηρακλείας τὸν ἐμὸν ἐν Χριστῷ περιπόθητον πατέρα πρόσειπε ἰδών. Ἕξεις καὶ μὲ ταχέως ἐὰν ὁ Κύριος δῷ.

B β 6

Μάξιμος 'Αββακοὺμ

Οὐ μικράν τινα φῄς παρεσχηκέναι ὑμῖν ἡδονὴν τ' ἀμὰ γράμματα τοῖς ἐν Κων/πόλει τυγχάνουσιν. 'Ημῖν δὲ τὰ ὑμέτερα, τοῖς κατ' Αἴγυπτον τὴν διατριβὴν ποιουμένοις, ἣν καὶ αὐτόν σε, νομίζω ἑωρακέναι, ἡνίκα τὴν εὐθὺ 'Ιεροσολύμων ἐποίου πορείαν, οὐδὲν ἄλλο ἢ αὐτόχρημα Αἴγυπτον οὖσαν, πόσην οἴει παρέσχεν ἡδονήν; ἆρ' ἔνι εἰπεῖν; οὐ μὲν οὖν, οὐκ οἶμαι δῆλον δ' ἐκεῖθεν. 'Ησθένουν ἀδελφῶν μοι τῷ ὄντι προσφιλέστατε, ὅτε τοῖς σοῖς ἐπέτυχον γράμμασι, διελθὼν δ' αὐτά, ἀνέρρωσά τε τὸ ἀπὸ τοῦδε, καὶ νῦν διὰ σῶν ἁγίων εὐχῶν ὑγιαίνων εἰμὶ τοῦ σώματος, οἶδας γὰρ οἶδας ὡς οὐδενὶ τῷ ἑτέρῳ εὐδοκεῖ μου ἡ ψυχὴ ὡς ἐν σοί· καὶ ηὐχόμην ἂν ἀεὶ συνεῖναί σοι μᾶλλον ἢ τὸν ἥλιον (πέπεισο) καθορᾶν. Πλὴν ἀλλὰ τί ἂν πάθοιμι τούτου ἀμοιροῦντα; οὐχ ὑπομονητέον ἔτι ὅσον, ἕως ἄν, ἐξυπνήσοι τὸ θεῖον ἐκ τῆς πολλῆς ἄγαν μακροθυμίας (ὑπνοῦν γὰρ λέγεται μακροθυμοῦν) καὶ ἐκποδὼν ποιήσοι τοὺς τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἐπηρεάζοντας καὶ ἐπηρεαστάς; ναὶ δὴ τοῦτο (17 β) ποιήσωμεν· περὶ τῶν λοιπῶν τί δεῖ με γράφοντα διατρίβειν; αὐτόσε ἔρχεται ὁ σοφώτατος καὶ λογιώτατος παπᾶ κὺρ Κύριλλος ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος καὶ ἀρχιμανδρίτης τῆς 'Αλεξανδρείας ὁ καὶ ἡμῖν περιπόθητος καὶ ἀναγγελεῖ σοι τὸ πᾶν· σὺ εἴ του δέῃ τῶν αἰγυπτιακῶν ἀνυποστόλως μοι γράφε εἴ με φιλεῖς· τὴν βίβλον εἰ τετέλεκας σύγκρουσον εἰ σοι δύναται, εἰ δ' οὖν ἀπόστειλον μετὰ πιστοῦ τινος περὶ ἧς τὰ εἰκότα μὲν εὐχαριστεῖν οὐκ ἔνι, τὰ δυνατὰ δέ, ἕξεις δὲ τὸ μνημόσυνον αἰώνιον· ᾧ μοι ἔγραφες μετάνοιαν ποιῆσαι πεποίηκα· ἄλλο δέ τι οὐκ εἴρηκα, 'Αργαλέος (ὁμηρικῶς φάναι) γάρ ἐστι ἀντιφέρεσθαι· ἔρρωσο μοι φίλτατ' ἑταῖρε. *)

---

*) Εἰς τὸ χειρόγραφον 1026 μετὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου πρὸς τὸν 'Αββακοὺμ ὑπάρχει, ὡς ἀνέφερα καὶ εἰς σελίδα 77, καὶ ἐπιστολὴ τοῦ ἑτέρου Μαξίμου τοῦ Κυθήρων ἐπισκόπου, Μαργουνίου ἐπονομαζομένου, πρὸς τὸν Μ/την 'Ηρα-

Β γ 1 Suppl. grec 1030 φυλλ. 85^{α} 85^{β}

25 Δεκεμβρίου 1650

Ἐλλογιμώτατε καὶ αἰδεσιμώτατε ἀφέντα καὶ ἀδελφὲ περιπόθητε

Ἔλαβα τρεῖς γραφὰς τῆς αἰδεσιμότητός σου, εἰς ἕνα ἴδιον καιρόν. Εἶναι τώρα μῆνες ἑπτά καὶ ἔδωκά της ἀπόκρισις μὲ κάποιον τοῦρκον ἄνθρωπον τοῦ κονσούλου τῶν βενετίκων, ὁ ὁποῖος, ὡς ἐμάθαμεν, ἀπόθανεν ἐκεῖ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μου γραφὴν ἤθελες μάθη ταῖς ζάλαις καὶ συμφοραῖς καὶ ζημίες ὁποῦ μοῦ ἐσυνέβησαν, εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ ἡ αἰδεσιμότης σου ἐμήσευψεν ἀπ᾽ ὧδε ἕως τὴν σήμερον. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ νὰ ἀμφιβάλλω διὰ τὴν γραφὴν ἐκείνην, ἔρχομαι πάλιν μὲ εἶδος τραγῳδίας, νὰ τῆς διηγηθῶ τὰ πάθη μου, καὶ λέγω της, ὡς καθὼς ἐμήσευψεν ἀπ᾽ ὧδε ἡ αἰδεσιμότης σου ὅλοι οἱ ἄρχοντες τοῦ τόπου ἐκακολόγησαν τόσον τὸν μακαρίτην Παῦλον Κορίμην τὸν δραγομάνον, ὁποῦ ὁ ἡγεμὼν τὸν ἔβαλεν σιδηροδέσμιον εἰς φυλακήν, μὲ ἀπόφασιν .... εἰς τὸ χέριν του νὰ τὸν κρεμάσῃ, ἀλλ᾽ ὁ ῥηθεὶς κατάδικος μὲ τὸ νὰ φθείρῃ τὶς φυλάττοντάς

κλείας Διονύσιον. Τὸν ἱεράρχην αὐτὸν ἀνέφερα εἰς τὴν σελ. 77 (καὶ αὐτ. σημ. 11). Ὁ Φραγκῖσκος Κόκκος γράφων πρὸς τὸν Διονύσιον μεταξὺ ἄλλων καταχωρεῖ καὶ τὰ ἀκόλουθα· «τὰ δὲ σὰ καὶ μάλα (καλοῦ) οἶμαι καὶ οἵου προσήκει τοῖς κατὰ Θεὸν πολιτευομένοις». Ὁ Σοφοκλῆς ὁ ἐξ οἰκονόμων ὁ δημοσιεύων τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κόκκου («Ἀθήνησι» 1863) σημειώνει διὰ τὸν Διονύσιον ἐγκωμιαστικὰ λόγια· «οὗ (τοῦ Διονυσίου) ἥ τε ἄλλη σοφίακαὶ ἀρετὴ καὶ ἡ περὶ τὰ θεῖα στερρότης καὶ τὸ τοῦ ζήλου διάπυρον οὐ τοὺς τυχόντας ἔσχεν ἐγκωμιαστάς, ἀλλὰ Μελέτιον τὸν Πηγᾶν καὶ Μάξιμον τὸν Μαργούνιον τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν ἀγλαὰ ἐγκαλλωπίσματα»· (σ. 25 μνημονευθέντοςἔργου τοῦ Σοφοκλέους). Εἰς τὴν 6 ὑποσημείωσιν τῆς ἰδίας σελίδος ἀναφέρων περὶ ἐπιστολῆς Διονυσίου ἱερομονάχου πρὸς τὸν Μαργούνιον γραφείσης κατ᾽ Αὔγ. τοῦ 1591, ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ἱερομόναχος Διονύσιος εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Μ/την Ἡρακλείας Διονύσιον «πρὸς ὃν φέρονται—ἐν τῷ ἰδίῳ χειρογράφῳ τοῦ Σοφοκλέους τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον σώζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Ἁγ. Τριάδος ὑπ᾽ ἀρ. 120—ιδ᾽ τοῦ Μαργουνίου ἐπιστολαί. Πάντως θὰ ἦναι ὁ ἴδιος Διονύσιος, καθὼς καὶ Ἱλαρίων ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ ὡς ἱερομόναχος καὶ ὡς μητροπολίτης Ἡρακλείας. (Βλέπε σελ. 73 τοῦ παρόντος συγγράμματος). Ὁ Σοφοκλῆς κάμνει λόγον καὶ περὶ ἐξ ἐπιστολῶν τοῦ Μελετίου Πηγᾶ— ὁ ὁποῖος γράφει πρὸς τὸν Διονύσιον τὸν Ἡρακλείας «παρηκολούθηκάς μοι τῷ κηρύγματι, κεκοινώνηκας τῶν φροντίδων, συμμετέσχες τῶν πόνων ἐκείνων τῶν ὑπερφυῶν» κλπ.—καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῆς 51ης ἐπιστολῆς τοῦ Μαργουνίου πρὸς τὸν Διονύσιον ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀποκαλεῖ αὐτὸν σάλπιγγα διαπρύσιον καὶ ἡδὺ διὰ πάντων εὐηχοῦσαν, δοχεῖον θείων ἐμπνεύσεων, ἐναρμόνιον κιθάραν τῶν κρουσμάτων τοῦ πνεύματος καὶ ἄλλα. Ὅλα αὐτὰ εἶναι μία ἀκόμη μαρτυρία ὅτι ἡ σχολὴ τοῦ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, ἡ ὁποία δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ σχολή, ὡς εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον πλειότερον θὰ ἀναπτύξω, τῆς Μονῆς Ἀγκαράθου, σχολὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον ὁ Ἱλαρίων καὶ ὁ Λούκαρις, διέπρεπεν ὄχι μόνον ἐπὶ σοφίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀρετῇ. Στηριζόμενος ὁ Σοφοκλῆς ἐπὶ μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ Μελετίου πρὸς τὸν Διονύσιον ὁρίζει τὸ 1591 ὡς ἔτος τῆς εἰς τὴν μητρόπολιν Ἡρακλείας προαγωγῆς τοῦ Διονυσίου.

του μὲ πολλὰ δῶρα ἔφυγε καὶ μετ' ὀλίγον πῆγεν στὴν πόλιν, καὶ οὕτω γνώμῃ κοινῇ μικρῶν τε καὶ μεγάλων, τούρκων καὶ χριστιανῶν, θέλοντά μου καὶ μή, ἐβαλάν με δραγομάνον καὶ ἐπήρασί μου ὡς τρεῖς χιλιάδας ρεάλια, ἦν δὲ τότε ἡγεμὼν ἐκεῖνος ὁ περίφημος Φασλὴ Παχσάς, μετὰ μῆνας ὀκτὼ ἐγένετο κάποια ἐπανάστασις ἐναντίον τοῦ μολλὰ τῆς χώρας ὀνομαζομένου Χασὰν ἐφέντη (ὃς καὶ ἀπεκτάνθη ἐν τῇ λεωφόρῳ) φίλου μας ἄκρου καὶ ἔκτοτε ἄρχισαν αἱ ὀδύναι. Μετ' ὀλίγον ἔφθασε καὶ ὁ κορόμιλος ἀπὸ τὴν πόλιν, μὲ προστάγματα βασιλικά, διὰ πολλαῖς ὑποθέσεις, ὁ ὁποῖος διὰ νὰ εἶναι μισισμὸς ἀπὸ τὸν κόσμον ἀπεκτάνθη καὶ ἐκεῖνος ἐν τῇ λεωφόρῳ, καὶ πάλιν διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ὁ ἄθλιος ὁ Νοταρᾶς ἀπὸ ταῖς γλώσσαις τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἐξόδιασε ἄλλα ρεάλια 1000 καὶ δεύτερον μ' ἔβαλαν δραγομάνον, καὶ ἐπήρασί μου ἄλλα χίλια ρεάλια εἰς τρόπον ὥστε διὰ νὰ γλυτώσω τὴν ζωήν μου ἐξόδιασα ἐκεῖνο ὁποῦ δὲν εἶχα, καὶ εὑρίσκομαι κατάχρεως, μέρος ἀπὸ ταῖς ζημίαις ὁποῦ ἤ καὶ μέρος ἀπὸ ταῖς ἀνυδρίαις καὶ ἀκρίδες τέσσαρες χρόνοι τώρα ὁποῦ γίνεται ἀστοχία ἐν ταῖς ρένδιτες τοῦ τόπου καὶ μέρος τοὺς καθημερινοὺς μεγάλους ἐξόδους, καὶ ἀπάνω εἰς ὅλα τοῦτα, ἐσκανδαλίστηκεν κάποιος τοῦ τόπου μετά μου, καὶ διὰ νὰ μὴν δύνεται νὰ μοῦ κάμῃ τίποτε μὲ τὴν κρίσιν, ἀλλ' οὐδὲ μὲ τὸν Παχσὰν (ὅτε ποτὲ μὲ ἠγάπα) συνεβάλλει με μὲ τὸν ἀφέντην τὸν Μουφτῆν τοῦ τόπου καὶ εἰς ἄλλους, ὅτι τοὺς ὕβρισα, καὶ εὐθὺς ἐπανεστάτησαν κατ' ἐπάνω μου, ὅλον τὸ τάγμα τῶν στρατιωτῶν διὰ νὰ μὲ ἀποκτείνουσι καὶ οὕτω κρύβοντός μου νὰ φύγω τὸν θάνατον, εὐθὺς τῆς ὥρας ἔγινεν δραγομάνος ὁ μισὲρ Τζὼν Ἀντώνιος ὁ σαράφης, ὁ ὁποῖος ἐδίψα πρὸ πολλοῦ τὸ αὐτὸ ὀφφίκιον (καθὼς οἶδεν ἡ αἰδεσιμότης σου ὅτι εἶναι φθονερὸς) καὶ πάλιν ὁ τάλας ἐγὼ κρυφῶς καὶ φανερῶς, διὰ νὰ φύγω τὸν θάνατον καὶ νὰ φιλιωθῶ μὲ τοὺς ἐχθροὺς ἐξόδιασα σχεδὸν ὡς δύο χιλιάδας ρεάλια καὶ ἐρήμωσα καὶ τὸ σπίτιν μου καὶ τοὺς φίλους μου. Essendo auttore il sudette tragomano havendo passione. (Ἐγένετο δημιουργὸς τῆς ἐρημώσεώς μου ὁ εἰρημένος δραγουμάνος ἀπὸ πάθος).

Τελειώνω μὲ τὸ αὐτὸ παρακαλόντας την νά μου κάμῃ τὴν χάριν νὰ μοῦ στείλῃ ἕνα τίμιον γράμμα πατριαρχικὸν νὰ τὸν ἀφορίζῃ συνοδικῶς ὡς ὑπηρέτην τοῦ χαλασμοῦ μου, ὅτι διὰ φθόνον et irgonditia (ὀργὴ) ha tronato questa

La mia pouera casa

καὶ νὰ ἦναι τὸ γράμμα συνοδικὸν μὲ πολλοὺς ἀρχιερεῖς ὑπογεγραμμένον, ἀφορίζοντάς τον πανοικεί, ἴσως ὁ ἀσυνείδητος καὶ ἔλθῃ εἰς αἴσθησιν ἀνθρωπότητος ἢ ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος γινώσκει τὰ κρυφὰ καὶ τὰ φανερὰ θέλει τὸν κρίνει.

Ἂν εἶναι βολετὸν νὰ μοῦ στείλῃ καὶ καμμίαν ρακομανδασζιόνε ἀπὸ τὸν πρέσβυν τῆς Βρετανίας πρὸς τὸν ἐνταῦθα κόνσολον θέλει μου κάμει

μεγάλην χάριν, ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὸν ἄλλον τῆς Φραγγίας εἰς τὸν κόνσολον διότι αὐτοὶ μικρὴν ἀφορμὴν θέλουσι νὰ γυρίσουσιν, ἐπειδὴ καὶ διὰ νὰ μὴ ἠξεύρῃ ὁ ρηθεὶς τύραννος Φράγκικα εἶναι ὅλοι κακοδουλεμένοι τέλος ὅτι ἔπνιξαν μὲ δάκρυα καὶ ἡ λύπη μὲ ἐσκότασε καὶ φιλῶ της χεῖρας εὐλαβῶς. 25 Ὀκτωβρίου 1650

τῆς σῆς Λογιότητος δοῦλος καὶ ἀδελφὸς Φραγκῖσκος ὁ Νοταρᾶς. *)

(εἰς τὸ περιθώριον) Τὰ Γράμματα ὁποῦ τῆς γράφω ἄς ἐνθυμᾶται νὰ τὰ στείλῃ μὲ πολλὰ σιγοῦρον ἄνθρωπον. Itimo ancova esser coste il R[mo] Padre Guardiano di Gerusalem, quale é mio amico, consequale potete sevinere e mandarme ogni cosa, esta nel conciento di St. matia in Galata.

B γ 2 ***Ἐπιτίμιον ὑπὲρ τοῦ Φραγκίσκου Νοταρᾶ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Π/χου Παρθενίου Β'***

Παρισ. Κώδιξ suplément grec ἀριθ. 1030 φύλλον 90α.

Ἀνηνέχθη ὅτι γιὰν Ἀντώνιος ὁ ποτὲ σαράφης διὰ φθόνον καὶ ἀπληστίαν ἐζημίωσε πολλοὺς χριστιανοὺς διαφόροις κακονίας τρόπους, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ εὐγενέστατος Φραγκῖσκος Νοταρᾶς, ὃν ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ ζημιώσας καὶ θλίψας καὶ πολλῶν πάνυ χρημάτων στερήσας ποικίλαις μεθοδείαις, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν οἷον κολοφῶνα τῶν αὐτοῦ κακίστων μηχανημάτων καὶ ραδιουργιῶν καὶ ἀφείλετο αὐτοῦ τὰ εἰσοδήματα οἷς πανοικὶ διῆγε τὸν βίον, ἀπαγορεύσας τὴν εἰς τὸ σεράγιον εἴσοδον· ὡς μὴ δύνασθαι τὸν ρηθέντα εὐγενῆ ἄνδρα Νοταρᾶν εἰσιέναι ποινῆς ἄνευ κεφαλικῆς. Διὸ γράφομεν, ὡς ἐζητήθη, εἰ μὲν παύσηται ὁ ρηθεὶς γιὰν Ἀντώνιος ὁ ποτὲ σαράφης τῶν τοιούτων πονηριῶν, τοῦ ζημιοῦν τὸν ρηθέντα Φραγκῖσκον Νοταρᾶν, καὶ ἀποτίσῃ αὐτῷ ἅπερ ἐζημίωσε, καλὸν εἴη· εἰ δὲ ἐπιμείνῃ τῇ τοιαύτῃ μηχανουργίᾳ καὶ πονηρίᾳ, ἀφωρισμένος ἔστω σὺν πᾶσι τοῖς αὐτῷ προσήκουσι...... καὶ μηδεὶς ἐκκλησιαζέτω ἢ μετ' αὐτοῦ συνεσθιέτω ἢ συλλαλείτω, εἰ δέ τις τοῦτον παραβείη ἀφωρισμένος κἀκεῖνος ἔστω καὶ ὅστις κρυφῶς ὑπουργήσει τῇ κακονοίᾳ τοῦ ρηθέντος γιὰν Ἀντωνίου καὶ πονηρίᾳ ἐπὶ τὸ ζημιοῦν ὃν ἔφημεν Νοταρᾶν, ἀφωρισμένος κἀκεῖνος.

---

*) Ἔχω σημειώσῃ (σ. 77) περὶ τοῦ Φραγκ. Νοταρᾶ ὅτι διερμηνεὺς ἦτο εἰς τὸ Χαλέπιον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χωρὶς νὰ ἀποκλείω ἀπολύτως καὶ τὴν Δαμασκὸν εἰς τὴν ὁποίαν (οὖσαν πασαλίκι=ἀνωτέραν διοίκησιν) ὑπήγετο ἡ Ἱερουσαλὴμ ὡς ὑποδιοίκησις. Τὰ ἰταλικὰ καταχωρῶ ὡς ἔχουσιν ἐν τῷ χειρογράφῳ.

B δ

Supplément grec 1030 φυλλ. 61 Ἐθν. Βιβλιοθήκη Παρισίων

Παναγιώτατέ μου δέσποτα,

Λυποῦμαι ὅτι ἡ παναγιότης σου κάμνει νὰ χαίρουνται τοὺς ἐχθρούς της, κάμνοντας τοὺς φίλους της ἐχθρούς· διότι τὸ σπουδαζόμενον τῶν ἐχθρῶν σου τοῦτο εἶναι μάλιστα, καὶ μάλιστα διὰ νὰ μεσολαβήσῃ μεταξύ της καὶ τοῦ ἀφεντὸς ἀφιλία, καὶ διὰ ὑποθέσεις τόσον μικράς, καὶ ἀντιπάλους ἔχοντας τοσούτους ὧν ἕνας εἰς τὰς 16 Νοεμβρίου εἶχε νὰ φιλήσῃ χέρι καθὼς εἰδήμονες λέγουσι, καὶ νὰ εἰσέβῃ εἰς τὸ πατριαρχεῖον, ἄν δὲν ἤθελε συμβῇ μικρὸν ἐμπόδιον τοῦ ἐπιτρόπου· καὶ πάλιν τὰ πράγματα ἔχουσί πως, οἷον οὐκ ἄν ποτε ηὐξάμην, φιλῶ σε γὰρ κἂν μὴ θέλῃς· καὶ ἤλπιζα τὸν ἀφέντην νὰ τὸν ἀποκτήσῃς ὑπερασπιστὴν κοντὰ εἰς τὸν ἐπίτροπον καὶ ἄλλους, ἀλλ᾽ ἡ παναγιότης σου δὲν ἐξεύρω πῶς διὰ ποταπὸν πρᾶγμα σχεδὸν παρῃτήθη, διὰ νὰ κάμῃς τὸ ἐπιθυμούμενον ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων· διότι τόση πικρία τοῦ Σμύρνης *) καὶ τοῦ ἐξάρχου δὲν ἔπρεπε νὰ σβύσῃ τὴν ἀνδρείαν τῆς καλωσύνης τῆς παναγιότητός σου, καὶ τοῦ ἀφεντὸς τὴν φιλίαν καὶ μεσιτείαν, καὶ δὲν λέγω καὶ τοὺς ἐδικούς μου ἐπαίνους τῆς σῆς ἀγαθῆς διαθέσεως· καὶ ἤξευρε δέσποτά μου, πῶς οἱ τραγῳδοὶ παρεισάγουσι δυνάστας ἀποθνήσκοντας καὶ βοῶντας, οἴμοι τάλας, ἔρημος, οὐ χρυσοῦ, ἀλλὰ φίλων ἀποθνήσκω· καὶ ὁ Τίτος ἐπεφθέγγετο τῇ νυκτί, οἴμοι ἀπώλεσα τὴν ἡμέραν, μηδενὶ εὐεργετηκὼς τῶν φίλων· καὶ Ἀλέξανδρος θησαυρόν, καὶ ὅπλα καὶ στρατιώτας βασιλικὴν δύναμιν, τοὺς φίλους ἐδείκνυε. Ἀλλ᾽ ἴσως ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια τὸν ἀριθμὸν ἄμετρα καὶ ὅτι ὁ κόσμος φιλίᾳ συνηρμόσθη καὶ κατέστη παρὰ τοῖς ἀπείροις τῶν ἱστορικῶν ὕποπτα, ὡς ἀρχαῖα ἀφίημι· οὐδὲ τὸν Παρθένιον λέγω καὶ τὸν μετ᾽ αὐτόν, ἐξωσθέντας διὰ τὸ δυσπειθές, ὅ φασι κοινῶς πεῖσμα, καὶ τὴν ἀποπομπὴν τῶν φίλων· ἀλλ᾽ ὃ μέλλω ἐρεῖν αὐτός μοι μαρτυρήσεις, αὐτὸς καθ᾽ αὐτὸν εἰδήμων γεγο-

*) Εἰς τὴν σελίδα 78 παρέλειψα νὰ γράψω περὶ τοῦ ἀναφερομένου μητροπολίτου Σμύρνης. Ὁ Ἐφέσου περὶ τοῦ ὁποίου γράφω εἰς τὴν εἰρημένην σελίδα εἶναι, ὡς νομίζω, ὁ μνημονευόμενος ἔξαρχος. Εἰς πολλὰ ἔγγραφα τοῦ κώδικος Α′ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Π/χείου ἀπαντᾷ ὁ μητροπολίτης τῆς Α ἢ Β ἐπαρχίας καὶ Ἔξαρχος Οὕτως ἀπαντῶμεν π.δ.χ. τὸν Ἀγχιάλου Παρθένιον τὸν μετέπειτα Οἰκ. Π/χην, τὸν Π. Πατρῶν Θεοφάνην (1624) ὑπογραφόμενον εἰς σιγίλλιον ὡς ἐπίτροπον πατριαρχικὸν καὶ ἔξαρχον τῆς συνόδου, τὸν Ναυπάκτου Γαβριὴλ ὑπογραφόμενον εἰς τὸ ἴδιον σιγίλλιον ἔξαρχον πατριαρχικὸν καὶ πάσης τῆς συνόδου. («Ἐκκλ. Ἀλήθεια» ἔτος ΙΒ′ σελ. 130 Πατριαρχ. κώδιξ Α′ σελ. 160). Ὁ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ῥήτορος μνημονευόμενος μητροπολίτης Σμύρνης κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ὁ Μακάριος, ὑπογράφων σιγίλλιον—τὸ πρωτότυπον ἀπόκειται εἰς τὸ γραμματοφυλάκιον τοῦ μοναστηρίου Ταξιάρχου τῆς νήσου Σερίφου—ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Π/χου Ἰωαννικίου Β′ τῷ 1653. (Π. Ζερλέντου, Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν Νήσων σελ. 76—78. Βλέπε και σελ. 22 παρ. ἔργου).

νώς. Ὁ γὰρ ὑπὸ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ πολυκυμάντου τούτου κόσμου λυτρωθεὶς τῆς παναγιότητός σου ἀδελφὸς, τῶν ἀρχιερέων τοῦ καιροῦ μας πολιτικώτατος καὶ φρονήσει καὶ πράξει γεγονὼς, τοῦτο ἐπιμελῶς εἶχε διὰ παντός, οὐ μόνον ἐχθροὺς μὴ ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς καθ᾽ οἱονδήποτε ἀνθρώπινον δυσχεραίνοντας αὐτῷ, δυνάμει πάσῃ οἰκειώσασθαι ἐφρόντιξε· καὶ γὰρ καὶ τῆς ἀρετῆς φησί τις ῥήτωρ δεῖ γίγνεσθαι κληρονόμος ὥσπερ καὶ τῆς οὐσίας καὶ τοῦτον ἐπ᾽ ἀληθείᾳ πρέπει καὶ ἡ παναγιότης σου νὰ μιμῆται καὶ κατὰ μίμησιν ἐκείνου, ὅσον εἰς τοῦτο, νὰ πολιτεύεται ὅτι οἱ φίλοι μέγιστον ὀχύ-, ρωμα τῶν ἐχόντων· ταῦτα μὲν ἐγὼ γέγραφα φιλίᾳ φερόμενος ὑπερβαλλούσῃ, καὶ ἐλπίζω ἐπ᾽ ἀγαθῷ ληφθῆναι. Ἡ δὲ σὴ παναγιότης ὡς δεσπότης, ὅ δόξει ποιήσει.

Ἔρρωσο 24 Νοεμβρίου 1650.

Ἐλάχιστος θεράπων ὁ ἐν ἱερεῦσι καὶ κήρυξι τὸν θεῖον λόγον

Ἀθανάσιος Ρήτωρ.

B ε 1 Α′ κῶδιξ σελ. 128

Ὑπόμνημα ἐκλογῆς Παρθενίου τοῦ Α′ ὡς Μ/λίτου Ἀδριανουπόλεως

Τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως δίχα γνησίου προστάτου καταλειφθείσης, ἅτε τοῦ ἐκεῖσε ἀρχιερατεύοντος πανιερωτάτου Ἀνθίμου, ψήφῳ κανονικῇ καὶ ἐκλογῇ κοινῇ, εἰς τὸν ὑψηλότατον καὶ πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως ἀναχθέντος, καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου γεγονότος, ἡμεῖς οἱ ἐπὶ συστάσει τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. Ἐκκλησίας συνεληλυθότες ἀρχιερεῖς, ἐπιτάξει τοῦ παναγιωτάτου αὐθέντου καὶ δεσπότου ἡμῶν κυρίου Ἀνθίμου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, εἰσήλθομεν ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχιακῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος γεωργίου τῷ ἐν τῷ διπλαφοναρίῳ, ποιήσαντες ψήφους κανονικὰς διὰ τὴν μητρόπολιν αὐτὴν Ἀδριανουπόλεως, ἐν αἷς, α′ μὲν ἐθέμεθα τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Ἀγχιάλου κὺρ Παρθένιον τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἡμῶν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν, β′ δὲ τὸν ὁσιώτατον πρωτοσύγκελλον Κυζίκου ἱερομόναχον κὺρ Εὐγένιον καὶ γ′ τὸν ὁσιώτατον πρωτοσύγκελλον Μηδείας κὺρ Χριστόφορον. Διὸ καὶ εἰς ἐμφάνειαν κατεγράφη τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει ζρλα′ μηνὶ Ἰουλίῳ ἰνδικτ. στ′.

ὁ Ἡρακλείας	ὁ Κυζίκου	ὁ Νικομηδείας	ὁ Χαλκηδόνος	ὁ Παλ.Πατρῶν
Νεόφυτος	***Παρθένιος***	***Διονύσιος;***	***Ἰωάσαφ***	***Θεοφάνης***

B ε 2 Π/χικὸς κώδιξ Β′ σελ. 65

Ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Παρθενίου Α′

Τοῦ ἁγιωτάτου καὶ ὑψηλοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δίχα γνησίου καὶ νομίμου προστάτου καταλειφθέντος, ὡς τοῦ ἐν αὐτῷ παρανόμως καὶ ἐπιβατικῶς κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ πατριαρχεύσαντος Κυρίλλου τοῦ ἐκ Βερροίας εὐλόγῳ καὶ νομίμῳ τρόπῳ καθαιρέσει τελείᾳ καθυποβληθέντος, καὶ ἐξωσθέντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, καθὰ ἀντικρὺ φαίνεται τὰ ἐγκλήματα αὐτοῦ ἐν τῇ κανονικῇ συνοδικῇ καθαιρέσει κατ᾿ εἶδος καὶ κεφαλαιωδῶς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἕως τοῦ ἐσχάτου, ἡμεῖς οἱ καθευρεθέντες συνελθόντες εἰς ἓν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς διὰ τὸν πατριαρχικὸν τοῦτον θρόνον Κωνσταντινουπόλεως, ἐν αἷς πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν κὺρ Παρθένιον, ἔπειτα δὲ τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Νικαίας κὺρ Πορφύριον καὶ τρίτον τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Μολδοβλαχίας κὺρ Βαρλαάμ. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν κατεστρώθη τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ κώδικι τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει ‚αχλθ′ μηνὶ Ἰουλίῳ ζ′ ἰνδ. ζ′.

ὁ Ἐφέσου	***Μελέτιος***	ὁ Π. Πατρῶν	***Παρθένιος***
ὁ Τορνόβου	***Μακάριος***	ὁ Βερροίας	***Ἰωαννίκιος***
ὁ Λαρίσσης	***Γρηγόριος***	ὁ Φ/πόλεως	***Γαβριὴλ***
ὁ Ἰωαννίνων	***Παρθένιος***	ὁ Διδυμοτείχου	***Δανιὴλ***
ὁ Ἡρακλείας	***Ἰωαννίκιος***	ὁ Μηδείας	***Μητροφάνης***
ὁ Χαλκηδόνος	***Παχώμιος***	ὁ Δρύστρας	***Ἀντώνιος***
ὁ Ἀθηνῶν	***Δανιὴλ***	ὁ Βιζύης	***Δαμασκηνὸς***
ὁ Σερρῶν	***Δανιὴλ***	ὁ Σηλυβρίας	***Σωφρόνιος***
ὁ Προύσης	***Χρύσανθος***	ὁ Ἰκονίου	***Παρθένιος***
ὁ Κυζίκου	***Ἄνθιμος***	ὁ Ἀγχιάλου	***Λαυρέντιος***
ὁ Ἀμασείας	***Ἰεζεκιὴλ***	ὁ Αἰγίνης	***Δωρόθεος***
ὁ πρώην Σμύρνης	***Ἱερεμίας***	ὁ Ρόδου	***Μελέτιος.***

B στ 1 Π/χικὸς κώδιξ Α′ σελ. 233

Ὑπόμνημα ἐκλογῆς Παρθενίου Β′ ὡς μητροπολίτου Ἰωαννίνων.

Τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων φυσικῷ θανάτῳ πρὸ ὀλίγου τὸν οἰκεῖον ἀποβαλομένης ποιμένα καὶ δίχα γνησίου ἀρχιερέως διατελούσης, ἡμεῖς οἱ ἐπὶ συστάσει τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας συνεληλυθότες ἀρχιερεῖς ἐπιτάξει τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἡμῶν αὐθέντου

καὶ δεσπότου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίλλου, εἰσελθόντες ἐν τῷ ναῷ τῷ πατριαρχικῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος γεωργίου, ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς διὰ τὴν μητρόπολιν ταύτην Ἰωαννίνων· ἐν αἷς πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ὁσιώτατον ἱερομόναχον κὺρ Παρθένιον, ἔπειτα δὲ τὸν παπᾶ Εὐθύμιον, τὸν δὲ παπᾶ παναγιώτην οἰκονόμον τρίτον· διὸ καὶ εἰς ἔνδειξιν κατεστρώθη τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῶδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει αχλβ μηνὶ Ἰουλίῳ ἰνδ. ιε΄.

ὁ Ἀδριανουπόλεως **Παρθένιος** ὁ Θεσσαλονίκης **Γρηγόριος** ὁ Φιλιππουπόλεως **Χριστόφορος** ὁ Χίου **Ἰγνάτιος** ὁ Ἐλασσῶνος **Ἰωάσαφ**.

B στ 2 Π/χικὸς κώδιξ Β΄ σελ. 67

Ὑπόμνημα ἐκλογῆς Παρθενίου Β΄ ὡς μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως

Τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως ἀπροστρατεύτου μεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῷ ἀρχιερατεύοντος παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου παρθενίου εὐλογίᾳ πάντων καὶ ψήφῳ κοινῇ κανονικῇ προβιβασθέντος εἰς τὸν ὑψηλότατον καὶ ἁγιώτατον θρόνον κωνσταντινουπόλεως, προστάξει αὐτοῦ τοῦ παναγιωτάτου συνήχθημεν πάντες οἱ παρευρεθέντες ἀρχιερεῖς ἐν τῷ πατριαρχείῳ, τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος γεωργίου, καὶ ψήφους κανονικὰς ποιησάμενοι εἰς ἐκλογὴν προσώπου τῆς μητροπόλεως αὐτῆς ἁρμόζοντος αὐτῇ ἐθέμεθα πρῶτον μὲν τὸν πανιερώτατον καὶ λογιώτατον μητροπολίτην συναδελφὸν ἡμῶν Ἰωαννίνων κὺρ Παρθένιον, ἔπειτα δὲ τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην πρώην Ρόδου κὺρ Παχώμιον καὶ τρίτον τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Λακεδαιμονίας κὺρ Ἰωάσαφ. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν κατεστρώθη καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χ. Μ. Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αχλθ Ἰουλίῳ ζ΄ ἰνδ. ζ΄.

ὁ Ἐφέσου **Μελέτιος**
ὁ Ἡρακλείας **Ἰωαννίκιος**
ὁ Κυζίκου **Ἄνθιμος**
ὁ Τορνόβου **Μακάριος**
ὁ Χαλκηδόνος **Παχώμιος**
ὁ Βερροίας **Ἰωαννίκιος**
ὁ Ρόδου **Μελέτιος**
ὁ Λαρίσσης **Γρηγόριος**
ὁ Σερρῶν **Δανιὴλ**
ὁ Ἀμασείας **Ἰεζεκιὴλ**
ὁ Προικοννήσου **Γρηγόριος**
ὁ Διδυμοτείχου **Δανιὴλ**
ὁ Βιζύης **Δαμασκηνὸς**
ὁ Δρύστας **Ἀντώνιος**
ὁ Βερροίας **Ἰωαννίκιος**
ὁ Μηδείας **Μητροφάνης**
ὁ πρώην Σμύρνης **Ἱερεμίας**
ὁ Ρόδου **Μελέτιος**
ὁ Κῴου **Ἰωακεὶμ**
ὁ Ἀγχιάλου **Σωφρόνιος**

ὁ Ἀθηνῶν ***Δανιὴλ*** ὁ Μεσημβρίας ***Ἀκάκιος***
ὁ Ἰωαννίνων ***Παρθένιος*** ὁ Νέων Πατρῶν ***Ἰωάσαφ***
ὁ Φιλιππουπόλεως ***Γαβριὴλ*** ὁ Σηλυβρίας ***Σωφρόνιος***
ὁ Παλαιῶν Πατρῶν ***Παρθένιος*** ὁ Ἀγαθουπόλεως ***Γρηγόριος***
ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης ***Λαυρέντιος.***

Β στ 3 Νομ. Συναγωγὴ 227

Ὑπόμνημα ἐκλογῆς Παρθενίου Β'

Τῷ πανάγαθῳ Θεῷ χάρις παρ' οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον καταβαῖνόν ἐστι πρὸς τοὺς ἀξίους τῆς τοιαύτης ὑποδοχῆς· ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τῶν ἱερῶν ἀποστολικῶν κανόνων τοῦ τετάρτου καὶ δεκάτου καὶ τῶν μετέπειτα θείων πατέρων διαρρήδην ἀποφαινομένων ὅτι ἡ μὲν κακεντρεχὴς ἐπιπήδησις ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν ἐπισκόπου τινὸς κατακρίνεται ἡ γεγονυῖα δὲ μετάθεσις χάριτι ἀγαθῇ δι' εὔλογον μεγάλην αἰτίαν καὶ στηριγμὸν τῆς ἐκκλησίας μετὰ μεγίστης παρακλήσεως ἐπισκόπων πολλῶν ἐπιτρέπεται· καὶ τοῦ ἤδη ἐκβληθέντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου γέροντος παρθενίου, καθαιρέσει τελείᾳ κατακριθέντος καὶ καταδικασθέντος νομίμως τε καὶ κανονικῶς ὡς ἡ εὔλογος κατ' αὐτοῦ καθαίρεσις ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ κώδικι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀντικρὺ φαίνεται, καὶ τοῦ ἁγιωτάτου πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου κενοῦ μείναντος καὶ ἀποιμάντου, ἡμεῖς, οἱ ἀρχιερεῖς τε, κληρικοί, ἄρχοντες τῆς πολιτείας, ἱερεῖς τε καὶ οἱ λοιποὶ ἁπαξάπαντες χριστιανοί, γνώμῃ κοινῇ καὶ συνδιασκέψει προσεκαλέσαμεν τὸν ἤδη παρόντα πανιερώτατον καὶ λογιώτατον μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως κύριον Παρθένιον ἀναδέξασθαι αὐτόν, ὅντινα καὶ ὁ μακαρίᾳ τῇ λήξει γενόμενος γέρων πατριάρχης κὺρ Κύριλλος ἰδών, οἷα σοφῶς σκεψάμενος, ποιμαντικῶς ὄντα, ἄξιον διοικήσεως τοῦ θρόνου αὐτοῦ πολλάκις μετάκλητον καὶ διάδοχον τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἐμελέτα ποιῆσαι· ὁ δὲ τοῦτο μὲν αἰδούμενος καὶ εὐλαβούμενος τὸ ἔντιμον ἐκείνου γῆρας τοῦτο δὲ καὶ ἀποβλέπων καὶ σκοπῶν τὸ ἧττον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἀντέτεινε καὶ οὐ παρεδέχετο. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν πραγμάτων διαδραμόντων καὶ τοῦ ἐκ Βερροίας ἀναφυέντος καὶ μετ' οὐ πολὺ τῇ θείᾳ δίκῃ ἐξοστρακισθέντος τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, καὶ τὸ προσῆκον τῇ κακίᾳ αὐτοῦ ἀπολαβόντος, πάλιν προσεκαλέσαμεν αὐτὸν τῇ πατριαρχικῇ ἀξίᾳ. Ταῖς πολλαῖς ἡμῶν παρακλήσεσι καὶ δεήσεσι καὶ τούτου οὐδὲ τότε κατανεύσαντος διὰ πολλὰς αἰτίας δήλους οὔσας πρὸς πάντας, καὶ ὅλως μὴ ἀνεχομένου, προσηγάγομεν τὸν διαληφθέντα καθῃρημένον γέροντα παρθένιον, νομίζοντες τάχα διοικῆσαι τὴν ἐκκλησίαν καὶ κυβερνῆσαι ἐν οἷς ἐπιέζετο χρέεσιν· αὐτὸς δὲ ἐφάνη οὐ μόνον οὐδὲ ἥντινα ποιήσας βοήθειαν τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ ὠφέλειαν ἀπὸ τῆς ψευδολογίας καὶ ἐπιορκίας αὐτοῦ ἔτι καὶ ἀκαταστασίας, ἀλλὰ καὶ

διωγμὸν ἤρξατο κινεῖν κατὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἐπιβουλήν, μάλιστα δὲ πάντων κατὰ τῶν ἐγκρίτων καὶ πρωτευόντων τῆς ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων συνόδου· τοῦ δὲ ἀδεκάστου κριτοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ ἰδόντος τὸ κακεντρεχὲς τῆς ὀλισθηρᾶς καὶ θεοστυγοῦς αὐτοῦ γνώμης, καὶ καταστρέψαντος αὐτὸν ὡς λάκκον, ὅν αὐτὸς ὤρυσσε πρότερον, ἀπελαθέντος τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ διωχθέντος τῆς πατριαρχικῆς ἀξίας, συνήλθομεν πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ (τὸ χειρόγραφον ἔχει ἐπὶ τῷ αὐτῷ) καὶ προσεκαλέσαμεν τὸν νῦν εἰρημένον πανιερ. καὶ λογιώτατον μητροπολίτην Ἀδρ/πόλεως κύριον κύριον Παρθένιον, τὸν ποθεινότατον ἡμῶν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν, εὑρόντες ἐν ἡμῖν ἄξιον καὶ ἱκανὸν ἐπιστασίας τοιαύτης ποιμαντικῆς, λόγῳ καὶ γνώσει κεκοσμημένον καὶ τῇ τῶν πραγμάτων ἐμπειρίᾳ δόκιμον, ὥστε ὡς κυβερνήτης καλὸς καὶ προνοούμενος πάντων τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, δυνάμενος ἰθύνειν αὐτὴν καὶ διεξάγειν ἐπὶ πᾶσαν ἀγαθὴν καὶ εἰρηνικὴν κατάστασιν, εὐκοσμίαν τε καὶ διευθέτησιν καὶ ἀπαλλάξαι αὐτὴν τοῦ ἐπικειμένου αὐτῇ βάρους τῶν χρεῶν, καίτοι μὴ στέργοντα μόλις κατεπείσαμεν αὐτὸν ἤξαντα ταῖς πολλαῖς ἡμῶν παρακλήσεσι καὶ δεήσεσι. Τούτων χάριν θεόθεν ὁδηγηθέντες ἐξελέξαμεν αὐτόν, ποιήσαντες ψήφους κανονικὰς πρότερον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ διατύπωσιν, ἐν αἷς πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν πανιερώτατον καὶ λογιώτατον μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως κύριον κύριον Παρθένιον, δεύτερον τὸν μακαριώτατον Ἀλεξανδρείας κὺρ Νικηφόρον, καὶ τρίτον τὸν μακαριώτατον Ἀντιοχείας κὺρ Εὐθύμιον, ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγράφησαν καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ κατεστρώθησαν ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αχμδ΄ μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος ιγ΄.

B στ 4 Νομ. Συναγωγὴ 242

Ἐπειδὴ ὁ Παναγιώτατος ἡμῶν αὐθέντης καὶ δεσπότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος κύριος Παρθένιος διὰ τὸ ἀκουσθῆναι πρὸς τὴν Αὐτοῦ Παναγιότητα εἶναί τινας ἐπιβούλους αὐτῆς τε καὶ τῆς μεγάλης ἐξουσίας καὶ ὑπεναντίους καὶ μελετᾶν ἐνέδρας καὶ σκευωρίας καὶ ἔξωσιν ἐπινοεῖν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ζημίαν μεγάλην προξενῆσαι τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ φθορὰν κοινὴν καὶ ἀφανισμὸν τέλειον καὶ σκάνδαλον ἀνίατον συνεκροτήσατο σύνοδον ὑπερτελῆ ἀρχιερέων, κληρικῶν, ἀρχόντων καὶ λοιπῶν ἐγκρίτων τῆς ἡμετέρας πολιτείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς μέσον προέθετο τὴν κατ᾽ αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτην ἐπιβουλὴν καὶ ἐναντιότητα, τούτου χάριν ἀπεφάνθη κοινῶς παρ᾽ ἡμῶν πάντων καὶ ἐγνωμοδοτήθη ἵνα ἐάν τις φανείη τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς συνεργὸς καὶ σύμφωνος καὶ ὁμογνώμων ἢ ἀρχιερεύς, ἢ κληρικός, ἢ ἄρχων, ἢ ἀρχόμενος καὶ ὑποστῇ τῇ ἐπιβουλῇ καὶ φανερωθῇ δι᾽ ἀποδείξεων ἐγγράφως ἢ ἀγράφως, ὁ τοιοῦτος εἰ μὲν ἀρχιερεύς ἐστι καθαιρείσθω καὶ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ἐκπι-

πτέσθω ἀναντιρρήτως, εἰ δὲ κληρικὸς καὶ ἄρχων καὶ ἀρχόμενος παιδευέσθω ἐκκλησιαστικῶς κατὰ τὸ προσῆκον αὐτῷ. Ὅθεν εἰς ἀσφάλειαν ἐγράφη τὸ παρὸν καὶ ὑπεγράφη οἰκείαις χερσὶν ἡμῶν ,αχμστ΄ Μαρτίου ζ΄ ἰνδ ιδ΄.

B στ 5 Νομ. Συναγωγὴ φύλλον 233α 233β

Τόμος συνοδικὸς (ἐπὶ Παρθενίου τοῦ Β΄)

Ὅσα ἐκεῖνα γίνονται μεταξὺ τῆς ἀνθρωπότητος, μὲ ἑκούσιον γνώμην καὶ θέλησιν, πρέπει νὰ φυλάγωνται ἀσφαλῶς καὶ νὰ ἔχωσι τὸ ἀμετάθετον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, τὸ ὁποῖον καὶ οἱ θεῖοι κανόνες καὶ οἱ νόμοι οἱ ἐκκλησιαστικοί τε καὶ πολιτικοὶ τὸ θέλουσι νὰ εὑρίσκεται τοιουτοτρόπως· καὶ ἐάν τις ἀπὸ κακίας καὶ αἰσχροκερδείας, ἀλαζονείας καὶ φιλαυτίας οἱῳδήτινι τρόπῳ κινηθείη διασεῖσαί τι ἐξ αὐτῶν, καὶ ἑτέραν κατάστασιν ἐπαναγαγεῖν καὶ βαλεῖν, παιδεύεσθαι ὡς εἰκός. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἰς τὰς ἡμέρας ταύτας, μὲ τὸ νὰ εἶναι εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν τρεῖς διαφοραί, καὶ νὰ τὴν συγχίζουν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καὶ νὰ ἀκολουθῇ ζημία τις καὶ ὄλεθρος ἐπ᾽ αὐτήν, κατὰ τὸ ἐν ἡμῖν χρέος, ἠθελήσαμεν νὰ λάβωμεν τὰς αὐτὰς τρεῖς διαφορὰς καὶ νὰ εἰρηνεύσωμεν οὐ μόνον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν ποιμαίνοντα αὐτὴν ἀποστολικῶς τε καὶ κανονικῶς ἰθύνοντα τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι παναγιώτατον ἡμῶν αὐθέντην καὶ δεσπότην, τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην κύριον κὺρ Παρθένιον, ἤτοι ἡμεῖς οἱ εὑρισκόμενοι ἐν τῇ μεγαλουπόλει καὶ τῷ γαλατᾷ ἄρχοντες καὶ κληρικοὶ καὶ οἱ λοιποὶ πρωτεύοντες πασῶν τῶν ἐνοριῶν· καὶ ἤλθομεν εἰς ἓν ἀπαξάπαντες εἰς τελείαν λύσιν καὶ διόρθωσιν τῶν ἀνωτέρω τριῶν διαφορῶν, αἱ ὁποῖαι εἰσιν αὗται, ἡ μία, ἡ ζήτησις τῶν ἄσπρων τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐγενεστάτου ἄρχοντος κυρίτζη παυλάκη, • ἅπερ λέγει δαπανῆσαι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῷ καιρῷ τῆς πατριαρχείας τοῦ κὺρ Ἰωαννικίου, ἡ δευτέρα, ἡ ἀνάπαυσις τοῦ αὐτοῦ κὺρ Ἰωαννικίου καὶ ἡ τρίτη ἡ ὁπωσδήποτε γεγονυῖα παιδεία τινῶν ἀρχιερέων καί κληρικῶν καὶ ἄλλων· καὶ ἐλάβομεν ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν γράμματα ἀδείας ἤγουν λεγόμενα κομπρομέσα, ἓν μὲν τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ ἕτερον τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος κυρίτζη παυλάκη (τρίτον καὶ τῶν ἐντιμοτάτων ἀρχόντων τῆς πόλεως καὶ τοῦ γαλατᾶ καὶ τῶν πρωτευόντων πασῶν τῶν ἐνοριῶν) καὶ τέταρτον καὶ τελευταῖον τῶν πανιερωτάτων μητροπολιτῶν, δηλοῦντα καὶ περιέχοντα τὸ, ὅ ἂν παρ᾽ ἡμῶν θεόθεν ὁδηγουμένων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει καὶ ἀφιλοπροσώπῳ γνώμῃ διακριθῇ εἰς τὰς αὐτὰς τρεῖς διαφοράς, τῶν ζητουμένων ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἄσπρων τοῦ ἄρχοντος, τῆς ἀναπαύσεως τοῦ κὺρ Ἰωαννικίου καὶ τῆς οἰκονομίας καὶ κυβερνήσεως τῶν ἐν παιδείᾳ ἐκκλησιαστικῇ περιπεσόντων, ἔχειν τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ ἀμετάθετον. Διὰ τοῦτο βεβαιοῦντες καὶ ἐπικυροῦντες τὴν μέλλουσαν γενέσθαι ἡμετέραν κρίσιν τε καὶ ἀπόφασιν διὰ τοῦ παρόντος συνοδικοῦ τόμου, γράφομεν καὶ

λέγομεν, ὅτι ἄν ἴσως καὶ ἀπὸ τῶν τεσσάρων αὐτῶν διαφόρων προσώπων δὲν στέρξῃ ἐκεῖνο ὁποῦ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ κάμνομεν τὴν τελείαν διόρθωσιν τῶν τριῶν αὐτῶν διαφορῶν καὶ ἀπόφασιν μὲ φόβον Θεοῦ καὶ ἀλήθειαν, καὶ ἐξέλθῃ καὶ ἀποσκιρτήσῃ ἐπὶ βλάβῃ καὶ θυσίᾳ τῆς Μ. τοῦ Χρ. Ἐκκλησίας, ὄχι μοναχὰ νὰ εἶναι ὑπόδικος τῇ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ καὶ τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ ὡς ἀναπολόγητος καὶ αὐτοκατάκριτος, ἀλλὰ καὶ ὅλοι μας ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος καὶ μιᾶς φωνῆς, νὰ εἴμεστε ἐναντίον του καὶ πολέμιοί του καὶ νὰ τὸν παιδεύωμεν μὲ κάθε λογῆς τρόπον καὶ δύναμιν κἂν βασιλικὴν κἂν ἐκκλησιαστικὴν καὶ νὰ μένῃ ἀπολογούμενος, ἀποτρόπαιος καὶ ἀπόβλητος. Ἔτσῃ (sic) γράφομεν καὶ ὑπογράφομεν ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας οἰκειοχείρως.

Ἐν ἔτει ,αχμθ΄ μαΐου λα΄ ἰνδικτιῶνος β΄.

B στ 6 Νομ. Συναγωγὴ 225-226

Ἐγένετο λοιπὸν καὶ ὁ ὀνόματι Παρθένιος χρηματίσας τὸ πρότερον μητροπολίτης Ἰωαννίνων, ἄνθρωπος, ὅς πρὸς τὸ ἐπιβῆναι τῆς ἐπαρχίας ταύτης, οὐδέν τι τῆς κακίας ἀφῆκεν ἀπρόσβλητον· καὶ γὰρ μετὰ τὸ ἀναδεχθῆναι τὴν ἀρχὴν αὐτῆς καὶ ἐπιστασίαν, καθαρᾶς οὔσης καὶ ἀνωτέρας χρέους παντὸς καὶ δανείου, καὶ ἀπεράστου δανειστῶν, μικροῦ δεῖν εἰς βυθὸν ᾅδου παρεπέμψατο καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ χριστιανούς, ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα διεσκόρπισεν ἄν, πατάσσων αὐτοὺς τῇ ῥάβδῳ τῶν δυναστευόντων, ἀφειδῶς καταναλίσκων καὶ διαφθείρων τὰ τῆς κατὰ τόπον ἐκκλησίας (χρήματα;) ἐπ᾽ οὐδενὶ χρησίμῳ καὶ ἐπωφελεῖ, τῆς δὲ πολιτείας ἐκείνης ὡς λοιμικῆς νόσου αὐτὸν ἀποστρεφομένης, καὶ οὐδὲ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ἀνεχομένης, πάντα ἀριθμὸν ὑπερβαινόντων τῶν σκανδάλων αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπὸ κενοδοξίας αὐτοῦ καὶ φιλονεικίας ζημιῶν. Ἔνθεν τοι καὶ μὴ δυνάμενος ὑπενεγκεῖν τὰ κατ᾽ αὐτοῦ ἀπειλούμενα μετέβη ἐκεῖθεν, ἔκδημος ἐγένετο ἐπὶ κωνσταντινούπολιν, τὸ δ᾽ ἀπάνωθεν τὶς διηγήσεται τὰς καθ᾽ ἑκάστην φαμὲν ῥαδιουργίας αὐτοῦ, τοὺς πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀρχιερέων ἐρεθισμοὺς τῶν πρὸς ἃ ἐπεθύμει ἐναγαγών, δολίων ἔργων καὶ λόγων, τῶν ἐπαφιεμένων ταῖς τῶν ἁπλουστέρων ἀκοαῖς, θέλγητρον ἄν τις εἴποι ἐπὶ κρημνῷ καὶ ἀπωλείᾳ ψυχῶν, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν παρ᾽ ἀξίαν εὔνοια τάραχον ἐνεποίει καὶ σύγχυσιν οὐκ ὀλίγην τῇ ἐκκλησίᾳ πάσῃ καὶ τῷ συλλόγῳ παντὶ τῶν ἀρχιερέων, πολλῷ μᾶλλον τοῖς κατὰ καιρὸν πατριάρχαις, τῆς δὲ μείζονος προεδρείας ἐφιέμενος, καὶ τῆς κακῆς δόξης καὶ ἀπάτης γλιχόμενος, ἢ μᾶλλον κέρδους καὶ μεγαλείου κερδαλέῳ φρονήματι ἐχρήσατο· Ὁ δὲ ἦν ὑπανοίγων κατὰ μικρὸν τὰς ἀκοὰς τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ γέροντος μακαρίτου κὺρ Παρθενίου καὶ παραθίγων αὐτὸν εἰς καθέδραν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐνῆγεν αὐτόν, ὡς ἐπεξελεύσει δῆθεν τῶν ἐχθρῶν, κατῆγε μᾶλλον τεχνικῶς, καὶ κατεβίβαζεν εἰς ὅπερ ἀφεώρα καὶ ἤλπιζεν, ὡς

δι' ἐφέσεως πρὸ καιροῦ, ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν κατέπειθεν αὐτὸν ἑκὼν ἄκων προελθεῖν εἰς τὸν τῆς πατριαρχείας βαθμὸν, οὗ γενομένου ἐδράξατο αὐτὸς τοῦ θρόνου τῆς 'Αδρ/πόλεως. Τὰ δὲ ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντα καὶ τολμηθέντα καὶ ἀνέδην ἐξεργασθέντα κλπ. ἡ δὲ τούτου σκευωρία καὶ κακοβουλία ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ ἀπέβλεπεν ἢ τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ καὶ κηδεμόνα ἐξῶσαι τοῦ πατριαρχ· θρόνου, τὸν τροφέα καὶ γέροντα αὐτοῦ κὺρ Παρθένιον· ἐξηπάτησε γάρ τινας τῶν ἀκάκων ἀρχιερέων καὶ τὰς τούτου ἐπιβουλὰς ἔτι μὴ γινωσκόντων, καὶ τὸ ποικίλον καὶ ἄστατον τῆς γνώμης αὐτοῦ μὴ συνιδόντων καὶ μεθ' ἑαυτοῦ συνεφελκύσατο λόγοις μειλιχίοις καὶ δολεροῖς ἐν προσχήματι καὶ ἤθει φιλικῷ καὶ ἀδελφικῷ καὶ ἐπεσπάσατο εἰς συνδρομὴν αὐτοῦ καὶ ἐνέργειαν οὗ εἴχετο ἔργου, ἐπὶ τὸ ἀναχθῆναι εἰς τὸν ὑψηλότατον βαθμὸν καὶ μετὰ τὸ ἀναλῶσαι σωρὸν χρημάτων οὐκ ἐναρίθμητον, καὶ ἁρπάσαι τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἄνευ προσκλήσεως τινος ἀρχιερέων, κληρικῶν τε καὶ ἀρχόντων, ὥστε καὶ παρὰ τοῦ λαοῦ ἀκοῦσαι τὸ ἀνάξιος· καὶ ἐπιφορτίσας τὴν ἐκκλησίαν βάρει χρέους ἀνυποίστῳ, ἐξορίᾳ πικρᾷ παρέπεμψε *) μὴ συγχωρήσας μετεσχηκέναι οὔτε γοῦν τῶν ἐφοδίων, εἰς τοσαύτην θηριότητα κατὰ τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ ἐλάσας, ὅποιγε καὶ αὐτὰ τὰ ἰοβόλα θηρία, τὴν φύσιν ἴσως τὴν οἰκείαν αἰδούμενα φαίνεται, αὐτὸς δὲ τὸν ἐν πολλοῖς καὶ πολλάκις βοηθὸν αὐτῷ ἀναφανέντα καὶ ἐπίκουρον ἐλυμήνατο, καὶ μετὰ τὸ στερῆσαι τῆς πατριαρχικῆς αὐτὸν τιμῆς καὶ τοῦ θρόνου, παραίτιος ἐγένετο αὐτῷ καὶ τῆς τοῦ ζῆν ἀποβολῆς· θάρσος δὲ λαβὼν τοῦ λοιποῦ, καὶ μηδενὸς εἰς ὑποψίαν μεσολαβοῦντος ἤρξατο τοὐθ' ὅπερ τῷ δυστήνῳ πιεζόμενος δοξαρίῳ, βάρβαρος ὢν καὶ ἀπαίδευτος κακῆς κεφαλῆς κακὰ λέγειν καὶ διανοεῖσθαι, ἐξήπλου τὰς πτέρυγας ὡσεὶ ταὼς καὶ ἔκραζεν ὡς κολοιὸς καὶ βλέμματι, καὶ σχήματι καὶ ῥήματι καὶ πράγματι κατενοεῖτο ἀδελφὰ φρονεῖν τῷ διὰ τὴν κατὰ Θεοῦ ἔπαρσιν οὐρανόθεν καταρριφέντι μέχρι καιροῦ καὶ ἑαυτὸν ἀπέστησε τῆς ἀρχιερατικῆς ἀγάπης τῶν ἀδελφῶν, καὶ διεπρίετο κατά τινων ἐφευρολογίαν ζητῶν ὅσην ἐπὶ ζημίαν συντείνουσαν καὶ τοῦτο ἴσασιν οἱ πεπειραμένοι τῆς τοιαύτης καχεξίας, ἀπό τε τῆς τῶν ἀρχιερέων ὁμηγύρεως, τῆς τῶν κληρικῶν τάξεως καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων συνελεύσεως· καὶ συμμαρτυρεῖ ἡμῖν ἡ τῶν πραγμάτων περὶ τὴν ἀλήθειαν ἔκβασις, φιλοκερδὴς ὢν ἢ σκληρὸς ἢ ἀκαμπὴς ταῖς νομικαῖς προφάσεσι καὶ κανονικαῖς οὐκ ἠξίου διαζύγια, ταῖς ὑπερβάσεσι πέραν τοῦ δέοντος χρόνου, αἴτιος ἐγένετο διὰ κεπινίου συνοικεῖν ἀλλήλους καὶ παρανομεῖν, τά τε λείψανα τῶν κληρικῶν

---

*) Ἡ πληροφορία αὐτὴ συμφωνεῖ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Μελετίου γραφόμενα· «ὅστις (=Παρθένιος ὁ Γέρων) προστὰς ἔτη πέντε καὶ μῆνας δύο, ἐξωρίσθη εἰς Κύπρον ***παρὰ Παρθενίου τοῦ νεωτέρου.*** («Ἐκκλ. Ἱστορία», Γ' 449). Ἐν τῷ καθαιρετηρίῳ ἐγγράφῳ οὐδὲν λέγεται περὶ τοῦ «μὴ προσμένειν τὰς ἀγρυπνίας καὶ μακρὰς ἀκολουθίας», τὸ ὁποῖον ὁ Μελέτιος ἀναφέρει ὡς λόγον καθαιρέσεως. Τὴν αἰτίαν αὐτὴν ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ ἀντιγράφων τὸν Μελέτιον Ὑψηλάντης.

καὶ ἀρχόντων, τῶν πολλάκις εὐεργετησάντων αὐτὸν καὶ δι᾽ αἵματος καὶ βίου αὐτῶν τιμησάντων, περιφρονεῖν κατελίμπανεν ἀκήδευτα, ὡς μικροῦ δεῖν ὄζειν αὐτὰ καὶ δυσωδίας ἀποπνεύοντα ἔφυγον ἂν οἱ πολλοὶ ταῦτα εἰ μὴ ἐκώλυεν ἡ συνήθεια, μεθ᾽ ἧς καὶ τὰ ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας συλλεγόμενα κατεδαπάνα ἀκαίρως, πληρῶσαι μόνον στοχαζόμενος τὰ κακὰ τῆς πονηρᾶς αὐτοῦ καρδίας θελήματα, καὶ ταῦτα τοιούτου χειμῶνος τὴν ἐκκλησίαν συνέχοντος καὶ τοῦ δυνάστου ζυγοῦ ἀνηλεῶς καταβαρύνοντος καὶ ὑποβρύχιον φεῦ ἀπειλοῦντος καταποντίσαι, εἰ μὴ ἡ παντοδύναμος χεὶρ ἀντεστήριζε καὶ ἐπερείδει· ὢ τῆς ἀσπλαγχνίας καὶ ὠμότητος αὐτοῦ τοιοῦτον τῇ κακίᾳ ἔθος τυφλώττειν τοὺς ταύτην ἀνοήτως μετερχομένους ἑξῆς κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ παραχώρησιν ἀτέχνως ἐπὶ τοιαύταις ἀπέρχεσθαι ἡ θεόπνευστος Γραφή, γιγνομένους καὶ λεγομένους υἱοὺς ἀπειθείας καὶ ἀπωλείας ὧν καὶ τὸ ἔπαθλον ἡ ἀπὸ Θεοῦ ὀργή. Ὅθεν καὶ ἀπὸ τοῦ νέου τούτου παρθενίου μακρυνθεὶς ὁ Θεὸς καὶ παραχωρήσας ὡς ἀντιτασσόμενος τῇ ὑπερηφανίᾳ αὐτοῦ, ἀφῆκεν αὐτὸν ἄμοιρον βοηθείας πάσης θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης καὶ ἀντιπάθειαν ὑποστάντα· ἔπαθεν ὡς ἐνήργησεν, ἐθέρισεν ὡς ἔσπειρεν, ἐτρύγησεν ὡς ἐφύτευσε, καρπὸν μετέλαβεν οὗ αὐτὸς πολλοὺς μεταλαβεῖν ἠνάγκασε, πέποκεν ἐκ τοῦ ποτηρίου, οὗ ἐκέρασεν ἄλλους, ὁμοίου γὰρ τῷ ὁμοίῳ προσπελασαμένου. Ἔνθεν τοι καὶ ἡμεῖς οἱ παρευρεθέντες ἀρχιερεῖς ἐν ἁγίῳ πνεύματι συναχθέντες καὶ σύνοδον ὑπερτελῆ συναθροίσαντες καὶ εὑρόντες πάντα τὰ αὐτῷ πεπραγμένα θεραπείας μηδ᾽ ὁποιασοῦν ἀνεπίδεκτα ἐξεώσαμεν αὐτὸν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ μακρὰν ἀπελάσαντες τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ πληρώματος αὐτῆς καὶ τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος τιμῆς ἁπάσης πνευματικῆς ἀλλότριον ἀπεκαταστήσαμεν καὶ ὡς μέλος σεσηπὸς τῆς ἡμετέρας ἀδελφικῆς ὁμηγύρεως ἀπεκόψαμεν, ὧν ἕνεκα πάντων γράφομεν συνοδικῶς καὶ ἐν ἁγίῳ ἀποφαινόμεθα πνεύματι, ἵνα ὁ νέος Παρθένιος, ὁ χρηματίσας πατριάρχης κατὰ Θεοῦ παραχώρησιν, εἴη καὶ διαμένοι καθῃρημένος καὶ γεγυμνωμένος πάσης ἀρχιερατικῆς καὶ πνευματικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως καὶ πατριαρχικῆς ἀξίας καὶ ἄπρακτος τῆς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ ἔξω τοῦ χοροῦ καὶ τῆς ὁμηγύρεως τῶν ἀρχιερέων καὶ ἀλλότριος τῆς σειρᾶς αὐτῶν καὶ ἐκ παντὸς τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου Κ/πόλεως εἰς κόρακας ἀποσκορακισθεὶς μηδεμίαν ἔχων ἀνάκλησιν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα καὶ οἱ ὁπωσδήποτε θελήσοντες φανῆναι συνήγοροι τῷ ἐπιβάτῃ αὐτῷ καὶ ἐπιζημίῳ καὶ ὑποκριτῇ καὶ ἀδίκῳ καὶ ὑπερηφάνῳ κρύβδην καὶ φανερῶς βοηθῆσαι καὶ ὑπερμαχῆσαι διὰ γραμμάτων καὶ ἀγγελιῶν λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἱερωμένοι ἢ λαϊκοὶ ἢ τῆς ἀρχιερατικῆς ὁμηγύρεως ἐπὶ βλάβῃ καὶ ὀλέθρῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ συγχύσαι καὶ ταράξαι αὐτὴν καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον καὶ διασεῖσαι καὶ μελετῆσαι τἀναντία ταύτης, ἀφωρισμένοι ὦσιν ἀπὸ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι κλπ. ,αχμστ´ Νοεμβρίου ιστ´.

Γ΄

ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

(ΣΙΓΙΛΛΙΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ κ. ἄ.)

Τὸ κεφάλαιον Γ΄ τοῦ παρόντος ἔργου περιέχει διάφορα πατριαρχικὰ ἔγγραφα ἀντιγραφέντα ἢ ἀπὸ πρωτότυπα — καὶ ταῦτα εἶναι ἐλάχιστα — ἢ ἀπὸ ἀντίγραφα φυλαττόμενα εἴτε εἰς διαφόρους βιβλιοθήκας, εἴτε εἰς τὸ Ἀρχειοφυλάκιον τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. Τὸ ἀντίγραφον τῆς καθαιρέσεως τοῦ Ἀρσενίου, τῆς δευτέρας πρὸς τὸν Κλῆρον τῆς νήσου Κρήτης ἐπιστολῆς τοῦ Ἱερεμίου Α΄, καθὼς καὶ τὰ δύο γράμματα, ἓν τοῦ Μαξίμου ἱερομονάχου καὶ τὸ ἕτερον τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Αἰγύπτῳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου Γρηγορίου εὑρίσκονται καταχωρημένα εἰς τὸν Βαροκιανὸν κώδικα τῆς ἐν Ὀξφόρδῃ Βοδλιανῆς Βιβλιοθήκης. Ὁ ἐκ μεμβράνης οὗτος κώδιξ φέρει ἀριθμὸν 216· τὰ δὲ προειρημένα ἔγγραφα γεγραμμένα ἐπὶ χάρτου σχηματίζουν εἶδος ἐξωφύλλων πρὸς προστασίαν τοῦ κυρίως ἐπὶ μεμβράνης γεγραμμένου κειμένου. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ φύλλα τὰ περιέχοντα τὰ ἔγγραφα Γβ 1 καὶ Γβ 2 καὶ προστατεύοντα τὸν μεμβράνινον κώδικα X τοῦ κολλεγίου Lincoln τῆς Ὀξφόρδης φυλαττόμενον εἰς τὴν ἰδίαν βοδλιανὴν βιβλιοθήκην. Ἓν μέρος — τὸ τελευταῖον — τοῦ ἐγγράφου Γ β 2 εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ χάρτου κεκολλημένου ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ ὀπισθίου σκληροῦ καλύμματος τῆς σταχώσεως τοῦ κώδικος. Τὸ ἔγγραφον Γ γ 1 εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ κώδικος (ἐκ μεμβράνης καὶ ἐκ χάρτου) 34060 (Additional) τοῦ βρετ. Μουσείου. Τὸ ἔγγραφον Γ γ 5 εὑρίσκεται εἰς τὸν χειρόγραφον κώδικα (ἀρ. 22911 σελ. 889) τοῦ John Covel τοῦ ὁποίου (Covel) μνείαν ἔκαμα εἰς τὴν σελίδα 43—44 σημ. 84 τοῦ παρόντος ἔργου. Τὸ χειρόγραφον 34060 δὲν εἶναι γεγραμμένον ὑπὸ μιᾶς χειρὸς οὔτε κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον. Τὸ ἐκ μεμβράνης τμῆμα ἀνήκει κατὰ μὲν τὸν κατάλογον τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου εἰς τὸν δωδέκατον, κατὰ δὲ τὸν Γερμανὸν Maas [1]) εἰς τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα. Τὸ χάρτινον μέρος εἶναι τοῦ δεκά-

[1]) Byzantinische Zeitschrift τόμ. XXVII σ. 40.

του πέμπτου αἰῶνος. [2]) Τὸ χειρόγραφον τοῦτο τὸ ὁποῖον ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπέκτησε τὸ Βρεταννικὸν Μουσεῖον (παρατείνω τὴν περιγραφὴν τοῦ χειρογράφου τούτου διότι καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος συγγράμματος θὰ ἀναπτυχθῇ καὶ ἕτερον τμῆμα τοῦ ἰδίου χειρογράφου ἀναφερόμενον εἰς σοβαρὸν σημεῖον τοῦ βίου τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου) προῆλθε πάντως ἀπὸ τὴν περίφημον καὶ ἐνδιαίτημα σοφῶν κληρικῶν ἀναδειχθεῖσαν ἐν Κρήτῃ μονὴν τῆς Ἀγκαράθου. [3])

Τῆς ἰδίας προελεύσεως εἶναι καὶ ὁ βαροκιανὸς κώδιξ τῆς ἐν Ὀξφόρδῃ βοδλιανῆς βιβλιοθήκης (codex Barocii 216) ἐν τῷ ὁποίῳ (φύλλον 63) ἀναφέρεται καὶ ὁ ἱερομόναχος Μάξιμος ὁ ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ Α΄ πατριαρχικὸς ἔξαρχος ἐν Κρήτῃ. [4])

Τὸ ἔγγραφον (Barocii 216 φύλλον 61) Γ α προεκδοθὲν ἤδη ὑπὸ τοῦ

---

[2]) Εἰς τὴν σελίδα φμ ἢ κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τοῦ Βρετ. Μουσείου 579 σημειώνονται τὰ ἀκόλουθα· «ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον κατὰ μῆνα Ἰούλιον (ἀφήνω τὸ κείμενον ὡς ἔχει εἰς τὸ πρωτότυπον) ἔτει στῃμστ′ (1438) δι᾽ ἐξόδου καὶ κόπου ἐμαυτοῦ τοῦ ταπεινοῦ Γεωργίου τοῦ Δραζίνουτα καὶ θύτου· καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ πρὸς Κύριον».

[3]) Ἡ προέλευσις αὐτὴ ἀποδεικνύεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐγγράφου ἀπευθυνομένου εἰς τὸν Κλῆρον τῆς Κρήτης, ἐξ ἀφορμῆς ἀτόπου τινὸς συμβαίνοντος κατὰ τὴν βάπτισιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἑξῆς σημειώσεις τοῦ κώδικος : εἰς τὸ περιθώριον τοῦ φύλλου 10α ἀναγινώσκομεν· «,αφμθ (1549) Σεπτεμβρίου ιη′ ἐκοιμήθη ὁ ἀοίδιμος καὶ σεβασμιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατρᾶσι κὺρ Νήφων ὁ πρωτοκαθηγούμενος τῆς θείας καὶ ἱερᾶς μονῆς τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τοῦ ἀγκαράθου καὶ ὁ Θεὸς μακαρίσει καὶ ἀναπαύσει αὐτὸν ἔνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται». Εἰς τὸ κάτω περιθώριον τοῦ ἰδίου φύλλου εἶναι γεγραμμένα τὰ ἀκόλουθα· «,αφοε′ (1575) Ἰανουαρίου ι′ ὥρα δ′ τῆς νυκτὸς ἡμέρα γ′ ἐκοιμήθη ὁ μακάριος καὶ πανοσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατρᾶσι κὺρ Γερμανὸς ὁ καθηγούμενος τῆς σεβασμίας καὶ ἁγιωτάτης μονῆς τῆς Ἀκροάνθου καὶ ὁ Θεὸς μακαρίσει ἔνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται». Εἰς τὰ νῶτα τοῦ φύλλου ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀντιγεγραμμένη ἡ ἐπιστολὴ Ἱερεμίου τοῦ πρώτου εὑρίσκεται ἡ ἑξῆς σημείωσις· «εἰς ,αυνγ′ (1453) Ἰουνίου κθ′ ἡμέρᾳ Σαββάτῳ ἦλθαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καράβια τρία κρητικά, τοῦ σγούρου, ὑαληνᾶς καὶ τοῦ φιλομάτου λέγοντες ὅτι εἰς τὴν κθ′ τοῦ μαΐου μηνὸς τῆς ἁγίας θεοδοσίας ἡμέρᾳ τρίτῃ ὥρᾳ Γ′ τῆς ἡμέρας ἐσέβησαν οἱ Ἀγαρηνοὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· τὸ φωσάτον τοῦ τούρκου τζαλαπῆ μεεμέτη· καὶ εἶπον ὅτι ἐπέκτειναν (sic) τὸν βασιλέα τὸν κὺρ κωνσταντῖνον τὸν δραγάσιν καὶ παλαιολόγον. Καὶ ἐγένετο οὖν θλίψις καὶ πολὺς (sic) κλαυθμὸς εἰς τὴν κρήτην διὰ τὸ θλιβερὸν μήνυμα, ὅπερ ἦλθε· ὅτι χεῖρον τούτου οὐ γέγονεν, οὔτε γεννήσεται (sic). Καὶ Κύριος ὁ Θεὸς ἐλεήσαι ἡμᾶς καὶ λυτρώσεται ἡμᾶς τῆς φοβερᾶς αὐτοῦ ἀπειλῆς.» Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τὴν μονὴν τῆς Ἀγκαράθου προῆλθον οἱ μουσοτραφεῖς Κρῆτες κληρικοὶ Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, ὁ «πολύφημος καὶ πολύσοφος» Κύριλλος Λούκαρις καὶ ἄλλοι.—Αἱ διαστάσεις τῆς μεμβράνης τοῦ κώδικος εἶναι 0,295×0,205.

[4]) Εἰς τὰ ὄπισθεν τοῦ φύλλου—ἐν τῷ ὁποίῳ εἶναι ἀντιγεγραμμένη ἡ δευτέρα πρὸς τοὺς Κρῆτας ἐπιστολὴ τοῦ Ἱερεμίου Α΄—ὑπάρχει ἡ ἑξῆς σημείωσις γεγραμμένη μὲ μολυβδοκόνδυλον «Μάξιμος ἱερομόναχος πατριαρχικὸς ἔξαρχος».

Κρουσίου διότι τὸ κείμενον τὸ καταχωρούμενον εἰς τὸν χειρόγραφον κώδικα Barocii τῆς Ὀξφόρδης ἀρ. 216 ἔχει διαφορὰς ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ Κρουσίου. Τὸ ἀντίγραφον Γ α εἶναι ἀκριβέστερον ἀντιγραφὲν μὲ περισσοτέραν προσοχὴν ἀπὸ τὸ πρωτότυπον ἢ ἀπὸ ἀντίγραφον τοῦ πατριαρχικοῦ κώδικος. Ἐν ᾧ π.δ.χ. ὁ Κρούσιος γράφει «κατὰ τῶν ἑκάστου χριστιανῶν», τὸ ἀντίγραφον τοῦ κώδικος 216 ἔχει «κατὰ τῶν ἑκασταχοῦ χριστιανῶν». Ὡσαύτως ἀντὶ τοῦ ἀκαταλήπτου «ὅποι τυγχάνουσιν ἰέναι» τῆς τουρκογραικίας, τὸ Γ α διαλαμβάνει «ὅποι τυγχάνει συνιέναι». Ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι διαφοραί. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔγγραφον εἶναι ἡ γνωστὴ ἐπὶ πατριάρχου Παχωμίου Α΄ γενομένη καθαίρεσις τοῦ ψευδομονεμβασίας Ἀρσενίου.

Τὸ Γ β 1 εἶναι ἀντίγραφον—οὐχὶ πλῆρες· περιλαμβάνει τὰ μέχρι τῆς φράσεως «ἀνέρχεσθαι εἰς τὴν Κωνσταντίνου εἴτε ἀπρόσκλητον»· ἐλλείπουν ὀλίγαι γραμμαὶ καί αἱ ὑπογραφαὶ—τῶν δώδεκα ἄρθρων τῶν ψηφισθέντων ὑπὸ τῆς συνόδου τῆς συνελθούσης τῷ 1593 ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ Β′ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας «τῆς ἐπωνομασμένης Παραμυθίας, ἐν Κωνσταντινουπόλει»· (ἐν τῷ ναῷ τοῦ Βλὰχ σεραγίου). Ἡ «ἁγία καὶ ἱερὰ μεγάλη» σύνοδος αὕτη συνεκροτήθη διὰ τὸ ζήτημα τοῦ Ρωσσικοῦ πατριαρχείου, διὰ τὸ τότε ἀναφυὲν ἡμερολογιακὸν καὶ δι᾽ ἄλλα. Αἱ ἀποφάσεις τῆς συνεδρίας τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Κ. Σάθα. [5]) Τὰ δώδεκα ταῦτα ἄρθρα τῆς συνεδρίας—ἢ τῶν συνεδριῶν—τοῦ Μαΐου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κεραμέως Παπαδοπούλου εἰς τὴν Μαυρογορδάτειον Βιβλιοθήκην (Περιοδ. Φιλ. Συλλόγου ἔτος 1884 σελ. 71—73). Τὸ ἀντίγραφον τοῦ Παπαδοπούλου προῆλθεν ἐκ κώδικος τοῦ ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου Τραπεζοῦντος. *) Ἀντίγραφον τοῦ ἰδίου συνοδικοῦ ἐγγράφου σώζεται, ὡς ἀναφέρει ὁ ἴδιος Παπαδόπουλος (αὐτόθι σελ. 124) ἐν μεταγενεστέρῳ ἀντιγράφῳ μελετηθέντι ὑπὸ τοῦ Γ. Μαζαράκη. [6]) Ἀμφότερα ὅμως τὰ προειρημένα ἀντίγραφα, καθὼς καὶ ὁ Παπαδόπουλος ὁμολογεῖ, εἶναι «ἐνιαχοῦ» ἀσαφῆ. Τὸ ἀντίγραφον τὸ καταχωρούμενον εἰς τὸν κώδικα Χ τοῦ κολλεγίου Lincoln εἶναι σαφέστερον. Ἀντὶ τοῦ χωρίου «ὅτι

---

[5]) Βιογρ. Σχεδίασμα Ἱερεμίου Β′ σελ. 82—92.

*) Κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς τῆς Τραπεζοῦντος συνέταξε καὶ ὁ ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ πολὺ κατοικήσας καὶ διδάξας Ἕλλην ἐκ τῶν περιχώρων Θεσσαλονίκης Μηνᾶς Μηνοΐδης ἐπισκεφθεὶς τὴν Τραπεζοῦντα κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1844 ἐπὶ ἀποστολῇ—μελέτῃ καὶ ἀγορᾷ χειρογράφων— ἐκ μέρους τοῦ Γαλλικοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας. Ὁ κατάλογος (χειρόγραφος) εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων supplément grec ἀριθμ. 1248 φύλλ 217-224. Henri Omont, Minoide Mynas et ses Missions en Orient, Paris, 1912 p. 12.

[6]) Τὸ χειρόγραφον τοῦ κ. Γ. Μαζαράκη ἦτό ποτε κτῆμα τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Γενναδίου — ἀκμάσαντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος— θείου τοῦ ἐπίσης Ἡρακλείας Γερασίμου. Συντάκτης δὲ τοῦ συνοδικοῦ ἐγγράφου κατὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦ Γενναδίου, εἶναι ὁ Θεοφάνης ὁ Καρύκης.

καὶ τοὺς κατ᾽ ἀνάγκην κωλύουσαν μὴ ἐπιδημοῦντας τῇ συνόδῳ εὐποροῦντας μὲν ἐπισκόπων ἕνα τούτων πέμπειν ὀφείλειν ἀνθ᾽ ἑαυτῶν· τοὺς δὲ μή, ἕνα τῶν τῆς ἐπαρχίας κληρικῶν.... », τὸ ἀντίγραφον Lincoln ἔχει, «εἰ.... κατ᾽ ἀνάγκην κωλύουσαν μὴ ἐπιδημοῦντα τῇ συνόδῳ, εὐποροῦντα μὲν ἐπισκόπων ἕνα τούτων πέμπειν ὀφείλει ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ ***εἰ δὲ μὴ*** ἕνα τῶν τῆς ἐπαρχίας κληρικῶν ἀπολογησόμενον.... » Ἀντὶ τοῦ ἀντιθέτου πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου στ´ «τὰ πατριαρχικὰ καὶ κρισιμόγραφα ἔγγραφα..... δίδοσθαι ...... τὴν ἐν αὐτοῖς κρίσιν τῷ κατὰ τόπον ***ἀρχιερεῖ ἀνατίθεσθαι***», τὸ ὀξφορδιανὸν κείμενον ἔχει τὴν ὀρθὴν καὶ σύμφωνον πρὸς τὰ προηγούμενα φράσιν «ἀλλὰ τὴν περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς κρίσιν ***τῷ κατὰ καιρὸν πατριάρχῃ*** ἀνατίθεσθαι.» Τὸ ἄρθρον θ´ τοῦ χειρογράφου Τραπεζοῦντος ἔχει· «τοὺς ὑφ᾽ ἑαυτοὺς ἔχοντας ἐπισκόπους μητροπολίτας ἅπαξ τοῦ ἔτους ποιεῖσθαι (σύνοδον τοπικὴν καὶ εἰ δεήσει) καθαίρεσιν ἢ ἀθώωσιν ἐπισκόπου μετὰ ἑτέρων πλησιοχώρων ἀρχιερέων ἀναπληρούντων τὸν δωδέκατον ἀριθμὸν καὶ τὰ τοῖς κανόσιν ἀρέσκοντα ποιεῖν»· τὸ αὐτὸ ἄρθρον εἰς τὸ χειρόγραφον Lincoln διατυπώνεται ὡς ἑξῆς· «τοὺς ὑφ᾽ ἑαυτοὺς ἔχοντας ἐπισκόπους μητροπολίτας ἅπαξ τοῦ ἔτους ποιεῖσθαι σύνοδον τοπικήν, καὶ εἰ δεήσει γενέσθαι καθαίρεσιν ἢ ἀθώωσιν ἐπισκόπου μετὰ ἑτέρων πλησιχώρων ἀρχιερέων, ἀναπληρούντων τὸν ιβ´ ἀριθμὸν τὰ τοῖς κανόσιν ἀρέσκοντα ἐλευθέρως ποιεῖν». Ὁμοίως καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ δωδεκάτου ἄρθρου εἶναι διάφορος· ἐντεῦθεν δὲ φαίνεται ὅτι καὶ ἡ λείπουσα συνέχεια ἦτο διάφορος. Τὸ κείμενον Τραπεζοῦντος ἔχει· «μηδένα τῶν ἀρχιερέων ἐκτὸς τοῦ τεταγμένου τῆς συνόδου καιροῦ ἀνέρχεσθαι εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἴτε παρόντων ἡμῶν, εἴτε ἀπόντων»· τὸ τοῦ Lincoln ἀντίγραφον ἀναφέρει· «μηδένα τῶν ἀρχιερέων, ἐκτὸς τοῦ τεταγμένου τῆς συνόδου καιροῦ ἀνέρχεσθαι εἰς τὴν Κωνσταντίνου εἴτε ἀπρόσκλητον» (ἐδῶ ἀκριβῶς διακόπτεται τὸ κείμενον, τοῦ ἑτέρου φύλλου μὴ παρεμβληθέντος εἰς τὸ χειρόγραφον)· Ἄλλαι διαφοραὶ παρατηροῦνται εἰς τὸ τρίτον καὶ τέταρτον ἄρθρον καὶ εἰς ἄλλα.

Ἐθεώρησα οὐχὶ ἄσκοπον τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἐγγράφου ὄχι μόνον ἕνεκα τῶν διαφορῶν τῶν τριῶν ἀντιγράφων, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς σχέσεως τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς ἄλλα ἔγγραφα τοῦ κεφαλαίου Γ´. Τὸ τέταρτον ἄρθρον διαλαμβάνον περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου ἐψηφίσθη κυρίως ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τρόπου τῆς ἐπιβάσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ Παχωμίου Β´ τοῦ «μπατέστου» ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον. Ἡ ἐκκλησία καὶ πρὸ τῆς Ἁλώσεως εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοιαῦτα κρούσματα. Ἡ ἐμφάνισις τοιούτων ἀνωμαλιῶν ἐδημιούργησε τοὺς κανόνας κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ προαγόμενος εἰς τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα της ἱερωσύνης «κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, καθαιρείσθω

.... δεῖ γὰρ τὸν μέλλοντα προβιβάζεσθαι εἰς ἐπισκοπὴν, ὑπὸ ἐπισκόπων ψηφίζεσθαι.» 7)

Μετὰ τὴν Ἅλωσιν ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Α′ ἐν Κωνσταντινουπόλει «σύνοδος συνεκροτήθη ὁμοῦ μὲ τοὺς παρόντας εἰς αὐτὴν (Ἀρχιερεῖς) καὶ τοῦ Γερμανοῦ τοῦ Ἱεροσολύμων Πατριάρχου, ἥτις τόμον ἐξέδωκε, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως νὰ μὴ γίνηται, θεσπίσασα ἁπλῶς, πρὶν πάντες οἱ ὑποτελοῦντες τῷ θρόνῳ ταύτης Ἀρχιερεῖς, ἢ οἱ περισσότεροι συναχθῶσιν εἰς αὐτήν, τὸν δ᾽ ἄλλως πως γινόμενον νὰ εἶναι αὐτοκαθαίρετος τοῦ θρόνου καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης.» 8) Ταῦτα συνέβαινον κατὰ τὸ 1545 ἡ δὲ σύνοδος ἡ ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ Β′ ἐπανελθοῦσα εἰς τὸ ἴδιον ζήτημα συνεκροτήθη, ὡς εἴπομεν, κατὰ τὸ 1593. Μετὰ 7 ἔτη ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Ματθαίου τοῦ Β′ συνεκλήθη σύνοδος διὰ τὸ αὐτὸ καὶ πάλιν σκανδαλῶδες ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου· πλὴν τούτου εἰς τὸ ἔγγραφον αὐτὸ τῆς πολυμελοῦς συνόδου τοῦ 1600 ἐλήφθη ἀπόφασις καὶ κατὰ τῆς παρανόμου μεταθέσεως καὶ προαγωγῆς μητροπολιτῶν καὶ ἱερέων. Τὸ ἔγγραφον, καθὼς ἐσημείωσα, εἶναι καταχωρημένον εἰς τὸν κώδικα Χ (δέκατον) τοῦ κολλεγίου Lincoln (φύλλα 123α, 124β καὶ μέρος ἐπὶ τοῦ καλύμματος). Τὸ ἔγγραφον ὁμιλεῖ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ περὶ ἄλλης συνόδου συγκροτηθείσης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1599. Ἡ σύνοδος ἐκείνη συνήνεσεν εἰς τὴν ἔκδοσιν συνοδικοῦ γράμματος σχέσιν πάντως ἔχοντος πρὸς τὸ ἴδιον θέμα. («Τούτου χάριν καὶ πάλιν διὰ τοῦ παρόντος ἀποφαινόμεθα»). Τὸ ἔγγραφον φέρει ὑπογραφὰς ἐννέα μητροπολιτῶν, προσθέτει ὅμως τὴν φράσιν «καὶ καθεξῆς οἱ εὑρεθέντες πάντες ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοί.» Ἦτο πράγματι πολυάριθμος ἡ σύνοδος· παρίσταντο δὲ εἰς αὐτὴν καὶ οἱ κληρικοὶ τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ βήματος, ὡς συνηθίζετο τότε προκειμένου νὰ ἐξετασθῶσι ζητήματα γενικὰ καὶ σοβαρὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, ἓν τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ ἐμφιλοχώρησις πλείστων ἐκτρόπων κατὰ τὴν ἐκλογὴν πατριάρχου ἢ κατὰ τὴν ἁρπαγὴν τῆς ἐπιφθόνου ἀλλὰ καὶ ἐπικινδύνου, κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, καθέδρας ταύτης. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἀντεγράφη κατ᾽ αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου (1600) καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Μιχαὴλ Ἀνθήστου τοῦ τελειώσαντος τὸ χειρόγραφον ἤτοι τὸν κώδικα Χ τοῦ Lin-

7) Γ′ κανὼν τῆς ἑβδόμης Οἰκ. Συνόδου· πρβλ. καὶ Ἀποστόλων α′, β′, λ′, ξ′ τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς τέταρτον, Λαοδικείας ε′ ιγ′ καὶ ἄλλους.

8) Μελετίου, Ἐκκλησ. Ἱστορία Γ′ σελ. 370. Καὶ τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἐγγράφου ζητεῖ ὅπως μετακαλῶνται ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς τοῦ θρόνου πρὸς ἐκλογὴν κανονικοῦ πατριάρχου. Ἐὰν δὲ συμφώνως πρὸς τὰ πρότερον ἀτάκτως γινόμενα προβάλλεταί τις καὶ στηρίζεται δι᾽ ἐπεμβάσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἡ πρόβλησις καὶ ἡ ψῆφος καὶ ἡ χειροτονία τοιούτου π/χου νὰ ἦναι ἄκυρος καὶ μὴ γεγονυῖα· οἱ ἐργάται δὲ τοῦ τοιούτου τολμήματος νὰ τιμωρῶνται διὰ καθαιρέσεως καὶ τελείου ἀφορισμοῦ.

coln. 9) Περὶ τοῦ κώδικος τούτου ἔκαμα λόγον καὶ εἰς τὴν σελίδα 9 τοῦ παρόντος συγγράμματος. Ἐκ τῆς περικοπῆς τοῦ ἐγγράφου «ἐάν τις τῶν τε παρόντων καὶ τῶν ἀπόντων.... καὶ θελήσῃ ἐπιβατικῶς καὶ τυραννικῶς ..... ***ἐξ οὗ πρὶν συνέβησαν ἕως τὴν σήμερον*** τῇ τε ἐκκλησίᾳ τῇ μεγάλῃ καὶ ***τῷ παναγιωτάτῳ τούτῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ***,» ἐξάγεται ἐμμέσως ὅτι ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον ἦτο ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ὁ Π/χης Ματθαῖος· 10) ἄλλως τε τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται καὶ διὰ τῶν καταχωρουμένων

---

9) Ἐν φύλλῳ 125β σημειώνεται· «ἐτελειώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀνθήστου ἐν ἔτει ,αφηθ' Νοεμβρίου 1599. Ὁ Μιχαὴλ ἀργότερον προσέθεσε τὸ φύλλον ἐν τῷ ὁποίῳ εἶναι καταχωρημένον τὸ ἔγγραφον Γ β 2. Ὥστε ὁ κώδιξ οὗτος, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀποκείμενοι εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς βιβλιοθήκας, προῆλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀναρίθμητοι εἶναι οἱ χειρόγραφοι κώδικες οἱ κομισθέντες ἐκ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν. Μόνον ὁ προμνημονευθεὶς Μηνοΐδης ἐκόμισε ὑπὲρ τὰ διακόσια χειρόγραφα, πολὺ δὲ περισσότερα ὁ Ρήτωρ Ἀθανάσιος τὸν ὁποῖον τοσάκις ἀνέφερα εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον.

10) Ὁ πατριάρχης Ματθαῖος ὁ Β' — ἐκ Θεσσαλίας καταγόμενος —ἀνῆλθε τὸ δεύτερον τὸν οἰκ. θρόνον κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1598, οὐχὶ δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1599. Ὁ μακαρίτης Ἰωακεὶμ Φορόπουλος — μητροπολίτης Πελαγωνείας— ἀπέδειξε τὴν ἀκριβῆ ταύτην χρονολογίαν δι' ἐπισήμου ἐγγράφου τῶν Ἀρχείων τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου. («Ἐκκλ. Ἀλήθεια», ἔτος 1896 σελ. 14-15). Ἡ πατριαρχεία αὕτη τοῦ Ματθαίου παρετάθη μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1602. (Βλέπε σελ. 8 τοῦ παρόντος ἔργου καὶ σημείωσιν 15 τῆς αὐτῆς σελίδος). Ἤδη τῷ 1584 ὑπογράφει τὴν καθαίρεσιν τοῦ Παχωμίου τοῦ Β'. Τῷ 1585 συνυπογράφει τὸ εἰς τὸν Ἀχριδῶν Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Π/χου Θεολήπτου τοῦ Β' δοθὲν συστατικόν (Π. Ζερλέντου, Σημειώματα ἐκ τῶν τοῦ Κρουσίου σουηκικῶν — annales suevici — χρονικῶν, σελ. 23). Ὑπογράφει ὡσαύτως τὸν κατὰ τὸ 1593 ἐκδοθέντα συνοδικὸν τόμον περὶ τοῦ ὁποίου πολὺς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος. Ἐσφαλμένως λοιπόν, ὡς ὀρθῶς παρετήρησε καὶ ὁ Γάλλος Laurent (Echos d'Orient ἔτος 1930 σελ. 182) ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Ζακυθηνοῦ τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων (Μητροφάνης) εἰς τὸ σιγίλλιον τοῦ ἔτους 1593 τὸ ἀποκείμενον ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων («Ἑλληνικά», τόμος Β' σελ. 132). Ὁ Πατριάρχης Ματθαῖος διεδέχθη ἀμέσως κατὰ τὴν δευτέραν πατριαρχείαν τὸν Μελέτιον τὸν Πηγᾶν· φαίνεται ὅτι ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰ συμβαίνοντα κατὰ τὴν ἐποχήν του τὰ καὶ προκαλέσαντα τὴν ἔκδοσιν τόσων πατριαρχικῶν τόμων, ἐφοβεῖτο τὴν ἐπάνοδον τοῦ Μελετίου. Ἀλλ' ὁ Μελέτιος ἦτο ἀληθὴς ἀπόστολος. Πρὸς τὸν Ματθαῖον ἔγραφε· «μὴ φοβοῦ εὐλογημένε, πιστώθητι ἐξ ὧν εἶδες ὀψέ ποτε παρ' ἡμῶν πεπραγμένων, ἐξ ὧν ἀκήκοας λελεγμένων, ἡμεῖς τοῦ οἰκουμ. θρόνου τόσον ἀπεχόμεθα τοῦ ἐρᾶν, ὅσον ἐκμαίνονται ἕτεροι», (χειρόγραφον Ἁγίας Τριάδος Χάλκης 120 ἐπιστολὴ σξδ')· ὁ Ματθαῖος εἶχε τοὺς φόβους αὐτοὺς ὡς πρακτικώτατος ἄνθρωπος καθὼς τὸν ἀπεκάλεσεν ὁ κλεινὸς πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ δεύτερος ὅταν τὸν εἶχε στείλῃ μετὰ τοῦ Μ. Λογοθέτου Ἱέρακος «πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς Δύσεως πάσης καὶ Πελοποννήσου διὰ νὰ εἰσπράξῃ τὰ ἐτήσια χαράτζια καὶ τὴν πατριαρχικὴν ζητίαν» (Κ. Σάθα, Βιογρ. Σχεδίασμα Ἱερεμίου Β' σελ. 194-195 καὶ 199-202). Πράγματι τοιαῦται ἀποστολαὶ ἀπαιτοῦν πρακτικοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Μ. Γεδεὼν ἀντὶ «πρακτικώτατος» ἀντέγραψε «προσεκτικώτατος»· τὸν ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι εἰς τὴν τοιαύτην ἀντιγραφήν (Μ. Γεδεών, Πατρ. Πίνακες σ. 536. Ἀθηναγόρα, Μητροπολίτου Παραμυθίας «Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων» σελ. 26).

ἐν τῇ κατωτέρω ὑποσημειώσει. Ἡ ἀπόφασις κατὰ τὴν ὁποίαν «μηδεὶς τῶν ἁπανταχοῦ ἀρχιερέων χωρὶς ἐρωτήσεως καὶ ἀδείας τοῦ Οἰκουμ. Π/χου ἀφίκηται εἰς τὴν Κωνσταντίνου, χρονίζων ἐν αὐτῇ («ἵνα μή τι τῶν ρηθέντων ἀποπειραθῇ καὶ συμβῇ») εἶναι μέτρον ἐπαναληφθὲν πολλάκις ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ. Οἱ ἐν ἐνεργείᾳ πατριάρχαι ἐζήτουν ἀσφάλειαν ἐκ μέρους τῶν προκατόχων των καὶ τῶν συνδιοικητῶν των μητροπολιτῶν. Ἐντεῦθεν προῆλθον διάφοροι ἀποφάσεις καὶ ἔγγραφα, συμφωνίαι καὶ συμβάσεις—ἐνίοτε καὶ ἔνορκοι—μεταξὺ Πατριάρχου καὶ Ἀρχιερέων ἢ μεταξὺ τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Πατριάρχου καὶ τῶν πρώην Πατριαρχῶν. Ἤδη—ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τῆς ἐλεύσεως τῶν Ἀρχιερέων εἰς τὴν Κωνσταντίνου – ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Βερροίας κατὰ τὸ 1639 ἐξεδόθη γράμμα «περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι τοῖς μητροπολίταις παρεῖναι ἐν Κων/πόλει ἄνευ πατριαρχικῆς ἀδείας». Παρόμοιον γράμμα ἐξεδόθη καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Ἰωαννικίου τοῦ Β΄ τῷ 1647 (Δεκεμβρίου 30). [11]) Προκειμένου περὶ τῶν ἄλλων συμφωνιῶν μεταξὺ Πατριάρχου καὶ ἀρχιερέων [12])—περὶ τῶν ὁποίων ἔγραψα ὅτι ἔχω ὁλόκληρον συλλογὴν (βλέπε σελ. 82) — δημοσιεύω σχετικὰ πρὸς αὐτὰς ἔγγραφα Γ β 3-9. Τὰ τέσσαρα πρῶτα εἶναι εἰλημμένα ἐκ τοῦ μικροῦ κώδικος τοῦ λεγομένου Φωτίου-Κυπρίου ἢ ἄλλως Κριτίου Α΄ τὸ δὲ πέμπτον ἐκ τοῦ μεγάλου κώδικος— τοῦ κατὰ τὸ 1881 δωρηθέντος εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὑπὸ Γρηγορίου ΣΤ΄—τοῦ λεγομένου Φωτίου-Κυπρίου ἢ Κριτίου Β΄ (ἢ Α 1 καὶ Β 1).

Τὸ Β γ 3 ἐξεδόθη ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ πατριάρχου Παϊσίου Α΄ πατριαρχεύσαντος κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1652. Ὑπῆρχον τρεῖς πρώην πατριάρχαι, ὁ Ἰωαννίκιος ὁ Β΄ ὁ ἐπὶ ἓν περίπου ἔτος (τὸ β^ον^) προπατριαρχεύσας τοῦ Παϊσίου καὶ οἱ ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας διοικήσαντες τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον Ἀθανάσιος Γ΄ ὁ Πατελάριος καὶ ὁ ἐπιβάτης Κύριλλος Γ΄ ὁ Σπανός. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ κατάστασις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην—μελανώτατα περιγράφει τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ὁ Α. Κ. Ὑψηλάντης — ὥστε ὁ Παΐσιος πρὶν ἔτι παρέλθῃ πολὺς καιρὸς ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου του ἐζήτησε νὰ ἐξασφαλισθῇ. Καὶ πῶς; δι' ἐγγράφων τῶν ὁποίων ἡ ἰσχὺς συνήθως ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν θέλησιν καὶ τὴν εὐσυνειδησίαν τῶν ὑπογραφόντων. Πολλοὶ ἀρχιερεῖς «προφάσει τῆς σωματικῆς ἀνάγκης ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων ἐνδημοῦντες» κρύφα συνεννοοῦντο εἴτε μετὰ τοῦ Ἰωαννικίου, εἴτε μετὰ τοῦ Κυρίλλου Γ΄, εἴτε μετὰ τοῦ Πατελαρίου, πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ

---

[11]) Μ. Γεδεών, Κανονικαὶ Διατάξεις, τόμος Α΄ σελ. 43—44 καὶ 47—50.

[12]) Τὴν μεταξὺ Π/χου Διονυσίου Δ΄ καὶ Γερασίμου τοῦ Β΄ συμφωνίαν παραλαβὼν ἐκ τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ Περιοδικὸν «Θεολογία» (Δ΄ 293) ὁ κ. Δ. Π. Πασχάλης.

Παϊσίου. Ὁ Κύριλλος ὁ Λαυριώτης γράφει ὅτι ὁ Ἰωαννίκιος μετὰ τὴν δευτέραν πατριαρχείαν του,

«αἴφνης ἀφανὴς γέγονε κρυφίως ἀποδράσας
«ἀπελθὼν γὰρ ἡσύχασεν ἀγνώριστος τοῖς πᾶσι». [13])

Ἐν τούτοις τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον διαλαμβάνει «ἀπὸ τοῦ νῦν μηδεὶς τολμήσῃ ἐπεισιέναι ***ἐν τῷ καταλύματι ἐν ᾧ εἴσιν ὅ,τε κὺρ Ἰωαννίκιος καὶ ὁ κὺρ Ἀθανάσιος καὶ ἐντυχεῖν αὐτοῖς***». Ἀνωτέρω σημειώνεται· «λαθραίως καὶ ὡς ἐν παραβύστῳ, φαίνεται, ὁμιλεῖν (τοὺς Ἀρχιερεῖς) πῇ μὲν τῷ πατριαρχεύσαντι Ἰωαννικίῳ, πῇ δὲ καὶ Πατελαρίῳ τῷ Ἀθανασίῳ τυχὸν δὲ τούτοιν ἔσχατον καὶ Κυρίλλῳ τῷ Σπανῷ). Κατὰ τὸ περιεχόμενον λοιπὸν τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἐγγράφου ὁ Ἰωαννίκιος εὑρίσκετο ἐν Κων/πόλει τοὐλάχιστον κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ἔτους 1652. Ἑπομένως δὲν ἀπέδρασεν αἰφνηδίως. Ἴσως νὰ ἀνεχώρησε βραδύτερον ἐγκαταλείψας τὴν πόλιν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ἐγγράφου.

Τὸ Γ γ 4 συνετάχθη κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα εἴκοσι ἔτη μετὰ τὸ ἐπὶ Παϊσίου Α΄ ἐκδοθὲν ἔγγραφον. Καὶ τοῦτο ἀφορᾷ τοὺς δι᾽ ἐξωτερικῶν μέσων ἐπιζητοῦντας εἴτε πρώην πατριάρχας εἴτε μητροπολίτας νὰ καταλάβουν βίᾳ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον. Εἰς τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἐκδοθὲν ἐπὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ Δ΄, ὡς ἀναγράφεται, ἀναφέρεται καὶ ἕν νέον στοιχεῖον μὴ ἀπαντῶν εἰς τὰ τοιαύτης φύσεως προηγούμενα ἔγγραφα. Ἐπειδὴ ἡ κατάληψις τῆς πατριαρχείας διὰ μέσων ἐξωτερικῶν ἀπῄτει, κατὰ περιόδους ὡρισμένας, δαπάνας οὐ σμικράς, οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ πατριαρχεύσουν, ὁσάκις δὲν διέθετον ἰδικά των χρήματα, ἐζήτουν ἐγγυητὰς μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν καὶ συνεργατῶν των πρὸς εὕρεσιν τοῦ ἀπαιτουμένου χρηματικοῦ ποσοῦ. [14]) Ἡ κοινὴ συμφωνία ἡ γενομένη «παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις» ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς τοιούτου εἴδους «ἐγγύας», αἱ ὁποῖαι καλοῦνται εἰς τὸ ἔγγραφον «τῶν συμφορῶν τὸ κεφάλαιον». Παρὰ

---

[13]) Στίχοι 752—753. «Ἀθήναιον» τόμ. ΣΤ΄ σελ. 39. Ὁ παρὰ Βανδουρίῳ Ἀνώνυμος λέγει «Ἰωαννίκιος ἐκάθισε δεύτερον χρόνον ἕνα καὶ ἔφυγε καὶ ἐκρύβη.» Bandurii Imperium orientale τόμ. Β΄ σελ. 1001. Ὁ κατάλογος τοῦ Θαλασσηνοῦ ἀναφέρει· «Ὁ Ἰωαννίκιος τὸ δεύτερον χρόνον α΄, καὶ ἔφυγε».

[14]) Ἑκάστη πατριαρχεία ἐστοίχιζεν ἀρκετὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα, καθὼς ἐσυνηθίζετο ἐπὶ μακρὸν διάστημα, κατέβαλλε τὸ ταμεῖον τοῦ Κοινοῦ. Ἐπὶ Σεραφεὶμ τοῦ Β΄ τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως ἐξεδόθη τῷ 1759—κατόπιν συνελεύσεως τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ὑποβολῆς ἀναφορᾶς εἰς τὸ Κράτος—χάττι-χουμαγιοῦν διὰ τοῦ ὁποίου ὡρίζετο ὅπως τοὐντεῦθεν τὰ ἔξοδα τῆς πατριαρχείας ἀνήκωσιν εἰς τὸ ἀτομικὸν ταμεῖον τοῦ προσώπου τοῦ ἐκλεγομένου πατριάρχου, καὶ μὴ βαρύνωσι πλέον τὸ Κοινόν. Ὁ Σαμουὴλ ὁ Χαντζερῆς ἐκλεγεὶς πατριάρχης κατὰ τὸ 1763 ἐπλήρωσεν ἐξ ἰδίων ὅλα τὰ ἔξοδα τῆς πατριαρχείας του «κατὰ τὸ προεκδοθὲν» αὐτοκρατορικὸν διάταγμα. (Α. Κ. Ὑψηλάντου, «Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν» σελ. 379 καὶ 397).

τὸ ἔγγραφον τοῦτο αἱ ἀνώμαλοι ἀλλαξοπατριαρχεῖαι ἐξηκολούθουν· αὐτὸς δὲ ὁ Διονύσιος ὁ Δ', ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ ὁποίου συνετάχθη τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον, βιαίως ἀντικατεστάθη ὑπὸ Γερασίμου τοῦ Β', καλυφθείσης τῆς βίας ἢ μᾶλλον τῆς ἐπεμβάσεως ἰσχυρῶν λαϊκῶν παραγόντων διὰ τῆς καθαιρέσεως. [15]) Καθηρέθη καίτοι εἰς τὸ ἔγγραφον συμφωνίας ἐπαινεῖται ὁ Διονύσιος ὡς «ἐπωφελῶς διϊθύνας τὸν πατριαρχικὸν θρόνον.» Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Διονυσίου ἦσαν ὁ ἄμεσος διάδοχός του Γεράσιμος ὁ Β', ὁ πρὸ αὐτοῦ τρὶς πατριαρχεύσας Παρθένιος ὁ Δ', ὁ Χουμχούμης ἢ ἄλλως Κουκούμης, [16]) ἐπὶ δὲ τὸ ἑλληνικώτερον Μογιλάλος ἐπιλεγόμενος, ὁ Ἰάκωβος καὶ τελευταῖον Καλλίνικος ὁ Ἀκαρνᾶν.

Ἀπαριθμῶν ὀνόματα τοσούτων πατριαρχῶν ἐναλλὰξ ἐντὸς ὀλίγου σχετικῶς χρόνου ἀνελθόντων τὸν οἰκουμ. θρόνον δὲν ἠμπορῶ νὰ παραλείψω ὅτι τὰ τοιαῦτα συνέβαινον ὄχι μόνον ἐξ ὑπαιτιότητος τῶν ἐν Κ/πόλει ἐλλοχευόντων ἑτεροδόξων κληρικῶν ἰδίᾳ παπικῶν ὑποκινούντων καὶ ἐρεθιζόντων

---

[15]) Ἡ καθαίρεσις κατεχωρήθη εἰς τὸν κώδικα Κριτίου Α' σελ. 587—590 Εἰς τὸ καθαιρετήριον ἔγγραφον—τὸ ὁποῖον ὑπενθυμίζει τὸ τοῦ Παρθενίου τοῦ Β' καὶ τὸ τοῦ Ἱερεμίου τοῦ Γ' (βλέπε σελ. 84 παρόντος ἔργου)—καταχωροῦνται μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς· «ὁ δὲ χρηματίσας πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιος οὐκ οἴδαμεν ὅπως τῷ τῆς μετριότητος σεμνυνόμενος προσρήματι οἷα δὴ πατριάρχης ἐν ταῖς κατ' αὐτὸν ἐνεργείαις τῇ μετριότητι οὐδέποτε ἔφθη ἐφησυχάσας, ἀλλ' ὑπερβολαῖς ὑπερβολὰς ἐνεργῶν, καὶ...... ἐῶμεν λέγειν τῆς γνώμης τὸ ὑπέρογκον, καὶ τοῦ τρόπου ἀπρόσιτον...... ἔγνωσται τοῦτον μὲν τὸν χρηματίσαντα πατριάρχην Διονύσιον, ὡς παράλογον καὶ συνάγοντα καὶ σκορπίζοντα, καὶ τῷ ὑπερόγκῳ τῆς αὐτοῦ γνώμης ἅπαντας ἀποσκιρτᾷν ἐμπαρασκευάζοντα ἐκβληθῆναι τοῦ θρόνου.....» Ἐπανελθὼν τῷ 1676 εἰς τὸν π/χικὸν θρόνον Κ/πόλεως ὁ Διονύσιος ἐσημείωσε τὰ ἑξῆς ὄπισθεν τοῦ ἐγγράφου τῆς καθαιρέσεώς του: (σελ. 590) «ἀναγνόντες τὴν καθ' ἡμῶν ἀνωτέρω γραφεῖσαν δῆθεν καθαίρεσιν καὶ καταγνόντες εὐθυβόλως ὑπογράφομεν τὴν ἀναίρεσιν. Οἱ γὰρ τὰ τοιαῦτα διαχαράξαντες ἄνδρες ***φιλόψογοι μᾶλλον ἢ φιλόσοφοι τὴν ἀλήθειαν ἢ τὰ καθ' ἡμᾶς ἠγνόησαν δήπουθεν καὶ τοιαύτας δι' ἰδίων μωμοσκοποῦντες τὰς ψευδομόρφους καθ' ἡμῶν*** ἐρεσχελίας ἔγραψαν· ἢ τὰ καθ' ἡμᾶς μὲν οὐκ ἠγνόησαν, τ' ἀληθῆ δὲ γράφειν ἠγνόησαν· ἀνθ' ὧν περ ἐξαλεῖψαι ταύτην οὐδόλως ἔγνωμεν, κατὰ χώραν δὲ σώζεσθαι μᾶλλον πρὸς ἔλεγχον τῶν φιλοψευσαμένων ἐπέγνωμεν.»

͵αχπστ' ὀκτωβρίου μηνὸς ινδ. ιε'.

Διὰ τῶν ὀλίγων αὐτῶν λέξεων ὁ π/χης Διονύσιος προσφυῶς ἐχαρακτήρισε τοὺς κατηγόρους του.

[16]) Ὁ Παρθένιος ὁ Δ' δὲν ἦτο Κρής, ὡς ἔγραψεν ὁ Cornelio Magni, ἀλλὰ κατήγετο ἀπὸ τὸ Κατιρλὶ τῆς Νικομηδείας. Ὁ π/χικὸς κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης Πάτμου ἀναφέρει· «Παρθένιος ὁ Προύσης, ὁ Χαμχούμης ἢ μογγιλάλος, οὗ πατρὶς τὸ Κατηρλὶ ἤτοι μουλαχῶρι, ὑποκείμενον τῇ ἐπαρχίᾳ Νικομηδείας.» (Ι. Σακελλίωνος,κατάλογος Πατμιακῆς Βιβλιοθήκης εἰς τὸν «Εὐαγγελικὸν κήρυκα» τοῦ 1862 σελ. 447 καὶ εἰς ἰδιαιτέραν ἔκδοσιν, Ἀθῆναι 1890). Τὸ «Χουμχούμης» εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Δημάρη μεταστρέφεται εἰς Μουχλούλην («Ἐκκλ. Ἀλήθεια» Δ' 398—399), εἰς δὲ τὴν Σύνοψιν τῶν Π/χῶν Κ/πόλεως τοῦ Ἀνωνύμου (Bandurii Imperium orientale, τόμ. Β' σελ. 1001) εἰς «Κουμκούμην». Κουκούμη οἰκογένεια ἐσώζετο μέχρις ἐσχάτων εἰς τὸ προ-

τοὺς κρατοῦντας, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑπαιτιότητος τῶν ἡμετέρων. Ὅσον καὶ ἂν περιέχῃ ὑπερβολὰς τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον—ὡς ὑπερβολὰς περιέχουν ὅλα τὰ τοιαύτης φύσεως ἔγγραφα καὶ ἰδίᾳ, ὡς εἴδομεν, τὰ καθαιρετήρια—πάντως ἐκφράζει καὶ μίαν ὑπάρχουσαν κάπως πραγματικότητα ὅταν λέγῃ· «πολλῶν γὰρ ἕως ἄρτι τοιούτων θεοστυγῶν ἀνδραρίων ὡς σκευῶν πονηρῶν κατηρτισμένων πρὸς ἀπώλειαν εἰς ἔφεσιν ἀναξίαν γεγονότων τῆς πατριαρχικῆς ἀξίας οἴστρῳ σατανικῷ καὶ διαβολικῇ δημαγωγίᾳ· . . . . . δραξαμένων τε θράσει τυραννικῷ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ***καὶ θυσάντων δεινῶς καὶ ἀπολεσάντων*** δίκην ληστῶν ἐρραδιουργήθη τὰ πάνδεινα. . . . προσορμήσαντες ἐκ διαβόλου παρασκευῆς καὶ ὥσπερ κύμασιν ἐπεγείραντες κύματα ***κατεβύθισαν ἄρδην τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ*** κλπ.»

Ἡ παρέλασις τῶν ὀνομάτων τῶν πατριαρχῶν μᾶς φέρει ὡσαύτως εἰς τὸν νοῦν καὶ τὰ λόγια τοῦ De la Croix· «ἡ μεταβολὴ τῶν (Π/χῶν) εἶναι τόσον συχνὴ ὥστε εἶδον πέντε ζῶντας ὀνομαζομένους, Παΐσιον, Διονύσιον, Παρθένιον, Μεθόδιον καὶ Διονύσιον Λαρίσσης (τὸν Δ′), οἱ ὁποῖοι τόσον σκανδαλωδῶς ἐπλειοδότουν πρὸς κατάληψιν τῆς ἀρχῆς ὥστε ὁ μέγας βεζίρης Ἀχμὲτ Κιοπρουλοῦ ἠναγκάσθη νὰ τοῖς ἐπιβάλῃ σιωπὴν διὰ νὰ εἰρηνεύσουν» κλπ. [17])

Ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως τὸ ἀναλυόμενον ἔγγραφον παρουσιάζει μερικὰς ἰδιορρυθμίας εἰς τὴν χρησιμοποίησιν καινοφανῶν λέξεων ἰδίᾳ συνθέτων αὐτοσχεδίως κατασκευαζομένων. Ἀξιοσημείωτοι εἶναι αἱ λέξεις «βαρυσυμφορώτατος» «τομογραφία» «κακιαρχία» «ἑκουσιο-ἀκούσιος».

Τὸ ἔγγραφον Γ β 5 ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν προηγουμένων. Ἐν αὐτῷ γίνεται μνεία περὶ ὑπερτελοῦς συνόδου εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον καὶ οἱ λοιποὶ πατριάρχαι καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς πρωτευούσης. Ἐπρόκειτο περὶ γενικωτέρας συμφωνίας καὶ ἀγάπης μεταξὺ τῶν διαφόρων τότε ἰθυνουσῶν τάξεων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Γίνεται λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων περὶ τῶν ὁποίων ἐμερίμνα τὸ Οἰκ. Π/χεῖον [18]) καὶ τοὺς ὁποίους ἐνίοτε οἱ ἐν Κ/πόλει κληρικοί, ἐπωφελούμε-

---

μνημονευθὲν χωρίον Κατιρλί. Ἄλλως τε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Παρθενίου καλὴ γνῶσις τῶν τουρκικῶν πραγμάτων ἀποκλείει τὴν ἐκ Κρήτης καταγωγήν του. Κατὰ τὸν Θωμᾶν Σμὶθ ὁ Παρθένιος ἦτο πνεῦμα ἀνήσυχον· τὸ τοιοῦτον δὲν φαίνεται ἀστήρικτον. Πολλαὶ πράξεις καὶ ἐνέργειαι τῶν πέντε πατριαρχειῶν του καὶ ἓν γράμμα τοῦ Μεθοδίου Β′ πρὸς τὸν τότε ἐν Κ/πόλει Ἄγγλον πρεσβευτὴν Harvey ἐν μέρει ἐπιβεβαιώνουν τὴν γνώμην τοῦ Smith. Βλέπε Π. Ζερλέντου «Μεθόδιος, Παρθένιος, Διονύσιος, Οἰκ. Π/χαι, ἐν Ἑρμουπόλει 1923.

[17]) De la Croix «Etat présent des nations et églises etc...» Paris 1712 σελ. 108, 109, 112, 113. Τὸν De la Croix εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀντιγράφει ὁ Χάμμερ καὶ ἄλλοι.

[18]) Βλέπε περὶ τούτου τὴν ἐμὴν πραγματείαν «Τὰ ἰδιαίτερα Δικαιώματα τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ ἔναντι τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν.» Κωνσταντινούπολις, 1931.

νοι ἀπὸ τοὺς εὐνοϊκοὺς ὅρους τοὺς ὁποίους παρουσίαζεν ἡ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῶν Σουλτάνων διαμονή των, ἥρπαζον.

Τὸ ἔγγραφον φέρει χρονολογίαν 1718, ἑπομένως συνετάχθη ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Ἱερεμίου τοῦ Γ'. Περὶ τῶν κατὰ τοῦ Ἱερεμίου Γ' κινημάτων ἔγραψα ἐν τῇ «Ὀρθοδοξίᾳ» ἐξ ἀφορμῆς ἀγνώστων ἱστορικῶν σημείων τῆς πατριαρχείας τοῦ πατριάρχου ἐκείνου.[19]) Τὸ ἔγγραφον διαλαμβάνει περὶ τῆς «κατὰ τοὺς καιροὺς δυστυχίας καὶ ***δουλικῆς καταστάσεως***», ἀλλὰ συγχρόνως κάμνει λόγον καὶ περὶ τῆς πολιτείας τῶν ἡμετέρων προσπαθούντων διὰ παντὸς τρόπου νὰ παρασύρωσι τοὺς κρατοῦντας ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀπόψεων. Οἱ κρατοῦντες «δείχνουσιν εὐσπλαγχνίαν εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους των δικαιοπραγοῦντες».

Τὸ ὕφος τοῦ ἐγγράφου ἀνήκει οὐχὶ εἰς τὸ σύνηθες ἀρχαΐζον καὶ πατερικὸν εἰ; τὸ ὁποῖον ἐγράφοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ ἔγγραφα. Χρησιμοποιεῖται μᾶλλον ἡ ἁπλῆ καὶ κοινὴ φράσις. Ὁ Μ. χαρτοφύλαξ Σπανδωνῆς, ὡς γνωρίζομεν, μετεχειρίζετο ὕφος λόγου ἀρχαιοπρεπές· ἀλλ' ἐκεῖνος φαίνεται ὅτι δὲν διέκειτο πάντοτε φιλικῶς πρὸς τὸν Ἱερεμίαν, διὸ καὶ αὐτὸς ἦτο ὁ συνθέσας καὶ ἐκφωνήσας τὸν πρόλογον κατὰ τὴν συνέλευσιν τοῦ 1720 κατὰ τὴν ὁποίαν, ὡς ἐσημείωσα, ἀπεφασίσθη ἡ ἀπὸ τοῦ θρόνου—μὴ γενομένη ὅμως—ἀπομάκρυνσις τοῦ Ἱερεμίου. Ἄλλα ἔγγραφα ἐκδοθέντα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου εἶναι γεγραμμένα

---

[19]) «Ὀρθοδοξία» ἔτος Δ' 422—427. Ἡ χρονολογία τοῦ ἐγγράφου 1718 συμπίπτει μὲ τὴν χρονολογίαν τοῦ σημειώματος τοῦ χειρογράφου κώδικος ΟΒ' τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς· «,αψιη' Ἰανουαρίου ε'...... ἐκεῖ ὄντες ἐμάθομεν τὸν ἐξοσμὸν (sic) τοῦ παναγιωτάτου κὺρ Ἱερεμίου ὅς ἐγένετο τῇ α' Ἰανουαρίου.......» ὥστε τὸ γεγονὸς τοῦτο καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα σπουδὴ πρὸς ἐκλογὴν ὡς ἀντικαταστάτου τοῦ Ἱερεμίου Γ', Κυρίλλου τοῦ Προύσης, προὐκάλεσαν τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἐγγράφου Γ β 5. Παρὰ ταῦτα ὅμως καὶ νέα ἀπόπειρα, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Μ. Διερμηνέως τῆς Πόρτας, Γρηγοράσκου Γκίκα, ἐγένετο κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1720 πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ Ἱερεμίου. Περὶ τῆς ἀποπείρας ταύτης τοῦ 1720 ἀναφέρει καὶ ὁ Le Quien (Oriens Ghristianus Α' 349). Ἀναφέρει τὰς πληροφορίας τὰς δοθείσας ἐκ Κ/πόλεως πρὸς τοὺς ἐν Ἀμστελοδάμῳ διὰ τῶν ἐπιστολῶν τῆς 26 Φεβρ. 1720. «Le Patriarche des Grecs nommé Jérémie a esté déposé par le vizir, et mis en arrest chez le chauz bassa où il doit rester jusqu'à qu'on ait nommé un autre Patriarche. Mais les Métropolitains qui luy ont attiré cette disgrâce ne sont pas d'accord (οἱ μητροπολῖται οἱ προκαλέσαντες τὴν κατὰ τοῦ Ἱερεμίου κυβερνητικὴν δυσμένειαν δὲν συμφωνοῦν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἡ διαίρεσις αὐτη τείνει εἰς κατερείπωσιν τῆς γραικικῆς θρησκείας ἐν τῷ Ὀθ. Κράτει). Plusieurs croient que le Patriarche déposé, qui est riche, pourra estre restabli.» Καὶ προσθέτει ὁ Le Quien ὅτι μετ' ὀλίγον ἀποκατεστάθη ὁ Ἱερεμίας καὶ ἐπατριάρχευσε μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1726. Αἱ πληροφορίαι τῶν εἰρημένων χρονικῶν τοῦ Ἀμστελοδάμου— σχόλια εἰς τὴν 14 Μαΐου 1720—συμφωνοῦν πρὸς τὰ καταχωρούμενα εἰς τὸν κώδικα Φωτίου-Κυπρίου (ἢ Κριτίου) Α' σελ. 297 καὶ 5—6.

εἰς γλῶσσαν ὑψηλοτέραν καὶ ὁμαλωτέραν, καθὼς λ.χ. τὸ συνοδικὸν τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Πεκίου. [20])

Τὰ ἔγγραφα Γ β 6 καὶ Γ β 7 ἀναφέρονται εἰς συμφωνητικὸν γράμμα πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς συνήθως ἐγένετο, ἀφορμὴν ἔδωκαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ αὔξησις τῶν χρεῶν τοῦ Πατριαρχείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐπὶ πολλὰς περιόδους ἐμφιλοχωροῦσα δυσπιστία μεταξὺ Πατριάρχου καὶ Ἀρχιερέων. Τὸ χρέος τοῦ κοινοῦ ἦτο δυσβάστακτον. Ὁ Παΐσιος Β', ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ ὁποίου (1716-1732), κατὰ τὸ 1730, συνετάχθησαν τὰ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφα, εὗρε χρέος συναφθὲν κατὰ τὴν πατριαρχείαν τοῦ Ἱερεμίου Γ'—διὰ τὴν ἀνάδειξιν καὶ σύστασίν του—καὶ συμποσωθὲν εἰς γρόσια 100769· διὰ δὲ τὴν πατριαρχείαν τοῦ Παϊσίου ἐδαπανήθησαν εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ γρόσια 374000· [21]) Κατὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου Γ β 6 ἰδιαίτερα βάρη οἰκονομικὰ ἐπεφορτίσθησαν εἰς τὸν Παΐσιον «διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Ἐγρίκαπού.» [22]) Ἡ ἐκκλησία αὕτη δὲν ἐκάη κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τοῦ 1730 περὶ τῆς ὁποίας μακρὸς ἐγένετο λόγος εἰς τὰς σελίδας 48, 49 καὶ 55 τοῦ παρόντος ἔργου. Τὴν πυρκαϊὰν αὐτήν, ἐκραγεῖσαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1730 μνημονεύει καὶ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον. Ἡ καταστροφὴ δὲ αὐτὴ ἡ διὰ τοῦ πυρὸς γενομένη προβάλλεται ὡς τρίτος λόγος τῆς οἰκονομικῆς κατα-

---

[20]) Μ. Γεδεών, Κανονικαὶ Διατάξεις, τόμ. Β' σελ. 424—426.

[21]) Μ. Γεδεὼν Π. Πίνακες σελ. 631. «Ἐκκλ. Ἀλήθεια» τόμος δέκατος σελ. 148.

[22]) Ἡ ἐκκλησία αὕτη κατεῖχεν ἰδιαιτέραν θέσιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἦτο τὸ ἄσυλον τῶν ψυχασθενικῶν. Οἱ πατριάρχαι ἐλάμβανον ἰδιαιτέραν πρόνοιαν περὶ τοῦ «σεπτοῦ καὶ θείου τούτου ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Σούδας» τὸν ὁποῖον μάλιστα ἐθεώρουν καὶ θαυματουργόν. Ὁ ναὸς συνεπείᾳ τῆς κακῆς διαχειρίσεως τῶν ἐπιτρόπων ὑπέπεσεν εἰς χρέη· διὰ τοῦτο ἐπὶ Νεοφύτου τοῦ ἕκτου ἐξεδόθη πατριαρχικὸν γράμμα περὶ ἀνορθώσεως τῶν οἰκονομικῶν τοῦ ναοῦ τούτου. Πρὸ χρόνων ἱκανῶν ἤδη «δι' ἀπροσεξίαν καὶ ἀβουλίαν τῶν κατὰ θείαν συγχώρησιν τῇ οἰκοδομῇ αὐτοῦ ἐπιστατησάντων καὶ ἀπερισκέπτως τὰς ἐπ' αὐτῇ ἐξόδους ποιησαμένων ***βαρυτάτῳ φορτίῳ χρεῶν πολυαρίθμων ὑπέπεσεν (ὁ ναός)***». Ἡ τελευταία αὐτὴ φράσις ὑπαινίσσεται τὴν ἐν τῷ ἐγγράφῳ περικοπὴν τὴν σχετικὴν πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ἐγρὶ-καπού. (Εὐγενίου. «Ἡ Ζωοδόχος Πηγή» σελ. 284). Εἰς τὰ χρέη τοῦ ναοῦ τούτου ὄχι ὀλίγον συνετέλεσεν ὁ προεστὼς αὐτοῦ Ἰωαννίκιος ὁ Καρατζᾶς ὁ κατόπιν οἰκ. π/χης. (Ὑψηλάντου, «Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν» σελ. 344). Γενικῶς περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν οἰκονομικῶν τῶν πατριαρχείων ἔκαμα μακρὸν λόγον εἰς τὰς σελίδας 20, 21, 22, 23 καὶ σημ. 48. Ἀνέπτυξα κυρίως τὰ περὶ τῆς συστάσεως τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς. Ὡς πρὸς τὴν σύστασιν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, ἀπαρτιζομένης ἐκ τριῶν, τεσσάρων ἢ πέντε ἀρχιερέων, διαλαμβάνει καὶ εἷς κώδιξ ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου Μ. Γεδεών. Εἰς τὸν κώδικα αὐτὸν ἀναφέρεται καὶ ἡ πληροφορία τῆς κατὰ τὸ 1755 ἐπὶ Κυρίλλου Ε' τοῦ Μωραΐτου συγκροτήσεως τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς ἀποκλειστικῶς ἐκ λαϊκῶν, ὡς ἐλέχθη ἤδη ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. (Μ. Γεδεών, «ὁ ἀρχαιότερος κώδιξ τοῦ ἐθν. ταμείου» ἐν «Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ» τόμ. Ι' σελ. 147, 148, 157 κ. ἁ.

βαραθρώσεως, καθότι δι᾽ αὐτῆς ὄχι μόνον πλῆθος χριστιανῶν εἰς ἐσχάτην περιῆλθε δυστυχίαν ἀλλὰ καὶ τὸ ταμεῖον τοῦ Κοινοῦ τὰ μέγιστα ἐζημιώθη ἀπολέσαν τὰ ἐκ τῶν καέντων ναῶν λαμβανόμενα εἰσοδήματα.

Ἡ φράσις «ἐκ τῆς **προσεχῶς** (=ἀντὶ πρὸ ὀλίγου) γενομένης φθοροποιοῦ καὶ ὀλεθρίας πυρκαϊᾶς» ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἔγγραφον συνετάχθη, ὡς ἐσημείωσα, κατὰ τὸ 1730 καὶ ὀλίγον μετὰ τὴν πυρκαϊάν, ἴσως κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον ἢ Μάϊον.

Συνεπείᾳ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Πατριαρχείου διὰ τοῦ συμφωνητικοῦ—ἀμφοτεροβαροῦς συμβολαίου—ὁ Πατριάρχης Παΐσιος ὁ Β΄ ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τοῖς κρατοῦσιν ὅπως ἀρθῇ ὁ φόρος ὁ λεγόμενος μουκαρὲρ (καὶ οὐχὶ μουκαρέτιον ὅπως εἰς ἕν μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Βενδότου—σελ. 87, εἰς τὴν σημ. 88 γράφει μουκαρέτιον—ἐκ λάθους τυπογραφικοῦ σημειώνεται καὶ ὅπως γράφει καὶ ὁ κ. Μ. Γεδεὼν «τουρκ. ἔγγραφα σελ. 87» —τὸ μουκαρὲρ λέξις ἀραβική, παθ. μετοχὴ τοῦ τακρὶρ ἐξ οὗ καὶ τὸ καράρ, καὶ σημαίνει ὡρισμένος, ἀποφασισμένος, καθὼς περίπου καὶ τὸ μουκατά·—)καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο φόρος ἐπὶ τῇ ἀνανεώσει τοῦ βερατίου τοῦ Πατριάρχου ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀναρρήσεως νέου Σουλτάνου. Δὲν ἦτο φόρος τοιοῦτος πρῶτον διότι θὰ ἦσαν περιτταὶ αἱ τοιαῦται παρακλήσεις καὶ δεήσεις τῶν Ἀρχιερέων πρὸς τὸν πατριάρχην διὰ τὴν μεσολάβησιν πρὸς ἄρσιν τοῦ φόρου τούτου, ἀφ᾽ οὗ οἱ Σουλτάνοι δὲν ἀντικαθίσταντο τόσον εὐκόλως ὅσον οἱ Πατριάρχαι, ὁ δὲ Ἀχμὲτ ὁ Γ΄—ἐκθρονισθεὶς κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1730 — διῴκει τὸ τουρκικὸν Κράτος ἀπὸ εἰκοσιεπταετίας. Δεύτερον εἰς τὸ ἀνανεούμενον βεράτιον—κατὰ τὰς 4 Δεκεμβρίου 1754—τοῦ Κυρίλλου τοῦ Ε΄ ὑπὸ τοῦ Ὀσμὰν τοῦ Γ΄ (1754-1757), ἐπὶ τοῦ ὁποίου (βερατίου) στηριζόμενος ὁ Μ. Γεδεὼν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ «μουκαρερίου» ὡς φόρου ἀνανεώσεως τοῦ βερατίου, ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι τὸ βεράτιον ἀνανεώνεται «**χωρὶς** νὰ δοθῇ ἐκ μέρους του (τοῦ Κυρίλλου) ρέσμι τζουλουσιὲ» (=φόρος ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει τοῦ Αὐτοκράτορος). Ἄλλως τε ὁ Βενδότης δὲν γράφει περὶ μουκαρερίου ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀναρρήσεως νέου Σουλτάνου ἀλλὰ περὶ φόρου ἐτησίου, τὸ ὁποῖον καὶ συμφωνεῖ περισσότερον πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου Γ β 6. «Κύριλλος τὸ Β΄ εὐθὺς ὁποῦ ἔλαβε τὸ Πατριαρχεῖον διὰ νὰ στερεωθῇ εἰς τὸν θρόνον, ἐποίησε τὸ ἔθος τῆς ***κατ᾽ ἔτος ἐπιβεβαιώσεως τῆς Πατριαρχείας,*** ἤτοι τὴν συνήθειαν τοῦ μουκαρερίου καὶ ἐπεκράτησε κατ᾽ ἔτος νὰ δίδῃ ἡ ἐκκλησία πότε μὲν εἴκοσι πότε δὲ τριάκοντα τάλαντα» (σελ. 88). Τὸ ἔγγραφον ἀποδεικνύει ἀκριβὲς τὸ ἓν μέρος τῆς πληροφορίας τοῦ Βενδότου, ἀνακριβὲς ὅμως τὸ δεύτερον τὸ ἀφορῶν τὸ σημεῖον, καθ᾽ ὃ ὁ Κύριλλος εἰσήγαγε τὸ μουκαρέριον. Ὁ Βενδότης εἶχεν ὑπ᾽ ὄψιν τὴν τότε ἀνέκδοτον πατριαρχικὴν ἱστορίαν Καλλινίκου τοῦ Δ΄ τοῦ ἀπὸ Προϊλάβου· ὁ πατριάρχης οὗτος ἦτο ἀντίθετος τοῦ Κυρίλλου. Ἐπο-

μένως ἔγραψε κάπως ἐμπαθῶς περὶ τοῦ Κυρίλλου τοῦ Ε΄. Ἀνανέωσιν τοῦ βερατίου τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους Γ΄ γενομένην ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϋμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ἀναφέρει ὁ Ἰουδαῖος Ribbi Mosché Almosnino. Ἡ ἀνανέωσις αὕτη ἐπετεύχθη διὰ τοῦ γνωστοῦ Ἰουδαίου Ἰωσὴφ Νάσι δουκὸς τῆς Νάξου μέγα ἰσχύοντος παρὰ τοῖς Σουλτάνοις Σουλεϋμὰν τῷ Μεγαλοπρεπεῖ, Σελὴμ τῷ δευτέρῳ καὶ Μουρὰτ τῷ τρίτῳ. Ἡ εἰρημένη ἀνανέωσις ἐγένετο ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Σουλεϋμὰν Σελὴμ τοῦ δευτέρου. *)

---

*) Τὴν ἀφήγησιν τοῦ Almosnino γραφεῖσαν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑβραϊκὴν μετέφρασεν εἰς τὴν ἰουδαϊκο-ἰσπανικὴν ὁ Ἀβραὰμ Danon καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν ἐνταῦθα ἐκδιδομένην ἰουδαϊκὴν ἐφημερίδα «El Tiempo» (17 Ἀπριλίου 1902). Τῆς ἀφηγήσεως ταύτης μετάφρασιν γαλλικὴν μετὰ σημειώσεών τινων ἐδημοσίευσεν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σταμποὺλ Ἀβραὰμ Galanté. Ἡ ἀφήγησις ἔχει οὕτω. («Ὁ Don Joseph Nassi) ἐστερέωσεν ὡσαύτως καὶ τὴν θέσιν τοῦ πατριάρχου τῶν Χριστιανῶν, ὁ ὁποῖος διαρκῶς ἑδρεύει ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἡ ἑδραίωσις αὕτη ἐγένετο διὰ φιρμανίου τοῦ Βασιλέως, ὁ ὁποῖος παραχωρεῖ εἰς αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν τοῦ διορίζειν καὶ παύειν τοὺς μητροπολίτας, τοῦ συλλέγειν χρήματα πανταχόθεν τοῦ Κράτους, χρήματα διὰ τῶν ὁποίων πληρώνει τὸν φόρον εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις τοιουτοτρόπως συγκατατίθεται εἰς τὸ νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τοὺς Ρωμηοὺς νὰ κατοικοῦν τὴν χώραν του (τοῦ Βασιλέως) καὶ νὰ ζοῦν συμφώνως πρὸς τοὺς ἰδίους των νόμους. Ὁ πατριάρχης λοιπὸν τῶν Γραικῶν γνωρίζων τὸ ἀληθὲς γόητρον τοῦ Don Joseph καὶ τὴν μεγάλην εὔνοιαν τῆς ὁποίας ἀπέλαυε εἰς τὸ Παλάτιον τοῦ Σουλτάνου, ἐπλησίασε τὸν εἰρημένον κύριον καὶ προσέπεσε εἰς τοὺς πόδας του ἐξαιτούμενος παρ᾽ αὐτοῦ νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως παραχωρηθῇ εἰς τὸν πατριάρχην ἡ χάρις τῆς ἀνανεώσεως τοῦ παλαιοῦ φιρμανίου παραχωρηθέντος παρὰ τοῦ μακαρίτου Σουλτάνου Σουλεϋμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς θέτων εἰς τὰς χεῖράς του ὡς δῶρον χίλια δουκάτα. Ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ ἡμῶν ὁ Don J. Nassi ἐξήγαγεν ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του ἐνώπιον τοῦ εἰρημένου πατριάρχου—ὅστις εἶχεν ἔλθῃ διὰ νὰ τὸν ἴδῃ—καὶ ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν τὸ νέον φιρμάνιον τοῦ Σουλτάνου Σελὴμ θαυμασίως στολισμένον μὲ διακοσμήσεις ἐπιχρύσους. Ὁ αὐτὸς Πατριάρχης λαμβάνων τὸ φιρμάνιον τόσον ἱκανοποιήθη ὥστε ἔκαμεν ὑπόκλισιν διὰ νὰ ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα τοῦ Don Joseph, ὁ ὁποῖος ὅμως ἐκ λεπτότητος δὲν συνήνεσεν εἰς τοῦτο. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Πατριάρχου εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐμάθομεν ὅτι ἔστειλεν εἰς αὐτὸν (Nassi) δῶρον ἀρκετὰ μεγαλοπρεπὲς ἐκτὸς τοῦ δώρου τὸ ὁποῖον εἶχε προσφέρῃ εἰς αὐτὸν τὴν πρώτην φοράν».

Ὁ ἀφηγούμενος τὰ ἀνωτέρω αὐτόπτης μάρτυς — εἰς τὸ Compendium universel —εἶχε φθάσῃ τῷ 1565 εἰς Κων/πολιν ἐκ Θεσαλονίκης μετ' ἄλλων δύο ἐγκρίτων Ἰουδαίων τῆς πόλεως ἐκείνης διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ καταπατούμενα δίκαια τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Κων/πόλει διαμονῆς του ἀπέθανεν ὁ Σουλεϋμὰν καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῶν Ὀσμανιδῶν Σελὴμ ὁ δεύτερος. Ἡ μαρτυρία τοῦ Almosnino ἔχει σημασίαν ὡς ἐπιβεβαιώνουσα περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος τὸ περιεχόμενον τοῦ βερατίου τοῦ δοθέντος παρὰ τοῦ Πορθητοῦ ἕνα αἰῶνα προηγουμένως εἰς τὸν Γεννάδιον τὸν Σχολάριον. Τὸ ἀρχαιότερον σωζόμενον πατριαρχικὸν βεράτιον—φυλαττόμενον εἰς τὴν Μονὴν τῆς Λαύρας—εἶναι τοῦ Διονυσίου τοῦ Γ′ τοῦ Βαρδάλεως ἀπολυθὲν τῷ 1662. Τὸ τοῦ Λεοντίου Λαρίσσης ἀπελύθη τῷ 1604 (βλέπε σημ. 19 σελίδος 19 τοῦ παρόντος ἔργου.) Διὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Almosnino

Ὁ Πατριάρχης Παΐσιος διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου ἀνελάμβανε καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐνεργῇ τι ἄνευ βουλῆς καὶ γνώμης τῶν ἐνδημούντων ἀρχιερέων. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον διήρκεσεν ἡ πάλη αὕτη μεταξὺ ἀρχιερέων καὶ πατριάρχου, ὑπερισχύοντος ποτὲ μὲν τοῦ πατριάρχου ποτὲ δὲ τῶν Συνοδικῶν. Ὁ ἀγὼν οὗτος διαρκέσας ὄχι μόνον μέχρι τοῦ Σαμουὴλ Χαντζερῆ, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν ἐθνικῶν κανονισμῶν καὶ μετ᾿ αὐτοὺς ἦτο ἀπόρροια τοῦ φιλελευθέρου καὶ συνταγματικοῦ πνεύματος τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ ἡ περικοπὴ ἡ περὶ τὸ τέλος τοῦ ἐγγράφου καταχωρουμένη καὶ ἀναφερομένη εἰς τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ πατριάρχου ἐπίδοσιν ἀρζίων πρὸς τοὺς κρατοῦντας κατὰ τοῦ Α ἢ Β ἀρχιερέως. Ὑπόσχεται ὁ πατριάρχης Παΐσιος ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιδώσῃ ἄρζιον (ἀναφορὰ ὑποβαλλομένη εἰς ἀνώτερον) «ἄνευ γνώμης καὶ εἰδήσεως καὶ συναινέσεως ἁπάντων τῶν συνεδριαζόντων καὶ ἐνδημούντων ἐν Κων/πόλει ἀρχιερέων.» Ἔκ τινος ὅμως ἐπιστολῆς ἀποσταλείσης παρὰ τῶν ἐνδημούντων Ἀρχιερέων πρὸς τὸν Δρύστρας Βαρθολομαῖον πληροφορούμεθα ὅτι παρὰ τὰς συμφωνίας ἡ μονομερὴς ἐπίδοσις ἀρζίων διὰ «ἐξορίας ἢ ἐξώσεις» τῶν Ἀρχιερέων δὲν εἶχε παύσῃ. «Ἐφρόντισε (ὁ Σαμουὴλ Χανζερῆς)—διαλαμβάνει ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολὴ—νὰ διορθώσῃ τὸ μεγάλον κακὸν καὶ ὀλέθριον ***ὁποῦ εἶχε πρὸ χρόνων τοσούτων*** ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ ἡ ἱερὰ τῶν ἀρχιερέων ἀδελφότης, δηλαδὴ τοῦ τῆς βούλλας καὶ σφραγῖδος πατριαρχικῆς τῶν ἀρζίων, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐτάραττε, καὶ πόσου ἀφανισμοῦ ἐγένετο πρόξενον, καὶ εἰς ποίαν ἐλεεινὴν κατάστασιν ἔφερε τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, δὲν λανθάνει κανένα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, ἐπειδὴ καὶ μὲ ἐκείνην τὴν βοῦλλαν καὶ διὰ τὸν φόβον ἐκείνης πάσχοντες καὶ ὑπομέναντες τὰ τόσα καὶ τόσα κακά, δὲν ἐτολμούσαμεν νὰ συντύχωμεν, καὶ ὅποιος ἤθελε τολμήσῃ νὰ εἰπῇ λόγον, ἢ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς κανένα κακόν, εὐθὺς ἐγένετο ἀνάρπαστος ἐκ μέσου, καὶ ἐξόριστος καὶ δεδιωγμένος μὲ ἐσχάτην του ἀτιμίαν καὶ ὕβριν...... μὲ μίαν τυραννικὴν καὶ ἀπάνθρωπον ὠμό-

---

βλέπε τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑβραϊκὸν περιοδικὸν «Hamenora» XI année, Avril-Mai-Juin, 1933 p. 215-216). Τὰ περὶ τῆς ἀνανεώσεως τοῦ βερατίου τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄ ἐν τῇ τουρκογραικίᾳ (182) ἀναφερόμενα εἶναι μεταγενέστερα. Ἡ ἀνανέωσις ἐκείνη ἐγένετο ἅμα τῇ ἀνόδῳ εἰς τὸν θρόνον (1574) τοῦ Μουρὰτ τοῦ τρίτου. Ἡ περικοπὴ τῆς τουρκογραικίας «κατὰ τὴν πίστιν του (ὁ πατριάρχης) νὰ ὁρίζῃ καὶ νὰ κρίνῃ τοὺς μητροπολίτας, ἀρχιεπισκόπους καὶ ἱερεῖς καὶ πάντα ἄνθρωπον Ρωμαῖον καὶ ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια», ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Almosnino ἱστορούμενα («παραχωρεῖ εἰς αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν τοῦ διορίζειν καὶ παύειν.... »). Τὸ ὑπὸ τοῦ Almosnino φιρμάνιον ὀνομαζόμενον ὑπὸ τοῦ Μαλαξοῦ μπαράτιον ἀποκαλεῖται. Ἄξιον σημειώσεως τυγχάνει τὸ ὅτι ὁ μὲν Μαλαξὸς ὁμιλεῖ περὶ ἀμοιβῆς διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ βερατίου, ὁ δὲ Almosnino οὐδὲν λέγει περὶ χορηγίας χρημάτων εἰς τὸν Σουλτάνον. «Βλέπε Μ. Γεδεών, Βραχεῖα σημείωσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν δικαίων» ἔκδοσις Α΄ σελ. 96—97 καὶ 143—144.

τητα τῶν προηγησαμένων πατριαρχῶν κλπ.». (Ἡ ἐπιστολὴ ληφθεῖσα ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεὼν ἐν «Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ,» τομ. Δ' σελ. 256—258).

Τὸ δεύτερον μέρος τῶν συμβαλλομένων, οἱ Ἀρχιερεῖς, ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐνοχλῶσι τὸν Πατριάρχην, νὰ τὸν ὑποστηρίζωσι, νὰ μὴ ἐπιβουλεύωνται τὴν θέσιν του καὶ νὰ μὴ ἐνθαρρύνωσι τοὺς ἐπιδρομεῖς. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἐν τῷ ἐγγράφῳ Γ β 2 τῷ ἐκδοθέντι ἐπὶ τοῦ Ματθαίου Β' τῷ 1600.

Τὸ Γ β 7 εἶναι τὸ συμπλήρωμα τοῦ ἐγγράφου (ἀντιγράφου Γ β 6) τὸ ὁποῖον ἀποκαλεῖται «συνοδικὸς τῆς ἑνώσεως νόμος». Εἶναι ὅρκος δοθεὶς παρὰ τοῦ πατριάρχου εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς.

Τὸ Γ β 8 εἶναι γράμμα—συμφωνητικὸν ἑνώσεως—ἰδίας φύσεως μὲ τὴν διαφορὰν ταύτην, ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῆς συμφωνίας εἶναι γενικώτερος περιλαμβάνων ὡς συμβαλλόμενα μέρη καὶ ὀφφικιάλους κληρικοὺς καὶ ἄρχοντας. Πάλιν ὁ λόγος περὶ ἐπιδρομέων, ἐπιβατῶν, ἁρπαγῆς τοῦ θρόνου, ἀνωμαλιῶν καὶ λοιπῶν ὁμοίων. Γίνεται ὡσαύτως λόγος καὶ περὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ νὰ ἔρχωνται οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τὴν πόλιν ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ Πατριάρχου. Εἰς τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἀναφέρονται καὶ τὰ προνόμια καὶ τὰ δικαιώματα «τοῦ τε ἀρχοντικοῦ συστήματος καὶ τοῦ εὐαγοῦς κλήρου.» Τὰ τοιαῦτα προνόμια ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὸ μετὰ τὴν Ἅλωσιν διοικητικὸν σύστημα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ὁ τρόπος τῆς συστάσεως τῶν μικτῶν συνελεύσεων ἐξ Ἀρχιερέων, ὀφφικιάλων κληρικῶν τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ βήματος, ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀντιπροσώπων τῶν κυριωτέρων συντεχνιῶν μᾶς φέρει εἰς τὸν νοῦν ἔν τινι μέτρῳ τὰς ἐν Γαλλίᾳ γενικὰς συνελεύσεις τὰς ἀπαρτιζομένας πρὸ τῆς Μ. Ἐπαναστάσεως ἐκ τῶν τριῶν γνωστῶν τάξεων. Εἴχομεν καὶ ἡμεῖς «états généraux».

Τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον (τὸ ἀντίγραφον σώζεται εἰς τὸν κώδικα Φωτίου-Κυπρίου Β') συνετάχθη ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Νεοφύτου ΣΤ' [23]) ἤτοι μεταξὺ τοῦ 1736 καὶ 1740 ἀφ' οὗ ἦτο παρὼν καὶ ὁ Μ. Λογοθέτης Ἀλέξανδρος Γκίκας, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1741 εἶχε καρατομηθῆ. Καθὼς καὶ εἰς τὰ προηγούμενα τῆς αὐτῆς κατηγορίας ἔγγραφα τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὸ ὑπὸ κρίσιν ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐπῳδὸς τῆς ἀμετρίας τῶν ἐπιφορτισθέντων χρεῶν ὡς συνέπεια τῶν βιαίων καὶ παρανόμων ἀλλαξοπατριαρχειῶν. Ἡ χρῆσις τῆς λέξεως δεφεντεύω (ἰταλ. difendere, λατ. defendere)=προασπίζομαι, ἀμύνομαι, εἶναι συνήθης εἰς πολλὰ ἔγγραφα τῶν μετὰ τὴν Ἅλωσιν χρόνων. Ἡ χρῆσις τῶν τοιούτων λέξεων ὀφείλεται ὁτὲ μὲν εἰς τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἐπηρεασθεῖσαν ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν Ρωμαίων, ὁτὲ δὲ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν Βενετῶν καὶ ἄλλων νεωτέρων ἰταλικῶν ὁμάδων.

---

[23]) Περὶ Νεοφύτου τοῦ ΣΤ' ἐγένετο λόγος εἰς τὰς σελ. 44, 45 καὶ σημ. αὐτόθι 85.

Τὸ Γ β 9 εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ προηγούμενον ἔγγραφον. Τὸ αὐτὸ νόσημα τῆς οἰκονομικῆς ἐξαρθρώσεως καὶ τὰ αὐτὰ αἴτια· «τὸ τῆς φιλαρχίας νόσημα κατὰ τῆς πρώτης ταύτης καθέδρας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ αἱ ἄτακτοι κατ' αὐτῆς ὁρμαὶ καὶ παρὰ κανόνας ἐπιβάσεις τῶν σπουδαρχούντων». Εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν ὑπερτελῆ κοινὴν συνέλευσιν ἔλαβε μέρος καὶ ὁ τότε ἐν Κ/πόλει παρεπιδημῶν Πατριάρχης Ἀντιοχείας Σίλβεστρος. Ἡ συνέλευσις συνεκλήθη ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Κυρίλλου τοῦ Ε΄, ὅστις εὑρίσκετο εἰς καλὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Σιλβέστρου. Σώζεται ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία τῶν δύο τούτων πατριαρχῶν. [24])

Ἕκαστος ἀρχιερεὺς ἐπέδωκεν ἰδιοχείρως ὑπογραφὲν γράμμα κατοχυρωτικὸν τῆς πατριαρχείας τοῦ Κυρίλλου καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀφοσιώσεως. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἐγγράφου ἦτο τὸ προοίμιον τοῦ γράμματος, τὸ δὲ δεύτερον τὸ σῶμα αὐτοῦ. Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐπιβεβαιώνει τὴν καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος ἔργου σημειωθεῖσαν γνώμην μου κατὰ τὴν ὁποίαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ὁ Κύριλλος διῴκει τὴν ἐκκλησίαν μετὰ συνόδου καὶ οὐχὶ ἀπολυταρχικῶς (κεφ. Α΄ σημ. 30).

Τὰ ἔγγραφα Γ γ 1 καὶ Γ γ 2—ἀντίγραφα πατριαρχικῶν γραμμάτων—ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς Κρήτης στερουμένης ὀρθοδόξων Ἀρχιερέων ἐπὶ τῆς ἑνετικῆς κατοχῆς. Ἐξεδόθησαν ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ Α΄. [25])

Αἱ χρονολογίαι τῆς ἐκδόσεως τῶν δύο τούτων γραμμάτων ἐσφαλμένως ἀναγράφονται εἰς τοὺς σχετικοὺς καταλόγους Λονδίνου καὶ Ὀξφόρδης. Ὁ τοῦ Βρεταννικοῦ μουσείου ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν ἰνδικτιῶνα Δ΄ σημειώνει 1501 ἢ 1526. Ἀλλὰ καθὼς ἀναφέρω εἰς τὴν ὑποσημείωσιν ὁ π/χης Ἱερεμίας ὁ πρῶτος ἐπατριάρχευσεν ἀπὸ τοῦ 1522—1545. Ἑπομένως τὸ πατριαρχικὸν γράμμα ἐγράφη κατὰ Μάϊον τοῦ 1533, τετάρτης οὔσης τῆς Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἔτους τούτου. Τὸ ἕτερον γράμμα — ἀντίγραφον τῆς βοδλιανῆς Βιβλιοθήκης—φέρει, ὡς καὶ τὸ πρῶτον, μόνον ἰνδικτιῶνα καὶ μάλιστα ιδ΄ καὶ μῆνα τὸν ἴδιον, Μάϊον. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγνωσθῇ ἰνδ. δ΄, διότι τὸ δεύτερον γράμμα εἶναι σχετικὸν πρὸς τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ψήφισμα εἰς τὸ δεύτερον π/χικὸν γράμμα. Δὲν ἦτο δυνατὸν ἐντὸς τοῦ ἰδίου μηνὸς νὰ γραφῶσι τὰ γράμματα ταῦτα. Ἄλλως τε ἡ γραφὴ τῆς

---

[24]) Περὶ τοῦ Κυρίλλου τοῦ Ε΄ ἐσημείωσα ἀρκετὰ εἰς τὰς σελίδας 16, 17, 18, 19 καὶ εἰς τὴν σημείωσιν 30 ὅταν ἐγένετο λόγος καὶ περὶ τοῦ ἀνεκδότου κώδικος τοῦ Σιλβέστρου.

[25]) Ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας Α΄ συμφώνως πρὸς σημείωμα τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου ἐξελέγη πατριάρχης τῇ 31 Δεκεμβρίου 1522. («Δελτ. ἱστορ. καὶ ἐθνολ. Ἑταιρίας» ἔτος Γ΄ σελ. 491). Ἐποίμανε τὴν Μ. Ἐκκλησίαν μέχρι τοῦ 1545, καθότι τῷ 1546 Διονύσιος ὁ Β΄ ὑπογράφει γράμμα ἐπικυρωτικὸν τῶν προηγουμένων π/χικῶν γραμμάτων σχετικῶς πρὸς ναόν τινα ἐν Μιτυλήνῃ κείμενον. «Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη» Α΄ σελ. 10—12.

ἰνδικτιῶνος δὲν εἶναι δυσανάγνωστος (ιδ΄). Ὁ κατάλογος τῆς βοδλιανῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ὀξφόρδης (σελ. 377) σημειώνει ὡς ἔτος ἐκδόσεως τοῦ δευτέρου π/χικοῦ γράμματος τὸ ἔτος 1555. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δὲν ἦτο πατριάρχης ὁ Ἱερεμίας. Ἡ πραγματικὴ χρονολογία συφώνως πρὸς τὴν ἰνδικτιῶνα (ιδ΄) εἶναι ἡ τοῦ 1541. Ὁ μακαρίτης Σπ. Λάμπρος εἰς τὰ κατάλοιπά του [26]) εἶχε σημειώση περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ τούτου γράμματος (γερμανιστί)· «Ὁ Coxe σημειώνει τὸ ἔτος 1545, λίαν ἐσφαλμένως, ἀφ᾽ οὗ τὸ ἔγγραφον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνάγεται εἰς τὸν Ἱερεμίαν Α΄, ἡ XIV Ἰνδικτιὼν συμφωνεῖ μὲ τὸ ἔτος 1526 ἢ 1541.» Ἐφ᾽ ὅσον ὅμως τὸ δεύτερον γράμμα, ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, ἔχει σχέσιν μὲ τὸ πρῶτον προγενέστερον χρονικῶς γραφὲν τῷ 1531 ἡ χρονολογία τοῦ δευτέρου γράμματος εἶναι 1541.

Ἀμφότερα τὰ γράμματα προῆλθον ἐκ τοῦ γραμματοφυλακίου τοῦ ἱερομονάχου Μαξίμου, ὅστις καὶ παρέλαβεν αὐτὰ ὡς ἔξαρχος· ἐκ τοῦ ἐγγράφου Γ γ 3 καταφαίνεται ὅτι καὶ κατὰ τὸ 1544 ἦτο πατριαρχικὸς ἔξαρχος.

Πρόκειται περὶ μιᾶς ἀλλοκότου συνηθείας τὴν ὁποίαν ὡς ἀντικανονικὴν καταδικάζει ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας· διὰ μὲν τοῦ πρώτου γράμματος συμβουλεύει, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου ἐπιβάλλει ποινὰς εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς Κρήτης τοὺς ἐπιτρέποντας τὴν παράστασιν πολλῶν ἀναδόχων εἰς τὴν βάπτισιν ἑνὸς παιδίου συμμετεχόντων εἰς τὴν ἀναδοχὴν κατὰ τρόπον ὄχι σοβαρόν. [27])

Τὸ ἔγγραφον Γ γ 3 (πρωτότυπον) εἶναι γράμμα τοῦ εἰρημένου ἐξάρχου τῆς Κρήτης. Ἐκ τοῦ γράμματος τούτου γραφέντος κατὰ τὸ 1544 πληροφορούμεθα ὅτι ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ Α΄ συνοδικὴ ἐξεδόθη ἀπόφασις κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἐνταλτήριον γράμμα τῶν πνευματικῶν εἶχεν ἰσχὺν ὅταν ἐξεδίδετο παρὰ τοῦ πατριάρχου, ὅτι συνέλεξεν ὁ Μάξιμος πάντα τὰ ἐνταλτήρια τὰ ἐκδοθέντα παρὰ διαφόρων μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων ἐκτὸς τῆς Κρήτης ἑδρευόντων—ἀφοῦ, ὡς ἐλέχθη, ἐκεῖ δὲν ἐπιτρέπετο ἡ ἐγκαθίδρυσις καὶ αὐτὴ ἡ παρουσία (ἐκτὸς μιᾶς ἐξαιρέσεως) ὀρθοδόξου ἀρχιερέως— καὶ ἀντ᾽ αὐτῶν ἔδιδεν ἐνταλτήρια ἢ παρὰ τῆς ἐκκλησίας προερχόμενα ἢ παρ᾽ ἑαυτοῦ ὡς ἐξάρχου πηγάζοντα. Ἓν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ προελθὸν παρέσχε καὶ εἰς τὸν ἱερέα Ἰωάννην Κουδουμνῆν. Εἰς τοῦτον δίδει καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποκείρειν μοναχούς.

---

26) Τὸ δεύτερον γράμμα ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν Ν. Ἑλληνομνήμονα τόμ. XV (1921) σελ. 174.

27) Ὀλίγα ἔγγραφα σώζονται τῆς πατριαρχείας Ἱερεμίου Α΄. Ἓν δωρητήριον ἀπαντῶμεν εἰς τὸν πατρ. κώδικα Α΄. Ἓν σιγίλλιον τοῦ ἰδίου π/χου ἀναφέρει ὁ Langlois (Mont Athos 66)· καὶ ἄλλα γράμματα ἀπελύθησαν σχετικὰ πρὸς τὸ Ἅγ. Ὄρος («Ἑλληνικά» τομ. Β΄ σελ. 348). Ἕτερον σιγίλλιον ἀπαντῶμεν σχετικὸν πρὸς ἓν κάθισμα τῆς μονῆς Σταυρονικήτου, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἀνακαινιστὴς ὁ Ἱερεμίας Α΄ (Γρηγόριος Παλαμᾶς Δ. 224—226) καὶ ἓν σχετικὸν πρὸς τὴν μονὴν Λειμῶνος τῆς Μιτυλήνης. «Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη» τομ. Α΄ σελ. 7.

Τὸ Γγ 4 εἶναι γράμμα πρωτότυπον τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Αἰγύπτῳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου – ἴσως παρὰ τὸ Ὄρος Σινᾶ [28]) κειμένης — ἀποστέλλοντος διαφόρους πατέρας τῆς Μονῆς εἰς Κρήτην καὶ συνιστῶντος αὐτοὺς εἰς τὸν Βενετὸν δοῦκα τῆς Κρήτης ὅπως ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτοὺς τὴν συλλογὴν ἐράνων πρὸς οἰκοδομὴν τῆς εἰρημένης Μονῆς. Τὸ κολακευτικὸν ὕφος τῆς ἐπιστολῆς δὲν θὰ φανῇ παράδοξον ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ὁ ἡγούμενος Γρηγόριος (ἐκ τῆς συντάξεως τοῦ γράμματος φαίνεται ἐγγράμματος) ἐζήτει ἐλεημοσύνην παρὰ ξένου ἄρχοντος.

Ἡ ἐπιστολὴ φέρει ἡμερομηνίαν 6 Σεπτεμβρίου 1543, ἑπομένως καὶ αὐτὴ ὅπως καὶ αἱ προηγούμεναι ἐξεδόθησαν ἐπὶ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ πρώτου καὶ ἐπὶ τοῦ προμνημονευθέντος ἐξάρχου τῆς Κρήτης ἱερομονάχου Μαξίμου. Ἀναμφιβόλως καὶ τὸ γράμμα τοῦτο ἐμπεριεχόμενον εἰς τὸν ἴδιον βαροκιανὸν κώδικα 216 (τῆς Ὀξφόρδης) προῆλθεν εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως (διὰ τῆς μονῆς τῆς Ἀγκαράθου) ἀπὸ τὸ γραμματοφυλάκιον τοῦ Μαξίμου.

Τὸ ἔγγραφον Γγ 5 φυλαττόμενον ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Τζὼν Κῶβελ [29]) — Βρεταννικὸν Μουσεῖον Additional ἀρ. 22911 σελ. 889—εἶναι ἀντίγραφον γράμματος τῶν ἐγκρίτων κατοίκων Χαλκίδος (Εὐβοίας) Ἰακώβου τοῦ Σεβαστοῦ καὶ τοῦ Μάνου μεσολαβησάντων ὑπὲρ τοῦ πρωτοπαπᾶ τῆς Χαλκίδος Παπᾶ Ἀλεξάνδρου, παρὰ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀφαιρεθῇ τὸ μέγα τότε καὶ περιζήτητον ἐκεῖνο ὀφφίκιον. Ὡς αἰτία τῆς ἀπὸ τοῦ ὀφφικίου καθαιρέσεως φέρεται ἡ μετὰ τῶν ἐν Χαλκίδι φράγκων φιλία τοῦ εἰρημένου ἱερέως. Ἐκ τοῦ γράμματος τούτου καταφαίνεται ὅτι οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ ὁμογενεῖς ἐπὶ ἔτη (1205—1470) ὑπὸ φραγκικὴν δυναστείαν διατελέσαντες καὶ ἔχοντες συνοίκους παπικοὺς δὲν εὑρίσκοντο πάντοτε εἰς ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων ἑτεροεθνῶν καὶ ἑτεροδόξων. Ὑπῆρχε φανατισμὸς—πολλαχῶς δικαιολογούμενος—ὁ ὁποῖος καὶ ὤθησε τοὺς ὀρθοδόξους κατοίκους τῆς Εὐβοίας εἰς τὸ νὰ ζητήσωσι παρὰ τοῦ ὡς ἄνω τέως πρωτοπαπᾶ ἐνυπόγραφον παραίτησιν ἀπὸ τοῦ ὀφφικίου καὶ δήλωσιν ὅτι θὰ εἶναι αὐτοκαθῃρημένος ἐάν ποτε ζητήσῃ ἐκ νέου τὸ ὀφφίκιον τοῦτο. Καὶ ὅλαι αἱ ἀπαιτήσεις αὐταὶ προὐβλήθησαν διὰ τὰς σχέσεις τοῦ ἱερέως μετὰ τῶν Λατίνων, ὑποπτευομένου ἴσως ὡς παπίζοντος. Τὸ γράμμα ἀπευθύνεται πρὸς τὸν πατριάρχην Κύριλλον Β΄ τὸν Κονταρῆν,

---

[28]) Αἱ μεταξὺ Σινᾶ καὶ Κρήτης σχέσεις ἀπὸ ἀπόψεως ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς ἦσαν πολλαί. Οἱ Σιναῖται ἔχοντες ἀξιόλογον μετόχιον εἰς τὸ Ἡράκλειον ἵδρυσαν ἐκεῖ καὶ τὴν περιώνυμον σχολὴν (1550), ἡ ὁποία ἤκμασεν ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα καὶ παρήγαγεν ἀγλαοὺς καρπούς.

[29]) Ὄπισθεν τῆς σελίδος ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶναι γεγραμμένον τὸ ἀντίγραφον σημειώνεται τὸ ἑξῆς· «Ἴσον τὶς γραφῆς τοῦ ἴκουμενικοὺ νὰ ξέρεται τί του γραφομὲν καὶ κρατησετέντο τουτὸ δι᾽ αὐτούς».

ἀντίπαλον τοῦ Λουκάρεως, σπουδάσαντα εἰς τὸ ἐν Γαλατᾷ κολλέγιον τῶν Ἰησουϊτῶν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐσημείωσα. Εἶναι περίεργον πῶς ὁ ἀπὸ Βερροίας Κύριλλος ὁ διὰ τῶν Ἰησουϊτῶν ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως καὶ φίλα τοῖς παπικοῖς φρονῶν ἀφήρεσεν ὀφφίκιον ἀπὸ κληρικὸν ἔχοντα σχέσεις μὲ τοὺς καθολικούς. Ἀφ᾽ οὗ οἱ φίλοι τοῦ ἱερέως γράφοντες πρὸς τὸν Κύριλλον ὁμολογοῦν ὅτι εἶχε φιλίαν «μὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς φράγκους,» ***(διὰ τοῦτο ἐπαναστάντες οἱ ρωμηοὶ)*** διὰ δὲ τὴν φιλίαν αὐτὴν ἐπανέστησαν οἱ κάτοικοι κατὰ τοῦ ὀφφικιάλου, δὲν εἶναι ἐναντίον πρὸς τὴν πραγματικότητα τὸ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀντίπαλος μερὶς κατήγγειλε τὸν τιμωρηθέντα ἱερέα ὡς παπιστήν. Ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου συμπεριφορὰ τοῦ Κονταρῆ ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν φανερώνει τὸ βαθὺ ὀρθόδοξον φρόνημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἐπιβεβαιώνει ὅσα ἔγραψα εἰς τὰς σελίδας 69 καὶ 70 τοῦ παρόντος συγγράμματος.

Τὰ ἔγγραφα Γ δ 1-6—ἐκτὸς τοῦ 3—εἶναι ἀντίγραφα σιγιλλίων πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν ἢ ἀρχιερατικῶν ἀναφερομένων εἰς διάφορα μοναστήρια σταυροπηγιακά. Ἀντεγράφησαν ἢ ἀπὸ τὰ πρωτότυπα — ὡς εἶναι τὰ δ 1, δ 5 καὶ δ 6—ἢ ἀπὸ τὸν ἐπίσημον πατριαρχικὸν κώδικα Α΄. Ἀφ᾽ οὗ τόσαι ἐσχάτως καταβάλλονται φροντίδες καὶ κόποι πρὸς δημοσίευσιν (ὁ κ. Δ. Ζακυθηνὸς εἰς τὰ «Ἑλληνικὰ») διαφόρων πρωτοτύπων μοναστηριακῶν ἐγγράφων ἀποκειμένων ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ Παρισίων, [30]) πρὸς τί νὰ μὴ πραγματοποιηθῇ καὶ ἡ δημοσίευσις παρομοίας φύσεως ἐγγράφων τῶν ὁποίων τὰ ἀντίγραφα εἶναι καταχωρημένα εἰς ἐπισήμους κώδικας τοῦ Πατριαρχείου.

Τὰ ἔγγραφα Γ δ 1 καὶ Γ δ 6 ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σπ.

---

[30]) Περὶ τῆς συλλογῆς ταύτης τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων ἔγραψαν οἱ Σπ. Λάμπρος (Ν. Ἑλληνομνήμων, τόμ. Γ΄ σελ. 398), Π. Ζερλέντης (Βυζαντίς, τόμ. Β΄ σελ. 438—448), Σ. Κουγέας (Ν. Ἑλληνομνήμων, τόμ. Ζ΄ σελ. 344—347 καὶ Η΄ σελ. 237—238). Ὁ Π. Ζερλέντης ἔγραψε περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ ἐν τῷ Νέῳ Ποιμένι (ἔτοὸς Α΄ σελ. 240—241) καὶ εἰς τὰς ἱστορικὰς ἐρεύνας του περὶ τὰς Ἐκκλησίας τῶν Νήσων κλπ. σ. 101—123. Ὡραύτως ἔγραψε καὶ ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Δ. Ζακυθηνὸς ὁ καὶ ἐκδίδων τὰ ἔγγραφα ταῦτα. («Ἑλληνικὰ» τόμ. Β΄ σελ. 128—129). Ὁ Σέργιος Μακραῖος, μετὰ πικρίας πάντοτε ἐκφραζόμενος περὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε΄, διὰ τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα σημειώνει τὰ ἑξῆς· «τὰ πρεσβυγενῆ καὶ ἀρχαῖα καὶ ὕστερον αὐτοῖς προσκυρωθέντα πατρ. σιγίλλια ἀποσκυβαλίσας σιγίλλια νέα ἐκδούς» (Κ. Σάθα, Μ Βιβλιοθήκης Γ΄ σελ. 393.). Ἡ συλλογὴ ἐγένετο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ γραφόμενα τοῦ Μακραίου, καὶ ὅπως γνωματεύει καὶ ὁ κ. Κουγέας, εἰς τὰ Πατριαρχεῖα. Ἐκεῖ δὲ ἐσημειώθησαν ὑπὸ τῶν πατριαρχικῶν νοταρίων—καὶ οὐχὶ ἐν τοῖς μοναστηρίοις ὡς ἔγραψεν ὁ μακαρίτης Σπ. Λάμπρος—αἱ λέξεις «ἐσημειώθη» ἢ «ἐθεωρήθη» ἢ καὶ αἱ δύο. Περὶ τῶν ὀπισθογραφήσεων τούτων τῶν γενομένων ὑπὸ τῶν πατριαρχικῶν νοταρίων θὰ γράψω ὀλίγα εἰς τὸ κεφάλαιον τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δικαστηρίων τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου καὶ πρὸς τὰς δικαστικὰς πράξεις.

Λάμπρου (Ν. Ἑλληνομνήμων Δ′ 196—198 καὶ 198—200) ἀντιγράψαντος αὐτὰ ἀπὸ τὰ πρωτότυπα τὰ ἀποκείμενα ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλιοθήκῃ Παρισίων (1281 supplément grec ἀριθ. 2 καὶ 3). Πρὸ τοῦ Σπ. Λάμπρου περὶ τῶν δύο τούτων σιγιλλίων ὡς καὶ περὶ τοῦ πρώτου [31]), περὶ τοῦ ὁποίου λόγος γίνεται ἐν ὑποσημειώσει, ἔγραψεν ὁ Γάλλος Henri Omont καὶ τὸ μὲν τοῦ Νείλου ἐδημοσίευσεν ὁλόκληρον, τῶν δὲ ἄλλων δύο μόνον ἀποσπάσματα. Τὰ δύο ταῦτα εἶναι λίαν δυσανάγνωστα, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐδημοσιεύθησαν κολοβωμένα. Ἐπιμείνας περισσότερον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν τὰ ἀντέγραψα πληρέστερον καὶ ἀκριβέστερον· δι᾽ αὐτὸ καὶ ἔκρινα καλὸν νὰ τὰ δημοσιεύσω. Ὁ προμνησθεὶς H. Omont ἐδημοσίευσε τὸ σιγίλλιον τοῦ Νείλου καὶ τὰ ἀποσπάσματα τῶν δύο ἄλλων εἰς τὸ «Bulletin de la Société des antiquaires de France» 1898. Τῆς δημοσιεύσεως ταύτης (εἰς σελ. 3—5 καταχωρεῖται τὸ τοῦ Νείλου σιγίλλιον) οὐδεμίαν μνείαν κάμνει ὁ μακαρίτης Λάμπρος.

Ὡς πρὸς τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἀρχιερέων τῶν ὑπογραφόντων τὰ δύο σιγίλλια—ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ π/χου Μητροφάνους Γ, τῷ 1580, τὸ δὲ ἕτερον ὑπὸ τοῦ Ἰωαννικίου Β′ τῷ 1651, ἀμφότερα δὲ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐν τοῖς Μετεώροις μονὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ— προσεπάθησα νὰ συμπληρώσω καὶ διορθώσω αὐτὰς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Le Quien [32]) καὶ τῶν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ σωζομένων ἐγγράφων. Μία ἀντιπαραβολὴ τῶν ἐνταῦθα δημοσιευομένων δύο σιγιλλίων πρὸς τὸ κείμενον αὐτῶν τὸ δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ Σπ. Λάμπρου θὰ πείσῃ τὸν ἀναγνώστην, τὸν ἔχοντα καιρὸν νὰ μελετήσῃ τὰ δύο κείμενα, περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν.

Τὸ ἔγγραφον Γ δ 2 εἶναι ἀντίγραφον σιγιλλίου ἐκδοθέντος ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Νεοφύτου Β′ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1612. Ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βουλκάνου τὴν Ἐπανωκαστρίτισσαν, ἡ ὁποία ἀναγράφεται ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι Α′, [33]) ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον, ἀλλ᾽ εἰς ἕνα ναόν, μετόχιον τῆς εἰρημένης μονῆς. (Περὶ τῶν

---

[31]) Τὸ 1ον εἶναι τὸ τοῦ π/χου Νείλου (1383) τὸ ὁποῖον ὡσαύτως ἐξέδωκεν ὁ Σπ. Λάμπρος εἰς τὸν Ν. Ἑλληνομνήμονα τόμ. ΣΤ′ σελ. 174—178.

[32]) Διὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπὶ Μητροφάνους καὶ Ἰωαννικίου ἐκδοθέντων σιγιλλίων βλέπε Le Quien «Oriens Christianus» τόμ. Α′ 598, 960—961, 1177, 1206, 1228 (turcogræcia 287, 507) καὶ ἀλλαχοῦ· τόμ. Β′ σ. 789. Ὁ κ. Omont μόνον εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἐπὶ Ἰωαννικίου ἐκδοθέντος σιγιλλίου παραθέτει πολλὰς ὑπογραφάς. (Ἡρακλείας Μεθόδιος, Κυζίκου Ἄνθιμος, Νικομηδείας Κύριλλος, Νικαίας Πορφύριος, Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος, Φιλιπουπόλεως Γαβριήλ, Κασσανδρείας Θεοφάνης, Καφᾶ καὶ Φούλλων Κύριλλος, Διδυμοτείχου Ἰάκωβος, Ἀγαθοπόλεως Φιλόθεος). Τὰς δυσαναγνώστους περικοπὰς ἀπέφυγε νὰ δημοσιεύσῃ ὁ κ. Omont ἐπιστήσας τὴν προσοχήν του εἰς ἑλληνικὰ χειρόγραφα τῆς παρισινῆς βιβλιοθήκης ἔχοντα ἀξίαν ἀσυγκρίτως μεγαλυτέραν.

[33]) Βλέπε σελ. 81 τοῦ παρόντος ἔργου.

σωθέντων σιγιλλίων τῆς μονῆς ταύτης βλέπε «Νέον Ποιμένα» Α΄ σελ. 255). Εἰς τὸ σιγίλλιον αὐτὸ ὑπογράφουν σὺν ἄλλοις ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ὁ Λούκαρις καὶ ὁ μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης Γερμανός. Καὶ εἰς ἄλλα ἔγγραφα συνυπογράφει (κώδ. πατρ. Α΄ σελ. 32, 33 ἔτη 1609, 1610) ὁ ἄλλου κλίματος ἀρχιερεὺς οὗτος. Καὶ αὐτὸ εἶναι μία ἀκόμη ἀπόδειξις ὅτι οὐδὲν σύστημα διοικήσεως εἶχεν ὁριστικῶς καθορισθῇ καὶ κωδικοποιηθῇ. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου πληροφορούμεθα πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Λούκαρις κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1612 εὑρίσκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει· ὡσαύτως καὶ κατ᾽ Ἀπρίλιον τοῦ ἰδίου ἔτους διέτριβεν ἐν τῇ τότε πρωτευούσῃ τῶν Σουλτάνων. Τὸ τελευταῖον σὺν ἄλλοις ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ Canillac [34]) πρὸς τὸν καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος ἔργου μνημομευόμενον γενικὸν ἡγούμενον τῶν Ἰησουϊτῶν Aquaviva (σελ 8 σημ. 14). Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ τῶν Ἰησουϊτῶν ἐνδιαφερομένων δυστυχῶς πολὺ διὰ τὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας πράγματα μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ δύο πατριάρχαι Νεόφυτος καὶ Λούκαρις εὑρισκόμενοι πρότερον ἐν διαστάσει φαινομενικῶς συνεφιλιώθησαν.

Τὸ σιγίλλιον συνυπογράφει καὶ ὁ Μ. Λογοθέτης Γεώργιος, σημειούμενος ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Γεδεὼν εἰς τὸν κατάλογον τῶν μεγάλων τούτων ὀφφικιάλων τοῦ Πατριαρχείου. [35])

Τὸ Γ δ 3 ἀναφέρεται εἰς τρία χωρία τῆς ἐπαρχίας Ἀγχιάλου τὰ ὁποῖα διεξεδίκει καὶ ἐνέμετο ὁ ἐπίσκοπος Πρεσλάβας Καλλίνικος παρὰ τὰ διάφορα π/χικὰ σιγίλλια τὰ καθορίζοντα τὰ ὅρια τῶν δύο ἐπαρχιῶν. Ὁ τότε μητροπολίτης Ἀγχιάλου ἦτο ὁ Μητροφάνης διάδοχος τοῦ Χριστοφόρου. Τὸ σιγίλλιον ἐξεδόθη ἐπὶ τῆς π/χείας τοῦ ἀπὸ Ἡρακλείας Νεοφύτου Γ΄.

Τὸ Γ δ 4 εἶναι ἀντίγραφον σιγιλλίου ἀφορῶντος τὸ ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμώμενον καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γάνου καὶ Χώρας εὑρισκόμενον μονύδριον, τοῦ ὁποίου τὴν κατάστασιν ἐγνώριζεν ὁ πατριάρχης Ἰωαννίκιος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐπαρχίᾳ ἀρχιερατείας του. Κατὰ τὰ ἐν τῷ ὑπὸ κρίσιν ἐγγράφῳ διαλαμβανόμενα προορισμὸς τοῦ μονυδρίου ἦτο ὄχι μόνον ἡ ψυχικὴ σωτηρία τῶν ἐν αὐτῷ ἐνασκουμένων καὶ τῶν πέριξ Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ παραμυθία τῶν τε ξένων καὶ τῶν ἐντοπίων.

Περὶ τοῦ Γδ 5 ἀνέφερα ἀνωτέρω. Τὸ ἔγγραφον Γδ 6 εἶναι ἀχρονολόγητον ἀντίγραφον γράμματος τοῦ Ἀρχ.Πεκίου Τιμοθέου ἀναφερόμενον εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Ἰλιανῶν,τοῦ ὁποίου τὸν ἡγούμενον(Νεόφυτον) ἀντικατέστησε διὰ τοῦ Φιλαρέτου. Ἀφήνω τὴν ἀνορθογραφίαν ὡς ἔχει πρὸς ἀπόδειξιν τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου διατελεσάσης, ἀνεξαρ-

---

[34]) Orientalia Christiana, ἔνθ. ἀνωτέρω σελ. 271.

[35]) Μ. Γεδεών, «Χρονικὰ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ» σελ. 192.

τήτου ἀπὸ τοῦ Οἰκ. Π/χείου μέχρι τοῦ 1766. Ὁ ἀναφερόμενος Τιμόθεος ἀναντιρρήτως θὰ ἦτο ἀρχιεπίσκοπος Πεκίου πρὸ τῆς συνθήκης τοῦ Καρλοβιτσίου (1699)· διότι οἱ μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Καρλοβιτσίου ἀρχιεπίσκοποι Πεκίου εἶναι γνωστοί· Ἀρσένιος, Καλλίνικος, Ἀθανάσιος, Μωϋσῆς, Ἰωαννίκιος (1739-1747) Ἀθανάσιος (1750), Γαβριήλ, Κύριλλος (1758). (Lequien, μν. ἔργον τ. Β΄ σ. 322-323 Χρυσάνθου. Συνταγμάτιον σ. 88). Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πεκίου οὖσα ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα (1459-1557) ἡνωμένη μετὰ τῆς Ἀρχ/πῆς Ἀχριδῶν ἀπεσπάσθη ἀπ᾽ ἐκείνης διὰ τοῦ Σέρβου τὴν καταγωγὴν μεγάλου βεζίρου Μεχμὲτ Σόκολι (1557) φρονῶ ὅτι τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον ἐγράφη κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα. Δὲν ἠμπόρεσα νὰ καθορίσω τὸ μέρος ἔνθα ἔκειτο τὸ μοναστήριον τῶν Ἰλιανῶν ἢ Ἡλιανῶν.

Τὸ ἔγγραφον Γ ε 1 εἶναι πρᾶξις πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ διὰ τῆς ὁποίας ἀκυροῦται ἡ μετάθεσις τοῦ Ἱερεμίου ἡ γενομένη ἀπὸ Πολυανῆς εἰς Κίτρον. Δημοσιεύω τὸ μέγιστον μέρος τῆς συνοδικῆς ταύτης πράξεως διὰ τὴν περικοπὴν ἐκείνην κυρίως τὴν ἀφορῶσαν τὴν ἐπιδρομὴν τῶν πειρατῶν καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιβουλάς. Καὶ ταῦτα μαρτυροῦν ὑπὸ ποίας συνθήκας ἔζων τότε οἱ ἄνθρωποι, ποῖα ὑφίσταντο οἱ ἱεράρχαι καὶ λοιποί. Ἡ κατάστασις αὐτὴ διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Πολλοὶ ἀρχιερεῖς παρεπιδημοῦντες ἐν Κων/πόλει ἀπέφευγον τὴν μετάβασίν των εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ὅταν π.δ.χ. τῷ 1773 (σελ. 18 π. ἔργου) διετάχθησαν οἱ ἐνδημοῦντες ἀρχιερεῖς νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας των «ἀπελθόντες εἰς τὴν Πόρταν ἐφανέρωσαν μὲ ἱλάμια τὰ κακὰ ὁποῦ ἔπαθον ὄντας εἰς τὰς ἐπαρχίας των...... «καὶ ὅτι κατὰ τὴν προσταγὴν πηγαίνουν, ἀλλ᾽ ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν θάνατον, ἢ τοὐλάχιστον τὰς φυλακὰς καὶ ζημίας, προκρίνουν νὰ κακοπάθουν ἐδῶ παρὰ ἐκεῖ.» (Ὑψηλάντου μνημ. ἔργον σ. 29). Ὁ Πολυανῆς Ἱερεμίας ὑπογράφει ἔγγραφα ἐπίσημα. Μετὰ ἓν ἔτος ὁ Ἱερεμίας προήχθη εἰς μητροπολίτην Σηλυβρίας. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς του δημοσιεύω ἐν ὑποσημειώσει. *)

(*) Κώδιξ Π/χικὸς (Ο. Π.) Β 2 σελ. 5 (3)

Τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Σηλυβρίας δίχα προστάτου γνησίου ἀπομεινάσης, ὅτε τοῦ αὐτῆς προϊσταμένου κὺρ Θεοφάνους, θανάτῳ φυσικῷ τὸ ζῆν ἀποβαλόντος, συνήλθομεν ἡμεῖς οἱ καθευρεθέντες ἀρχιερεῖς, προστάξει τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάχου κυροῦ Τιμοθέου, ἐν τῷ πανσέπτῳ καὶ θείῳ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος γεωργίου τῷ νέῳ πατριαρχείῳ, καὶ ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς δι᾽ αὐτόν, ἐν αἷς πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν θεοφιλέστατον πρώην ἐπίσκοπον πολυανῆς κὺρ Ἱερεμίαν, δεύτερον δὲ τὸν ὁσιώτατον ἱερομόναχον κὺρ Παχώμιον τὸν ἐν τῷ Γαλατᾷ καὶ τρίτον τὸν ψάλλοντα ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἱερομόναχον κὺρ Λαυρέντιον. Ὅθεν καὶ κατεστρώθησαν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει ,ζρκζ′ μηνὶ Νοεμβρίῳ Ι′ ἰνδ. Β′ (δευτέρας).

ὁ Ἡρακλείας **Τιμόθεος** ὁ Μιτυλήνης **Γρηγόριος** ὁ Προικονήσου **Κλήμης**
ὁ Τραπεζοῦντος **Ἰγνάτιος** ὁ Βοδενῶν **Γρηγόριος** ὁ Σμύρνης **Ξενοφῶν**
ὁ πρώην Χριστιανουπόλεως **Συμεὼν** ὁ Φιλαδελφείας **Γρηγόριος**

Τὸ ἔγγραφον Γ ε 2 εἰλημμένον ἐκ τοῦ κώδικος Κριτίου Α (632-633) εἶναι πρᾶξις τῆς Μ. Ἐκκλησίας διὰ τῆς ὁποίας ἡ μητρόπολις Φιλαδελφείας ἐρημωθεῖσα συνεπείᾳ τῶν καιρικῶν περιστάσεων καὶ μεταβολῶν προσαρτᾶται εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἐφέσου μεθ᾽ ἧς καὶ ἄλλοτε ἦτο ἡνωμένη. Ἡ μητρόπολις Φιλαδελφείας, μετὰ τῆς ὁποίας κατὰ τὸν ιδ′ αἰῶνα συνεχωνεύθη καὶ ἡ πάλαι ποτὲ ἀκμάσασα ἱστορικὴ μητρόπολις Σάρδεων ἠρημώθη, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς Ἐφέσου κατήντησε «σπινθὴρ μητροπόλεως.» Ὡς τοιαύτη ἡ μητρόπολις Φιλαδελφείας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποτελῇ ἰδίαν αὐτάρκη ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν. Τὸ τοιοῦτον συνέβη καὶ ὡς πρὸς ἄλλας μητροπόλεις. Ἐντεῦθεν κατὰ τὸ πλεῖστον προέκυψαν αἱ ἀλλοιώσεις καὶ διαρρυθμίσεις τῶν τακτικῶν ἢ συνταγματίων, ὡς λέγομεν σήμερον, τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν.

Τὸ ἔγγραφον ἐξεδόθη ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας (βλέπε σελίδα 78 παρόντος ἔργου) Παϊσίου τοῦ Α′, ὅστις ἀπὸ Ἐφέσου μετετέθη εἰς Λάρισσαν. Μετὰ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς δευτέρας πατριαρχείας του ἔλαβε προεδρικῶς τὴν μητρόπολιν Κυζίκου, βραδύτερον δὲ τὴν παλαιάν του ἐπαρχίαν, Ἔφεσον. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου ἐξάγεται ὅτι ὁ Παΐσιος ἐξελέγη Ἐφέσου ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Παρθενίου τοῦ Α′. Εἶχε διαδεχθῇ ἐν τῇ μητροπόλει ἐκείνῃ τὸν Ἄνθιμον. Ὁ Παΐσιος ἐπωφελούμενος ἀπὸ τὰς σχέσεις του μὲ τὸν π/χην Παρθένιον καὶ ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ πατριάρχου ἐκείνου (ὁ διάδοχός του ἐν τῇ μητροπόλει Ἐφέσου Ἰγνάτιος ἦτο εὐνοούμενος τοῦ Παρθενίου Β′) κατώρθωσε νὰ προκαλέσῃ ἀπόφασιν τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ προσαρτήσεως τῆς πρώην ἐξαρχίας Φιλαδελφείας εἰς τὴν μητρόπολιν Ἐφέσου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη προσεπεκυρώθη καὶ διὰ πράξεως τοῦ Ἰωαννικίου Β′.

ΕΓΓΡΑΦΑ Γ′

Γ α (Κῶδιξ βαροκιανὸς 216 φυλλ. 61)

Παχώμιος κλπ.

Τῇ ἡμῶν συνοδικῶς προκαθημένῃ μετριότητι, καί τινων συμπαρόντων ἀρχιερέων, μετὰ τοῦ ἡμετέρου παντὸς κλήρου, ἀνηνέχθη περὶ τοῦ παρανόμου νῦν μονεμβασίας τοῦ λεγομένου ἀποστολή, (sic) ὡς τοῖς ἁπανταχοῦ εὑρισκομένοις ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς, τάχα **τοῖς λατίνοις** δῆθεν χαριζόμενος προξενεῖ σκάνδαλα καὶ συγχύσεις, καὶ ἀνυποστόλως ἀφορισμοὺς ἐκδενάζει κατ᾽ αὐτῶν, μὴ γινώσκων ὁ μάταιος, ὅτι αὐτὸς ταῖς ἀποφάσεσι καὶ ἀραῖς

τῶν κανόνων ὑπόκειται ὡς παρανόμως καὶ ἔξω κανόνων ἀναξίως προβάς, εἰς ὃ νῦν λέγεται εἶναι. Καίτοι γε καὶ πρώην τὰ κατ᾽ αὐτὸν συνοδικῶς **ἐνταῦθα** τρακταΐσαντες, τὴν κατ᾽ αὐτοῦ ἀπόφασιν, διὰ μόνης ζώσης φωνῆς ἐξενεγκόντες, ἠρκέσθημεν. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ οὐ παύεται πάντα κινῶν λίθον κατὰ τῶν **ἑκασταχοῦ** ὀρθοδόξων, καὶ οὐδόλως βούλεται κατὰ τὸν Ἰούδαν ἐκεῖνον **ὅπου τυγχάνει συνιέναι** καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν, οὕτω συνοδικῶς καὶ ἐγγράφως ἐνδικώτατα, ὡς συγχυτὴν καὶ σκανδαλοποιὸν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, ἔχει αὐτὸν ἀφωρισμένον ἀπὸ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου καὶ ἀσυγχύτου τριάδος, τοῦ ἑνὸς τῇ οὐσίᾳ τῷ ἀριθμῷ παντοκράτορος καὶ ὑποστάτου τῶν ὅλων θεοῦ, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. **Ὡς καὶ πάλιν** ἀναξίως καὶ **παρὰ κανόνας** προβάντα εἰς τὸν τῆς Μονεμβασίας ἀρχιερατικὸν θρόνον, **ἔχειν** καθῃρημένον καὶ γεγυμνωμένον πάσης ἱερωσύνης καὶ ἀρχιερατικῆς ἀξίας τὸ σύνολον. Οὕτως ἐν ἁγίῳ ἀποφαινόμεθα πνεύματι. Πάντας δὲ τοὺς ἀπανταχοῦ εὑρισκομένους ὀρθοδόξους χριστιανούς, ἔχομεν εὐλογημένους καὶ συγκεχωρημένους, ἐν ἁγίῳ πνεύματι, μάλιστα δὲ ὅσους ὁ κατάρατος ἐκεῖνος ἀφώρισε, ἡ μετριότης ἡμῶν τῇ παντοδυνάμῳ ἐξουσίᾳ τοῦ θείου καὶ ζωαρχικοῦ καὶ παντοκρατορικοῦ πνεύματος, ἔχει εὐλογημένους καὶ συγκεχωρημένους καὶ λελυμένους καὶ ἐλευθέρους ἀπὸ **παντοιονδήποτε** δεσμοῦ τε καὶ ἐνοχῆς. Οὕτω **καὶ περὶ τούτου** ἐν ἁγίῳ ἀποφαινόμεθα πνεύματι οὗ αἰτία πρακτικὴ ἀμέσως ἡ προσκυνητὴ τοῦ πατρὸς ὑπάρχει ὑπόστασις. Ὅθεν τοῖς ἀπανταχοῦ δηλοποιοῦμεν χριστιανοῖς τὰ **κατ᾽ αὐτὸν** ἵνα μή τις αὐτῷ προσέλθῃ ὡς ἴχνος ἔχοντι ἱερωσύνης, μή τε μὴν συγχέοιτο ὅλως τῷ ἐκχεομένῳ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀφορισμῷ ὧν ἕνεκα καὶ ἡ παροῦσα ἔγγραφος ἀπόφασις ἐν ἐγκύκλου ἐπιστολῆς ἀπολέλυται εἴδει.

μηνὶ Ἰουνίῳ Ἰνδ. ιβ΄.

Γ β 1 (κῶδιξ Lincoln φυλλ. 126α)

Ἱερεμίας ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος κλπ....

Τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης μετὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ μακαριωτάτου πάπα καὶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Αἰγύπτου, Πενταπόλεως, Λιβύης καὶ Αἰθιοπίας καὶ κριτοῦ τῆς οἰκουμένης ἔχοντος καὶ τὰς γνώμας καὶ τῶν λοιπῶν δύο πατριαρχῶν τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων συμπαρόντων καὶ τῶν καθευρεθέντων ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων καὶ θεοφιλεστάτων ἀρχιεπισκόπων ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν καὶ θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ΙΒ΄ τινὰ τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ ἐζητήθη **ἐν πρώτοις** εἰς σύστασιν ἄγοντα τῆς ἐκκλησίας χριστοῦ. α΄) Τὸ γίνεσθαι κατ᾽ ἔτος σύνοδον πάντων σχεδὸν τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων μετὰ τὴν σεβασμίαν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Πάσχα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς **καὐτῇ**

τῷ στ΄ συνόδῳ τῇ ἐν τῷ Τρούλλῳ ἐν κεφαλαίῳ η΄ ἐμφαίνεται, καὶ ἐν διαφόροις ἄλλαις συνόδοις οἰκουμενικαῖς καὶ τοπικαῖς· τοῦτο γὰρ οὐ μόνον εὔλογον καὶ κανονικόν, ἀλλὰ καὶ τῶν τῇ ἑκάστου ἐπαρχίᾳ συμπιπτόντων διορθώσεως καὶ ὁμονοίας πρόξενον, τοὺς δὲ μὴ πειθομένους ἄνευ ἀνάγκης εὐλόγου ἀποδεικνυμένης, **κινδυνεύειν** περὶ τὸν βαθμὸν τὸν ἴδιον. Ὅταν δὲ **εἰ. . . . .** **κατὰ ἀνάγκην κωλύουσαν μὴ ἐπιδημοῦντα τῇ συνόδῳ** εὐποροῦντα μὲν ἐπισκόπων ἕνα τούτων πέμπειν ὀφείλει ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ, **εἰ δὲ μὴ ἕνα τῶν τῆς** ἐπαρχίας κληρικῶν ἀπολογησόμενον ἐν πᾶσι. β΄) Καθαίρεσιν ἢ ἀθώωσιν μητροπολίτου μὴ προβαίνειν ὅλως, εἰ μὴ μόνον ἐν τῷ εἰρημένῳ καιρῷ τῆς τῶν ἀρχιερέων συνοδικῆς συνελεύσεως· ἵνα μηδὲν πράττηται τῶν ὑπόπτων καὶ προξενούντων τὰ σκάνδαλα. γ΄) Ἀργίαν ὅλως μητροπολίτου μὴ γίνεσθαι ἄνευ συνοδικῆς διαγνώσεως τῶν **γειτονευόντων** τῇ πόλει ταύτῃ ἀρχιερέων ὑπογραφόντων ἐν τῷ τῆς ἀργίας γράμματι, τῶν ὑπὸ **μητροπόλεις** ἐπισκόπων μόνῃ ὑποκεῖσθαι ὀφειλόντων τῇ ἀργίᾳ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου καὶ παρ᾽ αὐτοῦ προσδοκᾶν τὴν συγχώρησιν. **Ὀφείλουσι γίνεσθαι** κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον τήν τε συγχώρησιν καὶ ἀργίαν τῶν ἐπισκόπων εἰ μή που ἀξιώσει τοῦ μητροπολίτου διὰ κακίας ἐπίτασιν ἢ δυναστείαν ἀρχοντικὴν πρός τινος τῶν χαιρεκάκων ἐπισκόπων τολμωμένην, καὶ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην **παιδειαν ἐκφέρειν** προσήκουσαν κατ᾽αὐτῶν. δ΄) Τοῦ κατὰ καιροὺς π/χου **πρὸς Κύριον** τυχὸν ἐκδημιοῦντος, ἢ καὶ διὰ παραιτήσεως ἀναχωροῦντος ἤ τινι βίᾳ καὶ βασιλέως ὀργῇ, μὴ παρὰ τῶν **λαχόντων** ὡς ἄλλοτε πατριάρχην προβαίνειν τε καὶ καθίστασθαι, ψήφῳ μόνῃ τῶν πέριξ ων. . . . **καὶ τῶν** τοῦ ιβ΄ ἀριθμοῦ, ἐφ᾽ ᾧ τινὲς ἔξω τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου ἀνοήτως στηριζόμενοι ἐγένοντο αἴτιοι τοῦ ἀπολέσθαι τὴν ἐκκλησίαν καὶ πᾶσαν τάξιν ἀνατραπῆναι· μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ ἡ τοῦ μπατέστου προχείρισις, ἀλλὰ πάντας μετακαλουμένους, εὐθὺς παραγίνεσθαι ὧδε καὶ **κανονικὸν** πατριάρχην προχειρίζεσθαι, ἐν πᾶσιν ἕκαστον τὸ συμφέρον τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἰδίου συμφέροντος προτιμῶντα, ἢ ἀκολούθως τῇ προτέρᾳ ἀταξίᾳ παρὰ ταῦτα τολμώντων τινῶν καὶ πρὸς ἄρχοντος πάλιν προβαλλομένων τήν τε πρόβλησιν ταύτην καὶ ψῆφον καὶ χειροτονίαν τοῦ Πατριάρχου ἄκυρον καὶ ὡς μὴ γεγονυῖαν εἶναι· καὶ τοὺς ταύτης ἐργάτας ἀρχιερεῖς συνάμα τοῖς συναινέσαι καὶ ὑπουργῆσαι τῷ ἀνοσιουργήματι τούτῳ τολμήσουσιν ἱερωμένοις καὶ λαϊκοῖς, σὺν τῇ τελείᾳ καθαιρέσει καὶ τῷ ἀλύτῳ ἀφορισμῷ, καὶ τῷ ἀναθέματι τῷ αἰωνίῳ ἐνόχους γίνεσθαι διὰ τὴν ἐπίτασιν τοῦ κακοῦ. ε΄) Σταυροπήγια πατριαρχικὰ μὴ προβαίνειν (127) εἰ μή που κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ νενομισμένην συνήθειαν· αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἐπὶ **σταυροπηγίου πατριαρχικοῦ τελουμένη** καὶ **πεμπομένη ἔγγραφος τάξις** εἰς ἀνέγερσιν θείων ναῶν ἐκ θεμελίων ἀνοικοδομουμένων, ἔνθα οὐκ ἦν τὸ πάλαι ναός, ἢ ὢν τὸ πρότερον τῇ πολυετίᾳ σαθρωθεὶς καὶ ἀνενέργητος διαμείνας, ἢ καταπεσὼν καὶ ἀπολέσας τὸ πάλαι σχῆμα, **ἀμεληθεὶς**

κε ***παρεωράθη*** τῇ ἀπορίᾳ τοῦ κτήτορος καὶ ἀφροντισίᾳ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, ᾠκοδομήθη πατριαρχικὸν σταυροπήγιον αἰτήσει τῶν φιλοχρίστων τινός, ταῦτα γάρ εἰσι τὰ ***ἀληθῆ*** σταυροπήγια τὰ πατριαρχικά, ἐν οἷς ὁ μὲν οἰκουμενικὸς πατριάρχης τὴν ἀναφορὰν ἕξει τοῦ μνημοσύνου, ὁ δὲ κατὰ τόπον ἀρχιερεὺς κατά ; δίκαιον τρόπον τὴν ἐπιμέλειαν καὶ διοίκησιν καὶ φροντίδα καὶ κρίσιν ἀπαραιτήτως ὡς ***ἐπαρχιώτης*** ἱερουργῶν μόνος ἐν αὐτοῖς, ***δηλαδὴ*** μὴ καταφρονούμενος παρὰ τῶν ἐν τοῖς σταυροπηγίοις ὄντων, θελόντων ἴσως ἱσταμένου τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ προσκαλεῖσθαι ἀπὸ ἐπαρχίας ἑτέρας, λειτουργήσοντα καὶ ἐπισκεψόμενον τὸ ἐκεῖ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, ὅπερ ***εἰς τὰ παρ' ἐνορίαν ἐγκλήματα ἄντικρυς ἀφορᾷ.*** Ὅσα παρὰ δὲ τὸν τοιοῦτον τρόπον, ὃν εἴπομεν, ***ἐγένετο*** ἢ γενήσεται πατριαρχικὰ σταυροπήγια, ἀκριβῶς ἐξεταζόμενα καὶ ἐλεγχόμενα ὑποστρέφειν καὶ πάλιν ὡς πρότερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ κατὰ τόπον καὶ μηδὲ εἶναι μηδὲ λέγεσθαι σταυροπήγια πατριαρχικά, κἂν ὁ μεταξὺ πεντηκονταετὴς παρελθὼν ***ἤδη*** χρόνος, καὶ γράμματα σιγιλλιώδη προέβησαν πατριαρχικά. στ') Τὰ πατριαρχικὰ καὶ κρισιμόγραφα γράμματα μὴ μονοπροσώπως καὶ ἁπλῶς δέδοσθαι ἀλλὰ τὴν περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς κρίσιν τῷ ***κατὰ καιρὸν πατριάρχῃ*** ἀνατίθεσθαι ὡς δυναμένῳ παρόντων τῶν μερῶν ἀμφοτέρων καλῶς καὶ ἐσκεμμένως κρῖναι καὶ ἐρευνῆσαι, εἶθ' οὕτω ἀνενεγκεῖν τὸ ἀληθὲς, ὥστε σημειωθῆναι ἐν τῷ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κώδικι καὶ τὸ πέρας λαβεῖν εἰς ἀποτροπὴν τῶν διαφορῶν καὶ σκανδάλων. ζ') Τὰς ψήφους τῶν μελλόντων εἰς τὸ θεῖον ὄντως τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα προβιβασθῆναι κατὰ σκοπὸν θεῖον, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ προτιμᾶσθαι τὸν πονηρὸν τοῦ χρηστοῦ, καὶ τὸν οὐκ ἄξιον τοῦ ἀξίου, κακῶς καὶ παραλόγως γίνεσθαι, ὥσπερ ἄρα καὶ τὰς μεταθέσεις, αἵτινες κατὰ τοὺς κανόνας τοὺς θείους καὶ μάλιστα τῷ ΙΔ' κανόνι τῶν Ἀποστόλων ὀφείλουσι γίγνεσθαι. η') Τὰ ἀπὸ τῆς εἰς Ρόδον ὑπερορίας τοῦ πατριάρχου κυρίου Ἱερεμίου μέχρι τῆς ἀπὸ Μοσχοβίας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανόδου αὐτοῦ, καὶ ἔτι τὰ ἀπὸ Βλαχίας συμβάντα ***προὔσπρακτα***, διορθωθήσονται θεοῦ θέλοντος. θ') Τοὺς ὑφ' ἑαυτοὺς ἔχοντας ἐπισκόπους μητροπολίτας ***ἅπαξ τοῦ ἔτους ποιεῖσθαι σύνοδον τοπικὴν καὶ εἰ δεήσει γενέσθαι καθαίρεσιν ἢ ἀθώωσιν*** ἐπισκόπου μετὰ ἑτέρων πλησιοχώρων ἀρχιερέων, ***ἀναπληρούντων τὸν ιβ' ἀριθμὸν τὰ τοῖς κανόσιν ἀρέσκοντα ἐλευθέρως ποιεῖν.*** ι') Τοὺς ἱερέας θεοῦ τῇ ἀρετῇ σταθμεῖσθαι καὶ προτιμᾶσθαι οὐ μὲν τῷ λεγομένῳ κτητορικῷ δικαιώματι οὗ ἀντεχόμενοι οἱ πολλοὶ καὶ γράμμασι μέχρι τοῦ νῦν στηριζόμενοι κακῶς ἐζήτουν καὶ παραλόγως. ια') ***Τοὺς ἱερομονάχους*** ὡς καὶ ἄλλοτε συνοδικῶς ἀπεφάνθημεν, μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ ἐνοριῶν κοσμικῶν, τοῦτο γὰρ ὡς ἐφάνη διὰ πολλῶν, πολλὰ τὰ ἄτοπα προεξένησε, μὴ πειθομένους δὲ ἀναχωρῆσαι καὶ ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἰδίαν ***μονήν,*** καθῃρημένους ***ἔχειν*** αὐτοὺς καὶ γεγυ-

μινωμένους τῆς ἱερωσύνης παντάπασι. ιβ') Μηδένα τῶν ἀρχιερέων, ἐκτὸς **τοῦ τεταγμένου τῆς συνόδου καιροῦ** ἀνέρχεσθαι εἰς τὴν Κωνσταντίνου εἴτε ἀπρόσκλητον (τὸ κείμενον ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου εἶναι εἰλημμένον ἐκ χειρογράφου τῆς Τραπεζοῦντος) εἴτε παρόντων ἡμῶν, εἴτε ἀπόντων, εἰ μή που ἀνάγκη κατεπείγει· ἣν ὀφείλει παρούσης μὲν τῆς ἡμῶν μετριότητος αὐτῷ ἀναφέρειν, ἀπούσης δὲ τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτῆς δηλοποιεῖν· ὃν δὴ ἐπίτροπον καθιστᾶν ὀφείλει μετὰ συνοδικῆς σκέψεως ἡνίκα μόνον μακρὰν ἀποδημεῖν βουληθῇ.

Τούτων οὕτω τεθέντων συνοδικῶς κοινῇ γνώμῃ καὶ διαθέσει ὡς ἀναγκαίων τε καὶ κοινωφελῶν, ἀποφαινόμεθα γράφοντες ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ὅστις ἐξ ἡμῶν ἢ καὶ τῶν ὧδε μὴ παρὼν εἰς ἀνατροπὴν ἑνὸς τούτων χωρήσας καὶ ἀθετητὴς καὶ παραβάτης ἀναφανῇ πάντων τούτων ὧν ἐβεβαίωσε καὶ ἔστερξε τέχνῃ τινὶ ἢ ἑτέρᾳ προφάσει, ἔστω καθυποβεβλημένος ταῖς ἀραῖς τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων καὶ ὡς ὑπόδικος καθαιρέσει· ἐπὶ γὰρ τούτῳ ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν ἔγγραφον καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει ,ζρα' μηνὶ Μαΐῳ ἰνδ. στ' ἀπὸ δὲ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ,αφϟγ'.

Ἱερεμίας ἐλέῳ....

Μελέτιος ἐλέῳ....

ὁ Ἐφέσου ***Σωφρόνιος***
ὁ Θεσσαλονίκης *Γαβριὴλ*
ὁ Τορνόβου ***Διονύσιος***
ὁ Ἡρακλείας ***Διονύσιος***
ὁ Νικαίας *Μητροφάνης*
ὁ Κυζίκου *Δαμασκηνὸς*
ὁ Δράμας ***Ἀθανάσιος***
ὁ Γάνου καὶ Χώρας ***Διονύσιος***
ὁ Μηθύμνης ***Χριστοφόρος***
ὁ Προικονήσου ***Κλήμης***
ὁ Χίου ***Συμεὼν***
ὁ Ἄνδρου ***Γαβριὴλ***
ὁ Μηδείας ***Γερμανὸς***
ὁ Δημητριάδος *Θεόφιλος*
ὁ Ἀδρ/πόλεως ***Καλλίνικος***
ὁ Ἰωαννίνων ***Ματθαῖος***
ὁ Τραπεζοῦντος *Θεοφάνης*
ὁ Π. Πατρῶν ***Γαβριὴλ***
ὁ Μεσημβρίας ***Χριστοφόρος***
ὁ Βερροίας ***Ἀρσένιος***
ὁ Προύσης ***Νεόφυτος***
ὁ Καρύστου (ἐλλείπει)
ὁ Σερρῶν *Θεόφιλος*
ὁ Βελᾶς *Μανασσῆς*
ὁ Ζιχνῶν *Σεραφεὶμ*
ὁ Χριστιανουπόλεως ***Συμεὼν***
ὁ Χαλκηδόνος ***Τιμόθεος***
ὁ Μαΐνης *Ἰωακεὶμ*
ὁ Νικομηδείας ***Γερμανός***;
ὁ Δομενίκου καὶ Ἐλασσῶνος ***Γαλακτίων***
ὁ πρώην Μελενίκου ***Ἀναστάσιος***
ὁ Λαοδικείας καὶ Κολωνίας ***Γαβριὴλ***
ὁ Ξάνθης καὶ Περιστερίου ***Φιλόθεος***
ὁ Ἀθηνῶν *Θεοφάνης*
ὁ Μονεμβασίας ***Λαυρέντιος***
ὁ Εὐρίπου ***Νεόφυτος***
ὁ Λαρίσσης ***Διονύσιος***
ὁ Θηβῶν ***Λαυρέντιος***
ὁ Μιτυλήνης ***Παΐσιος***
ὁ Λήμνου *Μητροφάνης*
ὁ Νευροκόπου ***Διονύσιος.***

Γβ 2 (C. Lincoln φύλλ. 123α)

Ματθαῖος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης

Ἐπειδὴ τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης, συμπαρόντων καὶ τῶν ἐπὶ συστάσει τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας συνεληλυθότων ἱερωτάτων καὶ λογιωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων καὶ θεοφιλεστάτων ἀρχιεπισκόπων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ συλλειτουργῶν ἐξ ὧν οἱ πλείους πρὸ χρόνου ἤδη ἑνὸς συνελθόντες κατὰ τὸν Ἰούλιον τῆς ιβ′ ἰνδικτιῶνος, συνοδικῷ συνήνεσαν γράμματι πέρυσι συνελθόντες τότε κοινῇ γνώμῃ καὶ διασκέψει θεοφιλεῖ ἀπεφάνθησαν καὶ διωρίσθη. Ἵνα ὁσάκις ἂν εὑρεθῶσι μητροπολῖται ἢ ἀρχιεπίσκοποι ἢ ἐπίσκοποι μετὰ κληρικῶν καὶ ἀρχόντων καὶ ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν καὶ ἑτέρων τινῶν τῶν ἀπὸ τοῦ πλήθους παρασυναγωγὰς καὶ φατρίας ποιοῦντες κατά γε τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ αὐτοῦ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Ματθαίου καλῶς διάγοντος καὶ νομίμως πολιτευομένου καὶ μελετῶντος τὰ εἰς προκοπὴν αὐτῆς ὡς μαρτυροῦσι τὰ πράγματα, ὑπάρχουσιν ὑπὸ παιδείαν ὁλοτελῆ. Τούτου χάριν καὶ πάλιν διὰ τοῦ παρόντος ἀποφαινόμεθα, ἵνα μενόντων ἡμῶν, καθὼς τὸ δίκαιον ἀπαιτεῖ, εἰς τὴν ὑποταγὴν τούτου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐάν τις τῶν τε παρόντων καὶ τῶν ἀπόντων ἀρχιερέων τολμήσῃ ἀναχωρῆσαι ταύτης τῆς καλῆς καὶ εἰρηνικῆς συμφωνίας καὶ θελήσῃ ἐπιβατικῶς καὶ τυραννικῶς ἁφαρπάσαι τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ προξενῆσαι σκάνδαλον ἐξ οὗ πρὶν συνέβησαν ἕως τὴν σήμερον τῇ τε ἐκκλησίᾳ τῇ μεγάλῃ καὶ τῷ παναγιωτάτῳ τούτῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, ὑπάρχῃ ὁ τοιοῦτος ὁποῖος ἂν εἴη· καθῃρημένος καὶ γεγυμνωμένος πάσης ἀρχιερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως καὶ τῷ ἀναθέματι ὑπόδικος καὶ ἡ μερὶς αὐτοῦ μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα, ὡς ἐκείνῳ ὁμότροπος, καὶ ἀφωρισμένος ὑπὸ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος αἰωνίως καὶ τυμπανιαῖος· καὶ ὅστις ὁμοίως ἑπόμενος τῷ τοιούτῳ σκανδαλοποιῷ καὶ ἀσυνειδήτῳ ἀνθρώπῳ συντρέχει παρέχων ἀργύρια, ὁποίου ἂν εἴη καταλόγου, ἀρχιερεὺς δηλαδή, ἢ κληρικὸς ἢ ἄρχων ἢ ἱερομόναχος καὶ ἢ καὶ ἐκ τοῦ πλήθους, ὑπὸ τὸ αὐτὸ βάρος ἔστω τοῦ ἀλύτου αἰωνίου ἀφορισμοῦ τοῦ ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος. Ἔτι ἐκρίθη κανονικὸν μηδεὶς τῶν ἁπανταχοῦ ἀρχιερέων, χωρὶς ἐρωτήσεως καὶ ἀδείας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀφίκηται εἰς τὴν Κωνσταντίνου χρονίζων ἐν αὐτῇ ἵνα μή τι ἐκ τῶν ῥηθέντων ἀποπειραθῇ καὶ συμβῇ. Ἔτι ἐπειδὴ κοινὸν πέρας ὑπάρχει τοῦ βίου ὁ θάνατος, ἐὰν συμβῇ, ὃ μὴ γένοιτο, τελευτῆσαι τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, μὴ προβαίνειν τινὰς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, πρὸ τοῦ συνελθεῖν ἅπαντας τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχιερεῖς κατὰ

τοὺς κανόνας, ἢ διὰ τὸ ἀδύνατον κἂν τοὺς ἀναπληροῦντας τὸν κανονικὸν ἀριθμόν· καὶ ἐὰν ἄλλως γένηται, ἄκυρος ἔστω ἡ προβίβασις αὕτη καὶ ἡ χειροτονία· καὶ οἱ συνεργήσοντες καὶ ἀποδεξά(ο)μενοι τοῦτον ταῖς εἰρημέναις ἀραῖς ὑποκείσθωσαν καὶ λόγον δότωσαν τῷ θεῷ· ταῦτα δὲ λέγομεν οὐ μόνον περὶ ἡμῶν αὐτῶν τῶν ἐνταῦθα εὑρισκομένων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἁπανταχοῦ ἐξ ὧν ὅστις ἐρχόμενος εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἐθελήσῃ πρὶν τὰς ψήφους χωρὶς τῆς γνώμης τῶν ῥηθέντων κανονικῶν· καὶ ζητήσῃ τὰ κακῶς καὶ παρὰ κανόνας γινόμενα ἐπιτρέπειν· ἢ συνάξῃ κληρικοὺς καὶ ἄρχοντας ζητῶν καὶ ἀναγκάζων αὐτοὺς ποιῆσαι βουλὰς ἰδίας καὶ συνάγει χρήματα ἐξ ὧν ἁπανταχοῦ οἱ προλαβόντες τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ ἐκ θεμελίων ἀνέτρεψαν, καὶ προεξένησαν τὰ βαθύτατα χρέη ὁ τοιοῦτος ὁποίου ἂν εἴη καταλόγου, ἀρχιερεὺς μὲν ὤν, ὡς παρασυνάγων, καθῃρημένος καὶ γεγυμνωμένος ἔστω τῆς ἀρχιερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως, κληρικὸς δὲ τῶν ἐντὸς τοῦ βήματος καὶ τῶν ἐκτὸς καὶ αὐτὸς ἔστω καθῃρημένος τῆς τε ἱερωσύνης καὶ τοῦ ὀφφικίου αὐτοῦ, ἱερομόναχοι καὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι καὶ ἀναγνῶσται καὶ ψάλται καὶ μοναχοί, καὶ ἄρχοντες, καὶ ἁπαξάπας χριστιανὸς ὁ ἄδηλον...... ζητήσουσιν ἕκαστος ἴδιον πατριάρχην ὥστε ἐκπληροῦσθαι τὰ παράλογα θελήματα αὐτοῦ καὶ ὅστις ἀπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ ἀπὸ τῶν ἑτέρων χειροτεχνῶν καὶ καπήλων προσερχόμενος τῇ συνόδῳ καὶ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ οὐκ ἔρχονται ἐρωτήσοντες εἰ ἆρα εὔλογόν ἐστι τὸ ζήτημα αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπαραιτήτως δι' ἐξωτερικῆς δυναστείας βιάσουσι καὶ ζητήσουσι (ἡ ἄλλη σελὶς (φύλλον) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ σκληροῦ καλύμματος ἔσωθεν) παράλογά τινα καὶ ἄθεσμα ὥστε ἐκβαλεῖν καὶ εἰσάξαι μητροπολίτας ἀπὸ τῶν θρόνων αὐτῶν καὶ ἱερεῖς ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, καὶ κληρικοὺς ἀπὸ τῶν ὀφφικίων αὐτῶν καὶ ἀνατρέψαι πᾶσαν εὔλογον κτίσιν, καὶ ἐπει(η)ρεάξαι τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, οἱ τοιοῦτοι σὺν τῇ τελείᾳ καθαιρέσει καὶ ἀφωρισμένοι παρὰ θεοῦ παντοκράτορος ἔστωσαν καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι αἰωνίως καὶ τῷ ἀναθέματι ὑπόδικοι καὶ ἡ μερὶς αὐτῶν μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα καὶ ἀλλότριοι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ οἱ οἶκοι αὐτῶν ἠρημωμένοι καὶ μὴ ἴδοιεν προκοπὴν ἐν πᾶσι πράγμασιν αὐτῶν καὶ πέτραι καὶ σίδηρος λυθήσονται αὐτοὶ δὲ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν λύσιν μὴ ἔχωσιν εἰς τοὺς αἰῶνας, μή τε συγχώρησιν ἐχέτωσαν καὶ παρ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὸν ἀφορισμὸν καὶ τὴν κατάραν καὶ παρὰ τῶν ,τιη' θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν συνόδων οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν· ἀμήν. Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν συνοδικὸς τόμος καὶ ἐσημειώθη ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ κώδικι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὑπογραφεὶς παρ' ἡμῶν κατὰ τὸ ,ζρη' ἔτος μηνὶ Ἰουνίῳ θ' ἡμέρᾳ β' ἰνδ. ιγ'.

ὁ πατριάχης Κωνσταντινουπόλεως Ματθαῖος ἔχει καὶ αὐτὸς ὑπογραμμένον διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ ἁγίας χειρὸς αὐτοῦ, ὁ Ἐφέσου Σωφρό-

νιος, ὁ Ἡρακλείας Διονύσιος, ὁ Νικομηδείας Γερμανός, ὁ Νικαίας Μητροφάνης, ὁ Χαλκηδόνος Τιμόθεος, ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἄνθιμος, ὁ Λαοδικείας Ἰωάσαφ, ὁ Προύσης Ἱερεμίας, ὁ Μεσημβρίας Χριστοφόρος καὶ καθεξῆς οἱ εὑρεθέντες πάντες ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοί.

ΓΒ 3 Κῶδιξ Φωτίου-Κυπρίου Α΄ σελ 403.

Τόμος συνοδικός.

Παΐσιος ἐλέῳ Θεοῦ....

Καὶ παῖδες ἰατρῶν ἰαματικὴν θεραπείαν προσενεγκεῖν εἰώθασιν ἐπὶ τοῖς μέλεσι τῶν σωμάτων ὅσα τὴν ἴασιν παρέχονται, καὶ προσδοκίαν τῆς περὶ τὴν ἐλπίδα σωτηρίας, ἄλλως γὰρ ἂν καυτῆρες ἐπάγονται, καὶ μάχαιραι τὸ σεσηπὸς ἀποκόπτοντες τοῦ ἀρτίου καὶ ὑγιοῦς, ὡς μὴ νέμοιτο ἡ κακία τῆς νόσου τὴν σωτηρίαν τοῦ σώματος. Παραπλήσιον δὲ ἡμῖν δοκεῖ καὶ τοὺς νόμους, καὶ κανόνας τὰ αὐτά πως πράττειν, καὶ διεξέρχεσθαι καὶ τοῖς μὲν ἀγαπῶσιν αὐτὴν εἰρήνην ἄγειν πολλήν, καὶ πάσης τιμωρίας αὐτοὺς ἀπαλλάτειν, τοὐναντίον δὲ καταδίκας ἐπάγειν τοῖς ἀπειθοῦσι τε καὶ λειποτακτοῦσι. Πρὸς τὶ δὲ τό γε νῦν καὶ ὁ παρὼν τόμος συνοδικὸς ἐκτίθεται ὅτι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐν τοσούτῳ πελάγει τῶν δεινῶν κλυδωνιζομένης καὶ μικροῦ δεῖν (εἰ μὴ χεὶρ Κυρίου Σαβαὼθ κατέλιπεν ἡμᾶς) βαπτιζομένης, καὶ πνευματικῆς χάριτος δεομένης, ἔδει μὲν συντρέξασθαι πάντας καὶ ὁμοφρόνως παρίστασθαι, ἵνα μὴ καταιγὶς ὕδατος σκανδάλου καταποντίσαιτο ἡμᾶς, καὶ λάκκος ταλαιπωρίας, καὶ πηλὸς ἰλύος δεχθεὶς ὡς τοὐναντία φρονοῦντας καὶ μὴ συμπνέοντας τῇ ἀδελφότητι· ἀλλ' οὖν τινες ἀπαυθαδιασάμενοι, καὶ πᾶσαν θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην εἰρήνην ἀποσείσαντες διεσχίσθησαν μέν, οὐ κατενύγησαν δέ, καὶ προφάσει τῆς σωματικῆς ἀνάγκης ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων ἐνδημοῦντες τὸ τῆς δολιότητος προσωπεῖον περιφέρονται, καὶ τὴν ἡμετέραν ἑνότητα ὑποκρινόμενοι τῇ σχέσει τῶν τῆς ἐκκλησίας ὑπεναντίων ἑαυτοὺς καθυποβάλλουσι, καὶ τοῦ δικαίου ζυγοῦ καὶ θείας τρυτάνης περὶ τὴν πρόνοιαν ἀποσφάλλονται. Περιερχόμενοι γὰρ ἔνθεν κἀκεῖθεν παρὰ γνώμην τῆς συνόδου διατελέσαι σπουδάζουσιν ὅσον ἂν εἴη τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἐφικτόν, λαθραίως δὲ καὶ ἐν παραβύστῳ φαίνεται, ὁμιλεῖν πῇ μὲν τῷ πατριαρχεύσαντι Ἰωαννικίῳ, πῇ δὲ καὶ Πατελαρίῳ τῷ καὶ Ἀθανασίῳ, τυχὸν δὲ τούτοιν ἔσχατον καὶ Κυρίλλῳ τῷ σπανῷ τῷ παρανόμως καὶ παρὰ κανόνας καὶ παρὰ γνώμην τε καὶ θέλησιν τῆς συνόδου (404) φαντασθέντι ἐπιχειρῆσαι ληστρικῶς καὶ ἐπιβῆναι τοῦ θρόνου τοῦ οἰκουμενικοῦ καὶ ζημίας ἐπενεγκεῖν ἀφορήτους ὅλως ἑαυτὸν μὴ εἰδότι. Ταῦτ' ἄρα περὶ οὐδενὸς ἄλλου τολμῶσιν ὡς οἶμαι διαπράττεσθαι ἀναίδην οἱ ἄφρονες, ἀλλ' ἢ διὰ ζημίαν μὲν τῆς ἐκκλησίας παγκόσμιον, ἡμῖν δὲ λύπην καὶ ταραχὴν ἀπαραμύθητον, καὶ ὡς εἰπεῖν κοινῶς διάστασίν τε καὶ διχόνοιαν καὶ κοινὸν κώλυμα καὶ ἐμπόδιον τῶν

συμφερόντων ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ βοηθημάτων ὡς μὴ δύνασθαί τινα ἐπικουρεῖν καὶ συνεισενεγκεῖν αὐτῇ τι τὸ σύνολον. Τούτων οὖν πάντων ἕνεκα ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων. . . ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν μηδεὶς τολμήσῃ, ἐπεισιέναι ἐν τῷ καταλύματι ἐν ᾧ εἰσιν ὅ τε κὺρ Ἰωαννίκιος καὶ ὁ κὺρ Ἀθανάσιος καὶ ἐντυχεῖν αὐτοῖς ἄνευ τῆς ἡμετέρας εἰδήσεώς τε καὶ βουλῆς καὶ οὔτε ἐγγράφως ἢ ἀγράφως. 1652.

ΓΒ 4 (Κῶδιξ Φωτίου-Κυπρίου Α΄ σελ. 534—535)

Τόμος συνοδικός.

Ἐχρῆν ὄντως τὸ φαῦλον εὐθέως κατὰ τὸν εἰπόντα κωλύεσθαι, ἢ μετὰ βραχὺ καταλύεσθαι· πολλάκις γὰρ καὶ τὸ βραχύτατον δεινὸν παρορώμενον μέγαν ἐπέτεκε κίνδυνον, ὁποῖον ἤδη παρομαρτῆσάν ἐστιν ἰδεῖν, ὡς μὴ ὤφειλε, ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Οὐκ οἶδα γὰρ ὅπως πρὸ χρόνων μετρουμένων τινῶν, καὶ οὐ πάνυ συχνῶν εἴτε πειθανάγκῃ τινὶ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, εἴτε ἀμελείᾳ, καὶ ἀπρονοησίᾳ τοῦ μέλλοντος κακοῦ συσχεσθέντες οἱ πρὸ ἡμῶν τοῦ καιροῦ ἀρχιερεῖς ἔφθασαν εὐχερῶς καθυποκύψαι τοῖς ἅπαξ λῃσταρχίᾳ χρησαμένοις καὶ δυναστείᾳ πρὸς ἐπίβασιν τοῦ ἐφ᾿ ἡμᾶς πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου τούτου τῆς Κ.Π. κἀκείνους οὐ μόνον ὡς πατριάρχας τοὺς λῃστάρχας παρὰ κανόνας ἀποδεχθῆναι τέως, ἀλλὰ καὶ δι᾿ ἐγγύης αὐτῶν εἰς ἀγωγὴν ἐκείνους χρησίμους συντελέσαι, καὶ συστήσασθαι τοὺς ἀσυστάτους δι᾿ ἧς αἰτίας μέγα τι συνετελέσθη δεινὸν καὶ πάθος ἀνήκεστον καὶ βαρυσυμφορώτατος κοινὴ συμφορά· πολλῶν γὰρ ἕως ἄρτι τοιούτων θεοστυγῶν ἀνδραρίων ὡς σκευῶν πονηρῶν κατηρτισμένων πρὸς ἀπώλειαν, εἰς ἔφεσιν ἀναξίαν γεγονότων τῆς πατριαρχικῆς ἀξίας οἴστρῳ σατανικῷ καὶ διαβολικῇ δημαγωγίᾳ κἀντεῦθεν προσαναπτερωθέντων αὐτῷ τούτῳ τ ῷ θάρρει, καὶ τῇ πεποιθήσει τῆς τῶν ἀρχιερέων ἑκουσιοακουσίου ἀποδοχῆς καὶ ἐγγύης, δραξαμένων τε θράσει τυραννικῷ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ θυσάντων δεινῶς καὶ ἀπολεσάντων δίκην λῃστῶν ἐρραδιουργήθη τὰ πάνδεινα. Συνεχῶς γὰρ οἱ ἄθεοι συχνοί τινες προσορμήσαντες ἐκ διαβόλου παρασκευῆς καὶ ὥσπερ κύμασιν ἐπεγείραντες κύματα κατεβύθισαν ἄρδην τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ καὶ εἰς ἐσχάτους ὀλεθρίους πυθμένας κατήγαγον αὐτὴν ταῖς ἐπιβατικαῖς ταύταις καὶ λῃστρικαῖς αὐτῶν ἐπεισφρήσεσιν, ἐν οἷς κλυδωνιζομένη τὴν σήμερον ἐπικινδυνεύει τὰ λοίσθια. Ὅθεν οἱ ἐνδημοῦντες ἤδη ἐν Κ.Π. συναδελφοὶ ἀρχιερεῖς τὸν ἀκρότατον κίνδυνον τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν αὐτῶν κατοπτεύοντες σκέψει κοινῇ διὰ τῆς θείας χειραγωγίας ἀναχαιτίσαι διέγνωμεν τὰς ἀκαθέκτους τῶν ἀλαστόρων ὁρμὰς τῇ ἀφαιρέσει τῆς πληθυνούσης ταύτας αἰτίας· τοῦ γὰρ αἰτίου ἀναιρουμένου ἀεὶ συναφαιρεῖσθαι πάντως καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ πάντα πέφυκεν, ἥτις ἐστὶ αὐτὴ ἐκείνη ἡ περιποίησις καὶ ἐγγύη πρὸς τοὺς τοιούτους ὡς διείληπται, ὧν ἡ συναναστροφὴ

δεινὴ καταστροφὴ τῆς ἐκκλησίας ἐστὶ καὶ ἀπώλεια, οἷς ὁ θεὸς ἔκδικον ἐποίσοι τὴν ἀγανάκτησιν· καὶ τῇ κοινῇ γνώμῃ καὶ ὁμοφώνῳ συναινέσει γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα διὰ τῆς παρούσης συνοδικῆς τομογραφίας ἵνα καὶ ἐπωφελῶς τὸν πατριαρχικὸν διϊθύναντος ἤδη θρόνον τοῦ παναγ. καὶ λογιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκ. πατριάρχου κ. κ. Διονυσίου, ἐὰν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς Αὐτοῦ παναγιότητος ἢ καὶ κατὰ καιροὺς ἄλλους ἐξαναστάς, καὶ ὁρμῇ τυρανικῇ τις χρησάμενος εἴτε τῶν προπατριαρχευσάντων δηλονότι (535) ἢ καὶ ἄλλος τῶν μήπω πατριαρχικὴν εἰληχότων κλῆσιν ἐπιβατικῶς καὶ ληστρικῶς χωρὶς ἐκλογῆς συνοδικῆς καὶ προσκλήσεως ἐπεισφρήσει εἰς τὸν π/χικὸν θρόνον καὶ συνταράξει τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, καὶ ὑποτάξαι πειραθήσεται τὰ κατ᾽ αὐτὴν ἑαυτῷ χειρὶ βιαίᾳ καὶ τρόποις δυναστείας πατριαρχεῦσαι κακούργως, ἁπαξάπαντες οἱ ἀρχιερεῖς ἀπὸ πρώτου ἕως ἐσχάτου κατὰ πάντα λόγον καὶ τρόπον γνώμαις ὅλαις αὐτὸν ἀποστρέφεσθαι καὶ ἀποφεύγειν καὶ ἀντίστασθαι παντὶ σθένει τῇ δυναστικῇ αὐτοῦ ἐπιβάσει καὶ ἀποσοβεῖν καὶ ἀποσκορακίζειν τὸν τοιοῦτον καὶ μηδόλως συγκοινωνεῖν αὐτῷ καὶ συμφωνεῖν καὶ συνέπεσθαι τοῖς ἐπιβατικοῖς αὐτοῦ καὶ παρανόμοις ἐπιχειρήμασι. Πρὸ πάντων δὲ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐγγύην ἀποφεύγειν μέχρι τῶν ἐσχάτων κινδύνων, καὶ κατ᾽ οὐδένα τρόπον τὸ σύνολον πειθαρχεῖν γενέσθαι ἡμᾶς ὑπὲρ ἐκείνου ἐγγυητάς, τοῦ δανείζεσθαι χρήματα δηλαδὴ καὶ διανέμειν ταῖς χρείαις καὶ κακουργίαις τῆς πατριαρχείας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κακιαρχίας αὐτοῦ. Τοῦτο γάρ ἐστιν τῶν συμφορῶν τὸ κεφάλαιον, καὶ τῆς πανωλεθρίας ἀρχὴ, καὶ περὶ τούτου δεῖ δήπουθεν τὸν ἀκρότατον ὑποδυθῆναι πάντα ἀγῶνα, τοῦ καταλυθῆναί φημι τὴν τοιαύτην αἰτίαν τῶν ἐπιβατικῶν ἐγχειρήσεων. Ὃς δ᾽ ἂν τῶν ἀρχιερέων ὅπως ποτε παρεωρακὼς τὰ συμπεφωνημένα ταῦτα τῆς κοινῆς ὁμονοίας ἀποσκιρτήσῃ καὶ ἀναδραμὼν πρὸς τὸν τοιοῦτον ἐπιβάτην σύμμοιρος κατασταθῇ καὶ συμμέτοχος ἐκείνῳ καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῷ ἀναφανῇ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ συγκοινωνήσῃ τῷ παρανόμῳ καὶ τολμήσῃ τὴν ἀπηγορευμένην ἐγγύην ἑαυτῷ ἐπιγράψασθαι λειποτακτῶν ὁ τοιοῦτος συναποδιώκηται καὶ συνεξοστρακίζηται τῷ ἀντάρτῃ ἐκείνῳ κατὰ κράτος καὶ ἐκπίπτῃ τῆς ἀρχιερατικῆς συγκληρίας καὶ ἀφαιρῆται τῆς ἀρχιερωσύνης ἀπαραιτήτως καὶ ἀποστερῆται τῆς ἰδίας ἐπαρχίας ἀμετακλήτως καὶ ὑπεύθυνος γένηται τῶν ἀξίων ποινῶν καὶ ἐκδικήσεων καὶ εἰς ὁποῖον καὶ ὁπόσον χρέος ἐγένετο ἐγγυητὴς μένῃ αὐτὸς ἐκεῖνος ἔνοχος μόνος, ἡ δὲ ἐκκλησία καὶ ἡ κοινότης ἡμῶν κατ᾽ οὐδένα τρόπον ἀποδέχηται τὸ χρέος ἐκεῖνο, μήτε ἀπολογῆται αὐτό, πᾶσαν δὲ ἀποκλείειν ἀπολογίας ἀφορμὴν καὶ τελείως εἶναι τὸν τοιοῦτον ἡμῖν ἀνένδεκτον. Ταῦτα πάντα συνομολογοῦμεν κοινῶς παρά τε θεῷ καὶ ἀνθρώποις καὶ συνυπισχνούμεθα τούτοις ἐμμένειν ἀμετακινήτως μέχρι παντὸς ἐν βάρει ἀλύτου ἀφορισμοῦ καὶ αἰωνίου τοῦ ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος ἐπὶ κοινῇ ὠφελείᾳ καὶ συστάσει τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ

Μ. Ἐκκλησίας. Ὅθεν καὶ εἰς ἔνδειξιν συνεξετέθη καὶ ὁ παρὼν τόμος καταστρωθεὶς ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τοῦ π/χικοῦ τούτου θρόνου καὶ κατεσφραγίσθη ταῖς ἡμετέραις ὑπογραφαῖς.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ͵αχογ΄ ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ ἰνδ. ια΄.

Γβ 5 (Κῶδιξ Φωτίου-Κυπρίου Α΄ σελ. 268—279)

268 Ἀνάγκη εἶναι, καθὼς τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον λέγει, νὰ ἔλθουν τὰ σκάνδαλα εἰς τὸν κόσμον· ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ ἀνάγκη αὐτή; ἢ δηλονότι ἡ πονηρὰ καὶ ἄχαμνὴ κατάστασις τῶν ἀνθρώπων· ὅταν γὰρ περισσεύσῃ ἡ κακία εἰς τοὺς ἀνθρώπους, κακῆς οὔσης τῆς τῶν ἀνθρώπων καταστάσεως ἐξ ἀνάγκης τότε ἀκόλουθον εἶναι καὶ σκάνδαλα νὰ προέρχωνται, καὶ φθοροποιὰ κακουργήματα, καὶ τῇ συνεργείᾳ τοῦ πονηροῦ μισοκάλου ἐχθροῦ—(ἕπεται μακρὸς λόγος περὶ τῆς ἀγάπης)—(272) ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ κατὰ τοὺς νῦν καιροὺς τῆς δυστυχίας καὶ δουλικῆς καταστάσεως, κρίμασιν, οἷς οἶδε Κύριος, ἐπιγενομένης ἡμῖν, ὁποῦ ἔπρεπε μάλιστα, νὰ συμπροθυμοῦμεν ὅλοι κοινῶς καὶ νὰ συμπολιτευώμεθα χριστιανικῶς καὶ θεαρέστως μετ᾽ εὐταξίας, πρὸς σύστασιν ἡμετέραν καὶ συντήρησιν, καὶ νὰ συνυπερμαχοῦμεν ὁλοψύχως διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν καὶ ἐπωφελῆ κατάστασιν τῆς τε καθ᾽ ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων καὶ τῶν ἁπανταχοῦ ἐπαρχιῶν καὶ ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖοι θρόνοι, ἐπαρχίαι τε καὶ ἐκκλησίαι, πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ λοιπὸν ἱερατικὸν σύστημα, εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον τῆς κοινῆς δυστυχίας, μετὰ Θεὸν ἀλλοθέν ποθεν δὲν ἔχουσι τὴν κυβέρνησίν τους, εἰ μὴ μόνον ἀπὸ τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν φιλευσεβῶν χριστιανῶν καὶ διὰ τῆς καλῆς αὐτῶν (273) συνδρομῆς καὶ βοηθείας σώζονται σὺν Θεῷ καὶ διατηροῦνται οἱ αὐτοὶ πατριαρχικοὶ θρόνοι, ἐπαρχίαι τε καὶ ἐκκλησίαι, καὶ δοξάζεται ὁ θεὸς καὶ ἡ χριστιανωσύνη· καὶ διὰ τοῦτο, ὡς προείπομεν, μετὰ πάσης προθυμίας, πρέπει ὅλοι κοινῶς νὰ συμπράττωμεν καὶ νὰ συμπονοῦμεν καὶ νὰ συνεργοῦμεν μὲ μίαν σύμπνοιαν καὶ ὁμόνοιαν εἰς τὰ καλὰ καὶ θεάρεστα ἔργα ἁπαξάπαντες, ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, ἄρχοντές τε καὶ ἀρχόμενοι· μικροί τε καὶ μεγάλοι. ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν κόσμον ἡ κακία δὲν λείπει, πολλοὶ δέ τινες, εἴτε ἐξ ἐπηρείας τοῦ μισοκάλου ἐχθροῦ ὑποσκελιζόμενοι εἴτε ὑπὸ ἰδίας κακοτροπίας καὶ κακοβουλίας ἐκτραχηλιζόμενοι ὡς ἀνευλαβεῖς καὶ χαιρέκακοι, οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ ἱερατικοῦ τάγματος, διὰ πρόσκαιρον τυχὸν αἰσχροκέρδειαν καὶ κοσμικὴν φαντασίαν καὶ ματαιότητα, ἢ καὶ ἐμπαθῆ φιλοπροσωπίαν, γίνονται ἐπίβουλοι καὶ ἐπιβλαβεῖς καὶ ἐπιζήμιοι τῆς χριστιανικῆς ὁμηγύρεως, καὶ κατατρύχουσι τήν τε ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν, καὶ τοὺς λοιποὺς πατριαρχικοὺς θρόνους, ἐπαρχίας τε καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ κατὰ τρόπον ἀλλότριον σπεύδουσιν οἱ ἀνάξιοι, καὶ μηδενὸς λόγου ἄξιοι ἁρπάσαι δυσεβῶς καὶ παρα-

νενοημένως καὶ παρανόμως, καὶ ἔξω πάσης ὀρθῆς διακρίσεως, πατριαρχικὴν προστασίαν, ἢ ἐξαρχίαν ἀρχιερέως, ἀνευθύνου τε καὶ ἀνεγκλήτου, ὅπου γε (274) ἡ κραταιὰ βασιλεία καὶ οἱ ἐκλαμπρότατοι καὶ περιφανέστατοι καὶ πολυχρονημένοι ἐξουσιασταὶ καὶ αὐθένται ἡμῶν καὶ μεγιστάνες τῆς αὐτῆς κραταιᾶς βασιλείας δείχνουσιν εὐσπλαγχνίαν εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους των δικαιοπραγοῦντες· αὐτοὶ δὲ οἱ ἀνευλαβεῖς καὶ χαιρέκακοι ἐπινοοῦσι τρόπους ἀπατηλοὺς μεθ' ὑπουλότητος καὶ ψευδοῦς ὑποκρίσεως καὶ προβάλλουσι δικαιολογίας δῆθέν τινας ψευδεῖς καὶ ἀνυποστάτους, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ψευδολογιῶν πείθουσι καὶ μεταβάλλουσι πολλάκις τὴν γνώμην τῶν ἐξουσιαστῶν καὶ τοὺς κάμνουν ἐπικλινεῖς εἰς τὰ παρ' αὐτῶν προβαλλόμενα κἀντεῦθεν, ἂν καὶ δὲν ἐπιτύχουν τὸν κακόν τους σκοπόν, ἐπακολουθεῖ ὅμως βλάβη μεγάλη καὶ ζημία πολυέξοδος εἴς τε τὴν καθ' ἡμᾶς ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς πατριαρχικοὺς θρόνους καὶ τὰς ἁπανταχοῦ ἐπαρχίας, πατριάρχας τε καὶ ἀρχιερεῖς, ἀτιμία τε καὶ κατηγορία εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν καὶ ἱερατικὴν ἀξίαν παρὰ τῶν μὴ εἰδότων καὶ μὴ γινωσκόντων τὴν κακοτροπίαν καὶ κακοβουλίαν καὶ κακεντρέχειαν τῶν τοιούτων σκανδαλοποιῶν, καὶ διὰ τοῦτο κατακρινόντων ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ τοὺς ἀναιτίους καὶ μηδαμῶς πταίοντας· διὰ νὰ παύσῃ λοιπὸν καὶ ἀποκρουσθῇ ἐκ μέσου ἡ κακεντρέχεια τῶν τοιούτων κακοβούλων καὶ νὰ μὴν ἐπακολουθήσῃ ἡ εἰρημένη ἀπευκταία συμφορά, (275) τούτου χάριν κατὰ τὴν κοινὴν εὐλογοφανῆ συγκατάθεσιν καὶ ἐπίκρισιν συνελθόντες ἐν τούτῳ ἁπαξάπαντες οἱ ἐν Κων/πόλει ἐνδημοῦντες πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς συμπαρόντων καὶ τῶν κληρικῶν ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν καὶ ἀρχόντων τῆς πολιτείας καὶ προκρίτων τῶν χριστιανικῶν ρουφετίων καὶ πραγματευτῶν γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα γνώμῃ κοινῇ συνοδικῇ ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὑπάρχῃ σύμπνοια.... καὶ ὁμόνοια καὶ τὸ κοινὸν ὄνειδος καὶ ἡ καταφρόνησις.... καὶ ἐκρίθη ἁρμόδιον καὶ ἐγνωμοδοτήθη τοῦ παναγίου πνεύματος, νὰ συγκροτηθῇ σύνοδος ὑπερτελὴς ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, ἱερωτάτων μητροπολιτῶν τιμιωτάτων κληρικῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς πολιτείας, χρησίμων προεστώτων τῶν ρουφετίων καὶ πραγματευτῶν τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος

μήτε πατριάρχην ἄλλῳ πατριάρχῃ ἤ τινι τῶν ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν ἀρχόντων τε τῆς πολιτείας καὶ λοιπῶν χριστιανῶν· μήτε ἀρχιερέα ἢ κληρικὸν ἢ ἄρχοντα τῆς πολιτείας, ἢ ἕτερόν τινα τῆς κοσμικῆς τῶν λαϊκῶν τάξεως ποιῆσαι ἐπιβουλὴν καὶ καταδρομὴν κατά τινος τῶν πατριαρχῶν ἢ τῶν (276) κληρικῶν καὶ ἀρχόντων καὶ λοιπῶν χριστιανῶν, ἢ καὶ κατ' ἀλλήλων, ἀλλὰ φυλάττηται παρὰ πᾶσιν ἁπαξαπλῶς ἡ κατὰ θεὸν ἀδελφικὴ ἀγάπη καὶ εἰρήνη καὶ ὁμόνοια καὶ ὁμοφροσύνη καὶ ὁ χριστιανικὸς σύνδεσμος, εἰς δόξαν θεοῦ καὶ κυβέρνησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ παντὸς τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος. Τούτων οὖν οὕτω γνωμοδοτηθέντων καὶ

ἀποφανθέντων συνοδικῶς, ὑποσχόμεθα ἁπαξάπαντες οἱ συνελθόντες ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑπερτελεῖ συνόδῳ φυλάξαι, θεοῦ συνεργοῦντος, ἐν βάρει ἱεροῦ ὅρκου καὶ ἐπιτιμίων φρικτῶν, τὴν ἣν ὑπεσχέθημεν σύμπνοιαν, ἀδελφικήν τε πρὸς ἀλλήλους ἐν Χριστῷ ὁμόνοιαν, εἰρήνην τε καὶ ἀταραξίαν καὶ τὸν κοινὸν τοῦτον ψυχωφελῆ σύνδεσμον τῆς ὁμονοίας, πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ συνδρομὴν καὶ βοήθειαν τὴν ὑπὲρ ἀλλήλων, ἐν ᾧ καὶ ὁ ὑπεράγαθος καὶ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς θεὸς χαίρει καὶ ἀναπαύεται, καταργεῖται καὶ διαρρήγνυται ὁ ἐπίβουλος τοῦ ἀθρωπίνου γένους παμπόνηρος καὶ μισόκαλος διάβολος (ἕπονται καὶ φρικταὶ ἀραὶ) . ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῆ ἀσφάλειαν πάντων τῶν ἐν τῷ παρόντι γεγραμμένων ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν συνοδικὸς τόμος, καταστρωθεὶς καὶ ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ͵αωιη΄.

Γβ 6 (Φωτίου-Κυπρίου Β΄ σελ. 57)

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ κοινοῦ καὶ συμφωνητικοῦ γράμματος γίνεται δῆλον, ὅτι ἐπειδὴ ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς κρίμασιν οἷς μόνος οἶδε Θεὸς νὰ ἐσυνέβησαν καὶ νὰ ἐπῆλθον πολλὰ καὶ δεινὰ καὶ ἀθρόα καὶ ἀλλεπάλληλα δυστυχήματα τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς οὐδέποτε ἄλλοτε, καὶ νὰ εὑρισκώμεθα κοινῶς ἅπαντες ὑπὸ βάρη καὶ χρέη καὶ ἀπαιτήσεις ὑπερμέτρους καὶ ἔξω τῆς ἡμετέρας δυνάμεως, τόσον διὰ τὰ προϋπάρχοντα χρέη τοῦ κοινοῦ, τοσαύτης ὄντα πολυαρίθμου ποσότητος ὁποῦ μόλις καὶ μετὰ πολλῶν κόπων καὶ δυσχερείας μεγάλης δυνάμεθα κυβερνᾶσθαι, τόσον διὰ τὰ προσεχῶς γεγονότα καὶ ἐπιφορτισθέντα ἰδίως τῇ ἡμῶν μετριότητι διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου - τοῦ Ἐγρὶ-καπού, πρόσθες καὶ τρίτον τὴν ἐπισυμβᾶσαν χαλεπωτάτην ζημίαν ἐκ τῆς ***προσεχῶς*** γενομένης φθοροποιοῦ καὶ ***ὀλεθρίου πυρκαϊᾶς***, ἡ ὁποία οὐ μόνον τοσοῦτον πλῆθος εὐσεβῶν χριστιανῶν παντελῶς ἐξηφάνισε καὶ εἰς ἐσχάτην δυστυχίαν κατήνεγκεν, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας τὰ μέγιστα ἐζημίωσε διὰ τῆς ἀποτεφρώσεως τῶν τοσούτων ἁγίων ἐκκλησιῶν καὶ τῆς στερήσεως τῶν ἐτησίων εἰσοδημάτων αὐτῶν· καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἰδόντες καὶ ἐπιγνωκότες ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς ὡς τὸ τοῦ λόγου εὑρισκομένους καὶ ἐσχάτως κινδυνεύοντας καὶ εἰς παντελῆ ἀκυβερνησίαν καὶ ἀδιόρθωτον κατάστασιν φθάσαντας τόσον διὰ τὸ κορυφωθὲν καὶ ἐπαυξηθὲν ταῖς προσθήκαις ἄμετρον χρέος, καὶ διὰ τὰς καθ' ἡμέραν δεινὰς καὶ συνεχεῖς καὶ ἀπροόπτους ἀπαιτήσεις καὶ ζημίας τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν ἐλάττωσιν καὶ ὀλιγόστευσιν καὶ στέρησιν τῶν εἰσοδημάτων τῶν τε κυρίων καὶ τῶν τυχηρῶν καὶ ἐμπιπτόντων· καὶ ὅτι ἀνάγκαι μὲν πανταχοῦ πόρος δὲ οὐδαμοῦ φαινόμενος ἢ ἐλπιζόμενος, ἐξαπορηθέντες καὶ εἰς ἀμηχανίαν

ἐλθόντες, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ καίρια πάσχοντες δεῖν ἔγνωμεν κοινῇ βουλῇ καὶ γνώμῃ μὴ ἄλλως δυνηθῆναι οἰκονομῆσαι τὰ καθ' ἡμᾶς, εἰ μὴ συμπνοίᾳ καὶ ὁμονοίᾳ καὶ ὁμοψυχίᾳ ἀδελφικῇ καὶ ἑνώσει ἀδιαρρήκτῳ συνδεθέντας καὶ συναρμοσθέντας ἀλλήλοις καὶ οἱῳδήτινι συνασπισμῷ ἡμᾶς αὐτοὺς περιφράξαντας καὶ ἀποτειχίσαντας, ἀδελφὸς γὰρ ὑπ' ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρὰ κατὰ τὸ εἰρημένον, καὶ δὴ συνελθόντες εἰς ἕν ὁμοθυμαδὸν καὶ τὴν ἐξ ὕψους ἐπικαλεσάμενοι θείαν βοήθειαν καὶ τὴν ἄμαχον καὶ κραταιὰν χεῖρα τοῦ φιλαγάθου θεοῦ εἰς ἀντίληψιν ἡμετέραν προβαλόμενοι τῇ ἐπικλήσει τοῦ παναγίου πνεύματος πρῶτον μὲν ἡ μετριότης ἡμῶν ὑπόσχεται ἐπὶ θεῷ μάρτυρι καὶ ἐν βάρει ἀλύτων ἐπιτιμίων νὰ ὑπερασπίζεται καὶ νὰ ὑπεραγωνίζεται καὶ νὰ ἀπαντᾷ μὲ τὸν κίνδυνον καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς της διὰ τὴν σύστασιν καὶ ὠφέλειαν καὶ βοήθειαν τοῦ κοινοῦ εἰς πᾶσαν αὐτοῦ χρείαν καὶ ἀνάγκην καὶ εἰς ἀποφυγὴν πάσης ἐπερχομένης ἀπαντήσεως καὶ ζημίας, μάλιστα δὲ πάντων ἀγωνισθῆναι εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀπαιτουμένου μουκαρερίου, διὰ τὸ ὁποῖον κατὰ χρέος ἀπαραίτητον ὑπόσχεται νὰ προστρέξῃ καὶ νὰ προσπέσῃ μετὰ θερμῶν δεήσεων εἰς τὰ σπλάγχνα τῶν ἐξουσιαστῶν καὶ αὐθεντῶν ἡμῶν καὶ νὰ φανερώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν πολλὴν καὶ μεγάλην ἀδυναμίαν μας καὶ τὴν παντελῆ ἀκυβερνησίαν μας καὶ νὰ πασχήσῃ (sic) μὲ κάθε λογῆς τρόπον νὰ ἀπαντηθῇ καὶ νὰ συκωθῇ (sic) ἡ ἀπαίτησις τοῦ μουκαρερίου· ἔτι δὲ καὶ τῶν συναδελφῶν αὐτῆς ἀρχιερέων παρόντων τε καὶ ἀπόντων, καὶ διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ, καὶ τὴν σύστασιν τῶν ἀδελφῶν, εἰ δεήσει καὶ προκινδυνεῦσαί με καὶ φέρειν καὶ δέχεσθαι εὐγνωμόνως καὶ ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, καὶ φυλακὴν καὶ φυγὴν ὑπερόριον καὶ πᾶσαν ἄλλην ζημίαν καὶ κακοπάθειαν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας ἀγωνιζόμενον, καὶ μηδόλως μικροψυχεῖν, μήτε τοὺς κινδύνους ἀναδύεσθαι, μήτε χωρὶς τῆς βουλῆς καὶ γνώμης τῶν συναδελφῶν ἀρχιερέων πράττειν τι τὸ σύνολον· δεύτερον δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν τῷ παρόντι ὑπογεγραμμένοι συναδελφοὶ ὑποσχόμεθα ἐπὶ θεῷ μάρτυρι καὶ ἐν βάρει ἀλύτων ἐπιτιμίων μιᾷ βουλῇ καὶ ψυχῇ καὶ ὁμοφώνῳ γνώμῃ συνηνῶσθαι καὶ συμπεφυκέναι στερρῶς καὶ ἰσχυρῶς καὶ ἀδιασπάστως πρός τε ἀλλήλους καὶ μετὰ τῆς αὐτοῦ παναγιότητος ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πίστιν φυλάττειν καθαρὰν καὶ εἰλικρινῆ καὶ πάντῃ ἀνεπιβούλευτον, καὶ μήτε διχονοεῖν ποτὲ μήτε διαφέρεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἴ ποτέ τι τυχὸν συμβαίνει τῇ αὐτοῦ παναγιότητι διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἔνστασιν καὶ τὸν ἀγῶνα βλάβη τις καὶ ζημία καὶ ἔκπτωσις ἀπὸ τοῦ θρόνου ὁμολογοῦμεν καὶ ὑποσχόμεθα μήτε τινα ἐξ ἡμῶν δέχεσθαι ὁλοτελῶς τὴν πατριαρχείαν, ἀλλὰ καὶ βιαζόμενοι τυχὸν καὶ κινδυνεύοντες ἀποποιεῖσθαι καὶ ἀποβάλλειν ταύτην σθένει παντὶ καὶ στέργειν τὴν ἐκ τῆς ἀποκρούσεως ταύτης ἑπομένην ζημίαν· οὔτε εἰ συμβαίη ἐπιπηδῆσαι καὶ προχωρῆσαι ἢ τὸν ἐξόριστον Ἱερεμίαν ἢ ἄλλον τινα ὁθενδήποτε ἐμβατεύσαντα καὶ ἐξ ὁποια-

σδήποτοῦν στάσεως καὶ τάξεως ἐπελθόντα μηδόλως στέργειν καὶ δέχεσθαι τὸν τοιοῦτον ἢ συγκοινωνεῖν καὶ συνακολουθεῖν αὐτῷ, ἀλλ' ἀποστρέφεσθαι καὶ ἀποφεύγειν μακρὰν καὶ παντὶ τρόπῳ σπεύδειν περὶ τῆς ἐξώσεως αὐτοῦ καὶ μόνην τὴν αὐτοῦ παναγιότητα γνωρίζειν καὶ ἔχειν προεστῶτα καὶ πατριάρχην ἐν παντὶ καιρῷ καὶ ἐπαγωγῇ πάσης καιρικῆς περιστάσεως καὶ ὑπὲρ τῆς συστάσεως ἢ καὶ ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ ἀγωνίζεσθαι καὶ σπεύδειν καὶ διακινδυνεύειν μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἐπὶ συνθήκῃ μέντοι καὶ συμφωνίᾳ τοῦ μήτε τὴν αὐτοῦ παναγιότητα ὑπομένειν τὴν ἐπακολουθήσασαν αὐτῇ ζημίαν καὶ βλάβην διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἔνστασιν καὶ τὸν ἀγῶνα, μήτε τινὰ ἐκ τῆς ἡμῶν ἀδελφότητος διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ παναγιότητος σύστασιν καὶ βοήθειαν καὶ ὑπεράσπισιν μένειν ἐζημιωμένον, ἀλλὰ τὴν ζημίαν ταύτην τὴν εἴτε τῇ αὐτοῦ παναγιότητι εἴτέ τινι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν μέλλουσαν ἐπιγενέσθαι ἀπολογεῖσθαι καὶ θεραπεύειν τὸ κοινὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ μένειν ἀμφότερα τὰ μέρη ἀζήμια καὶ ἀνενόχλητα καὶ ἀνεπηρέαστα μέχρι τέλους διὰ τὴν ἐπιγενησομένην ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ζημίαν. Οὕτω συνεθέμεθα καὶ ὡμολογήσαμεν κοινῶς ἥ τε ἐμὴ μετριότης ἥ τε τῶν συναδελφῶν ἀρχιερέων ὁμήγυρις καὶ μετὰ πάσης ἀσφαλείας καὶ ἀκριβείας ἀλλήλους ἐπεστήσαμεν καὶ ἐβεβαιώσαμεν ἐνόρκως καὶ ἐνομότως προκειμένων τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων τοῦ μένειν ἀμεταθέτως καὶ ἀμετακινήτως ἐν πᾶσι τοῖς προρρηθεῖσι καὶ γραφεῖσιν ἐν τῷ παρόντι κατασφαλίσαντες καὶ ἐμπεδώσαντες τὴν ἔνορκον ἡμῶν ταύτην (59) πίστιν τε καὶ ὑπόσχεσιν καὶ ταῖς ἰδίαις ἡμῶν ὑπογραφαῖς καὶ σφραγῖσι καταστήσαντες αὐθαιρέτως ἡμᾶς αὐτοὺς ὑπευθύνους ταῖς ἐσχάταις ἐκκλησιαστικαῖς ποιναῖς, καὶ αὐτοκαθαιρέτους ποιήσαντες, καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑποδίκους ἀποφήναντες, ὅστις τολμήσει ἐξ ἡμῶν τῶν ὑπογεγραμμένων ἐν τῷ παρόντι παραβῆναί τι τῶν συμφωνηθέντων.

. . . . . μηδεμίαν μηδέποτε ἐπιβουλὴν καὶ ἐπήρειαν κατά τινος τῶν ἁγίων ἀρχιερέων παρόντων τε καὶ ἀπόντων, καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν ὑποκειμένων τῷ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ, τολμῆσαι διενεργῆσαι, ἢ ὅλως διανοηθῆναι καὶ βουλεύσασθαι, οὔτε μὴν τολμῆσαι πώποτε δοῦναι ἄρζιον καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐξώσεως ἢ ἐξορίας κατά τινος τῶν ἀρχιερέων ἄνευ γνώμης καὶ εἰδήσεως καὶ συναινέσεως ἁπάντων τῶν συνεδριαζόντων καὶ ἐνδημούντων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερέων ὥστε μηδένα αὐτῶν ἀπολείπεσθαι τῆς συνελεύσεως καὶ κοινῆς περὶ τοῦ ἀρζίου συναινέσεως· ἄλλως τε ἥν ποτε φωραθῶ δοὺς ἄρζιον τινὸς τῶν ἀρχιερέων καθ' οἱονδήποτε τρόπον ὡς εἴρηται χωρὶς εἰδήσεως αὐτῶν μένειν μὲν ἀποκριματίστως ὑπεύθυνον τῇ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ καὶ εἶναί με πάντως αὐτοκαθαίρετον κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς νόμους ὡς ἐπίορκον γενόμενον, καὶ ἔκπτωτον πάντως τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος

. . . ὅθεν ἐν ἔνδειξιν καὶ βεβαίαν παράστασιν τῆς τοιαύτης

ἐνωμότου καὶ ἐνόρκου ὑποσχέσεως ἐγένετο τὸ παρὸν ἐπὶ μαρτυρίᾳ ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, αὐθεντικῶν καὶ ἀξιωματικῶν προσώπων κληρικῶν τε καὶ ἀρχόντων τῆς πολιτείας κατασφαλισθὲν καὶ τῇ ἰδίᾳ μου ὑπογραφῇ καὶ σφραγῖδι καὶ ἐπεδόθη τοῖς ἁγίοις ἀρχιερεῦσιν εἰς διηνεκῆ καὶ ἀμετάθετον ἀσφάλειαν.

Γ β 7 (Κώδιξ Κριτίου Β΄, σελ. 65)

Ἔνορκος συνθήκη ἐπὶ εἰρήνῃ πατριάρχου μετὰ ἀρχιερέων (ἐκ μέρους τοῦ π/χου δοθέντος τοῖς ἀρχιερεῦσι)

Τὰ φυλακῆς καὶ συντηρήσεως ἀκριβοῦς δεόμενα, προνοίᾳ ἔμφρονι ὅροις ἀσφαλεστάτοις καὶ ἕρκοις ἐρυμνοῖς περιφράττονται ὡσὰν ἀνεπιβούλευτα εἴη, καὶ πάσης ἐφόδου ὑπέρτερα. Καὶ πόλεις μὲν ἐρύμασιν ἀσφαλέσιν περιελαύνονται, ὅπως τὸ οἰκούμενον ἀνεπιβούλευτον ὑπὸ χειρὸς πολεμίας διασώσωσιν· ἄμπελοι δὲ καὶ παράδεισοι θριγγοὺς καὶ αἱμασιὰς περιβάλλεσθαι, ὅπως τοὺς σφῶν καρποὺς ἀνεπάφους καὶ ἀλυμάντους φυλάξωσιν· ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τῷ αὐτεξουσίῳ τὴν προαίρεσιν ἀμφιρρεπῆ κεκτημένῳ, καὶ εὐκόλως μεταβάλλεσθαι δυναμένων διὰ τὸ ἀδρανὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὅταν συνθῆκαι καὶ ὑποσχέσεις συμφωνίαι τε καὶ ὁμολογίαι περί τινος ἀναγκαίας ὑποθέσεως γίνωνται, ὁ ὅρκος καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας φοβεροὶ δεσμοὶ ὑπὸ εὐσεβοῦς καὶ φόβον θεοῦ γνωριζούσης ψυχῆς γινόμενα, τὸ ἀσφαλὲς παρέχονται καὶ ἐχέγγυον καὶ τεῖχος οἱονεὶ ἀσφαλέστατον καὶ ἀκαταμάχητον ἀναδείκνυνται· ταῦτα τοι καὶ χρείας κατεπειγούσης εἰς διόρθωσιν μεγάλων ὑποθέσεων, συνθηκῶν τε καὶ ὁμολογιῶν, ὧν ὅσον περ ἡ τήρησις καὶ φυλακὴ τὰ μέγιστα συντελεῖ, τοσοῦτον ἡ παράβασις καὶ ἁμαρτία οὐ τὸν τυχόντα ἐπάγεται κίνδυνον. Ὁ ὅρκος μεσολαβῶν οἷόν τις δεσμὸς ἀδιάρρηκτος γίνεται μόνιμόν τε καὶ βεβαίαν τῶν συμφωνουμένων τὴν φυλακὴν ἀπεργάζεται. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τῇ τοῦ νῦν αἰῶνος φορᾷ ἡ καθ' ἡμᾶς ἁγία τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ὑπὸ βάρος τελεῖ σχεδὸν ἀφόρητον χρεῶν τε καὶ δοσιμάτων ἀλλεπαλλήλων ἐπενεχθέντων καὶ ἐπισωρευθέντων αὐτῇ ὧν ἡ κυβέρνησις δυσμεταχείριστος ἐγένετο, ἅτε δὴ τῆς ἱερᾶς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ὁλκάδος ἤδη ἐν μετεώρῳ φερομένης καὶ ἀντιπνοίᾳ ἀνέμων προσπαλαιούσης δεινῇ κυμάτων τε ἐπιδρομῇ συνεχεῖ ἀντέχειν βιαζομένης, τῇ τῶν χρεῶν δηλαδὴ ἀμετρίᾳ καὶ ταῖς βιαίοις καὶ δυσαντιβλέπτοις τῶν ἀπαιτούντων ὁρμαῖς, ὥστε τὸν οἰακοστροφεῖν ταχθέντα ἐν ἀπογνώσει ἐλθεῖν κινδυνεύειν τοῦ διασῶσαι αὐτὴν καὶ διεκφυγεῖν τὸ ναυάγιον ὠδινόμενον ὅσονούπω χρήζοντά τε ἀναγκαίως τῆς ἀδελφικῆς τῶν ἁγίων ἀρχιερέων συναντιλήψεως καὶ συμμαχίας καὶ ὡς οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ μιᾶς ταύτης καὶ μόνης τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας σαλεύειν τὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐκ συμφώνου καὶ ὁμονοίας συμπράξεως καὶ συνεργίας τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρεως, ἧς μὴ γενομένης ὅσον οἷά τε ἀσφαλεστάτης καὶ βεβαίας καὶ ἀνυπό-

πτου ἀδύνατον εἶναι καὶ τὴν σπουδαζομένην ὑφ' ἡμῶν σωτηρίαν καὶ κυβέρνησιν τῆς ἁγίας ταύτης ἐκκλησίας εἰς πέρας ἐλθεῖν ἀγαθὸν καὶ δεξιὸν καὶ ἑπομένως καταστρωθῆναι καὶ γαληνιάσαι τοὺς ἐπικειμένους ἡμῖν κλύδωνας, ἧς ἕνεκα κυβερνήσεως ἐκκλησιαστικῆς ἀγάπης τε καὶ ὁμονοίας ἐγένετο προλαβόντως καὶ συνοδικὸς τῆς ἑνώσεως τόμος ὅν τινα ἐπὶ τῷ φυλαχθῆναι βεβαίως καὶ τὸ κῦρος ἔχειν τοῦ λοιποῦ ἀμετάθετον ἤδη σκοπὸν καλὸν καὶ θεάρεστον θεμένοις ἡμῖν ὡσὰν τὰ τῆς ἀγάπης ἡμῶν ᾖ τέλεια καὶ κατηρτισμένα ἀναγκαίως ἐδέησεν ἐπιβεβαιώσασθαι αὐτὸν ὅρκῳ φοβερ^ω καὶ ἐπιτιμίοις φρικτοῖς καὶ βάρει δεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐνώπιον θεοῦ τοῦ τὰ πάντα ἐφορῶντος καρδίας τε καὶ νεφροὺς ἐμβατεύοντος καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ ἀνύποπτον ὁλετελῶς καταστήσαντας τῶν ἁγίων ἀρχιερέων τὴν ἀδελφότητα μηδὲν ἀντίξοον καὶ λυπηρὸν καραδοκοῦσαν, ἀφόβως τε καὶ ἀμερίμνως διάγουσαν—ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον κατὰ τὸ ἀποστολικὸν λόγιον τῆς ἀμοιβαίας παρ' αὐτῶν καὶ προθύμου ἀπολαμβάνειν ἐν ταῖς χρείαις καὶ ἀνάγκαις συμβοηθείας καὶ συνδρομῆς. Τούτου χάριν ἡ μετριότης ἡ ἐμὴ διαβεβαιουμένη τὰ μεταξὺ αὐτῆς τε καὶ τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρεως συντεθέντα καὶ συμφωνηθέντα, τουτέστι τά τε προβληθέντα καὶ ζητηθέντα παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἀρχιερέων ὡρισμένα τινα κεφάλαια καὶ ζητήματα ἀποδεχθῆναι εὐμενῶς καὶ ἰδίᾳ ὑπογραφῇ κατασφαλίσαι καὶ ὀχυρῶσαι ἐπὶ τῷ φυλάττειν αὐτὰ ἐσαεὶ ἀμετάθετα καὶ ἀπαράβατα. Ἔτι δὲ παρὰ ταῦτα ὑποσχεθεῖσα αὐτοῖς, τὸ παρ' ἡμῶν ἀνεπηρέαστον, ἀνεπιβούλευτόν τε καὶ ὅλως ἀνύποπτον ἐν παντὶ καιρῷ διόμνυμαι εἰς αὐτὸν τὸν ἄναρχον θεὸν καὶ πατέρα καὶ τὸν συνάναρχον καὶ μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τὸ ὁμοούσιον καὶ πανάγιον πνεῦμα, εἰς τὴν μακαρίαν δηλονότι καὶ ἁγίαν τριάδα, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν ὑπέραγνον αὐτοῦ μητέρα καὶ ἀειπαρθένον θεοτόκον Μαρίαν.

Γβ 8 (Κώδιξ Φωτίου-Κυπρίου Β', σελ. 65)

Ἕνωσις κοινὴ πατριάρχου ἀρχιερέων καὶ ρουφετίων ἐπὶ δεφενδεύσει τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς ἐκκλησίας (προηγεῖται προοίμιον ἔπειτα προστίθεται) τὶς δὲ ὁ λόγος τοῦ παρόντος προοιμίου τώρα θέλομεν φανερώση· φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ αὕτη καὶ μεγάλη ἐκκλησία ἡ κοινὴ μήτηρ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν νὰ ἐκατήντησε καὶ νὰ περιέπεσεν εἰς πολλὰ δυστυχισμένην καὶ στενοχωρημένην κατάστασιν ἀπὸ τὰς προηγησαμένας εἰς αὐτὴν ἀλλεπαλλήλους καταδρομὰς καὶ συνεχεῖς ζημίας ἐκ συνεργασίας τοῦ μισοκάλου και φθονεροῦ δαίμονος, ὁ ὁποῖος δὲν παύει ἀπὸ τὸ νὰ ἐξευρίσκῃ (λόγοι περὶ τῶν ὀργάνων τοῦ Σατανᾶ). . . . καὶ οὔτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔμεινε πλέον καμμία δύναμις χρηματικὴ εἰς τὸ νὰ ἀπαντᾶ τὰς τοιαύτας καταδρομὰς διὰ τὴν ἀμετρίαν τῶν ἐπιφορτισθέντων αὐτῇ χρεῶν, οὔτε οἱ χριστιανοὶ δύνανται νὰ ὑποφέρουν τοσοῦτον κοινὸν ὄνειδος καὶ

ἀτιμίαν.... Ὅθεν μὴ ὑποφέροντες πλέον οἱ τοῦ ἡμετέρου γένους εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ νὰ παραβλέπωσι τοῦ λοιποῦ τὸ τοιοῦτον κοινὸν κακὸν ἀδιόρθωτον καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἀδίκως κατατρεχομένην καὶ τὸ ἡμέτερον Γένος καταφρονούμενον, ζῆλον ἔνθεον ἀναλαβόντες καὶ ὑπὸ εὐλαβείας καὶ ἀγάπης κεκινημένοι συνῆλθον εἰς ἕν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες εἰς τὸν παναγιώτατον καὶ σεβασμιώτατον ἡμῶν αὐθέντην καὶ δεσπότην τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην κὺρ κὺρ Νεόφυτον, καὶ συνόδου ὑπερτελοῦς συγκροτηθείσης, συνεδριαζόντων τῇ αὐτοῦ Παναγιότητι ἁπαξαπάντων τῶν συμπαρευρεθέντων καὶ ἐνδημούντων ἤδη ἐνταῦθα ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πανιερωτάτων ἀρχιερέων καὶ συμπαρόντος καὶ τοῦ πανευγενεστάτου καὶ ἐνδοξοτάτου ἄρχοντος μεγάλου Λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ γενικοῦ ἑρμηνέως τῆς κραταιᾶς βασιλείας κυρίου Ἀλεξάνδρου, ἔτι δὲ συμπαρόντων καὶ τῶν τιμιωτάτων κληρικῶν καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ καπικεχαγιάδων τῶν ἐκλαμπροτάτων αὐθεντῶν οὐγγροβλαχίας τε καὶ μολδοβλαχίας καὶ λοιπῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας ταύτης, ἔτι δὲ καὶ τῶν χρησίμων γερόντων καὶ μαγιστόρων τοῦ τε εὐλογημένου ρουφετίου τῶν γουναράδων καὶ λοιπῶν εὐλογημένων ρουφετίων τῶν ἐνταῦθα ἐν Κων/πόλει ὀρθοδόξων χριστιανῶν, καὶ προβληθείσης εἰς μέσον καὶ κοινολογηθείσης ἅπαξ καὶ δὶς τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἐζητήθη μὲν ἐπιμελῶς παρὰ πάντων.... ὁ τρόπος τῆς διορθώσεως τοῦ κοινοῦ κακοῦ.... νὰ παύσῃ τὸ κακόν.... καὶ ὁ θείῳ ἐλέει κληρωθεὶς τὸν οἰκουμενικὸν τοῦτον θρόνον παναγιώτατος ἡμῶν αὐθέντης καὶ δεσπότης κὺρ κὺρ Νεόφυτος ποιμαίνων εὐαγγελικῶς ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ καὶ μὲ τὴν πατρικὴν καὶ πνευματικὴν προστασίαν καὶ κυβέρνησιν τῆς αὐτοῦ Παναγιότητος θεοῦ εὐδοκοῦντος ὄντας εὐχαριστημένον ὅλον τὸ χριστώνυμον πλήρωμα, νὰ μὴν ἔχῃ ἡ παναγιότης του ἐνόχλησιν καὶ καταδρομὴν ἄδικον ἀπὸ κακοτρόπους τινάς, καθὼς οἱ πρὸ αὐτοῦ πατριαρχεύσαντες, ἀλλὰ νὰ παύσῃ ἕως ἐδῶ τὸ κακόν, καὶ νὰ μὴ προχωρῶσι τοῦ λοιποῦ αἱ βίαιοι καὶ παράνομοι καὶ παρὰ κανόνας, καὶ πολλῆς ζημίας καὶ ἀτιμίας πρόξενοι ἀλλαξοπατριαρχεῖαι, ἐφάνη δὲ καὶ ἐκρίθη εὔλογον καὶ ἀναγκαῖον διὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην νὰ γίνῃ μία σύμπνοια καὶ συμφωνία καὶ ἕνωσις ἀληθινὴ καὶ βεβαία καὶ στερεὰ τῆς αὐτοῦ παναγιότητος μὲ ὅλον τὸ χριστώνυμον πλήρωμα μὲ τοὺς πρέποντας διορισμούς, συνθήκας καὶ συμφωνίας, ὥστε νὰ φυλάττωνται ἀπαραβάτως καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ὅλα τὰ εὔλογα καὶ νόμιμα καὶ δίκαια καὶ πρέποντα τῇ χριστιανικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει καὶ ἔτζη νὰ γίνῃ ἡ ἀκριβὴς καὶ τελεία ἕνωσις μὲ τὴν ὁποίαν νὰ φυλαχθῇ ἡ στερέωσις τῆς αὐτοῦ παναγιότητος καὶ ἡ τιμὴ τῶν χριστιανῶν· καὶ νὰ μὴν προχωρῶσι πλέον σκάνδαλα....
ἐπειδὴ καὶ μὲ τὸ ἔλεος τοῦ ἁγίου θεοῦ οἱ πολυχρόνιοι ἡμῶν αὐθένται καὶ ἐξουσιασταὶ δείχνουσι πάντοτε εἰς ἡμᾶς τοὺς ὑπηκόους των πολλὴν

φιλανθρωπίαν καὶ εὐσπλαγχνίαν, καὶ μὲ ἱλαρὸν ὄμμα μᾶς ἐπισκέπτονται, καὶ δὲν θέλουσι νὰ ἔχωμεν ταραχὰς καὶ ἀλληλομαχίας, ἀλλ' ἀγαπῶσι νὰ περνῶμεν ἥσυχοι καὶ ἀτάραχοι καὶ ἀνενόχλητοι εἰς τὸν εὐτυχισμένον τους καιρὸν καὶ ἔχοντες ἄνεσιν νὰ παρακαλῶμεν τὸν θεὸν διὰ τὴν ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν τοῦ κραταιοῦ καὶ πολυχρονισμένου ἡμῶν βασιλέως καὶ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν εἰρηνικὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας μας καὶ νὰ γίνεται ὁμωφώνως καὶ ὁμοψύχως παρὰ πάντων ἀπάντησις εἰς κάθε καταδρομὴν ἄδικον κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς αὐτοῦ παναγιότητος· καὶ ἐπειδὴ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία καὶ τὸ χριστιανικὸν σύστημα καὶ συνάθροισμα εἶναι ἕνα ὅλόν τι συγκείμενον ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ ἱερατικοῦ, ἀρχοντικοῦ καὶ κοινοῦ, μάλιστα ὁμοιάζει μὲ ἕνα κῦμα· . . . . ἡ αὐτοῦ παναγιότης . . . . . ὑπόσχεται νὰ ποιμαίνῃ πάντας καὶ νὰ ἐπισκέπτεται μὲ τὴν πρέπουσαν πατρικὴν φιλοστοργίαν καὶ νὰ φυλάττῃ πρὸ πάντων τὸ δίκαιον καὶ νὰ δεφεντεύῃ τοὺς ἱεροὺς νόμους καὶ κανόνας τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ μὴν ἀφήνῃ νὰ παραβλέπεται τίποτε τινὸς δίκαιον· εἰ δὲ κατὰ παραχώρησιν θεοῦ ἤθελε προχωρήσῃ κατά τινα τρόπον καὶ γίνῃ τινὰς ἐπιβάτης καὶ ἁρπάσῃ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν· . . . νὰ μὴ γίνῃ· . . . οὐδεὶς ἐγγυητὴς ἢ μὲ ὁμολογίαν ἢ χωρὶς ὁμολογίαν· . . . εἰ δὲ καὶ ἤθελε δώσῃ· . . . νὰ παιδεύεται· . . . καὶ νὰ χάνῃ καὶ τὰ ἄσπρα του· . . . μετὰ δὲ τὴν φυλακὴν τοῦ δικαίου (ἐκ μέρους τοῦ Π/χου) καὶ τῶν νόμων καὶ νὰ φέρεται πατρικῶς σὺν τῷ προσήκοντι λόγῳ εἰς κάθε μέλος, νὰ φυλάττεται παρὰ τῆς αὐτοῦ παναγιότητος καὶ ἡ μετὰ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων εἰρηνικὴ ἐν τῷ καλῷ καὶ ἀδελφικὴ κατὰ θεὸν ὁμόνοια καὶ ἀγάπη· καὶ οὔτε ἐκ μέρους τῆς αὐτοῦ παναγιότητος νὰ γίνεται καμμία ἄδικος καταδρομὴ καὶ περιφρόνησις εἴς τινα τῶν ἁγίων ἀρχιερέων, οὔτε ἐκ μέρους τῆς ἐκείνων πανιερότητος νὰ τολμᾶται καμμία ἐπιβουλὴ καὶ ἀπείθεια καὶ ἐναντιότης πρὸς τὴν αὐτοῦ παναγιότητα εἰς τὰ εὔλογα καὶ πρέποντα προστάγματα καὶ παραγγέλματα· ἀλλ' οὐδέ τινας τῶν ἀποδημούντων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν ἀρχιερέων νὰ τολμᾷ νὰ ἔρχεται εἰς Κωνσταντινούπολιν χωρὶς ἀδείας καὶ ἐντολῆς τῆς αὐτοῦ παναγιότητος, ἀλλ' ἐὰν τυχὸν καὶ θέλει νὰ ἔλθῃ διά τινα κατεπείγουσαν χρείαν καὶ ἐπικειμένην ἀνάγκην νὰ ἐμφανίζῃ πρῶτον διὰ γράμματός του τὴν τοιαύτην του περίστασιν καὶ τότε εἰσακουόμενος νὰ λαμβάνῃ ἄδειαν διὰ πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς καὶ νὰ ἔρχεται. Ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ἐνδημούντων ἐνταῦθα ἀρχιερέων ὀψέ ποτε φωραθῇ τις καὶ ἀπελεγχθῇ ἐπιβουλήν τινα καὶ καταδρομὴν μετερχόμενος κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ προεστῶτος, ὄχι μόνον νὰ διώκεται ἀλλὰ καὶ μεγάλως νὰ παιδεύεται καὶ τῆς ἐπαρχίας του νὰ ἐξωθῆται καὶ τῷ τρόπῳ λοιπὸν τούτῳ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης τε καὶ τιμῆς νὰ φυλάσσεται ὁ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας σύνδεσμος μεταξὺ τῆς αὐτοῦ παναγιότητος καὶ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων, ἀκολούθως δὲ νὰ φυλάττωνται καὶ τὰ προνόμια καὶ

δικαιώματα τοῦ τε ἀρχοντικοῦ συστήματος καὶ τοῦ εὐαγοῦς κλήρου καὶ οὔτε οἱ εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ τιμιώτατοι κληρικοὶ ὁ καθεὶς κατὰ τὴν τάξιν καὶ ἀξίαν καὶ προκοπὴν ὁποῦ εὐμοίρησε νὰ ἀξιοῦται καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ἀναλόγως τὴν πρέπουσαν παρὰ τῆς αὐτοῦ παναγιότητος πατρικὴν φιλοστοργίαν καὶ περιποίησιν καὶ ἑπομένως ὅλοι οἱ ἐπίλοιποι χριστιανοὶ νὰ ἀπολαμβάνωσι τὴν ὀφειλομένην πατρικὴν ἀγάπην καὶ ἐπίσκεψιν καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ὁ καθεὶς νὰ εὑρίσκῃ τὸ δίκαιόν του καὶ νὰ μὴ καταφρονῆται οὔτε νὰ ἀδικῆται. Ἐκ μέρους δὲ τῆς κοινότητος ὅλων τῶν χριστιανῶν ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων νὰ φυλάσσηται καὶ νὰ ἀπονέμεται ἡ πρὸς τὴν αὐτοῦ παναγιότητα ὡς εἰς ποιμένα καὶ πατριάρχην καὶ πατέρα φιλόστοργον ἡ χρεωστουμένη ἄκρα αἰδὼς καὶ εὐλάβεια καὶ εὐπείθεια καὶ ὑποταγὴ καὶ νὰ προσφέρωμεν ἅπαντες τὸ προσῆκον σέβας καὶ τὴν τιμὴν τῇ πατριαρχικῇ ἀξίᾳ καὶ μεγαλειότητι, καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ φυλαττομένων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῶν προσηκόντων δικαιωμάτων. Ἰδοὺ ὑποσχόμεθα ἐν τῷ παρόντι μιᾷ ψυχῇ καὶ ὁμοφώνῳ γνώμῃ νὰ ἤμεθα τοῦ λοιποῦ ὅλοι μας ἡνωμένοι καὶ ἀδιαίρετοι καὶ νὰ ἀκολουθῶμεν τῷ ποιμένι ὡς πρόβατα αὐτοῦ ἴδια, καὶ (ἐὰν ;) ὀψέποτε ἤθελεν ἀκολουθήσῃ καμμία καταδρομή· . . . . καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ νὰ θελήσῃ νὰ κάμῃ ἀλλαξοπατριαρχεῖαν παρανόμως καὶ ἔξω κανόνων χωρὶς καμμίαν αἰτίαν εὔλογον, καὶ χωρὶς εἴδησιν καὶ γνώμην τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ τοῦ εὐαγοῦς κλήρου καὶ ἀρχοντικοῦ πολιτεύματος νὰ στεκώμεθα ὅλοι γενναίως καὶ ὁλοψύχως καὶ νὰ ἀναγκαζώμεθα μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς εἰς τὸ νὰ ἀπαντηθῇ ἡ τοιαύτη καταδρομή, καὶ ἡ μὲν αὐτοῦ παναγιότης νὰ δεφεντευθῇ ὁ δὲ κατατρέχων νὰ παιδευθῇ ὅστις καὶ ὁποῖος εἶναι. Ὅθεν καὶ εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς ἠθικῆς καὶ χριστιανικῆς ἑνώσεως ἡμῶν καὶ συμφωνίας ταύτης ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν κατασφαλισθὲν τῇ βεβαιώσει τῆς αὐτοῦ παναγιότητος καὶ μαρτυρίας τῶν πανιερωτάτων ἀρχιερέων καὶ λοιπῶν καὶ ταῖς ἰδίαις ἡμῶν ὑπογραφαῖς.

Γ β 9 (Κῶδιξ Φωτίου-Κυπρίου Β′, σελ. 69)

Εἰς εἰρήνην καὶ ἕνωσιν ἀρχιερέων μετὰ πατριάρχου συμφωνητικόν.

Τοῦ τῆς ἐκλογῆς σκεύους· . . . (τὸ προοίμιον)

Ἐπεὶ ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς ἡ κοινὴ μήτηρ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ ἁγία ἐκκλησία, ἡ τροφὸς καὶ εὐεργέτις ἡμῶν ἁπάντων ἡ καὶ σώματος δεσποτικοῦ θέσιν ἐπέχουσα καὶ ἡμᾶς ὡς μέλη αὐτοῦ ἐν ἑαυτῇ συνέχουσα, καὶ ὑπὸ μιᾷ κεφαλῇ τῷ δεσπότῃ ἡμῶν Χριστῷ συγκατατάττουσα καὶ συναρμολογοῦσα κρίμασιν οἷς οἶδε θεὸς ἔφθασεν ὑποπεσεῖν, διὰ τὰς τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων προεπισυμβάσας διαφόρους ἐπηρείας τε καὶ ἀνωμαλίας χρέεσι βαρυτάτοις καὶ πολυαρίθμοις· . . . . . ὅ,τε παναγιώτατος καὶ σεβασμιώτατος ἡμῶν αὐθέντης καὶ δεσπότης ὁ οἰκουμ. π/χης κύριος

κύριος Κύριλλος καὶ ὅσοι ἐκ τῶν ἐνδημούντων ἐν τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων συναδελφῶν ἁγίων ἀρχιερέων διατελοῦμεν περὶ τὴν αὐτοῦ παναγιότητα, ὑπό τε τῶν βιαίων καὶ ἀπαραιτήτων δανειστῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀφεύκτων καὶ κατεπειγόντων βασιλικῶν δοσιμάτων καὶ ἀπαιτήσεων, τοῦ τε ἐπικειμένου βασιλικοῦ μιρίου καὶ λοιπῶν ἐνοχλούμενοι καὶ στενοχωρούμενοι τὰ μέγιστα, καὶ διὰ τὸ μὴ εὑρίσκειν μηδεμίαν θεραπείαν. . . συνόδου συγκροτηθείσης ὑπερτελοῦς διὰ κοινῆς συνελεύσεως τῆς τε αὐτοῦ παναγιότητος καὶ τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου π/χου Ἀντιοχείας κυρίου κυρίου Συλβέστρου, ἅτε καὶ δὴ τῆς αὐτοῦ μακαριότητος συνεπιδημούσης τέως ἐνταῦθα, καὶ πάντων τῶν συμπαρευρεθέντων συναδελφῶν ἀρχιερέων, τῶν τε τιμιωτάτων καὶ λογιωτάτων κληρικῶν, εὐγενεστάτων τε καὶ ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων ρουφετίων. . . . σκέψεως τε πολλῆς καὶ συμβουλῆς περιεσκεμμένης καὶ ἐρεύνης ἀκριβοῦς γενομένης (διὰ κοινῆς συμφορᾶς ἀξιόλογον γενέσθαι τὴν θεραπείαν τοῦ τραύματος. . . . ἀδύνατος ἡ θεραπεία) «ἐὰν μὴ πρότερον γένηται ἀναστολὴ καὶ ἀνακοπὴ τῶν προξενούντων αἰτίων καὶ κινημάτων. . . . . καὶ ἐὰν μὴ ἀναιρεθῇ ἐκ μέσου τὸ τῆς φιλαρχίας νόσημα κατὰ τῆς πρώτης ταύτης καθέδρας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ αἱ ἄτακτοι κατ' αὐτῆς ὁρμαὶ καὶ παρὰ κανόνας ἐπιβάσεις τῶν σπουδαρχούντων (ἐν ἑνὶ λόγῳ αἱ ἀλλαξοπατριαρχεῖαι) κυρωθείσης. . . .
τῆς μεταξὺ τῆς αὐτοῦ παναγιότητος καὶ τῶν ἀρχιερέων τελείας ἐν Χριστῷ εἰρήνης. . . . τοῦ μηδεμίαν τὸ ἀπὸ τοῦδε τολμᾶσθαι ἐπιβουλὴν παρά τινος ἡμῶν ἁπάντων κατὰ τῆς αὐτοῦ παναγιότητος καὶ τοῦ οἰκουμ. θρόνου ἐπὶ βλάβῃ καὶ καταστροφῇ καὶ ζημίᾳ τῆς τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίας . . . . ἀλλὰ ἐπιμένοντας τῷ συνασπιμῷ πάντας ἡμᾶς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ δεφενδεύσει ἀνθίστασθαι καὶ ἀποδιώκειν πάντα τὸν ὁπωσοῦν ἐπιβουλεύειν ἐθέλοντα τῇ αὐτοῦ παναγιότητι καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ τούτων συντελεσθέντων πρότερον καὶ τοῦ κακοῦ ἀνασχεθέντος τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω φορᾶς, ἔχωσι συναντιλαβέσθαι μεθ' ἡμῶν καὶ οἱ ρηθέντες ἄρχοντες καὶ χριστιανοὶ ἐπὶ τῇ ἀπαιτουμένῃ συνδρομῇ καὶ ἐλεημοσύνῃ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῇ θεραπείᾳ τῆς ἐπικειμένης αὐτῇ ἀνάγκης. Τοῦ οὖν προβλήματος καὶ ζητήματος τούτου ὡς θεοφιλοῦς καὶ θεαρέστου τυγχάνοντος καὶ μονονοὺ ἱκανοῦ τὸ τοῦ τραύματος δοῦναι ἀκεσώδυνον φάρμακον, συγκατανεύσαντες ὁλοψύχως ἐπὶ τούτῳ καὶ ἀποδεξάμενοι μεθ' ἁπάσης ἀγάπης τὴν γνώμην αὐτήν· δεῖν ἔγνωμεν ἕκαστος τῶν συναδελφῶν ἀρχιερέων κατ' ἰδίαν βεβαιῶσαι καὶ κατοχυρῶσαι αὐτὸ διὰ γράμματος ἰδίου ἐνυπογράφου. Ὅθεν ἡ ταπεινότης ἡ ἐμὴ ὑπόσχεται καὶ ὁμολογεῖ ἐν τῷ παρόντι ἐν φόβῳ θεοῦ καὶ καθαρῷ καὶ ἀπλάστῳ συνειδότι κατὰ τὴν γενομένην μετὰ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ χρησίμων ρουφετίων συνοδικὴν ψῆφόν τε καὶ ἀπόφασιν καὶ θεάρεστον καὶ θεοσεβῆ συμβουλὴν καὶ ὁμόφωνον γνώμην φυλάττειν τὴν ἐκ Χριστῷ ἀγάπην καὶ εἰρήνην πρὸς τὴν αὐτοῦ παναγιό-

ῆτα· καὶ πείθεσθαι αὐτῷ εὐγνωμόνως ὡς προεστῶτι ἐμῷ καὶ κεφαλῇ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀγωνίζεσθαι παντὶ σθένει ὑπὲρ τῆς συστάσεως καὶ στερεώσεως αὐτοῦ καὶ μηδέποτε τολμῆσαι ἐπιβουλήν τινα ἐπὶ ταραχῇ καὶ ἐξώσει τῆς αὐτοῦ παναγιότητος καὶ διασῶσαι ὅλως αὐτὸν ἢ ζητῆσαι ἁρπάσαι τὸν οἰκουμ. θρόνον, ἢ ὅλως φαντασθῆναι τὴν οἰκουμενικὴν ταύτην ἀρχήν, οὔτε οἴκοθεν ὁρμηθεὶς εἰς τοῦτο οὔτε προσκαλούμενος, οὔτε καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐξουσίας βιαζόμενος ἀλλ' ἀποποιεῖσθαι ὅλως διόλου τὸ πρᾶγμα μετὰ γενναίας ἐνστάσεως· ἀλλ' οὔτε συναινέσαι καὶ συντρέξαι καὶ συνεργῆσαι ὁπωσοῦν ἐμμέσως ἢ ἀμέσως ἢ λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ χρήμασι τῷ τὴν τοιαύτην ἐπιβουλὴν τολμήσοντι, εἴτε ἐκ τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρεως τῶν συναδελφῶν ἀρχιερέων ἢ ἄλλος τις ἔξωθεν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἢ ὅλως τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου ἀλλὰ ἀποστρέφεσθαι καὶ διώκειν καὶ κατατρέχειν τὸν τοιοῦτον ἐπίβουλον σθένει παντὶ ὡς ἀντάρτην καὶ κοινὸν λυμεῶνα καὶ φθορέα......

καὶ δή τε ὑπόσχεται ἔχειν ὁμόνοιαν καὶ μειαδιώκειν τὴν ἀγάπην συνδεδεμένην ἐν Χριστῷ τῇ αὐτοῦ παναγιότητι καὶ λοιπῇ ἱερᾷ ὁμηγύρει, μηδὲν δολερὸν μηδὲ ὕπουλον ἔσωθεν ἔχουσα......

τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἐν τοσαύτῃ ἐπαλληλίᾳ κυμάτων κλυδωνιζομένης καὶ ποντουμένης, τῇ ῥηθείσῃ εἰρήνῃ τε καὶ ἀγάπῃ ἡμῶν καὶ ἀκριβεῖ ἑνώσει καὶ συνδέσει μετὰ τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρεως ἐπὶ συστάσει τῆς αὐτοῦ παναγιότητος καὶ ἁπάσης ἐπιβουλῆς ἀποδιώξει καὶ ἀπαντήσει κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἐκτεθέντα τρόπον εἰς τὸ δυνηθῆναι φυγεῖν τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον..... (ἕπεται ἡ ἀρὰ τῆς αὐτοκαθαιρέσεως).

Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν καὶ διηνεκῆ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς ἐμῆς ὑποσχέσεως γράμμα κατασφαλισθὲν καὶ τῇ ἰδίᾳ μου ὑπογραφῇ καὶ σφραγῖδι.

Γ γ 1 (Britisch Museum Collection Additional Nº 34.060)

Ἱερεμίας ἐλαίῳ* (sic) *Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

Ὁσιώτατοι πνευματικοί, καὶ θεοσεβέστατοι ἱερεῖς, τῆς θεοσώστου νήσου Κρήτης, κατὰ πνεῦμα υἱοὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος χάρις εἴη ὑμῖν ἅπασι καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος. Τῇ ἡμῶν μετριότητι ἀνηνέχθη, πῶς τινὲς τῶν ἱερέων τε καὶ πνευματικῶν εἰώθασιν ἐν τῷ βαπτίζειν τοὺς τῶν χριστιανῶν παῖδας, προσκαλεῖν ἀναδόχους πολλούς. Οἵ θέντες ἐν τινι ὀθώνι (sic) τὸν παῖδα ἐξ ἴσου πάντες οἱ ἀνάδοχοι βαστάζουσι. Καὶ πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ἀποκρίνονται· καὶ ὡς ἀνάδοχοι πάντες λογίζονται· ὅπερ ἔνι παράνομον τῆς ὀρθοδόξου πίστεώς τε καὶ τάξεως· διὰ τοῦτο γράφωμεν (sic) πρὸς ὑμᾶς πάντας, καὶ ἀποφαινώμεθα (sic)· ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν μηδ' ὅλως τοιοῦτόν τι γένοιται (sic) αὐτόθι· ἀλλ' εἷς μόνος ἔστω ἀνάδοχος, ὡς οἱ θεῖοι καὶ

ἱεροὶ νόμοι διακελεύονται, καὶ ὁρίζουσι· ἐπεὶ καὶ πνευματικὴ συγγένεια, ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος γίνεται. Καὶ εἰς βαθμοὺς καὶ πρόσωπα, ἀπαραιτήτως κεκώλυνται καὶ υἱὸς πνευματικὸς ὁ δεχθεὶς τοῦ ἀναδόχου ὑπάρχει. Οὕτως οὖν ποιήσατε, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἡμῶν μετριότητος. Ὅς γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔτι ἐπιχειρίσει (sic) τοιοῦτον τι ποιῆσαι, ἀργίᾳ καὶ ἀφορισμῷ καθυποβληθήσεται καὶ ἐκκλησιαστικῶς παιδευθήσεται, γένοιτο. Ὃς (sic) παρακαλῶ ὡς γράφομεν, καὶ μὴ ἄλλως, ἵνα καὶ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἔλεως (sic) εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

μηνὶ μαΐῳ ἰνδ. δ'

Γγ 2 (Baroccii N° 216)

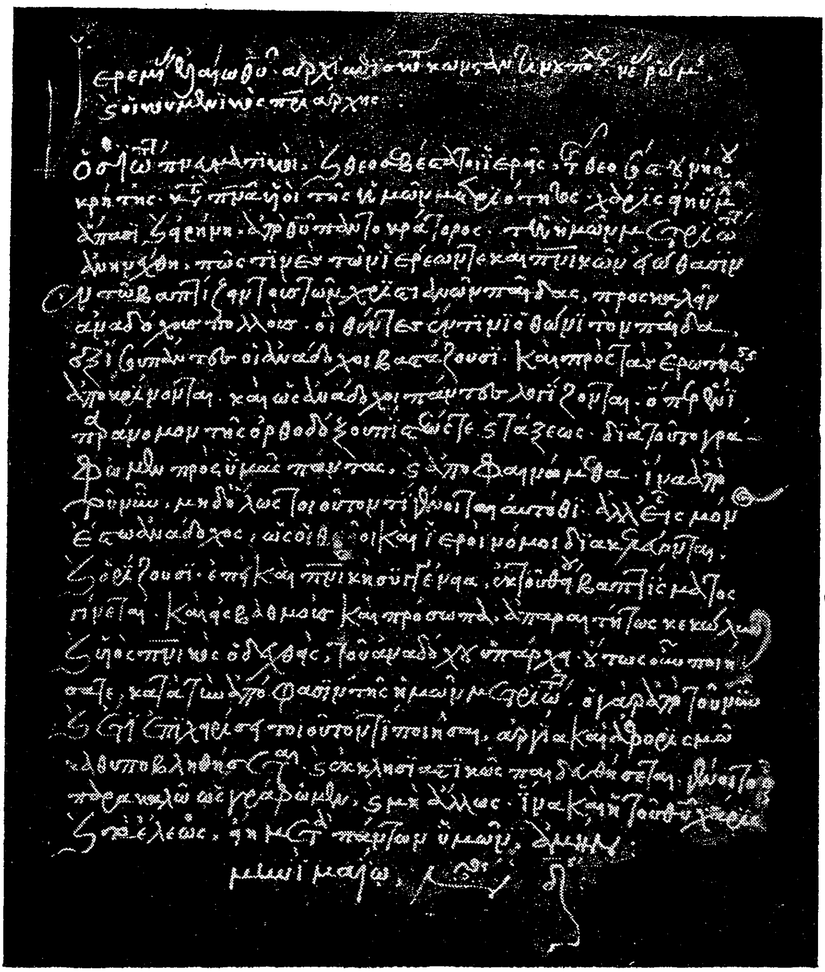
Ἱερεμίας ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης

Εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ πνευματικοὶ πατέρες υἱοὶ κατὰ πνεῦμα τῆς ἡμῶν μετριότητος χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος· τὸ ψήφισμα τὸ ψηφισθὲν παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος περὶ τῆς τῶν παίδων ἀναδοχῆς καὶ βαπτίσεως ὅτι οὐκ εὔλογον οὐδὲ νόμιμον οὐδὲ πρέπον, τὸ μετὰ πλειόνων ἀναδόχων ἀλλὰ μετὰ ἑνὸς μόνου κατὰ τοὺς ὅρους τῶν ἁγίων πατέρων βαπτίζειν καὶ ἀναδέχεσθαι τούτους ἡμᾶς, ἠκούσαμεν ὅτι ὑμεῖς τὸ τοιοῦτον οὐκ ἐστέρξατε ὅλως· ἀλλὰ καταπεφρονήκατε τούτου καὶ ἡμῶν, οὐ παύοντες καθ' ἑκάστην τοῦ βαπτίζειν ὑμᾶς μεθ' ὅσων ἂν ἐντύχοιτε ἀναδόχων καίτοι ἀργίας οὔσης πρὸς τὰ τοιαῦτα, ὑμεῖς οὐκ αἰσχύνεσθε πράττοντες οὕτω, κἂν πρὸς ὀλίγον παῦσαι τοῦ τὰ θεῖα ἱερουργεῖν μυστήρια, ταῦτα μεμαθήκαμεν ὑπὸ πολλῶν καὶ πεπείσμεθα μᾶλλον ὅτι ἀληθῆ εἰσι· διὸ γράφομεν καὶ προστάσσομεν ὑμᾶς τοῦ μηκέτι ἀπὸ τοῦ νῦν πράττειν τοιαῦτα· ἀλλὰ καθὼς τὸ ἡμέτερον ἐμφαίνει πρόσταγμα ἵνα ποιῆτε· ἤτοι τὸ βαπτίζειν μετὰ ἑνὸς μόνου ἀναδόχου, ὁποῖος ἂν εἴη· ἤτοι ἐπὰν καὶ ὁ τῶν πρώτων εἴη ἀναδόχων· εἰ δέ τις μετὰ πολλῶν ἐθελήσειε ἀναδόχων ἢ καὶ ἠθέλησε βαπτίσαι τινά, ἵνα εἴη μῆνας τοσούτους ἀργὸς ὁ τοιοῦτος, ὅσοι οἱ τοῦ παιδίου ἀνάδοχοι τύχωσιν εἶναι. Ὅς δ' ἂν οὐκ ἐθελήσῃ, φυλάξαι τὴν ἄργειαν, ἵνα εἴη ἀργὸς πάσης ἱεροπραξίας· οἱ δὲ τοῦ παιδίου ἀνάδοχοι ἔστωσαν ὑπόδικοι καὶ αὐτοὶ τῷ ἡμετέρῳ ἀφορισμῷ μετὰ πάντων τῶν συναινούντων, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡμῖν οὕτως. Ὑμῶν δὲ ἔστω τὸ σπουδάσαι ἵνα μή τε ἑαυτοῖς μή τε ἄλλοις γένησθε πρόξενοι τῶν τοιούτων κακῶν· ἵνα καὶ ἡ χάρις καὶ τὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

μηνὶ μαΐῳ ἰνδικτιῶνος δ'.

Γγ 3

Ἴστε δὲ παρὰ τοῦ Ἱερεμίου τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου συνοδικῶς ὥρισται, ἵνα μηδεὶς ἔχοιεν ἀπὸ τοῦ

ΤΟ ΕΝ ΤΩι ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΩι ΜΟΥΣΕΙΩι ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΡΗΤΑΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΙΕΡΕΜΙΟΥ Α'

νῦν ὡς πνευματικοὺς παντάπασιν τούς τε ἑαυτῶν οὐκ ἔχοντας ἐνταλτηριώδες γράμμα παρὰ τῆς ἐκκλησίας. Διά τοι τοῦτο ἐθελήσαμεν καὶ ἐλάβομεν τούτων ἁπάντων τὰ ἐνταλτήρια, καὶ εἴδομεν. Καὶ ὅσα μὲν ὑπῆρχον παρὰ τῆς ἐκκλησίας, τούτοις ἀφίεμεν αὐτά. Ὅσα δὲ οὐ παρὰ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὑπό τινος ἄλλων τῶν ἐπισκόπων ἢ μητροπολιτῶν, ταῦτα κατέχομεν καὶ ἀντ' αὐτῶν διδόαμεν ἄλλα, ἄλλα μὲν παρὰ τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχοντα, ἄλλα δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ἰδιοχείρως γραφόμενα, λαμβάνοντες αὐτῆς τὸ ἐκδικαῖον, ἐξ ὧν ἓν καὶ τὸ παρὸν ἐνταλτήριον, ὅ γε γράφομεν καὶ διδόαμεν τῷ παρόντι πνευματικῷ κυρῷ Ἰωάννῃ τοὐπίκλην κουδουμνῇ, τοῦ ἔχειν ἄδειαν καὶ παντελῆ ἐξουσίαν ἀπὸ τοῦ νῦν, δέχεσθαι λογισμοὺς καὶ ἐννοίας καὶ πράξεις τῶν ἐπ' ἐξομολογήσει προσερχομένων αὐτῷ χριστιανῶν, καὶ ἐρευνᾶν καὶ ἀνακρίνειν αὐτοὺς πολυτρόπως, καὶ τὰ ἐν βάθει τῆς αὐτῶν διανοίας ἀνακαλύπτειν καὶ φανεροῦν καὶ θεραπεύειν τρόπῳ παντὶ καὶ οἰκονομεῖν τὴν τούτου διάνοιαν ἀναλόγως κατὰ τὴν ἑκάστου δύναμιν, καὶ τὰς τῶν ἁμαρτημάτων διαφοράς· ἐξέσται γὰρ αὐτῷ δῆσαι ὅσα δεῖ δεθῆναι. . . . . ὅσα δὲ τὴν αὐτοῦ ὑπερβαίνουσι δύναμιν καὶ διάνοιαν ἤτοι τὰ μείζονα τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τ' ἄλλα (***τὰ τούτοις ὅμοια ὑπὸ τοῦ νόμου κεκώλυνται τοῦ μὴ γίνεσθαι παντάπασιν***) ταῦτα παραπέμπειν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ σὺν τῷ ἐκδικαίῳ αὐτῆς ἵνα τῆς προσηκούσης τύχωσι θεραπείας ἐπιλύσεώς τε καὶ διορθώσεως. Διδόαμεν δὲ αὐτῷ ἄδειαν καὶ τοῦ ἀποκείρειν μοναχοὺς τοὺς τὸν μοναδικὸν καὶ ἡσύχιον βίον καλῶς προαιρουμένους ἔν τε τῇ ζωῇ αὐτῶν καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ καὶ τελευταίᾳ ἀναπνοῇ μετὰ τῶν ἀνηκουσῶν τῷ μοναχικῷ τούτῳ σχήματι ἀποταγῶν τε καὶ ὑποταγῶν καὶ τῶν λοιπῶν συνηθειῶν, ὧν δὴ χάριν ἁπάντων τούτων καὶ τὸ παρὸν ἐνταλτηριῶδες γράμμα ἐγένετο παρ' ἡμῶν τῷ διαληφθέντι ὁσιωτάτῳ πνευματικῷ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ κουδουμνῷ υἱῷ κατὰ πνεῦμα ἀγαπητῷ τῆς ἡμετέρας ἀναξιότητος.

Μάξιμος ἱερομόναχος ἔξαρχος πατριαρχικός.

͵ξνβ΄ ἰνδ. γ΄.

Γ γ 4 (Baroccii 216)

Ἐκλαμπρότατοι αὐθένται τῆς θεοφυλάκτου πάσης νήσου Κρήτης χάρις, εἰρήνη καὶ εἰς ἐπικράτησις κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐν τῇ πολυχρονίῳ ὑμῶν αὐθεντίᾳ παρὰ θεοῦ παντοκράτορος. Ὥσπερ διηνεκῶς τοῦτ' αὐτὸ πρεσβεύομεν τ^{ω} ἀοράτῳ καὶ παντοδυνάμῳ θεῷ, καὶ σκῆπτρά τε τῆς ὑμετέρας αὐθεντίας ἐπικρατύνειν καὶ νίκας κατὰ βαρβάρων ἀεὶ παρέχειν, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ χριστιανοὶ διὰ τῆς ὑμῶν σκέπης φιλαττοίμεθα ἐν καιρῷ πειρασμοῦ. Ἡ ἐκλαμπροτάτη ὑμῶν ἱερὰ αὐθεντία γινωσκέτω ὑμᾶς διατελοῦντας ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ τε καὶ ἐνδείᾳ. Ἐποικοδομοῦντες ἐν τούτῳ τῷ ἁγίῳ ὄρει μονὴν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ θαυματουργοῦ Νικολάου, βοηθοῦ δὲ τῆς ἐκλαμπροτάτης ἡμῶν αὐθεντίας. . . . .

καὶ αὐξάνειν τὰ πολυχρόνια σκῆπτρα ὑμῶν, χρήζομεν δαπάνης πολλῆς καὶ οὐκ ἔχομεν οὐδὲ δυνάμεθα εὑρεῖν. Ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖς μέρεσιν ἡμῶν τὰ μάλιστα ἐβάρυνεν ὁ δεσπότης ἅπαντας τοὺς χριστιανοὺς ἐλεημοσύναις ὅθεν ὦ ἐκλαμπρότατε καὶ εὐσπλαγχνικώτατε αὐθέντα, ἵνα μὴ τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν τέμενος ἡμίκτιστον μείνῃ, μὴ ἔχοντες ἡμεῖς αὐτοὶ τὶ ἄρα καὶ δράσαιεν ἢ πρὸς τίνας καταφύγοιεν, οὐκ ἀπελπίσαντες προσπίπτομεν ὑμῖν μετὰ πολλῶν παρακλήσεων καὶ ἱκεσιῶν ὅπως τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐνθαδὶ προσδραμόντας κρήτην προσκυνῆσαι τρισεβάστους ἡμῶν τούτους πατέρας κύριον Μάξιμον ἱερομόναχον μαγκανάρην, ὅν παρεκαλέσαμεν λίαν ποιῆσαι τὴν ὑπουργίαν ταύτην τῆς ἐλεημοσύνης συνεργήσητε καὶ βοηθήσητε αὐτῷ ὡς οἷόν τε καὶ μηδαμῶς κωλύσητε ἐγχειρίσασθαι τῆς ἐλεημοσύνης ὁμοίως σὺν αὐτῷ καὶ ἅπασι τοῖς ἄλλοις πνευματικοῖς οὓς παρακαλοῦμεν μὴ ὀκνῆσαι ἐπὶ τοῖς παροῦσιν αἰτήμασιν. Ἐὰν γοῦν οὕτως πράξητε, οὐκ ἐν ἡμῖν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν Χριστὸν ὁ τοιοῦτος καρπὸς διαβαίνει, ὅς ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ καὶ φρικτῇ παρουσίᾳ οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖ ἡμῖν ἢ αὐτὴν τὴν ἐλεημοσύνην. Ἐλεήσατε τοίνυν καὶ ἡμᾶς τοὺς οἰκοῦντας ἐν τοῖς ἀνόμοις καὶ ἀσεβέσιν ἔθνεσιν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῆτε καὶ εἰς ὕψος ἀνώτερον πάντων τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν ἀρθῆτε παρὰ τῷ θεῷ ᾧ πρέπει δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

,αφμγ´ σεπτ. στ´.

Γρηγόριος ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς καθηγούμενος δὲ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ θαυματουργοῦ Νικολάου πρεσβευτὴς ἄγριον ὑψῶν τὸ κέρας ὑμῶν τῶν εὐσπλάγχνων αὐθεντῶν καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ ἱερομόναχοι πάντες ἱκετευτικῶς ὡς δοῦλοι γράφομεν.

Γ γ 5 (Britisch Museum additional 22911 889 ή 434 160)

Τῷ παναγιωτάτῳ καὶ θειοτάτῳ αὐθέντῃ καὶ δεσπότῃ τῷ οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ κυρίῳ κυρίῳ κυρίλλῳ τῷ ἐκ Βερροίας.

Παναγιώτατε καὶ σοφώτατε καὶ θεσπεσιώτατε δέσποτα. Ταῖς παρελθούσαις ἡμέραις ἦλθε γράμμα τίμιον τῆς σῆς παναγιότητος καθῆρον τὸν πρώην πρωτοπαπὰν τοῦ χωρίου Χαλκέας δι' ἀναφορᾶς καὶ γραμμάτων δύο καὶ τριῶν ἀρχόντων ἀπὸ ἐδῶ ἡ ὁποία ἀναφορὰ καθὼς τὴν ἔγραψαν δὲν εἶναι ἡ ὑπόθεσις ἐπειδὴ καὶ τέσσαρας χρόνους καὶ ἐπέκεινα ἤδη ἦλθεν διαφορὰ ἀναμεταξὺ τοὺς φράγγους καὶ τοὺς ρωμαίους διὰ κάπιαν ὑπόθεσιν ἐκκλησιαστικὴν καὶ οἱ φράγγοι διὰ τὴν ὁποίαν ὑπόθεσιν ἐχώρισαν οἱ ρωμαῖοι καὶ οἱ φράγγοι καὶ ἔσοντας καὶ ὁ εἰρημένος πρώην πρωτοπαπὰς παπᾶ Ἀλέξανδρος νὰ εἶχεν φιλίαν μὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς φράγγους διὰ τοῦτο ἐπαναστάντες οἱ ρωμηοὶ εὔγαλαν τὸν ἄνωθεν ἀπὸ τὸ ὀφφίκιον δυναστικῷ τῷ τρόπῳ. Καὶ ἐξωτερικῶς ἐζημίωσαν καὶ βίᾳ παρ' αὐτοῦ ἔγγραφον ὁμολογίαν ἔλαβον τοῦ μὴ ζητῆσαι ποτὲ καιροῖς τὸ

εἰρημένον ὀφφίκιον, ἄν δὲν καὶ λάβι αὐτὸ εἶναι ὑπὸ καθαίρεσιν διόπερ καὶ αὐτὸς ὁρῶν τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ὑπέγραψε. Τοίνυν καὶ ὁ υἱὸς ἐκείνου ἔλαβε τὸ ὀφφίκιον αὐτὸ διὰ τοῦτο τινὲς τῶν ἐνθάδε φθονοῦντες ἔγραψαν κατ' αὐτοῦ. Ὅθεν τοίνυν ἀντηβολοῦμεν τὴν θείαν κάραν καὶ δεόμεθα παναγιώτατε δέσποτα ἐπειδὴ καὶ ὁ αὐτὸς παπᾶ Ἀλέξανδρος καθὼς ἐξετάσαμεν δὲν εἶχεν κανένα πταίσιμον ἀλλὰ μόνον διὰ τὰ πεισματικὰ ἐπαιδεύθη εἰ βουλητὸν τῇ σῃ παναγιότητι διὰ τιμίου αὐτῆς γράμματος συγχωρηθήτω ὁ διαληφθεὶς παπᾶ Ἀλέξανδρος ἡμεῖς καὶ ἐσόμεθα καθὼς καὶ ὑπόχρεοι δαιόμενοι κυρίῳ τῷ θεῷ ὅπως ἐρρομένος διατελείης τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἀεὶ ὀρθοτομῶν εἰς ἐτῶν πολλῶν περιόδους· κατὰ τὸ ,αχλς΄ ἀπριλίῳ γ΄.

ὁ κατὰ πάντα δοῦλος τῆς παναγιότητος Ἰάκωβος ὁ σεβαστός. Μικρόττατος δοῦλός της Μάνος. (αἱ ἀνορθογραφίαι ὡς ἔχουν ἐν τῷ κειμένῳ) (a letter from Negreponte Χαλκέος σημειοῖ ὁ κατάλογος τοῦ Βρ. μουσείου).

Γ δ 1 (Ἐθν. Βιβλιοθήκη Παρισίων, supplément grec 1281 ἀρ. 2).

Μητροφάνης ἐλέῳ Θεοῦ. . .

Ἡ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος φύσις τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας τριάδος, τοῦ ἑνὸς τῇ φύσει θεοῦ, μὴ ἀρκεσθεῖσα τῇ ἑαυτῆς θεωρίᾳ, ἀλλὰ βουληθεῖσα εἰς αὔξησιν χυθῆναι τὸ ἀγαθὸν καὶ πλούσια εἶναι τὰ εὐεργετούμενα κατὰ τὴν θεολόγον φωνὴν τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ῥήματι μόνον παραγαγόντος ὁρατά τε φημὶ καὶ τὰ ἀόρατα, παντοιοτρόπως προνοησάμενος καὶ βουληθεὶς ὥστε μὴ μόνον τὴν προσκύνησιν (γίνεσθαι,) καὶ λειτουργίαν αὐτοῦ ἐν οὐρανῷ παρὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀγγέλων, ἀλλὰ καὶ κάτω τελεῖσθαι παρὰ τῶν θείων ἀνδρῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεροαγίας τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας τῇ δὲ χάριτι αὐτοῦ αὐξανομένη καὶ προκόπτουσα καθ' ἑκάστην διεπλατύνθη, δοξαζομένου τοῦ θείου αὐτοῦ ὀνόματος ἐν παντί, ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ὡς καὶ κορυφῶν ὑψηκόμων καὶ δυσβάτων ἄνωθεν καθὰ δὴ ὁρῶμεν καὶ ἐν τῷ σεβασμίῳ τούτῳ μοναστηρίῳ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μετεώρου (*), ὅτι θείῳ ἔρωτι τρωθείς ποτε ὁ μακάριος καὶ ὁσιώτατος ἐν μοναχοῖς Ἀθανάσιος, πτέρυγάς τε ἀναλαβὼν τὰς τοῦ Δαβὶδ. . . . τὴν ἠλίβατον ταύτην πέτραν τὴν Μεραδίων; καὶ τῶν Σταγῶν καὶ εὐλόγως καλουμέ-

---

(*) Ὑπάρχει αὐτόθι καὶ Μονὴ τῶν Ἁγίων Πάντων ἡ καλουμένη τοῦ Βαρλαάμ. Ἀντίγραφον σιγιλλίου τῆς Μονῆς ταύτης ὑπάρχει κολοβωμένον εἰς τὸν κώδικα Β2 (σ. 2-3) τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. Ἐξεδόθη τῷ 1635 ἐπὶ Νεοφύτου Γ΄. Ὑπογράφουν· οἱ Ἡρακλείας Ἱερεμίας, Ἀγκύρας Λαυρέντιος, Κυζίκου Ἄνθιμος, Μιτυλήνης Παρθένιος, Μηθύμνης Κύριλλος, Ναυπάκτου Λαυρέντιος, Σμύρνης Ἰάκωβος, Διαυλείας καὶ Ταλαντίου Δανιήλ.

την μετέωρον οἷα τῶν. . .   (ζώντων ἀξιεπαίνως ;). . .
καὶ περὶ τοὺς αὐτούς. . . .   καὶ ὡς τὰς τοιαύτας πτέρυγας διαχυθῆναι τῷ θείῳ μύρῳ, τῇ εὐωδίᾳ πολλοὺς συνῆξε. . . τόπον θεῖον εὕρετο, παράδεισον ἄλλον ἔδειξεν, ἀντὶ δένδρων διαφόρων θείως ἐνασκουμένους ἀποδείξας καὶ ἀντὶ ὡραίων καρπῶν τοὺς τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀρετῆς γὰρ καὶ ἀγώνων ἀσκήσεως ἧς οὐδὲν τιμιώτερον καὶ ἀξιολογώτερον, οὓς οἱ τὸν θεῖον νόμον ἐν τούτῳ τῷ σεβασμιωτάτῳ μοναστηρίῳ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀπεδείξαντο συνάρσει θεοῦ βοηθούμενοι καὶ τὴν σύστασιν ἄχρι καὶ νῦν ἔχοντες καὶ βοηθείᾳ τῶν ἐλευθεροσωτηρίων καὶ σεπτῶν γραμμάτων, ἃ δὴ συνοδικῶς ἔδειξαν, οἱ ἐκεῖθεν πεμφθέντες, ὁ ἐν ἱερομονάχοις ὁσιώτατος κὺρ Χριστόδουλος καὶ τῶν γερόντων εἷς τῆς ἱερᾶς ταύτης συνάξεως, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τὸ ἐν μεμβράναις σιγιλλιῶδες γράμμα τὸ πρὸ τεσσαράκοντα ἤδη ἐνιαυτῶν καλῶς καὶ κανονικῶς ἐκδοθὲν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἱερεμίου δωρούμενον πᾶσαν ἐλευθερίαν τῷ τοιούτῳ τοῦ μετεώρου μοναστηρίῳ. Καὶ τοῦ ἔχειν ἄδειαν τοὺς κατὰ καιρὸν τυχὸν ἀρχιερεῖς λειτουργεῖν. Ἔνθεν τοι γράφοντες ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς γνώμῃ καὶ τῶν καθευρεθέντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ συλλειτουργῶν ἵνα πάντα τὰ τοιαῦτα γράμματα τὰ συνιστῶντα καὶ κυροῦντα τὸ παντελεύθερον τοῦ μοναστηρίου τοῦ μετεώρου ὦσι τὸ βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτον ἔχοντα καὶ διαμένειν τὴν τοιαύτην ἱερὰν τοῦ μετεώρου θείαν μονὴν ἕως οὗ ὁ ἥλιος ἐφορᾷ αὐτοδέσποτον, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον, ἀζήμιον, ἀνεπηρέαστον καὶ ἀνενόχλητον παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, ἀρκουμένου τοῦ κατὰ τόπον θεοφιλεστάτου σταγῶν τῷ συνήθει μνημοσύνῳ ἐν καιρῷ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ «ἐν πρώτοις μνήσθητι κύριε» καὶ οὐκ ἄλλοτε· καὶ ἐν τῷ τελεῖν τὰς χειροτονίας ὡς κανονικὸν δόσεως φλωρία ἢ ἄσπρων, ἄν δὲ μετὰ τὴν β^{αν} και γ^{ην} ἀξίωσιν προφάσεις ἀναξίας (προτείνη) ἀπερχέσθωσαν· καὶ διοικούμενον οὕτω κελεύομεν ; . . . .   ἐν πᾶσι καὶ τὸ μοναστήριον τοῦ μετεώρου, ὡς καὶ τὰ (ἐν ;) ἁγιωνύμῳ ὄρει θειότατα μοναστήρια προκαθεξομένου καὶ τοῦ ἡγουμένου, ὡς καὶ ἐν τούτοις καὶ τοῦ ἀρίστου ἐκλεγομένου παρὰ τῶν ἐγκρίτων τῆς ἀδελφότητος καὶ κυρουμένου αὐτοῖς μή τι γε παρ᾽ ὁτοιοῦτινος καὶ εἰσερχομένων καὶ διαγόντων καὶ ἱερωμένων καὶ μοναζόντων ὡς καὶ ἐν τοῖς μοναστηρίοις γίνεται, ὡς εἴπομεν, τοῦ ἁγίου ὄρους ἀπαραλλάκτως· ὅς δὲ ἐναντιωθῇ ἀργὸς μενέτω τῶν ἱερωμένων ὤν, τῶν μοναζόντων δὲ καὶ ἄλλων παντοίων   ἢ καὶ τῆς ἀργίας τυχὸν παραβλέπων καὶ ἀφωρισμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος αἰωνίως καὶ ταῖς ἀραῖς τῶν τιη΄ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν νικαίᾳ ὑπόδικος· ὅς δὲ (ὁ δέ ;) τὴν σύστασιν ἀγαπῶν καὶ τὸ ἀκαταδούλωτον συνιστῶν εὐλογημένος ἀπὸ θεοῦ. Ἐπὶ τούτοις γὰρ ἐγένετο καὶ τὸ

παρὸν ἐπιβεβαιωτήριον συνοδικὸν γράμμα τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ πέμπεται τῇ σεβασμίᾳ ταύτῃ μονῇ τοῦ μετεώρου εἰς δήλωσιν καὶ ἀσφάλειαν ἐν ἔτει ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ παντός.

6088 μηνὶ Ἀπριλίῳ ἰνδ. η′ (ἤτοι 1580).

Ὁ Φιλιππουπόλεως ***Θεόληπτος***, ὁ Μιτυλήνης ***Γρηγόριος***, ὁ Νικαίας ***Κύριλλος***, ὁ Φαναριοφερσάλων ***Γερμανὸς***, ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης ***Παρθένιος***, ὁ Ζιχνῶν ***Γρηγόριος***, ὁ Δρύστρας ***Παρθένιος***, ὁ Ἀργυρουπόλεως ***Διονύσιος***, ὁ Ἀδριανουπόλεως ***Ἱερεμίας***, ὁ Ἐλευθερουπόλεως ***Σωφρόνιος***, ὁ Λαρίσσης καὶ Σταγῶν ***Ἀθανάσιος***, ὁ Ναυπλίου καὶ Ἄργους ***Διονύσιος***, ὁ Φιλίππων ***Ἀβέρκιος***, ὁ Διαυλίας καὶ Ταλαντίου ***Σωφρόνιος***, ὁ Δυρραχίου ***Παρθένιος***, ὁ Ἴμρου ***Ἰωακεὶμ***, ὁ Διδυμοτείχου ***Ματθαῖος***, ὁ Κερκύρας καὶ Ζακύνθου ***Σωφρόνιος***, ὁ Εὐρίπου ***Λαυρέντιος***, ὁ Περιθεωρίου ***Γρηγόριος*** ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Μαρωνείας, ὁ Σοφίας ***Παρθένιος***.

Γ δ 2 (Πατριαρχ. Κώδιξ Α′ σελ. 58)

Ἴσον ἀπαράλλακτον σιγιλλιώδους γράμματος.

Νεόφυτος ἐλέῳ Θεοῦ...

Τὰ κατὰ θεῖον σκοπὸν γινόμενα πάντα καλὰ λίαν εἰσί, καὶ παρὰ Θεοῦ εὐπρόσδεκτα, καὶ μᾶλλον ὡς τῶν σεβασμίων καὶ ἱερῶν ναῶν ἀνακτίσεις καὶ ἀνοικοδομὰς ὁπόταν ζήλῳ θείῳ τινὲς ὁδηγούμενοι ἀποκαθιστῶσιν αὐτοὺς πρός τε ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν καὶ κοινὴν τῶν χριστιανῶν ὠφέλειαν, καὶ γὰρ οὐδὲν τούτου μακαριώτερον κριθείη καὶ ἀξιεπαίνετον ὥς γε καὶ Δαβὶδ ὁ θεοπάτωρ ἐπιβεβαιοῖ λέγων· «Κύριε ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου». Ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ ἀπὸ Κυθήρων ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Ἄνθιμος ὁ ἐν τῷ σεβασμίῳ μοναστηρίῳ καὶ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ σταυροπηγίῳ τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς ἐπανωκασριτίσσης τοῦ βουλκάνου(*) τῆς κορυφῆς τῷ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀνδρούσης· ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα ἐπενδυθεὶς καὶ χρόνους ἱκανοὺς διατρίψας καὶ ἱερομόναχος χρηματίσας, οὗτος θερμῷ ζήλῳ καὶ ἔρωτι κινηθεὶς ἀδείᾳ ἡμετέρᾳ πατριαρχικῇ σταυροπήγιον ἱερὸν ἐπήξατο ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ Ἠλιοῦ ἐπωνόμασε πατριαρχικὸν ἡμέτερον σταυροπήγιον, ἐκ βάθρων καὶ ἐξ αὐτῶν θεμελίων ἀνέκτισε καὶ ἀνῳκοδόμησεν ἰδίοις ἀναλώμασι σεβάσμιον καὶ θεῖον ναὸν ἐπ᾽ ὀνόματι τιμώμενον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ καὶ ἀφιέρωσε πάντα τὰ ἐν τῇ Κυθη-

---

(*) Ἡ παλαιὰ ὀνομασία ἦτο «Δορκάνου». Οὕτως ὀνομάζεται εἰς τὰ σιγίλλια τοῦ Ἱερεμίου Β′ (1580) καὶ τοῦ ἐκ Βερροίας Κυρίλλου (1635) οὐχὶ δὲ Ἱερεμίου ὡς ἔγραψεν ὁ Ν. Πετρῆς. («Παρνασσὸς» ἔτος Β′ σελ. 132-133). Τὸ ἐπὶ Θεοδοσίου σιγίλλιον (1769) ἀναγράφει τὸ ὄνομα Βουλκάνου καθὼς καὶ τὸ ἐπὶ Γρηγορίου Ε′ (1798).

ρία πατρικὰ καὶ μητρικὰ αὐτοῦ πράγματα καὶ κτήματα καὶ ἐδεήθη τυχεῖν καὶ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ γράμματος, τοῦτο μὲν ἵνα ὁ ναὸς αὐτὸς εἴη ὡς πατριαρχικὸν σταυροπήγιον σὺν πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῷ ἀφιερωθεῖσι ἀδούλωτος καὶ ἀκαταπάτητος παρά τε τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως καὶ παρὰ παντὸς ἄλλου προσώπου, τοῦτο δὲ καὶ ἵνα εἴη ὡς πατριαρχικὸν σταυροπήγιον ἡνωμένος καὶ προσηλωμένος τῷ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ σταυροπηγίῳ τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς Ἐπανωκαστριτίσσης, τοῦ βουλκάνου τῆς κορυφῆς, καὶ μετόχιον ἐκείνου ὀνομάζεται, ὡσὰν ἔχῃ τὸ μόνιμον καὶ ἀσφαλὲς καὶ εἴη καὶ παντελεύθερον καὶ ὁ ἡγούμενος ἐκλέγεται, παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἐναυκουμένων πατέρων· τούτου ἕνεκεν καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν τὴν αἴτησιν αὐτοῦ ἀποδεξαμένη ὡς εὔλογον, γράφει καὶ ἀποφαίνεται ἐν ἁγίῳ ... ἵνα πρῶτον μὲν ὁ ναὸς αὐτὸς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὁ νεωστὶ ἀνεγερθεὶς ἐπ᾿ ὀνόματι πατριαρχικοῦ σταυροπηγίου, ὑπάρχῃ ἐλεύθερος καὶ ἀκαταπάτητος, ἐν πᾶσι τοῖς ἀφιερωθεῖσιν αὐτῇ πράγμασι καὶ κτήμασι κινητοῖς τε καὶ ἀκινήτοις. Ἔπειτα δὲ εἴη ἡνωμένος τῷ προειρημένῳ ἀνωτέρω θείῳ μοναστηρίῳ τῆς ὑπεραγίας μου τῆς ἐπανωκαστριτίσσης τοῦ βουλκάνου τῆς κορυφῆς, καὶ μετόχιον ἐκείνου ὀνομάζεται καὶ διοικεῖται αὐτός τε καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀφιερώματα παρὰ τῶν πατέρων τῆς προρρηθείσης μονῆς τοῦ βουλκάνου μηδενὸς ἐναντιουμένου αὐτοῖς περὶ τούτου, ἢ ἀντιλέγοντος ἀλλ᾿ οὐδὲ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, ἐν ἀργίᾳ ἀσυγγνώστῳ καὶ ἀφορισμῷ ἀλύτῳ τῷ ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος· ὅθεν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγιλλιῶδες γράμμα καὶ ἐπεδόθη τῷ ἱερομονάχῳ κ. κ. Ἀνθίμῳ εἰς ἀσφάλειαν διηνεκῆ, ἐν ἔτει ζρκ´ μηνὶ Ἰανουαρίῳ ἰνδ. ι´·

Νεόφυτος ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ πάπας καὶ πατριάρχης τῆς μεγαλουπόλεως Ἀλεξανδρείας.

Ὁ Ἀθηνῶν **Ἄνθιμος** — ὁ Χαλκηδόνος **Τιμόθεος** — ὁ Καισαρείας τῆς (Παλαιστίνης) **Γερμανὸς**

ὁ Φιλιππουπόλεως **Ἰωάσαφ**, — ὁ Παροναξίας **Ἰωσήφ**

ὁ Ναυπλίου καὶ Ἄργους **Σωφρόνιος** — ὁ μέγας Λογοθέτης τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας **Γεώργιος**

ὁ μέγας ῥήτωρ τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας **Μιχαήλ.**

Γ δ 3 (Κῶδιξ Πατριαρχείου Α´, σελ. 242)

Νεόφυτος....

Τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῇ καὶ τῶν ἐπὶ συστάσει καὶ διοικήσει ἐληλυθότων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ

ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν· παραστὰς ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ἀγχιάλου κὺρ Μητροφάνης .... μετὰ πολλῆς τῆς ἀγανακτήσεως καὶ ἀθυμίας ἔδειξε γράμματα παλαιγενῆ τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν, τοῦ τε Νήφωνος, τοῦ Ἱερεμίου, τοῦ Ραφαήλ, τοῦ Νεοφύτου, τοῦ Τιμοθέου καὶ ἕτερα τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου Πατριάρχου γέροντος κὺρ Κυρίλλου δεικνύοντα καὶ τρανῶς φανεροῦντα εἶναι ἐνοριακὰ χωρία ἔκπαλαι καὶ ἀεί, καὶ πρὸ χρόνων ἀμνημονεύτων τῆς μητροπόλεως αὐτοῦ Ἀγχιάλου, τὸ τζαλῆ καβάκι, τὸ σιμέντοβον καὶ τὸ κλινοβόν, καὶ τοὺς κατὰ καιροὺς αὐτῆς ἀρχιερεῖς προστατεύειν αὐτῶν· τὸν ἐπίσκοπον δὲ πρεσλάβας μηδέποτε φανῆναι μετοχήν τινα ἔχειν ἐν αὐτοῖς ἀλλὰ πάντα (η) παραλόγου καὶ ἀμετόχου ἐνάγειν περὶ τούτων καὶ ἐνοχλεῖν ἀναιτίως τὸν ἱερώτατον αὐτὸν ἀγχιάλου, καὶ ζημιοῦν, καὶ οὐ μόνον ἐκ τῶν παλαιγενῶν ἐκείνων γραμμάτων ἐφάνη τὸ τοῦ Ἀγχιάλου ἐνοριακὸν αὐτοῦ δικαίωμα ἐν τοῖς χωρίοις αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ διὰ μαρτυρίας τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως κὺρ Παρθενίου... καὶ τοῦ Φιλιππουπόλεως κὺρ Χριστοφόρου καὶ τοῦ Μεσημβρίας κὺρ Ἀκακίου .... πλησιοχώρων ὄντων ἀρχιερέων, ἐπληροφορήθημεν ἀληθῆ εἶναι ἐνοριακὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ ἐπίσκοπος πρεσλάβας καλλίνικος, μηδεμίαν μετοχὴν κεκτημένος ἐν αὐτοῖς, οὐ παύεται ἀεννάως ἀγωγὴν ἄλογον κινεῖν περὶ τούτων καταπατεῖν αὐτά, καὶ γράμματα κατ' ἀπάτην λαμβάνειν πατριαρχικά, προτρέποντα τάχα αὐτῷ, ἔχειν ταῦτα, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἡνίκα προνοίᾳ θεοῦ καὶ προσκλήσει καὶ ἐκλογῇ τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων, τῶν τιμιωτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ ἀνήχθημεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Κ/πόλεως ἔλαβε γράμμα ἀποφαῖνον εὑρίσκεσθαι ταῦτα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ καὶ δεσπόζειν ὡς ἰδίων, καὶ κακῶς καὶ παρὰ κανόνας καὶ ἐξουσιάζει ἤδη αὐτῶν, τὸν γνήσιον αὐτῶν ἀρχιερέα ἀδικῶν, ὅπερ (ὡς ἀνωτέρω ἔγνωμεν) ἄδικόν ἐστι, καὶ τοῖς νόμοις ἀπᾷδον, λοιπὸν ἡ μετριότης ἡμῶν ὀφειλομένως ἔχουσα ἑκάστῳ ἀπονέμειν τὸ ἑαυτοῦ δίκαιον, καὶ μὴ ἀνεχομένης τοὺς ὑφ' ἑαυτὴν ἀρχιερεῖς καταπατεῖν τοῦ ἑτέρου τὰ ὅρια, δέον ἔκρινε καὶ ἀπεφήνατο, ἐν ἁγίῳ πνεύματι, γνώμῃ κοινῇ συνοδικῇ ἵνα πάντων τῶν π/χικῶν γραμμάτων τοῦ ἐπισκόπου πρεσλάβας καλλινίκου, ὡς παραλόγως δοθέντων, καὶ κατὰ συναρπαγὴν, καὶ τοῦ πρὸ ὀλίγου ὡσαύτως ἡμετέρου, ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν δοθησομένων αὐτῷ καθ' οἱονδήτινα τρόπον, ἀκύρων μενόντων καὶ ἀνισχύρων καὶ εἰς οὐδὲν λογιζομένων, ὁ ἱερώτατος αὐτὸς Ἀγχιάλου κὺρ Μητροφάνης, ἔχῃ τὰ χωρία ταῦτα, τὸ τζαλῆ καβάκι, σιμέντοβο, καὶ τὸ κλινοβὸν ὑποκείμενα τῇ μητροπόλει ταύτῃ Ἀγχιάλου, ὡς ἔκπαλαι ἐνοριακὰ αὐτῆς ὄντα, ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον καὶ διοικῇ αὐτὰ καὶ καρποῦται τὰ ἐξ αὐτῶν ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα καὶ τὰ δικαιώματα κατὰ τὴν περίληψιν τῆς πράξεως αὐτοῦ, καὶ ἐκτελῇ γνη-

σίως πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ τὰς τυχούσας χειροτονίας ποιεῖν, μετὰ τῆς καὶ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, ὡσαύτως καὶ οἱ μετ᾿ αὐτὸν κατὰ καιροὺς ἀρχιερεῖς. Ὁ ἐπίσκοπος δὲ πρεσλάβας Καλλίνικος καὶ οἱ μετ᾿ αὐτόν, μηδόλως τολμήσωσιν αὖθις κατεπεμβῆναι τῶν ἀλλοτρίων αὐτῶν χωρίων καὶ ἀρχιερατικόν τι τελέσαι, καὶ ἁρπάσαι πολὺ ἢ ὀλίγον τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν καὶ σκάνδαλόν τι προξενῆσαι τῷ μητροπολίτῃ Ἀγχιάλου κὺρ Μητροφάνει καὶ ζημίαν τινά, ἐναντιούμενοι ταῖς τῶν τοσούτων γραμμάτων ἀποφάσεσι καὶ τῇ τοῦ ἡμετέρου· εἰ δ᾿ ἄλλως γένηται, οὐ μόνον ἀργοὶ ἔστωσαν πάσης ἀρχιερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως, καταφρονοῦντες δὲ τῆς ἀργίας καὶ ἀφωρισμένοι καὶ ἄξιοι τῆς καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ μείζονι παιδείᾳ ὑποπεσοῦνται, διὰ τὸ τῆς ἀδικίας καὶ παρ᾿ ἐνορίας (sic) (243) ἔγκλημα, ὀφειλόντων καὶ τῶν ἐν τοῖς τρισὶν ἐνοριακοῖς αὐτοῖς χωρίοις, δηλαδὴ τζαλῇ καβάκι, συμεντόβῳ καὶ κλινοβῷ εὑρισκομένων χριστιανῶν, ἱερωμένων τε καὶ λαϊκῶν, αὐτὸν καὶ μόνον τὸν ἱερώτατον ἀγχιάλου κὺρ μητροφάνην γινώσκειν γνήσιον καὶ καθολικὸν αὐτῶν ἀρχιερέα τε καὶ προστάτην καὶ ποιμένα πνευματικὸν καὶ τιμᾶν καὶ ἀγαπᾶν καὶ πείθεσθαι καὶ ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ, ὡς κανονικόν τε καὶ δίκαιον, καὶ μνημονεύειν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (ὡς εἴθισται) καὶ παρέχειν εὐγνωμόνως τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα, τὰ κανονικὰ τῶν ἱερέων, τὰ συνοικέσια, τὰς πανηγύρεις, τὴν ζητίαν καὶ τὰ λοιπὰ συνήθη δικαιώματα τῷ τόπῳ καὶ μὴ κατά τι ἐναντιοῦσθαι αὐτῷ ἢ ἀντιλέγειν, ἂν δέ τις παρὰ ταῦτα πράξῃ καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Πρεσλάβας Καλλίνικον, ἢ καὶ τὸν μετ᾿ αὐτὸν δῷ δικαίωμά τι, ἐκκλησιαστικόν, ὁ τοιοῦτος ἱερεὺς μὲν ὢν κλπ.....

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αχλστ´ μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος ε´.

Ὁ Ἐφέσου **Μελέτιος**	ὁ Ἡρακλείας **Ἰωαννίκιος**	ὁ Λαρίσσης **Γρηγόριος**	ὁ Νικομηδείας **Νεόφυτος**
ὁ Λακεδαιμονίας **Ἰωάσαφ**	ὁ Σερρῶν **Δανιὴλ**	ὁ Ἀδρ/πόλεως **Παρθένιος**	ὁ Κυζίκου **Ἄνθιμος**
ὁ Γάνου καὶ Χώρας **Ἰάκωβος**	ὁ Θεσσαλονίκης **Δαμασκηνὸς**	ὁ Ἀθηνῶν **Δανιὴλ**	ὁ Ἰωαννίνων **Παρθένιος**
ὁ Ἀμασείας **Ἰεζεκιὴλ**	ὁ Φαναρίου **Εὐθύμιος**	ὁ Βερροίας **Ἰωαννίκιος**	ὁ Φιλιππουπόλεως **Χριστοφόρος**
ὁ Νικαίας **Πορφύριος**	ὁ Κορίνθου **Κύριλλος**	ὁ Μεσημβρίας **Ἀκάκιος.**	

Γ δ 4 (Α´ κώδ. σελ. 412)

Ἰωαννίκιος κτλ.

Ἰατρικὸς ὁ νόμος ἀφορῶν πρὸς λυσιτέλειαν τῶν σωμάτων μεθαρμόζειν πρὸς τὰς τῶν καιρῶν τροπάς τε καὶ ἀλλοιώσεις καὶ ἐκ παντὸς τρόπου διώ-

κειν τὸ τέλος τῶν σωμάτων· περιποιητικὸν γάρ ἐστιν ὑγείας καὶ σωτηρίας ὡς ἀφαιρεῖσθαι μὲν ὅσα περιττά, ἀναπληροῦσθαι δὲ τὰ ἐλλείποντα, καὶ οὐδεὶς οἶμαι τῶν νόμοις ἀντιθεμένων ἀντειπεῖν ἰσχύσειε· καὶ οὐχὶ καὶ τοῦ ὑγιοῦς ἐνίοτε πάσχοντος μέρους τὸ πεπονθὸς οἰκονομίᾳ θεραπεύομεν; ἐπειδὴ λοιπὸν ὡς ἔγνωμεν καὶ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ μητροπολίτου γάνου καὶ χώρας εἰς χεῖρας εὑρισκόμενον μονύδριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ μεγαλομάρτυρος γεωργίου ξυλίτη λεγόμενον, δεῖται ἐπιμελείας καὶ ἀναστηλώσεως, ἡ μετριότης ἡμῶν ὡς θεόθεν ἐμπιστευθεῖσα καὶ ἐγχειρισθεῖσα τὴν τῶν ψυχῶν πνευματικὴν ἐπιμέλειαν καὶ τῶν ἐπ᾽ ὠφελείᾳ συντεινόντων πᾶσι τοῖς εὐσεβέσι δεῖν ἔγνω μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκέψασθαι καὶ τὸ παρὸν καὶ μὴ καταλιπεῖν ἀτημέλητον τὸ μὲν ὡς χρέος ἔχουσα πρόνοιαν περὶ τῶν τοιούτων ποιεῖσθαι, τὸ δὲ ὡς ὀφθαλμοῖς ἰδίοις ἰδοῦσα τὸ ἄπορον τοῦ μονυδρίου αὐτοῦ, ὃ οὖν ἐν αὐτῷ πρὸ χρόνων εὑρισκόμενος μοναχὸς κὺρ μακάριος καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ἐνδείᾳ πολλῇ πιεζόμενοι καὶ στενοχωρίᾳ καὶ μὴ δυνάμενοι διακυβερνᾶσθαι, ἔγνωσαν δεῖν παραλαβεῖν καὶ ἄλλους μεθ᾽ ἑαυτῶν δυναμένους καὶ τὸ μοναστήριον διοικεῖν, καὶ ἑαυτοὺς σώζειν, καὶ φροντίζειν τῆς τῶν ψυχῶν αὐτῶν σωτηρίας, καὶ προσέτι παραμυθίας τυγχάνειν τοὺς ἐκεῖσε διαπερῶντας ξένους καὶ ἡμεδαπούς, καὶ δὴ εὗρον, ὡς λέγεται, κατὰ τὴν καρδίαν αὐτῶν τὸν Νικόλαον ἄνδρα χριστιανόν, εὐσεβῆ καὶ θεὸν φοβούμενον, ἐπὶ τῷ συνοικῆσαι αὐτοῖς. Ὁ καὶ διὰ δαπάνης αὐτοῦ ἰδίας ἄνευ βίας τινὸς καὶ ἐπαναγκάσεως αὐτοπροαιρέτως ὑποσχεθεὶς ἀναστηλῶσαι αὐτό, καὶ εἰς κρείττονα τάξιν ἀγαγεῖν, οὐ δι᾽ ἄλλό τι ἢ διὰ τὸ ἡσύχως διαβιῶσαι βουλόμενος τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων μακαρίου μοναχοῦ, παρθενίου ἱερομονάχου, καὶ σωφρονίου ἱερομονάχου οἵτινες ζητήσαντες καὶ παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος χάριτός τινος καὶ βοηθείας τυχεῖν, ὥστε διάγειν ἀταράχως, καὶ ἀνενοχλήτως καὶ ἀκαταζητήτως, ἀνήγγειλαν τὰ πάντα λεπτομερῶς, τά τε ἐπιβλαβῆ καὶ τὰ συμφέροντα αὐτοῖς, παρά τε τῶν οἰκείων καὶ πέλας ἐπισυμβαινόντων· καὶ περὶ τούτου ἠθέλησαν γενέσθαι ἐλεύθερον τὸ μονύδριον αὐτό, ἀκαταζήτητον καὶ ἀκαταπάτητον παρὰ παντὸς προσώπου, ἐλευθερίας τυχὸν παντελοῦς. Ἡ μετριότης οὖν ἡμῶν ὡς θεόθεν ἐμπιστευθεῖσα τὴν τῶν ψυχῶν πνευματικὴν θεραπείαν, καὶ τῶν ἐπ᾽ ὠφελείᾳ συντεινόντων πᾶσι τοῖς εὐσεβέσι, ἐπὶ τὸν οἰκουμενικὸν καὶ πατριαρχικὸν θρόνον προβιβασθεῖσα, καὶ χρέος ἔχουσα ἀπαραίτητον τὰς ἁπανταχοῦ ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια περισκοπεῖν καὶ εἰς τάξιν ἄγειν, τὴν αἴτησιν αὐτῶν μὴ παριδοῦσα ὡς εὔλογον οὖσαν καὶ θεοφιλῆ, δεῖν ἔγνω μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκέψασθαι καὶ τὸ παρόν, καὶ μὴ καταλιπεῖν ἀδιόρθωτον, καὶ δὴ ἀποφαίνεται διὰ τοῦ παρόντος πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ καὶ σιγιλλιώδους γράμματος, ἵνα τὸ μοναστήριον αὐτὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ μεγάλου Γεωργίου τὸ πλησίον τοῦ ποταμοῦ τὸ παρὰ τῶν προρρηθέντων διοικούμενον τοῦ τε μακαρίου, παρθενίου ἱερο-

μονάχου, νικολάου καὶ σωφρονίου ἱερομονάχου εἴη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐλεύθερον, ἀδούλωτον καὶ ἀκαταπάτητον παρὰ παντὸς τοῦ κατὰ καιρὸν ἀρχιερατεύοντος μητροπολίτου γάνου καὶ χώρας, ὡς μηδεμίαν ἄδειαν ἔχοντα καταπατεῖν αὐτό, ἢ λαμβάνειν παρ᾽ αὐτῶν πολὺ ἢ ὀλίγον· χρέος ἔχοντας μόνον τοὺς ἐν αὐτῷ μνημονεύειν τοῦ ὀνόματος τοῦ μητροπολίτου παρρησίᾳ ἐπ᾽ ἐκκλησίας κατὰ τὴν συνήθειαν· τοῦ δὲ λοιποῦ εἶναι παρ᾽ αὐτοῦ ἀνενόχλητον ὡς παντελεύθερον. Πρὸς δὲ τούτοις μὴ ἐμποδὼν εἴη καὶ τοῖς βουλομένοις ἀφιερῶσαι τι τῷ μοναστηρίῳ αὐτῷ ξένοις τε καὶ ἐντοπίοις μήτε ἔχειν ἄδειαν τὸν κατὰ καιροὺς ἀρχιερατεύοντα κατὰ τὴν μητρόπολιν ταύτην ἀργεῖν ἢ ἀφορίζειν τοὺς ἐν αὐτῷ εὑρισκομένους ἱερομονάχους ἢ μοναχοὺς χρείας οὔσης, ἢ εἰσάγειν ἢ ἐξάγειν οὓς ἂν αὐτὸς βούλοιτο ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν ἐμὴν ἀναφέροιτο μετριότητα τὰ ἐπταισμένα αὐτοῖς. Ἐπὰν δέ τις αὐτοῖς ἀπαρέσκῃ αὐτοὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς (καθ᾽ ἑαυτῶν γράφει) ποιοῖντο τὴν διόρθωσιν. Ταῦτα πάντα βουλόμεθα μένειν ἀπαρασάλευτα καὶ ἀδιάσειστα· ἂν δέ τις τῶν πάντων βουληθείη ἀθετῆσαι τὰ παρόντα, καὶ ὑποτάξαι αὐτοὺς μακάριον τὸν μοναχὸν, παρθένιον ἱερομόναχον καὶ καταδουλῶσαι ἐλευθερίας ἁπάσης τυχόντας παρὰ τῆς καθ᾽ ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, καταφρονητὴς φανεὶς τῶν πατριαρχικῶν τούτων γραμμάτων, ἀφωρισμένος εἴη παρὰ πατρὸς υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος, κ. τ. λ ..... ἐπὶ γὰρ τούτῳ ἐπεδόθη αὐτοῖς τοῖς ἐν τῷ μονυδρίῳ αὐτῷ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος σιγιλλιῶδες γράμμα.

Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ ἑβδόμῳ.

† ὁ γάνου καὶ χώρας Παΐσιος

Γ δ 5 (Ἐθν. Βιβλ. Παρισίων, Supplém. grec 1281 ἀρ. 3).

Καὶ τὰς παραδόσεις τὰς ἀρχαίας καὶ τὰ καλλῶς (sic) ἔχοντα ἄξιον ἀσφαλείας τυγχάνειν κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα, ἧς ἄνευ οὐδὲν τῶν δρωμένων οἷον ἂν ἦν ἔχειν διαμονήν τινα καὶ ἰσχύν, τάξει γὰρ πάντα διοικεῖται καὶ φέρεται ἣν ἡ καθ᾽ ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία φυλάττουσα βεβαιώσει ἀξιοῦν ὀφείλει τὰς καλλῶς (sic) ἐχούσας τῶν παλαιγενῶν ὑποθέσεων. Τῆς μετριότητος οὖν ἡμῶν συνοδικῶς προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῇ καὶ τῶν παρευρεθέντων ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἐνεφανείστισαν (sic) γράμματα παλαιγενῆ ἐλευθεροσωτήρια τοῦ σεβασμίου καὶ βασιλικοῦ μοναστηρίου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ εἰς τὸ μετέωρον ἅπερ ἐξεδόθη αὐτῷ παρὰ τῶν κατὰ καιρὸν πατριαρχῶν καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένοις ὁσίοις πατράσι εἰς σύστασιν αἰώνιον ὥστε εἶναι τοῦτο ἐλεύθερον καὶ αὐτόνομον ὡς καὶ τοῖς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ

Ἄθω μοναστηρίοις· διὸ καὶ παρ᾽ ἡμῶν ἐπικυρωθῆναι τὰ τοιαῦτα ὡς προστατευομένων τῶν ἐνταῦθα ἀσκουμένων ὁσιωτάτων πατέρων τῆς μονῆς ταύτης ὅπως εὐλόγως καὶ κανονικῶς ἔχουσι εἰς μείζονα διαμονὴν τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ γράφομεν συνοδικῶς ἐν ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἐπιβεβαιοῦμεν ἵνα (;) τὸ αὐτὸ μοναστήριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διακελεύομεν πάντη ἐλεύθερον, ἀδέσποτον, ἀδούλωτον, ἀνεπηρέαστον καὶ ἀκαταπάτητον παρὰ παντὸς προσώπου, ἐκφωνουμένου τοῦ κατὰ καιρὸν ἐπισκόπου Σταγῶν τοῦ ὀνόματος ἐν τῷ ἐν πρώτοις μνήσθητι κύριε καὶ οὐκ ἐν ἄλλῳ καιρῷ· ὅταν δὲ χειροτονίας καιρὸς ᾖ ἱερέως τινὸς τῶν ἐν αὐτῷ μοναχῶν ἢ ἱεροδιακόνου, προσκαλούμενος παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκουμένων..... μοναχῶν ἐκτελείη τὰς χειροτονίας εἴτε ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτῷ εἴτε ἐν ἄλλῳ τόπῳ ὅπου ἂν οἱ πατέρες βούλοιντο οἱ ἐν αὐτῷ ἀσκούμενοι, ἀλλὰ καὶ οἱ περιοδεύοντες ἱερομόναχοι εἴησαν ἐκτελοῦντες ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν ἀνεμποδίστως, ὡς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς βασιλικοῖς μοναστηρίοις γίνεται παρὰ μηδενὸς κωλυόμενοι ἢ ἐνοχλούμενοι. Οἱ δὲ κληρικοὶ τῶν σταγῶν καὶ λοιποὶ ἱερεῖς οἱ γυναῖκας ἔχοντες μὴ ἔχωσιν ἄδειαν ὅλως ἱερουργεῖν ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ πολλῶν ἕνεκα, καθὰ καὶ τὰ παλαιγενῆ ἐντέλλονται γράμματα, μήτε ἀπαιτεῖν παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἱερομονάχων μηδὲν ὅλως τρόπῳ τινὶ δικαιολογίας χρώμενοι, μήτε ἄλλο πρόσωπον ὅλως ὅ οὐκ ἂν διατάττόμεθα· καὶ τὰ τῶν μοναζουσῶν μετόχια αὐτοῦ ὡς ἐνταῦθα ὄντα καὶ κοινοβιακῶς διαγουσῶν τῶν καλογραιῶν τῶν ἐν αὐτοῖς καὶ ἐργαζομένων ὑπὲρ αὐτῶν μὴ ἐνοχλεῖσθαι τὸ σύνολον παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἐπισκόπου Σταγῶν ἀπαιτοῦντος κληρονομίαν τινὰ τῆς ἀποθανούσης καλογραίας ὡς ἀνόσιον πάντη καὶ ἐπίψογον, ἐν βάρει ἀργίας ἀσυγγνώστου καὶ ἀφορισμοῦ ἀλύτου τοῦ παρὰ θεοῦ παντοκράτορος· τὸν δὲ ἡγούμενον ἐκλέγεσθαι παρὰ τῶν ἐγκρίτων τῆς ἐν Χριστῷ αὐτοῦ ἀδελφότητος τοῦ σωματείου καὶ ὑπηκόου αὐτοῦ, καὶ προβιβάζεσθαι χρόνους τρεῖς ἢ καὶ πλείω (sic) τούτους διαδραμόντας κατὰ τὴν αὐτῶν ἀρέσκειαν καὶ οὐ πρὸς ἕτερόν τι τέλος. Καὶ μηδεὶς τῶν ἀρχιερέων τῶν Σταγῶν ἐπὶ προφάσει τινὶ παρανόμῳ ἀργίαν καθυποβαλεῖν τινα τῶν ἱερομονάχων...... (διάτρητος ἡ μεμβράνη)....... ἱερουργεῖν αὐτοὺς κατά τι ἢ ζημιοῦν ὁπωσδήποτε ὡς (ἐξουσίαν) ἀνεξάρτητον ὂν καὶ ἀκαταζήτητον, τοὺς μοναχοὺς καὶ ἱερομονάχους τοὺς ἐν τῷ βασιλικῷ αὐτῷ καὶ ἐλευθερίας τυχόντι μοναστηρίῳ τῷ ὄντι ἐν τῷ μετεώρῳ, καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν εὑρισκομένους ἱερεῖς ἐν τοῖς μετοχίοις αὐτῶν. Ταῦτα πάντα βούλεται ἡ μετριότης ἡμῶν μένειν ἀμετακίνητα καὶ ἀδιασάλευτα μέχρι (παντός;) βεβαιωθέντα καὶ ἀσφαλεισθέντα (sic) διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγιλλιώδους γράμματος. Εἰ δέ τις τῶν πάντων βουληθῇ ἀθετῆσαι τὴν παροῦσαν ἡμετέραν ἀπόφασιν, καὶ τὰ πάλαι τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν παλαιγενῆ γράμματα τὰ ἐπικυρωτικὰ (γρ. ἐπικυροτικὰ)

καὶ ζημίαν τινὰ προξενῆσαι αὐτοῖς, τῶν ἀρχιερέων μὲν οὖν ἢ ἱερέων ἀργὸς εἴη πάσης ἀρχιερατικῆς καὶ ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως, καταφρονῶν δὲ τῆς ἀργίας καὶ μείζωνι (sic) ὑποκείσεται παιδεύσει ὡς ἄξιος καθαιρέσεως καὶ ἀργίας· τῶν λαϊκῶν δὲ καὶ ἰδιωτῶν ἀφωρισμένος παρὰ θεοῦ παντοκράτορος καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον αἰωνίως καὶ τυμπανιαῖος· ἐχέτω δὲ καὶ τὰς ἀρὰς τῶν 318 κλπ. ..... Ἐπί γε τοῦτο ἐγράφη τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος βεβαιωτικὸν καὶ σιγιλλιῶδες γράμμα καὶ ἐπεδόθη τοῖς ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ μοναχοῖς εἰς διηνεκῆ μνήμην ,αχνα΄ μηνὶ Ἰουνίῳ Ἰνδικτ. δ΄.

Ἰωαννίκιος ἐλέῳ Θεοῦ κ. λ. π.

ὁ Ἡρακλείας ***Μεθόδιος*** ὁ Κυζίκου ***Ἄνθιμος*** ὁ Νικομηδείας ***Κύριλλος*** ὁ Νικαίας ***Πορφύριος*** ὁ Ἀδριανουπόλεως ***Νεόφυτος***

ὁ Φιλιππουπόλεως ***Γαβριὴλ*** ὁ Κασσανδρείας ***Θεοφάνης,*** ὁ Καφᾶ καὶ Φούλων ***Κύριλλος*** ὁ Διδυμοτείχου ***Ἰάκωβος***

ὁ Ἀγαθουπόλεως ***Φιλόθεος***

Γ δ 6 (Supplément grec 1292)

Τιμόθεος ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Πεκίου καὶ πρώτης καὶ νέας Ἰουστινιανῆς.

Ἡ μετριότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος γράμματος δηλοποιοῦσα ὅτι ἔχοντα κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν ἣν εἶχον τὰ μοναστήρια, καθὰ διακελεύουν οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ νόμοι.... καὶ ἀφερεῖν (sic) τῶν μοναχῶν (sic) ἀφάνισε τὴν ἄνω μονήν· ἰδόντες γοῦν τὴν ἀφάνειαν καὶ ἐδίοξα (sic) αὐτὸν καὶ εὗρον τὸν κὺρ Φιλάρετον ἱερομόναχον ἄνδρα ἐνάρετον καὶ μαρτυρημένον ὑπὸ (τὸν μοναχὸν) καὶ ἑτέρον ἀνδρὸν οὐ κολίγον (sic) ἐποίησα αὐτὸν ἡγούμενον εἰς τὸ ἄνοθ (sic) μονασιήριον καὶ ἐπαραδόσαμε εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τοῦ ἀνακενὴν (sic) καὶ καλλιεργεῖν τὴν γὴν αὐτοὺ (sic) καὶ τὰ μετόχια ἅπερ ἔχει μὴ ἐμποδιζόμενος ὑπό τινος καὶ δίδομεν αὐτὸν ἄδειαν ὃς (sic) ποιμὴν νὰ καννη (sic) καλογέρους καὶ νὰ εὐγάζῃ καθὼς εἶναι ἡ συνήθεια τῶν μοναστηρίων. Εἴ τις ὁ πόταν (sic) εὑρεθείη κανεὶς σκανδαλοποιὼς (sic) ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, νὰ τὸν νουθετῇ καὶ ἡ μὲν οἴκουσε (sic) .... (εἰ δὲ μὴ) νὰ τὸν εὐγάζῃ ἀπὸ τὸ μοναστήριον καὶ αὐτὸς νὰ τὸ κυβερνᾷ καὶ νὰ τὸ.... καὶ ἴτη (sic) εἶναι χρεία· καὶ οἱ πατέρες νὰ εἶναι εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ ἄνωθε ἡγουμένου τῶν «***ἠλιάνων***» (*) καὶ νὰ των (sic) ὑποτασσονται (sic). Καὶ τότε θέλουν

(*) Εἷς τῶν 40 μαρτύρων λέγεται Ἡλιανός· μήπως ἔχει σχέσιν τὸ μοναστήριον τῶν Ἡλιανῶν μὲ τὸν ἅγιον αὐτόν;

ἔχην (sic) ἀφ' ὑμῶν εὐχὴν καὶ εὐλογίαν, οὕτω γενέσθω ὡς γράφομεν ἵνα τοῦ θεοῦ ἡ χάρις καὶ τὸ ἔλεος ἔστη μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

Γε 1 (Κῶδιξ Πατρ/κὸς Β', σελ. 6)

(Ἐπὶ Πατριάρχου Τιμοθέου)

Πρῶτον ἐπίσκοπος (ὁ Ἱερεμίας) πολυανῆς χειροτονηθεὶς ὕστερον ἔλαβε λόγῳ μεταθέσεως τὴν ἐπισκοπὴν Κίτρους, κακεῖσε συνεργίᾳ, τοῦ μισοκάλου δαίμονος ἐξαίφνης ἐπιδρομῆς γενομένης ὑπὸ θαλασσίων ληστῶν καὶ ἐναντίον τῆς κραταιᾶς ἡμῶν βασιλείας καὶ ἐρημωσάντων ὁ δικαστὴς τοῦ τόπου καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ τῶν κρατούντων καὶ ἐξουσιασταὶ νομίσαντες τὴν ἐπιβουλὴν ταύτην καὶ ἐνέδραν, ἣν ἔπαθον, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν ἐντοπίων χριστιανῶν γεγονέναι πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἀπέκτειναν καὶ ἐθανάτωσαν, αὐτὸς δὲ φυγῇ χρησάμενος διεσώθη στερηθεὶς ἁπάσης τῆς περιουσίας αὐτοῦ καὶ μείνας γυμνὸς καὶ ἄπορος περινοστῶν καὶ περιερχόμενος ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐλεημοσύνης καὶ ἐπικουρίας δεόμενος χειροτονηθέντος ἑτέρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτῇ τοῦ κὺρ Ἱερεμίου, ὅς μὴ καταφέρων μηδὲ ἀνεχόμενος τὰς τοιαύτας θλίψεις καὶ στενοχωρίας καὶ τὰς ἐκ τόπου εἰς τόπον μεταβάσεις προσέπεσε τῇ καθ' ὑμᾶς ἱερᾷ τῶν ἀρχιερέων συνόδῳ καὶ ἐδεήθη ἐμπόνως ἀκυρωθῆναι τὴν μετάθεσιν αὐτοῦ. Καὶ δὴ ἡ μετριότης ἡμῶν τὴν αἴτησιν αὐτοῦ ἀποδεξαμένη γνώμῃ κοινῇ συνοδικῇ γράφει καὶ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀποφαίνεται, ἵνα ἡ μὲν ἀπὸ πολυανῆς εἰς Κίτρος γεγονυῖα μετάθεσις τοῦ αὐτοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου κυροῦ Ἱερεμίου εἴη ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος, καὶ εἰς οὐδὲν λογισθῇ, αὐτὸς δὲ ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος κὺρ Ἱερεμίας ἔχῃ ἄδειαν μετατεθῆναι ἐν ἑτέρᾳ ἐπαρχίᾳ καὶ εἴη καὶ ὀνομάζηται γνήσιος καὶ καθολικὸς ἀρχιερεὺς αὐτῆς καὶ ἱερουργῇ καὶ τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελῇ μετὰ τῆς τοῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως ἀποκριματίστως καὶ ἀναντιρρήτως. Οὕτως ἀπεφηνάμεθα συνοδικῶς. Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον συνοδικὸν γράμμα καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας. (*)

Ἐν ἔτει 7126
5508
1618

ὁ Νικαίας ***Πορφύριος*** ὁ Ἀγκύρας ***Γρηγόριος***
ὁ Ἀμασείας ***Γρηγόριος*** ὁ Τραπεζοῦντος ***Ἰγνάτιος***
ὁ Π. Πατρῶν ***Θεοφάνης***

(*) Ἡ πρᾶξις αὕτη ὁλόκληρος ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Κεραμέως Παπαδοπούλου. (Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας τόμ. Δ', σελ. 90—92).

Γε 2 (Κώδιξ Κριτίου Α', σελ. 632—633)

Περὶ ἑνώσεως ἐξαρχίας εἰς μητρόπολιν σμικρινθεῖσαν.

Ἁπασῶν τῶν παροικιῶν λόγον ἐχουσῶν μερῶν, καὶ μερῶν σώματος πρὸς ἰδίαν κεφαλήν, δηλονότι πρὸς τὴν ἤδη χάριτι θεοῦ σωζομένην, καὶ ἐπηρείας παντοίας σατανικῆς ἀνωτέραν διατηρουμένην καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν, ἀνάγκη τὸν προϊστάμενον ταύτης καὶ ὁπωσδήπως τὴν ***οἰκουμενικὴν φροντίδα*** ἐμπεπιστευμένον ὄμμασι μὲν ἀτενέσι συνορᾶν τὰ κατ' αὐτήν τε καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ὥστε μηδὲν ἐλλιπὲς ἢ θεραπείας δεόμενον, ἀτημέλητον μένειν· δέχεσθαι δὲ καὶ ὠσὶν ἀνεπαισθήτως ἀκούειν τὰς εὐλόγους αἰτίας καὶ τὰς τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἐχομένας ἀγγέλσεις, ἵνα διὰ τῶν δύο ἀκριβεστάτων (ἀκριβεστέρων) τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἀκοῆς φημι καὶ ὁράσεως εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν κατευθύνοιτο σῶμα, καὶ πᾶν λυπηρὸν καὶ ὀδύνης παραίτιον εἰς τὸ θυμηδέστερον μεταφέροιτο. Ἄλλως γὰρ ἂν τὸ τῆς ποιμαντικῆς ὄνομα ψευδόμενον φαίνοιτο· ὅθεν καὶ τῆς μητροπόλεως Ἐφέσου μιᾶς οὔσης τῶν τῆς Ἑώας ἐπαρχιῶν προκαθημένης ποτὲ τῇ τε ἀξίᾳ καὶ ταῖς προσόδοις, ἤδη δὲ μακρῷ χρόνῳ τοῦ ***ζυγοῦ σπινθῆρα*** μόνον μητροπόλεως σωζομένην. Ἐπὶ τῇ πατριαρχείᾳ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γέροντος κὺρ Παρθενίου, τὴν ἐπιστασίαν τῆς μητροπόλεως αὐτῆς κανονικῶς ἀναλαβόντες ἡμεῖς καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἀναγγείλαντες συνοδικῶς, ἐπενοήθη ἐπὶ προσθήκῃ τινὸς δυνάμεως, τὴν φιλαδέλφειαν (φιλαδελφίαν) οὖσάν ποτε ἐξαρχίαν συναφθῆναι ταύτῃ καὶ προσκολληθῆναι, καὶ μικρὸν ἀναπληρῶσαι τῶν στερηθέντων αὐτῇ καὶ διὰ γράμματος πατριαρχικοῦ σιγιλλιώδους τὴν ἕνωσιν ταύτην ὁ τότε πατριάρχης ἐπρυτανεύσατο, καὶ μέχρι πολλοῦ οὕτω διῆγεν, ἀριθμεῖσθαι δηλονότι τὴν φιλαδέλφειαν τοῖς ἐνοριακοῖς χωρίοις τῆς μητροπόλεως Ἐφέσου οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ κὺρ Ἰωαννικίου τοῦτ' αὐτὸ διὰ γράμματος σιγιλλιώδους τὸ κράτος ἔσχηκε, καὶ ἀμετάθετον, μεθ' ὃ οὐκ οἴδαμεν τίνι τρόπῳ ἀπεσπάσθη μὲν τῆς μητροπόλεως Ἐφέσου ἡ φιλαδέλφεια αὕτη ἐδόθη δὲ ἐξαρχικῶς ἄλλοις κολώβωσιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ποιήσας τῇ τε μητροπόλει καὶ τῷ ταύτης προϊσταμένῳ, καὶ δὴ τοῦ ἤδη ἀρχιερατεύοντος ἐν αὐτῇ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἐφέσου κὺρ Ἰγνατίου, ὑπερτίμου.... τὸ παράλογον καὶ ἄδικον συνορῶντος, καὶ ἀναγγείλαντος ***συνοδικῶς*** ἅπαν τὸ γεγονός, ὀδύνῃ κατεχομένου καὶ ζητοῦντος τὴν παρὰ τῆς ***ἱερᾶς συνόδου*** τῆς καιρίας ταύτης πληγῆς θεραπείαν, κέκριται καὶ ἀπεφάνθη συνοδικῶς τὴν μὲν φιλαδέλφειαν ταύτην κατὰ τὰ προεκδοθέντα σιγιλλιώδη γράμματα εἶναι καὶ εὑρίσκεσθαι προσκεκολλημένην καὶ ἡνωμένην ἀδιασπάστως τῇ μητροπόλει Ἐφέσου, τὰ δὲ κατὰ τούτων ἐξενεχθέντα περὶ τοῦ διασπασμοῦ ταύτης ἄκυρα εἶναι καὶ ἀνίσχυρα ὡς παράλογα καὶ οὐδεμιᾶς δικαιοσύνης μετέχοντα· ἡμεῖς τε γὰρ ὅτε τὸν θρόνον τῆς μητροπόλεως Ἐφέσου ὑπεισήλθο-

μεν, μετὰ τῆς ἑνώσεως ταύτης τὴν ἐπίσκεψιν παρελάβομεν, καὶ ἐπὶ συμφωνίᾳ τοιαύτῃ τὴν φροντίδα ἀνεδεξάμεθα ταύτης, καὶ ὁ μητροπολίτης ἤδη Ἐφέσου ἐπὶ τούτοις ἐσφραγίσθη τε καὶ ἐψηφίσθη, καὶ τὴν χειροτονίαν ἀνεδέξατο, καὶ πάντα τρόπον· τούτου χάριν ἡ μετριότης ἡμῶν γνώμῃ καὶ τῶν συνεδριαζόντων αὐτῇ ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων γράφει καὶ ἀποφαίνεται ἐπιβεβαιοῦσα τὴν ἕνωσιν ταύτην ἐχόντων καὶ παρ᾽ ἡμῶν τὸ κῦρος, τὸ βέβαιον καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ ἀμετάθετον ἡ φιλαδέλφεια αὕτη μετὰ πάντων τῶν χωρίων αὐτῆς μένῃ ἡνωμένη καὶ προσκεκολλημένη τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐφέσου συναριθμουμένη καὶ συνταυτιζομένη τοῖς λοιποῖς χωρίοις αὐτῆς ἀδιασπάστως καὶ ἀμεταθέτως παρέχοντος μόνον κατ᾽ ἔτος τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἐφέσου πρὸς τὴν καθ᾽ ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν λόγῳ χαρατζίου φλωρία τριάκοντα τρία· οἱ δὲ ἐν αὐτῇ χριστιανοὶ ἅπαντες ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ ἕνα καὶ μόνον γινώσκωσι.

,αχνε΄ 1655.

Δ΄

ΜΙΚΡΑ ΑΓΓΛΟΓΡΑΙΚΙΑ (ANGLOGRAECIA)

Εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον τοῦ παρόντος συγγράμματος δίδω τὸν τίτλον «ἀγγλογραικία», διότι ὄχι μόνον ἐκτίθενται αἱ κατὰ ὡρισμένας χρονικὰς περιόδους ἐπικρατήσασαι σχέσεις μεταξὺ ἄγγλων θεολόγων καὶ ἑλλήνων κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ παρουσιάζει σχέσεις τινὰς καὶ ἀναλογίας πρὸς τὴν τόσον χρήσιμον διὰ τὴν ἱστορίαν—κατὰ τὴν ιστ΄ ἑκατονταετηρίδα— τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους τῶν Γραικῶν περίφημον τουρκογραικίαν τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου. Αἱ ἀναλογίαι καὶ ὁμοιότητες εἶναι μικραί· τούτου ἕνεκα καὶ ἐκάλεσα τὸ παρὸν τμῆμα μικρὰν ἀγγλογραικίαν. Ἑπομένως δὲν πρέπει νὰ προσδοκᾷ ἐξ αὐτῆς ὁ ἀναγνώστης μεγάλην συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅπως εἰς τὴν τουρκογραικίαν ὑπάρχουν κυριώτεροι παράγοντες ὁ Κρούσιος καὶ οἱ Ζυγομαλάδες, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὴν ἐνταῦθα ὀνομαζομένην ἀγγλογραικίαν ὁ John Covel [1]) καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Θαλασσηνὸς εἶναι τὰ ἀξιολογώτερα ἢ μᾶλλον τὰ μόνα σχέδον πρόσωπα. Ὁ J. Covel ἐφ᾽ ὅσον ἦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερεὺς τῆς ἐνταῦθα Βρεταννικῆς Πρεσβείας ἔπαιζε τὸ πρόσωπον τοῦ Στεφάνου Γερλαχίου. Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν ὡς «προεστὼς» (ἀνώτερος διευθυντὴς) τοῦ ἐν Κανταβρυγίᾳ (Cambridje) κολλεγίου τοῦ Χριστοῦ ἦτο ἐν σμικρογραφίᾳ κατὰ τὸν ιζ΄ ὅ,τι ἦτο ὁ Κρούσιος κατὰ τὸν ιστ΄ αἰῶνα.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ περιφήμου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ὑπῆρχεν ἐν Γενεύῃ μία ἱεραποστολικὴ ἑταιρία ἐργασθεῖσα ἐν Ἀνατολῇ ὑπὲρ τοῦ προτεσταντικοῦ καὶ εἰδικῶς τοῦ καλβινικοῦ δόγματος ἀποσκοποῦσα τοῦτο μὲν εἰς τὸ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς παπιστικὰς ἐνεργείας τῶν διαβοήτων Ἰησουϊτῶν, τοῦτο δὲ εἰς τὸ νὰ προσηλυτίσῃ τοὺς ὀρθοδόξους εἰς τὸν Καλβινισμόν. Τοιουτοτρόπως καὶ ἐν Λονδίνῳ σχεδὸν συγχρόνως ἐσχηματίζετο μία ἑται-

---

(1) Ἐγεννήθη τῷ 1638 ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ πρὸς τὸν Θαλασσηνὸν γράμματός του (Δ α 4).

ρία «Levant Company» τῆς ὁποίας ἱερεὺς ἦτο μετὰ τὰ μέσα τοῦ ιζ' αἰῶνος ὁ ρηθεὶς Covel διαδεχθεὶς τὸν Luke. Ὁ Covel ἦτο, ὡς ἤδη ἐσημείωσα, ἱερεὺς (chaplain) καὶ τοῦ ναΐσκου τῆς ἐν Κων/πόλει Βρεταννικῆς Πρεσβείας διαδεχθεὶς εἰς τὴν θέσιν ταύτην τὸν Thomas Smith. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ἰδιότητά του ὁ Covel διέμενεν ἐν Κ/πόλει ἀπὸ τοῦ 1670 μέχρι τοῦ 1677. Σύγχρονος τοῦ Covel ἦτο καὶ ὁ γνωστότατος καὶ περὶ τὰς ὑποθέσεις τῶν χριστιανῶν ἀσχοληθεὶς Paul Ricault, Ἄγγλος πρόξενος ἐν Σμύρνη. Φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῶν ὀρθοδόξων συνῆψεν ὡσαύτως ὁ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἀκμάσας R. Huntington ἱερεὺς τοῦ ἀγγλικοῦ προξενείου (chaplain) ἐν Χαλεπίῳ. [2])

Ὁ John Covel ἐν Κων/πόλει εὑρισκόμενος συνῆψε σχέσεις φιλικὰς μετὰ ἰσχυόντων προσώπων ὁμογενῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Ἐγνώρισε τὸν τότε μέγα κῦρος ἔχοντα Μανολάκην Καστοριανὸν παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ συστατικὸν ἔλαβε πρὸς τοὺς πατέρας τοῦ Ἁγίου Ὄρους (ἔγγραφον Δβ 3) ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὄχι μόνον νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἱστορικὸν Ἄθωνα ἀλλὰ καὶ νὰ μελετήσῃ χειρόγραφα λαμβάνων, εἰ δεήσει, καὶ ἀντίγραφα πρὸς ἐκτύπωσιν. Ἐγνώρισεν ὡσαύτως τὸν ἰατρὸν Μανουὴλ τὸν ὁποῖον ὁ Θαλασσηνὸς ἀποκαλεῖ κοινὸν φίλον (ἔγγραφα Δα 2). Μεταξὺ τῶν γνωστῶν τοῦ Covel ἢ Κωβελίδου, ὡς γράφει ὁ Θαλασσηνὸς ἐξελληνίζων τὸ ἀγγλικὸν τοῦτο ὄνομα, πρέπει νὰ συγκαταλέξωμεν καὶ τὸν Νεόφυτον [3]) μητροπολίτην Ἀδρια-

---

([2]) George Willams, «The ortodoxe church of the East in the Eighteenth Century κτλ. σελ. XIV. Βλέπε καὶ Annual of the British school at Athens N° XII ἔτος 1905—1906 σελ. 211.

Ὁ Covel ἔχει συγγράψῃ καὶ περιγραφὰς ταξιδίων καὶ ἐκθέσεις ἀρχαιολογικάς. Ὁ J. Th. Bert ἐξέδωκεν ἐκλεκτὰ τεμάχια ἐκ τῶν τοιούτων πραγματειῶν τοῦ Covel. Ἐξεδόθησαν τῷ 1893 διὰ τὴν Ἑταιρίαν Hakluyt (Hakluyt Society). Ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον· «Extracts from the diares of Dr John Covel 1670—1679.

a) The voyage to Constantinople, Sept. 21—Dec. 31, 1669.
b) Various extracts from diaries written at Constantinople Aug. 15, 1671, May 1674.
c) Journey to Adrianople and return to Con/ple May 2 Sept. 27 1675.

Βλέπε καὶ Ebersolt, «Constantinople byzantine et les voyageurs du Levant» Paris 1918 σελ. 160 σημ. 2.

([3]) Ὁ Νεόφυτος ἦτο ἀρχιδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Ἀδρ/πόλεως Παρθενίου τοῦ Β'. Πάντως ὁ Ἰωαννίτης Παρθένιος εἶχεν αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰωαννίνων. Πατριάρχης γενόμενος προήγαγε τὸν ἱερομόναχον πλέον ὄντα Νεόφυτον εἰς τὴν ἄλλοτε ἔνδοξον ἐπαρχίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Τὸν μητροπολίτην Νεόφυτον ἐπεσκέφθη ὁ Covel κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1675.

Τὸ ὑπόμνημα τῆς εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀδρ/πόλεως προαγωγῆς τοῦ Νεοφύτου ἔχει οὕτω :

Νομ. Συναγωγὴ φύλλον 129

Τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως ἀπροστατεύτου ἤδη μεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκου-

νουπόλεως τὸν κατόπιν οἰκ. π/χην ἀναδειχθέντα. Εἰς τὸ χειρόγραφον 22911 Additional τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου ἀπαντᾷ ἓν σημείωμα ἰδιόχειρον τοῦ Νεοφύτου. Ὁ Covel σημειώνει (σελ. 869 ἢ κατ' ἄλλην ἀρίθμησιν 424)· «this was written by himself these» (ἐγράφη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου) τὸ σημείωμα ἔχει οὕτω· Ἐπιστολὴ σταλεῖσα παρὰ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν πάπαν ρώμης.

Τὴν ἰσχύν σου τὴν ἄκραν πρὸς τοὺς σοὺς ὑπηκόους ἰσχυρῶς
πιστεύομεν
τὴν ὑπερηφάνειάν σου φέρειν οὐ δυνάμεθα
τὴν φιλαργυρίαν σου κορῆσαι οὐ δυνάμεθα
ὁ διάβολος μετὰ σοῦ
ὅτι ὁ κύριος μεθ' ἡμῶν.

Ὁ Covel προσθέτει· «τὸ ὑπόλοιπον τῶν συγγραμμάτων τούτων ἔλαβον ὡσαύτως ἐκεῖθεν (The rest of these writings I took likewise from thence)· ἀμέσως ἕπονται αἱ ἑξῆς ἑλληνικαὶ λέξεις γραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου «εἰς χρῆσιν Νεοφύτου Φιλαρέτου τοῦ ἐκ τῆς παλαιᾶς ἠπείρου.»

Ὁ Covel ἦτο ἀντιπαπιστὴς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπλησίαζε ἐκ τῶν ἡμετέρων κληρικῶν τοὺς κεκηρυγμένους ἐχθροὺς τοῦ πάπα, καθὼς αὐτή, ὡς εἴδομεν, ἦτο καὶ ἡ περίπτωσις τοῦ Νεοφύτου Ἀδριανουπόλεως ἐκφρασθέντος περὶ πάπα κατὰ τὸν προμνησθέντα τρόπον. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον περιεποιήθη ὁ Covel καὶ τὸν ἐπίσης Νεόφυτον ὀνομαζόμενον μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως[4]) ὡς κατωτέρω θὰ γίνῃ λόγος.

Ὁ Covel ἐν Κων/πόλει εὑρισκόμενος ἦλθε πλειστάκις εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ τότε παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας Nointel. Ὁ

μενικοῦ πατριάρχου, ἐκλογῇ κοινῇ συνοδικῇ πάντων καὶ ψήφῳ κανονικῇ προβιβασθέντος εἰς τὸν ἁγιώτατον καὶ ὑψηλότατον πατριαρχικὸν καὶ οἰκουμενικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως, προστάξει αὐτοῦ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κὺρ κὺρ Παρθενίου, συνήλθομεν πάντες ἡμεῖς οἱ παρευρεθέντες ἀρχιερεῖς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου καὶ ψήφους κανονικὰς ποιησάμενοι κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ διατύπωσιν, διὰ τὴν μητρόπολιν αὐτήν, πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ποτὲ ἀρχιδιάκονον αὐτοῦ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, πανοσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κὺρ Νεόφυτον, δεύτερον τὸν ἱερομόναχον κὺρ Δαβὶδ καὶ τρίτον τὸν ἱερομόναχον κὺρ Συρίγον, διδάσκαλον. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγράφησαν καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ κατεστρώθησαν ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ͵αχμδ' ἰνδικτιῶνος ιγ'
Σεπτεμβρίῳ.

(4) Ὁ Νεόφυτος ἦτο μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1683 ὁπότε ὁ Διονύσιος ὁ Δ' ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, τὴν ὁποίαν εἶχε λάβῃ προεδρικῶς καὶ μετὰ τὴν δευτέραν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τοῦ θρόνου Κ/πόλεως, ἀνῆλθε τὸ τρίτον τὸν

πρεσβευτὴς οὗτος ἦτο Γιανσενιστὴς καὶ ὡς τοιοῦτος φίλος τοῦ Ἀρνώλδου (Arnauld) τοῦ Ρενωδότου (Renaudot), τοῦ Nicole καὶ ἀντίπαλος ἰδίως τοῦ Κλαυδίου προτεστάντου ἱερέως τοῦ Charenton (ἐν Γαλλίᾳ πλησίον τῶν Παρισίων) καὶ τοῦ Aymon. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὀξυτάτη ἦτο ἡ ἔρις περὶ τὸ ζήτημα τῆς μετουσιώσεως ***ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ*** τῶν μὲν καθολικῶν ἰδίως δὲ τῶν τοῦ Porte-Royale ὑποστηριζόντων τὴν μετου-

---

οἰκουμ. θρόνον. Ἐποίμανε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην μέχρι τῆς ὀγδόης Ἀπριλίου τοῦ 1711, ὁπότε παρῃτήθη κατά τι σημείωμα τοῦ διαδόχου του Καλλινίκου—κατόπιν μητροπολίτου Ἡρακλείας καὶ μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ Ἱερεμίου ἐκλεγέντος Οἰκ. Πατριάρχου καὶ ἀμέσως ἀποθανόντος—καταχωρούμενον ἔν τινι κώδικι τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἀποκειμένῳ νῦν ἐν τῇ πλουσίᾳ βιβλιοθήκῃ τοῦ νῦν Οἰκουμ. Πατριάρχου Φωτίου Β'. Κατὰ τὸ αὐτὸ σημείωμα (δημοσιευθὲν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν 1913 σελ. 371) παρῃτήθη «ὡς μὴ δυνάμενος εἰς τὸ παντελὲς νὰ κινηθῇ καὶ ἦν ἀναισθητῶν δίκην λίθου». Ὡς λόγος παραιτήσεως σημειώνεται καὶ τὸ κορυφωθὲν χρέος τῆς ἐπαρχίας του. Συνεπείᾳ τῶν χρεῶν τούτων εἶχε ζητήσῃ παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου χρήματα ἐπὶ δανείῳ. Ὁ Μαυροκορδᾶτος ἀπαντῶν λέγει ὅτι «δὲν ἔχει οὔτε ἀρούρας, οὔτε ἐπαύλεις ἀποχρώσας». Ἀναπτύσσει καὶ μίαν θεωρίαν τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἄγγλος ποιητὴς Σαίξπηρ εἶχε προηγουμένως καταχωρήσῃ εἰς τὸ δρᾶμά του Ἀμλέτ, ὅτι δηλ. ὁ δανείζων χάνει συνήθως καὶ τὰ δανεικὰ καὶ τὸν φίλον του. «Καὶ πολλάκις συνέβη διὰ ταῦτα, φίλων μὲν μὴ δανείσαντας ἀποβολὴν πεπονθέναι, δεδανεικότας δὲ καὶ φίλους καὶ χρήματα ζημιωθῆναι». Ὁ Μαυροκορδᾶτος κατακλείει τὴν ἐπιστολήν του μὲ τὴν ὁριστικὴν ἄρνησιν τοῦ δανείου. «Ἧς τινος οὖν ἄρα βοηθείας ἄλλης ἐπιδεόμενος. οὐ διαμαρτήσῃ, οὐ *γὰρ* ***ἐπισφαλὴς ἡ ἐμὴ φιλία,*** χρημάτων δὲ συναλλαγὴν εὐλαβοῦμαι, τὴν σὴν διαφυλάττων ἀγάπην ἀκραιφνῆ καὶ ἀκέραιον». (Λιβαδᾶ, «Ἐπιστολαὶ Μαυροκορδάτου» σελ 125—126). Ἐκ τοῦ γράμματος τούτου καταφαίνεται ὅτι ὁ Νεόφυτος συνεδέετο διὰ φιλίας μετὰ τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς τοῦ τέλους τοῦ ιζ' αἰῶνος. Συνεπείᾳ τοῦ πολλοῦ χρέους τῆς ἐπαρχίας του ἔλαβεν ὁ Νεόφυτος καὶ πατριαρχικὸν γράμμα πρὸς τοὺς κληρικούς, ἱερεῖς καὶ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς τῆς ἐπαρχίας του πρὸς συλλογὴν ἐκτάκτων ἐράνων ἐκτὸς τῆς εἰσπράξεως τῶν τακτικῶν εἰσφορῶν καὶ φόρων. Τὸ μακρὸν τοῦτο περὶ ἐλεημοσύνης πατριαρχικὸν γράμμα καταχωρεῖται εἰς τὸν κώδικα Φ. Κ. α. 55-62. Ἰδοὺ μερικὰ ἀποσπάσματα τοῦ γράμματος αὐτοῦ. «Ἐπειδὴ τὸ λοιπὸν καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ὑμῶν ἱερώτατος μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ὑπέρτιμος κὺρ Νεόφυτος, εὑρίσκεται εἰς μεγάλην στενοχωρίαν καὶ ἀνάγκην πολλήν, μὲ τὸ νὰ ἦναι ὑπὸ ζυγὸν βαρυτάτου χρέους τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ταύτης. . . . . . (Ἀνάγκη τὸ λοιπὸν εἶναι αὐτὸς ὁ ἀρχιερεὺς ὑμῶν, κατὰ πάντα λόγον καὶ τρόπον «νὰ εὕρῃ συνδρομὴν καὶ βοήθειαν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καὶ παρ' ἡμῶν δηλαδὴ καὶ ἀπὸ λόγου σας, τὸ καλὸν καὶ χριστιανικὸν αὐτὸ ποίμνιον, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ συσταθῇ καὶ νὰ τὸ κυβερνήσῃ. . . . . .»Ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς ἦλθον εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς δανειστὰς καὶ ἔγινε συγκατάβασις νὰ πληρώνηται τὸ κεφάλαιον μὲ συμπεφωνημένας καὶ μετρίας κατ' ἔτος ἀποκοπὰς «καὶ ταξίτια, τουρκικώτερον εἰπεῖν». . . . . Καὶ κατόπιν προσθέτει· «Ἐπειδὴ καὶ καλὰ τὸ γνωρίζετε ὅλοι σας πῶς αἱ ἐπαρχίαι δὲν ἔχουσιν εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον τῆς δουλείας καὶ τῆς ταλαιπωρίας τὰ πρόσοδα ἐκεῖνα καὶ τὰς καρποφορίας καὶ τὰς βασιλικὰς φιλοτιμίας ὁποῦ εἶχαν εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους τῆς ἐλευθερίας». . . . «Τούτου χάριν καὶ γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος ἐντελλόμεθα καὶ συμβουλεύομεν πᾶσιν ὑμῖν συνοδικῶς κατὰ

σίωσιν, τῶν δὲ ἀντιθέτων (Claude) Κλαυδίου, Ἐϋμὼν καὶ τῶν Ἀγγλικανῶν, ἑπομένως καὶ τοῦ Covel, ἀρνουμένων ταύτην ἐζήτησεν ἑκάστη μερὶς νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀπόψεις της διὰ τῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος δοξασιῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τὸ ἴδιον μέχρι τινὸς ἔπραξαν καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι τῆς Τυβίγγης μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς μεγάλης θρησκευτικῆς Μεταρρυθμίσεως ἐπιζητήσαντες νὰ εὕρωσι διὰ τὰς πλάνας των στήριγμα εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Καθὼς ὅμως οἱ Διαμαρτυρόμενοι τῆς Γερμανίας τοιουτοτρόπως καὶ οἱ περὶ τὸν Covel—καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἄλλως Ἑλληνισταὶ καὶ φιλέλληνες—ἦσαν διατεθειμένοι μᾶλλον εἰς τὸ νὰ προσηλυτίσουν τοὺς ὀρθοδόξους εἰς τὰς περὶ Χριστιανισμοῦ ἀντιλήψεις των παρὰ εἰς τὸ νὰ ἀποδεχθοῦν τὰ ὀρθόδοξα δόγματα καὶ τὰς ὀρθοδόξους παραδόσεις. Ἐκ τῆς προσημειωθείσης περὶ μετουσιώσεως ἔριδος προέκυψαν δύο κυρίως συγγράμματα· α΄) τὸ ὑποστηρίζον τὴν ἄποψιν, κατὰ τὴν

πατρικὴν καὶ πνευματικὴν φιλοστοργίαν καὶ διάθεσιν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἀρχιερέων ἵνα τὸν διαληφθέντα ἀρχιερέα ὑμῶν ἱερώτατον μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως κὺρ Νεόφυτον τώρα ὁποῦ ἔρχεται σὺν Θεῷ εἰς τὰ αὐτόθι, νὰ σᾶς ἀπολαύσῃ ὅλους, τὸ λογικὸν αὐτοῦ ποίμνιον, καὶ νὰ σᾶς εὐλογήσῃ νὰ τὸν ὑποδεχθῆτε μετὰ πάσης τιμῆς, δεξιώσεως, φιλοφροσύνης καὶ ἀγάπης καὶ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας.... Ἴσως θὰ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του μετὰ τὸ εἰς Εὐρώπην ταξίδιόν του. Προηγουμένως εἶχε μεταβῆ (1700) εἰς τὴν πατρίδα του (ἴσως τὴν Σίφνον) ζητήσας πρὸς τοῦτο τὴν κανονικὴν ἄδειαν (Documente privitoare κτλ. τόμ. XIII 1909 σελ. 393). Εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Covel (ἀρ. 22911) εἶδον αὐτὸν τὸν αὐτόγραφον λόγον τοῦ Νεοφύτου τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησεν εἰς τὴν Κανταβρυγίαν. (Βλέπε καὶ σημ. 10). Οὔτε τὸ περιεχόμενον οὔτε τὸ ὕφος τοῦ λόγου φανερώνουν σοφὸν ἄνδρα. Ἐν τούτοις ὁ Ζαβίρας ἀκολουθῶν τὸν Ἀλέξατδρον Ἑλλάδιον χαρακτηρίζει τὸν Νεόφυτον ἄνδρα σοφὸν καὶ πολυμαθῆ, εἰδήμονα τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου, πεπαιδευμένον ἔν τε τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερᾷ θεολογίᾳ, ῥήτορα καὶ ἱεροκήρυκα διάσημον». Διελθὼν ἐκ Γαλλίας — οὐχὶ κατὰ τὸ 1720, ὡς γράφει ὁ Σάθας— ἀλλὰ τῷ 1701 ὡμίλησεν ἰταλιστὶ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΔ΄ (Le Quien Oriens Christianus Α΄ σελ. 1162. Σάθα «Νεοελληνικὴ Φιλολογία» σ. 465). Ἐν Ἀγγλίᾳ εὑρισκόμενος ὁ Νεόφυτος συνῆψε σχέσεις καὶ μετὰ τοῦ γερμανοῦ Γουλιέλμου Ludolf, γραμματέως ἐν Ἀγγλίᾳ. Εἰς τὰς δύο ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας στέλλει ὁ Γερμανὸς ἐκεῖνος πρὸς τὸν Νεόφυτον ἐμφανίζεται ὁ ἱεράρχης ἐκεῖνος ἔχων σχέσεις καὶ μὲ τὸν κακοήθη, κατὰ τὸν Ἑλλάδιον, παπᾶ Σεραφεὶμ τὸν Μιτυληναῖον, συνεργάτην τοῦ Μαξίμου τοῦ Καλλιπολίτου («παπᾶ Σεραφεὶμ ἔχει καλὴν ὑγία (sic), καὶ εἶναι κοντα εἰς τὸ τέλος μὲ τὴν καινὴν διαθήκην εἰς τὴν ἁπλῆν ρωμαίηκην γλῶσσαν»). Ὁ Νεόφυτος εἴτε ἐκ πεποιθήσεως εἴτε ἐξ ἄλλων λόγων ἰδιοτελῶν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς εἴδομεν, ἐφάνη παραδεχόμενος τὰς προτεσταντικὰς περὶ θείας εὐχαριστίας ἀντιλήψεις. Ὁ λόγος του ὁ ἐκφωνηθεὶς εἰς Κανταβρυγίαν περιέχει ὄχι ὀλίγας κολακευτικὰς φράσεις διὰ τοὺς Ἄγγλους διευθυντὰς καὶ ὑποδιευθυντὰς τοῦ Φροντιστηρίου τῆς πόλεως ἐκείνης (Σάθα, Παράρτημα Νεοελληνικῆς Φιλολογίας σ. 100, 103-105). Ἰατρός τις, Σαμοθράκης λεγόμενος, ἱστοριοδίφης, γράφων εἰς τὴν Μ. Ἐγκυκλοπαιδείαν περὶ τοῦ Νεοφύτου τούτου λησμονεῖ νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ἦτο ἀρχιερεὺς καὶ μάλιστα μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως. «Νεόφυτος, σοφὸς καὶ πολυμαθὴς ἀνήρ, ἐκ Φιλ/λεως». (Μ. Ἑλλ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. ΙΗ΄, σ. 200β.

ὁποίαν τὴν μετουσίωσιν παραδέχεται καὶ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καταχωρουμένων πρὸς τοῦτο πολλῶν ἐγγράφων Πατριαρχῶν, Ἀρχιερέων Ἡγουμένων καὶ ἄλλων καὶ β') τὸ ἀνατρέπον τὸ ἀνωτέρω διὰ τοῦ διϊσχυρισμοῦ ὅτι τὰ προσαγόμενα ἔγγραφα εἶναι ψευδῆ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον συγγραφὲν ὑπὸ τῶν περιφήμων Γιανσενιστῶν (Jansénistes) Nicole, Arnauld καὶ Renaudot φέρει τὸν τίτλον· «Perpétuité de la foi de l'Eglise catholique sur l'Eucharistie», τὸ δὲ ἕτερον συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ προμνησθέντος Aymon τιτλοφορεῖται· Monuments authentiques de la religion des Grecs et de la fausseté des plusieurs confessions de foi». [5]) Καὶ ὁ J. Covel ἐνδιαφερόμενος διὰ τὸ τότε φλέγον ζήτημα τοῦτο συνέγραψε τὸ κατὰ τὸ 1722 ἐκδοθὲν ἔργον του «Some account of the present Greek Church».

Ὁ Covel εἰς τὸ ἔργον του αὐτὸ διηγεῖται τὰς σχέσεις του μετὰ τοῦ Nointel καὶ διάφορα γεγονότα τῆς ἱστορίας τοῦ πατριαρχείου τῶν ὁποίων παρέστη αὐτόπτης μάρτυς. «Καίτοι ἐπὶ πολλῶν θεμάτων, γράφει, (σ. 136) αἱ γνῶμαί μου ἦσαν διάφοροι ἀπὸ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Nointel, ἐν τούτοις ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω αὐτὸν καὶ νὰ τὸν συναναστρέφωμαι συχνά. Δὲν θὰ τὸν ψέξω διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς θρησκείας του ζῆλον, διότι πάντοτε εἰλικρινῶς μὲ ἄφηνε ἐλευθέρως νὰ ὑποστηρίζω τὴν ἰδικήν μου. Ἦτο Γιανσενιστής, ἐσέβετο τὸν Ἀρνῶλδον καὶ ὑπεστήριζε τὴν ὑπόθεσιν τούτου. Ἀνέλαβε τοῦτο, καὶ ἡ πρώτη του σχετικὴ πρὸς τοῦτο ἀπόπειρα ἐγένετο ἐπὶ τοῦ τότε Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Παρθενίου (Δ' τοῦ Μογιλάλου) κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1671. Τὸν Πατριάρχην τοῦτον καὶ μερικοὺς ἄλλους ἱεράρχας ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῷ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἀπέσπα παρ' αὐτῶν ὁμολογίαν ἐπὶ τοῦ μεγάλου τούτου σημείου (τῆς μετουσιώσεως coud would have procured a Remontrance or Confession about grand Point). Ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε, διότι ὁ Πατριάρχης οὗτος δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀναμένῃ χάριν τινα καὶ εὔνοιαν παρ' αὐτοῦ. Ὁ Παρθένιος καὶ ἡ μερίς του ἔξωσαν (ἐκ τοῦ πατρ. θρόνου) τὸν Μεθόδιον ὁ ὁποῖος εὗρεν ἄσυλον (took sanctuary) εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρεσβευτοῦ μας. Ἡ ἐναντίον τοῦ Παρθενίου μερίς, τὴν ὁποίαν ηὗνόει ὁ Γάλλος Πρεσβευτής, ἔξωσε τὸν Παρ-

---

5) Τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου εἶναι καὶ τὸ παρὰ τοῦ ἰδίου Aymon συγγραφὲν ἔργον· «Lettres anecdotes du Cyrille Lucar patriarche de Constantinople.» Τὰ χειρόγραφα τοῦ Nointel καὶ ὅλα τὰ ἐκ Κ/πόλεως ἀποσταλέντα (εἰς διπλοῦν) πιστοποιητικὰ (ὁμολογίαι) εὑρίσκονται εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων N° 67 Supplément du fonds des manuscrits arméniens. Μία συλλογὴ τῶν ἰδίων ἐγγράφων—διότι ὡς ἐσημείωσα ὁ Nointel ἐλάμβανεν αὐτὰ εἰς διπλοῦν—εὑρίσκεται εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Rouen, Ms. V. 1. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ σταλέντα εἰς Γαλλίαν τῷ 1672 ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῶν Arnauld, Nicole καὶ Renaudot πρὸς σύνταξιν τοῦ ἔργου των Perpétuité de la foi..... (La bibliothèque des Ecoles des Chartes 1884 (XLV, 235-236) καὶ 1895 567-568.

θένιον καὶ ἔφερεν εἰς τὸν θρόνον τὸν μητροπολίτην Λαρίσσης Διονύσιον τῇ 8 Νοεμβρίου 1671.» Τὸ ἀξιόπιστον καὶ ἡ περὶ τὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων ἀκρίβεια τοῦ Covel καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς τελευταίας λεπτομερείας τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν πρώτην πατριαρχείαν Διονυσίου τοῦ Δ΄. Πράγματι τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς ταύτης τοῦ Διονυσίου — τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον σώζεται εἰς τὸν κώδικα Φωτίου-Κυπρίου Α΄ σελ. 425-426— φέρει χρονολογίαν «ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1671 Νοεμβρίου Η΄». Περαιτέρω ἀφηγεῖται (σελ. 137) τὰ τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ Διονυσίου εἰς τὴν ὁποίαν παρέστησαν καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Nointel. Ὁ πατριάρχης Μεθόδιος μετὰ τὴν πτῶσίν του εἶχε γράψῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν Harvey τῇ 27 Ἰουνίου τοῦ 1671 (Δβ 1) καὶ βραδύτερον ἐζήτησεν ἄσυλον ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Ἀναχωρήσαντος κατὰ τὸ θέρος τοῦ Harvey εἰς Ἀγγλίαν ὁ Μεθόδιος φοβηθεὶς τοὺς κατασκόπους τοῦ Παρθενίου κατέφυγεν εἰς τὸ πρεσβευτικὸν ἀνάκτορον τοῦ Nointel, δικαιολογήσας τὴν πρᾶξίν του ταύτην δι᾽ εὐγενοῦς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτήν. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἶχε παραλάβῃ καὶ ἐφύλαττεν παρ᾽ ἑαυτῷ ὁ Covel· ἐν τούτοις δὲν εὑρίσκεται εἰς τὰ ἐν τῷ Βρεταννικῷ Μουσείῳ ἀποκείμενα χειρόγραφά του. Μετὰ ταῦτα ἐξιστορεῖ ὁ Covel τὰ τῆς ἀνυψώσεως εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον τοῦ Γερασίμου σημειώνων ὡς ἡμερομηνίαν τῆς ἀνόδου ταύτης τὴν 30 Ἰουλίου καὶ οὐχὶ τὴν 25 τοῦ αὐτοῦ μηνός.... [6]) (Προηγουμένως κάμνει λόγον περὶ τῆς γραπτῆς ἐπὶ περγαμηνῆς δηλώσεως—σχετικῆς πρὸς τὴν μετουσίωσιν—τὴν ὁποίαν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1672 ὑπέγραψεν ὁ Διονύσιος μετὰ τῶν ὀπαδῶν του, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Nointel μὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν ἐπέδειξεν εἰς τὸν Covel). «Μετὰ τὴν εἰς τὸν π/χικὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ Γερασίμου ὁ Διονύσιος καὶ πλεῖστοι ἐκ τῆς μερίδος του ἐζήτησαν καταφύγιον εἰς τὸ Ἀνάκτορον τοῦ Nointel» (Dionysius and

---

[6]) Βλέπε Μ. Γεδεών, «Πατρ. Πίνακες σελ. 528. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς Γερασίμου τοῦ Β', καταχωρούμενον ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὸν κώδικα Φ.-Κ. Α' (τοὐντεῦθεν διὰ τῶν γραμμάτων τούτων θὰ δηλοῦται ὁ κῶδιξ Φωτίου Κυπρίου Α') σελ. 58ὶ-587, φέρει ἡμερομηνίαν 14 Αὐγούστου 1673. Ἀλλ' εἶναι γνωστὸν ὅτι πολλάκις ἐμεσολάβει διάστημα μεταξὺ τῆς ἐκδόσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ὁρισμοῦ, τῆς ὑπὸ τῆς ἐκλογικῆς συνελεύσεως—ἐκ μητροπολιτῶν, κληρικῶν, ὀφφικιάλων, ἀρχόντων καὶ λοιπῶν—ἐκλογῆς καὶ τῆς κανονικῆς ἐν τῷ ναῷ ψηφοφορίας. Ἡ παρὰ Βανδουρίῳ σύνοψις τῶν πατριαρχῶν Κων/πόλεως (ἔκδ. Παρισίων τομ. ΙΙ σελ. 1002) ἀναφέρει· «Ἰουλίου εἴκοσι πέμπτῃ, ἡμέρᾳ παρασκευῇ ἔγινε πατριάρχης Γεράσιμος ὁ Τυρνόβου εἰς Ἀδριανούπολιν εὑρισκομένου τοῦ βασιλέως ἐκεῖ καὶ εἰς τὰς δεκατέσσαρας Αὐγούστου ἡμέρᾳ Πέμπτῃ ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸν ἐμετάθεσαν τὸ πρωΐ, ὁ δὲ Διονύσιος ἔφυγε.» Καὶ ὁ Antoine Galland εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του (διαμονὴ ἐν Κ.Π. ἀπὸ 1672 ἕως 1673) τομ. Β' σελ. 147 ἀναφέρει ὅτι ὁ Γεράσιμος ἐκλεγεὶς πατριάρχης ἔφθασεν εἰς Κ/πολιν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1773. Βλέπε καὶ Μελετίου «Ἐκκλ. Ἱστορία» τομ. Γ' σελ. 464. Ὑψηλάντου μνημ. ἔργον σελ. 169 καὶ Π. Ζερλέντου «Μεθόδιος, Παρθένιος, Διονύσιος οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι» σελ. 6-7.

several others of his Party fled to his Palace for shelter). Ὁπόσον μαρτυρικὴ ἡ τύχη τῶν Πατριαρχῶν καὶ κατὰ τὴν πατριαρχείαν καὶ μετ᾿αὐτήν !! Εὐτυχῶς ὑπῆρχον καί τινα καταφύγια καίτοι οὐχὶ πάντοτε ἀσφαλῆ. «Ὁ ζηλωτὴς οὗτος πρεσβευτής, προσθέτει ὁ Covel, ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1671 ὅτε εἶχεν ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ Παρθενίου (ὡς ἐλέχθη) εἶχεν ἔλθῃ συγχρόνως εἰς διαπραγματεύσεις καὶ μετὰ τοῦ Δοσιθέου.» (This zealous Embassador, in the beginning of the year 1671 when he attacked Parthenius —as is said—had at the same time been treating with Dositheus). Ἀλλαχοῦ τοῦ ἰδίου ἔργου του ὁμιλεῖ (σ. 129—130) περὶ τῶν πατριαρχῶν Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως καὶ Κυρίλλου τοῦ Κονταρῆ. Ἀναφέρει τὰς περὶ τῶν δύο τούτων Π/χῶν ὡς καὶ τοῦ Παρθενίου Α΄ γνώμας τοῦ Ἀλλατίου καὶ συμπεραίνει ὡς ἑξῆς· «καὶ τώρα τὸ κατ᾿ἐμὲ ἠμπορῶ εἰλικρινῶς νὰ ὀνομάσω αὐτὸν (τὸν Κύριλλον Κονταρῆν) φονέα, ὅστις τοιουτοτρόπως διὰ συνωμοσίας παρεσκεύασε καὶ προὐκάλεσε τὸν θάνατον τοῦ προκατόχου του (Λουκάρεως) εἴτε ἦτο ἄξιος τούτου εἴτε δὲν ἦτο.» (Now for my part I must plainly call him a Murderer who thus conspireed and procured the death of his predecessor, whether he deserved it or not).

Ὁ Covel καθὼς καὶ ὅλοι οἱ Ἀγγλικανοὶ καὶ γενικῶς οἱ προτεστάνται συνεπάθουν τὸν Λούκαριν· ἰδιαιτέρως ἐξετίμων αὐτὸν διὰ τὰ μεγάλα του πνευματικὰ προσόντα καὶ τὰς ἀρετάς του. [7])

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἔργου του (σελ. II) ὁ Covel ἀναφέρει περὶ τοῦ βερατίου Διονυσίου τοῦ Δ΄, τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον αὐτὸς ὁ Διονύσιος ἐπέδειξεν εἰς τὸν ἀγγλικανὸν ἐκεῖνον ἐγγράμματον ἱερέα. Κατὰ τὸν ἴδιον Covel διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βερατίου τοῦ Διονυσίου ἐνήργησεν ὁ τοποτηρητὴς τοῦ βεζίρου (καϊμακάμης), φίλος τοῦ εἰρημένου πατριάρχου. [8]) Ὁμιλῶν δὲ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄγγλος κληρικὸς περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ

---

[7]) Ὁ φίλος τοῦ Covel ἀγγλικανὸς ὡσαύτως ὀνόματι Humfrey Wanley γράφων τῇ 8 Ἀπριλίου 1714 πρὸς αὐτὸν σημειώνει καὶ τὰ ἀκόλουθα· «καὶ ἐσχάτως ὅ,τι τὰ μάλιστα ἐκτιμῶ, εἶναι ἡ εἰς τὴν ἑλληνικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν γραφεῖσα κατὰ Ἰουδαίων πραγματεία ὑπὸ τοῦ ***περιφήμου Κυρίλλου Λουκάρεως*** (famous Cyrillus Lucaris)». Χειρόγραφον τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου Additional, Nº 22911 σελ. 161.

[8]) Ὁ Covel ἀναφέρων ἀλλαχοῦ τοῦ ἔργου του τὰ περὶ τῆς ἀνόδου τοῦ Διονυσίου Δ′ εἰς τὸν Π/χικὸν θρόνον ἀποδίδει αὐτήν, ὡς εἴδομεν, εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ «ζηλωτοῦ» Nointel. Δὲν ἀντιφάσκει ὅταν προσθέτῃ, ὡς ἐσημείωσα ἀνωτέρω, ὅτι τὴν ἔκδοσιν τοῦ βερατίου τοῦ Διονυσίου ἐπέτυχεν ὁ καϊμακάμης. Ἡ τοῦ ἑνὸς συμβολὴ δὲν ἀποκλείει τὴν ἐπικουρικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἄλλου. Ὁ Aymon εἰς τὸ ἔργον του «Monuments authentiques» . . . . σελ. 62 ἀφηγεῖται τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου ὑπερίσχυσεν ὁ Διονύσιος Δ′ κατὰ τὴν πρώτην του πατριαρχείαν ὑποσκελίσας τὸν ἀεικίνητον καὶ πολυμήχανον ἀντίπαλόν του Παρθένιον ἐπωφεληθεὶς ἀπὸ τὰς σχέσεις του μετὰ τοῦ Καρᾶ Μουσταφᾶ πασᾶ. Ὁ Ἀγᾶς (τῶν Γενιτσάρων), γράφει ὁ Aymon ἔφθασεν εἰς Κων/πολιν τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1671 καὶ συλλαβὼν τὸν Παρθένιον ὡδήγησεν

βερατίου τοῦ Διονυσίου ἀναφέρει περὶ τῆς δι' αὐτοῦ παρεχομένης εἰς τὸν πατριάρχην ἀπολύτου ἐξουσίας ἐπὶ τῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἱερέων δυνάμενον νὰ τιμωρῇ ἢ νὰ μεταθέτῃ αὐτοὺς κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ.

Παρὰ τὴν τοιαύτην ἰσχὺν τὴν διὰ τοῦ βερατίου (Berat or Patent) παρασχεθεῖσαν εἰς τὸν Διονύσιον, προσθέτει ὁ Covel (σελ. LIII καὶ 137. Βλέπε καὶ Π. Ζερλέντου, «Μεθόδιος, Παρθένιος καὶ Διονόσιος κλπ.» σελ.7) μετὰ ἓν ἢ δύο ἔτη ἀπώλεσεν ὁ Διονύσιος τὸν π/χικὸν θρόνον. Ὡς μίαν ἀπὸ τὰς αἰτίας τῆς παύσεως τοῦ Διονυσίου ἀναφέρει καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Ricault μνημονευομένην καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐπαναληφθεῖσαν (Χάμμερ κ.ἄ.), κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ σύζυγος τοῦ Μ. Διερμηνέως Παναγιώτου δυσαρεστηθεῖσα (διαφοροτρόπως, λέγει, ἐφημολογεῖτο ἡ δυσαρέσκεια καὶ ἡρμηνεύοντο τὰ

αὐτὸν παρὰ τῷ Καϊμακάμῃ, ὅπου οἱ μητροπολῖται παρουσίασαν κατάλογον ὅλων τῶν ὑπὸ τοῦ Παρθενίου εἰσπραχθέντων ποσῶν, τῶν ὁποίων τὴν χρῆσιν δὲν ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ· ἐζήτησαν τὴν καθαίρεσίν του καὶ τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Διονυσίου Θεσσαλονίκης, (ὁ Aymon ἐννοεῖ τὸν Διονύσιον Γ' ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν πτῶσίν του εἶχε λάβῃ προεδρικῶς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης) τοῦ προκατόχου του, τοῦ ὁποίου τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου ἔκπτωσιν εἶχε προκαλέσῃ ὁ Παρθένιος. Μετὰ τοῦ Διονυσίου τούτου οἱ Μητροπολῖται μετέβησαν εἰς Ἀδριανούπολιν ὅπου εἶχεν ἐπιστρέψῃ ἡ Πύλη (ἡ Κυβέρνησις καὶ κυρίως ὁ βεζίρης), νομίζοντες ὅτι ὁ Διονύσιος εὐχερῶς θὰ ἀνακατελάμβανε τὸν θρόνον. Ἀλλ' ὅλοι οἱ φίλοι τοῦ Παρθενίου τόσον ἰσχυρῶς ἀντετάχθησαν εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ εἰρημένου Διονυσίου, ὥστε μικροῦ δεῖν οἱ δυστυχεῖς θὰ εὑρίσκοντο εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ θριάμβου τοῦ διώκτου των· ὁπότε εἷς ἄλλος Διονύσιος ἀρχιεπίσκοπος Λαρίσσης ἐζήτησε τὰς ψήφους των, ἀναλαβὼν νὰ διενεργήσῃ τὴν παῦσιν τοῦ Παρθενίου διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς ὁποίας ἀπελάμβανε παρὰ τῷ καϊμακάμῃ Καρᾶ-Μουσταφᾶ πασᾶ.» (Lorsqu'un autre Dénis archevêque de Larissa leur demanda leurs suffrages, se faisant fort de la déposition de Parthénius par la confiance de Caramoustafa caïmacam). Ὁ κ. Δ. Π. Πασχάλης εἰς τὴν μελέτην του «Διονύσιος Γ' ὁ Βάρδαλης» («Ἐναίσιμα» ἐπὶ τῇ 35 ἐπετηρίδι κλπ. τοῦ Χρυσοστόμου Ἀθηνῶν σελ. 313) στηριζόμενος ἐπὶ ἑνὸς χωρίου—ἐσφαλμένως ἀντιγραφέντος ὑπὸ τοῦ Σάθα—τοῦ καταλόγου τῶν π/χῶν Κ/πόλεως ἀπὸ Λουκάρεως μέχρι Διονυσίου Δ' καταχωρουμένου ἐν τῷ προμνημονευθέντι συγγράματι τοῦ Aymon γράφει ὅτι κατά τινα σημείωσιν.... ὁ Διονύσιος Γ' ἐπατριάρχευσε δίς. Τὴν δευτέραν ταύτην πατριαρχείαν ἀπορρίπτει ὁ κ. Πασχάλης, ἀλλὰ καὶ ἀδικεῖ τὸν Aymon ἢ τὸν Nointel καθότι ὁ Aymon σημειώνει «Διονύσιος Λαρίσσης 1671», ἐν ᾧ ὁ Σάθας ἀντιγράφει (Μ. Βιβλιοθήκη Γ' σ. ιθ') «Διονύσιος Γ' 1671». Ὁ Aymon οὐδένα πατριάρχην καθώρισε διὰ τοῦ τακτικοῦ ἐπιθέτου πρῶτος, δεύτερος, τρίτος κλπ. Ὁ Σάθας, ὡς εἶπον, ἠλλοίωσεν ἐξ ἀπροσεξίας τὴν σημείωσιν τοῦ Aymon. Ἄλλως τε αἱ ὑπὸ τοῦ Σάθα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιλήψεως τῶν ἐγγράφων τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς γενόμεναι ἀριθμήσεις τῶν πατριαρχειῶν διαφόρων πατριαρχῶν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον αὐθαίρετοι καὶ ἀβάσιμοι. Ἐκτὸς τούτου προκειμένου περὶ Διονυσίου τοῦ Γ' αὐτὴ ἡ ἀφήγησις τῶν γεγονότων ἡ γινομένη ὑπὸ τοῦ Aymon ἀποκλείει μὲν δευτέραν πατριαρχείαν τοῦ Διονυσίου Γ', βεβαιώνει δὲ καὶ ποῖος Διονύσιος ὁ πατριαρχεύσας τῷ 1671. Φαίνεται ὅτι ὁ κ. Πασχάλης παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ Σάθα. Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ καταλόγου τοῦ Aymon θὰ γίνῃ λόγος ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος κεφαλαίου.

αἴτια αὐτῆς) διενήργησε τὴν πτῶσιν τοῦ Διονυσίου χάρις εἰς τὸ μέγα κῦρος τοῦ ἀνδρός της. Οἱ Τοῦρκοι, ἐπιπροσθέτει ὁ Covel, ἐπωνόμαζον τὸν Διονύσιον «Masulolmiss» (μουσελίμην). Τὸν Γεράσιμον Β΄ χαρακτηρίζει ὁ Covel ὡς κατάλληλον διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ καταλληλότερον διὰ τοὺς ἰδίους (=τοῦ ἑαυτοῦ του) του σκοπούς. Ὁ Covel κατὰ τὸ 1672 ἐκόμισεν εἰς Ἀγγλίαν τὴν ἀπάντησιν ἵνα ἐπιδώσῃ αὐτὴν πρὸς τοὺς ἐκεῖ φιλέλληνας τοὺς ἐρωτήσαντας ὅπως φρονεῖ ἡ Ἀνατολικὴ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησία. Εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην [9]—μεταφρασθεῖσαν εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ George Williams μν. ἔργ. σελ. 68 κ.ἑ.— ἐγίνετο λόγος καὶ περὶ τοῦ πολυθρυλήτου τούτου ζητήματος τῆς μετουσιώσεως ὑπὲρ τοῦ ὁποίου τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Covel, ὡς εἴδομεν, ἦτο ζωηρότατον.

Μετὰ τὴν ἐκ Κ/πόλεως ἀναχώρησίν του ὁ Covel ἀνέλαβεν, ὡς εἴδομεν, τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Ὀξφόρδῃ (Ὀξονίᾳ) κολλεγίου τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ βίου του ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς μετὰ τοῦ Ἀρσενίου, μητροπολίτου Θηβαΐδος,—προέδρου ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας—καὶ τῶν ἀκολούθων αὐτοῦ θεολογικὰς συνομιλίας (1714), καθὼς καὶ προηγουμένως (1701) εἰς τὰς ἰδιωτικὰς μετὰ τοῦ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Νεοφύτου συνδιαλέξεις. Τὸ τοιοῦτουν καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τῆς διεξαχθείσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεταξὺ τοῦ Covel ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Tenison ὡς καὶ τοῦ ἀλλαχοῦ ἀναφερομένου H. Wanley. Αἱ κατὰ τὰς δύο ταύτας ἐπαφὰς μετὰ τῶν ὀρθοδόξων —Ἀρσενίου καὶ Νεοφύτου— προσπάθειαι τοῦ Covel καὶ τῶν ὁμοφρόνων του ἀπέβλεπον εἰς τὰς περὶ θείας εὐχαριστίας καὶ δὴ περὶ μετουσιώσεως ἀντιλήψεις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. «Ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ μάθω ἔγραφεν ὁ Covel πρὸς τὸν Wanley (13 Δεκεμβρ. 1714 ἐκ Cambrige), ἐὰν ἐδοκιμάσατε τὸν μητροπολίτην Θηβαΐδος καὶ τὸν σύντροφόν του Γεννάδιον ὡς

---

[9]) Ἡ ἀπάντησις ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Κεραμέως Παπαδοπούλου ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης σελ. 195. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου «Ἀπόπειρα ἑνώσεως μετὰ τῶν Ἄγγλων ἀνωμότων μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων» ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1911 σελ. 37. Τὴν διὰ τοῦ Covel κομισθεῖσαν ἀπάντησιν ὑπογράφουσιν ὁ ἐν ἐνεργείᾳ π/χης Διονύσιος Δ΄, οἱ πρώην π/χαι Κ/πόλεως Παΐσιος, Διονύσιος Γ΄, Μεθόδιος, ὁ π/χης Ἀλεξανδρείας Παΐσιος καὶ οἱ ἑξῆς Ἀρχιερεῖς: Ἡρακλείας Βαρθολομαῖος, Κυζίκου Μητροφάνης, Χαλκηδόνος Ἱερεμίας, Καισαρείας Γρηγόριος, Φιλιππουπόλεως Γαβριήλ, Προύσης Ἄνθιμος, Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος (κατόπιν οἰκουμ. π/χης), Σοφίας Μελέτιος (ἔπειτα Ἀχριδῶν), Ἀθηνῶν Ἄνθιμος, Ρόδου Ἰωακείμ, Εὐρίπου Δανιήλ, Λακεδαιμονίας Θεοδώρητος, Π. Πατρῶν Δανιήλ, Χριστιανουπόλεως Εὐγένιος, Δέρκων Χρύσανθος, Κορίνθου Κάλλιστος, Ἀμασείας Γεράσιμος, Θεσσαλονίκης Μελέτιος, Τραπεζοῦντος Ἰωάννης, Δρύστρας Μακάριος, Βιδίνης Δανιήλ, Τορνόβου Γεράσιμος (κατόπιν οἰκουμ. π/χης) Μαρωνείας Ἀνανίας, Προϊλάβου Λαυρέντιος, Βάρνης Μητροφάνης, Μεσημβρίας Θεοφάνης, Διδυμοτείχου Γρηγόριος, Μηδείας Δανιήλ, Μονεμβασίας Λαυρέντιος, Ναυπακτίας καὶ Ἄρτης Βαρθολομαῖος, Φιλίππων καὶ Δράμας Γερμανός, Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου Δαβὶδ «ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης.»

πρὸς τὴν περὶ μετουσιώσεως (Transubstantiation) πεποίθησίν των. ***Ἐγὼ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἀμφότεροι θὰ δηλώσουν ἀπ' εὐθείας κατ' αὐτῆς, καθὼς ἔπραξε καὶ ὁ Φιλιππουπόλεως, ὅτε ἐσχάτως ἦτο ἐνταῦθα μετ' ἐμοῦ...*** (as Philippopoli did when he lately was here with me). Θὰ ἐπεθύμουν ἐγκαρδίως ὅπως ἀποσπάσητε κἄτι ἀπὸ τὰς χεῖράς των εἴτε ὑπὲρ (τῆς μετουσιώσεως) εἴτε κατ' αὐτῆς. Τὸ Porte-Royale ἐν Γαλλίᾳ θὰ ἦτο πλῆρες χαρᾶς ἐὰν ἡ δήλωσίς των ἦτο ὑπὲρ τῆς μετουσιώσεως· οἱ δὲ ὀπαδοὶ τοῦ Κλαυδίου (Claude) καὶ ὁ κύριος *Aymont* (περὶ Aymon ἴδε «Dictionnaire d'histoire et de Geographie ecclés. τεῦχ. 29-30 στ. 1308) θὰ ἔχαιρον ἐὰν ἠρνοῦντο ταύτην». «Ἀκούομεν ὅτι ἦλθον πρὸς ἡμᾶς· εἰ οὕτως ἔχει πιστεύω ὅτι θὰ ἐρωτηθῇ ἡ γνώμη μου παρ' αὐτῶν. Ἐὰν θὰ εἴπω τι θὰ ἦναι κατ' αὐτῶν, καθότι σᾶς λέγω τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν περὶ τοῦ ζητήματος· αὐτοὶ ἐρίζουν ἐκεῖ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν διὰ τὴν πατριαρχείαν, κάθὼς ***ἔπραττον κατὰ τὴν ἐποχήν μου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν***. Ὁ βεζίρης ἔθετε τὴν πατριαρχείαν εἰς δημοπρασίαν καὶ ὁ πλειοδοτῶν ἐλάμβανεν αὐτὴν ἕως ὅτου εἷς νέος προσέφερε περισσότερα καὶ ὑπεσκέλιζεν αὐτόν.» (and the fairest bidder take it and after while a new bidder trips up the present incumbent's heels). Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Tenison (Καντασυρίας), εἰς δύο ἐπιστολάς του (7βρίου 6 καὶ 18 τοῦ 1701) πρὸς τὸν Covel ὁμιλεῖ περὶ τοῦ προαναφερθέντος μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Νεοφύτου εὑρισκομένου τότε ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀπαγγείλαντος τῇ 13 7βρίου λόγον [10]) ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κανταβριγίας πρὸς ἐγγραφὴν «μεταξὺ τῶν ἱεροδιδασκάλων τῆς θεολογίας» τοῦ εἰρημένου Πανεπιστημίου. Κατὰ τὸ περιεχόμενον τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν ὁ Νεόφυτος [11]) ἦλθεν εἰς Ἀγγλίαν συστημένος ὑπὸ τοῦ Λόρδου Paget καὶ τοῦ Collier πρεσβευτοῦ τῆς Ὀλλανδίας παρὰ τῇ Πύλῃ, διῆλθεν ἐκ Παρισίων ὅπου ἡ συμπεριφορά του ἤρεσεν εἰς τοὺς περὶ τὸν Covel διότι ***ἀπέφυγε νὰ ἴδῃ τὸν Νούντσιον τοῦ πάπα καὶ ἀπέσχεν ἀπὸ πᾶσαν ἐνέργειαν δυναμένην νὰ ἐμφανίσῃ ἑαυτὸν ὡς λατινίζοντα»***. (in avoiding the Pope's Nuntio and for bearing every thing that might carry with in an apparence of being latinized). Ὁ Tenison ἀναγγέλλει εἰς τὸν Covel ὅτι ὁ Νεόφυτος ἐπιθυμεῖ

---

[10]) Τὸ πρωτότυπον εὑρίσκεται εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Covel. Additional 22911 σελ. 177.

[11]) Οἱ συνεχισταὶ τοῦ Legrand, Louis Petit καὶ H. Pernot σημειώνουν «τὸ περιεχόμενον τοῦ λόγου τούτου—τὸν ὁποῖον ὁ Νεόφυτος ἐξεφώνησεν εἰς Κανταβρυγίαν—στερεῖται ἐνδιαφέροντος.» Ὁ Νεόφυτος ἀρχίζει τὸν ἀκαδημαϊκόν του λόγον ἀπὸ τὸ κλασσικὸν παράδειγμα τῆς μελίσσης. Εἰς τὸν προμνημονευθέντα κώδικα τῆς Φιλ/πόλεως καταχωροῦνται διαζύγιά τινα ἐκδοθέντα ὑπ' αὐτοῦ, τῶν ὁποίων τὸ ἀρχαιότερον ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας του ἐξεδόθη τῷ 1691. Ἄπορον εἶναι πῶς ὁ τιτλοφορούμενος σοφὸς ἱεράρχης οὗτος ὑπέγραψε διαζύγιον (σελ. 76) πλῆρες ἀνορθογραφιῶν καὶ ἀσυνταξιῶν.(Ἰουλ. 3, 1706). Κατὰ τὸ ἴδιον σημείωμα ὁ Νεόφυτος ἀπέθανε τῇ 2 Ἰουλίου 1711.

ἰδιαιτέρως νὰ τὸν ἴδῃ (τὸν Covel) ὡς ἄριστα γνωρίζοντα τὴν γλῶσσάν του καὶ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς γραικικῆς ἐκκλησίας. Ἅπασα ἡ ἀλληλογραφία ἡ σχετικὴ πρὸς τὸν Νεόφυτον καὶ τοὺς περὶ τὸν Ἀρσένιον εὑρίσκεται εἰς τὸ προμνησθὲν χειρόγραφον τοῦ Covel (Βρ. Μουσεῖον 22911 Additional). Μέρος τῆς λοιπῆς ἀλληλογραφίας τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρὸς εὑρίσκεται εἰς τὴν συλλογὴν Harley 3778-3782. Ὁ ρηθεὶς ἄγγλος συγγραφεὺς Williams ἐδημοσίευσεν ἀρκετὰς ἐπιστολὰς τοῦ Covel εἰς τὸ ἔργον του (σελ. LIX, LX, XXVIII κ.ἄ.), τοῦ ὁποίου μνεία ἤδη ἐγένετο.

Διὰ μακρῶν σχετικῶς γράφω περὶ τοῦ Covel διότι ἡ γνῶσις τῶν ἀφορώντων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν τοῦ «ἀξιολόγου» ἀνδρὸς τούτου διαφωτίζει σημεῖά τινα τῆς ἱστορίας τοῦ οἰκουμ. Π/χείου. Ὁ φιλομαθὴς καὶ περίεργος Ἄγγλος οὗτος συνήθιζε νὰ λαμβάνῃ ἀποτυπώματα ἢ ἰχνογραφίας διαφόρων ἀντικειμένων, χειρογράφων, τοποθεσιῶν ἢ νὰ σχεδιάζῃ διαγράμματα ναῶν καὶ ἄλλων κτιρίων. Τοιαῦτα ὄχι ὀλίγα ἀνεῦρον εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἐν τῷ Βρεταννικῷ Μουσείῳ χειρογράφων του. Εὐτυχῶς, καθὼς ἐσημείωσα καὶ εἰς τὴν σημείωσιν 84 τῆς σελίδος 43, ἓν διάγραμμα τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ὡς ἦτο οὗτος κατὰ τὰ τέλη τοῦ ιζ′ αἰῶνος, δ.λ.δ. πρὶν ἐπισκευασθῇ ὑπὸ τοῦ π/χου Καλλινίκου καὶ πρὶν καῇ τῷ 1720, κατεχώρησεν εἰς τὸ ἐκδοθὲν ἔργον του «Some account.... σελ. 14».

Περὶ τοῦ Ἰωάννου Θαλασσηνοῦ ἐγνωρίζομεν ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Βενδότου (σ. 69) ὅτι ἦτο «Πελοποννήσιος ἀνὴρ εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, καὶ ἔμπειρος εἰς τὰς θείας Γραφάς». Τὰ αὐτὰ ἀπαντῶμεν παρὰ Φαβρικίῳ (τόμ. ΙΑ′ σ. 770) καὶ παρὰ Σάθα (Μ. Βιβλ. τόμ Γ′. σελ. 69). Ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Covel μανθάνομεν—καὶ ἐπληροφόρησε περὶ τούτου τοὺς εἰδήμονας κατὰ τὸ 1921 ὁ ἀναδιφήσας τὰ χειρόγροφα τοῦ Ἄγγλου ἐκείνου μακαρίτης Π. Ζερλέντης—[12]) ὅτι ὁ Θαλασσηνὸς ἦτο ρεφερεντάριος τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ κατόπιν Λογοθέτης (οὐχὶ Μέγας Λογοθέτης) αὐτῆς. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του δὲν φαίνεται ἄριστος ἑλληνιστής· πάντως εἶναι κατώτερος τῶν Ζυγομαλάδων.

Ὁ Covel ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τοῦ Κρουσίου καταχωρεῖ εἰς τὰ χειρόγραφα του—σχέδιον ἀνεκδότου συγγράμματος κατὰ τὸν τύπον περίπου τῆς τουρκογραικίας—καταλόγους πατριαρχῶν Κ/πόλεως, περὶ ὀφφικιάλων τῆς Μ. Ἐκκλησίας—ὡς ὁ Κρούσιος ἐν σελ. 285 τοῦ μνημονευθέντος συγγράμματός του — καταλόγους μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν καὶ ἐπισκοπῶν καὶ ἄλλα. Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς προσφωνήσεις πρὸς τὸν φίλον του Θαλασσηνὸν μιμεῖται τὰ ἐν τῇ τουρκογραικίᾳ σχετικά. [13])

---

[12]) «Ἡ πρώτη πατριαρχία τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως κλπ.» ἐν Ἀθήναις 1921 σ.1-2.

[13]) «Ἐν Κυρίῳ ἔρρωσο φίλων ἄριστε καὶ σοφώτατε» γράφει ὁ Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλᾶς πρὸς τὸν Κρούσιον κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1575 (σελ. 428). « Ἔρρωσο τῶν φίλων τιμιώτατε» γράφει πρὸς τὸν Θαλασσηνὸν ὁ Covel (Δα 3).

Τὰ ἔγγραφα Δα 1—4 εἶναι ἡ περισωθεῖσα ἀλληλογραφία τοῦ John Covel καὶ τοῦ ὀφφικιάλου τῆς Μ. Ἐκκλησίας Ἰωάννου Θαλασσηνοῦ, τὸν ὁποῖον εἰς ἓν μέρος τῶν χειρογράφων του σημειώνει ὁ Covel John Seeman. Καθὼς ὁ Θαλασσηνὸς ἐξελληνίζων τὸ ὄνομα τοῦ Covel ἐκάλει αὐτὸν Ἰωάννην Κωβελίδην (καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Covel ἐκάλει Δα 3—4) τοιουτοτρόπως καὶ ὁ τελευταῖος ἐξαγγλίζων τὸ τοῦ Ἰωάννου Θαλασσηνοῦ ὄνομα ἐσημείωνε εἰς τὰ τετράδιά του John Seeman. Ὄπισθεν τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ Θαλασσηνοῦ (Δα 1) ἰδιοχείρως ἐσημείωσεν ὁ Covel τὰ ἀκόλουθα· «Ἰωάννης Θαλασσηνὸς 1711 with my answer (=μετὰ τῆς ἀπαντήσεώς μου) Jan. 171 1/5. Ἔξωθεν ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ γράμματος ἔχει οὕτω· «τῷ περιφανεστάτῳ, λαμπροτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωβελίδῃ, τῷ ἐπιστάτῃ τοῦ ἐν Κανταβριγίᾳ φροντιστηρίου τοῦ Χριστοῦ, Εὐτυχῶς.» Ἀγγλιστὶ δὲ ἐγράφησαν τὰ ἑξῆς· «To the Reverend Dr Covell» (sic)
in Cambridge
εἰς Ἄγγλιαν.

Εἰς τὸ δεύτερον γράμμα (Δα 2) ἡ διεύθυνσις σημειώνεται· «to the reverend Dr Covell master of Christos Church»
Cambridge.

Τὰ κολλέγια τῆς Κανταβριγίας καὶ τῆς Ὀξφόρδης ἔφερον ἐκκλησιαστικὸν καὶ μάλιστα καὶ μοναστηριακὸν χαρακτῆρα ἔχοντα ἐντὸς αὐτῶν καὶ ἰδίους ναούς. Ὁ τοιοῦτος χαρακτὴρ τῶν κολλεγίων αὐτῶν ἐν μέρει σώζεται καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς μας.

Καὶ εἰς τὰ δύο γράμματα τοῦ Θαλασσηνοῦ λόγος γίνεται περὶ βιβλίων. Ὁ μὲν Covel ἀπέστελλεν εἰς τὸν Θαλασσηνὸν ἔντυπα ὁ δὲ Θαλασσηνὸς χειρόγραφα, ἐκτὸς τῶν ἐντύπων τῶν τυπουμένων τότε ἐν Οὐγγροβλαχίᾳ. Ἰδιαίτερος λόγος γίνεται περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Φραντζῆ.

Ὁ πόλεμος περὶ τῆς συνεχείας τοῦ ὁποίου γράφει ὁ Θαλασσηνὸς εἶναι ὁ κατὰ τῆς Γαλλίας τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ´ πόλεμος τῶν συνησπισμένων Δυνάμεων, Αὐστρίας, Πρωσίας, Πορτογαλλίας, Σαβοΐας καὶ ἄλλων, αἱ ὁποῖαι ἠγωνίζοντο κατὰ τῆς μελετωμένης κοσμοκρατορίας τοῦ εἰρημένου Γάλλου βασιλέως. Ὁ πόλεμος οὗτος προκαλέσας καὶ τὸν εἰρημένον συνασπισμὸν — κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Γαλλία διὰ τῶν περιφήμων πειρατῶν της, Bart, Forbin καὶ Ducasse, ἠνώχλει τὸν στόλον καὶ κατέστρεφε τὸ διὰ θαλάσσης ἐμπόριον τῶν συμμάχων — κατέληξεν εἰς τὴν συνθήκην τῆς Οὐτρέχτης 1713 καὶ βραδύτερον 1714 εἰς τὴν τῆς Rastadt.

Εἰς τὸν κατάλογον «τῶν μήπω τύποις ἐκδεδομένων βιβλίων» ἐπισυνάπτονται καὶ πληροφορίαι τοῦ Θαλασσηνοῦ σχετικαὶ πρὸς τὸν ἐξ Ἀπορρήτων Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον ἀποθανόντα τῷ 1709 καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Νικόλαον καὶ Ἰωάννην. Ἐκ τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν μανθάνομεν ὅτι ὁ Κῶβελ ἦτο φίλος τοῦ μεγάλου ἐκείνου Μαυροκορδάτου ὡς

καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ.Καὶ ἐντεῦθεν καταφαίνεται ἡ μεγάλη ἐπιρροὴ τὴν ὁποίαν ἤσκει ὁ Covel ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὡς ἄνθρωπος τοῦ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ καὶ ὡς λόγιος πρώτης τάξεως διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τὸ ἀνέκδοτον βιβλίον τὸ ὑπὸ τοῦ Θαλασσηνοῦ ἀναφερόμενον τὸ φέρον τὸν τίτλον «Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐπιστολαὶ καὶ ἀποσημειώσεις ποικίλαι, πάντα γεγραμμένα τῇ ἐκείνου χειρὶ» εἶναι συλλογὴ ἐπιστολῶν, ὁμιλιῶν καὶ ἄλλων τοῦ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἡ ὁποία σώζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐνταῦθα ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου. (Ἀριθμὸς 263). Τινὰς τῶν ἐπιστολῶν τούτων τοῦ Λουκάρεως ἐδημοσίευσεν ὁ Em. Legrand. (Bibliographie hellénique, XVII siècle, tome IV σελ. 234, 246, 244 κ. ἄ.) Ἐκ τῶν γραμμάτων τοῦ Θαλασσηνοῦ τὸ μὲν πρῶτον φέρει ἡμερομηνίαν 1 Μαρτίου 1711, τὸ δὲ δεύτερον 11 Φεβρουαρίου 1714.

Τὰ ἔγγραφα Δα 3-4 εἶναι τὰ πρόχειρα τῶν ἀπαντήσεων τοῦ Covel. Τὸ πρῶτον εἶναι ἀχρονολόγητον· ἐκ τοῦ περιεχομένου ὅμως τοῦ γράμματος (Βροντᾷ καὶ κατασκήπτει πεζῇ καὶ κατὰ θάλασσαν ὁ πόλεμος.... δέος μὴ οἱ ἐχθροὶ ἤτοι πειραταὶ) φαίνεται ὅτι ἐγράφη πρὸ τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης, ἤτοι μεταξὺ τοῦ 1711 καὶ 1713. Εἰς τὸ δεύτερον γράμμα ἐγκωμιάζει ὁ Covel τὸν Θαλασσηνὸν ὡς ἄλλος Πίνδαρος ᾠδὰς ψάλλων ὑπὲρ αὐτοῦ.Ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ ἡ τοῦ Covel πρὸς τὸν λυρικὸν ποιητὴν Πίνδαρον ἀγάπη καὶ ἐκτίμησις «τὸν περιβόητον καὶ ἐπουράνιον ἀηδόνα», ὡς λέγει.

Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι εἰς τὰς ἐπιστολάς του αὐτὰς ὁ Κῶβελ οὐδὲν γράφει περὶ τοῦ προσφιλοῦς εἰς αὐτὸν θέματος τῆς ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ, τῆς μετουσιώσεως, διὰ τὸ ὁποῖον τόσον ἐνδιαφέρον ἔδειξεν, ὡς εἴδομεν, εἰς τὰς συνομιλίας του μετὰ τοῦ Φιλιππουπόλεως Νεοφύτου καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας. Εἶχον ἆρά γε ἐξαντλήσει τὸ θέμα τοῦτο κατὰ τὴν ἐν Κ/πόλει διαμονὴν τοῦ Κῶβελ; καὶ ὑπὸ ποίαν κατεύθυνσιν εἶχον λύσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο; ὁ Κῶβελ, ὡς ἐσημείωσα, ἦτο κατὰ τῆς μετουσιώσεως· ἠδύνατο νὰ ἔχῃ φίλον τόσον ἐγκωμιαζόμενον χωρὶς νὰ ἦναι σύμφωνος μὲ αὐτὸν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἐκεῖνο; Ὁ Κῶβελ εἶχε βαθεῖαν θρησκευτικότητα· διὰ τοιούτους ἀνθρώπους ἡ ταυτότης ἢ τουλάχιστον ἡ ὁμοιότης τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων εἶναι ὅρος—ἂν ὄχι ἀπόλυτος—φιλίας. Ἐάν ποτε εὑρεθοῦν ἔγγραφα τοῦ Θαλασσηνοῦ, ἐκτὸς τῶν ἐνταῦθα δημοσιευομένων, θὰ καταδειχθοῦν ἴσως τὰ θρησκευτικά του φρονήματα. Μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης δὲν θὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νὰ ψέξωμεν τὸν λόγιον ἐκεῖνον ὀφφικιάλον διὰ τὰς θρησκευτικάς του πεποιθήσεις.

Ὁ Κῶβελ εἰς τὴν δευτέραν του ἐπιστολὴν κάμνει σαφῆ ὑπαινιγμὸν τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν τῆς Ἀγγλίας· εἶναι γνωσταὶ αἱ ἐν Ἀγγλίᾳ οἰκογενειακαὶ ἔριδες μετὰ τὸ ἐπεισόδιον καὶ τὴν δυσμένειαν τῆς κυρίας (lady) Malborough.

Τὸ Δβ 1 εἶναι ἰδιόχειρον γράμμα τοῦ π/χου Μεθοδίου τοῦ Γ΄ σταλὲν εἰς τὸν ἐν Κ/πόλει Ἄγγλον πρεσβευτὴν Χάρβεϋ. Ὄπισθεν τοῦ γράμματος ὑπάρχει σημείωσις τοῦ Κῶβελ ἀγγλιστὶ γεγραμμένη· «Methodius Patriarch of Con/ples lettrer to my D. Embassador Harvey when he left our house.» Ἡ σημείωσις αὕτη ὡς ἔχει συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἰδέας ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ δευτέρου γράμματος τοῦ Μεθοδίου πρὸς τὸν Χάρβεϋ, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω (σελ. 175). Ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς φανερώνει σαφέστατα ὅτι ἡ ἐνταῦθα δημοσιευομένη ἐπιστολὴ εἶναι ἡ πρώτη. Ἄλλως τε ὁ Covel ἀναφέρει τὴν περίληψιν τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς (σελ. 175). Ὁ μακαρίτης Ζερλέντης, ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην ἐπιστολὴν εἰς τὸ φυλλάδιον «Μεθόδιος, Παρθένιος, Διονύσιος κλπ.» σελ. 18-19, σημειώνει τὰ ἑξῆς εἰς τὴν σελίδα 4. «Ἐξ ἀντιξόων δ' αὐτῷ γεγονότων ἐσκόπει (ὁ Μεθόδιος) ***νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πατριαρχεῖον*** καὶ νὰ μεταβῇ, ὡς εἰς ἄσυλον δι' ἀσφάλειαν, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἄγγλου πρέσβεως Δανιὴλ Χάρβεϋ, ἔγραψε δὲ καὶ ἐπιστολήν..... ἐν ᾗ σὺν ἄλλοις γράφει αὐτῷ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ πορευθῇ πρὸς αὐτὸν μὴ δυνάμενος νὰ ἱππεύσῃ ...... ***διὸ*** ἐφοβεῖτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πατριαρχεῖον.» Ἀλλ' ὅταν ἐστέλλετο ἡ ἐπιστολή, δ.λ.δ. 17 Ἰουνίου 1671, πατριάρχης (τρίτη π/χεία) ἦτο ὁ Παρθένιος ὁ Δ΄, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη (σελ. 174). Ὁ Covel ρητῶς ἀναφέρει ὅτι κατὰ Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον τοῦ 1671, πατριάρχης ἦτο ὁ Παρθένιος. Καὶ ὁ Ἀνώνυμος τοῦ Βανδουρίου σημειώνει «Ἰανουαρίου τρίτῃ ἐγένετο πατριάρχης Μεθόδιος [14]) Ἡρακλείας, τοῦ δὲ Παρθενίου ἔδωσαν

---

[14]) Ὁ Μεθόδιος ἐξελέγη τῇ 5 Ἰανουαρίου 1668. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς του σώζεται ἐν ἀντιγράφῳ τοῦ κώδικος Φ.-Κ. α. σ. 609. Καὶ ἐν τῷ κώδικι Α΄ τοῦ Οἰκ. Π/χείου σώζεται ἀντίγραφον τοῦ πρὸς τοὺς πατέρας Σινᾶ γράμματος τοῦ Μεθοδίου Γ΄ σταλέντος ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Ἀνανίου (Βλέπε καὶ Π. Νεοκλέους Κανονικὸν δίκαιον κλπ. Κ/πολις 1868 σ. 36-39. Διὰ τὸ ὑπόμνημα τοῦτο βλέπε καὶ Κ. Σάθα, Μεσ. Βιβλιοθήκη, Γ΄ σελ. 597). Τὸ ὑπόμνημα ἔχει ὡς ἕπεται: «Τὸ τοῦ θεοῦ γεώργιον ὡς ἐπάναγκες σχολάζειν οὐδέποτε θέμις ἐστίν, ἀλλ' ὡς ἐφικτὸν ἂν τελεῖν ἐργαζόμενον. Ὅθεν ὁ Κύριος κἀντοῖς σάββασιν αὐτοῖς τὰς θεοσημείας οὐκ ἦν ἀπαναινόμενος ἐνεργεῖν· κἀκ τῶν ἀγνωμόνων καὶ μωμοσκόπων ὡς μὴ σαββατίζων ἐπιμεμφόμενος ἀπεκρίνατο, ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται κἀγὼ ἐργάζομαι, ὡς ἀσχόλαστον ἄντικρυς τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ παριστῶν, οἷς εὐσεβοφρόνως καὶ οἱ σεπτοὶ πατέρες ἑπόμενοι ἐκκλησίαν ἐπὶ πολὺ μὴ σχολάζειν ἐπισκόπου δι' οὗ τὸ τοῦ θεοῦ γεωργεῖται γεώργιον κανονικῶς διετάξαντο. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τῆς πρώτης ταύτης τῶν ἐκκλησιῶν ἐφ' ἱκανὸν σχολασάσης μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ προστατεύσαντος αὐτῆς κὺρ Παρθενίου διὰ τῆς ληστρικῆς ἀνταρσίας καὶ ἐπιβάσεως τοῦ ἀπὸ Ἰκονίου καθαιρεθέντος κακοκλήμεντος ὡς πειρασαμένου παρ' ἀξίαν πατριαρχεῦσαι ἐξωτερικῇ δυναστείᾳ καὶ παρὰ πάσης τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀποκρουσθέντος καὶ ἀποδιωχθέντος, οὐκ ἀνασχετὸν ἡμῖν ἔδοξε βλέπειν τὰ κατ' αὐτὴν τηνάλλως καὶ ὡς οὐκ ἔδει φερόμενα, ἀλλὰ γνήσιον αὐτῇ νυμφίον ὡς ἔνεστιν ἐσπεύσαμεν ἁρμόσαι καὶ τῆς οἰκουμενικῆς προστασίας κατάλληλον προστάτην καταστῆσαι ἐπὶ διεξαγωγῇ καὶ διοικήσει τοῦ λογικοῦ τούτου ἀρχιποιμνίου κατὰ τὰς κανονικὰς τῶν ἱερῶν πατέρων θεσμοθεσίας. Καὶ δὴ τὸν

τὴν Πραϊλάν, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπῆρε τὸ Τύρνοβον διὰ ζωοτροφίαν του... ***Μαρτίῳ ἦλθεν*** ὁ Παρθένιος ἀπὸ Ἀδριανούπολιν πάλιν καὶ ἐκάθισε τρίτον, ὁ δὲ ***Μεθόδιος ἔφυγεν***, ὕστερον ἐπῆγεν εἰς Χίον εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Μονῆς.» (Imperium orientale B. στ. 1002). Ἑπομένως ὁ Μεθόδιος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀποστολῆς τοῦ γράμματός του δὲν ἦτο ἐν ἐνεργείᾳ πατριάρχης καίτοι ὑπογράφεται «ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ εὐχέτης τῆς σῆς ἐκλαμπρότητος.» Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ Πατριαρχεῖον ὅταν θὰ μετέβαινεν εἰς τὸν Ἄγγλον πρε-

---

μὲν κὺρ Παρθένιον οὐχ ὅτι μόνον ἡ ἐφ' ἡμᾶς ἀρχὴ καὶ ἐξουσία τὰ πρὸς ἀνάκλησιν αὐτοῦ τελεῖν οὐκ ἐπεδείξατο, ἀλλ' ὅτι μάλιστα προπαραιτησάμενον ἐθελουσίως τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ παραχωρήσαντα αὐτὸν πρὸς τὸν κὺρ Διονύσιον ἰδίᾳ παραιτήσει, εἶτ' οὐκ οἶδ' ὅπως πατριαρχείας αὖθις παρὰ κανόνας ἀψάμενον χωρὶς συνοδικῆς εἰδήσεως καὶ προσκλήσεως καίτοι τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ διασωζομένης εἰσέτι καὶ νῦν ἐνεργοῦς βεβαίας τε καὶ ἀμεταπτώτου, παραλιπόντες οὐδένα λόγον περὶ αὐτοῦ πεποιήμεθα· ἕτερον δὲ πρόσωπον ἄξιον καὶ ἁρμόδιον τῆς πατριαρχικῆς προστασίας εὑρεῖν ἐφροντίσαμεν, καὶ ψήφους κανονικὰς προβαλόντες πάντες ἡμεῖς οἱ ἐν ΚΠ. τανῦν ἐπιδημοῦντες ἀρχιερεῖς ἐπὶ τῷ ἐκλεγῆναι κανονικῶς τὸν ἐπαξίως ἀναχθησόμενον ἐπὶ τὸν π/χικὸν οἰκουμ. θρόνον τῆς ΚΠ. καὶ κανονικῶς διϊθύνειν τὸ Χριστώνυμον πλήρωμα πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν...... Ἡρακλείας Μεθόδιον.

1668 Ἰανουαρίου ε' ἰνδ. στ'.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω γραφέντων περὶ τοῦ χρόνου τῆς πατριαρχείας τοῦ Μεθοδίου Γ' ἡ χρονολογία τῆς καθαιρέσεως τοῦ Βιζύης Δανιὴλ τῆς καταχωρουμένης ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὴν Ν.Συναγωγὴν (φύλλ. 83-84) εἶναι λελανθασμένη. Ἀντὶ Δεκεμβρίου 1671 θὰ ἦτο πάντως Δεκεμβρίου 1670. Εἰς τὸν κώδικα Φ.-Κ. α. σ. 330-333 καταχωρεῖται ἀντίγραφον πράξεως περὶ ζητείας καὶ βοηθείας γραφείσης κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1668. Δι' αὐτῆς καταδεικνύεται ὅτι ὄχι πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐκλεγῆ π/χης ὁ Μεθόδιος. «Δι' ἣν αἰτίαν ἡ μετριότης ἡμῶν, διαλαμβάνει ἡ εἰρημένη πρᾶξις, ***ἐν προκατάρξει τῆς πατριαρχείας αὐτῆς ὑπὸ τῆς κοινῆς ἐκλογῆς ἀναγκαζομένη δέξασθαι τὴν πατριαρχικὴν προστασίαν***, ζήτημα καὶ τοῦτο προὐβάλετο σὺν ἄλλοις.» Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἐγένετο (Ν. Συν.) ἡ ἐκλογὴ τοῦ Νευροκοπίου Καλλίστου. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1670 ἐξέδωκε σιγίλλιον (τὸ πρωτότυπον σώζεται εἰς τὴν Ἐθν. Βιβλιοθήκην Παρισίων) διὰ τὴν Μονὴν Ταξιάρχου τῆς ἐπαρχίας Παροναξίας. (Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ζακυθηνοῦ εἰς τὰ «Ἑλληνικὰ» Β' 386-388, ὅπου ἀρκεταὶ ἀρχιερατικαὶ ὑπογραφαὶ ἐσφαλμένως ἀντεγράφησαν). Πλεῖστα ἄλλα ἔγγραφα ἐκδοθέντα ἐπὶ τῆς π/χείας τοῦ Μεθοδίου—σιγίλλια, ὑπομνήματα ἐκλογῶν κ. ἄ.—εὑρίσκονται ἐν πρωτοτύπῳ ἢ ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τοὺς π/χικοὺς κώδικας καὶ εἰς τὴν Νομ. Συναγωγήν.

Ἀπὸ ἓν ἀπόσπασμα μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ ἐν ΚΠ. Γάλλου πρεσβευτοῦ Nointel, πληροφορούμεθα ὅτι ὁ Μεθόδιος κατὰ τὸ 1641 ἦτο ἱερατικῶς προϊστάμενος μιᾶς τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Γαλατᾶ. «Il était dans ce temps-là supérieur des prêtres d'une église de Galata.» (Ἡ ἐπιστολὴ φέρει ἡμερομηνίαν 29 Σεπτεμβρίου 1671. Arnauld, Nicole Renaudot, «Perpétuité de la foy....etc.» τόμ. Β' στ. 1261—1262).

Περὶ τοῦ πατριάρχου Μεθοδίου Γ' λόγος ἐγένετο καὶ εἰς τὴν σελίδα 36 καὶ 37 τοῦ παρόντος συγγράμματος ὅπου ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεψίας ἐσημειώθη ὡς χρόνος τῆς πατριαρχείας του 1688-1671 ἀντὶ 1668-1671.

σβευτὴν, ἀλλὰ τὴν ἰδιαιτέραν του κατοικίαν ἢ τὴν οἰκίαν φίλου του παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐφιλοξενεῖτο. Ἀπὸ ἄλλο κεφάλαιον τοῦ παρόντος ἔργου (σελ. 113, 114, 137, 138) γνωρίζομεν ὅτι παρουσιάσθη περίστασις ἐπὶ Παϊσίου τοῦ Α΄ κατὰ τὴν ὁποίαν τρεῖς πρώην πατριάρχαι διέμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἄλλως τε πῶς ἠδύνατο νὰ φοβηθῇ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Παρθενίου ὁ Μεθόδιος ἐὰν ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν; Κάμνει κάποιαν ἐντύπωσιν ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐκφράζεται ὁ Μεθόδιος διὰ τὸν διάδοχόν του· «ἤλθασιν φίλοι μας ἄρχοντες καὶ μου εἴπασιν ἐμπρὸς εἰς τὸν κυριτζῆ δημητράσκο πῶς εἶναι ἐδῶ τριγύρον μας τινὲς ρωμαῖοι ὁποῦ τοὺς ἔχει ***ὁ χουχούμης καὶ φυλάττουσιν δι' ἡμᾶς.»***

Τὸ Δβ 2 προερχόμενον ἐκ τῆς ἰδίας συλλογῆς τῶν χειρογράφων τοῦ Covel (Nº 22911 σελ. 149) εἶναι πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα δοθὲν εἰς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτήν. Δι' αὐτοῦ ἀπεκηρύσσετο ὡς ἀγύρτης καὶ ἀπατεὼν ὁ Νικόλαος Σινωπεὺς παρουσιάζων ἑαυτὸν ὡς ἱερωμένον καὶ ὀφφικιάλον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τὸ γράμμα πλὴν τοῦ Πατριάρχου Παρθενίου ὑπογράφουν δέκα μητροπολῖται. Ὁ π/χης Παρθένιος ὁμιλεῖ εἰς τὸ διαληφθὲν γράμμα περὶ εἰκοσαετοῦς περίπου πατριαρχείας του. Ὁ Παρθένιος ὁ Δ΄ [15]) τὸ πρῶτον ἐξελέγη οἰκ. Πατριάρχης τῇ 30 Ἀπριλίου τοῦ 1657 διαδεχθεὶς τὸν «παρὰ γνώμην τῆς συνόδου» πατριαρχεύσαντα ἀπὸ Γάνου καὶ Χώρας Γαβριήλ. Ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς πρώτης πατριαρχείας του μέχρι τοῦ ἔτους 1675 κατὰ τὸ ὁποῖον ἐγράφη τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον παρῆλθον 18 περίπου ἔτη, τὰ ὁποῖα ἀριθμῶν ἐπὶ τὸ στρογγυλώτερον ὁ Παρθένιος ἀναβιβάζει εἰς εἴκοσι.

---

[15]) «Ἀπριλίου τριακοστῇ, γράφει ὁ Ἀνώνυμος τοῦ Βανδουρίου, ἔγινε πατριάρχης Παρθένιος ὁ Κουμκούμης προσκληθεὶς ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχιερέων πατριαρχεύσας χρόνους γ΄.» (Bandurii, ἔνθ. ἀνωτ. στ. 1001). Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ Παρθενίου τοῦ Δ΄ ἠπατήθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν συγγραψάντων πατριαρχικοὺς καταλόγους. Ὁ Lequien (Oriens Christianus Α΄ στ. 341) γράφων περὶ τῆς πρώτης π/χείας τοῦ Παρθενίου Δ΄, τὸν ὁποῖον ἀποκαλεῖ «Κουκούμην» (Ὁ Ἀνώνυμος τοῦ Βανδουρίου ἐπονομάζει καὶ Χουμχούμην) παραδέχεται τριετῆ διάρκειαν αὐτῆς ἀφ' οὗ ὡς ἔτος ἐκλογῆς τοῦ Διονυσίου Γ΄ ἀναγράφει τὸ 1660. Καὶ ὁ κατάλογος ὁ καταχωρούμενος εἰς τὰ «Acta Sanctorum» (μὴν Αὔγουστος τόμος Α΄ σελ. 1—11, ἔκδοσις 1733) εἰς τὸ ἴδιον ὑποπίπτει λάθος καθὼς καὶ ἄλλοι κατάλογοι. Ὁ κατάλογος τοῦ Θαλασσηνοῦ σημειώνει μὲν «Παρθένιος ὁ Μογιλάλος κοινῇ προσκλήσει τῆς συνόδου ἐπατριάρχευσε χρόνους γ΄ καὶ μῆνας ζ΄», ἀλλὰ προφανῶς πρόκειται περὶ lapsus calami τοῦ Θαλασσηνοῦ. Τὸ τοιοῦτον καταφαίνεται ἐκ τούτου, ὅτι ἐν ᾧ σημειώνει ὡς ἔτος ἐκλογῆς τοῦ Παρθενίου τὸ 1657, ἔτος ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου τοῦ Παρθενίου, Διονυσίου Γ΄, ἀναγράφει τὸ 1662. Ἑπομένως πενταετὴς περίπου ἦτο ἡ πρώτη πατριαρχεία τοῦ ἀπὸ Προύσης Παρθενίου. Ἄλλως τε τό τε ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Διονυσίου Γ΄ καὶ ἄλλαι πράξεις τῆς πατριαρχείας του βεβαιώνουν τὴν πενταετῆ αὐτὴν πατριαρχείαν.

Ὄπισθεν τοῦ πρωτοτύπου γράμματος ὁ Covel ἐσημείωσε ἀγγλιστὶ τὰ ἑξῆς «Parthenius 1675 Patriarch of Constantinople concerning Nich. Viveli.

Τὸ Δβ 3 γράμμα συστατικὸν πρωτότυπον τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ διάσημος Μανολάκης γούναρης ὁ φιλόμουσος καὶ προστάτης τόσων σχολῶν καὶ ἐκκλησιῶν ὁμογενὴς ἐκεῖνος, « ὁ ἐκ Καστορίας τῆς Ἠπείρου. » 16) Τὸ γράμμα ἐμφαίνει τὴν καὶ ἄλλοθεν γνωστὴν ἰσχὺν τοῦ Μανολάκη. Ὁ Covel δὲν ἔλαβεν, ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, συστατικὸν παρὰ τοῦ πατριάρχου Διονυσίου Δ' τὸ δεύτερον πατριαρχοῦντος. Ὡς εἴδομεν ὁ Διονύσιος ὁ Δ' ἦτο φίλος τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Nointel. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, φαίνεται, ὁ Covel προὐτίμησε τὴν παρὰ τοῦ ἰσχυροῦ τότε Μανολάκη σύστασιν. Ἄλλως τε τοιαῦται συστάσεις μέγα ἰσχυόντων λαϊκῶν ἐδίδοντο καὶ πρὸς Ἀρχιερεῖς. Οὕτω κατὰ Μάϊον τοῦ 1653 ὁ πρωτέκδικος τῆς Μ. Ἐκκλησίας κατὰ παράκλησιν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας ἔδωκε συστατικὸν γράμμα διὰ τὸν μητροπολίτην Νεοκαισαρείας Σαμουὴλ συνιστῶν «δύο πατέρας καπουτζίνους.» Ἡ σύστασις ἀπέβλεπεν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν κατοικίαν καὶ τὰ τρόφιμα τῶν καθολικῶν ἱερομονάχων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ νὰ τοὺς παραχωρήσῃ μίαν κενὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν πρὸς ἐπιτέλεσιν ἐν αὐτῇ τῆς θείας μυσταγωγίας κατὰ τὸ λατινικὸν δόγμα. 17) Καὶ ὁ Μ. Ρήτωρ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος ἔδωκε συστατικὸν γράμμα πρὸς τὸν τότε μητροπολίτην Ἀμασείας παρακαλῶν αὐτὸν ὅπως ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του μεταβαίνοντα καθολικὸν ἱερομόναχον Ροβέρτον νὰ λειτουργῇ «ἢ ἔξω εἰς κανένα παρεκκλήσιον ὅπου δὲν ψάλλεται ἢ εἰς καὶ μίαν ἐκκλησίαν ἀφ' οὗ τελειώσει καὶ εὔγει ὁ λαός· . . . αὐτὸ δὲν εἶναι ἔξω λογαριασμοῦ, διότι τοῦτο γίνεται ἀκωλύτως εἰς πολλοὺς τόπους εἰς Ἱεροσόλυμα, εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἄλλους τόπους, εἰς μίαν ἐκκλησίαν ψάλλουσιν εἰς ἓν μέρος οἱ ἀνατολικοὶ καὶ εἰς ἄλλον οἱ δυτικοί.» 18) Ἀπορίας ὅμως ἄξιον εἶναι τὸ πῶς τότε, ὁπότε οἱ πατριάρχαι

---

16) Εἰς μίαν λιθίνην πλάκα ἐνσφηνωμένην ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Μ. Ρεύματος— πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1799, τώρα ἐναπόκειται ἐν τῷ παλαιῷ σχολικῷ κτιρίῳ—ἀναγινώσκομεν τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν· «ἡ παροῦσα οἰκοδομὴ ἀνεκαινίσθη παρὰ τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ ἐνδοξοτάτου ἐν ἄρχουσιν Κυρίου Κυρίου Μανουήλου ἐκ Καστορίας Ὑπείρου (sic) ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας, ἔτει ΑΧΟΖ' ΜΗΝΙ Μαΐῳ.» Βλέπε καὶ σημ. 101 σελ. 58 παρ. ἔργου. «Μανωλάκης ὁ Καστοριανὸς ὁ ἀρχιγουνάριος τοῦ σουλτὰν μεχμὲτ τοῦ δ' μέγα δυνάμενος» γράφει ὁ Ὑψηλάντης εἰς τὸ χειρόγραφον 80.

17) Orientalia Christiana τόμ. XXV, 2 (ἔτος 1932) σελ. 292-293. Ἐκ τοῦ συστατικοῦ τούτου τοῦ Μ. Πρωτεκδίκου καταφαίνεται ὅτι ὑπῆρχον οἱ μὴ παραδεχόμενοι τὴν παραχώρησιν ναοῦ ὀρθοδόξου εἰς τοὺς ἑτεροδόξους. «Καὶ εἰς τοῦτο μὴν ἀμφιβάλλεις τίποτε καὶ ξηπάζεσαι (sic) ὡσὰν καποίους μωροὺς ὁποῦ βάνουσι διαφορὰν ἐκεῖ ὁποῦ λειτουργήσουν ἱερεῖς τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, αὐτὰ τὰ λέγουν οἱ μωροὶ ἄνθρωποι.»

18) Orientalia.... αὐτόθι σελ. 293-294.

ἦσαν ἐνίοτε παντοδύναμοι, ἐπετρέποντο τοιαῦται συστάσεις καὶ τὸ σπουδαιότερον ἐγίνοντο δεκταὶ παρὰ καθιδρύματος, ὡς τὸ πατριαρχικὸν Ἅγιον Ὄρος, καὶ παρὰ μητροπολιτῶν τοῦ οἰκουμ. θρόνου.

ΕΓΓΡΑΦΑ Δα—Δβ

Δα 1

Τῷ περιφανεστάτῳ, λαμπροτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ κωβεδίδῃ πᾶν ὅ,τι θυμῆρες ἐπεύχομαι.

κλινοπετὴς ὑπεδεξάμην τὴν θαυμασίαν ἐπιστολὴν τῆς ὑμετέρας σοφότητος, καὶ χαρᾶς πολλῆς ἐνεπλήσθην, τὴν ἐφετωτάτην ἐμοὶ αὐτῆς ὑγείαν μαθών. ἐγὼ δὲ τέσσαρας ὅλους μῆνας ἐταλαιπωρήθην ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ μόλις ἤδη ἀνέσφηλα μικρόν. ἀπεδέχθην ἀσπασίως τὰ παρὰ τῆς ὑμετέρας εὐμενείας σταλέντα μοι βιβλία, ἀνθ᾿ ὧν καὶ ὑπερευχαριστῶ καὶ χάριτας αὐτῇ ὅτι πλείστας ὁμολογῶ. στέλλω τὴν περὶ ἁλώσεως Κων/πόλεως ἱστορίαν γεωργίου τοῦ φραντζῆ, ἥνπερ ἐζήτησας, καὶ δέξαι αὐτὴν εὐμενῶς τεκμήριον τῆς μεταξὺ ἀκραιφνοῦς φιλίας καὶ εἴθε ἔλθῃ εἰς φῶς διὰ τῆς ὑμετέρας ἐπιμελείας, καὶ κατόπιν ὅ,τι ἂν ἄλλο δυνηθῶ θέλω στείλει αὐτῇ ὅτι κατὰ τὸ παρὸν οὐδὲν ἄλλο συνεχώρησεν ἡμῖν ἡ ἐπάρατος νόσος. περὶ τοῦ καταλόγου τῶν βιβλίων ὃν ἔπεμψα αὐτῇ, ἐπειδὴ ὡς γράφει ἡ ὑμετέρα ἀγχίνοια, εἶναι κίνδυνος πολὺς διὰ τὴν συνέχειαν τοῦ πολέμου, ἔστω ἀναβολή, ἕως οὗ νὰ δώσῃ ὁ θεὸς κατάστασιν εἰρηνικήν. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἂς ἔχω δὲ συγγνώμην διὰ τὸ βαρβαρικὸν καὶ σύντομον τῆς ἐπιστολῆς καὶ κατόπιν θεοῦ διδόντος ὑγείαν θέλω γράψει πλατύτερον. ἐρρώσθω εἰς μακραίωνα ἡ ὑμετέρα σεμνοπρέπεια. ἐν κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ ,αψια´ ἔτος ἐν μηνὶ μαρτίῳ· ὁ τῆς ὑμετέρας εὐμενείας φίλος καὶ δοῦλος εὐνούστατος Ἰωάννης ὁ Θαλασσηνός.

Δα 2

Ἐκλαμπρότατε, περιφανέστατε, καὶ σοφώτατε κύριε κύριε Ἰωάννη χαίρων εἴης, καὶ ὑγιαίνων ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ μετὰ πάντων τῶν παρά σοι.

πολὺς καιρὸς παρέδραμεν, ἀφ᾿ οὗ τοῖς ἐμοῖς εὐτελέσι γράμμασιν ἠσπασάμην τὴν ὑμετέραν σοφότητα ἀγνοῶν δὲ τὴν αἰτίαν δι᾿ ἣν οὐκ ἠξιώθην ἀποκρίσεως, ἤμην εἰς ἀθυμίαν, καὶ ὑποπτευόμην πάμπολλα, ὅσα ἐνδεχόμενά μοι ἐφαίνονταν, μὴ ἠξεύροντας δηλαδὴ τὸ ἀληθὲς ἐμπόδιον. Τέλος ὁ κοινὸς φίλος κὺρ μανουὴλ ὁ ἰατρὸς μοὶ εἶπεν, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ φραντζῆ τὸ περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς κωνσταντινουπόλεως ὁποῦ τὸν ἔδωκα διὰ νὰ τῆς τὸ στείλῃ, δὲν ἠξεύρω, ποῖον τὸ ἔδωκε διὰ νὰ τὸ φέρῃ, καὶ ἀπώλετο. ἐλυπήθην, ὡς εἰκὸς καὶ μάλιστα ὅτι ἐπέρασε τοιοῦτος χρόνος μὴ ἀξιωθεὶς τῶν παρ᾿ αὐτῆς ἀμοιβαίων γραμμάτων, μέ τὰ ὁποῖα, ὡς οἶδα, τρέφεται

ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ φιλία, ἂν καλὰ καὶ ὅσον τὸ ἐμόν, εἴτε γραφούσης αὐτῆς, εἴτε μὴ γραφούσης, μήτε ἡ φιλία ὀλιγοστεύει, μήτε ἡ μνήμη γίνεται ἀφανής, μήτε σβέννυται ἡ διάπυρος ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ μέμνημαι πάντοτε, καὶ περιπτύσσομαι τὴν ὑμετέραν θαυμασιότητα. παρήγγειλα λοιπὸν ἵνα μεταγραφῇ ἐκ δευτέρου τὸ βιβλίον τοῦ φραντζῆ, καὶ θέλω ἔχει τὴν ἔννοιαν νὰ τῆς τὸ στείλω τὸ γρηγορώτερον, ὅσον δυνατόν, κατὰ τὸ παρὸν στέλλω αὐτῇ συνταγμάτιον κατὰ λατίνων μαξίμου τοῦ μαργουνίου, καὶ κατάλογον τῶν παρ᾽ ἡμῖν μήπω τύποις ἐκδεδομένων βιβλίων. στέλλω καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ οὐγγροβλαχίᾳ τετυπωμένων τὴν πανοπλίαν εὐθυμίου τοῦ ζιγαδηνοῦ· ἂν ἐπιτάττης, θέλω στείλει καὶ τοῦ Φωτίου πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως τὰ λεγόμενα ἀμφιλόχια, ὅτι ἀκόμη δὲν εἶναι τελειωμένα ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ἄλλο προστάξεις, μετὰ χαρᾶς θέλω ἐξυπηρετήσῃ εἰς τὰ δυνατά. ἄς ἔχω δὲ συγγνώμην βαρβαρικῶς, οὕτως εἰπεῖν, γράφων καὶ ἐρρώσθω ἡ ὑμετέρα σοφότης. ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αψιδ΄ φεβρουαρίου ια΄.

Τῆς ὑμετέρας μεγαλοπρεπείας φίλος καὶ δοῦλος Ἰωάννης Θαλασσηνός, ὁ πρώην ραιφερενδάριος νῦν δὲ λογοθέτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Κατάλογος βιβλίων τινῶν μήπω τύποις ἐκδεδομένων.

Γρηγορίου τοῦ παλαμᾶ ἅπαντα, ὧν τὰ πλείω κατὰ λατίνων.

Νείλου κατὰ λατίνων.

Φωτίου ἀμφιλόχια, ἤτοι ζητήματα θεολογικά, καὶ λύσεις ἀποριῶν τῆς γραφῆς.

Μαξίμου τοῦ πλανούδη μετάφρασις εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν μεταμορφώσεων ὀβιδίου.

Μάρκου τοῦ Ἐφέσου διάφορα.

Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου διάφορα.

Μαξίμου Μαργουνίου κατὰ λατίνων καὶ ἐπιστολαί.

Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐπιστολαί, καὶ ἀποσημειώσεις ποικίλαι πάντα γεγραμμένα τῇ ἐκείνου χειρί.

Λιβανίου ἐπιστολαὶ οὔπω ἐκδεδομέναι.

Βρυενίου λόγοι πάμπολλοι οἱ πλείω (sic) κατὰ λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ παναγίου πνεύματος.

Ἀλέξανδρος ὁ μαυροκορδάτος ἀπέθανε, συνέγραψεν ἑλληνιστὶ ἱστορίαν ἰουδαϊκήν, καὶ ρωμαϊκήν, καὶ ἐπιστολὰς πολλάς.

ἀφῆκε δύο υἱοὺς Νικόλαον καὶ Ἰωάννην, καὶ τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ ἐδόθη ἡ ἐπαρχία τῆς Μολδαβίας, καὶ κατέστη πρίγκηψ αὐτῆς, ὁ δὲ νεώτερος ὁ Ἰωάννης κατέστη ἐπὶ τῆς ἑρμηνείας εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλήν.

Ὁ ρηθεὶς πρίγκηψ εἶπέ μοι, ὡς ἀπέστειλε τῇ ὑμετέρᾳ καλοκαγαθίᾳ διὰ τοῦ Στάφωρτ πραγματευτοῦ ὡς πρὸς πατρικὸν φίλον δῶρόν τι μετὰ τοῦ φιλικοῦ χαιρετισμοῦ, καὶ δὲν ἔλαβεν ἀπόκρισιν, καὶ ἠρώτησέ με μήπως οὐκ ἀπεδόθη σοι.

Ἀνίσως καθὼς μᾶς εἰπόν τινες, ἐξεδόθησαν τώρα νεωστὶ εἰς τύπον λαμπρόν, καὶ καθαρὸν τὰ ἅπαντα τοῦ λουκιανοῦ, καὶ τοῦ πινδάρου, παρακαλῶ νὰ μὲ τὰ στείλῃ διπλᾶ.

Τὰ πρακτικὰ τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων ἐν τέσσαρσι τόμοις, ὡς οἶμαι ἐν Ρώμῃ τετυπωμένα, καὶ τοὺς πανδέκτας ἐν δυσὶ τόμοις, τύποις τῆς ὀξονίας, ἂν εἶναι δυνατόν, καὶ δὲν εἶναι πολὺ βάρος εἰς τὴν ὑμετέραν καλοκαγαθίαν, παρακαλῶ, νὰ ἔχω αὐτὴν τὴν χάριν, νὰ μὲ τὰ ὀψωνίσῃ, τὰ δὲ ὑπὲρ αὐτῶν χρήματα, ὅσα θὰ ἀγοράσεις, ἐγὼ ἐδῶ θέλω τὰ στείλει, ἢ μὲ τὸ μέσον τοῦ σινιὸρ Στάφωρτ, ἢ μὲ ὅποιον προστάξεις, ὁ δὲ ἐν τῇ θαλάσσῃ (ναῦλος ;) ὅσον νὰ κομισθοῦν ὡς βίβλοι, ἔσται ἐμός, καὶ ἡ ὑμετέρα ἀγάπη ἕξει τὸ ἀζήμιον.

Δα 3

Παρῆλθε ἐνιαυτὸς ὁ προερχόμενος καὶ διὰ τὴν πραγματευτέως (τοῦ φίλου ἐστιν ἄλλως ὄντος) ἤτοι ἀλογιστίαν, ἤτοι τοῦ ἀσχολίαν ἔχοντος τῶν φίλων ἐπιμελεῖσθαι.... Τὴν ἀμνησίαν ἐμοῦ μήτε πρότερόν τι ἐκείνου ἀκούοντος μήτε ἰδόντος (εἰδόντος γρ.) ἀπεληλύθασι τὰ πλοῖα εἰς τὴν Ἀνατολήν. Συναλγήσει μοι ἐπὶ τούτοις τοῖς τοῦ φίλου τοῦ ὑμετέρου κακοῖς, πολλὰ γὰρ καὶ πολλαχῶς διὰ ταῦτα ἐδεινοπάθησα· ἐπειδήπερ τὰ γράμματα παρεσκευάκειν καὶ δωρημάτιά τινα τά τε τοῦ ἀσπασμοῦ κριτήρια (τὰ δηλαγὴ γοῦν) ὁποῖά τινα ἐν τῷ νυνὶ καίτοι ὀψιαίτατα, ἀσμένως (ἢ ἀσμένῳ) καὶ ὥσπερ ἀγαλλομένῳ ἔσταλκα. Βροντᾷ καὶ κατασκήπτει πεζῇ καὶ κατὰ θάλασσαν ὁ πόλεμος ἔστι δὲ καὶ τὰ μάλιστα δέος μὴ οἱ ἐχθροὶ ἤτοι πειραταί, τὰ πλοῖα καὶ τὰ ἕτερα πάντα ἁρπάσωσιν ἢ καταποντίσωσιν. Ἀλλὰ δὲ τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως ἐπεύχομαι καὶ τῷ αὐτῷ τὰς ἐμαυτοῦ ἐλπίδας ἀναρτῶ ὥστε τὰ καθόλου ἅπαντα ἐν ἀσφαλεῖ εἰς τὰς τιμιωτάτας χεῖρας τὰς ὑμετέρας εἰσκομίζεσθαι (καὶ Κωβελίδης ὑμετερώτατος τὸ Λατίνοις τοῖς νεωτέροις εἰπεῖν tuissimus), εἰ Ἕλληνας ὑμᾶς τοὺς λογιωτάτους ἀεὶ μνημονευθήσεσθαι.... Εἰδέ τι ἀνέκδοτον ἢ παλαιόν τι δωρημάτιον νυνὶ παρῇ σοι εἴθε μοι εἰς μνημόσυνον ἀνταποδοίης.

Ἔρρωσο τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος εὐεξίας τοῦ θεοῦ διδόντος (εἰς) τὸ πανύστατον γῆρας ἀπολαύσων.

Δα 4

Τῷ διασημοτάτῳ, σοφωτάτῳ καὶ περὶ πᾶσαν ἀγαθωσύνην τε καὶ ἀρετὴν ἀεὶ διατρίβοντι κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Θαλασσηνῷ τῷ ἀστιωτάτῳ* (sic) *ρεφερενταρίῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, μακροβιότητα, ὑγείαν τὸ πάσης εὐδαιμονίας ἀΐδιον ἐπεύχομαι.

Τὸ μὲν ἀξίωμα τ' οὑμέτερον τῶν ἄνδρων (sic) πανάριστε καὶ τῶν φίλων παμφίλτατε Ἰωάννης ὁ Κωβεδίλης ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ψυχῆς

ἀσπάζεται ὁ ἐν τῷ παρόντι ὀγδοηκοντούτης. Μόνον ὁ Θεὸς ἔγνω ἂν (εἴη) παρ' ἐμοῦ τὸ ἔσχατον χαῖρε. Οὐ γὰρ χρή σε ἀπ' ἐμοῦ ἀπομεῖναι κύκνεον ᾆσμα, βραγχώδους δηλαδὴ καὶ ἀφώνου βατραχίου ὄντως ὄντος. Ἀλλὰ μὲν τὸν αὐτὸν Πίνδαρον διέπεμψά σοι τὸν περιβόητον καὶ ἐπουράνιον ἀηδόνα, μᾶλλον δὲ τὸν πατῆρα τῶν πάντων εὐκλεεστάτων ὑμνοθέτων (sic)· τὸν αὐτότατον εἰς ἐμοῦ τάξιν καθίστημι ὑπὲρ τοῦ εἰκότως ἐγκωμιάζειν σε καὶ ἵνα ἡμᾶς πρὸς ἀλλήλους, ὅπου περ ἂν εἴημεν ἡδέως παρακαλοῖτο. Πινδάρου οὖν τίτλον σοι ἐγχειρίζω, ἐπειδὴ ἡμῖν, ὡς οἶμαι, αὐτοῦ προυργιαίτερόν ἐστιν οὐδέν. Τά γε, κατὰ τὸ εἰωθός, φρονίμως ἀποδέχου· πᾶν μὲν ὅ,τι σμικρόν, τοὐμετέρου ὀνόματος καὶ φιλίας μνημόσυνον Κωβελίδῃ τῷ γέροντι εὐάρεστον ἔσεται ἕως ἂν βιώσῃ (σει γρ.)—καὶ ὕστερον—, αὐτοῦ δὲ θανόντος τῇ δημοσίᾳ τοῦ θεοῦ βιβλιοθήκῃ καθιερωθήσεται. Ἐγὼ μὲν τρεῖς ὅλους (χρόνους) ἐνιαυτοὺς τοῖς τὸ ἔσχατον παρακειμένοις, πολλὰ μὲν ἐταλαιπωρήθην, τῇδε κα'κεῖσε καταβεβλημένος τῷ μὲν τῶν ἔξωθεν τῷ δὲ καὶ οἴκοθεν πολέμων βρόμῳ ταραττόμενος, τοῖς δ' ἐν ἡμῖν τῆς πολιτείας πάθεσι συγκεχυμένος, ὡσαεὶ (ἐσαεὶ ;) κακῶς, ἀσθενῶς, πλεονάκις τε ἀρρώστως διακείμενος. Ταῦτα δὲ πάντα τοσοῦτον ὥστε ὁ Κωβελίδης, καίτοι τοῦ Θαλασσηνοῦ τοῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἡμιτόμον (sic) οὐδὲν τὴν μνήμην ἀφανίζειν δυνηθῇ: μηδὲν ἐπιτηδέως (sic) ἢ φράσαι ἢ γράψαι, ἤτοι μελετῆσαι ἐδυνήθην. Νῦν δὲ Θεοῦ διδόντος, κατὰ μικρὸν ἀνακομιζόμενος καὶ τῆς παλαιᾶς τῆς τε σωματικῆς καὶ ψυχικῆς νηνεμίας μέρος τι πάλιν ἀναλαμβάνων, τὰς τῆς εὐεξίας ἀπαρχὰς τῇ φιλοφροσύνῃ τῇ ὑμετέρᾳ προθύμως ἀποστελεῖ (ἀποτελεῖ γρ.).

Ἔρρωσο τῶν φίλων τιμιώτατε ἐπ' αὐτὸ τὸ πέρας φθάσας τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας.

Ἐν Κανταβριγίᾳ κατὰ τὸ ,αψιη' ἔτος (τῇ) Ἰανουαρίου α'. Τυγχάνει ὢν τῆς ἀγχινοίας τῆς ὑμετέρας δοῦλος ἀλλὰ καὶ φίλος (εἴπερ θέμις ᾖ (sic) ὀλίγον παρελληνίζειν) ὑμετερώτατος.

Cambridge Jan. 1 th. 1718. Ἰωάννης ὁ Κωβελίδης.

Δβ 1

Ἐκλαμπρότατε ἐνδοξότατε χριστιανικώτατε αὐθέντα καὶ μέγα ἀποκρουσάριε (sic) καβαλιὲρ τῆς μεγάλης Βρετανίας, κύριε κύριε Δανιὴλ Χαρβερί τὴν ἐκλαμπρότητά σου ἀσπαζόμενος χαιρετῶ, δεόμενος τοῦ οὐρανίου βασ λέως θεοῦ ἵνα τὴν φυλάττοι (sic) ἄνοσον ὑγιᾶ (ὑγιῆς γράφεται εἰς τὸ πρωτότυπον) καὶ μακρόβιον ἀξιόνωντάς την ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ νὰ ἀπολαύσῃ καὶ τὸ λαμπρὸν πρόσωπον τοῦ βασιλέως ὑμῶν, ὅταν θεὸς θέλῃ. Ἐν δὲ τὸ τέλος (sic) τὴν οὐράνιον αὐτοῦ βασιλείαν ὅπου ἡ χαρὰ τῶν δικαίων. Τὸ παρόν μου εἶναι ἐκλαμπρότατε αὐθέντα ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ καιρὸς οὕτως ἔτζῃ φέρνει τὰ πράγματα καὶ τὰ ἔφερεν καθὼς διὰ ζώσης φωνῆς θέλει

σε τὰ εἰπῇ ὁ πιστός σου οὗτος (οὕτως γράφεται εἰς τὸ πρωτότυπον) κυρίτζη δημητράσκος καὶ ἐγὼ εἶναι ἀνάγκη νὰ παραμερίσω. Ἔκρηνα (sic) νὰ ἔλθω ὡς μοῦ πρέπει νὰ τὴν χαιρετίσω καὶ νὰ τῆς συντύχω καὶ τὸν λογισμόν μου. Καὶ ἐπειδὴ δὲν δύναμαι ἀκόμη νὰ καβαλικεύσω εἰς ἄλογον ἐπιάσαμεν ἀραμπά· πλὴν τώρα ἤλθασιν φίλοι μας ἄρχοντες καὶ μοῦ εἴπασιν ὁμπρὸς (sic) εἰς τὸν κυρίτζη δημητράσκο πῶς εἶναι ἐδῶ τριγύρον μας τινὲς ρωμαῖοι ὁποῦ τοὺς ἔχει ὁ χουχούμης καὶ φυλάττουσιν δι᾽ ἡμᾶς. Καὶ λοιπὸν διὰ νὰ μὴν γένῃ κρότος ἐδεήθηκα τὸν παρόντα γραμματοκομιστὴν (μηστὴν γρ. τὸ χ.) κυρίτζη δημητράσκο νὰ ἔλθῃ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκλαμπρότητά σου μὲ τὸ παρόν μου γράμμα· καὶ μὲ τὸ στόμμα (sic) νὰ συντύχῃ ὡς στόμα ἐδικόν μου παρακαλῶντας τὴν ἐκλαμπρότητά σου νὰ ἔχω συγγνώμην (sic). Ἐπειδὴ καὶ ὡς γράφω ἐκ τῆς ἀσθενείας δὲν δύναμαι νὰ ἔλθω αὐτοπροσώπως καὶ τὸ χρήσιμον νὰ κάμω. Καὶ ταῦτα τῆς ὥρας ἐκλαμπρότατε αὐθέντα· ἡ δὲ μακαρία τριὰς νὰ τὴν διαφυλάττῃ εἰς ἔτη πολλὰ καὶ ἀγαθὰ σὺν τῷ παλατίῳ σου.

Ἰουνίου 17 ,αχοα΄

ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ εὐχέτης τῆς σῆς ἐκλαμπρότητος ἰδιόχειρον.

Δα 2

Παρθένιος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κ/πόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐπειδὴ ὁ ἐκλαμπρότατος καὶ περιφανέστατος αὐθέντης ἐλτζῆς τῆς Ἐγκλητέρας ὁ ἤδη ἐν ζωῇ εὑρισκόμενος, ἔπεμψε πρὸς τὴν ἡμῶν Μετριότητα συνοδικῶς προκαθημένην, ἀνθρώπους τῆς αὐτοῦ ἐκλαμπρότητος τόν τε σοφώτατον καὶ λογιώτατον πάδρε Κόβελ, καὶ τὸν τιμιώτατον καὶ εὐγενέστατον ἄρχοντα κυρίτζη δράκον γοράκην τὸν ἑρμηνέα αὐτοῦ ἐρωτῆσαι περί τινος Νικολάου Σινωπέως, ὅστις ἐνδιατρίβει εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν, καὶ λέγει ἑαυτὸν εἶναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῶν Βοιβέληδων, καὶ ἐπαγγέλλεται ἱερωσύνην, καὶ φημίζει ὀφφικιάλιον, καὶ κληρικὸν τῆς καθ᾽ ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἐσφραγισμένον διὰ πατριαρχικῆς σφραγῖδος ἐν τοῖς πρώτοις τῶν κληρικῶν, μάλιστα λέγει ὅπως ἐγένετο καὶ βεστιάριος καθ᾽ ὃν καιρὸν ὑπῆρχεν αὐθέντης τῆς Μολδοβλαχίας ὁ Ἡλίας Βόνδας, καὶ ἄλλα τολμᾶν τε λέγει καυχώμενος. Περὶ οὗ ἐζήτησεν ἡ αὐτοῦ ἐκλαμπρότης, ἐὰν ἀληθῶς λέγῃ αὐτά, καὶ καυχᾶται αὐτὸς ἐκεῖσε. Καὶ γράφομεν συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἀποκρινόμενοι ἐν τῇ ἐρωτήσει τοῦ διαληφθέντος περιφανεστάτου του αὐθέντα ἐλτζῆ, ὅτι, τοιοῦτον ἄνδρα οὐδόλως ἡμεῖς γινώσκομεν, οὔτε ἐπιστάμεθα οὔτε ἱερωσύνην ἔχειν αὐτὸν εἴδομεν, οὔτε κληρικὸς ὑπάρχει τῆς καθ᾽ ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας, οὔτε σφραγῖδα πατριαρχικὴν ἔλαβέ ποτε, οὔτε

ἐφάνη ἐν τῇ αὐλῇ ἡμῶν, οὔτε ἐν τῇ ὁμηγύρει τῶν κληρικῶν συνετύχθη, οὔτε τῶν πρώτων οὔτε τῶν ἐσχάτων, ἀλλὰ καὶ ἐν ὅλοις τοῖς χρόνοις καθ' οὓς ἡ μετριότης ἡμῶν πατριαρχεύει τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ ἁγιωτάτου ἀποστολικοῦ, οἰκουμενικοῦ τούτου θρόνου, περίπου τὸν εἰκοστὸν ἀριθμὸν ὄντας οὐκ ἔγνωμεν αὐτὸν συναναστραφῆναι τῇ καθ' ἡμᾶς τάξει. Ὅθεν εἰς μαρτυρίαν ἀληθῆ, εἰς τὸ μὴ ἔχειν τοὺς λόγους αὐτοῦ τὸ πιστόν, ὅπου ἄν διατρίβῃ καυχώμενος ἐν τοῖς τοιούτοις δεδώκαμεν τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικὸν γράμμα.

ἐν ἔτει ͵αχοε΄

Παρθένιος ἐλέῳ Θεοῦ....

ὁ Καισαρείας ***Κυπριανός***, ὁ Κυζίκου ***Μητροφάνης***,
ὁ Νεοκαισαρείας ***Κύριλλος***, ὁ Σηλυβρίας ***Λαυρέντιος***,
ὁ Ἄρτης ***Βαρθολομαῖος***, ὁ Προύσης ***Καλλίνικος***,
ὁ Δέρκων ***Χρύσανθος***, ὁ Μαρωνείας ***Ἀνανίας***,
ὁ Φαναριοφερσάλων ***Εὐθύμιος***,(*) ὁ Λευκάδος ***Θεόκλητος***.

Δβ 3

Πανοσιώτατοι καὶ αἰδεσιμώτατοι καθηγούμενοι καὶ προηγούμενοι καὶ λοιποὶ πάντες πατέρες τῆς ἱερᾶς Συνάξεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

τὴν ἁγιωσύνην σας εὐλαβῶς ἀσπαζόμενος ἀκριβῶς χαιρετῶ· νὰ σᾶς ἀπολαύσῃ τὸ παρὸν μου ὑγιαίνοντας διὰ τὸν παρόντα γραμματοκομιστὴν ὁ ὁποῖος ἂν καλὰ καὶ νὰ μὴν εἶναι εἰς τὸ ὀρθόδοξον ρητὸν ὁποῦ ἡμεῖς εὐσεβῶς πιστεύομεν καὶ κηρύττομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, μόλον τοῦτο δὲν εἶναι ποταπὸς ἄνθρωπος ἢ ἀμαθὴς καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀνευλαβής, ἀλλὰ μάλιστα καθὼς ἐφάνη εἰς τοῦ λόγου μας εἶναι ἄνθρωπος ἀξιόλογος καὶ μαθηματικὸς καὶ δείχνει καὶ ἀγάπην καὶ εὐλάβειαν εἰς τὸ χριστιανικὸν καὶ ἡμέτερον γένος· ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ παπᾶς τοῦ περιφανοῦς ἐλτζῆ τῆς ἐγκλητέρας καὶ ὡς φιλομαθὴς καὶ φιλόκαλος ἀγαπᾷ νὰ περιέρχηται καὶ νὰ ἱστορῇ διαφόρους τόπους καὶ τοιοῦτος ὄντας ἠθέλησεν ποθόντας καὶ εὐλαβούμενος νὰ ἔλθῃ καὶ εἰς τὰ αὐτόθι εἰς προσκύνησιν καὶ θέαν τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμίων μοναστηρίων καὶ τῆς ἁγιωσύνης σας. Καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ λόγου μας καὶ τὸ παρόν, καὶ διὰ τοῦτο μὲ τὸ νὰ εἶναι ὄχι ποταπὸς ἀλλ' ἀξιόλογος ἄνθρωπος γράφοντες παρακαλοῦμέν σας νὰ τὸν δεχθῆτε φιλοφρόνως καὶ δεξιῶς καὶ νὰ τὸν περιφέρετε εἰς ὅλα τὰ ἱερὰ μοναστήρια καὶ οἰκή-

(*) Εἶχον ἀναγνώσῃ Κύριλλος ἐν τῷ πρωτοτύπῳ· ἀμφέβαλλον διὰ τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν, ὁπότε ὁ ἀδελφὸς Θεσσαλιώτιδος κ. Ἰεζεκιὴλ διὰ τῆς περὶ Μητροπόλεως Φαναριοφερσάλων μελέτης του μὲ ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν ἀμφιβολίαν. Ἀνέγνωσεν εἰς δύο, γράφει, μέρη—ἐπιγραφὰς 1675—«Φαναριοφερσάλων Εὐθύμιος».(«Θεολογία» Ζ' σελ.247.)

ματα νὰ τὰ θεωρήση διὰ τὴν εὐλάβειαν ὁποῦ ἔχει καὶ νὰ μὴν ἔχη κανένα ἐμπόδιον εἰς τοῦτο παρακαλοῦμεν. Μάλιστα ἔχει καὶ πόθον ἂν εὑρίσκεται αὐτοῦ κανένα βιβλίον χειρόγραφον παλαιὸν ὁποῦ νὰ μὴν εὑρίσκεται ἢ στάμπαν νὰ πληρώση νὰ μεταγραφῇ καὶ νὰ σταμπάρῃ διὰ νὰ μεταδοθῇ καὶ εἰς ἄλλους πολλούς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔργον ἀξιέπαινον καὶ θεάρεστον.

Ταῦτα κατὰ τὸ παρὸν ἡ δὲ ἁγία ὑμῶν εὐχὴ εἴη μεθ' ἡμῶν.

1677 Μαρτίου 28
εἰς τοὺς ὁρισμούς σας
μανολάκης.

Τὸ Δγ εἶναι μέρος τῆς συλλογῆς ἐκείνης τοῦ Covel ἡ ὁποία περιέχει Κατάλογον τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὴν σελίδα 479 τοῦ χειρογράφου 22911 (Additional) ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς: «τὸν κατάλογον τῶν πατριαρχῶν τὸν ὁποῖον σᾶς ἔστειλα εὑρίσκω σύμφωνον πρὸς τὸν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν. Εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Νικηφόρου (ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ) ὑπάρχει ὡσαύτως τοιοῦτος κατάλογος, ἀλλὰ δὲν φθάνει πέραν τοῦ Φωτίου· οὕτως ὥστε ὁ παρὼν ἐκτείνεται πολὺ πέραν ἐκείνου. Εἰς τὴν Τουρκογραικίαν τοῦ Κρουσίου εὗρον τὴν πατριαρχικὴν ἱστορίαν τοῦ Μαλαξοῦ ἐν τῇ ὁποίᾳ συνήντησα ὀνόματά τινων ἐκ τῶν πατριαρχῶν τῶν μετὰ τὴν Ἅλωσιν τῆς Κ/πόλεως τὰ ὁποῖα ὡσαύτως σᾶς ἔστειλα.» (In Crusius his Turcograecia I found Malaxus his Historia patriarchica wherein I met with the names of some of the Patriarchs who succeded after the takness of Constantinople which I have likewise sent.) Τὸ πρὸ τῆς Ἁλώσεως μέρος τοῦ καταλόγου ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: «Στάχυς ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα ὃν ἐχειροτόνησεν Ἀνδρέας ὁ Ἀπόστολος τῆς Θράκης ἐπίσκοπον an. 6. Εἰκοστὸν δεύτερον θέτει τὸν Μητροφάνην an. 10, ὀγδοηκοστὸν πρῶτον τὸν Ἱερὸν Φώτιον, ἑκατοστὸν δέκατον πρῶτον Μιχαὴλ τὸν τοῦ Ἀγχιάλου an. 9. Τὸν Ἰωσὴφ τὸν Β΄ τὸν παραστάντα εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδον ἀριθμεῖ ἑκατοστὸν τεσσαρακοστὸν ἔνατον. Μετὰ ταῦτα σημειώνονται λατινιστὶ τὰ ἑξῆς· «In Martinii Crusii Turcograecia expositur Historia patriarchica Manuelis Malaxi ubi nomina Patriarcharum post capta Constantinopolim ab an. 145 ad ano 1578 sunt.» 1) Γεννάδιος Σχολάριος, 2) Ἰσίδωρος, 3) Ἰωάσαφ, 4) Μάρκος ὁ Ξυλοκαράβης, 5) Συμεὼν ὁ Τραπεζούντιος, 6) Διονύσιος, 7) Συμεών πάλιν, 8) Ραφαὴλ ἐκ Σερβίας, 9) Μάξιμος, 10) Νήφων ὁ Θεσσαλονίκης, 11) Διονύσιος πάλιν, 12) Μάξιμος, 13) Νήφων πάλιν, 14) Ἰωακεὶμ ὁ Δράμας, 15) Παχώμιος, 16) Ἰωακεὶμ πάλιν, 17) Παχώμιος πάλιν, 18) Θεόληπτος, Ἱερεμίας, Ἰωαννίκιος, Διονύσιος, Ἰωάσαφ, Μητροφάνης. Ἔπειτα προστίθενται ἀγγλιστὶ τὰ ἀκόλουθα. Ὁ Μαλαξὸς ἐκθέτει πλεῖστα πράγματα συμβάντα κατὰ τὸν

καιρὸν ὅλων τῶν Πατριαρχῶν ἀπὸ τοῦ Γενναδίου μέχρι τοῦ Θεολήπτου, ἀλλὰ περὶ τῶν τελευταίων πέντε πατριαρχῶν λέγει μόνον ὅτι διεδέχθη ὁ εἷς τὸν ἄλλον. (Malaxus gives an account of many things that happened in the time of all the Patriarchs from Γεννάδιος to Θεόληπτος, but of the 5 later he saith only, that they succeded one after the other). Εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον ὡς συμπλήρωμα ἐπισυνάπτεται εἰς τὴν ἀμέσως ἐπομένην σελίδα τοῦ χειρογράφου ὁ Κατάλογος τοῦ Ι. Θαλασσηνοῦ, ὀφφικιάλου, ὡς ἐσημειώθη, τῆς Μ. τοῦ Χ. Ἐκκλησίας. Ὁ κατάλογος τοῦ ρεφερενδαρίου τούτου, τὸν ὁποῖον δημοσιεύων ὁ Π. Ζερλέντης («Ἡ πρώτη π/χεία τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως. . . καὶ Ι. Θαλασσηνοῦ ἀναγραφὴ τῶν π/χευσάντων ἔτεσι 1602-1707» Ἀθῆναι, 1921 σελ. 21-24) παρατηρεῖ (σελ. 4) ὅτι «ἐλαχίστην ἔχει ἀξίαν» ἀρχίζει ἀπὸ τῆς πατριαρχείας Τιμοθέου Β'. Θὰ ὑπῆρχε πάντως σημείωμά τι τοῦ Covel περιέχον καὶ τοὺς μεταξὺ τοῦ Μητροφάνους Γ' καὶ Τιμοθέου Β' πατριάρχας Κων/πόλεως. Κατ' ἐμὲ σημασίαν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ καταλόγου τοῦ Θαλασσηνοῦ τὸ

---

[19]) Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Καταλόγου τοῦ Θαλασσηνοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς· «Τιμόθεος Π. Πατρῶν χρόνον α' καὶ ἀπέθανε. Κύριλλος ὁ Λούκαρις τὸ β' χρόνον α'. Γρηγόριος ὁ Ἀμασείας μῆνας γ' καὶ ἐξωρίσθη. Ἄνθιμος ὁ Ἀδριανουπόλεως ἡμέρας γ' καὶ παρῃτήθη οἰκειοθελῶς τῆς πατριαρχείας. Ὁ Κύριλλος τὸ γ' χρόνους η', καὶ ἐφυγαδεύθη. Κύριλλος ὁ ἐκ Βερροίας ἡμέρας η', καὶ ἐξωρίσθη Κύριλλος ὁ Λούκαρις τὸ δ' χρόνον α' καὶ μῆνας β' εἶτα ἐξωρίσθη. Ἀθανάσιος ὁ Πατελάριος ἡμέρας κβ' εἶτα ἐξωρίσθη. Κύριλλος ὁ Λούκαρις τὸ ε' χρόνον α' καὶ πάλιν ἐξωρίσθη. Κύριλλος ὁ ἐκ Βερροίας τὸ β' χρόνους β', εἶτα ἐξωρίσθη. Νεόφυτος ὁ Ἡρακλείας ὅς μετὰ χρόνον ἕνα παρῃτήθη. Κύριλλος ὁ Λούκαρις τὸ στ' χρόνον α' καὶ μῆνας γ' καὶ συκοφαντηθεὶς μαρτυρίῳ τὸν βίον κατέστρεψε. Πάλιν ὁ ἐκ Βερροίας Κύριλλος τὸ γ' χρόνον ἕνα, εἶτα ἐξορισθεὶς πνιγμῷ τὸν βίον κατάστρεψε. Παρθένιος ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ᾧ τὸ ἐπώνυμον ὀξύς, χρόνους β' καὶ μῆνας β', εἶτα ἐξωρίσθη. Ἄλλος Παρθένιος ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως χρόνους ε' καὶ μῆνας β' καὶ ἀπέθανε. Ἰωαννίκιος ὁ Ἡρακλείας χρόνον α', μῆνας ια', ἡμέρας ια', καὶ ἀνεχώρησε. Παρθένιος ὁ ὀξὺς τὸ β' χρόνους β' καὶ μῆνας ἕξ, εἶτα πνιγμῷ μετέστη τῶν ὧδε. Ὁ Ἰωαννίκιος τὸ β' χρόνον α' καὶ ἔφυγε. Κύριλλος ὁ Τορνόβου οὗ τοὐπίκλην Σπανὸς ἡμέρας κ' ἀλλ' οὐ μετετέθη εἰς τὸν θρόνον. Ἀθανάσιος ὁ Πατελάριος τὸ β' ἡμέρας ιε'. Παΐσιος ὁ Λαρίσσης μῆνας θ', καὶ ἀνεχώρησε. Ὁ Ἰωαννίκιος τὸ γ' μῆνας ια' καὶ παρῃτήθη. Ὁ ἀπὸ Τορνόβου Κύριλλος τὸ β' ἡμέρας ιδ', εἶτα ἐξωρίσθη. Ὁ Παΐσιος τὸ β' μῆνας ια' καὶ παρῃτήθη. Παρθένιος ὁ Χίου μῆνας η' εἶτα διαβληθείς, ὡς ἔγραψε γραφὰς εἰς τὴν Μοσχοβίαν μαρτυρίῳ μετήλλαξε τὸν βίον. Γαβριὴλ ὁ ἀπὸ Γάνου καὶ Χώρας ἡμέρας ιβ' παρὰ γνώμην τῆς συνόδου.

Ἡ πρώτη π/χεία τοῦ Λουκάρεως τὴν ὁποίαν δὲν ἀναφέρει μὲν ὁ Θαλασσηνὸς ὑπονοεῖ ὅμως ὅταν γράφῃ «Κύριλλος ὁ Λούκαρις τὸ β'», εἶναι ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν ἦτο «ἐπιτηρητής» καὶ ἡ ὁποία, ὡς εἴδομεν (βλ. σελ. 7-8 π. ἔργου) διήρκεσεν ἐλάχιστον. Ἡ δευτέρα π/χεία, ἡ κυρίως π/χεία, εἶναι ἡ γενομένη διὰ τῆς ἐκλογῆς τῆς 4 Νοεμβρίου 1620 (ἔτος κοσμογονίας 7129 ἰνδ. δ'. Τὸ ὑπόμνημα ἐκ κώδικος τοῦ Ἁγ. Μετοχίου ἐξέδωκεν ὁ Legrand, μν. ἔργου XVII αἰών. τόμ. Δ' σελ. 340-342). Κατὰ Δε-

περιέχον τοὺς πατριάρχας τοὺς συγχρόνους πρὸς τὸν ἄρχοντα τοῦτον τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ ἰδίως ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐπατριάρχευσαν καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἄγγλος ἐκεῖνος εὑρίσκετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δημοσιεύω τὸ ἀπόσπαμα ἐκεῖνο 19) εἰς τὸ ὁποῖον σημειώνει ὁ Θαλασσηνὸς καὶ τὰς χρονολογίας τῆς π/χείας ἑκάστου π/χου. Πρὸς πλήρη κατανόησιν τῆς σημασίας τοῦ καταλόγου τούτου δημοσιεύω πίνακα συγκριτικόν, εἰς τὸν ὁποῖον παραθέτω τὸ ἀντίστοιχον μέρος τοῦ Καταλόγου τοῦ Ἀνωνύμου τοῦ Βανδουρίου, τῶν Acta Sanctorum (τοῦ Kuper, Historia chron. Patriarch. Constantinop.) καὶ κατόπιν τῶν ἐφημερίδων τοῦ Ἰωάννου Καρυοφύλλη.

κέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπογράφει τὴν ἀθώωσιν τοῦ Κορίνθου Ἀνθίμου (Πατρ κώδ. Α' σελ. 102-103). Ἡ πληροφορία τοῦ Μελετίου (Γ' σελ. 446) καταχωρουμένη καὶ εἰς τοὺς Πατρ. Καταλόγους Κιγάλα καὶ Λεϋνκλαβίου (Bandurii τόμ. Α' στ. 217) 1621 «ἀπὸ π/χην Ἀλεξανδρείας (τὸν Κύριλλον) οἰκουμενικὸν ἐπεφήμισαν» εἶναι ἐσφαλμένη ὡς πρὸς τὴν μετατροπὴν τῶν ἀπὸ κοσμογονίας ἐτῶν εἰς ἀπὸ Χριστοῦ. Τό ἔτος τῆς κοσμογονίας ἦτο τὸ 7129, ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐκλογὴ ἐγένετο μετὰ τὸν 7βριον τοῦ ἔτους ἐκείνου ἔδει νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἔτη 5509. Ἔχομεν πρᾶξιν (σιγίλλιον) τοῦ Π/χου Κυρίλλου Α' ἐκδοθὲν κατὰ Μάρτιον τοῦ ἑπομένου ἀπὸ Χριστοῦ ἔτους ὅπου σημειώνεται τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς κοσμογονίας καὶ ἡ ἰδία ἰνδικτιών. Τὸ ἀπὸ Χριστοῦ ὅμως ἔτος, παρελθόντος τοῦ Δεκεμβρίου, ἐγένετο 1621. (Βλέπε «Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη» σελ. 174, ὅπου γράφονται καὶ τὰ ἑξῆς· *«ἄρτι τοὺς οἴακας* τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἀναδεξαμένου.») Καὶ ἕτερον γράμμα τοῦ Κυρίλλου ἐκδοθὲν ὡσαύτως κατὰ τὸν Μάρτιον φέρει χρονολογίαν ἀπὸ κτίσεως κόσμου 7129 ἰνδικτ. δ' (Π. Κωδ. Α' σελ. 29). Ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς π/χείας ταύτης τοῦ Κυρίλλου ὀρθοτέρα εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Μελετίου (χρόνον ἕνα καὶ μῆνας τέσσαρας). Εἰς τὸν κώδικα τοῦ Κολλεγίου (Οξφόρδης) τοῦ Corpus Christi ἀρ. 319 φύλλ. 78 ἀνέγνωσα τὴν ἀκόλουθον σημείωσιν· «1622 Jesuitae Cyrillum patriarch. c/polit. cathedra movere tentant et Rhodum relegere curant. 1629. Cyrillus Patriaacha c/pl. redidit Confessionem. 1638, Cyrillus in mare precipitatum obit Jun. 27.» Ἡ περὶ τῆς γ' π/χείας Κυρίλλου πληροφορία τοῦ Θαλασσηνοῦ δὲν εἶναι μακρὰν τῆς ἀληθείας. Ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ μέρους τούτου τοῦ εἰρημένου Καταλόγου θὰ λεχθῶσιν ὀλίγα ἐξ ἀφορμῆς τοῦ καταλόγου τῶν πατριαρχῶν τοῦ ιζ' αἰῶνος τὸν ὁποῖον θὰ δημοσιεύσω ἀλλαχοῦ τῆς «Φωτιείου Βιβλιοθήκης» ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐγγράφων τῶν ἐν τῇ αὐτῇ «Φ. Βιβλιοθήκῃ» περιλαμβανομένων καὶ ἄλλων μνημείων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΑΛΑΣΣΗΝΟΥ Α´	ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΠΑΡΑ ΒΑΝΔΟΥΡΙΩι Β´	ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΥΜΟΝ Γ´
1657 Ἀπριλίου λ´ Παρθένιος ὁ Προύσης ἀνεῤῥήθη π/χης Κ/πόλεως... κοινῇ προσκλήσει τῆς συνόδου ἐπ/χευσε χρόνους γ´ καὶ μῆνας ζ´.	Ἀπριλίου τριακοστὴ ἔγινε π/χης Παρθένιος ὁ Κουμκούμης ὁ Προύσης προσκληθεὶς ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχιερέων πατριαρχεύσας χρόνους γ´.	Παρθένιος Γέρων (2) 1657 Κλήμης 1662
͵αχξβ´ Ἰουνίου κθ´ Διονύσιος ὁ Λαρίσσης ᾧ ἐπώνυμον Σπανός, παραιτηθέντος τοῦ Παρθενίου προεβλήθη πατριάρχης.	Ἰουλίου εἰκοστῇ ἐνάτῃ ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἔγινε πατριαρχης ὁ Σπανὸς Διονυσίος ὁ Λαρίσσης, ὁ δὲ Παρθένιος ἔκαμε παραίτησιν λαβὼν τὴν Προῦσαν προεδρικῶς.	Διονύσιος β´ 1666
͵αχξε´ Ὀκτωβρίου κα´ Παρθένιος ὁ Μογγιλάλος τὸ β´.	Ἦλθεν ὁ Παρθένιος Χουμχούμης ἀπὸ Βλάχειαν καὶ ἐκάθισε δεύτερον· ὁ δὲ Διονύσιος ὁ Σπανὸς ἔφυγε καὶ ἐκρύβη.	Μεθόδιος 1667
͵αχξη´ Σεπτεμβρίου θ´ Κλήμης ὁ ἀπὸ Ἰκονίου μῆνας γ´ καὶ ἡμέρας κ´.	Σεπτεμβρίῳ ἐννέα ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ ἔγινε πατριάρχης ὁ Κλήμης Ἰκονίου· τὸν δὲ Παρθένιον τὸν ἐξώρισαν εἰς τὴν Τένεδον, τὸν δὲ Κλήμεντα αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς δὲν τὸν ἤθελαν, ἀλλὰ πιγαίνοντες(sic) εἰς Ἀδριανούπολιν εὑρισκομένου τοῦ βασιλέως ἐκεῖ τὸν εὔγαλαν καὶ ἔμεινε τὸ π/χεῖον ἔρημον διχῶς π/χου μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας εἴκοσι.	Παρθένιος Γέρων γ´ 1670
͵αχξθ´ Ἰανουαρίῳ γ´ Μεθόδιος ὁ Ἡρακλείας	Ἰανουαρίου τρίτῃ ἔγινε π/χης Μεθόδιος Ἡρακλείας	Διονύσιος Λαρίσσης 1671

Α′	Β′	Γ′
καὶ πάλιν ὁ Παρθένιος τὸ γ′.	τοῦ δὲ Παρθενίου ἔδωσαν τὴν Πραΐλαν, καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἐπῆρε τὸ Τούρνοβον διὰ ζωοτροφίαν του. Μαρτίῳ ἦλθεν ὁ Παρθένιος ἀπὸ ᾽Αδρ/πολιν πάλιν καὶ ἐκάθισε τρίτον, ὁ δὲ Μεθόδιος ἔφυγεν, ὕστερον ἐπῆγεν εἰς Χίον εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ῾Αγίας Μονῆς.	
Εἶτα Διονύσιος ὁ Λαρίσσης ὁ λεγόμενος Μουσελήμ.	᾽Οκτωβρίῳ ἔγινε π/χης Διονύσιος ὁ Μουσελίμης εἰς ᾽Αδ/πολιν, εὑρισκομένου τότε τοῦ βασιλέως ἐκεῖ καὶ εἰς τὰς ἑπτὰ Νοεμβρίου ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸν ἐμετάθεσαν εἰς τὸν π/χικὸν θρόνον, τὸν δὲ Παρθένιον ἐξώρισαν, καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν ὁδὸν ἔφυγε, καὶ πιάνοντές τον, τὸν ἐξώρισαν εἰς Κύπρον.	Κατάλογος τῶν «Acta sanctorum»
,αχογ′ ᾽Ιουλίου κε′ Γεράσιμος ὁ Τορνόβου.	᾽Ιουλίου εἴκοσι ἡμέρᾳ Παρασκευῇ ἔγινε πατριάρχης Γεράσιμος ὁ Τορνόβου εἰς ᾽Αδρ/πολιν εὑρισκομένου τοῦ βασιλέως ἐκεῖ, καὶ εἰς τὰς 14 Αὐγούστου ἡμέρᾳ Πέμπτῃ ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸν ἐμετάθεσαν τὸ πρωΐ, ὁ δὲ Διονύσιος ἔφυγε.	Γεράσιμος Β′ μετὰ τὸ 1672
,αχοε′ ᾽Ιανουρ. α′, πάλιν Παρθένιος ὁ Μογιλάλος.	᾽Ιανουαρίου πρώτῃ, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, καὶ δ′ ἦλθε πάλιν ὁ Παρθένιος ἀπὸ ᾽Αδρ/πόλεως γενόμενος	Παρθένιος Δ′ μετὰ τὸ 1672

Α'	Β'	Γ'
	π/χης καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν Μαρτίῳ εἴκοσι δύο, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου.	
,αχοστ, Ἰουλίου κθ' Διονύσιος ὁ Μουσελίμης τὸ β'.	Ἰουλίου κθ', ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἔγινε π/χης τὸ δεύτερον Διονύσιος ὁ Μουσελίμης, τὸν δὲ Παρθένιον ἐφυλάκωσαν, καὶ ὕστερον τὸν ἔδωκαν τὴν Ἀγχίαλον διὰ ζωοτροφίαν του.	Διονύσιος Δ' πάλιν (Acta) Διονύσιος Δ' τὸ β' 1676 Ἰουλ. 29 (Ἐφημερίδες Καρυοφύλλου).
,αχοθ' Ἰουλίου 30. Ἀθανάσιος ὁ ἀπὸ Ραιδεστοῦ ἀλλ' οὐ μετετέθη. Εἶτα Αὐγούστου ιγ' Ἰάκωβος ὁ ἀπὸ Λαρίσσης ψήφῳ τῆς συνόδου κοινῇ.	Ἰουλίου τριάκοντα, ἡμέρᾳ Τρίτῃ, ἔγινεν ὁ Ἀθανάσιος Ραιδεστοῦ, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς δὲν τὸν ἔστερξαν καὶ ἔκαμεν ἡμέρας δώδεκα, ἔπειτα ἔφυγεν ἐκ τῆς ἄνωθεν πόρτας τοῦ π/χείου τῇ δὲ δεκάτῃ τρίτῃ Αὐγούστου ἡμέρᾳ Τετάρτῃ ἐψήφισαν τὸν Ἰάκωβον Λαρίσσης οἱ ἀρχιερεῖς καὶ τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ τὸν ἐμετάθεσαν, τὸν δὲ Ἀθανάσιον ἐξώρισαν.	Ἀθανάσιος Γ' ἡμέρ. 12 (Acta) Ἀθανάσιος Δ' 1679 Αὐγ. 2—10 Αὐγ. 1679 (Ἐφ. Καρυοφ.)
,αχπβ' Ἰουλίου λ' Διονύσιος ὁ Μουσελίμης γ' παραιτηθέντος Ἰακώβου.	Ἰουλίου τριακοστῇ, ἡμέρᾳ τετάρτῃ πάλιν ἐκάθισε τρίτον Διονύσιος Μουσελίμης ἐλθὼν ἀπὸ Βλαχίαν, τὸν δὲ κὺρ Ἰάκωβον ἔδωσαν τὴν Χίον.	Ἰάκωβος (Acta) Ἰάκωβος Α' 1679 Αὐγ. 10—31 (Ἐφ. Καρυοφ.) Μαρτίου 1682
,αχπδ' Μαρτίῳ ιστ' Παρθένιος ὁ Μογγιλάλος τὸ ε'.	Μαρτίῳ δεκάτῃ ἕκτῃ τῇ πέμπτῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν ἦλθε μήνυμα εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ Ἀδρ/πολιν ὅτι καὶ πέμπτον ἐπατριάρχευσεν ὁ Παρθένιος ὁ	Παρθένιος Δ' ε' «Acta Sanctorum» (Ἐφημ. Καρυοφ.) 1684 Μαρτ. 10 — 24 Μαρτ. 1685

Α΄	Β΄	Γ΄
	Χουμχούμης, ὁ δὲ Διονύσιος ἐκρύβη, καὶ εἰς τὰς δώδεκα Ἰουλίου ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν Παρθένιος ἡμέρᾳ Σαββάτῳ.	
,αχπε΄ Ἀπριλίου κ΄ ὁ Ἰάκωβος διὰ κοινῆς προσκλήσεως τῆς συνόδου τὸ β΄.	Ἀπριλίῳ εἰκοστῇ πάλιν ἐκάθισε δεύτερον ὁ κὺρ Ἰάκωβος διὰ προσκλήσεως τῶν ἀρχιερέων καὶ τὸν μὲν Παρθένιον ἔδωσαν τὸ Βίδυνι (sic) τὸν δὲ Διονύσιον ἔδωσαν τὴν Χαλκηδόνα καὶ ἡσυχάζουν.	Ἰάκωβος πάλιν «Acta» Ἰάκωβος Α΄ τὸ β΄ 1685 Μαρτίου 24—7 Ἀπριλ. 1686 (Ἐφ. Καρ.)
,αχπστ΄ πάλιν ὁ Διονύσιος ὁ μουσελήμ.	Ἔγινε πάλιν καὶ τέταρτον Διονύσιος ὁ Μουσελίμης.	Διονύσιος Δ΄ (δ΄) (Acta) Διονύσιος Δ΄ δ΄ 1686 Ἀπρ. 7—12 Ὀκτ.1687 (Ἐφ. Καρ.)
,αχπζ΄ πάλιν ὁ Ἰάκωβος τὸ γ΄.	Ἔγινε πάλιν καὶ τρίτον ὁ κὺρ Ἰάκωβος εἰς τὸν καιρὸν τῶν ζορμπάδων καὶ ἔκαμε παραίτησιν.	Ἰάκωβος γ΄ (Acta) Ἰάκωβος Α τὸ γ΄ 1687 Ὀκτωβρ. 11—3 Μαρτ. 1688 (Ἐφ. Καρ.)
,αχπη΄ Καλλίνικος ὁ Προύσης.	Μαρτίῳ ἔγιναν ψῆφοι ἀρχιερέων, κληρικῶν καὶ ἀρχόντων καὶ ἀπὸ τῶν ρουφετίων ἱκανοὶ χριστιανοὶ εἰς τὸ σπῆτι τοῦ ἄρχοντος μανολάκη, καὶ ἔκαμαν τὸν κὺρ Καλλίνικον Προύσης, καὶ τῇ κυριακῇ τῆς ὀρθοδοξίας τὸν ἐμετάθεσαν εἰς τὸν π/χικὸν θρόνον.	Καλλίνικος Β΄ 1687 (Acta) Καλλίνικος Β΄ 1688 Μαρτ. 3—27 Νοεμβρ. 1688 (Ἐφ. Καρ.)
,αχπθ΄ Νεόφυτος ὁ Ἀδρ/πόλεως μῆνας δ΄.	Ὁ δὲ κὺρ Καλλίνικος μὲ τὸ νὰ ἔξωσε τὸν Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτον, ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν του καὶ νὰ τὴν ἔδωσε τὸν Κλήμεντα Χαλκηδόνος παρὰ κανόνα ἔλα-	Νεόφυτος Γ΄ (δ΄) ἐπί τινας ἡμέρας (Acta). Νεόφυτος Δ΄ 1688 Νοεμ. 27—15 Δεκ.1688 (Ἐφ. Καρ.)

Α'	Β'	Γ'
Εἶτα πάλιν ὁ Καλλίνικος.	βε τὸ Π/χεῖον ὁ Νεόφυτος Ἀδρ/πόλεως καὶ ἐμετέθη εἰς Ἀδρ/πολιν ἔξωσαν τὸν Καλλίνικον καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν καὶ καθίσας εἰς τὸν θρόνον ἡμέρας ἱκανὰς πάλιν ἔλαβεν ὁ κὺρ Καλλίνικος τὸ Πατριαρχεῖον.	Καλλίνικος πάλιν (Acta)
,αχϟα' (1691) πάλιν ὁ Διονύσιος μῆνας ε'.	Ἔπειτα ὁ κὺρ Διονύσιος ἔλαβε τὸ Π/χεῖον καὶ πέμπτον καὶ εἰς τὴν πόλιν ἔφυγεν ὁ κὺρ Καλλίνικος καὶ ἐπῆγεν εἰς Ἀδρ/πολιν εἶτα ἐκίνησε καὶ ὁ κὺρ Διονύσιος καὶ ἐπῆγεν εἰς Ἀδρ/πολιν μὲ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἐξώσαντες τὸν κὺρ Διονύσιον τοῦ θρόνου προσεκαλέσαντο τὸν κὺρ Καλλίνικον καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν καὶ κυβερνήσας τὸ π/χεῖον καλῶς ἐλάφρυναν τοῦ χρέους, πολιτευθεὶς κατὰ Θεὸν καὶ π/χεύσας χρόνους ιε' πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησεν.	Διονύσιος Δ' τὸ ε' (Acta)
τῷ αὐτῷ ἔτει πάλιν ὁ Καλλίνικος χρόνους ια' ἀπέθανε θανάτῳ φυσικῷ		Καλλίνικος τὸ γ' Circa annum 1702 (Acta)
,αψβ' Γαβριὴλ ὁ Χαλκηδόνος χρόνους ε' καὶ μετέστη τῶν ᾧδε θανάτῳ φυσικῷ.	Ἐψήφισαν τὸν Χαλκηδόνος Γαβριὴλ π/χην εἰς Ἀδρ/πολιν, ἐπατριάρχευσε δὲ χρόνους πέντε καὶ μῆνας δύο καὶ ἀσθενήσας δι' ἡμερῶν ἑπτὰ ἐτελεύτησεν.	Γαβριὴλ 1702—1706 (Acta)
,αψζ' Κυπριανὸς ἀπὸ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας ὁ νυνὶ πατριαρχεύων.	Ἔπειτα διὰ κοινῆς ἐκλογῆς ἀρχιερέων, κληρικῶν καὶ ἀρχόντων καὶ καπικεχαγιάδων, παρόντος καὶ	Κυπριανὸς μετὰ τὸ 1706 (Acta)

τοῦ Ἀλεξανδρείας Γερασίμου, ἐψήφισαν τὸν Ἅγιον Ἡρακλείας κύριον Νεόφυτον εἰς τὸ ἀρχοντικὸν τοῦ αὐθεντὸς ἐξαπορρήτων, καὶ ἠσπάσαντο πάντες τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ τὸν ἔφεραν οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τὸ π/χεῖον, καὶ ἔγραψαν τὸ ἄρζιον βάνοντες ὅλοι ταῖς βούλλαις τους εἰς τὸ ἄρζιον. Πρὸ τοῦ δὲ σταλθῇ τὸ ἄρζιον εἰς τὸν βεζύρην κάποιος ἐχθρὸς τοῦ ὑποψηφίου τοῦ π/χικοῦ θρόνου ἔδωσεν ἀρζουχάλιον, καὶ ἔγραφε μέσα ὅτι ὁ κὺρ Νεόφυτος αὐτὸς ὑπάρχει κατεγνωσμένος ἄνθρωπος, καὶ εἰσῆλθεν ἐν κατέργῳ κατὰ καιροὺς διαβληθεὶς ὡς κατάσκοπος καὶ ἄλλα μύρια ὅσα ἐκεῖνος ὁ ἐχθρὸς τοῦ ὑποψηφίου διενοήθη καὶ ἔτρεξαν μεταξὺ πολλά. Τέλος προσταχθέντες οἱ ἀρχιερεῖς ὑπὸ τοῦ Ἐπιτρόπου νὰ κάμουν σκέψιν, νὰ εὕρουν πρόσωπον διὰ π/χην τους, καὶ διορίαν λαβόντες, ὁ μὲν κὺρ Νεόφυτος ἐνεποδίσθη διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς πάντες, κληρικοί τε καὶ ἄρχοντες, εἰσελθόντες ἔνδον τοῦ π/χικοῦ ναοῦ, παρόντος καὶ τοῦ αὐθεντοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἐποίησαν δευτέρας σκέψεις καὶ ἐκλογὴν ποιησάμενοι ἐψήφισαν τὸν Καισαρείας Κυπριανόν, καὶ μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν τὸν ἐμετάθεσαν εἰς τὸν θρόνον δίδοντας τὸ δεκανίκιον ὁ ἅγιος Κυζίκου μὴ παρόντος Ἡρακλείας, τὸ δὲ μήνυμα ὁ μέγας Λογοθέτης, ὅστις πατριαρχεύει μέχρι τῆς σήμερον.

Ἡ ὁμοιότης τοῦ Καταλόγου τοῦ Θαλασσηνοῦ πρὸς τὸν Κατάλογον τοῦ Ἀνωνύμου τοῦ Βανδουρίου εἶναι μεγάλη. Ἡ ὁμοιότης αὐτὴ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ δύο μέρη, δ.λ.δ. τὸ φέρον χρονολογίας καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον. Ἀμφότεροι φθάνουν μέχρι τῆς π/χείας τοῦ Κυπριανοῦ. Ὁ Θαλασσηνὸς μετατοπίζει τὴν περὶ τῆς τύχης τοῦ ἀπὸ Γάνου καὶ Χώρας Γαβριὴλ πληροφορίαν. Ἀλλ' αὐτὸ πρέπει νὰ θεωρηθῇ πάντως ὡς lapsus calami. Ὁ Ἀνώνυμος εἶναι ἀναλυτικώτερος. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὁ Ἀνώνυμος τοῦ Βανδουρίου νὰ ἦναι ὁ ἴδιος Θαλασσηνὸς γράψας ἐκ δευτέρου τὸν κατάλογόν του μὲ προσθήκας καὶ ἐλαχίστας μεταβολάς. Καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ συντάκτης τῶν δύο καταλόγων δὲν εἶναι ὁ ἴδιος μένει ἀναντίρρητος ἀλήθεια τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ εἷς συντάκτης ἠκολούθησε τὸν ἄλλον, ὁ τοῦ Βανδουρίου τὸν Θαλασσηνὸν ἢ καὶ τἀνάπαλιν. Ἡ πρώτη π/χεία τοῦ Παρθενίου Δ' σημειώνεται καὶ εἰς τοὺς δύο καταλόγους ὡς ἀρχίσασα ἀπὸ τὴν τριακοστὴν Ἀπριλίου. Ὁ τοῦ Θαλασσηνοῦ καθορίζει καὶ τὸ ἔτος ἀναγράφων τὸ 1657. Ἀμφότερα ὀρθά· ὁ Μελέτιος (Γ' σελ. 466) ἀναφέρει ὡσαύτως τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν καὶ τὸ ἴδιον ἔτος καὶ καταχωρεῖ καὶ τὸ ὑπόμνημα τῆς κανονικῆς ἐκλογῆς γενομένης τὴν ἐπαύριον 1ης Μαΐου. Καὶ ἐντεῦθεν καταφαίνεται πόσον ἀξιόπιστος εἶναι ὁ Μελέτιος διὰ τὰς π/χείας τοῦ ιζ' αἰῶνος. (20)

---

20) Καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον π.δ.χ. τῆς ἐκλογῆς Παρθενίου τοῦ Α' ὁ Μελέτιος συμφωνεῖ μὲ τὰ καταχωρούμενα εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Οἰκουμ. Π/χείου (σελ. 81 καὶ 99 π. ἔργου).

Ὁ Θαλασσηνος ὡς ἔτος τῆς π/χείας τοῦ Διονυσίου Γ', διαδόχου τοῦ Παρθενίου, ἀναγράφει ἀμέσως τὸ 1662. Διὰ τῆς ἀναγραφῆς ταύτης, ὡς ἐγράφη καὶ εἰς τὴν σημείωσιν 15, διορθώνεται τὸ λάθος τοῦ Θαλασσηνοῦ σημειώσαντος χρόνους τρεῖς καὶ μῆνας ἑπτά, ὡς ἐγράφη διὰ τὴν π/χείαν τοῦ Διονυσίου. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Διονυσίου Γ' περὶ τοῦ ὁποίου ἤδη ἐγένετο λόγος (σημ. 15 σ. 185) ἀναγράφει ὡς χρονολογίαν τὴν 29 Ἰουνίου 1662.Ἄλλως τε ἐν τῷ Πατρ. Κώδ. Α' (σ.185 καὶ 425) καταχωρεῖται ἕν ἕτερον ὑπόμνημα ἐκλογῆς, γενομένης ἐπὶ Διονυσίου Γ', φέρον χρονολ. 12 Ἰουλ. 1662. Καὶ ὁ Μελέτιος ἀναφέρει τὴν 29 Ἰουνίου 1662 (αὐτόθι σελ. 467) ὡς χρονολογίαν (ἡμέραν τοῦ μηνὸς καὶ ἔτος) τῆς ἐκλογῆς τοῦ Διονυσίου Γ', παρατείνων τὴν π/χείαν ταύτην μέχρι τοῦ 1665. Καὶ ὁ Θαλασσηνὸς μέχρι τοῦ ἰδίου ἔτους παρατείνει τὴν π/χείαν ταύτην σημειώνων τὴν 21 Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους ὡ ἡμερομηνίαν τῆς δευτέρας π/χείας τοῦ Παρθενίου. Ὁ Μελέτιος ἀναγράφει ὡσαύτως 21 Ὀκτωβρίου 1665 μέχρι 9 Σεπτεμβρίου 1668 ὡς χρονολογίαν τῆς δευτέρας π/χείας τοῦ Παρθενίου. Σεπτεμβρίου 9, 1668 σημειώνει καὶ ὁ Θαλασσηνός, 9 Σεπτεμβρίου ἁπλῶς ὁ Ἀνώνυμος. Ὡς πρὸς τὴν παράτασιν τῆς π/χείας τοῦ ἀπὸ Ἰκονίου Κλήμεντος συμφωνοῦν ὁ Θαλασσηνός, ὁ Ἀνώνυμος καὶ ὁ Μελέτιος. Ὁ τελευταῖος τὴν περὶ τῆς π/χείας τοῦ Κλήμεντος λεπτομέρειαν τοῦ Ἀνωνύμου ἀναγράφει ὡς ἑξῆς· «καὶ τῷ ,αχξη' τῇ θ' Σεπτεμβρίου, ἡμέρα β' πατριάρχης ἔγινε Κλήμης ὁ Ἰκονίου μητροπολίτης, τοῦ Παρθενίου εἰς Τένεδον ἐξορισθέντος· ἐρχόμενοι δὲ οἱ Ἀρχιερεῖς εἰς Κ/πολιν (κατὰ λάθος τυπογραφικὸν ἀντὶ ***Αδρ/πολιν*** ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ κατόπιν γραφόμενα καὶ ἰδίως ἀπὸ τὰ περὶ τῆς ἐν Ἀδρ/πόλει ἐκλογῆς τοῦ Μεθοδίου) εἰς τὴν ὁποίαν διέτριβεν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁ κρατῶν ***χωρὶς ποιμένα τὸ πατριαρχεῖον διέμενε μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας εἴκοσι***, διότι ὁ Κλήμης δὲν μετετέθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀπὸ τοὺς μητροπολίτας.» Οἱ τρεῖς προμνησθέντες συγγραφεῖς συμφωνοῦν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μεθοδίου. Τὸ ὑπόμνημα ὅμως τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μεθοδίου φέρει ἡμερομ. 5 Ἰανουαρίου 1668 (βλ. σελ. 183, 184). Προσέτι τὸ πρὸς τοὺς προεστῶτας τοῦ ὄρους Σινᾶ γράμμα τοῦ ἰδίου Μεθοδίου φέρει ἡμερομηνίαν «μηνὶ Ἰουλίου 1668». (Πατρ. Κῶδιξ Α' σελ. 438-439. Νομικὴ Συναγωγὴ φύλλον 351. Νεοκλέους «Κανονικὸν Δίκαιον» σελ. 36-39) βλ. καὶ συστατικὸν γράμμα Μεθοδίου (21) πρὸς Δανιὴλ Καστρίσιον γραφὲν κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1668. «Henricii, Hilarii, Philippi, Cyprii, magnæ Ecclesiæ Constantinopolitani protonotarii Chronicom Ecclesiæ græcæ, appendix Λειψία 1687 καὶ «Βυζαντὶς» Β' σελ. 292-296. Π. Ζερλέντου, Μεθό-

---

(21) Ὁ Ricault περὶ τοῦ Μεθοδίου γράφει· «En l'an 1670 Methodius estait patriarche de Constantinople. Il y avoit peu de temps qu'il possédoit cette dignité,

διος, Παρθένιος..... σελ. 4). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ οἱ τρεῖς συγγραφεῖς σφάλλουν ὡς πρὸς τὴν παράτασιν τῆς δευτέρας π/χείας τοῦ Παρθενίου, σημειώσαντες ἀντὶ 1667 τὸ ἔτος 1668. Καὶ αὐτὸ εἶναι μία ἀκόμη ἀπόδειξις ὅτι εἶχον ὑπ᾿ ὄψιν τὰς ἰδίας πηγάς, ἢ ὅτι ἀντέγραψαν οἱ δύο τὸν πρῶτον. Περὶ τῆς τρίτης π/χείας τοῦ Παρθενίου ἐλάχιστα ἀναφέρων ὁ Θαλασσηνὸς παραλείπει παρὰ τὴν συνήθειάν του καὶ αὐτὴν τὴν χρονολογίαν. Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ὡς πρὸς τὴν πρώτην π/χείαν Διονυσίου Δ΄. Ὁ Ἀνώνυμος σημειώνει τὸν Ὀκτώβριον ὡς μῆνα ἐκλογῆς τοῦ Διονυσίου καὶ τὴν 7 Νοεμβρίου ὡς ἡμέραν τῆς κανονικῆς μεταθέσεως τοῦ π/χου ἐκείνου. Ὁ Μελέτιος ἀναφέρει (αὐτόθι σελ. 467)· «Τῷ δὲ ,αχοα΄ μηνὶ Μαρτίῳ ἐλθὼν ὁ Παρθένιος ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν ἐπέβη πάλιν εἰς τὸν θρόνον, φυγόντος τοῦ Μεθοδίου..... ἐν ἔτει δὲ ,αχοβ΄ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἐκβληθεὶς τοῦ θρόνου ὁ ἄνωθεν Παρθένιος Διονύσιος ὁ Λαρίσσης, ὁ λεγόμενος Μουσελίμης, π/χης ἔγινεν εἰς Ἀδριανούπολιν εἰς τὴν ὁποίαν διέτριβεν ὁ κρατῶν, καὶ τῇ η΄ Νοεμβρίου ἐλθὼν εἰς Κ/πολιν ἐπέβη τοῦ θρόνου, ὁ δὲ Παρθένιος ἐξορισθείς, καὶ εἰς τὴν ὁδὸν φυγών, πάλιν πιασθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Κύπρον». Ἡ ἡμερομηνία 8 Νοεμβρίου τοῦ Μελετίου εἶναι ἀκριβὴς ὡς σύμφωνος πρὸς τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς (π. ἔργου σελ. 175). Τὸ ἔτος 1672 τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Μελέτιος ὡς ἔτος ἐκλογῆς τοῦ Διονυσίου δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς φέρει ὡς εἴδομεν, (σελ. 175) ἡμερομηνίαν 8 Νοεμβρίου 1671. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐκλογῆς Γερασίμου Β΄ συμφωνοῦν οἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμενοι τρεῖς συντάκται π/χικῶν καταλόγων. (Βλέπε σημείωσιν 6 τοῦ παρόντος κεφαλαίου). Ἡ αὐτὴ συμφωνία τῶν τριῶν παρατηρεῖται καὶ ὡς πρὸς τὴν τετάρτην π/χείαν τοῦ Παρθενίου. Τὴν ἐκλογὴν τοῦ Διονυσίου κατὰ τὴν δευτέραν πατριαρχείαν του καὶ τὸν χρόνον τῆς παρατάσεως αὐτῆς ὁμοίως περιγράφουν οἱ τρεῖς· ἡ περιγραφὴ αὐτὴ εἶναι σύμφωνος καὶ πρὸς τὰς σημειώσεις Ι. Καρυοφύλλη, (Ἐφημερίδες Καρυο-

---

quand il fut contraint de la quitter en diligence et de chercher un azyle chez *l'ambassadeur d'Angleterre*. C'est la coutume que l'on s'assure de la personne du dernier Patriarche». (Βλέπε Le Quien, «Oriens christianus» τόμ. Α΄ στ. 342. Ὁ Nointel ἐπιβεβαιώνει τὰ γραφόμενα τοῦ Covel (σελ. 175 176 π. ἔργου) σχετικῶς πρὸς τὴν προσφυγὴν Διονυσίου τοῦ Δ΄ καὶ ἄλλων εἰς τὸ Παλάτιον τοῦ Nointel. «Les ordres, Sire, que j'ay receus de Vostre Majesté de prévenir ces chretiens affligiez dans leurs besoins sont exécutez avec toute la ponctualité qui m'est possible. Est parce qu'ils ne s'étendent pas seulement sur le temporel. mais encore sur le spirituel, j'ay creu que je ne devois pas borner le zèle aussi puissant que secourable de Vostre Majesté *à donner refuge à des patriarches et des archevesque dans le palais de France à Constantinople...*» Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας, Ἰούλιος, 1672. (Henri Omont, Missions archéologiques françaises en Orient aux XVII et XVIII siècles Paris 1902 p. 179-182.

φύλλη). Ἡ συμφωνία τῶν τριῶν ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὴν π/χείαν τοῦ Ραιδεστοῦ Ἀθανασίου. Ὁ Καρυοφύλλης ἀντὶ 12 ἡμερῶν, ὡς ἀναγράφουν οἱ τρεῖς, σημειώνει 9 ἡμέρας. Καὶ ὁ κατάλογος τῶν Acta Sanctorum σημειώνει 12 ἡμέρας διὰ τὴν πατριαρχείαν τοῦ Ἀθανασίου. Περὶ τῆς πρώτης π/χείας Ἰακώβου τοῦ Α′ ὁ Θαλασσηνὸς καὶ ὁ Ἀνώνυμος καταχωροῦν ὡς ἡμέραν ἐκλογῆς ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τὴν 13 Αὐγούστου (1679), ὁ δὲ Καρυοφύλλης τὴν 10ην. Ἡ ἐν τῷ ναῷ πρᾶξις τῆς μεταθέσεως (ἐκλογῆς) ἐγένετο τῇ 15 Αὐγούστου κατὰ τὸν Ἀνώνυμον καὶ κατὰ τὸν Καρυοφύλλην. Ὡς πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν 13 Αὐγούστου συμφωνεῖ καὶ ὁ Μελέτιος. Ὡς ἡμερομηνίαν τῆς τρίτης π/χεία; Διονυσίου Δ′ ὁ Ἀνώνυμος καὶ ὁ Θαλασσηνὸς ὁρίζουν τὴν 30 Ἰουλίου (1682). Ὁ Καρυοφύλλης Αὐγούστου 31 ἀναγράφει ὡς ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Διονύσιος ἐφίλησε τὴν χεῖρα τοῦ Ἐπιτρόπου. Τὴν 30 Ἰουλίου ἀναγράφει καὶ ὁ Μελέτιος. Ἡ ὑπὸ τοῦ Καρυοφύλλη σημειουμένη χρονολογία 31 Αὐγούστου δὲν ἀνατρέπει τὴν χρονολογίαν τῶν τριῶν ἄλλων συγγραφέων, ἅτε μεσολαβοῦντος πολλάκις χρονικοῦ τινος διαστήματος μεταξὺ τῆς ἐκλογῆς καὶ τοῦ χειροφιλήματος καὶ μάλιστα ὁσάκις ὁ βεζίρης ἀπουσίαζεν εἰς Ἀδριανούπολιν ἢ ἀλλαχοῦ. Ὁ κ. Μανουὴλ Γεδεών, ὁ Vailhé καὶ ἄλλοι τὴν πρώτην πατριαρχείαν τοῦ Ἰακώβου παρατείνουν μέχρι τοῦ 1683 καὶ ἑπομένως κατ᾽ αὐτοὺς ἡ τρίτη πατριαρχεία τοῦ Διονυσίου ἀρχίζει μετὰ τὸ ἔτος 1682. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἄλλων μαρτυριῶν τῶν ἤδη προσαχθεισῶν κατὰ τῆς τοιαύτης ἐκδοχῆς ἔχομεν καὶ δύο ἀντίγραφα διαζυγίων καταχωρούμενα εἰς τὸν κώδικα ε′ τοῦ Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου ἐκδοθέντα ἐπὶ Διονυσίου κατὰ τὸ ἔτος 1682 ὡς σαφῶς ἀναγράφεται (22). Τὰ διαζύγια φέρουν ἀριθμὸν (ἐκ τῶν ὑστέρων ἀριθμηθέντα) 77 καὶ 81. Ἀνώνυμος, Θαλασσηνὸς καὶ Μελέτιος σημειώνουν ὅτι ἡ πέμπτη καὶ τελευταία πατριαρχεία τοῦ Παρθενίου ἔλαβε χώραν τῇ 16 Μαρτίου 1684. Συμφωνοῦν καὶ ὡς πρὸς τὴν παράτασιν τῆς τελευταίας π/χείας τοῦ Παρθενίου. Καὶ ὁ ῥηθεὶς κώδιξ ε′ περιέχει διαζύγιον τοῦ Παρθενίου ἐκδοθὲν τῷ 1685 (ἀριθ. διαζυγίου 99). Εἰς τὴν Νομικὴν Συναγωγὴν ἀπαντῶμεν (φύλλον 82β) ἀντίγραφον πράξεως διὰ τῆς ὁποίας τὸ Ἴνεον ἡνώθη μετὰ τῆς μητροπόλεως Νεοκαισαρείας. Ἡ πρᾶξις αὐτή, ὡς ῥητῶς λέγεται εἰς τὸν κώδικα, συνετάχθη ἐπὶ Παρθενίου κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1684. Ὁ Καρυοφύλλης ὡς ἡμέραν ἐκλογῆς τοῦ Παρθενίου ἀναγράφει τὴν 10 Μαρτίου. Ἀλλ᾽ ὁ Ἀνώνυμος διὰ τῶν λεπτομερειῶν τὰς ὁποίας καταχωρεῖ ἐξηγεῖ τὴν ἐναντιοφάνειαν ταύτην. Τῇ 16 Μαρτίου ἦλθε μήνυμα εἰς τὴν πόλιν, λέγει, ἀπὸ Ἀδρ/πολιν ὅτι καὶ πέμ-

---

(22) Μ. Γεδεών, «Π. Πίνακες σελ. 604. Διὰ τὸν Κατάλογον τοῦ Vailhé βλέπε Dictionnaire de Théologie catholique, ἄρθρον Constantinople, Eglise de Constantinople.

πτον ἐπατριάρχευσεν ὁ Παρθένιος.» Τὸ γεγονὸς τῆς 10 Μαρτίου ἠκούσθη ἐν Κ/πόλει τὴν 16. Συμφωνεῖ ὁ Ἀνώνυμος μετὰ τοῦ Καρυοφύλλη ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ἀφίξεως τοῦ Παρθενίου εἰς Ἀδρ/πολιν. Ἀμφότεροι σημειώνουν τὴν δωδεκάτην Ἰουλίου. Ὁ Ἰάκωβος ἐπατριάρχευσε τὸ δεύτερον τῇ 20 Ἀπριλίου (1685) κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, τὸν Θαλασσηνὸν καὶ τὸν Μελέτιον. Ὁ εἷς τὰ τοιαῦτα ἀναλυτικώτερος καὶ λεπτομερέστερος Καρυοφύλλης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τῇ 24 Μαρτίου (1685) ἐγνώσθη ἐν Κ/πόλει ἡ ὑπὲρ τοῦ Ἰακώβου παραίτησις τοῦ Παρθενίου, ὅτι τῇ 17 Ἀπριλίου περὶ τὸ ἑσπέρας εἶχε φθάση ὁ Ἰάκωβος εἰς Κ/πολιν καὶ ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ (Μ. Σαββάτῳ) ὑπεδέχθησαν αὐτόν. Ἡ ἐν τῷ ναῷ τυπικὴ πρᾶξις τῆς μεταθέσεως θὰ ἔγινε τῇ 20 Ἀπριλίου, Δευτέρᾳ τοῦ Πάσχα. Τὴν τετάρτην π/χείαν Διονυσίου Δ′ ὁ Ἀνώνυμος καὶ ὁ Θαλασσηνὸς σημειώνουν συντομώτατα. Ὁ Θαλασσηνὸς φανερώνει μόνον τὸ ἔτος τῆς π/χείας ταύτης τοῦ Διονυσίου, ἤτοι 1686 καὶ σημειώνει γενικῶς καὶ ἀορίστως ὅτι διήρκεσε μέχρι τοῦ 1687. Κατὰ τὸν Μελέτιον (σελ. 468) ἡ τετάρτη π/χεία τοῦ Διονυσίου χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 23 Σεπτ. 1686 καὶ διήρκεσε μόνον δύο μῆνας. Ὁ Μ. Λογοθέτης Καρυοφύλλης ἐσημείωσεν εἰς τὰς Ἐφημερίδας του ὅτι τῇ 7 Μαρτίου ἐγκατεστάθη ὁ Διονύσιος εἰς τὸ πατριαρχεῖον. Ἡ πληροφορία τοῦ Μελετίου δὲν ἠμπορεῖ νὰ στηριχθῇ οὔτε ὡς πρὸς τὸν χρόνον τοῦ διορισμοῦ τοῦ Διονυσίου οὔτε ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς προτελευταίας ταύτης πατριαρχείας του. Ἀπὸ τὸ Γραμματοφυλακεῖον τῆς ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικῆς Κοινότητος μεταγράψας ὁ Ι. Βελούδης ἐξέδωκε δύο γράμματα π/χικὰ ἀπολυθέντα ἐπὶ τῆς δ′ π/χείας τοῦ Διονυσίου· τὸ πρῶτον ἀπαντητικὸν εἰς τὸ γράμμα τοῦ Φιλαδελφείας Μελετίου φέρει ἡμερομηνίαν 18 Αὐγούστου 1687, τὸ δὲ δεύτερον ἐπικυρωτικὸν τῆς χειροτονίας τοῦ ἰδίου Μελετίου χρονολογεῖται ἀπὸ Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους. (Ι. Βελούδου, «Χρυσόβουλα» σελ. 65-68 καὶ 69-74). Δύο σιγίλλια π/χικὰ σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Σινᾶ καταχωρούμενα δὲ ἐν ἀντιγράφοις εἰς τὸν Κώδικα Α′ τοῦ Οἰκ. Π/χείου (σελ. 472-475) καὶ φέροντα ἡμερομ. «1687 Φεβρουαρίου» ἐσφαλμένως ἐπιγράφονται διὰ τῆς ἐπικεφαλίδος «Ἰάκωβος ἐλέῳ Θεοῦ...». Ἀντεγράφησαν—καθὼς φανερώνεται ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς γραφῆς—μεταγενεστέρως παρ' ἄλλου γραφέως καὶ οὐχὶ παρ' ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἀντέγραψε ἢ ἔγραψε τὰ προηγούμενα καὶ ἑπόμενα εἰς τὰ δύο αὐτὰ γράμματα ἔγγραφα τοῦ π/χικοῦ κώδικος Α′. Ὁ μακαρίτης Νεοκλῆς κατεχώρησεν ἀμφότερα εἰς τὸ γνωστόν του ἔργον ὡς προερχόμενα παρὰ τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβου («Κανονικὸν Δίκαιον...» σελ. 67-77). Ἄλλως τε σώζεται καὶ γράμμα τοῦ Διονυσίου πρὸς τὸν ἄρχοντα Μανολάκην τὸν Καστοριανόν, τὸν ὁποῖον προσφωνεῖ «ἐκκλησιάρχην τῆς Μ. Ἐκκλησίας», φέρον ἡμερομηνίαν α′ Ἀπριλίου 1686 καὶ ἀναγγέλλον ὅτι διὰ προσταγῆς τοῦ ὑπερτάτου Ἐπιτρόπου ἔλαβεν ὁ Διονύσιος τὸν π/χικὸν θρόνον. Ἐπο-

μένως καταφανὲς τὸ λάθος τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ π/χικοῦ κώδικος. Εἰς τὸν αὐτὸν κώδικα καταχωρεῖται ἀντίγραφον σιγιλλίου διὰ τοῦ ὁποίου «ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.... οὖσα ἐν τοποθεσίᾳ Κυνηγοῦ, ἔξωθεν τῆς πύλης λεγομένης Μπαλατᾶ», (23) προσαρτᾶται ὡς μετόχιον εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ὄρους Σινᾶ. Ἀπελύθη κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1686 πατριαρχεύσαντος τὸ τέταρτον Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου.

Ὥστε ἡ περὶ τῆς τετάρτης π/χείας τοῦ Διονυσίου πληροφορία τοῦ Καρυοφύλλη εἶναι ἀκριβής. Ταύτην παρατείνει ὁ αὐτὸς ὀφφικιάλος μέχρι τῆς 12 Ὀκτωβρίου τοῦ ἑπομένου ἔτους (1687). Ὁ Ἀνώνυμος καὶ ὁ Θαλασσηνὸς γενικῶς ἐκφράζονται ἐπὶ τοῦ προκειμένου μὴ παρέχοντες λεπτομερεῖς πληροφορίας καθὼς ἐπὶ ἄλλων πατριαρχειῶν. Ἦσαν δι᾿ αὐτοὺς πολὺ πρόσφατα γεγονότα καὶ ἑπομένως δὲν ἐθεώρησαν καλὸν νὰ γράψουν πολλὰ περὶ πολὺ γνωστῶν εἰς αὐτοὺς πραγμάτων. Ὁ Μελέτιος ἀρκεῖται εἰς τὰ ἑξῆς λόγια· «καὶ ἐξωθήσας αὐτὸν (τὸν Διονύσιον) μετὰ δύο μῆνας Ἰάκωβος ὁ Λαρίσσης, ἔλαβε τὸν θρόνον αὐτὸς τὸ γ, προστὰς δὲ τοῦ θρόνου ἐπὶ ***ποσὸν χρόνον***, παραιτήθη αὐτὸν εἰς Καλλίνικον». Συντομώτατος ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι καὶ ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, (24) καθορίζων ὡσαύτως ὡς ἔτος τῆς τετάρτης πατριαρχείας τοῦ Διονυσίου τὸ 1686. Ἀλλ᾿ ἐν Ἀδριανουπόλει, γράφει, ἐξέβαλεν αὐτὸν (τὸν Ἰάκωβον) Διονύσιος ὁ Δ΄, ὁ δὲ Ἰάκωβος ἀπελθὼν εἰς Φιλιππούπολιν ἐνεδύθη καββάδιον ὑπὸ τοῦ βεζί-

---

(23) Ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ κατὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ πατριαρχικοῦ σιγιλλίου πρότερον εἶχε πυρποληθῇ· κατόπιν «διὰ μεσιτείας τοῦ πρέσβεως τῆς Μοσχοβίας» ἐκτίσθη ἐκ νέου. Τὸ σιγίλλιον δικαιολογεῖ τὴν εἰς τὸ Σινᾶ ἀφιέρωσιν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης. «Ὡς ἐπ᾿ ὀνόματι κτισθεῖσα καὶ ἀφιερωθεῖσα παρὰ τῶν ἐξαγορασάντων τὸν τόπον αὐτῆς πρότερον ***τεφρωθείσης***, εἶτα καὶ παρὰ τῶν μεσιτευσάντων αὐτὴν κτισθῆναι, ὡς ὁμιλοῦσι καὶ τὰ παρὰ τοῖς σιναΐταις αὐτοῖς πατράσιν εὑρισκόμενα ἔγγραφα τῶν κριτῶν τῆς ἐξουσίας, βεβαιοῦντα τὴν κατασκευὴν ταύτης ἐπ᾿ ὀνόματι τοῦ Σιναίου ὄρους.». Τὸ σιγίλλιον ὑπογράφουν. Ἡρακλείας Βαρθολομαῖος, Κυζίκου Κύριλλος, Νικομηδείας Μελέτιος, Χαλκηδόνος Γαβριήλ, Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος, Προύσης Καλλίνικος, Ρόδου Παρθένιος, Ἀθηνῶν Ἀθανάσιος, Φιλιππουπόλεως Νεκτάριος, Διδυμοτείχου Γρηγόριος, Δέρκων Μακάριος, Κρήτης Καλλίνικος.— Περὶ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας ταύτης, καείσης ἐκ νέου μετὰ 44 ἔτη, ἔγραψα εἰς τὰς σελίδας 48, 55, τοῦ παρόντος συγγράμματος. Μεταξὺ τῶν ὑπογραφόντων τὸ σιγίλλιον εἶναι καὶ ὁ Φιλιππουπόλεως Νεκτάριος· τοῦτον διεδέχθη ὁ Νεόφυτος καὶ ὄχι τὸν Διονύσιον τὸν Δ΄ ὡς ἔγραψα εἰς τὰς σελίδας 48, 55, τοῦ ἔργου τούτου.

(24) Π. Ζερλέντου, «Ἐφημερίδες Καρυοφύλλη». Ἀθῆναι. 1890 σ.8. Δοσιθέου. «Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πτρ/σάντων» σ. 1177. Καὶ ὁ Δοσίθεος ἐσφαλμένως τοποθετεῖ τὴν π/χείαν Διονυσίου Γ΄ εἰς τὸ ἔτος 1660. Μεταξὺ ἄλλων ἀποδείξεων τὰς ὁποίας ἀνωτέρω ἀνέφερα ἔχομεν καὶ δύο διαζύγια ἐκδοθέντα ἐπὶ Διονυσίου Γ΄ τῷ 1662 (Κωδ. Ἁγιοταφ. Μετοχίου Ε΄ σ. 33). Ὁ Καλλίνικος ὁ Δ΄ εἰς τοὺς πατριαρχικούς του καταλόγους ἀντιγράφει τὸν Μελέτιον χωρὶς νὰ ἐγκαταλίπῃ καὶ τὸν Ἀνώνυμον τοῦ Βανδουρίου. Τὸν

ρου τὸ γ^{ον} ἄνευ ὅμως προσκλήσεως καὶ ἐκλογῆς τῆς συνόδου. Ὅθεν παραιτήθη μετὰ 4 μῆνας. . Ἐξελέγη ὁ Προύσης Καλλίνικος. . . .» Περὶ τῆς διαρκείας τῆς τρίτης πατριαρχείας τοῦ Ἰακώβου ὁ μὲν Θαλασσηνὸς ἐμφαίνει ὅτι παρεμβάλλεται αὕτη μεταξὺ τοῦ 1687 καὶ 1688, ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει ἁπλῶς «ἔγινε πάλιν καὶ τρίτον ὁ κὺρ Ἰάκωβος εἰς τὸν καιρὸν τῶν ζορμπάδων (ἦτο ἡ ἐπανάστασις τοῦ στρατεύματος). Κατὰ τὸν Καρυοφύλλην τῇ 12 Ὀκτωβρίου (1687) ἐφόρεσε τὸ καββάδι ὁ Ἰάκωβος· μετὰ πέντε ἡμέρας μαθὼν ὁ Διονύσιος τὰ διατρέξαντα ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ τῇ 28 τοῦ ἰδίου μηνὸς ἐγένετο ἡ ἐγκαθίδρυσις. Ἡ τελευταία αὐτὴ π/χεία τοῦ Ἰακώβου διήρκεσε, κατὰ τὸν Καρυοφύλλην, μέχρι τῆς 3 Μαρτίου τοῦ 1688. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ Δοσίθεος καὶ ὁ Δημάρης σχεδὸν συμφωνοῦν μετὰ τοῦ Καρυοφύλλη ὡς πρὸς τὴν παράτασιν τῆς βραχείας αὐτῆς π/χείας. Τὴν πρώτην π/χείαν τοῦ Καλλινίκου σημειώνει ὁ Θαλασσηνὸς (Μάρτιον) γενομένην κατὰ τὸ ἔτος 1688. Ὁ Ἀνώνυμος σημειώνει καὶ τὸν μῆνα τῆς ὑπὸ τῆς ἐκλογικῆς συνελεύσεως ἐκλογῆς τοῦ Καλλινίκου, τὸν τόπον τῆς ἐκλογῆς (ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μανολάκη) (25) καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐν τῷ ναῷ τυπικῆς ἐκλογῆς (μεταθέσεως). Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς διαρκείας τῆς πρώτης π/χείας τοῦ Καλλινίκου Β΄ ὁ Μελέτιος δὲν μᾶς παρέχει ἀκριβεῖς πληροφορίας. Παραδέχεται ὡς ἔτος ἐκλογῆς τὸ 1690, ἐν ᾧ ὑπάρχει πρᾶξις ἐκδοθεῖσα ὑπ᾿ αὐτοῦ τοῦ Καλλινίκου, ἐπικυρώνουσα τὰ δίκαια τοῦ Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ, φέρουσα δὲ χρονολογίαν 1688 μηνὸς Ὀκτωβρίου ἰνδικτιῶνος ιβ΄. Ἡ πρᾶξις καταχωρεῖται ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὸν Κώδικα Α΄ (σελ. 451 κ. ἑ.) τοῦ Οἰκ. Π/χείου, ἐδημοσιεύθη δὲ ὑπὸ τοῦ Νεοκλέους (μν. ἔργον σελ. 78) καὶ ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου Δελικάνη—νῦν μητροπολίτου Καισαρείας—(«ἐπίσημα π/χικὰ ἔγγραφα» τόμ. Β΄ σελ. 410-

---

τελευταῖον ἀντιγράφει ἐνίοτε ἀβασανίστως ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ὀρθὰ ἱστοροῦντα Μελέτιον. Τὴν τρίτην πατριαρχείαν π. δ. χ. τοῦ Καλλινίκου παραδέχεται, καθὼς καὶ ὁ Ἀνώνυμος, παραταθεῖσαν ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ἔτη, ἐνῷ ὀρθῶς ὑπολογίζει αὐτὴν ἀρξαμένην ἀπὸ τοῦ ἔτους 1694, τὴν δὲ ἐκλογὴν τοῦ Γαβριὴλ τοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνος ὁρίζει γενομένην τῷ 1702. Ὁ Κατάλογος τοῦ Παγκρατίου Δημάρου ὡς ἔτος τῆς τετάρτης πατριαρχείας τοῦ Διονυσίου σημειώνει τὸ 1686—παραταθεῖσαν κατ᾿ αὐτὸν ἐπὶ μῆνας ἕξ—τὴν δὲ παράτασιν τῆς τρίτης πατριαχείας τοῦ Ἰακώβου θεωρεῖ τετράμηνον. Τὴν πρώτην πατριαρχείαν τοῦ Καλλινίκου παραδέχεται γενομένην τῷ 1688 καὶ παραταθεῖσαν ἐπὶ μῆνας ὀκτώ, τὴν τοῦ Νεοφύτου Δ΄ τρίμηνον, τὴν δευτέραν πατριαρχείαν τοῦ Καλλινίκου ἀναγράφει γενομένην τῷ 1693 καὶ διαρκέσασαν δύο ἔτη, τὴν πέμπτην πατριαρχείαν τοῦ Διονυσίου τοποθετεῖ εἰς τὸ ἔτος 1693 καὶ παραδέχεται αὐτὴν διαρκέσασαν ἔτος ἕν, τὴν δὲ τρίτην καὶ τελευταίαν πατριαρχείαν τοῦ Καλλινίκου παρατείνει ἀπὸ τοῦ 1694 μέχρι τοῦ 1702, Ἐκκλησ. Ἀλήθεια ἔτος Δ΄ σελ· 399. Δυβονιώτου, Καλλίνικος σ. 90, 91, 92.

(25) Ὁ Μανολάκης, ὡς εἴδομεν ἦτο φίλος καὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ Δ΄ λαβὼν παρ᾿ αὐτοῦ πληρεξουσιότητα ὅπως ἐπιβλέπῃ τὴν διοίκησιν τοῦ Π/χείου τὴν ὁποίαν ἐπιτροπικῶς εἶχεν ἀναθέσῃ εἰς τὸν τότε Κυζίκου Κύριλλον, ἔπειτα Οἰκ. Πατριάρχην.

12). Ὀρθῶς λοιπὸν γράφει ὁ Θαλασσηνὸς περὶ τοῦ ἔτους τῆς πρώτης π/χείας του Καλλινίκου Β'. Ἀκριβὴς ἐπίσης εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀνωνύμου καθορισμὸς τοῦ μηνὸς τῆς ἐκλογῆς. Τὴν π/χείαν ταύτην τοῦ Καλλινίκου παρατείνει ὁ Καρυοφύλλης μέχρι τῆς 27 Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους (1688) Καὶ ὁ Δοσίθεος, αὐτόπτης μάρτυς καὶ μέτοχος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Καλλινίκου, συμφωνεῖ περίπου πρὸς τὸν Καρυοφύλλην ὅταν ὁρίζῃ ὀκτάμηνον τὴν πρώτην π/χείαν τοῦ Καλλινίκου. Ὀκτάμηνον παραδέχεται τὴν π/χείαν ταύτην καὶ ὁ Δημάρης. Τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀπὸ Ἀδρ/πόλεως Νεοφύτου ὁ Θαλασσηνὸς σημειώνει διεξαχθεῖσαν κατὰ τὸ 1689 καὶ συνεπῶς παρουσιάζει κάποιαν διαφορὰν πρὸς τὸν Καρυοφύλλην ὁ ὁποῖος γράφει ὅτι εἰς τὰς 15 Δεκεμβρίου 1688 «ἔγινεν ἡ μετάθεσις τοῦ κὺρ Νεοφύτου». (ἐδῶ λήγει ἡ συγγραφὴ τοῦ Καρυοφύλλη). Ὁ Δημάρης ὡς ἔτος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Νεοφύτου ἀναγράφει τὸ 1688 παρατείνων τὴν π/χείαν τούτου ὡς ἐσημείωσα, «μῆνας 3». Τρεῖς μῆνας παραδέχεται καὶ ὁ Δοσίθεος καὶ ὁρίζει τὸ ἔτος 1689. Ὁ Θαλασσηνὸς μῆνας 4 ὁρίζει ὡς χρόνον τῆς π/χείας τοῦ Νεοφύτου. Ὁ Ἀνώνυμος λέγει ὅτι ὁ Νεόφυτος ἐπατριάρχευσεν ἱκανὰς ἡμέρας, ὁ δὲ κατάλογος τῶν «Acta sanctorum» ἡμέρας τινάς.

Εἰς τὸν κώδικα Δ' τοῦ Οἰκ. Π/χείου (σελ. 2) καταχωρεῖται σημείωμα περὶ τῆς χρήσεως τοῦ κώδικος τούτου· τὸ σημείωμα, ὡς ρητῶς ἀναφέρεται, ἐγράφη κατὰ παραγγελίαν τοῦ Καλλινίκου καὶ φέρει καὶ ἐκείνου γραφὴν ἰδιόχειρον (ἰνδικτιῶνος ιβ'). Ἡ ἡμερομηνία τοῦ σημειώματος εἶναι Νοεμβρίου 1688, ἰνδικτιῶνος ιβ'. Ἐγράφη κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς πρώτης π/χείας τοῦ Καλλινίκου. Καὶ ἀπὸ τὸ σημείωμα αὐτὸ τοῦ κώδικος Δ' ἀποδεικνύεται ἡ ἀξιοπιστία τοῦ Καρυοφύλλη ἐν τῇ λεπτομερεῖ ἀναγραφῇ τῶν διαφόρων πατριαρχειῶν. Ἀλλὰ τοῦ Νεοφύτου ἡ π/χεία ὡμοίαζε, φαίνεται, τὴν π/χείαν τοῦ ἀπὸ Προύσης Κυρίλλου γενομένην κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1720 (Βλέπε σημείωσιν 19 σελίδος 117 π. ἔργου). Ὄχι μόνον ἦτο ὀλιγοχρόνιος, ἀλλὰ καὶ παράτυπος ἐθεωρήθη. Ἕνεκα τοῦ εἴδους τούτου τῆς πατριαρχείας τοῦ Νεοφύτου, δὲν ἀναφέρεται αὕτη εἰς τὸ συνοδικὸν ψήφισμα (26) τὸ ἐκδοθὲν κατ' Ἀπριλίου τοῦ 1694 ἐπὶ τῇ τὸ τρίτον ἀναρρήσει τοῦ Καλλινίκου εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Τὸ ψήφισμα ὁμιλεῖ περὶ διαρκοῦς ἑξαετοῦς π/χείας τοῦ Καλλινίκου τὴν ὁποίαν διέκοψεν ἡ πέμπτη,

(26) Λιβαδᾶ, «Ἐπιστολαὶ Ἀλεξάνδρου Μαυρογορδάτου»...... σελ. 121. «Οἵους νόμους, ἐκτιθέναι νῦν ἠνάγκασε τὴν καθ' ἡμᾶς ἱερὰν σύνοδον ἡ τοῦ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ πεντάκις τοὺς οἴακας τῆς ἀποστολικῆς ὁλκάδος ἁρπάσαντος.... Ἐπειδὴ τῇ ἐξ ὕψους εὐμενείᾳ μετὰ τὴν ἑξάμηνον ἐπεμβάτευσιν ἐκκλησιαστικῇ πάσῃ ψήφῳ ἐξέωσται καὶ ὁ κινηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ κατηυνάσθη χειμών... καὶ ὁ Παναγιώτατος, λογιώτατος καὶ θεοπρόβλητος κύριος Καλλίνικος ὁ γνήσιος ἡμῶν πατὴρ καὶ πατριάρχης, ὁ διὰ παραιτήσεως τοῦ προπατριαρχεύσαντος κὺρ Ἰακώβου..... εἰς τὸν οἰκουμ. θρόνον προβιβασθεὶς **καὶ δι' ἐτῶν ἓξ κυβερνήσας τοὺς οἴακας πάλιν ἀνέλαβε...**»

λέγει, π/χεία τοῦ Διονυσίου. Διὰ τὴν δευτέραν π/χείαν τοῦ Καλλινίκου οὔτε ὁ Θαλασσηνὸς οὔτε ὁ Ἀνώνυμος καθορίζουν χρονικὴν παράτασιν. Ἡ τρίμηνος περίπου π/χεία τοῦ Νεοφύτου καὶ ὁ καθορισμὸς τοῦ χρόνου τῆς τελευταίας π/χείας τοῦ Διονυσίου εἶναι στοιχεῖα ἱκανὰ πρὸς εὕρεσιν τῆς χρονικῆς περιόδου τῆς δευτέρας π/χείας τοῦ Καλλινίκου. Τὸ εἰρημένον συνοδικὸν ψήφισμα καθορίζει σαφῶς καὶ τὸν χρόνον τῆς πέμπτης π/χείας τοῦ Διονυσίου. Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν ἓξ μῆνας ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1694, εὑρίσκομεν τὴν τελευταίαν π/χείαν τοῦ Διονυσίου γενομένην κατὰ 7/βριον ἢ Δεκέμβριον τοῦ 1693. Δύο γράμματα τοῦ Διονυσίου (Documente XIV σελ. 292 καὶ 294) σχετικὰ πρὸς τὴν διαθήκην τῆς Ρουμανίδος Δόμνας Ἡλήνας φέρουν ἡμερομηνίαν τὸ μὲν Ἰουνίου 1693, τὸ δὲ Ἰουλίου 1693. Ἐὰν δεχθῶμεν ἀληθῆ τὴν χρονολογίαν τῶν ἐξ ἰδιωτικῶν ἀρχείων προελθόντων ἐγγράφων τούτων θὰ ὁρίσωμεν τὴν ε΄ π/χείαν τοῦ Διονυσίου ἀρχομένην ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1693. Καὶ ὁ Δοσίθεος τάσσει τὸ 1693 ὡς ἔτος τῆς πέμπτης π/χείας τοῦ Διονυσίου. Πλανᾶται λοιπὸν ὁ Θαλασσηνὸς θέτων τὸ 1691 ὡς τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς π/χείας τοῦ Διονυσίου. Πᾶς ἀμερόληπτος ἐρευνητὴς ἐκπλήσσεται ἐκ τῆς τοιαύτης ἐσφαλμένης ἀριθμήσεως ἐτῶν π/χείας γενομένης παρ᾽ ἀνδρὸς κατέχοντος σημαντικὸν ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα καὶ λαμβάνοντος ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τοῦ Κέντρου τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὁ Κατάλογος τοῦ Ρεφερενταρίου δὲν εἶναι ἄμοιρος ἀξίας. Ἀσήμαντος ἀποδεικνύεται ὁ Κατάλογος τοῦ Aymon.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαφόρων πηγῶν, τῶν ποικίλων συγγραμμάτων καὶ μνημείων, τὰ ὁποῖα ἀνέφερα ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι, ὡς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων τοῦ Οἰκ. Π/χείου καὶ τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς κατήρτισα κατάλογον τῶν πατριαρχειῶν τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος συμπληρώνων τοιουτοτρόπως καὶ διορθώνων τὸν κατάλογον τοῦ Θαλασσηνοῦ τὸν ἀποτελοῦντα μέρος τῆς Ἀγγλογραικίας.

Ὁ ἐμὸς Κατάλογος ἔχει οὕτω:

Ματθαῖος Β΄ τὸ β΄, ἀπὸ Ἀπριλίου 1598—Φεβρουαρίου 1602.

Νεόφυτος Β΄ τὸ α΄, ἀπὸ τέλους Φεβρουαρίου 1602—ἀρχῶν 1603.

Ραφαὴλ Β΄, ἀπὸ ἀρχῶν 1603—ἀρχῶν (πάντως πρὸ τοῦ Ἀπριλίου) 1608.

Νεόφυτος Β΄ τὸ β΄, ἀπὸ ἀρχῶν 1608—Ὀκτωβρίου 1612.

Κύριλλος Λούκαρις, ἐπιτηρητὴς, κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1612.

Τιμόθεος Β΄, ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1612—Νοεμβρίου 1620.

Κύριλλος Λούκαρις (Α΄) τὸ β΄, ἀπὸ 4 Νοεμβρίου 1620—17 Ἀπριλίου 1623.

Γρηγόριος Δ΄ Ἀμασείας, ἐπὶ 3 σχεδὸν μῆνας, 17 Ἀπριλίου—Ἰουνίου 1623.

Ἄνθιμος Β΄ (ἀπὸ Ἀδρ/πόλεως), 18 Ἰουνίου 1623 — τέλους Σεπτεμβρίου 1623. [27])

Κύριλλος Α΄ τὸ γ΄, ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1623—1630.

Κύριλλος Β΄ ὁ ἀπὸ Βερροίας τὸ α΄ ἡμέρας 8 κατὰ τὸ 1630.

Κύριλλος Α΄ τὸ δ΄, 1630 1634.

Ἀθανάσιος Γ΄ (Πατελάριος) τὸ α΄, 22 ἡμέρας κατὰ Μάρτιον τοῦ 1634. [28])

Κύριλλος Α΄ τὸ ε΄, ἀπὸ τέλους Μαρτίου 1634—Μαρτίου 1635.

Κύριλλος Β΄ τὸ β΄, ἀπὸ Μαρτίου 1635—Ἰουνίου 1636. [29])

Νεόφυτος Γ΄, ἀπὸ Ἰουνίου 1636 μέχρι τέλους Μαρτίου 1637. [30])

Κύριλλος Α΄ τὸ στ΄, ἀπὸ ἀρχῶν

---

[27]) Ἡ καθαίρεσις τοῦ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου Εὐθυμίου ἐγένετο κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1623, πατριαρχεύοντος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Κωδ. Ο. Π/χείου Α΄ σελ. 143. Οἱ Κατάλογοι Λεϋνκλαβίου, Κιγάλα, Θαλασσηνοῦ, Kuper καὶ τοῦ Ἀνωνύμου τοῦ Βανδουρίου ἀναφέρουν τρίμηνον π/χείαν τοῦ Ἀνθίμου. Κατὰ Σεπτέμβριον ἐξέδωκε σιγίλλιον διὰ τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βελᾶς Μονὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τοῦ Σοσίνου (Πατρ. Κώδ. Α΄ σελ. 165). Ἡ καθαίρεσις τοῦ Γρηγορίου Δ΄ ἐγένετο τῇ 26 Ἰουνίου 1623 (Κωδ. Α΄ σελ. 122).

[28]) Εἰς τὴν Ν. Συναγωγὴν ἀναγράφεται ἡ ἐκλογὴ τοῦ Θεουπόλεως καὶ Ρεντίου γενομένη τῇ 16 Μαρτίου 1634 ἐπὶ τῆς π/χείας τοῦ Ἀθανασίου Γ΄. Κατὰ Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπὶ Κυρίλλου Α΄ κατεστρώθη τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Θηβῶν Κλήμεντος (φ. 316β).

[29]) Byzantinische Zeitschrift Η΄ σελ. 397, 398 κ. ἑ. βλέπε καὶ σελ. 155—156 π. ἔργου. Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη σελ. 241. Κώδ. Ο. Π/χείου Α΄ 287, ἔνθα καταχωρεῖται γράμμα διὰ τὰ χρέη τῆς Χίου φέρον ἡμερομ. 26 Μαρτίου 1636. Ἐν σελίδι 285 τοῦ αὐτοῦ κώδικος ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Θεσσαλονίκης Καλλινίκου ἀπὸ Πολυανῆς (27 Ἰανουαρίου 1636). Ταῦτα πάντα ἐγένοντο π/χεύοντος Κυρίλλου Β΄ τοῦ Κονταρῆ.

[30]) Τῇ 7 Ἀπριλίου 1637 ἐγένετο ἐκλογὴ μητροπολίτου Παροναξίας (πρώην Μήλου) Μακαρίου, ὁπότε, ὡς ρητῶς ἀναγράφεται ἐν τῷ ὑπομνήματι, ἐπατριάρχευε Κύριλλος ὁ Λούκαρις (Νομικὴ Συναγωγὴ φύλλον 320α). Ὁ Νεόφυτος ἦτο ἀρχιμανδρίτης τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας. Ἐντεῦθεν ἐξηγοῦνται οἱ μετὰ τοῦ Λουκάρεως δεσμοί του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Φίλιππος Κύπριος εἰς τὸν Κατάλογόν του ἀποκαλεῖ τὸν Νεόφυτον «μαθητὴν καὶ υἱόθετον» τοῦ Λουκάρεως. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς μητροπολίτου Ἡρακλείας καταχωρούμενον ἐν τῷ Κώδικι Β΄ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔχει οὕτω : «Ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἡρακλείας ἀπροστατεύτου μεινάσης, ἅτε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κὺρ Τιμοθέου ἤδη τὸν βίον ὑπεξελθόντος, συνήχθημεν ἡμεῖς οἱ καθευρεθέντες ἀρχιερεῖς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, προστάξει τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καὶ ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς δι' αὐτήν. Ἐν αἷς πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ὁσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κὺρ Νεόφυτον τὸν ἀρχιμανδρίτην τῆς μεγαλουπόλεως Ἀλεξανδρείας ὡς ἄνδρα τίμιον καὶ πάσαις ἀρεταῖς κεκοσμημένον, ἔπειτα τὸν ὁσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κὺρ Δανιὴλ καὶ τρίτον τὸν παπᾶ κὺρ Λαυρέντιον. Ἐπὶ γὰρ τούτῳ κατεστρώθη καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι κώδικι τῆς ἐκκλησίας.

‚ζρλ΄ ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ β΄ ἰνδ. Ε΄.

ὁ Παλαιῶν Πατρῶν *Θεοφάνης* ὁ Κυζίκου *Παρθένιος*

ὁ Σερρῶν *Τιμόθεος*

ὁ Βάρνης *Παρθένιος* ὁ Μεσημβρίας *Ἀκάκιος*

Ἀπρ. 1637 —27 Ἰουν. 1638. [31]
Κύριλλος Β΄ τὸ γ΄, ἀπὸ 27 Ἰουνίου 1638—7 Ἰουλίου 1639.
Παρθένιος Α΄ Γέρων (ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως), ἀπὸ 7 Ἰουλίου 1639 —8 7βρίου 1644.
Παρθένιος Β΄ τὸ α΄, 8 Σεπτεμβρίου 1644—16 Νοεμβρίου 1646.
Ἰωαννίκιος Β΄ τὸ α΄, 16 Νοεμβρίου 1646 - 27 Ὀκτωβρ. 1648 (τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς ἐν Ν. Συν. φ. 226β).
Παρθένιος ὁ Β΄ τὸ β΄, 27 Ὀκτ. 1648—16/26 Μαΐου 1651. [32]
Ἰωαννίκιος ὁ Β΄ τὸ β΄, ἀπὸ ἀρχῶν Ἰουν. 1651—τέλους Μαΐου 1652. [33]
Κύριλλος Γ΄ ὁ Σπανός, τὸ α΄ ἐπὶ 20 ἡμέρας κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1652.
Ἀθανάσιος Γ΄ τὸ β΄, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1652 ἐπὶ 15 ἡμέρας. [34]
Παΐσιος ὁ Α΄ τὸ α΄, ἀπὸ Ἰουλίου 1652—τέλους Μαρτίου ἢ ἀρχῶν Ἀπριλίου 1653. [35]
Ἰωαννίκιος Β΄ τὸ γ΄, ἀπὸ Ἀπριλίου 1653—Μαρτίου 1654. [36]
Κύριλλος Γ΄ τὸ β΄, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1654 ἡμέρας 14.
Παΐσιος ὁ Α΄ τὸ β΄, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Μαρτ. 1654 — ἀρχῶν Μαρτ. 1655. [37]
Ἰωαννίκιος Β΄ τὸ δ΄, ἀπὸ Μαρτίου 1655—Ἰουλίου 1656. [38]

---

[31]) Ὀρθῶς ὁ Θαλασσηνὸς σημειώνει διὰ τὴν πατριαρχείαν αὐτὴν «χρόνον ἕνα καὶ μῆνας τρεῖς». Ὁ Ἀνώνυμος ἐσφαλμένως ἀναγράφει «χρόνον ἕνα». Ὁ Θαλασσηνὸς ἀναγράφει πρωθυστέρως τοὺς δύο Παρθενίους προτάσσων τὸν Νέον τοῦ Γέροντος.

[32]) Τὰ δύο ἔτη καὶ οἱ ἓξ μῆνες τοῦ Θαλασσηνοῦ συμφωνοῦν μὲ τὴν πραγματικότητα.

[33]) Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1651 ἤρθη ἡ καθαίρεσις τοῦ Ἰωαννικίου. (Ν.Συν. φ. 239β). Κατὰ τὸν ἴδιον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Ἰωαννίκιος ἦρε τὴν ὑπὸ τοῦ Παρθενίου Β' εἰς τὸ πνευματικόν του ἀνάστημα, Νεόφυτον μ/λίτην Ἀδρ/πόλεως, ἐπιβληθεῖσαν καθαίρεσιν. (Ν. Συν. φ. 240α). Περὶ Νεοφύτου ἴδε σελίδας 170 καὶ 171, ὡς καὶ σημείωσιν 3 σελίδος 170 τοῦ π. ἔργου. Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα τοῦ 1651 ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἰωαννικίου πρᾶξις «περὶ τῶν ρουχῶν καὶ πραγμάτων τοῦ πρὸ ἡμῶν ἐξωσθέντος Παρθενίου» (Νομ. Συν.).

[34]) Εἰς τὴν Ν. Συναγωγὴν (φ. 249β-250α) καταχωρεῖται ἀντίγραφον τῆς παραιτήσεως τοῦ Ἀθανασίου ὑπὸ ἡμερομ. Ἰουλίου 1652.

[35]) Ὀρθῶς ὁ Θαλασσηνὸς ὑπολογίζει ἐννεάμηνον τὴν πρώτην π/χείαν τοῦ Παϊσίου. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς (Ν. Συν. φ. 253α) τοῦ Λήμνου Κλήμεντος, φέρον ἡμερομηνίαν 16 Ἀπριλίου 1653, ἐγένετο ἐπὶ Ἰωαννικίου.

[36]) Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς Ἄνδρου Αὐξεντίου, χρονολογούμενον ἀπὸ τῆς 10 Φεβρουαρίου 1654, ἐγένετο ἐπὶ Ἰωαννικίου (Ν. Συν. φ. 255β).

[37]) Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1655 ἐξεδόθη τόμος ἐπὶ Ἰωαννικίου περὶ βασιλικῶν χαρατζίων (Ν. Συν. 260β). Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1654 ὁ Παΐσιος καθῄρεσε τὸν Κύριλλον Γ' (Ν. Συν. φ. 113β), κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον τοῦ ἰδίου ἔτους τὸν Παροναξίας Νικόδημον (Ν. Συν. 256α).

[38]) Ἰουνίου 23 1656 ἐγένετο ἐπὶ Ἰωαννικίου ἡ ἐκλογὴ τοῦ Καρᾶ καὶ Φούλων Μελετίου.

Παρθένιος Γ', ἀπὸ 26 Ἰουλίου 1656—24 Μαρτίου 1657. [39]

Ὁ Γάνου καὶ Χώρας **Γαβριὴλ** Γ', ἡμέρας δώδεκα κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1657.

Παρθένιος Δ' ὁ Μογιλάλος, ἀπὸ 1 Μαΐου 1657 — 19 Ἰουνίου 1662. [40]

Διονύσιος Γ', ἀπὸ 19 Ἰουνίου 1662—21 Ὀκτωβρίου 1665. [41]

Παρθένιος Δ' τὸ β', ἀπὸ [42] Ὀκτ. 1665 — 9 Σεπτεμβρίου 1668. [43]

Κλήμης ὁ ἀπὸ Ἰκονίου, 9 Σεπτεμβρίου 1668, ἄνευ ἀναγνωρίσεως ἐκ μέρους τῆς συνόδου. [43]

Μεθόδιος Γ', ἀπὸ 5 Ἰανουαρίου

---

[39]) Τὸ ὑπόμνημα (ἀντίγραφον) ἐκλογῆς τοῦ Παρθενίου Γ' εὑρίσκεται ἐν τῇ Νομ. Συναγωγῇ (φ. 267α). Ὁ Παρθένιος ἐξελέγη Χίου μ/λίτης κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1639 ἐπὶ Παρθενίου τοῦ Γέροντος. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς ταύτης, καταστρωθὲν ἐν τῷ κώδικι Α' τοῦ Οἰκουμ. Π/χείου (σελ. 367), ὑπογράφουν οἱ μ/λῖται, Κυζίκου Ἄνθιμος, Ἀδριανουπόλεως Παρθένιος, Λαρίσσης Γρηγόριος, Μιτυλήνης Παρθένιος, Μηδείας Νεόφυτος, Κασσανδρείας Λαυρέντιος, Λοφτζοῦ Συμεών, Ἰκονίου Παρθένιος.

[40]) Ὁ Παρθένιος ἐξελέγη μ/λίτης Προύσης κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1655 ἐπὶ Παϊσίου Α' (Ν. Σ. φ. 259β). Τὸ ὑπόμνημα τῆς π/χικῆς του ἐκλογῆς καταχωρούμενον ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὴν Νομικὴν Συναγωγὴν (φ. 233α) διαλαμβάνει σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς: «τοῦ οἰκουμ. θρόνου μεμενηκότος ἀμοίρου ἀρχῆς καὶ κεφαλαίου, ἅτε τοῦ ἐν αὐτῷ ἀρχιερατεύοντος (Παρθενίου Γ') *ἀδίκῳ θανάτῳ καταδικασθέντος* μακαρίου κὺρ Παρθενίου.... ὡς γὰρ μὴ γεγονυῖαν ὅλως κατὰ κανόνας ἱεροὺς τὴν μετάθεσιν τοῦ Γαβριὴλ δυναστευθέντες ὑπεγραψάμεθα ἐν τῷ κώδικι, ἐκρίναμεν εἶναι ἄκυρον καὶ ἀνενέργητον καὶ εἰς οὐδὲν λογιζομένην.» Κατὰ τὴν α' ταύτην π/χείαν Παρθενίου Δ' ἐγένοντο πολλαὶ ἀρχιερατικαὶ ἐκλογαὶ ὡς π.δ.χ. Προύσης Μελετίου (Μάϊος 1657) Ν. Πατρῶν Ἀθανασίου (Ἰούνιος 1657), Βάρνης Νικοδήμου (20 Ἰουνίου 1658), Χίου Γερασίμου (Ἰούλ. 1657), Χίου Θεοφάνους (30 Μαρτίου 1658), Τυρνόβου Γερασίμου ἀπὸ Προϊλάβου (23 Νοεμβρίου 1658), Νικομηδείας Τιμοθέου (26 Μαρτίου 1659), Μελενίκου Γρηγορίου (Ἀπρίλ. 1659), Τραπεζοῦντος Φιλοθέου (24 Δεκεμβρ. 1659), Ἱεροσολύμων Νεκταρίου (26 Ἰανουαρ. 1661), Μηδείας Δανιὴλ (Φεβρ. 1662).

[41]) Εἰς τὸν κώδικα Φ.Κ. α. σελ. 536 καταχωρεῖται ἀντίγραφον ὑπομνήματος τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λαρίσσης διαδόχου τοῦ Διονυσίου Γ', Διονυσίου ὡσαύτως καλουμένου. Τὸ ὑπόμνημα φέρει ἡμερομηνίαν 9 Αὐγούστου 1662. Εἰς τὸν κώδικα Ε' τοῦ Ἁγιοταφ. Μετοχίου (φ. 13) ἀπαντῶμεν ἀντίγραφα δύο διαζυγίων ἐκδοθέντων ἐπὶ Διονυσίου Γ' κατὰ τὸ 1662.

[42]) Εἰς τὴν Ν. Συναγωγὴν εὑρίσκεται ἀντίγραφον καθαιρέσεως τοῦ Ναυπλίου Θεοφάνους ὑπὸ ἡμερομηνίαν Νοεμβρίου 1665, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν ἀντίγραφον τῆς πράξεως τῆς ἀπὸ τοῦ θρόνου ἐκπτώσεως τοῦ Ἀλεξανδρείας Παϊσίου (φύλλον 75-77).

[43]) Ἡ περικοπὴ τοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μεθοδίου Γ' «*ἐφ' ἱκανὸν σχολασάσης τῆς ἐκκλησίας* μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Παρθενίου.... διὰ τῆς ληστρικῆς ἀνταρσίας τοῦ κακοκλήμεντος....» (σημ. 14 σελ. 183 π. ἔργου), φανερώνει τὴν ὀρθὴν πληροφορίαν τοῦ τε Ἀνωνύμου καὶ τοῦ Θαλασσηνοῦ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμεσολάβησε χηρεία τοῦ θρόνου — μεταξὺ Παρθενίου καὶ Μεθοδίου — διαρκέσασα τρεῖς μῆνας καὶ εἴκοσιν ἡμέρας, καίτοι ὁ Θαλασσηνὸς κάπως διαφόρως μεταδίδει τὴν πληροφορίαν ταύτην.

1668—Μαρτίου 1671.
Παρθένιος Δ' τὸ γ', ἀπὸ Μαρτίου 1671—8 Νοεμβρίου 1671.
Διονύσιος Δ', τὸ α' ἀπὸ 8 8/βρίου 1671—30 Ἰουλίου 1673. 44)
Γεράσιμος Β', ἀπὸ 30 Ἰουλίου 1673—1 Ἰανουαρίου 1675. 45)
Παρθένιος Δ' τὸ δ', ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1675—29 Ἰουλ. 1676. 46)
Διονύσιος Δ' τὸ β', ἀπὸ 29 Ἰουλίου 1676—30 Ἰουλίου 1679. 47)
Ἀθανάσιος Δ' ὁ Ραιδεστοῦ, ἐπὶ 12 ἡμέρας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1679.
Ἰάκωβος ὁ ἀπὸ Λαρίσσης τὸ α', ἀπὸ 10 (15 Αὐγούστου τὸ ὑπόμνημα) Αὐγούστου 1679 — 30 Ἰουλίου 1682. 48)
Διονύσιος Δ' τὸ γ', ἀπὸ 30 Ἰουλίου 1682—10 Μαρτίου 1684. 49)

44) Εἰς τὸν Κώδ. Ἁγ. Μετ. Ε' ἀναγινώσκομεν πολλὰ διαζύγια ἐκδοθέντα ἐπὶ Διονυσίου Δ κατὰ τὸ 1671 καὶ πρὸ πάντων τὸ 1672.

45) Ὁ Γεράσιμος ἐξελέγη μητροπολίτης Προϊλάβου κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1655 ἐπὶ π/χου Ἰωαννικίου διαδεχθεὶς τὸν καθαιρεθέντα Προϊλάβου Μελέτιον (Ν.Συν. φ.264β). Τῇ 23 Νοεμβρίου 1658, ὡςεἴδομεν, (σημ.40 σελ.212 παρ.ἔργου) ἐξελέγη μ/λίτης Τυρνόβου ἐπὶ τῆς α ης π/χείας Παρθενίου Δ'. Ἐκ τῶν ἐπὶ Γερασίμου πράξεων τῶν ἀντιγεγραμμένων εἰς τὴν Ν. Συναγωγὴν σημειώνω τὰς ἑξῆς: ἐκλογὴν Τυρνόβου Ἰεζεκιὴλ (16 Αὐγ. 1673, Δέρκων Μακαρίου (11 Σεπτεμβ. 1673), ἐπισκόπου Ἀγαθοπόλεως Λαυρεντίου (26 Σεπτ. 1673), Πισιδείας Κυρίλλου (21 Δεκεμβρίου 1673), Βιζύης Γερασίμου (14 Μαρτίου 1674), Π. Πατρῶν Παρθενίου (Ἀπριλίου 1674), Εὐχαΐτων Ἰωάσαφ (24 Ἰουλ. 1674), Λακεδαιμονίας Θεοδωρήτου (Ἰουλίου 1674), Ἀρχιεπ. Καρπάθου Μακαρίου, Μ/λίτου Βάρνης Μακαρίου (ἀμφότεραι τὸν Αὔγ. τοῦ 1674), Λακεδαιμονίας Ἰωάσαφ (Ὀκτωβ. 1674). Εἰς τὸν κώδικα Ε' τοῦ Ἁγ. Μετ. ὑπάρχουν ἀντίγραφα διαζυγίων ἐκδοθέντα ἐπὶ Γερασίμου κατὰ τὸ 1673.

46) Εἰς τὴν Ν. Συναγωγὴν καταχωροῦνται μεταξὺ ἄλλων καὶ αἱ ἑξῆς ἀρχιερατικαὶ ἐκλογαὶ τῆς π/χείας ταύτης τοῦ Παρθενίου Δ': κατὰ τὸ 1675 ἐπισκόπου Σκύρου Μεθοδίου (Ἀπρίλιος), Λευκάδος καὶ Α. Μαύρας Θεοκλήτου (Ἀπρίλιος), ἐπισκ. Ταλαντίου Μεθοδίου (Ἰούνιος)· κατὰ τὸ 1676, Νικαίας Σωφρονίου (1 Φεβρουαρίου), Βιδίνης Τιμοθέου (Μάϊος), Χίου Γρηγορίου (Μάϊος), Ἀθηνῶν Ἰακώβου (Ἰούλιος). Καὶ εἰς τὸν πολλάκις μνημονευθέντα κώδικα τῶν διαζυγίων καταχωροῦνται διαζύγια (ἐλάχιστα) ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Παρθενίου κατὰ τὰ ἔτη 1675 καὶ 1676.

47) Διάφορα ἔγγραφα (ἐν ἀντιγράφοις) εὑρίσκονται εἰς τὴν Ν. Συναγωγὴν ἐκδοθέντα ἐπὶ τῆς π/χείας τοῦ Διονυσίου Δ', κατὰ τοὺς μῆνας π.δ.χ. 7βριον, Ὀκτώβριον, τοῦ 1676, Ἰανουάριον, Μάρτιον, Μάϊον τοῦ 1677, Ἰανουάριον, Ἰούλιον, Σεπτέμβριον τοῦ 1678. (Ν. Σ. φύλλα 80, 84, 85, 90, 91, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 103, 104, 193, 243). Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπισκόπου Δημητριάδος Ἰωαννικίου κατεστρώθη τῇ 8 Μαρτίου 1678. Ἓν σιγίλλιον ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐν τῷ χωρίῳ «Κουμπριανά» τῆς ἐπαρχίας Φαναρίου μονὴν ἀπελύθη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1677 (ἐκ τῆς συλλογῆς τῆς Ἐθν.Βιβλιοθήκης Παρισίων, «Ἑλληνικά» τόμ. Β' σ. 388—399). Εἰς τὸν γνωστὸν κώδικα τῶν διαζυγίων ἀναγινώσκομεν ἀντίγραφα διαζυγίων ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Διονυσίου Δ' κατὰ τὰ ἔτη 1676,1678,1679. Εἰς τὸν κώδικα Φ.-Κ. α.σελ. 639-40 καταχωρεῖται ἀντίγραφον ὑπομνήματος φέρον ἡμερομηνίαν 24 Ὀκτωβρίου 1676. Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεδόθη γράμμα διὰ τὴν ἐν Μολδοβλαχίᾳ μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Κασσίνου (Documente.... τόμ. XIV σ. 214).

48) Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1681 ἐξέδωκε σιγίλλιον διὰ τὸ μοναστήριον τῶν Ταξιαρχῶν τὸ ἐν Μαρτζενακίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας. (Documente... τόμ. XIV σελ. 238).

49) Εἰς τὸν κώδικα Α' (σελ. 100) τοῦ Οἰκ. Π/χείου ἀναγράφεται πρᾶξις γενομένη ἐπὶ Διονυσίου κατὰ τὸ 1684 ἰνδ. ζ'.

Παρθένιος Δ΄ τὸ ε΄, ἀπὸ 10 Μαρτίου 1684—Μαρτίου 1685.
Ἰάκωβος τὸ β΄, ἀπὸ Μαρτίου (20 Ἀπριλίου ἐγένετο ἡ πρᾶξις τῆς μεταθέσεως) 1685 — Ἀπριλίου 1686.
Διονύσιος Δ΄ τὸ δ΄, ἀπὸ Ἀπριλίου 1686—17 Ὀκτωβ. 1687. [50])
Ἰάκωβος τὸ γ΄, ἀπὸ 17 Ὀκτωβρίου 1687 — 3 Μαρτίου 1688.
Καλλίνικος Β΄ τὸ α΄, ἀπὸ 3 Μαρτίου 1688—Νοεμβρίου 1688.
Νεόφυτος Δ΄, ἀπὸ 27 Νοεμβρίου (15 Δεκεμβρίου ἡ ἐκλογὴ) 1688 —Φεβρουαρίου 1689. [51])
Καλλίνικος Β΄ τὸ β΄, ἀπὸ Φεβρουαρίου 1689—Ἰουνίου 1693.
Διονύσιος Δ΄ τὸ ε΄, ἀπὸ τέλους Ἰουνίου 1693—Ἀπριλίου 1694.
Καλλίνικος Β΄ τὸ γ΄, ἀπὸ Ἀπριλίου 1694—20 Αὐγ. 1702. [52])

Εἰς τὸ αὐτὸ χειρόγραφον τοῦ Κῶβελ (σελ. 478 παλ. 973) καταχωροῦνται ὡς συνέχεια τῶν πατρ/χικῶν Καταλόγων καὶ κατάλογοι μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν καὶ ἐπισκοπῶν τοῦ Οἰκ. Π/χείου. Ἐπειδὴ εἰς τοὺς καταλόγους τούτους ὑπάρχουν διαφοραί τινες ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς καταλόγους τοὺς δημοσιευθέντας ὑπὸ τοῦ Parthey, δημοσιεύω τεμάχιά τινα ἐκ τοῦ μέρους τούτου τῆς συλλογῆς τοῦ Ἄγγλου συγγραφέως. Εἰς τὴν διατύπωσιν τὴν «γεγονυῖαν» ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (ἴδε Parthey Συνέκδημος σ. 95, 96) παρατηροῦνται αἱ ἀκόλουθοι διαφοραί: Μετὰ τὰ Σύναδα τὸ χειρόγραφον Covel ἔχει «ἡ ἁγία σεβηριανῆ» (sic) 24 λθ χμ Φιλίππων ἀντὶ Φιλίππου. Ὁ Parthey ἀναγράφει μη΄ τὴν Ἁγίαν Σεβηριανῆν. Τὸ χειρόγραφον (C) γράφει ξδ΄ ἡ Ἀχαΐα, ὁ Parthey ἡ Εὐχανία, οη΄ Λακεδαίμων (P) [53]) Λακεδαιμονία (C), οθ΄ ἡ Ναξία (P) Παρασιναξία (C). Μετὰ τὴν Ἀττάλειαν τὸ χειρόγραφον (C) συνεχίζει:

ἡ Σηλυβρία	81	τὰ Ὕπελα	86	τελευταῖαι τρεῖς ἦσαν	
ἡ Ἀρκαδιούπολις	82	ἡ Φιλαδέλδια (sic)	87	ἡ Σεβαστούπολις	90
ἡ Μεσημβρία	83	τὸ Ἄργος	88	ἡ Εὐρίπους (sic)	91
ἡ Μέλητος	84	ἡ Ρύζαια	89	τὰ Κίβιστα	92
τὰ Γαρδίκια	85	τὸ Πύργιον		ἤτοι τὰ ἠρακλέος (sic)	
		μετὰ τὰ Κέρκυρα		ἔνθα καὶ παραγραφὴ ὅτι	

μετετέθη ἀπὸ τοῦ εἶναι ἐπισκοπὴ τῆς Τιάνων (sic) ἐν Ἀρχιεπισκοπὴ (sic) ἐπὶ Κων/τίνου τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμ. π/χου» (βλέπε Parthey σελ. 137). Ὁ Covel ἀντὶ «λῆμνος» (βλ. 8 Notitiam τοῦ Parthey) γράφει «λίμνα», ἀντὶ

---

[50]) Εἰς τὸν κώδικα τῶν διαζυγίων ἀντιγεγραμμένα εἶναι διαζύγια ἐκδοθέντα (φύλ. 18α) ἐπὶ τοῦ Διονυσίου κατὰ τὸ 1686.

[51]) Περὶ Νεοφύτου Δ΄ βλέπε καὶ σελ. 170 καὶ 171 καὶ σημ. 3 σελ. 178 π. ἔργου.

[52]) Διὰ τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ θανάτου τοῦ Καλλινίκου βλέπε Κατάλογον Π/χῶν τῆς Πατμιακῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ Σακελλίωνος ἐκδοθέντα ἐν Ἀθήναις 1890 σ. 313.

[53]) Διὰ τοῦ P δηλοῦται ὁ Parthey διὰ δὲ τοῦ C ὁ Covel.

«Πηδαχθών» «Πηδαχθόν», ἀντὶ «Σουγδίας» «Σουδανία», ἀντὶ «Φάρσαλα» «Φέρσαλα», τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται μετὰ τὰ Μάτραχα. Κατόπιν ὁ Covel καταχωρεῖ τὰ ἑξῆς: «Ἀρχιεπίσκοποι ὅπου ἐγένοντο μητροπολιτάδες» (sic) (βλέπε II Notitiam τοῦ Parthey):

ὁ Σηλυβρίας	9	ὁ Μεσημβρίας 33
ὁ Ἄπρω	11	ὁ Γάνρυ 34
ὁ Γαρέλης	18	ὁ Γοιθίας
ὁ Ἀχυράνοις		ὁ Μετράχων ὅς καὶ
ὁ Δέρκω	20	Ζηκχίας λέγεται, ἡ Σουγδαίας
ὁ Χερσῶνος	16	

καὶ Φούλων 35-36 ἡνώθησαν εἰς μίαν μητρόπολιν· καὶ ἐδῶ ἔκαμα τὸ σημεῖον Ν. στὸν ἄλλον κατάλογον ὅλοι ὅπου ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων ἐγένοντο μητροπολιτάδες ἔχουνε τὸ σημεῖον Ε. προστιθέμενοι ὁ Περγάμου, ὁ Ἰωαννίνων, ὁ Λιτίτζης, ὁ Διδυμοτοίχου (sic), ὁ Μάκρις (sic), ὁ Ξανθείας, ὁ Περιθεωρίου, ὁ Χίου, ὁ Κῶ, ὁ Χριστουπόλεως, ὁ Καβαλίας, ὁ Δράμας, ὁ Σωζοπόλεως, ὁ Ζυχνῶν, ὁ Τενέδου, ὁ ἔξαρχος πάσης οὐγγροβλαχίας καὶ Πλαγινῶν, ὅ ἐστι μέρος οὐγγροβλαχίας (νέοι εἶναι ταύτοι) (sic) δύο, καὶ ὁ Βιδύνης, ὁ Γαλίτζης, ὁ Ρωσίας λέγεται καὶ Κυέβου, ὁ Ἀλανίας λέγεται καὶ Σταυρουπόλεως, ὁ Βερροίας.

Μητροπολιτάδες ἔχουνε ἐπισκόπους.» Ἕπεται ὁ κατάλογος τῶν ἐπισκοπῶν σχεδὸν ὡς ἔχει οὗτος καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Parthey (σελ. 245, 257, 257—260, 301).

Ἡρακλείας τῆς Εὐρώπης, Ροδεστοῦ—Πανίου, Καλιουπόλεως, Περιστάσεως καὶ Μυριοφύτου; Μέτρων—Ἀθύρων κλπ. ..... ὁ Λαρίσσης τῆς Ἑλλάδος, Δημητριάδος, Λιτζὰ καὶ Ἀγράφων-Φαναρίου, Ζητοενίου, Θαυμακοῦ, Σταγῶν, Λοιδορικίου, Γαρδικίου, Ραδιβιζδίου, Σκιαθίου. Ὁ Ναυπάκτου, Νικοπόλεως, Βοδίντζης, Ἀετοῦ, Ἀχελάου, Ρηγῶν. Ἕπονται καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ τῶν ἄλλων μ/πόλεων.

Κατόπιν (σελ. 478) ὁ Covel ἀναφέρει τὰς ἀρχιεπισκοπάς:

ἡ Βυζίη	1	ἡ Νίκη	13	ἡ Σταυρόπολις	26
ἡ Λεοντόπυλις	2	ἡ Νεάπολις	14	ἡ Πηδαχθόη	27
ἡ Μαρώνια	3	ἡ Σέλγη	15	ἡ Γέρμη	28
τὰ Γέρμια	4	ἡ Χερσῶν Ν. (sic)	16	ἡ Βόσπορος	29
ἡ Ἀρκαδιούπολις	5	ἡ Μεσηνὴ	17	ἡ Κότραδις	30
τὸ Πάριον	6	ἡ Γάρελλα Ν.	18	ἡ Ἐρωΐνη	31
ἡ Μέλιτος	7	ἡ Βρύσις	19	ἡ Κάρπαθος	32
ἡ Προικόνησος	8	ἡ Δέρκος Ν.	20	ἡ Μεσυμβρία (sic)	33
ἡ Σηλυβρία	9	ἡ Καραβυζίη	21	ἡ Γοτθία	34
ἡ Χίος	10	ἡ Λίμνος	22	ἡ Σουλδανία	35
ἡ Ἄπρως	11	ἡ Λευκὰς	23	αἱ Φοῦλαι	36
τὰ Κύψαλα	12	ἡ Μίσθεια	24	ἡ Αἴγινα	37
		αἱ Κούδραι (sic)	25	τὰ Φέρσαλα	38
				τὰ Μάτραχα Ν.	39

Μετὰ ταῦτα καταχωροῦνται ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ Covel τὰ περὶ ὑπερτίμων καὶ ἐξάρχων καὶ μόνον ὑπερτίμων. Ταῦτα εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ ἐν σελίδι 131 τοῦ ἔργου τοῦ Parthey καταχωρούμενα. Εἰς τὸν ἀριθμὸν 31 τὸ χειρόγραφον Covel ἔχει: ὁ Σελευκείου δευτέρας Παμφιλίας, ὁ Parthey ἀναφέρει κζ' τὸν Σελευκείας μετὰ τὸν Μωκισοῦ.

Εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου Additional 34,060, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἤδη λόγος, ἀντιγράφεται κατάλογος μητροπόλεων καὶ ἀρχιεπισκοπῶν ἐμφαίνων τὰς ἑξῆς διαφορὰς πρὸς τὰ ἀντίστοιχα τοῦ Parthey.

Parthey	3	Νικομηδείας	Βρ. Μουσείου	Ἡρακλείας (*)
»	4	Νικαίας	»	Ἀγκύρας
»	5	Ἡρακλείας	»	Κυζίκου
»	6	Ἀγκύρας	»	Σάρδεων
»	7	Κυζίκου	»	Νικομηδείας
»	8	Σάρδεων	»	Νικαίας
»	55	Διδυμοτείχου	»	Λακεδαιμονίας
»	56	Κατάνης	»	Μελενίκου

Μετὰ τὸν Ρωσσίας ὁ Parthey ἀναγράφει Αἴνου, ἐν ᾧ ὁ κατάλογος τοῦ Βρ. Μουσείου Ἀλανίας καὶ κατόπιν Αἴνου.

P.	75	Εὐχαΐτων	Βρ. Μ.	76	Εὐχανείας
»		Γερμίου	»		Γερμίων
»		Μαδύτων	»		Μαδύτου
»		Λιτβῶν	»		Λιτβάδων
»	82	Καυκάσου (ἐν ἔθνει ὀβοδίνης)	»	83	Καυκασίου
»	83	Γοτθίας	»	84	Βυδίνης
»	84	Βασιλαίου	»	85	Γοτθίας
»	101	Γερδίκου	»	86	Βασιλαίου
			»	103	Γαρδίκου

Ὡς πρὸς τοὺς ἀρχιεπισκόπους ὁ Κατάλογος τοῦ Βρ. Μουσείου ἀναγράφει οὓς περίπου καὶ ὁ Parthey εἰς τὴν σελίδα 234 τοῦ μνημονευθέντος συγγράμματός του.

1) ὁ Βιζύης	7) ὁ Νίκης	13) ὁ Δέρκου
2) » Λεοντουπόλεως	8) » Νεαπόλεως	14) » Καραβιζύης
3) » Μαρωνείας	9) » Σέλγης	15) » Λήμνου
4) » Προικονήσου	10) » Μεσήνης	16) » Λευκάδος
5) » Κίου	11) » Γαρέλλης	17) » Μισθίας
6) » Κυψέλλων	12) » Βρύσης	18) » Σταυρουπόλεως

(*) Εἶναι ἡ μέχρι τοῦδε τάξις τοῦ Ἡρακλείας. Ὁ Κατάλογος τοῦ Βρ. Μουσείου εἶναι μεταγενέστερος.

19) ὁ Πιδαχθόης	25) ὁ Ἱεραπόλεως	31) ὁ Νυμφαίου
20) » Γέρμης	26) » Αἰγίνης	32) » Ξανθείας
21) » Κυτράδος	27) » Ἀγχιάλου	33) » Μηδείας
22) » Γροΐνου	28) » Λοπαδίου	34) » Δράμας
23) » Καρπάθου	29) » Μελαγίνων	35) » Κῶ
24) » Φούλων	30) » Χωνῶν	36) » Μηλοποτάμου(sic

Ἀναμφιβόλως καὶ ὁ Κατάλογος οὗτος τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ (Covel) εἶχον ὑπ' ὄψιν χειρόγραφα διάφορα ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Parthey. Μετὰ τοὺς καταλόγους τούτους πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου του ὁ Covel παραθέτει τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια καὶ τὸ ἔργον ἑνὸς ἑκάστου. The offices, σημειώνει, in Great Church. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸν πρωτοπαπᾶν· ὁ πρωτοπαπᾶς, πρῶτος τοῦ βήματος, ἐτιμήθη νὰ ἔχῃ τόπον καὶ πρωτοκαθεδρίαν μετὰ τὸν πρωτονοτάριον, (he hath ye last place but one in their vol. wait ye29th.) Κατόπιν ἀριθμεῖ 1ον τὸν οἰκονόμον καὶ οὕτω καθεξῆς· ἔπειτα θέτει τὸν πρωτοπαπᾶν, συμφώνως πρὸς τὰ ἀγγλιστὶ σημειωθέντα, εἰς τὴν 29ην θέσιν καὶ εἰς τὴν 30ὴν τὸν δευτερεύοντα τῶν ἱερέων «εἰσοδεύοντα τοὺς ἱερεῖς». Δὲν καταχωρῶ τὰ ὀφφίκια καὶ τὰ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ὀφφικιάλων σημειούμενα τοῦ Covel ὡς μὴ παρουσιάζοντα τι τὸ ἄξιον σημειώσεως.

Δε. Ἡ ὑποδιαίρεσις Δε 1 καὶ Δε 2 περιέχει σχέδιον τοῦ Π/κοῦ Ναοῦ σχεδιασθὲν ὑπὸ τοῦ Covel κατὰ τὴν ἐν Κων/πόλει διαμονήν του, ὡς καὶ περιγραφὰς τοῦ π/χικοῦ οἴκου παραδοθείσας ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Robert Walpole. Τὸ τοῦ Covel σχέδιον εἶναι ἐκδεδομένον, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ π. ἔργου ἐδήλωσα, εἰς τὸ σύγγραμμά του An account of the Greek Church.[54]) Τὰ δύο ἕτερα $\frac{\Delta\varepsilon(2)}{\alpha}$ $\frac{\Delta\varepsilon(2)}{\beta}$ εἶναι τοῦ Ἄγγλου Dacre Carlyle ἐπισκεφθέντος τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τὸ τέλος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Τὸ πρῶτον εἶναι χειρόγραφον, τὸ δὲ δεύτερον ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Robert Walpole. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐκδοθὲν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1817 φέρει τὸν τίτλον, Robert Walpole, M. A. Memores relating to European and Asiatic Turkey. Εἶναι σπανιώτατον, ἐν δὲ τῷ βρεταννικῷ Μουσείῳ εἶναι κατατεταγμένον εἰς τὰ λεγόμενα special books.

Τὸ Δε 1 εἶναι διάγραμμα τοῦ π/χικοῦ ναοῦ τοῦ 1670-71. Τὸ σκευοφυλάκιον (σ) βεβαίως θὰ ἔχῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ «διακονικοῦ» δεξιὰ τοῦ ἱεροῦ βήματος κειμένου. Εἰς τοῦτο λεγόμενον καὶ μιτατώριον ἐφύλαττεν ὁ διάκονος τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ σκεύη τὰ χρησιμοποιούμενα κατὰ τὴν θείαν λατρείαν. Ἄλλο τὸ ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν σκευοφυλάκιον. Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν ἐφυλάσσοντο τὰ ἀπὸ τὴν Παμμακάριστον κομισθέντα Ἅγια Λείψανα ἦτο διάφορος· εὑρίσκετο πλησίον τῶν στασιδίων τοῦ Μ. Πρω-

---

54) Βλέπε σημείωσιν 84 τῆς σελ. 43 καὶ σελ. 180 π. συγγράμματος.

τοσυγκέλλου καὶ τοῦ Μ. Ἀρχιδιακόνου· τὰ τελευταῖα καὶ σήμερον εὑρίσκονται εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τότε ἦσαν περισσότερα προοριζόμενα ἐν γένει διὰ τοὺς ὀφφικιάλους κληρικούς. Αἱ θέσεις Θ. Θ. ὅπου τώρα ἵστανται οἱ ὀφφικιάλοι προωρίζοντο διὰ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Μολδοβλαχίας ἢ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους π/χας ὁσάκις ἐκκλησιάζοντο εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν, καθὼς ἀναφέρει ὁ τοῦ Ἀντιοχείας Μακαρίου διάκονος Παῦλος. [55]) Τὸ προσκυνητάριον (ι) δὲν κατεῖχε τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν καταλαμβάνει συνήθως εἰς τοὺς σημερινοὺς ναοὺς τῶν ὀρθοδόξων. Αἱ θέσεις Ε. Ε. εἶναι τὰ ἑκατέρωθεν στασίδια τῶν ἀρχιερέων ὡς καὶ σήμερον. Εἶναι δὲ 32 ἀφοῦ ἄλλως τε ὁ ἀριθμὸς τῶν μητροπολιτῶν τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐνδημούντων ἐν Κ/πόλει, ὡς ἀντελήφθη ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε γραφέντα, δὲν ἦτο ὀλίγος. Εἰς τὰ στασίδια αὐτὰ ἵσταντο— εἰς τὰ πρῶτα—καὶ οἱ λεγόμενοι αὐτοκέφαλοι ἀρχιεπίσκοποι Ἀχριδῶν, Πεκίου κ. ἄ. [56]) Αἱ ἑκατέρωθεν τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ βήματι συνθρόνου ἕδραι (φ φ) (καθίσματα τῶν συλλειτουργούντων μετὰ τοῦ π/χου Ἀρχιερέων) ἦσαν λίθιναι. Τὸν ναὸν τοῦτον περιγράφει καὶ ὁ ῥηθεὶς διάκονος Παῦλος· ἦτο δὲ ὁ ναὸς αὐτὸς τοιοῦτος περίπου οἷον ἐπεσκεύασεν ὁ Π/χης Τιμόθεος Β΄, ἑπομένως ὁ πρὸ τοῦ 1720 καὶ 1699 ναὸς τῶν Πατριαρχείων. Διὰ νὰ κατανοηθῇ τελείως τὸ σχέδιον τοῦ Covel παραθέτω ἐνταῦθα τὴν ἀφήγησιν τοῦ εἰρημένου διακόνου, ὁ ὁποῖος εὐτυχῶς ὁμιλεῖ καὶ περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος.

Echos d'Orient, tome IV 1900-1
p. 42-50 ὑπὸ S. Petrides
Ἡ Ἐκκλησία Κ/πόλεως τῷ 1652

Ἀφηγεῖται ὁ Παῦλος τὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ἀντιοχείας Μακαρίου εἰς Κ/πολιν. Ὁ συνοδός του διάκονος Παῦλος περιέγραψε τὰ τοῦ ταξιδίου τούτου. Ἐξ αὐτοῦ ἀποσπᾷ ὁ κ. Petrides τὰ τῆς περιγραφῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1652-1653 (διέμειναν ἐν Κ/πόλει ἀπὸ 20 Ὀκτωβρίου 1652—7 Ἰανουαρίου 1653).

«σελ. 44. Τὸ ἀνάκτορον καὶ τὸ διβάνιον τοῦ Πατριάρχου εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἔξω τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ· ἐκεῖθεν ἡ θέα ἐκτείνεται οὕτως ὥστε βλέπει τις τὸν Γαλατᾶν, τὸ Σκούταρι, τὸν Μαρμαρᾶν κλπ. Εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα ὑπάρχει μία μυστικὴ θύρα διὰ τῆς ὁποίας γίνεται ἡ εἴσοδος εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἀναστάσεως. Μεταξὺ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ μοναστηρίου εὕρηται ἡ πύλη τῆς πόλεως, ἡ τοῦ ἐσωτερικοῦ τείχους. . .

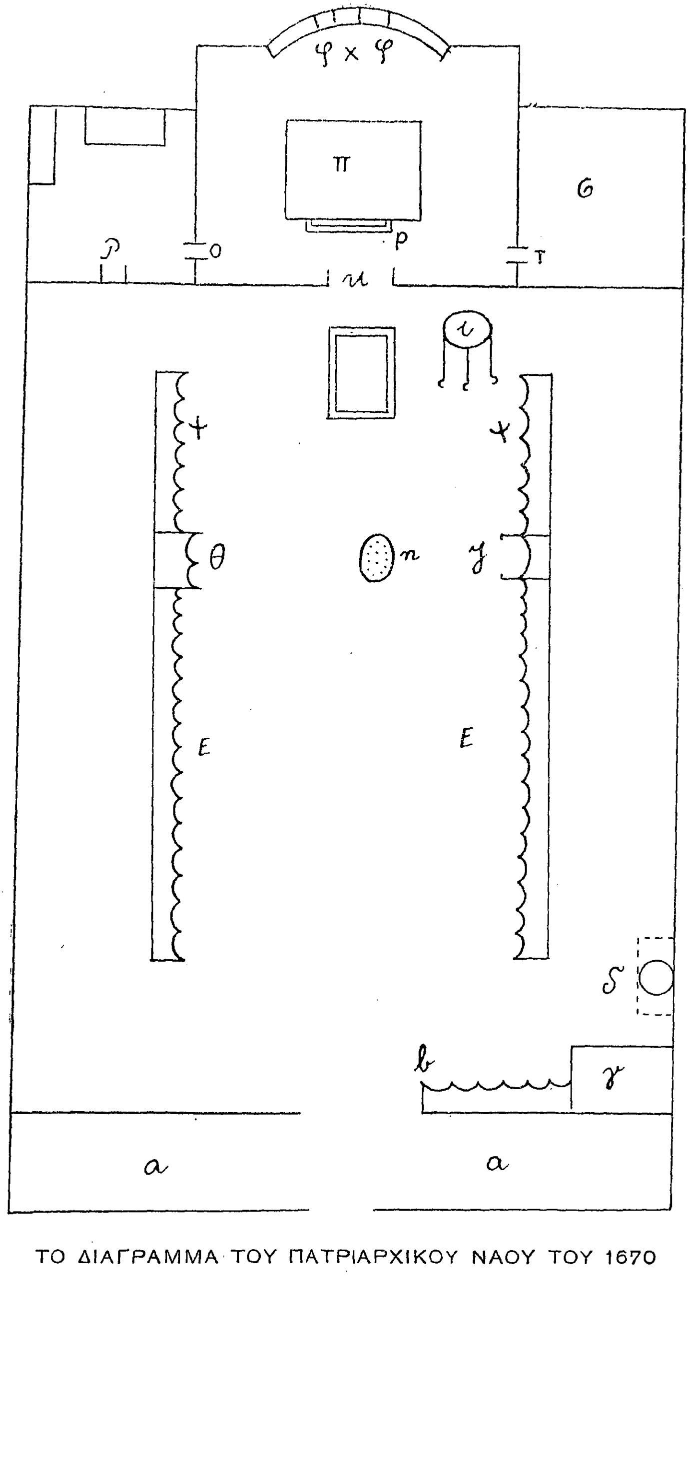
[55]) Βλέπε περὶ τούτου τὴν προηγουμένην σημείωσιν.

[56]) Μ. Γεδεών. «Οἱ κοσμικοὶ τίτλοι καὶ αἱ τιμαὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως» «Ἐκκλ. Ἀλήθεια» ἔτος Κ΄ σελ. 86.

Ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ ὑπάρχει αὐλή. Εἰς τὸ βόρειον μέρος ὑπάρχει σειρὰ στοῶν ὅπου κατοικοῦν οἱ γραμματεῖς τοῦ πατριάρχου. Ἀπέναντι τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ἄλλη στοὰ ἀπὸ τῆς ὁποίας διὰ μιᾶς κλίμακος κατερχόμεθα εἰς τὸ κτίριον. Ὁ ναὸς ἔχει τὴν συνήθη μορφὴν τῶν λεγομένων καθολικῶν (καθεδρικῶν) ναῶν, τὸν κυρίως ναὸν καὶ τὰς δύο πλευρὰς (κλίτη)· ἕκαστον τῶν τριῶν τούτων σκεπάζεται ὑπὸ θόλου. Ἔχει καὶ δεύτερον ὄροφον ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς βορείου στοᾶς, ἐκεῖ ἵστανται αἱ γυναῖκες εἰσερχόμεναι διὰ μιᾶς ἐξωτερικῆς θύρας οὔσης πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ. Ὁ ναὸς ἔχει τρεῖς ἀψῖδας καὶ εἶναι πολὺ εὐρύς. Τὰ ἀναλόγια τοῦ χοροῦ σχηματίζουν δύο σειρὰς ἴσας αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ φθάνουν μέχρι τῆς μεγάλης θύρας· ὄπισθεν τῶν ἀναλογίων ὑπάρχουν ἄλλαι σειραὶ στασιδίων ὡς καὶ κατὰ μῆκος τῶν τοίχων. Ὁ θρόνος τοῦ πατριάρχου εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον τῶν ἀναλογίων (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν στασιδίων τῶν ἀρχιερέων) δεξιά, εἶναι δὲ ἐκτισμένος ἐπὶ ὑψηλῆς βάσεως καὶ ἀνέρχεταί τις εἰς αὐτὸν διὰ βαθμίδων. Ὁ θρόνος αὐτὸς εἶναι ἔργον ἀξιοσημείωτον. Ἀπέναντι τοῦ π/χικοῦ θρόνου ὑπάρχει ὅμοιος θρόνος ἀλλ' ὀλιγώτερον ὑψηλὸς προωρισμένος διὰ τοὺς ξένους πατριάρχας (ἄλλους παρὰ τὸν οἰκουμενικόν). Αἱ ἀψῖδες τοῦ ναοῦ εἶναι πλατεῖαι· εἰς τὸ βάθος τῆς βορείου ἀψῖδος ὑπάρχει θύρα φέρουσα εἰς τὴν βιβλιοθήκην ὁπόθεν ἐξερχόμεθα εἰς μίαν αὐλὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ὁ ἄμβων κείμενος κατὰ τὸ βόρειον μέρος εἶναι πολὺ ὑψηλὸς καὶ δεσπόζει τοῦ θρόνου τοῦ προωρισμένου διὰ τοὺς ἄλλους πατριάρχας. (Κατόπιν λόγος γίνεται περὶ τῶν θηκῶν τῶν τριῶν ἁγίων, Θεοφανοῦς, Εὐφημίας καὶ Σολομονῆς). Πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὅλος ὁ θησαυρὸς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πατριαρχείου εἶναι ἐμπεπιστευμένος εἰς τοὺς βεκίλιδές της (ἐπιτρόπους) καὶ ὄχι εἰς τὸν πατριάρχην. Αὐτοὶ ὡσαύτως πληρώνουν τὰ μηνιαῖα ἐπιδόματα καὶ τὰς λοιπὰς δαπάνας τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς.»

Ἡ περιγραφὴ τοῦ π/χικοῦ παλατίου καὶ τοῦ π/χικοῦ Διβανίου μᾶς φέρει εἰς τὸν νοῦν πρωτίστως τὸ ὑψηλὸν ἐπιπέδωμα—τὸν ἄνω κῆπον ὅπως λέγομεν σήμερον—ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ τὰ πατριαρχικὰ δώματα εἶναι ἐκτισμένα καὶ κῆπος εὑρίσκετο καθὼς καὶ κατὰ τὸ 1800 κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Carlyle καὶ καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ μνεία μοναστηρίου τῆς Ἀναστάσεως κειμένου πλησίον τῶν π/χείων καὶ μεταξὺ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τείχους. Τὸ μοναστήριον τοῦτο εὑρίσκετο πλησίον τοῦ ἀπέναντι τῶν π/χείων κήπου. Τὰ γραφεῖα τῶν γραμματέων τοῦ π/χείου, κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Παύλου, ἦσαν κατὰ τὴν θέσιν ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται σήμερον τὸ κτίριον τοῦ ἄλλοτε τυπογραφείου. Ἡ πύλη τοῦ ναοῦ ἦτο ὅπως καὶ τώρα καθὼς καὶ ἡ ἐξωτερικὴ θύρα τοῦ γυναικωνίτου. Ἡ θέσις τῆς βιβλιοθήκης τῶν Πατριαρχείων δέν μοι φαίνεται νὰ ἀπεῖχε πολὺ ἀπὸ τῆς θέσεως ὅπου εἶναι ἐκτισμένον τὸ κτίριον

ΤΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ 1670

α—Νάρθηξ.

β—Τὰ στασίδια τῶν ἀξιωματούχων (ὀφφικιάλων).

γ—Θέσις ὅπου φυλάσσονται τὰ ἅγια λείψανα.

δ—Ὁ στύλος ὅπου ἐφραγγελλώθη ὁ Χριστός.

Ε Ε—Στασίδια τῶν μητροπολιτῶν.

ζ—Ὁ Πατριαρχικὸς Θρόνος μὲ βαθμῖδας.

η—Θέσις ὅπου ἵστανται ἱερεῖς καὶ διάκονοι πρὸ τοῦ Πατριάρχου.

θ—Στασίδια διὰ τοὺς ἡγεμόνας Μολδαβίας καὶ Βλαχίας ὅταν παρίσταντο.

ι—Τὸ προσκυνητάριον ὅπου ἡ εἰκὼν τοῦ ἑορταζομένου ἁγίου τῆς ἡμέρας.

κ—Ὡραία Πύλη.

λ—Θύρα πρὸς τὴν Πρόθεσιν.

μ—Πρόθεσις.

ν—Λιθίνη Τράπεζα ἐπὶ τῆς ὁποίας τίθενται αἱ προσφοραί, ἄρτοι οἶνος.

ξ—Χωνευτήριον.

ο—Θύρα ὁδηγοῦσα ἀπὸ τὴν Πρόθεσιν εἰς τὸ ἱερὸν Βῆμα (Chancel.)

π—Ἁγία Τράπεζα.

ρ—Δύο βαθμῖδες ἢ κρηπῖδες.

σ—Σκευοφυλάκιον.

τ—Θύρα τοῦ ἱεροῦ πρὸς τὸ σκευοφυλάκιον.

φ—A stone Bench where the metropolites sit, upon many occasions (λιθίνη ἕδρα (μπάγκος) ἐπὶ τῆς ὁποίας κάθηνται οἱ μητροπολῖται εἰς πλείστας περιπτώσεις=σύνθρονον).

χ—Πατριαρχικὸς Θρόνος ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Βήματος (εἰς τὸ μέσον τοῦ συνθρόνου).

ψ ψ—Χοροί.

τῆς σημερινῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης. Ὀφείλω νὰ τονίσω ἰδιαιτέρως τὸ σημεῖον ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος περὶ ἐπιτρόπων καὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν θησαυρῶν τῆς π/χικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐν γένει τοῦ Πατριαρχείου. Διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο παραπέμπω εἰς τὰς σελίδας 22, 23 καὶ τὴν σημείωσιν 48 τοῦ περὶ οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κεφαλαίου. Ἡ διαχείρισις δὲν ἦτο ἐμπεπιστευμένη, λέγει, εἰς τὸν Πατριάρχην ἀλλὰ εἰς τοὺς βεκίλιδες. Ὥστε ὑπῆρχε τὸ Μικτὸν Συμβούλιον—ἔστω καὶ ὑπὸ ἄλλην μορφὴν—ἄνευ ἐγκρίσεως τοῦ ὁποίου μέχρις ἐσχάτων οὐδὲ ὀβολὸν ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ ταμείου ἠδύναντο νὰ διαθέτωσιν οἱ κατὰ καιροὺς πατριάρχαι.

Τὰ ἔγγραφα $\frac{\Delta\varepsilon\ (2)}{\alpha}$ $\frac{\Delta\varepsilon\ (2)}{\beta}$ εἶναι περιγραφὴ τοῦ π/χείου κατὰ τὸ 1800. Ἐκτὸς τούτου μακρὸς σχετικὸς λόγος γίνεται ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις περὶ τοῦ π/χου Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου (1788-1808), μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Carlyle ὡμίλησεν ἄνευ διερμηνέως· ὁ π/χης Ἱεροσολύμων Ἄνθιμος εἶχεν, ὡς γνωστόν, μητρικὴν γλῶσσαν τὴν ἀραβικήν. Ἐπρόκειτο δὲ περὶ μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὴς ἀραβικὴν γλῶσσαν καὶ διανομῆς τῶν ἀντιτύπων ταύτης μεταξὺ τῶν Ἀραβοφώνων ὀρθοδόξων τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας καὶ τῆς Παλαιστίνης. Ὁ Ἄνθιμος ἐζήτησε τὴν προστασίαν τοῦ Ἄγγλου βασιλέως διὰ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ἐν γένει. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ λόγια τοῦ Ἀνθίμου δὲν ἦσαν σύμφωνα πρὸς ὅσα ἔγραφεν εἰς τὸ πονημάτιόν του «Διδασκαλία πρακτικὴ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν...»

Συνεπείᾳ τοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ ιθ′ αἰῶνος ρωσσο-τουρκικοῦ πολέμου, τῆς τότε εἰσβολῆς τῶν Γάλλων (ἐπὶ Ναπολέοντος) εἰς τὴν Παλαιστίνην, τῶν πιέσεων τὰς ὁποίας ὑφίσταντο οἱ ὀρθόδοξοι παρὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς τρομερᾶς προπαγάνδας τῶν καθολικῶν ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων δὲν ἦτο διόλου εὐχάριστος. Ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων ἐντυπώσεων διατελῶν ὁ Ἄνθιμος ἐζήτησε τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ Οἰκ. Π/χης περὶ τοῦ ὁποίου λόγος γίνεται εἰς τὸ ἔγγραφον $\left(\frac{\Delta\varepsilon\ 2}{\alpha}\right)$ εἶναι Νεόφυτος ὁ Ζ′, τὸ δεύτερον πατριαρχεύων κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Carlyle. Ἐπατριάρχευσε τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1789-1794 ὁπότε παυθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Τένεδον. Τὴν ἐξορίαν ταύτην ὑπαινίσσεται ὁ Ἄγγλος περιηγητής. Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὶς εἶχε χάσῃ τὸν θρόνον καθ᾽ ὃν χρόνον ἔγραφεν ὁ Carlyle. Τὸ ἐξάριθμον τῶν πατριαρχικῶν ἐφημερίων περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ ἡ ἀγγλικὴ ἔκθεσις ὑπῆρχε μέχρι τῆς δευτέρας πατριαρχείας Ἰωακεὶμ τοῦ Γ′. Καὶ ὁ Ἄγγλος James Dallaway εἰς τὸ σύγγραμμά του «Constantinople ancient and moderne» (London 1797) περιγράφει (σελ. 99) τὴν πατριαρχικὴν ἐκκλησίαν Φαναρίου, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως. Τὴν συνοικίαν τοῦ Φαναρίου, λέγει, κατέστησαν πολυπληθῆ ὁ Πατριάρχης, οἱ ***δώδεκα συνοδικοὶ*** καὶ οἱ ἄρχοντες ἢ πρίγκηπες. Νῦν π/χης

είναι, γράφει, ὁ Γεράσιμος Γ', καταγόμενος ἐκ Κύπρου (Κύπριον γνωρίζει αὐτὸν καὶ ὁ Κούμας τόμ. ΙΒ' σελ. 506), πεπαιδευμένο; (ἐχρημάτισεν, ὡς γνωστόν, καὶ σχολάρχης τῆς ἐν Φαναρίῳ Μ. Σχολῆς), ἦτο δὲ ἄλλοτε μ/λίτης ***Πατρῶν*** (;) καὶ ἔπειτα Δέρκων. Ἡ περὶ μ/πόλεως Πατρῶν πληροφορία δὲν εἶναι ἀληθής. Ὁ Γεράσιμος Γ' ἐχρημάτισε μ/λίτης Βιζύης, Νικομηδείας καὶ Δέρκων, γενόμενος π/χης τῷ 1794· ἡ πατριαρχεία του διήρκεσε μέχρι τοῦ 1798. Ἐσφαλμένη (σελ. 101) εἶναι καὶ ἡ πληροφορία τοῦ Dallaway κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Γεράσιμος πατριάρχης γενόμενος μετωνομάσθη, ὡς, λέγει, γίνεται καὶ εἰς τοὺς πάπας, ***Ἱππόλυτος***. [57])

ΕΓΓΡΑΦΑ $\frac{Δε\ (2)}{α}$ καὶ $\frac{Δε\ (2)}{β}$

$\frac{Δε\ 2}{α}$ Βρεττανικὸν Μουσεῖον, Συλλογὴ «Additional» Nº 27607 φύλλον 119

Ἰανουαρίου 7, 1800. Μετέβην εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Κου Χάντ (Mr Hunt). Ὁ σκοπὸς ἦτο ἤδη γνωστὸς εἰς αὐτόν. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Φανάριον κατὰ τὰς 12 καὶ μετέβημεν ἀμέσως εἰς τὸ Πατριαρχικὸν ἀνάκτορον. Εἶναι ἓν μέγα καὶ ἐξωτερικῶς κατάλληλον κτίριον ἑνούμενον μετὰ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ. Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς εἶναι ὁ κῆπος ἐπὶ ὑψηλοῦ ἐπιπεδώματος (ταράτσας), οἱ τοῖχοι τοῦ ὁποίου εἶναι κατεσκευασμένοι ἀπὸ χάλικας διαφόρων χρωμάτων. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κήπου εἶναι ἓν ξύλινον πλαίσιον, τὸ ὁποῖον ὑποθέτω τὸ θέρος νὰ εἶναι κεκαλυμμένον μὲ κλήματα, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν ὁμοιάζει μὲ ἓν τεθραυσμένον κλωβίον πτηνοῦ. Ὡδηγήθημεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὁποίας ἡ μία πλευρὰ συνίστατο ἐντελῶς ἀπὸ παράθυρα, ὅπου εὕρον ἡμίσειαν δωδεκάδα ἑλλήνων ἱερέων καὶ ἕνα φαιὸν ἵππον. Ἀναβάντες μίαν κλίμακα εἰσήχθημεν εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ἦτο ὁ Πατριάρχης ὁ ὁποῖος μᾶς ἐδέχθη ὄρθιος μὲ πολλὴν εὐγένειαν καὶ μᾶς παρεκάλεσε νὰ λάβωμεν θέσιν παρ' αὐτῷ. Τὸν εἶπον διὰ τοῦ διερμηνέως μας (ὁ ὁποῖος προηγουμένως τὸν ἐπληροφόρησεν τὶς ἤμην) ὅτι παρεκλήθην ὑπὸ πλείστων ἐπισκόπων μας νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ καὶ νὰ τῷ διαβιβάσω τὰ σέβη των πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον, ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ εἴπω, τὸ κάμνω μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως διὰ τὸν ἀξιαγάπητον χαρακτῆρά του περὶ τοῦ ὁποίου ἤκουσα πανταχοῦ. Ἀπήντησε μὲ τὸν εὐγενέστερον τρόπον, καὶ ἦτο προφανῶς εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψίν μας. Κατόπιν ἀνέφερα περὶ τῆς προθέσεώς μου νὰ δημοσιεύσω τὴν Ἁγίαν Γραφὴν εἰς ἀραβικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ διανείμω τὰ ἀντίτυπα τῆς μεταφράσεως ἐλευθέρως ζητήσας πρὸς

---

[57]) Τὸ τοιοῦτον συνέβη εἰς τὸν ἀπὸ Σερρῶν Π/χην Μανασσῆν μετονομασθέντα Μάξιμον (1491-1497).

τοῦτο τὴν βοήθειάν του. Ἔπειτα τὸν ἐπληροφόρησα περὶ τῶν συλλόγων μας οἱ ὁποῖοι ἐδημοσίευσαν τὴν Καινὴν Διαθήκην εἰς ἀραβικὴν γλῶσσαν πρό τινων ἐτῶν, καὶ περὶ τῶν 5000 ἀντιτύπων τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, καὶ περὶ τούτου ὅτι τὰ ἀντίτυπα ταῦτα δὲν ἐγνώσθη ποτὲ ἐὰν ἐλήφθησαν καὶ διὰ ποίαν χρῆσιν διετέθησαν. Εἰς ἀπάντησιν μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι πᾶν τὸ δυνατὸν θὰ ἔπραττε πρὸς προαγωγὴν τοῦ τόσον καλοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον προετιθέμην νὰ κάμω, ὅτι οὐδέποτε ἤκουσέ τι σχετικὸν πρὸς τὰ 5000 ἀντίτυπα τῆς Κ.-Δ. τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν εἰς αὐτὰς τὰς χώρας, ἀλλὰ ὅτι ὁ Π/χης Ἱεροσολύμων πρὸς τὸν ὁποῖον θὰ μὲ συνίστα θὰ ἠδύνατο νὰ μὲ πληροφορήσῃ ἀκριβέστερον περὶ τῶν διαφόρων λεπτομερειῶν περὶ τῶν ὁποίων ἐπεθύμουν νὰ πληροφορηθῶ. Ἐδέχθην τὴν προσφοράν του καὶ ἀμέσως ἔστειλεν ἕνα ἱερέα μαζύ μας πρὸς τὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφόν του, τὸν Π/χην Ἱεροσολύμων. Τὸ μοναστήριον εἰς τὸ ὁποῖον κατοικεῖ εἶναι κατεσκευασμένον κατ᾽ ἀπομίμησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὅταν ἐφθάσαμεν ὁ π/χης μετέβαινε διὰ νὰ γευματίσῃ· τούτου ἕνεκα ἐπροτείναμεν νὰ ἀποχωρήσωμεν καὶ νὰ μεταβῶμεν ἄλλοτε, ἀλλὰ παρεκλήθημεν νὰ εἰσέλθωμεν παρὰ τῇ ὑψηλότητί του (ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὁ κατάλληλος τίτλος). Ἐκάθητο εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δωματίου καὶ ἐλάβομεν θέσιν πλησίον του. Ἐφαίνετο σεβαστότατον καὶ ἐνδιαφέρον πρόσωπον· ἦτο πολὺ γέρων (ὁ διερμηνεύς μας μᾶς εἶπεν ὅτι ἦτο 95 ἐτῶν, ἀμφιβάλλω ὅμως περὶ τούτου) ἀλλὰ τελείως διατηρῶν ὅλας του τὰς δυνάμεις. Ἀραβικὴ εἶναι ἡ ἐθνική του γλῶσσα οὕτως ὥστε ἠδηνήθημεν νὰ συνομιλήσωμεν ἄνευ διερμηνέως. Ὅταν τὸν ἐπληροφόρησα ὅτι προτίθεμαι νὰ δημοσιεύσω τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ ὅτι ζητῶ τὴν συνεργασίαν του, ἀπήντησε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς χεῖρας ἀνυψωμένας πρὸς τὸν οὐρανὸν δηλῶν οὕτω ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ τοῦ προξενήσῃ τόσην εὐχαρίστησιν ὅσην ἡ προαγωγὴ ἑνὸς τοιούτου σχεδίου. Ὡμίλησε περὶ τούτου ὡς νὰ ἦτο τὰ μάλιστα ὠφέλιμον καὶ δηλωτικὸν τοῦ ὅτι ἀκολουθοῦμεν τὰ ἴχνη τῶν ἀποστόλων, καὶ ὅτι ὅλοι εἴμεθα τῆς ἰδίας θρησκείας, ἀφοῦ ἔχομεν ἕνα Θεὸν καὶ ἕνα Σωτῆρα, καὶ εἴμεθα συνδεδεμένοι δι᾽ ἑνὸς κοινοῦ δεσμοῦ ἀγάπης. Ἐν τέλει μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι ἐὰν μερικὰ ἀντίτυπα ἀνετίθεντο εἰς τὴν φροντίδα του ἠδυνάμην νὰ ἔχω πεποίθησιν ὅτι θὰ ὑπεβάλλετο εἰς πάντα κόπον πρὸς διανομὴν αὐτῶν κατὰ τρόπον προάγοντα κάλλιστα τὰ συμφέροντα τῆς θρησκείας. Ἐγνώριζε καλὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ἔκδοσιν τῆς Κ.-Δ. τὴν ὁποίαν οὐδόλως ἐνέκρινε διότι μετεφράσθη ἀπὸ τὴν Βουλγάταν. Εἶπον εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ μετάφρασις τὴν ὁποίαν προτίθεμαι νὰ ἀκολουθήσω ἦτο μετάφρασις πολὺ περισσότερον κατὰ γράμμα· ἐκ τῆς πληροφορίας ταύτης ἐφάνη πολὺ εὐχαριστημένος. Ἐπεθύμει ὑπερβολικὰ νὰ ἔχῃ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐξεδήλωσε τὴν μεγαλειτέραν ἀγάπην πρὸς τὴν χώραν μας· ὅταν δὲ ἀνεχωρήσαμεν μᾶς ἐβεβαίωσεν ὅτι ηὐχαριστήθη πολὺ διότι μᾶς εἶδεν

ἀλλὰ κυρίως διότι οὐσιαστικῶς ἐξυπηρετοῦμεν τὸν Χριστιανισμόν. Ἀμφότεροι οἱ Πατριάρχαι ὑπηρετοῦντο μόνον ὑπὸ ἱερέων, μερικοὶ ἐκ τῶν ὁποίων (τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων) ἐφαίνοντο καλῶς πληροφορημένοι καὶ ἔξυπνοι ἄνθρωποι. Εἷς ἐξ αὐτῶν ὡμίλει τὴν λατινικὴν μετ᾽ ἀνεκτῆς εὐχερείας. Ὁ Πατριάρχης Κων/πόλεως ἐφόρει γοῦναν χρώματος βαθέος κυανοῦ. Μᾶς περιεποιήθησαν καὶ μᾶς ἐδέχθησαν ἀκριβῶς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον Τοῦρκοι ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως θὰ μᾶς ἐδέχοντο.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐπίσκεψιν ὁ πατήρ μου συχνὰ ἐπεσκέπτετο ἀμφοτέρους τοὺς Πατριάρχας τυγχάνων παρ᾽ αὐτῶν φιλοφροσύνης καὶ ὑποστηρίξεως. Ὅταν ἐπεσκέφθη τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων διὰ τελευταίαν φοράν, ὁ Πατριάρχης τοῦ ἔδωσε σταυρὸν κεκοσμημένον (2 πόδας καὶ 1/2 ὕψους) τὸν ὁποῖον, εἶπεν, ἐγνώριζεν ὅτι ὁ πατήρ μου δὲν θὰ τὸν ὑπελήπτετο τόσον ὅσον ἐκεῖνος· ἐν τούτοις ἦτο βέβαιος ὅτι δὲν θὰ τὸν μετεχειρίζετο μὲ ἀσέβειαν, καὶ ἑπομένως ἤλπιζεν ὅτι ὁ πατήρ μου θὰ τὸν ἐδέχετο ὡς τὸ πολυτιμότερον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶχε νὰ τοῦ προσφέρῃ, καὶ ὅτι θὰ τὸν ἐφύλαττεν ὡς μαρτύριον τῆς ἐκτιμήσεώς του.

Δε 2
β

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ).

Ἀπομνημονεύματα σχετικὰ πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ Ἀσιατικὴν Τουρκίαν ὑπὸ τοῦ Robert Walpole 1817.

Ἀφοῦ ἡ πανιερότης σας ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ προσπαθήσω νὰ ἴδω μερικοὺς ἐκ τῶν ἑλλήνων πατριαρχῶν, ἵνα μάθω τὴν τύχην τῶν ἀραβικῶν ἀντιγράφων τῆς Καινῆς Διαθήκης τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν πρό τινος καιροῦ ὑπὸ τοῦ συλλόγου εἰς Ἀλεξάνδρειαν, τὴν προηγουμένην ἑβδομάδα ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Π/χην Κ/πόλεως. Μὲ ἐδέχθη μὲ πολλὴν εὐγένειαν καὶ ἐφαίνετο διατεθειμένος ὅπως μοῦ παράσχῃ πᾶσαν δυνατὴν πληροφορίαν. Μὲ ἐβεβαίωσεν, ὅτι δὲν ἤκουσέ ποτε νὰ μεταφερθοῦν εἰς αὐτὰς τὰς χώρας βιβλία ἐξ Ἀγγλίας, καὶ ἦτο βέβαιος ὅτι οὐδέν ποτε διενεμήθη. Ἀλλὰ μὴ γνωρίζων ὁ ἴδιος τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν τῆς ἀνατολῆς, μὲ παρακάλεσε νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων πρὸς τὸν ὁποῖον ἔστειλε ἀπεσταλμένον διὰ νὰ μὲ συστήσῃ. Μετέβην συμμορφωθεὶς πρὸς τὰ λεχθέντα καὶ ἀμέσως ἐγενόμην δεκτὸς παρ᾽ αὐτοῦ. Ἀμφότεροι οἱ Πατριάρχαι εἶναι ἄνθρωποι λίαν σεβασμίου χαρακτῆρος, καὶ

ἀπολαύουσι γενικῆς ὑπολήψεως ὄχι μόνον ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Φράγκων.

Ὁ Πατριάρχης τῆς Κων/πόλεως ἐξωρίσθη δὶς διὰ τῶν ραδιουργιῶν ἑνὸς κόμματος καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ ἑνὸς ἀντιπάλου του· ἀλλὰ φρονεῖται νῦν ὅτι εἶναι ἀσφαλῶς ἐγκαθιδρυμένος.

Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως ὁμοιάζει πάρα πολὺ μὲ τὴν περιγραφὴν τὴν ὁποίαν ἡ πανιερότης σας ἴσως ἐνθυμεῖται νὰ ἀνέγνωσεν εἰς τὰς «Ἀραβικὰς Νύκτας». Εἰσέρχεταί τις εἰς μίαν μεγάλην αὐλὴν ἡ ὁ ποία περικυκλοῦται δι' ὑψηλῶν τοίχων· εἰς τὸ μέσον αὐτῆς τῆς αὐλῆς ὑπάρχει ἐξέχον ἐπιπέδωμα (ταράτσα) ἐν εἴδει κήπων μὲ ἓν μικρὸν δωμάτιον ὕπνου εἰς τὸ μέσον. Οἱ τοῖχοι συνίστανται ἀπὸ χάλικας διαφόρων χρωμάτων. Ὅταν τὸ πᾶν εἶναι ἀνθισμένον ἡ ἐντύπωσις, τολμῶ νὰ εἴπω, δὲν θὰ εἶναι δυσάρεστος. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν κρεμαστῶν κήπων ἐνταῦθα θεωρεῖται ἐντελῶς τοῦ συρμοῦ. Εἶδον ἕνα κῆπον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν (Reis Effendi) μεγαλείτερον καὶ ὑψηλότερον ἀπὸ τὸν τοῦ Πατριάρχου. Δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ διατὶ ἐπιθυμοῦν τοιουτοτρόπως νὰ ἀνυψώνουν τοὺς κήπους των εἰς τὸν ἀέρα· ἀλλ' ἐγὼ ᾐσθάνθην μεγάλην εὐχαρίστησιν ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτῶν ἀφοῦ τόσον ὡραῖα ἐξηγοῦν πῶς πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τοὺς κρεμαστοὺς κήπους τῆς Βαβυλῶνος. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνακτόρου τὸ εὗρον κατεσκευασμένον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν κατασκευάζονται σχεδὸν ὅλαι αἱ ἐνταῦθα οἰκίαι. Εἰς τὸ βάθος εἶναι ἓν μέγα δωμάτιον, μεταξὺ ἑνὸς σταύλου καὶ μιᾶς αἰθούσης, οἱονεὶ κατοικούμενον ὑπὸ ἀνθρώπων ἢ ὑπὸ ἵππων κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἐντεῦθεν κλῖμαξ τις ὑψοῦται ἥτις ὁδηγεῖ εἰς αἴθουσαν ὑποδοχῆς φέρουσαν εἰς διάφορα διαμερίσματα ἐπὶ τοῦ πατώματος. Τὰ ἐπίσημα δωμάτια εἶναι ἀκριβῶς τὰ ἴδια ὅπως τὰ δωμάτια οἱασδήποτε ἄλλης οἰκίας· εἶναι σχεδὸν τετράγωνα, σειρὰ δὲ παραθύρων περιστοιχίζει τὴν κορυφὴν ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν. Ἡ μόνη των ἐπίπλωσις ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς σοφᾶ, περίπου 8 δακτύλων, (ὁ ὁποῖος ἐπίσης κατέχει τὰς τρεῖς ἐκ τῶν πλευρῶν) καὶ ἑνὸς τάπητος. Ἡ τετάρτη πλευρὰ μένει διὰ τὴν θύραν καὶ δι' ἓν εἶδος ἐπιπλοθήκης ὅπου θὰ ἐτοποθέτουν ἓν ἀγγλικὸν ὡρολόγιον ἐὰν ἠδύναντο νὰ τὸ προμηθευθοῦν. Αὐτὸ εἶναι τὸ σύστημα οἰκοδομῆς ἀπὸ τὸ ἐπίσημον Γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν (Capidon Pasha) μέχρι τοῦ δωματίου τοῦ κοινοῦ ἐμπόρου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Α΄ (=τουρκικῶν ἐγγράφων)

Αβ 5. Αδ. 8. Συμφώνως πρὸς ὅσα ἐσειμείωσα εἰς τὴν σελίδα 63 τοῦ παρόντος συγγράμματος δημοσιεύω δύο ἕτερα τουρκικὰ ἔγγραφα περιεχόμενα ἐν πρωτοτύπῳ εἰς τὸ τέταρτον φυλλάδιον τοῦ Ἀχμὲτ Ρεφὶκ ἐπιγραφόμενον « ἡ ζωὴ ἐν Σταμποὺλ κατὰ τὸν ιγ΄ αἰῶνα ἐγίρας». Τὸ φυλλάδιον τοῦτο ἐξεδόθη καθ' ὅν χρόνον ἐξετυποῦντο τὰ προηγούμενα τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ παρόντος συγγράμματος.

Τὸ Αβ5 ἀναφέρεται εἰς τὴν παρὰ τοὺς κανόνας καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν ἐκλογὴν ἢ μᾶλλον διορισμὸν μ/τῶν. Εἶναι γνωστὴ ἡ τάξις τῆς κανονικῆς ἐκλογῆς τῶν Ἀρχιερέων. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο ἀπαραίτητος ἡ κυβερνητικὴ ἔγκρισις καὶ ἡ διὰ βερατίου αὐτοκρατορικοῦ ἐφοδιασμὸς τῶν μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, πρὸ τῆς κανονικῆς ἐκλογῆς ὑπεβάλλετο ὑπὸ τοῦ π/χου καὶ τῆς συνόδου ἢ ὑπὸ μόνου τοῦ π/χου — ἀναλόγως τῶν περιστάσεων —ἀναφορὰ (ἄρζιον) εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο τὸ πρόσωπον καὶ ἡ ἐπαρχία εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ διορισθῇ ὁ προτεινόμενος κληρικός. Ἐν τούτοις οὐχὶ σπανίως οἱ διορισμοὶ ἐγίνοντο δι' ἁρπαγῆς χάρις εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν ὡρισμένων κατὰ τόπους τιμαριούχων ἢ εἰς τὴν ἰδιοτελῆ ἐπέμβασιν ἀρχόντων τινων τοῦ Φαναρίου. Τὸ τοιοῦτον συνέβαινεν ὄχι μόνον κατὰ τὸν ιη΄ αἰῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς προηγουμένους αἰῶνας. Εἰς τὸ πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν ἔγγραφον τὸ ἐκδοθὲν ἐπὶ πατριάρχου Ματθαίου Β΄ κατὰ τὸ 1600, καταχωρεῖται, ὡς εἴδομεν, καὶ ἡ ἑξῆς περικοπή· «ὅστις ἀπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ ἀπὸ τῶν ἑτέρων χειροτεχνῶν καὶ καπήλων προσερχόμενος τῇ συνόδῳ καὶ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ οὐκ ἔρχονται ἐρωτήσοντες εἰ ἄρα εὔκολον ἐστι τὸ ζήτημα αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπαραιτήτως δι' ***ἐξωτερικῆς δυναστείας βιάσουσι καὶ*** ζητήσουσι παράλογά τινα καὶ ἄθεσμα ***ὥστε ἐκβαλεῖν καὶ εἰσάξαι μητροπολίτας ἀπὸ τῶν θρόνων αὐτῶν·*** » [1]) Ἀναντιρρήτως ἡ περικοπὴ αὐτὴ ὑπαινίσσεται γεγονότα ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ ιη΄ αἰῶνος, τὰ καταχωρούμενα εἰς τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον. Εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦ 1718 (βλ. σελ. 140-142 π. ἔργου) ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς· «πολλοὶ δέ τινες εἴτε ἐξ ἐπηρείας τοῦ μισοκάλου ἐχθροῦ ὑποσκελιζόμενοι εἴτε ὑπὸ ἰδίας κακοτροπίας καὶ κακοβουλίας ἐκτραχηλιζόμενοι ὡς ἀνευλαβεῖς καὶ χαιρέκακοι.... κατατρύχουσι.... ἐπαρχίας τε καὶ ἀρχιερεῖς....... ἡ κραταιὰ

---

[1]) Βλέπε π. ἔργου σελ. 110, 111, 136 καὶ σημ. 7 σελ. 111.

βασιλεία καὶ οἱ ἐκλαμπρότατοι καὶ περιφανέστατοι καὶ πολυχρονημένοι ἐξουσιασταὶ καὶ αὐθένται ἡμῶν καὶ μεγιστάνες τῆς αὐτῆς κραταιᾶς βασιλείας δείχνουσιν εὐσπλαγχνίαν εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους των ***δικαιοπραγοῦντες***· [2])... . αὐτοὶ δὲ οἱ ἀνευλαβεῖς.... διὰ μέσου ψευδολογιῶν... πείθουσι καὶ μεταβάλλουσι πολλάκις ***τὴν γνώμην τῶν ἐξουσιαστῶν***». . .

Ὁ Ὑψηλάντης ὡς ἑξῆς περιγράφει τὴν κατάστασιν ταύτην λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν εἰς τὴν μητρόπολιν Δέρκων κανονικὴν προαγωγὴν τοῦ Σαμουὴλ Χαντζερῆ (1731)· «εἰ δὲ καί τινες ἐσθότε κακεντρεχεῖς καὶ κακότροποι διὰ τῆς θύρας εἰσελθεῖν οὐ θελήσαντες, ἀλλ᾽ ἀναβάντες ἀλλαχόθεν, καὶ ἢ διὰ πεισμονὴν ἢ διὰ τὴν ἰδίαν ἀναξιότητα πρὸς τοῦτο κινηθέντες ἔφθασαν ἐπιβῆναι μητροπόλεώς τινος ***λαϊκῇ χειρὶ καὶ δυνάμει ἄρχοντός τινος τῶν ἐν τῷ Γένει***, ἢ ***ἀλλοφύλου ἀξιωματικοῦ***, ***ὅπερ*** καὶ τῇ ἀληθείᾳ δουλεύων, ὁμολογῶ πῶς ἔγινε καὶ ***πολλάκις καὶ εἰς τόδε οὐκ ἀπεκόπη***, ἀλλὰ τοῦτο ὡς ἀκούσιον καὶ ***παρὰ πᾶσαν προαίρεσιν τῆς συνόδου*** γινόμενον τῷ ἐπικρατοῦντι δεσποτισμῷ ἀποδοτέον.» [3])

Ὑπάρχουν περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἐπιτόπιοι ἄρχοντες ἔχοντες ὑπ᾽ ὄψιν τὴν κακὴν διοίκησιν τῶν μητροπολιτῶν τῶν περιφεριῶν των ἢ τὰ ἴδιά των πάθη καὶ συμφέροντα ἔγραφον εἰς τὴν Κεντρ. Κυβέρνησιν ἡ ὁποία καὶ προσέταττεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ καταγγελλομένου ἱεράρχου. Αὐτὴ ἡ περίπτωσις ἦτο ἡ ὀλιγώτερον ἀνώμαλος. Εἰς τὸν κώδικα Α΄ τοῦ οἰκ. π/χείου (σελ. 182) ἀπαντῶμεν μίαν τοιαύτην περίπτωσιν. Πρόκειται περὶ τοῦ μ/λίτου Δρύστρας Ἰωακεὶμ ὁ ὁποῖος καθῃρέθη ἐπὶ Κυρίλλου Α΄ τῷ 1628 κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον «μᾶλλον διὰ τὸ προστάξαι ἡμῖν τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ ἐνδοξότατον καϊμακάμην, τὸν ἐπίτροπον τοῦ πολυχρονίου ἡμῶν βασιλέως ***καὶ παραγγεῖλαι ἀποδιῶξαι αὐτὸν*** [4]) τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ***διὰ τὰς ἀναφορὰς ἃς ἔλαβε*** κατ᾽ αὐτοῦ παρὰ ***πολλῶν ἀρχόντων τιμάρια αὐτόσε κεκτημένων***». Καὶ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον ἀναφέρει «ἐσχάμπι μουκαταάτ» καὶ «μαλικιανὲ ἐσχαμπί». Οἱ ἀναφερόμενοι ἄρχοντες καὶ δυνάσται αὐτοὶ ἦσαν οἱ κατέχοντες ὡς ἰδιοκτησίας των ὑπὸ ὅρους βακουφικὰς (μουκαταάτ) ἢ μὴ βακουφικὰς (μαλικιανὲ) γαίας καὶ πληρώνοντες εἰς τὸ κράτος καὶ ἐφ᾽ ἅπαξ ποσόν τι καὶ ἐτησίας δόσεις κατ᾽ ἀποκοπήν. «Λέγεται ***μαλικιανὲς***, γράφει ὁ Ὑψηλάντης (αὐτόθι σελ. 777-778) διάστημά τι γῆς καὶ τόπου ὅπου δὲν εἶναι βακούφι, ἤτοι προσηλωμένον τινὶ τῶν τζαμίων. Ὁ σουλτὰν Μουσταφᾶς ὁ Β΄ (1695-

---

[2]) Ὁ Σουλτὰν Σελὶμ ὁ Γ΄ (1789-1808) διὰ τοῦ ἐγγράφου του φαίνεται δικαιοπραγήσας.

[3]) Α. Κ. Ὑψηλάντου «Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν» σελ. 333 πρβλ. καὶ τὰ ἐν σελ. 519.

[4]) Τὸ ἔγγραφον ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν κλῆρον, τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν τῆς ἐπαρχίας Δρύστρας ὑπογράφουν ἐκτὸς τοῦ Λουκάρεως οἱ ἑξῆς μητροπολῖται: Ἡρακλείας Νεόφυτος, Κυζίκου Παρθένιος, Κορίνθου Δανιήλ, Χαλκηδόνος Ἰσαάκ, Νικομηδείας Νεόφυτος, Ἀγχιάλου Χριστοφόρος.

1703) ἀνενέωσε τοὺς μαλικιανέδες, ἐξιτήλους ἤδη γεγονότας,, μὲ τοιαῦτα περιστατικά· Ἀγοράζει τις ἕνα τόπον μὲ κώμας πολλὰς ἢ ὀλίγας ἢ μόνον μὲ μίαν, κατὰ τὸν μαλικιανὲ, πωλούμενον εἰς τὸ μεζάτι τοῦ τεφτερδάρη, δίδοντας μίαν ποσότητα ἥτις λέγεται μουατζελές, καὶ πρέπει νὰ πληρωθῇ πεσίνι· ἀφ' οὗ ὑποσχεθῇ τὸν μουατζελὲν πρέπει νὰ πληρώνῃ καὶ τόσα γρόσια τὸν χρόνον, τὸ ὁποῖον λέγεται *μιρί.*» Οἱ «eshabi mukataat» καὶ «malikâne eshabi» τοῦ ἐγγράφου ἦσαν ἐκ τῶν προειρημένων τῶν ἐχόντων εἰς τὴν περιοχήν των πολλὰς κώμας καὶ πόλεις.

Ὁ Σουλτὰν Σελὶμ Γ' ἐπληροφορήθη δι' ἐκθέσεως τοῦ π/χου καὶ τῆς συνόδου ὅτι συμφώνως πρὸς ὡρισμένους κανόνας τὸ μητροπολιτικὸν ἀξίωμα εἶναι ἰσόβιον καὶ ὅτι ἑπομένως αἱ μεταθέσεις καὶ αἱ αὐθαίρετοι καὶ ἀντικανονικαὶ παύσεις ἀπαγορεύονται. Διὸ ὁ Σουλτάνος ἐκεῖνος συνίστα τὴν φυλακὴν τῶν ἀρχαίων παραδόσεων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου πληροφορούμεθα ὅτι καὶ ἰλιάμια (ἀποφάσεις) ἐξέδιδον οἱ κατίδες (ἱεροδίκαι) ἐναντίον μητροπολιτῶν· τὸ τοιοῦτον ἦτο μία ἀπὸ τὰς ἄλλας παραβάσεις τῶν προνομίων τῶν καταχωρουμένων εἰς τὰ βεράτια τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν μητροπολιτῶν. Παράβασις τῶν προνομίων ἦτο καὶ ἡ διὰ χοτζετίου τῶν ἱεροδικῶν διάλυσις γάμων τῶν χριστιανῶν καὶ ἡ διὰ κεπηνίου ἢ καπηνίου σύναψις τοιούτων, ὡς θὰ διαλάβῃ ἕτερον κεφάλαιον τοῖς Φωτιείου ταύτης Βιβλιοθήκης.

Τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔγγραφον ὁμιλεῖ περὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν (ραχὶπ βὲ κεσὶς) οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦντες μέσα τῶν ἀρχόντων τοῦ Φαναρίου ἢ ἐξωτερικὴν βίαν ἥρπαζον μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπὰς καὶ ἐπισκοπὰς ἢ καὶ ἄλλας ἐκκλησιαστικὰς θέσεις. Ὁ Σουλτὰν Σελὶμ ὁ Γ' ἀπαιτεῖ τὴν διὰ τοῦ π/χου καὶ τῆς Συνόδου ἐκλογὴν μητροπολιτῶν. Ἀντιθέτως δὲ πρὸς τὰ πρότερον πολλάκις γινόμενα συνιστᾷ ὅπως μετὰ τὴν κανονικὴν ἐκλογὴν ὑποβάλλεται τὸ ἄρζιον ἐσφραγισμένον διὰ τῆς σφραγῖδος τοῦ πατριαρχείου πρὸς ἔκδοσιν τοῦ νενομισμένου ὑψηλοῦ βερατίου. Ἡ τάξις αὕτη ἐξηκολούθησε μετὰ τὸν Σελὶμ καὶ κατόπιν μέχρι τῆς ἔργῳ (de facto) καταργήσεως τῶν ἐθνικῶν Κανονισμῶν. Ἀξιοσημείωτον τυγχάνει καὶ τοῦτο ὅτι ὁ Σουλτάνος Σελὶμ ἀνέθετεν εἰς τὸν Πατριάρχην νὰ φροντίσῃ ὅπως διεξαχθῇ ἐπιτοπίως ἔρευνα ἐὰν παράπονα κατηγγέλλοντο παρὰ νομαρχῶν ἢ κατίδων κατὰ Ἀρχιερέων, καὶ ὅτι ὁ π/χης ὁσάκις κατεκλύζετο ὑπὸ δυναστῶν ἢ οἱωνδήποτε προσώπων ἐπιβαλλόντων αὐθαιρέτους διορισμοὺς ἀρχιερέων ὤφειλε νὰ παρουσιάζῃ εἰς τοὺς τοιούτους ὀχληροὺς δυνάστας τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν ἐκλογὴν ἀρχιερέων αὐτοκρατορικὸν χάτιον. Καὶ ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ ὁ Ρεφὶκ χωρίζει μίαν ὀνομασίαν εἰς δύο μέρη—«Ἀρχὶ» «Ἐπίσκοπος». (Βλέπε καὶ σελ. 10 καὶ 36 τοῦ π. ἔργου.

Τὸ ἔγγραφον Αδ 8 ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν δ τοῦ κεφαλαίου Α. Μακρὸς ἐν τῇ ὑποδιαιρέσει ἐκείνῃ τοῦ κεφαλαίου Λ ἐγένετο λόγος περὶ

τῆς κατὰ τὴν μουσουλμανικὴν ἀντίληψιν ἀρχαιότητος ναοῦ τινος ὡς ὅρου παραμονῆς εἰς τοὺς δικαιούχους. (Βλέπε ἰδίως σελ. 41, 42 τοῦ π. ἔργου). Ἐκπλήσσει τὸ γεγονὸς ὅτι ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος παρουσιάσθη ἡ περίπτωσις τοῦ ἐγγράφου Αδ 8. Καὶ ἡ ἀπόφασις ὅμως (φετβᾶς) τοῦ μουφτῆ ἐσήμαινεν ὅτι νέαι ἀντιλήψεις ἤρχισαν νὰ ἐπικρατοῦν παρὰ τοῖς κρατοῦσι. Ὁ ναὸς τὸν ὁποῖον ἀναφέρει τὸ ἔγγραφον εἶναι ὁ ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τιμώμενος, ὁ ὁποῖος μετὰ ἕνα περίπου αἰῶνα νέαν ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῇ μεταβολήν. Εἰς τὸ ἔγγραφον πρὸς δήλωσιν τοῦ Πατριαρχείου χρησιμοποιεῖται ὁτὲ μὲν ἡ λέξις «κεσισχανέ», ὁτὲ δὲ ἡ λέξις «πατρικχανέ». (Βλέπε σελ. 20 π. ἔργου.)

ΕΓΓΡΑΦΑ Αβ 5 Αδ 8

Σελ. 12 - 14

Αβ 5

Πρὸς τὸν Ρωμαῖον Πατριάρχην τῆς Σταμπούλ.

Ὅταν συνεπείᾳ παύσεως ἢ θανάτου τῶν προκατόχων των γίνῃ ἀνάγκη νὰ διορισθῶσι νέοι μητροπολῖται ἐν ταῖς αὐτοκρατορικαῖς μου χώραις, κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὸ καθεστὼς τῶν πατριαρχείων, οἱ μητροπολῖται οὗτοι ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ ὁμίλου τῶν μητροπολιτῶν· περατωθείσης τῆς ἐκλογῆς ταύτης ὑποβάλλεται εἰς τὸ Κράτος μου ἡ σχετικὴ ἀναφορὰ σφραγιζομένη διὰ τῆς σφραγῖδος τοῦ πατριαρχείου καὶ τοιουτοτρόπως ἐγίνετο ὁ διορισμός. Καὶ ἐν ᾧ κατὰ τὸν τοιοῦτον τρόπον, συμφώνως πρὸς τοὺς ἀνέκαθεν ἰσχύοντας θεσμούς, γίνονται οἱ εἰρημένοι διορισμοί, ἐν τούτοις κληρικοί τινες καὶ μοναχοὶ πρὸς ἀπόκτησιν μητροπόλεων κειμένων εἰς ὡρισμένα ὑπὸ ἰδιαιτέραν διοίκησιν διατελοῦντα μέρη (μουκαταλῆ=γαιοκτήμονας ὑπὸ ὅρους) καταφεύγουσιν εἰς τοὺς κατόχους τῶν μερῶν τούτων καὶ προκαλοῦντες μεσολαβήσεις παρὰ τῷ π/χη διορίζονται μητροπολῖται οἱ ἀνάξιοι οὗτοι μοναχοὶ καὶ πιέζουσι τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες (μὴ μουσουλμάνους ὑπηκόους) τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὰς μητροπολιτικάς των περιφερείας· οἱ πατριάρχαι ἐδήλωσαν ὅτι οἱ τοιοῦτοι μητροπολῖται χαριστικῶς διορίζονται εἰς μητροπολιτικὰς θέσεις, τὰ δὲ γινόμενα γίνονται παρὰ τὴν συγκατάθεσίν των. Ἡ τοιαύτη προαγωγὴ εἰς μητροπολιτικὰς θέσεις μὴ ἀποκαθιστῶσα τὸ κῦρος τῶν ἀρχαίων διατάξεων βαθμηδὸν ἀνατρέπει τοὺς ἰσχύοντας νόμους διοριζομένων τῶν μητροπολιτῶν διὰ μεσολαβήσεων καὶ παρακλήσεων (rica) καὶ προστασιῶν. Ἐπειδὴ δὲ πρόδηλον τυγχάνει ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ὅτι ἡ τῶν τοιούτων ἀναξίων κληρικῶν καὶ μοναχῶν εἰς τὸ μητροπολιτικὸν ἀξίωμα προαγωγὴ κατορθοῦται διὰ πολλῶν δωροδοκιῶν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ὅτι δὲν κατέστη μέχρι τοῦδε δυνατὴ ἡ καθ᾽ ὁλοκληρίαν ἄρσις τοῦ ἀτόπου τούτου, διὰ τοῦτο ἀπευθυνόμενος πρὸς σέ, πατριάρχα, ἠρώτησα

πῶς θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ πλήρης ἄρσις τοῦ ἀτόπου τούτου. Ἐκ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν μητροπολιτῶν καὶ τοῦ πατριάρχου ὑποβληθείσης ἀναφορᾶς (μαχζαρίου) καταφαίνεται ὅτι οὐκ ἔρρωται ἡ παῦσις ἢ ἡ μετάθεσις τῶν ἐν ταῖς χώραις μου μητροπολιτῶν, ἅτε τῶν μητροπολιτῶν ὄντων ἰσοβίων εἰς τὰς θέσεις των. Ἐὰν δέ τις ἐξ αὐτῶν ἀποθάνῃ ἢ ***διὰ προαγωγῆς εἰς ἀνώτερον βαθμὸν*** μετατεθῇ, ὁ διορισμὸς νέων διενεργεῖται δι᾽ ἐκλογῆς διεξαγομένης ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν μητροπολιτῶν. Ἐν ᾗ περιπτώσει ὑποβάλλονται δι᾽ ἀναφορᾶς παράπονα κατὰ τῶν ὑποψηφίων νὰ μὴ λαμβάνωνται ταῦτα ὑπ᾽ ὄψιν ἐὰν μὴ πρότερον διὰ τοῦ πατριάρχου διεξαχθῶσιν ἔρευναι ἐπιτοπίως (εἰς τὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται οἱ ὑποψήφιοι) καὶ φανερωθῇ ἡ ἀλήθεια. Ἂν δὲν ζητηθῶσι δι᾽ ἀναφορᾶς τοῦ Πατριάρχου (Patrik arzile inha olunmadikca) νὰ μὴ διορίζωνται διὰ μεσολαβήσεων καὶ μεσιτειῶν.

Παρὰ ταῦτα ἀπό τινος εἴς τινα μέρη εἴτε οἱ δυνάσται ὁρμώμενοι ἀπὸ ἴδιά των συμφέροντα, εἴτε μερικοὶ ῥαδιοῦργοι ῥαγιάδες ἐπιζητοῦντες νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰ πάθη των συνηθίζουσι νὰ διενεργῶσι τὸν διορισμὸν ὡς μητροπολίτου ἀγνώστου τινὸς μοναχοῦ διὰ τῆς λήψεως ἀποφάσεως (arz ve ilâm) παρὰ τῶν ἱεροδικῶν καὶ τῶν τοποτηρητῶν τῶν μερῶν εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει μητρόπολις ἐξαπατῶντες οὕτω τοὺς τιμαριούχους δι᾽ ἐνεργείας ἐναντίας πρὸς τὴν ὑποβληθεῖσαν αἴτησιν. Καὶ τοιουτοτρόπως χωρὶς νὰ ἐξελεγχθῇ διὰ τοῦ πατριάχου ἡ αἰτία καὶ τὸ ψευδὲς ἢ ἀληθὲς τῶν ἀρζίων καὶ τῶν ἀποφάσεων τὰς ὁποίας κομίζουσι ἀκούοντες ξένους διενεργοῦσι τὴν παῦσιν μητροπολιτῶν καὶ ἐνεργοῦσιν εἰς τὸ νὰ διορισθῶσιν εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν ἄτομα ἄγνωστα καὶ μὴ δεδοκιμασμένα· ἐνίοτε δὲ ἐν ᾧ χηρευούσης μητροπόλεως τινὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ διορισθῇ σημφώνως πρὸς τὸ καθεστὼς αὐτῶν ἄτομον πιστὸν καὶ εὐθὺ καὶ πεπειραμένον ἱκανὸν νὰ διευθύνῃ τὰς ὑποθέσεις τῶν ῥαγιάδων, οἱ προειρημένοι μοναχοὶ προστρέχουσιν εἰς ξένους καὶ διὰ μεσιτειῶν καταλαμβάνουσι τὰς μητροπολιτικὰς θέσεις. Διὰ ταῦτα πρὸς ἄρσιν τῆς ἐναντίας πρὸς τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς τῶν Πατριαρχείων καταστάσεως ταύτης καὶ πρὸς ἀναστολὴν τῆς πορείας αὐτῆς τῆς ἀνατρεπούσης τοὺς ἀρχαίους νόμους ἐξέδωκα τὴν ὑψηλήν μου διαταγὴν διατάσσων ὅπως τὸ ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθὲν καὶ ἐν τοῖς πατριαρχείοις φυλασσόμενον αὐτοκρατορικόν μου χάτιον κοινοποιηθῇ εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους, ἵνα τοιουτοτρόπως συμφώνως πρὸς τὴν γενομένην αἴτησιν ζητηθέντος τοῦ ἀντιγράφου παρὰ τοῦ ἁρμοδίου γραφείου ἡ παῦσις καὶ ὁ διορισμὸς μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων καὶ μοναχῶν καὶ ἡγουμένων εἰς τὰς διὰ θανάτου ἢ ἄλλως κενουμένας θέσεις γίνηται κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ εἰρημένου ὁμίλου (Π/χου καὶ μητροπολιτῶν) ἤτοι δι᾽ ἐκλογῆς διενεργουμένης παρὰ τοῦ ὁμίλου τούτου, ἐφοδιαζομένων τῶν οὕτω πως ἐκλεγομένων καὶ διὰ τοῦ νενομισμένου βερατίου κατόπιν ἀναφορᾶς σφραγιζομένης διὰ τῆς σφραγῖδος τοῦ

Πατριαρχείου. Κατεχωρήθη ἐν τοῖς ἀρχείοις τὸ ἀντίγραφον τοῦ βερατίου καθ᾽ ὅ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσακούωνται αἱ περὶ παύσεως καὶ ἐξορίας τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων αἰτήσεις τῶν ἀνωτέρων στρατιωτικῶν διοικητῶν καὶ αἱ περὶ κακῆς διαγωγῆς τῶν εἰρημένων κληρικῶν ἐκθέσεις τῶν πασάδων τούτων ὡς καὶ τὰ παράπονα τῶν ἱεροδικῶν καὶ τῶν τοποτηρητῶν αὐτῶν ἐὰν μὴ πρότερον περὶ τῆς βασιμότητος τούτων ἀποφανθῶσιν ὁ πατριάρχης καὶ ὁ περὶ αὐτὸν σύλλογος τῶν μητροπολιτῶν· (cemaati metrepolidan). Ἐπειδὴ δὲ εἶναι πρόδηλον ὅτι οἱ διὰ μεσιτειῶν διοριζόμενοι μητροπολῖται ἐκεῖνοι ἀνατρέπουσι μὲν τοὺς ἀρχαίους τοῦ πατριαρχείου νόμους δημιουργοῦσι δὲ ποικίλας θλίψεις καὶ δυσχερείας εἰς τὸν ὅμιλον τῶν ρωμηῶν (ραγιάδων), τοὐντεῦθεν εὐθὺς ὡς ἐμφανισθῇ ἀναφορὰ καὶ ἀπόφασις (arzu mahzar ve ilâm) δὲν θὰ λαμβάνεται ὑπ᾽ ὄψιν, ἀλλ᾽ ἐν πρώτοις συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ βερατίου θὰ λαμβάνωνται διὰ μέσου τοῦ πατριάρχου πληροφορίαι ἀπὸ τῶν τόπων τῆς προελεύσεως τῶν ὑποψηφίων καὶ δι᾽ αὐτοῦ θὰ γίνωνται ἔρευναι σχετικαὶ πρὸς αὐτούς, ἔπειτα φανερᾶς γενομένης τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως θὰ ὑποβάλλεται ἡ σχετικὴ πρὸς τὸν διορισμὸν μητροπολίτου αἴτησις τοῦ πατριάρχου· ἄλλως ἐπ᾽ οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἐπιτρέπεται ἡ περαιτέρω ἐνέργεια. Ἐὰν κατόπιν τῆς διὰ τοῦ πατριάρχου γενομένης ἐρεύνης καὶ ἐξακριβώσεως ἀποδειχθῇ ὅτι τὰ (ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων ἢ ἄλλων) ὑποβληθέντα (κατὰ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ μ/λιτῶν) παράπονα εἶναι ἐναντία πρὸς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Πατριάρχου ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ αἴτιοι τῆς ἀδικίας ταύτης καὶ οἱ ἐκ τῶν ραγιάδων τούτων ὑποκινοῦντες τὰ τοιαῦτα θὰ τιμωρῶνται παραδειγματικῶς καὶ θὰ ἐμποδίζεται παντελῶς ὁ διὰ μεσιτειῶν (ἐπεμβάσεων καὶ ριτζάδων) διορισμὸς τῶν μητροπολιτῶν. Ἀπὸ τοῦδε δὲ ἐὰν χηρευσάσης μητροπολιτικῆς τινος θέσεως οἱοσδήποτε ἐκ τῶν μοναχῶν ἤθελεν ἐπιζητήσῃ νὰ καταλάβῃ αὐτὴν διὰ μεσιτειῶν θὰ τιμωρηθῇ αὐστηρῶς· καὶ ἐὰν διὰ τοιούτων μέσων καταλάβῃ αὐτὴν νὰ θεωρῆται ἡ πρᾶξις αὕτη ἄδικος καὶ νὰ καταδικασθῇ νὰ τιμωρηθῇ αὐστηρῶς. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐξεδόθη τὸ αὐτοκρατορικόν μου χάτιον τὸ ἀφορῶν τὰ προειρημένα. Σὺ λοιπόν, ὅστις εἶσαι πατριάρχης, νὰ διατηρῇς διαρκῶς ἐν τοῖς πατριαρχείοις τὸ φιρμάνιον τοῦτο καὶ νὰ ἐνεργῇς ἐπὶ τοῦ προκειμένου συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Ἐὰν δέ σοι προταθῶσι διορισμοὶ ἀναξίων κληρικῶν ὡς μητροπολιτῶν γινόμενοι διὰ μεσιτειῶν καὶ αὐθαιρέτων διαταγῶν νὰ παρουσιάσῃς τὴν ἱεράν μου διαταγὴν καὶ νὰ ἀποδιώξῃς τὸν προτείνοντα τὸν παράνομον διορισμόν. Ἐὰν δέ τις τοὐντεῦθεν τολμήσῃ νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον τῶν διαταγῶν μου θὰ τιμωρηθῇ αὐστηρῶς. Καὶ σὺ ἔχων ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι οἱ τοιοῦτοι παραβάται πάντως αὐστηρῶς θὰ τιμωρῶνται νὰ ἐνεργήσῃς ἀναλόγως καταβάλλων ὅλως ἰδιαιτέραν προσοχήν. Ἐὰν δὲ ὑπείκων εἰς ὑστεροβουλίας ἀμελήσῃς νὰ παύσῃς καὶ νὰ τιμωρήσῃς τοὺς ἀξίους

παύσεως καὶ τιμωρίας καὶ ἐπιτρέψης οὕτω νὰ καταπιέζωνται οἱ πτωχοὶ ῥαγιάδες (ρωμηοὶ) εἶναι πρόδηλον ὅτι καὶ σὺ θὰ ὑποστῇς τὴν δέουσαν τιμωρίαν. Τούτου ἕνεκα ὀφείλεις ἐντελῶς νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιτρέπῃς τὰ τοιαῦτα.

Τέλος τοῦ μηνὸς Ρεμπιοὺλ-ἀχὶρ 1211.
12 Ὀκτωβρίου 1796.

Αδ 8

Σελ. 20

Πρὸς τὸν ταγματάρχην τῶν Γενιτσάρων (σεκμπὰν μπασὶ) ***καὶ πρὸς τὸν τοποτηρητὴν*** (ναΐπην) ***τοῦ Νεοχωρίου***

Ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ τῇ εὑρισκομένῃ ἐν Φαναρίῳ τοῦ Στενοῦ (Βοσπόρου) τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ ἀνέκαθεν ἀνηκούσῃ εἰς τοὺς ραγιάδες, εἷς ἐκ τῶν στρατιωτῶν τῶν (ἐκεῖ πλησίον) φρουρίων ἅπαξ ἐτέλεσε προσευχὴν χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη τοιαύτης ἐπεμβάσεως καὶ ἐπιθέσεως (κατὰ τοῦ ναοῦ). Ἐντεῦθεν (ἐκ τῆς προσευχῆς δ.λ.δ.) λαβόντες ἀφορμὴν οἱ εἰρημένοι στρατιῶται κατέλαβον τὴν εἰς τοὺς ὑποφόρους ραγιάδες ἀνήκουσαν ἐκκλησίαν ἐκείνην καὶ ἐπιμένουσιν ὅπως μὴ ἀποδώσωσιν αὐτήν. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν φρουρίων ἐλθόντες εἰς τὴν εὐδαίμονα πόλιν μου ἐκοινοποίησαν τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Ἀγᾶν. Τὸ ζήτημα παρεπέμφθη εἰς τὸ τμῆμα τοῦ ἱεροῦ Νόμου (σερὶ) διὰ νὰ γίνῃ ἐνέργεια συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ νόμου ὡς τοῦτο εἶναι εὐλαβὲς καθῆκον. Ἐζητήθη ρήτρα (φετβᾶς) παρὰ τοῦ Σεϊχουσλάμη καὶ τοῦ Μουφτῆ Ἐσσεΐτ Μεχμὲτ τεθέντων τῶν ἑξῆς ἐρωτημάτων· α΄) ἐὰν ἁπλῶς ἀναγνωσθῇ προσευχὴ εἰς ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχαιότης ἀποδεικνύεται διὰ πανδήμου ὁμολογίας—ἐκκλησίαν κειμένην εἰς ἰσλαμικὴν χώραν καὶ ἀφεθεῖσαν καὶ διατελοῦσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων (Kefere) ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πορθητοῦ—τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ μεταβληθῇ ἡ ἐκκλησία ἐκείνη εἰς μεστζίτιον; (μικρὸν μουσουλμανικὸν εὐκτήριον οἶκον). Ἀπάντησις ***ὄχι·*** (δὲν γίνεται olmaz). β΄) Ὁ ἰσχυρισμὸς ὁμίλου τινὸς μουσουλμάνων ὅτι ἅμα ἅπαξ ἀναγνωσθῇ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον εὐχὴ εἰς τοιοῦτον ναὸν μετατρέπεται οὗτος εἰς μεστζίτιον ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ ἰμάμη, ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἔγκυρος; ἀπάντησις, ***ὄχι·*** (ὀλμὰζ). γ΄) Ἐὰν ἄτομά τινα ἰσχυρίζωνται ὅτι τελεσθείσης ἅπαξ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον προσευχῆς εἰς μίαν ἐκκλησίαν ἐμποδίζονται νὰ ἐκτελῶσι τοῦ λοιποῦ οἱ ἄπιστοι (Kefere) τὰ τῆς λατρείας των ἐν τῷ εἰρημένῳ τόπῳ, τὸ τοιοῦτον ἔρρωται; ἀπάντησις· ***ὄχι·*** (olmaz). Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τῶν μουσουλμάνων ὀφειλόντων ὑπακοὴν εἰς τὸν ἱερὸν νόμον πρέπει ταχέως ἡ εἰρημένη ἐκκλησία νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς ραγιάδες (Ρωμηοὺς) ὡς αὕτη ἦτο καὶ πρότερον

ἰδική των. Ἐπὶ τούτῳ ἐξεδόθη ἡ παροῦσα ἱερὰ διαταγή μου. Ἀφ᾽ οὗ δέ, συμφώνως πρὸς τὴν ρήτραν (φετβᾶν,) οὕτως ἔχει τὸ ζήτημα οἱ ἀντιθέτους σχόντες ἰσχυρισμοὺς ὀφείλουσι νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὸν ἱερὸν νόμον· νὰ καταβληθῇ δὲ φροντὶς καὶ προσοχὴ ὅπως ἡ ἐκκλησία ἀποδοθῇ εἰς τοὺς ραγιάδες, ὡς ἦτο καὶ προηγουμένως, καὶ ἐντελῶς ἀπόσχητε ἀπὸ πάσης ἐνεργείας ἀντιθέτου πρὸς τὸν ἱερὸν νόμον (şer'i şerife) καὶ πρὸς τὴν ἱερὰν διαταγήν μου.

Μέσα Ζιλχιτζὲ 1222
Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1806.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Ἐν σελίδι 23 ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐγγράφου Α β 4 ἐσημείωσα ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ Ἄνδρου Μακαρίου. Ὁ ἱεράρχης οὗτος ἐκλεγείς, ὡς ἐσημείωσα εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον, τῷ 1626, καθυπεβλήθη εἰς καθαίρεσιν (1) κατὰ Μάρτιον τοῦ 1630 (Κωδ. Οἰκ. Πχείου Α' σελ 213). Ἀλλ' ἡ καθαίρεσις αὕτη, καθὼς τότε πολλάκις συνέβαινε, εἶχεν ἀρθῇ. Ἑπομένως ὀρθὴ εἶναι ἡ εἰς τὴν παραίτησιν τοῦ Ἀθηνῶν Σωφρονίου ἀπαντῶσα ὑπογραφὴ «ὁ Ἄνδρου Μακάριος». Ὁ Δ. Πασχάλης γράφει (2) ὅτι τὴν παραίτησιν τοῦ Σωφρονίου ὑπογράφει ὁ Ἄνδρου Κύριλλος, ὁ ὁποῖος ὅμως εἶχεν ἤδη παραιτηθῇ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἄνδρου. Περὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Ἄνδρου ὁ κ. Πασχάλης παραπέμπει εἰς τὰ «Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας Ἀθηναίων», τοῦ Καμπούρογλου ὅπου ὅμως ἀναγράφεται μετὰ τὸν Σηλυβρίας Σωφρόνιον ὁ « Ἄνδρου Μακάριος».

Εἰς τὸ τμῆμα Α γ τοῦ κεφαλαίου Α συμπληρωματικῶς προσθέτω τὰ

---

1) «Ἐπειδὴ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἄνδρου, διαλαμβάνει τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου τοῦ Μακαρίου Κυρίλλου—ἐν τῇ ὁποίᾳ λόγος γίνεται καὶ περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Μακαρίου—ἀπροστατεύτου μεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος Μακαρίου, καθαιρέσει τελείᾳ καθυποβληθέντος, διὰ τὰ πολλὰ αὐτοῦ παρρησίᾳ πραχθέντα καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν οὐκ ἀνήκοντα, ὡς φαίνεται ἀντικρύ, δι' ἃ καὶ προγνοὺς τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ ἐποίησε παραίτησιν, οὐχὶ καὶ ἔγγραφον. Τούτου χάριν......... ἐθέμεθα πρῶτον μὲν τὸν ὁσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κὺρ Κύριλλον...... » ὁ Λαρίσσης Γρηγόριος ὁ Μονεμβασίας Νεόφυτος, ὁ Μύλου Μελέτιος. Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐγένετο ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ ἰδίου π/χείαν ἐξεδόθη τὸ ἔγγραφον Α β 4. Ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεψίας ἐγράφη εἰς τὴν σελίδα 23 «Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Βερροίας». (Βλέπε εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου «τυπογραφικαὶ ἀβλεψίαι»).

2) «Θεολογία» Γ' σελ. 254. Ὁ κ. Πασχάλης δικαιολογῶν τὴν τοιαύτην ὑπογραφὴν τοῦ Κυρίλλου φρονεῖ ὅτι μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς προαγωγῆς τοῦ Κυρίλλου εἰς τὴν μητρόπολιν Σμύρνης ἀνεκάλεσεν οὗτος τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἄνδρου. Τὴν παραίτησιν τοῦ Σωφρονίου, ἢ μᾶλλον τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐξώσεώς του καὶ τὴν διακανόνισιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἀντέγραψεν ὁ μακαρίτης Κεραμεὺς Παπαδόπουλος ἐκ τοῦ χειρογράφου 11 τοῦ ἐν ΚΠ Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ «Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας Ἀθηνῶν» τοῦ Καμπούρογλου (Β' 168-170). Ἄνωθεν τῆς παραιτήσεως σημειώνεται εἰς τὸν κώδικα τὸ ἑξῆς: «Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἴσον ἀπαράλλακτον τῆς παραιτήσεως τοῦ πρ. Ἀθηνῶν Σωφρονίου».

ἀκόλουθα· εἰς τὰς σελίδας 33 καὶ 34 (καὶ σημ. 62 τῆς 33 σελίδος) ἔγραψα περὶ τῆς πατριαρχικῆς ἐκδόσεως τῆς σχετικῆς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Σωφρονίου «ὡς Φιλαδελφείας προέδρου Βενετίας»·

Εἰς δὲ τὰς σελίδας 35, 36, 37 (³), ἔκαμα λόγον περὶ τῆς κατὰ διαφόρους περιόδους ἐκλογῆς τῶν προέδρων Βενετίας («μητροπολιτῶν Φιλαδελφείας). Ἰδοὺ τὶ λέγει περὶ τούτων καὶ ὁ σύγχρονος Βενδότης. «Φανερωθείσης ὡς τόσον διὰ τῶν ρηθέντων καὶ ἐκτεθέντων ***τῆς σειρᾶς τῶν ἐπισκόπων Γραικῶν***, οἵτινες διὰ πολὺν καιρὸν μὲ κοινὴν στέρξιν, εἰρήνην καὶ εὐχαρίστησιν τοῦ γένους ἐποίμαναν αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν τῶν Γραικῶν, καὶ οὖσα ἡ Γερουσία σταθερὴ νὰ διατηρήσῃ εἰς τὸ ρηθὲν Γένος τὰ παντοτεινὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπερασπίσεώς του.... διορίζει ὅτι κατὰ τὸ ἀείποτε συνηθισμένον, καὶ κατὰ τὰς περιεχομένας γνώμας εἰς διάφορα θεσπίσματα παλαιὰ καὶ νέα, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὸ 1776 Δεκεμβρίου 7, ὅτι τὸ ἀδελφάτον τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας... ***μὲ τοὺς διωρισμένους τρόπους*** νὰ ἐκλέξῃ ἕνα Γραικὸν ἐπίσκοπον ἵνα προΐσταται εἰς τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας καὶ Γένους τῶν Γραικῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ἀκεφάλων τῆς Ἀριστοκρατίας (βλέπε σελ. 32 π. συγγράμματος), μὲ τὴν ἥσυχον καὶ σταθερὰν γύμνασιν τῶν ἰδίων ρητῶν, ἐθίμων καὶ συνηθειῶν». «Αὐτὸ τὸ θέσπισμα λαβόντες μετὰ χαρᾶς οἱ ὀρθόδοξοι συνήχθησαν καὶ ἔκλεξαν δι' Ἀρχιερέα τους τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας Σωφρόνιον, καὶ μετὰ τὴν κύρωσιν αὐτοῦ παρὰ τῆς Ἀριστοκρατίας» ***ἀπεστάλθη ὀρθόδοξός τις χριστιανὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν***, (σελ. 37 π. ἔργου) διέλυσεν ἐπὶ συνόδου πάσας τὰς ἀπὸ καιρὸν κινηθείσας ἀμφιβολίας καὶ δυσκολίας. Ἐσυγκατένευσεν ὁ Πατριάρχης Γαβριὴλ (σελ. 33 παρ. ἔργου) μετὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου, καὶ κατὰ τὸ αἴτημα τῶν ὀρθοδόξων, θέσπισμα ἐξεδόθη τῷ 1782 κατὰ μῆνα Ἰανουάριον τῆς μεταθέσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ «Ζακύνθου Σωφρονίου Κατηφόρου εἰς μητροπολίτην φιλαδελφείας μὲ τίτλον π/χικοῦ ἐξάρχου» (Ἐκκλ. Ἱστορία σελ. 271).

Παραθέτω καὶ ἴσον τοῦ γράμματος τοῦ ἀποσταλέντος εἰς τοὺς κατοίκους Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ. (βλέπε σελ. 36 π. ἔ. καὶ αὐτόθι σημ. 71).

Κώδ. Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Λ. σελ· 185. «Ἡ τοῦ Χριστοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, τῇ τούτου εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι τὰς ὑφ' ἑαυτὴν διατελούσας ἁγιωτάτας ἐκκλησίας, πνευματικῶς καὶ θεοφιλῶς ἀεὶ

(³) Εἰς τὴν σελίδα 38 προσθέτω καὶ τοῦτο· ἐκ τοῦ κώδικος Κριτίου ἀρ 20 (Ν. Ἑλληνομνήμων Δ. σ. 208), καθὼς καὶ ἀλλαχόθεν, πληροφορούμεθα ὅτι τὸν Σ/μβριον τοῦ 1779 ἀπέθανεν «εἰς Βενετίαν ὁ Μεθόδιος π/χης Κ. Π. καὶ πρόεδρος Φιλαδελφείας» καὶ διεδέχθη αὐτὸν Γεράσιμος ὁ Βλάχος.

ἐπισκεπτομένη καὶ περιθάλπουσα, οὐ μόνον τῶν δεόντων αὐταῖς οὐκ ἀποστερεῖσθαι βούλεται, ἀλλὰ καὶ οἴκοθεν προνοεῖσθαι αὐτῶν ὀφείλει, καὶ τὰ ἐπωφελῆ καὶ ὅσα πρὸς σύστασιν ἐφορᾷ, συντείνειν τε καὶ ἀποφαίνεσθαι, ἵνα μὴ στερούμεναι τῆς αὐταῖς ἀνηκούσης ἐπισκέψεώς τε καὶ εὐδοκίας, εἰς ἀκαταστασίαν κατενεχθεῖεν καὶ ἀμηχανίαν. Ἐπειδὴ τοίνυν προνοούμενοι οἷα εἰκὸς καὶ τῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, ὡς χρέος ἔχοντες ἀπαραίτητον ἐπισκέπτεσθαι τὰς ἁπανταχοῦ ἐκκλησίας, εἰς τὸ ἀποκτήσασθαι ἄξιον ποιμένα καὶ ἀγαθὸν προστάτην, μετὰ τὴν τοῦ νῦν προϊσταμένου αὐτῆς ἀποβίωσιν ἢ παραίτησιν, εὑρόντες δὲ ἄξιον καὶ ἁρμόδιον τῆς τοῦ θρόνου αὐτοῦ διαδοχῆς, τὸν τιμιώτατον καὶ λογιώτατον καὶ ***εὐγενῆ*** ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατράσι κύριον ***Νικόδημον τὸν Μεταξᾶν***, ἄνδρα τά τε ἄλλα ἔντιμον καὶ ἐναρέτου βίου καὶ εὐαγγελικῆς πολιτείας καὶ παιδιόθεν τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα ἐνδεδυμένον καὶ τὰ θεῖα καλῶς μεμυημένον, ***καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ὑπέρμαχον καὶ βοηθὸν ἀναφανέντα τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας***, τοῦτον ἐξελεξάμεθα... εἰ καὶ παρὰ τῶν κατὰ τόπον ἱερωμένων κληρωθείη καὶ ψηφισθείη, ὡς ἔθος (4). ,αχκη, (1628)

Ἐν πᾶσι καὶ περὶ πάντων τηρητέον τὸ ἔνταλμα καὶ πρόσταγμα τῆς χριστιανικωτάτης καὶ θεοφρουρήτου αὐθεντίας τοῦ γαληνοτάτου πρίγκιπος τῶν ἐνετῶν, ***εἶτα χωρεῖν εἰς τὰ λοιπὰ κατ' ἐκεῖνο.***

Εἶχε δὲ ταῦτα «ὑπογράψη;) διὰ τῆς θείας χειρὸς ὁ Πατριάρχης·» Ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος, ὁ Κυζίκου Παρθένιος, ὁ Νικομηδείας Νεόφυτος, ὁ Χαλκηδόνος Ἰσαάκ, ὁ Φιλιππουπόλεως Χριστοφόρος, ὁ Μονεμβασίας Νεόφυτος, ὁ π· Πατρῶν Θεοφάνης, ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Γαβριήλ, ὁ Βερροίας Κύριλλος, ὁ Χριστιανουπόλεως, ὁ Παροναξίας Ἱερεμίας, ὁ Γάνου καὶ Χώρας Ἰωαννίκιος, ὁ Εὐρίπου Ἰωάσαφ, ὁ Θηβῶν Μητροφάνης, ὁ Μηδείας Θεοδόσιος, ὁ Σηλυβρίας Λαυρέντιος, ὁ Αἴνου Παρθένιος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἴζίας καὶ Θερμίων Νεκτάριος, ὁ Ραιδεστοῦ Μελχισεδέκ, ὁ Μυριοφύτου Λαυρέντιος·

Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μεταξᾶ καθορίζει τὰ προνόμια τῶν

---

(4) Βλέπε σημείωσιν 71 σελίδος 36 π. ἔργου. Ὁ Κ. Σάθας εἰς τὴν Νεοελληνικὴν του Φιλολογίαν (σ. 284) δημοσιεύει καὶ ἕτερον γράμμα τοῦ Πατριαρχείου παραινετικὸν ἀπευθυνθὲν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας διὰ τὸν αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον Νικόδημον καὶ φέρον ἡμερομηνίαν 1632 μηνὸς Φεβρουαρίου. Εἰς τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἀντιγραφὲν ἀπὸ τὸ Γραμματοφυλάκειον τῆς Κεφαλληνίας ἀναγινώσκομεν τὰς ἑξῆς ὑπογραφάς : «ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος, ὁ Σερρῶν Δανιήλ, ὁ Σηλυβρίας Λαυρέντιος, ὁ Γάνου καὶ Χώρας Ἰωαννίκιος, ὁ Ἐλασσῶνος Ἰωάσαφ, ὁ Διδυμοτείχου Λαυρέντιος, ὁ Κυζίκου Παρθένιος, ὁ Ἐπιφάνιος Καισαρείας, ὁ Βιζύης Δαμασκηνός, ὁ Ραιδεστοῦ Θεοφάνης, ὁ Προικονήσου Δανιήλ, ὁ Βάρνης Παρθένιος, ὁ Σωζοπόλεως Κλήμης, ὁ Τορνόβου Μακάριος, ὁ Χαλκηδόνος Νεκτάριος, ὁ Ἀδριανουπόλεως Παρθένιος, ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Γαβριήλ, ὁ Νεοκαισαρείας Μακάριος.

Ὀρθοδόξων τῆς Βενετίας ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀρχιερέως αὐτῶν, καθὼς καὶ τὰ τῆς ἐκεῖ πολιτείας. Ἴσχυεν ἓν εἶδος σιωπηρᾶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου συμφωνίας (Concordat) μεταξὺ τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς ἐνετικῆς Δημοκρατίας (5).

Εἰς τὴν σημείωσιν 4 τῆς σελίδος 71 κατεχώρησά τινα περὶ τῆς βιογραφίας τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Ῥήτορος. Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Δοσιθέου («περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις π/χευσάντων» σ. 1176) ὁ Νικόλαος ὁ Κεραμεὺς «προτροπῇ» τοῦ Πατριάρχου Παρθενίου τοῦ τρίτου «τοῦ καὶ Παρθενάκη» καὶ τῆς Συνόδου «συνέγραψε κατὰ τοῦ εἰρημένου Ἀθανασίου Κυπρίου» βιβλίον «κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα ἀγωνιστικῶς καὶ ἀποδεικτικῶς μετὰ Γεώργιον τὸν Κορέσιον δεύτερος». Ὥστε ὁ Παρθένιος ὁ Γ' δὲν ἐσυνέχισεν ὡς πρὸς τὸν Ῥήτορα τὴν πολιτείαν τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν(6). Εἶχε πλέον τελείως ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὡς ἱερωμένος ὀφφικιάλος τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐκήρυττεν ὑπὲρ τῶν παπιστικῶν θεωριῶν

Ὁ Henri Omont εἰς τὸ ἔργον του «Missions archéologiques françaises aux XVII et XVIII siécles» (Paris 1902) ἀναφέρει ὄχι ὀλίγα περὶ τοῦ Ἀθανασίου Ῥήτορος. Καταχωρεῖ ἐπιστολὰς τοῦ ἐν Κ.Π. πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας τοῦ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος ἔργου ἀναφερομένου (σημ. 99 σελ. 57 καὶ σελ. 86) La Haye πρὸς τὸν Séguier καὶ τὸν Μαζαρῖνον. Εἰς αὐτὰς ἀρκετὸς λόγος γίνεται περὶ τοῦ Ῥήτορος, περὶ τῆς φιλομουσίας καὶ εὐφυΐας του καθὼς καὶ περὶ τῆς προθυμίας του νὰ παράσχῃ ὑπηρεσίας εἰς τοὺς δύο ἐκείνους ἐξόχους Γάλλους τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. «Ce bon religieux (γράφει ὁ La Haye πρὸς τὸν Séguier τῇ 8 Αὐγούστου 1643) grec qui s'est offert à vous de rechercher ici des manuscrits, arriva il y a 8 jours et m'a rendu la lettre qu'il vous a pleu m'escrire de

(5) Εἰς τὴν σελ. 41 σημ. 79 ἐγράφη ὅτι ὁ Β. Σκαρλάτος ἀποδίδει τὴν μετατροπὴν τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τεμένη καὶ τὴν ἀπόφασιν περὶ βιαίου ἐξισλαμισμοῦ τῶν χρ/νῶν εἰς τὸν Σουλτάνον Σουλεϋμάν. Καθὼς ὅμως φαίνεται ἐξ ὅσων γράφει εἰς τὸν Α' τόμον σ. 572 ὁ Σκαρλάτος τὸ μὲν πρῶτον ἀναφέρει εἰς τὸν Σελίμ, τὸ δὲ δεύτερον τροποποιημένον πως εἰς τὸν Σουλεϋμάν. (Βλέπε καὶ Φιλ. Βαφείδου, Ἐκκ. Ἱστορία Γα σ. 19, ὅστις συνδυάζει ἀμφότερα καὶ τὸν τότε Μ. Βεζίρην ὀνομάζει Ἀλῆ Τζεμαλῆ, ἐν ᾧ Ἀλῆ Τζεμαλῆ ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ Μουφτῆ, τὸ δὲ τοῦ Βεζίρου Πιρὶ Μεχμέτ.)

Εἰς τὴν σελίδα 67 σημ. 105 ἐξήγησα τὴν λέξιν «Χασία». Τὴν λέξιν ταύτην ἀπαντῶμεν καὶ εἰς πολλὰ ἐπίσημα π/χικὰ ἔγγραφα σημαίνουσαν τὰ προάστεια τοῦ Βοσπόρου.

(6) Ἡ στάσις ἰδίως τοῦ Τιμοθέου Β' καθὼς περιγράφει αὐτὴν ὁ Ῥήτωρ προκαλεῖ κἄποιαν ἀπορίαν. ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν ἐγκωμιάζει τὸν Τιμόθεον ὡς ἄνδρα σεμνὸν καὶ περὶ τὰ θεῖα εὐλαβῆ. (Γ' σ. 429). Ὁ Δοσίθεος εὑρίσκει τὸν Τιμόθεον ἀνώτερον πολλῶν Π/χῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Διονυσίου τοῦ τρίτου τὸν ὁποῖον πολὺ ἐπαινεῖ (Αὐτόθι σ. 1177). «Μετὰ τὸν **Τιμόθεον,** γράφει ὁ Δοσίθεος, οὐκ ἔχων (Διονύσιος) τὸν συγκρινόμενον αὐτῷ Πατριάρχην Κ/πόλεως ἕως τῆς ὥρας ταύτης ἐπὶ φρονήσει καὶ ζωῇ ἐναρέτῳ».

Lion, le 8 Octobre. Une autre que j'eus l'honneur de recevoir de Vostre part, il y a un mois, datée de Paris, du 27 Avril, m'a fait voir que vous estiez en peine de la personne de ce bon religieux (ἀνησυχεῖτε διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ καλοῦ αὐτοῦ μοναχοῦ) parti de France il ya prez d'un an. C''est pourquoi je n'ai pas voulu tarder davantage à vous donner adviz de son arrivée. (ἰδοὺ διατὶ δὲν ἠθέλησα νὰ βραδύνω περισσότερον νὰ σᾶς πληροφορήσω περὶ τῆς ἀφίξεώς του). Je ne manqueray pas, Monseigneur de l'assister en tout ce que je pourray, particulièremant de la **somme de mille escuz**, portée par vostre lettre, et tascheray de voir les livres et les manuscrits avant que de luy fournir de l'argent: ce que je pourray bien faire â l'esgart des achats qu'il fera à Constantinople» (H. Omont μν. ἔργον μέρος Α΄ σελ. 10).

Ὁ ἴδιος La Haye γράφων πρὸς τὸν Μαζαρῖνον τῇ 14 Ἰουνίου 1653 ἀποκαλεῖ τὸν Ἀθανάσιον καλὸν γραικὸν ἱερέα («bon papas») διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεζήτησε ἑλληνικὰ χειρόγραφα. «En quoi je puis dire que ce m'a esté un bonheur bien grand d'avoir rencontré cet homme si intelligent (συνήντησα τὸν τόσον εὐφυᾶ τοῦτον ἄνδρα ὡς πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν καλῶν βιβλίων) en la connaissance des bon livres, si capable d'en faire le choix (τόσον κατάλληλον εἰς τὸ νὰ τὰ ἐκλέγῃ) et si affectionné à rendre service à Vostre Eminence» (τόσον ἀφωσιωμένον καὶ πρόθυμον εἰς τὸ νὰ παρέχῃ ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐξοχότητά σας) (αὐτόθι σελ 8.)

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἔργου του (σελ. 856—857) καταχωρεῖ ὁ H. Omont κατάλογον τῶν χειρογράφων τῶν ἀποσταλέντων ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου εἰς τὸν Μαζαρῖνον καὶ τὰ ὁποῖα σήμερον πλουτίζουν τὴν ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων (7).

Εἰς τὴν σελίδα 72—ὡς καὶ εἰς τὴν σημείωσιν 99 τῆς σελ. 57—ἔγραψα ὀλίγας λέξεις περὶ τοῦ ἐν Ρώμῃ κολλεγίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὸν ἡμέτερον κλῆρον καὶ περὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ κολλεγίων τῶν Ἰησουϊτῶν Ὁ Em. Legrand εἰς τὸ φυλλάδιον του «ἀφήγησις τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς ἑταιρίας τοῦ Ἰησοῦ ἐν Ἀνατολῇ» (Παρίσιοι. 1869) καταχωρεῖ (σ. 5. 6 κ. ἀ.) διαφόρους ἐπιστολὰς ἢ ἀποσπάσματα ἐπιστολῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (τέλους ιστ΄ καὶ ἀρχῶν καὶ μέσων ιζ΄ αἰῶνος), ὅπου διαζωγραφίζεται τὸ ἔργον τῶν κολλεγίων τῶν Ἰησουϊτῶν «De leurs escholes sont sortis quelques métropolites ou évesques grecs; entre autres, **Kyrillos** métropolite de Béroce, **Pachomios** métropolite de Rhodes; Kyrillos métropolite de Trébijonde, Kyrillos de Béroce a esté patriarche de Cons-

(7) Ταῦτα εἶναι ὡς ἑξῆς ἠριθμημένα (προέρχονται ἀπὸ τὰς μονὰς τῶν μετεώρων,). «Manuscrits grees 506, 760, 876, 880, 2075, 1123, 1134, 2748 (Majarin) Manuscrits Coislin! 53, 65, 75, 80, 105,—Séguier: 227, 245, 256, 327.

tantinople l'an 1632 (8). Il a esté fort reconnaissant de l'instruction qu'il avait pris en nos escholes, a escrit plusieurs fois au père Dénis son maitre et a donné **des témoignages asseurés du respect qu'il portait** au S^t Şiége».

Ὁ αὐτὸς Legrand εἰς τὸν πέμπτον τόμον τῆς Βιβλιογραφίας του τοῦ ιζ´ αἰῶνος (σελ. 308—309) καταχωρεῖ συστατικὸν τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Καλλινίκου καὶ τῶν προκρίτων τῆς πόλεως ἐκείνης διὰ τῆς ὁποίας (8 Ἰανουαρίου 1655) συνίστων τὸν μαθητὴν Στέφανον Τσιγαρᾶν ὅπως εἰσαχθῇ εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ ἑλληνικὸν κολλέγιον. «Δηλοποιοῦμεν εἰς ὅλους ὅσοι θέλουσιν ἀναγνώσῃ τὰ παρόντα ἡμέτερα γράμματα. . . . . ὁ . . . . . δεκαοκτὼ χρόνων μισέβη ἀπ᾽ ἐδῶ μὲ σκοπὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν μεγαλόδοξον παλαιὰν ἐκείνην Ρώμην, διὰ νὰ σέβῃ (=εἰσέλθῃ) εἰς τὸ ἑλληνικὸν φροντιστήριον, ἔχοντας μεγάλον καὶ θερμὸν πόθον εἰς τὸ νὰ σπουδάξῃ. . . καὶ δεόμεθα ἵνα μὴ ἀποτύχῃ τοῦ ἐλπιζομένου σκοποῦ· τὸ ὁποῖον θέλει ἦσται (sic) εἰς θεοῦ δόξαν καὶ ***εἰς πολὺ ὄφελος τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ μάλιστα εἰς καιροὺς ἐτούτους εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι μεγάλη ἔνδεια σοφῶν ἀνθρώπων***».

Εἰς τὰς σελίδας 73-77 ἐγένετο λόγος περὶ ἑνὸς μητροπολίτου Ἡρακλείας Ἱλαρίωνος ἀγνώστου ἕως τώρα. Εἰς τὸν ζ´ τόμον τῶν Βυζαντινῶν χρονικῶν ὁ μακαρίτης Κεραμεὺς Παπαδόπουλος ἐδημοσίευσε κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς παρὰ τὴν Σωζούπολιν Μονῆς τοῦ Προδρόμου τῶν μεταφερθέντων κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ μονὴν τῆς Παναγίας. Εἰς τὴν σελίδα 76 ἀναγράφει τὸ χειρόγραφον 129. Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τοῦ χειρογράφου τούτου ὑπάρχει ἡ ἑξῆς σημείωσις «ἔλαβα ταύτην τὴν βίβλον τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τὴν μετάφρασιν, σὺν τῷ ἐπιλοίπῳ, ἐν Κων/πόλει, ***ἐκ τῶν χειρῶν διδασκάλου Ἱλαρίωνος τοῦ ἐκ Κρήτης***». Πάντως πρόκειται περὶ τοῦ Ἱλαρίωνος τοῦ κατόπιν μητροπολίτου Ἡρακλείας. Ὁ Ἱλαρίων κατὰ τὸ 1610, (7118—5508=1620) χρονολογίαν τῆς γραφῆς τοῦ ἐν λόγῳ σημειώματος, εὑρίσκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἦτο διδάσκαλος. Εἰς ἕτερον χειρόγραφον (ἀριθμὸς 34) ἀναφέρεται ἐν σημειώσει «ἡγούμενος μονῆς Προδρόμου Γερμανὸς ἱερομόναχος 1576 (7084 — 5508= 1576). Περαιτέρω δὲ προστίθεται νεώτερον σημείωμα ἔχον οὕτω· «αὐτὸς ὁ ἡγούμενος ὁ Γερμανὸς ἔγινε Ἡρακλείας μητροπολίτης εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κὺρ Ἱερεμίου». Τὸ νεώτερον αὐτὸ σημείωμα φέρει χρονολογίαν 1606 (7114 — 5508= 1606). Ὥστε καὶ Γερμανὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας ἐμφανίζεται κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἕκτου οὐχὶ δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἑβδό-

(8) Κατὰ τὴν πληροφορίαν ταύτην ἡ πρώτη π/χεία Κυρίλλου τοῦ Κονταρῆ συνέπεσε κατὰ τὸ ἔτος 1632.

μου ὥς τινες ἐνόμισαν (σελ. 75 παρ. ε΄.). Δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τις ὅτι ὁ Γερμανὸς ἦτο διάδοχος τοῦ Κυρίλλου τοῦ ὑπογράφοντος τὴν καθαίρεσιν τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ. Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἀρχιερατείαν τοῦ Κυρίλλου τούτου παραταθεῖσαν τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ 1576 ὅτε, κατὰ τὸ σημείωμα τοῦ χειρογράφου, ὁ Γερμανὸς ἦτο ἀκόμη ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου. Εἰς τὸ γράμμα τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἰὼβ ὡς π/χου Ρωσίας τὸ ἐκδοθὲν κατὰ Μάϊον τοῦ 1590 ὑπογράφεται «Ἡρακλείας Γεράσιμος» (Regel, «Analecta byzantinorussica» σ. 85). Καὶ εἰς τὸν τόμον ὅμως XIV τῶν Documente, (σ. 364) (τῶν ρουμανικῶν) περὶ τῶν ὁποίων πολλάκις ἐγένετο λόγος εἰς τὸ παρὸν ἔργον, φέρεται μητροπολίτης Ἡρακλείας Γεράσιμος ὑπογράφων ἔγγραφον τοῦ 1575. Καὶ εἰς τὸν κώδικα Α΄ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (σελ. 453) ὑπογράφει κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος γράμμα συνοδικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὰ προνόμια τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ. Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος (1575) ὁ αὐτὸς Γεράσιμος ὑπογράφει σιγίλλιον σχετικὸν πρὸς τὴν μοναστικὴν ζωὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. (Ph. Meyer, Die Haupturkunden für die Geschichte der Athoskloster S. 218). Ἀφ᾽ οὗ δὲ ὁ Διονύσιος Ἡρακλείας ἐξελέγη (σελὶς 77 καὶ σημείωσις 11 ἰδίας σελίδος καὶ σημειώσεις σελίδων 93 καὶ 94 π. ἔργου) τῷ 1591 οὐδὲν χρονικὸν διάστημα ὑπολείπεται διὰ τὸν Γερμανὸν τοῦ σημειώματος. Ἑπομένως ὁ Ἡρακλείας ὁ ὑπογράφων τὴν πρᾶξιν τοῦ Ἰὼβ δὲν εἶναι ὁ Γεράσιμος ἀλλ᾽ ὁ Γερμανός. Ὁ προρρηθεὶς Ἡρακλείας Κύριλλος ὑπογράφει καὶ σιγίλλιον τῆς μονῆς Λειμῶνος κατὰ τὸ 1546 ἐπὶ τῆς π/χείας Διονυσίου τοῦ Β΄, πιθανὸν δὲ νὰ ἦτο μητροπολίτης Ἡρακλείας καὶ ὀλίγον προηγουμένως· ὥστε δὲν ἔχει ἴσως ἄδικον ὁ Le Quien ἀναγράφων, μετὰ τὸν Κύριλλον, Μακάριον μ/λίτην Ἡρακλείας, (Oriens Christianus Α΄ στ. 1115), τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ Γεράσιμος (9).

Εἰς τὴν σελίδα 108 (καὶ αὐτόθι σημ. 2 καὶ 3) ἀνέφερα περὶ προελεύσεως δύο χειρογράφων ἐκ τῆς Μονῆς Ἀγκαράθου τῆς Κρήτης. Ἀπὸ τὴν Κρήτην, ὡς γνωστόν, προῆλθε καὶ τὸ ἐκ μεμβράνης (XII αἰῶνος) Εὐαγγέλιον τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας Κ. Π. Ὁ ἱερομόναχος Ἀρσένιος ὁ ὁποῖος προσέφερεν ὡς δῶρον τὸ ἱστορικὸν Εὐαγγέλιον εἰς τὸν Π/χην Ἰωσὴφ τὸν Β΄ κατὰ τὸ 1438 διαμένοντα τότε ἐν Φερράρᾳ, ἦτο Κρής. Καὶ ὁ ἱερεὺς Γεώργιος τοῦ Δραζίνουτα τὸν ὁποῖον ἀνέφερα εἰς τὴν σελίδα 108 τοῦ παρόντος συγγράμματος κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος 1438 ἀπετελείωσε τὸ χειρόγραφον περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἐκεῖ (σ. 108) μακρὸς λόγος. Ὑποθέτω ὅτι ὁ ἱερομόναχος Ἀρσένιος τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Ἁγίας Σοφίας προήρχετο ἀπὸ τὴν

(9) Ὥστε ἠμποροῦμεν νὰ ἀριθμήσωμεν τοὺς ἑξῆς μ/λίτας Ἡρακλείας ἀπὸ τοῦ Κυρίλλου μέχρι τέλους τοῦ ιζ΄ αἰῶνος· Κύριλλον, Μακάριον, Γεράσιμον, Γερμανόν, Διονύσιον, Ἱλαρίωνα, Τιμόθεον, Νεόφυτον, Ἱερεμίαν, Ἰωαννίκιον, Μεθόδιον, Βαρθολομαῖον, Σωφρόνιον, Νεόφυτον Β΄.

μονὴν τῆς Ἀγκαράθου. (Περὶ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Ἁγίας Σοφίας βλέπε «Περιοδικὸν τοῦ ἐν Κ. Π. Φιλολ. Συλλόγου, ἔτος Β. σελ. 60. 61 καὶ 64. Ν. Ἑλληνομνήμονος τόμ. Δ΄ σ. 122, καὶ ἰδικήν μου μελέτην δημοσιευθεῖσαν τῷ 1919 εἰς τὸ ἐνταῦθα τότε ἐκδιδόμενον Περιοδικὸν « Ἀπ᾽ ὅλα» (φύλλα 17 καὶ 20 Ἀπριλίου π. ἡμερομηνίας).

Ἡ ἐν σελίδι 130 –131 δημοσιευθεῖσα καθαίρεσις τοῦ Ἀρσενίου Ἀποστόλη εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν Ν. Ἑλληνομνήμονα τοῦ μακαρίτου Σπ. Λάμπρου. (Τόμ. Γ΄ σελ. 56 57 βλέπε καὶ Em. Legrand Bibliographie hellénique, XV et XVI Siécles σελ. CLXVI—6).

Εἰς τὴν σημείωσιν 14 τῆς σελίδος 114 ἐγράφη περὶ τοῦ π/χου Σαμουὴλ τοῦ Χαντζερῆ ὅτι ἐξ ἰδίων ἐπλήρωσε τὰ ἔξοδα τῆς πατριαρχείας του συμφώνως πρὸς τὸ χάτι-χουμαγιοῦν τοῦ 1759. Ὁ Σέργιος ὁ Μακραῖος τὸ ἴδιον ἀναφέρει καὶ διὰ τὸν πατριάρχην Προκόπιον (1785-1789). «Ὁ γὰρ Παναγιώτατος κὺρ Προκόπιος προδήλως καὶ ἀναντιρρήτως τὸ κατὰ τὸ ,αψπθ΄ σωτήριον ἔτος ἐπὶ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Σεραφεὶμ περὶ προχειρήσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ ἐκδοθὲν καὶ διὰ βασιλικῆς κεραίας ἐπισημανθὲν διάταγμα, εὐθὺς ἐξεπλήρωσεν, ***ἐξ ἰδίων ἀποδοὺς πάντα τὰ ἐπὶ τῆς προχειρίσεως αὐτοῦ ἀναλώματα.»*** (Κ. Σάθα, «Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. Γ΄ σ. 368.

Εἰς τὰς σελίδας 186, 192, 193, ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ γράψω περὶ τοῦ ἰσχυροῦ Μανολάκη τοῦ γουνάρεως τοῦ ἐκ Καστορίας. Εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Covel (additional 22910 σ. 65) εὑρίσκεται γράμμα τοῦ Παναγιώτου Νικοσίου ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν πρόεδρον Χίου Ἰγνάτιου. Εἰς τὸ γράμμα αὐτό, χρονολογούμενον ἀπὸ 28 Νοεμβρίου 1669, γίνεται λόγος περὶ κυρίτζη Μανολάκη, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐκεῖνος περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος. Ἡ μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ Μανολάκη, ὡς γίνεται, φανερώνει καὶ αὐτὴ τὴν μεγάλην ἐπιρροὴν τοῦ ἐγκρίτου ἐκείνου ὁμογενοῦς. Ἤσκει ἐπιρροὴν καὶ παρὰ τοῖς κρατοῦσι καὶ ἐν Φαναρίῳ.

Ὁ ἀναφερόμενος πρόεδρος Χίου Ἰγνάτιος ἦτο προηγουμένως ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν, και᾽ Αὔγουστον δὲ τοῦ 1662 ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Διονυσίου τοῦ Γ΄ παραιτηθεὶς ἀπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχριδῶν ἀνέλαβε τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν τῆς Χίου. Ἡ «ὁμολογία» τοῦ Ἰγνατίου τούτου σώζεται ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὴν Νομ. Συναγωγὴν ἐκ τῆς ὁποίας ἐδημοσίευσεν αὐτὴν ὁ κ. Μ. Γεδεὼν ἐν τῷ εἰκοστῷ τόμῳ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας».

Τὸ γράμμα τοῦ Παναγιώτου Νικοσίου ἔχει οὕτω:

Βρ. Μουσ. Add. 22910 p. 36 (65, 162)

Πανιερώτατε πρόεδρε Χίου κύριε Ἰγνάτιε τὴν σὴν πανιερότητα εὐλαβῶς ἀσπαζόμενος χαιρετῶ. δύο καὶ τρία γράμματα ἔλαβα τῆς σῆς πανιερότητος καὶ ἀπ᾽ αὐτὰ ἐκατάλαβα τὴν στενοχωρίαν σου, καὶ τὸ βάρος ὁποῦ

ἀπ' τὴν πόλιν τῆς δίδουν, καὶ δι' αὐτὸ ἔγραψα τῷ κυρίτζη Μανολάκη νὰ τῆς δώση ἄνεσιν καὶ νὰ μὴ τὴν ἐνοχλῇ γνωρίζοντας τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐπαρχίας της διὰ τὰ συχνὰ καὶ βαρέα δωσίματα (sic) τῆς βασιλείας. ὁμοίως ἐκατάλαβα καὶ τὰ ὅσα μοι γράφει διὰ νὰ ἔλθη ἐδῶ νὰ εὕρη τὸ δίκαιόν της; ὅμως ἐδῶ ἄν ἔλθη θέλει χάσει τὸν κόπον της, διατί, ὁ ἐπίτροπος εἰς τὰ τοιαῦτα δὲν θέλει νὰ βάλη χέρι καὶ τὰ ἄφησε εἰς τοὺς καϊμακάμιδές του τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θέλω γράφει καὶ τῷ Πατριάρχη διὰ νὰ μὴν τὴν βαρύνουν, καὶ αὐτὴ θέλει κυβερνηθῇ μὲ τὸν καλίτερον τρόπον ὁποῦ ἠμπορέσει μετ' αὐτούς. Ἀλέως (sic) δὲν κάμνει τίποτε, μόνον ἐνοχλεῖται. Τὸν Πελεκάνον κάλφαν ἐδέχθημεν φιλοφρόνως καὶ αὐτὸς ὁ πτωχὸς χίλια καλὰ μ' ἔφερε καὶ τὸν ἐσυστήσαμεν εἰς τὸν μεϊμάρη, καὶ πάλιν θέλομεν ἔχει τὴν ἔννοιαν του. ταῦτα διὰ τῆς ὥρας ἡ δὲ εὐχή της μεθ' ἡμῶν.

ἀπὸ Κρήτην Νοέμβρ. 28, 1669.
υἱὸς ἐν Χριστῷ
Παναγιώτης

μετὰ τὴν ἀποπλήρωσιν τοῦ παρόντος γράμματος καὶ ἕτερον αὐτῆς γράμμα περὶ τοῦ σάμου καὶ αὐτινοῦ ἄλλο ὁμοίως περὶ τοῦ πειρασμοῦ ὁποῦ τοῦ ἐσυνέβη, ὅμως αὐτὸς ἐδῶ δὲν ἦλθε, ἀλλ' ὡς γράφει ἐλυτρώθη τῶν δεινῶν ἐκείνων, καὶ διὰ τοὺς καλογήρους ὁποῦ τὸν μάχονται ἡμεῖς τὶ νὰ τὸν κάμωμεν ἀπ' ἐδῶ; αὐτὸς 4 χρόνους ὁποῦ ἐγέλασε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ πεῖρα ἄσπρα μαλλιά; καί, ἔγινεν ἐπίσκοπος, ἔπειτα μήτε γράμμα τοὺς ἔγραψε οὔτε ἐκείνους οὔτε ἡμᾶς ὅμως ἄς δόση ὅ,τι ἔλαβεν καὶ θέλομεν τὸν κυβερνήση ἄν ἔχη δίκαιον.

Εἰς τὴν σελ. 204 λόγος γίνεται περὶ τῆς τρίτης π/χείας Διονυσίου Δ΄ τὴν ὁποίαν ἀπέδειξα γενομένην κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1682. Τὸ ἴδιον ἔτος διὰ τὴν π/χείαν ταύτην ἀναγράφει καὶ ὁ Le Quien. (Μνημ. ἔργον, Α΄ 344).

Εἰς τὴν σελίδα 210 ἀναγράφεται ἡ πατριαρχεία τοῦ Ἀθανασίου Πατελαρίου. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀθανασίου ἐν τῇ μητροπόλει Θεσσαλονίκης εὕρηται εἰς τὴν σελίδα 265 τοῦ Α΄ πατριαρχικοῦ κώδικος ἔχον οὕτω· «ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Θεσσαλονίνης προστάτου ἀμοιρούσης γνησίου, ἅτε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κὺρ Ἀθανασίου ἐπὶ τὸν ὑψηλότατον θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως προβιβασθέντος, τούτου χάριν προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκ. πατριάρχου κυρίου κυρίου ***Ἀθανασίου*** συνήχθημεν ἐθέμεθα πρῶτον τὸν ὁσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κ. ***Δαμασκηνόν...*** ,αχλδ΄ ἰνδ. Β΄ Μαρτίῳ 16.

ὁ Ἀδριανουπόλεως Παρθένιος, ὁ Λαρίσσης Γρηγόριος,
ὁ Σερρῶν Δανιήλ, ὁ Μονεμβασίας Παρθένιος.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὡς συνήθως συνέβαινε, τὴν ἰδίαν ἡμέραν

(16 Μαρτίου) ἐξελέγη π/χης ὁ Π
τῆς ἐκλογῆς (7 Ἰουλίου 1639)
οἰκουμενικοῦ π/χου ἐγένετο καὶ
μένη μ/πόλει Παρθενίου ὡσαύτω
τος μ/λίτου Ἰωαννίνων. (Βλέπε
μακαρίτης Μ. Χαμουδόπουλος ἀ
ἡμέραν ἐκλογῆς τοῦ Δαμασκηνοῦ.
Μάϊον τοῦ 1634 ἐγένετο ἡ πτ
τόμ. Β΄ σελ. 669).

Εἰς τὴν σελίδα 212 σημ. 40
τος τῆς π/χικῆς ἐκλογῆς Παρθενί
φει ὄχι μόνον ὁ Μελέτιος (σ. 201
της· ὁ τελευταῖος ἀντὶ 1657 σημει

ΤΕΛΟΣ ΤΟ

ὁ Πατελάριος. Οὕτω π.δ.χ. τὴν αὐτὴν ἡμέραν
9) τοῦ ἀπὸ 'Αδρ/πόλεως Παρθενίου Α'. ὡς
αὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ διαδόχου του ἐν τῇ εἰρη-
ύτως ὀνομαζομένου πρότερον δὲ χρηματίσαν-
ε σελ. 99-101 π. ἔργου). "Απορον πῶς ὁ
ς ἀντὶ 16 Μαρτίου γράφει 2 'Ιουνίου ὡς
νοῦ. 'Εντεῦθεν ἐσφαλμένως εἰκάζει ὅτι κατὰ
πτῶσις τοῦ Λουκάρεως. («'Εκκλ. 'Αλήθεια»

40 κατεχωρήθη ἀπόσπασμα τοῦ ὑπομνήμα-
ενίου τοῦ Δ'. Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἀναγρά-
201 π. ἔργου) ἀλλὰ καὶ ὁ Α. Κ. Ὑψηλάν-
ημειώνει 1658. (Τὰ μετὰ τὴν "Αλωσιν σελ.159).

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ